LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՅՈՒՆԻՍ
1930

1 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1278

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱԼԵԿՈԾ ԿՈՎԿԱՍԸ

...փարիզի «Պրոմեթէ» ամսագրէն յետոյ, Պոլսոյ «Օտլու Եուրտ»ն ալ խանդավառութեամբ կ'արձանագրէ Կովկասի մէջ ...ած դէպքերը:

Այսպէս, մայիսի թիւին մէջ, որ նուիրուած է Ազրբէջանի ...կախութեան տարեդարձին, Բէսուլզատէի օրկանը կը հրա...րակէ իր սեփական թղթակիցներուն տեղեկութիւնները, ...ք սահմանուած են արտակարգ տպաւորութիւն գործելու:

Այսպէս, «Օտլու Եուրտ» կը պատմէ թէ Կէօքչայի կռւին ...թուրք ապստամբները խիզախօրէն բնաջինջ րրած են չէկիստ ...րթինօֆի հրամանատարութեամբ գործող կարմիր գունդը, ...ս հարիւր հոգի: «Կռիւը շարունակուած է օրերով եւ ապս...մբները յաղթելով, շատ մը զէնքեր եւ գնդացիրներ գրաւած ...լեռները քաշուած են:

Ու կ'աւելցնէ.— «Այս դէպքը աՀարկու տպաւորութիւն ...րծած է Թիֆլիսի եւ Բագուի մէջ, մեծ մտահոգութեան մատ...լով կովկասեան բանակին սպայակոյտը, որ կը գտնուի Թիֆ...լիս:

...կը թուի թէ Կովկասի վարչական եւ կուսակցական շար...քերուն մէջ կատարուած նոր փոփոխութիւնները կապ ունին ...այս դէպքերուն հետ, ինչպէս կ'ուզէ հասկցնել «Օտլու Եուրտ»ն ...։

Արդէն հաղորդեցինք Հայաստանի կեդր. կոմիտէի քար...տուղար Հ. Կոստանեանի պաշտօնանկութիւնը եւ փոխադրու...թիւնը Խրիմ: Պաշտօնանկ եղած են նաեւ Անդրկովկասի Երկ...րային կոմիտէի ընդհ. քարտուղար Կրինիցկի, որ դեռ անց...եալ տարի պաշտօնի կոչուած էր, «ի վերուստ»: Վերջապէս, ...Ազրբէջէն քշուած կամ ուրիշ երկրորդական պաշտօններու ...ուած են, իբրեւ «հրաժարեալներ», Կարայեւ, Նազարէթեան ...կախեանի, որոնց յաջորդած են նոյնքան երեւելի անձա...ւթններ — Լոմինաձէ, Զապլինին եւ Ախունդով:

«Օտլու Եուրտ» միշտ իր մասնաւոր աղբիւրներէն քաղե...լով, կը յայտնէ թէ ապստամբութեան կեդրոնն է Ղարաբաղի ...լանը, ուր այրերու մեծ մասը լեռները քաշուած է,իսկ մնաց...ածներն ու կիները միթինկներ կազմելով, բողոքած են խորհր...դային իշխանութեան դէմ: Յետոյ, բոլոր գիւղերուն մէջ բաժ...նուած են գաղտնի թռուցիկներ, որոնք ժողովուրդը կը հրաւի...րեն «տապալել այս արիւնռուշտ կառավարութիւնը եւ երկիրը ...ընել մահէն, հաստատելով անկախ գոյութիւն»: Վերջապէս, ...գաղտնի զինարաններ կազմուած են, ժողովուրդը զինելու հա...մար:

Այս լուրերէն անկախաբար, Պերլինի «Սոցիալիստիչեսկի ...Վեստնիք»ը իր վերջին թիւով կը ծանուցանէր թէ Շուշի, Ղա...րաբաղի կեդրոնը, երկու շաբաթ ապստամբներուն ձեռքը մնա...ցած է, յետոյ կարմիր բանակը հասնելով, բնակիչները սուրէ ...անցուցած է: Բանակը ռմբակոծեր է նաեւ Շէքի (Նուխի) քա...ղաքը: Նաեւ զօրք, թնդանօթ եւ օդանաւ ղրկուած է Մոսկուա...յէն եւ զօրաշարժ հրատարակուած է Բագուի մէջ:

Ինչպէս դիտել տուած էինք «Պրոմեթէ»ի վերջին հրատա...րակութեանց առթիւ, սխալ է ընդհանուր ապստամբութեան ...կամ կանխորոշ ձեռնարկի մը վերագրել այս դէպքերը: Տարերա...յին պոռթկում է եղածը, եւ հետեւանք՝ բռնի համայնացման ...յլագրութիւններուն, որոնց բոլոր զարհուրանքն ու դաւեշ...տը նոր կը պարզուի, տակաւին:

Բայց, ինչպէս «Պրոմեթէ»ն, «Օտլու Եուրտ»ն ալ իշխա...նութիւնը տապալելու ձգտում կը ցուցնէ այս դէպքերուն մէջ: ...Թէեւ չունի խմբագրական, յատկապէս այս հարցի մասին. ...այց լուրերու կարգին, տողընդմէջ, կը սահին մասնաւոր տրա...մադրութիւններ:

Տակաւին ուրիշ խնդիր որ,այդ լուրերը խառնուած են Ազր...բէջանի անկախութեան տարեդարձին նուիրուած ձօներու, եւ ...կասարակ մահկանացու մը, ոչ-քաղաքագէտ կամ չափազանց ...միամիտ Ազէրի մը կրնայ ծուռ եզրակացութիւններ հանել:Օրի...նակ՝ ինչպէ՞ս կարելի է ապահովել որ ընթերցողները չոգեւոր...ուին եւ չվարակուին Մ. Պ. Մէհմէտ զատէի հետեւեալ պատ...գամներէն.

— «Յունիս 4ին (1918) Ազրբէջանի Հանրապետութիւնը իր ...միջազգային առաջին դաշնագիրները կնքեց Թուրքիոյ հետ: ...Այս դաշնագիրներուն մէջ ամէնէն կարեւորն է զինուորական ...դաշնագրութիւնը, որուն համաձայն Թուրքիա յանձն կ'առ...նէ զինուորական օգնութիւն փութացնել Ազրբէջանի»:

Մուսավվաթի օրկանը ուրախութեամբ կ'արձանագրէ, ...միեւնոյն ատեն, որ «Թուրքիա—Ազրբէջան միացեալ բանակը ...սեպտ. 15ին Բագուն մաքրելով դաշնակ—բոլշեւիկ ուժերէն, ...մայրաքաղաքը փոխադրուեցաւ Բագու»:

Անշուշտ զուգադիպութիւն է այս պատմական յիշողու...թեան երեւումը՝ Կովկասի վերջին դէպքերուն հետ քով քովի: ...Բայց ո՛րքան պերճախօս՝ «Պրոմեթէ»ի եւ «Օտլու Եուրտ»ի վա...րիչներուն, ուրիշ խօսքով՝ Կովկասեան ծանօթ Կոմիտէին հո...գեբանութեան տեսակէտէն:

Այս չէ բուն ճամբան, լոյս փնտռելու ալեկոծ Կովկասի ...քաոսին մէջ:

Շ.

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ԱՂԷՏԷՆ

Այս լուսանկարները յատկապէս «Յառաջ»ի համար քաշած է Պ. Գուրգէն Սագինեան:

Ձախէն աջ, Ա. Նկարը կը ներկայացնէ բացօթեայ հիւանդանոց մը՝ Դիլմանի մէջ, ուր Բժ. Ս. Եղիազարեանը կը դարմանէ վիրաւորները: Անոր տակ՝ Ղալասար գիւղի քարուքանդ եկեղեցին: Մէջ՝ տեղի նկարը՝ Մահլամ գիւղի աւերակները, որ մեռաւ մեր թղթակից վահան Սարուխանեանը: Թիւ 1 Աշոտ քհնյ., թիւ 2՝ Սամսոն Թադէոսեան, վաղեմի գործիչ: Չորրորդ նկարը՝ Ղալասար գիւղին աղէտ-եալները բացօթեայ: Անոր տակ՝ գիւղին փլատակներէն մաս մը:

Աղէտի մասին վերջին տեղեկագիրը հրատարակեցինք երէկ:

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 6

վահան Համբարձումեան	150
Հրաչեայ Հանտալեան	150
Սարգիս Աբրահամեան	150
Եփրեմ Թեւանեան	150
Միհրան Աղայեան	150
Արամայիս Յակոբեան	100
Իշխան Ամատունի	50
գումար	900
Նախորդ գումար	8100
ընդհ. գումար	9000

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.—

Ինչպէս յայտնի է, 1928 ապրիլին քուէարկուած օրէնքով մը ռումէն խորհրդարանը կը ճշդէր զանազան դաւանանքներու իրաւական կացութիւնը, եւ հայ դաւանանքն ալ կը ներմուծէր պատմական եւ ճանչցուած դաւանութեանց կարգին: Ինչ ինչ պատճառներով, դեռ կարելի եղած չըլլալով հրատարակել նոյն օրէնքին կանոնադրութիւնը, եւ հետեւաբար ռումանահայ թեմական կանոնադրութիւնն ալ մնացած ըլլալով առկախ վիճակի մէջ, ասկէ ամիս մը առաջ դիմում կատարուեցաւ պատկանեալ նախարարութեան, որպէսզի առանց սպասելու Դաւանութեանց ընդհ. կանոնադրութեան՝ առանձնապէս վաւերացնէ Ռումանահայ թեմական կանոնադրութիւնը,

Ռումէն թերթերը կը գրեն թէ պատկանեալ նախարարութիւնը պատրաստած է օրինագիծ մը որով հայ թեմական կանոնադրութիւնը կը վաւերացնէ առանձնապէս: Օրինագիծը շուտով պիտի ներկայացուի խորհրդարան: Պուքրէշի ռատիօ կայանը՝ օրուան լուրերու կարգին հաղորդեց նաեւ այդ տեղեկութիւնը,բերեւ մանրամասնութիւն աւելցնելով որ նախարարութեան օրինագծին համաձայն, Հայ Եկեղեցին հոգեւոր եւ կանոնական տեսակէտով կախում պիտի ունենայ Էջմիածնի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն:

Սուրիոյ հոգատարութիւնը եւ Իտալիա

«Լավորօ Ֆաշիսթա» քննելով Սուրիոյ նոր սահմանադրութեան հռչակման խնդիրը, կ'ըսէ թէ Իտալիա երբեք չէ ուզած ստանձնել այդ երկրին հոգատարութիւնը, այն օրէն ի վեր որ Ֆրանսայի տրուեցաւ: Սուրիա հերոսաբար կռուեցաւ հոգատար ազգին դէմ ոչ թէ խնամակալ փոխելու, այլ իր անկախութիւնը նուաճելու համար: Սուրիա գոհացում չստանար գլխաւոր կէտերու մասին. բայց Ֆրանսան զիջումներու ճամբան բռնած ըլլալով, այլեւս չի կրնար նահանջել»,

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Լոնտոնէն հասած լուրերու համաձայն, Ռանկունի խռովութիւններուն հետեւանքով սպաննուած են 170 հոգի, իսկ վիրաւորուած՝ աւելի քան հազար հոգի: Կառավարութիւնը կը շարունակէ զգուշական միջոցներ ձեռք առնել եւ պահակախումբեր կը պտտին քաղաքին մէջ: Որոշուած է քաղաքին ուրիշ մէկ մասը փոխադրել Հնդիկները, որպէսզի նոր ընդհարումներ չունենան Պիրմաններուն հետ:

∴ Ռաքքայի շրջակաները 300 Հնդիկներ յարձակելով ոստիկանական վերատեսուչին վրայ, ատրճանակը խլեցին, զինքը փոսի մը մէջ նետեցին եւ բիրով ծեծեցին: Հազիւ կարելի եղաւ ողջ ազատել:

∴ Հնդիկ վաճառականներու եւ գործարանատէրներու դաշնակցութիւնը փոխարքային ղրկեց նամակ մը, որ ստորագրուած է 22 մեծ կազմակերպութեանց պատուիրակներուն կողմէ: Կը պահանջեն անմիջապէս ազատ արձակել Կանտին, որպէս զի կարենայ ներկայ ըլլալ ծրագրուած խորհրդաժողովին, նոր սահմանադրութեան մշակման համար: Պատուիրակները կ'ըսեն թէ Կանտիի ձերբակալութիւնը ուրիշ հետեւանք չունեցաւ բայց եթէ զօրացնել ազգայնականներուն դիրքը եւ հետեւաբար ո՛ր եւ է խաղաղութիւն կարելի չէ, որքան ատեն որ մերժուի գաղթապետութեան (տոմինըրն) դրութիւնը Հնդկաստանի համար:

Միւս կողմէ, Պոմպէյի եւրոպացի վաճառականները հաղորդած են թէ եւրոպական ապրանք չգնելու պայքարը ամենամեծ վնասը պիտի պատճառէ իրենց:

∴ Վորլիի (Պոմպէյ) բանտին մէջ կը գտնուին 800 բանտարկեալներ, որոնք «բանտային հանրապետութիւն» հռչակած եւ առանձին օրէնքներ դրած են: Հանրապետութեան նախագահն է կալանաւորներէն Շանտան: Ուրիշ ազգայնական վարիչներ ալ վարչութեան անդամ ընտրուած են: Նոր հանրապետութեան անդամները խնդրած են իրենց ազգականներէն որ ուտելիք չղրկեն եւ դրամը յատկացնեն պայքարը զօրացնելու:

∴ Առջի օր կամաւորները նոր արշաւանք մը կատարեցին Տարսանայի աղի մթերանոցներուն դէմ: Այս անգամ պայքարի նոր ձեւեր որդեգրած էին: Կը յառաջանային պզտիկ խումբերով, որպէսզի ցրուեն եւ տկարացնեն ոստիկանութեան ուժերը:

Քարաչիի մէջ ալ խորհրդաւոր պատրաստութիւններ կը տեսնուին այսօրուան համար:

Խռովութիւններ Հնդկաչինի մէջ

Կառավարութիւնը առջի օր շոգենաւ դնելով, Ֆրանսայէն արտաքսեց 13 հնդկաչին ուսանողներ, որոնք ցոյցեր կատարած էին Փարիզի մէջ:

Վերջին մահապատիժներուն հետեւանքով, նոր խռովութիւններ ծագեցան Շամոյի եւ Քանթոյի մէջ: Ցուցարարները կը պահանջէին տուրքերու ջնջումը, ինչպէս կ'ըսէ պաշտօնական զեկոյցը, եւ հակառակ եղած յորդորներուն, սպառնալիքներով շրջապատեցին ապահովութեան տեսուչը: Ոստիկանութիւնը կրակ բրաւ: Յաջորդ օրը, 2000 գիւղացիներ նոր ցոյց մը կատարեցին, եւ նորէն ոստիկանութիւնը կրակ բրաւ: Բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան, եւ խմբական ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

Թեթեւ դարման մը գործազրկութեան

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովը երկրորդ ընթերցումով վաւերացուց օրինագիծ մը, որ 14էն 15ի կը բարձրացնէ պարտաւորիչ նախակրթութեան տարիքը: Այս կարգադրութեան հետեւանքով,կառավարութիւնը 5,500,000 ստերլինի նոր ծախք մը պիտի ունենայ, որովհետեւ, եթէ ծնողները ապացուցանեն թէ չեն կրնար ապրիլ առանց իրենց տղոց աշխատանքին, շաբաթական մէկ շիլին պիտի վճարէ իւրաքանչիւր տղու համար:

Մուսոլինի աչք ունի՞ Մալթայի վրայ

Ատենէ մը ի վեր, լարուած վիճակ մը կը տիրէ Մալթայի մէջ: Անցեալ շաբթու մահափորձ մը կատարուեցաւ վարչապետին դէմ, ինչ որ աւելի սրեց կիրքերը եւ մեծ զայրոյթ յառաջ բերաւ Իտալացիներուն դէմ: Իտալական թերթերը բացէ ի բաց կը զբաղին այս խնդիրներով, դիտել տալով թէ Իտալիա աչք չունի Մալթայի վրայ, բայց որոշած է պաշտպանել իտալերէն լեզուն եւ կաթոլիկ դաւանանքը: Իտալիոյ պատերազմի մասնակցութեան տարեդարձին առթիւ, ժողով մը տեղի ունեցաւ իտալական հիւպատոսին նախագահութեամբ, եւ բանախօսներէն մէկը յայտարարեց.

— Երբ հնչէ ժամը, մենք, նախկին պատերազմիկներս, եւ դուք, սեւ շապիկաւորներ, միասին պիտի քալենք բոլոր անոնց դէմ որ կը սպառնան մեր ազգային ապահովութեան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼԻՍ հասաւ եւ անմիջապէս ընկերի մեկնեցաւ Պ. Ռիսթ, որ քննութիւն պիտի կատարէ Թուրքիոյ ելմտական կացութեան մասին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ առնէտները փճացուցած են հունձքին 100էն 80ը, Հայֆայի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռագրեն թէ օրերէ ի վեր հազարաւոր Իտալացիներ դիմում կը կատարեն Ֆրանսահպատակ դառնալու համար:

ԸՆԿԻՒՐԻ կը սպասուի Զօր. Կուրօ, Փարիզի զինուորական կառավարիչը, որ յունիս 9ին Կէլիպօլուի մէջ պիտի բանայ Սէյտ իւլ Պահրի յիշատակարանը: Հանդէսին ներկայ պիտի ըլլան 700 նախկին պատերազմիկներ:

ԵԼԱԿ ՌՈՒՏԵԼՈՎ թունաւորուեցան եւ մեռան, Նիսի մէջ,երեք երախաներ. իսկ մեծ մայրը, որ նմանապէս կերած էր, ազատեցաւ:

ՏԱՏՐԱԳՈՄԻ ՀԱՐՍԸ

ԽՄԲ.—Անունն է այս Կ. Զարեանի վերջին գործին, այն քան գեղեցիկ եւ ինքնատիպ քերթուածին, որ հրատարակուեցաւ «Հայրենիք» ամսագրի ապրիլի թիւին մէջ:

Կ'արտատպենք հատուած մը.

ՖԵԴԱՅԻՆԵՐԸ

Արեւը կոճկում է ծիւնէ իր ձեռնոցները լեռների կատարին:
Լուսթիւնը՝ ուսը սեղմած մոսինի կոթին՝ փռուել է
խորխորատների եզրին: Երբ կրակում է՝ Հայաստանի
նշենիներից արիւն է ժայթքում:

Ո՞վ չի անցել Քսենոֆոնտի հետ Հայոց երկրով:

Ճամբաների աղեղը ճաթել է.
նետը խրուել է լեռան գագաթին՝
դողում է:
Սառը
սրել է սուրը.
եւ անդնդի եզրի մկանունքները
պողպատէ ճպոտներով զարնում են հսկայ լռութիւնը
Սասնայ եւ ուրիշ վայրերի,
որոնց անունը սովկում եմ յիշել:
Ո՛վ չգիտէ, որ Հայոց երկրում
լեռները ման են գալիս խմբով:
Երկինքը թափ է տուել
իր մերկ ծառը: Հողը փոթորկուել է,
եւ հիմա՝
անկամուրջ տարածութիւնների միջից՝ սրել է ակռաները
եւ խածնում է անարիւն ամպը:
Ո՞ւր է վազում հողմը,
ինչո՞ւ է բացխփում կապտած շրթունքները, խառնում աղիքները սարերի
եւ թիթեղէ թմբկի վրայ զարնում մատերը
սառած:
Ո՞ր հայը չի իմանում, որ Հայաստանում
աշխարհագրական քարտէսը, զօղիակոսի վրայ
դրել է կատաղի ցուլը,
որպէսզի սրածայր եղջիւրներով պատռէ անհունը,
գետերի հունը, բիւրեղէ քարերով շինուած
երկնային տունը:
Արտերը կուչ են եկել: Արօտների վրայ պառկել է ձիւնը
եւ անծայր պապըղիւնը
սառած ծովի տակ փակել է գիւղը:
Ուրիշ տեղեր,
Ջրվէժների գլխին լալիս է անապատը: Ջուրը ոռնում է
եւ խորխորատը
դունչը քսում է սառոյցին՝ խուլ մռնչում է:
Շեռագրաթելերի սիւները ծռուել են: Ձիւնը քայլում է,
եւ գայլը՝
ֆոսֆորէ մի պօէմ է ոռնում ժայռերի հետ կանգնած
եւ աչքերի սարսափած փայլը նետում է վիհ:
Իսկ վիհերի մօտ, մութ խորշերի մէջ,
փակուել են Հայեր:
Յիմարնե՛ր, յիմարնե՛ր...
Մոսին, դանակ, սուր եւ խաչաձեւուած պատրօնտաշները
կրծքերնին կապուած: Դիագոնալ շալվար՝
պատռտած.
չերքեսի փափախ եւ նայուածքներ՝ կրակ ու բոց քուրա:
Այդքան էլ հի՞ն է այդ պատմութիւնը: Եւ սակայն, կարծես
կարդում ես վէպ մի հրաշուրթ եւ ահեղ, որի էջերից
ընկնում են վառուած ածուխէ խօսքեր եւ տողը տողին
հարուած է տալիս
ուժգին:
Ահա կանգնել է խիզախ Ռուբէնը: Տեսէ՛ք, չա՛ն տղան,
աղեղի նման ձգուել է, լարուել,
այրուած իր դէմքը տուել է լեռան,
մի թուղթ է կարդում եւ հրաման տալիս.—
կտրել լեռների
Բարձրաբերձ շղթան, անցնել հովիտներ, մագլցել սարեր,
հասնել Մշոյ դաշտ:
— «Մեռելի ճըժե՛ր՝
ձեր ոտքին մատաղ, թե՛ւ առէք տեսնեմ»:
Եւ խումբը ահա ճամբայ է ընկնում:
Լոփկ, խստաղէմ, ընդմիշտ ուխտ արած պատերազմիկներ,
Վայրի կատուի ցատկոտող քայլով,
մագլցում էին Սասնոյ լեռները, չուք էին զառնում աւանների մօտ,
կախւում ժայռերից, անցնում վիհերը
եւ յոգնած շնչով մի երգ մրմռում՝
կոխելու համար նոր զառիվերը:
Հայոց պատմութեան
սրտառուչ ու խօլ բա՛ռը արիւնոտուշտ
գրուած մի դաժան դարի ճակատին:
Ամայի լերանց կոյր հովերոսը,
թափուած աչքերը
յառել է երկրին՝ եւ բուք բուրանի շեշտը ահաւոր
զարնում է զօրեղ իր հեկզամետրի երկաթէ երգին:
Գիշերը գալիս լեռների լանջքին նետում էր իր սեւ
եւ լայն վերարկուն:
Ֆաղանները մուճ խորշերում պառկած մութ էին ծամում:
Թաթը բերանին,
արջը որջի մէջ,
երկար լզում էր երկնքից ընկած ծանր գաղտնիքը:
Վայրի այծերը իրենց թրթռող, սուր եղջիւրները
մխրճում էին լռութեան սրտին,
եւ սարսափահար,
լսում ձորի մէջ տրոփող զընգող մարդկանց քայլերը:
Եւ խումբը թափով ճամբայ էր գնում:
Մակար ծերունին,—
Թիկնաւէտ լայնքով, պեխերը սրած, հեռաւոր գիւղից
դուրս եկած ասպետ, երազկոտ ու վեհ
մի խիստ Դոնկիշոտ՝
կռուան խոյի պէս առաջ է ընկել
ու առել կրծքին ճամբի ոլորուն, անյայտ գիշերը:
Նրա ետեւից,
Հայծկլտող աչքով անտառի ոգի՝ ոտքերը կամաց
ձիւնին է տալիս մոլեռանդ Սէյտօն:
Յետոյ, սեղմ շարքով,
Միջցազներգական ասուածների պէս՝ գալիս են ահա,
Չերքեզ փափախի վարսերը երկայն գլխին թափ տալով՝
Մետինէ մարմին եւ կապոյտ աչքեր՝ եռուն Ռուբէնը,
Սորման իշխանի խարտեաշ մազերով՝ Մանուկ Շէնըկին.
Քունաթափ Զօլօն, եզան պէս ուժեղ, բիբերի շուրջը
կարմիր երակներ՝ կռուազան Ախօն.
Ամբիշի նման ցատկոտող Յարօն, կարշնեղ Զաւէնը.
Թոնքերը կախած, աչքերը քուրա՝ Յօվան Փեղալին:

Կ. ԶԱՐԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՍԵՒ ՀԱՒԿԻԹՆԵՐԸ

—Մամա՛... հաւկիթները կարմիր ներկէ այս տարի...

— Սպասէ՛ տղաս, որ պաւնը գայ, կը ներկեմ...

Բայց ի զո՛ւր... Հրանտին մաման կը յամառէր ամէն տարի սեւերու մէջ թաթխել Զատկուան հաւկիթները ու ամէն անգամ ալ կը ջանար տեսակ տեսակ պատճառաբանութիւններով համոզել իր զաւակը: Տարի մը մօքէն ելած կ'ըլլար, տարի մը ներկին կարմիրը չգտած, յաջորդին՝ նորէն մտքէն ելած, ուրիշ տարի մը կը հիւսէր գովքը սեւին, որ իբրեւ թէ կարծր ու պինդ կը պահէ հաւկիթները խաշուած: Իսկ աւելի վերջերը, կը փորձէր աչքէ հանել կարմրագոյնը, որ արի՛ւն կը բուրէ միայն...:

Սկիզբները, երբ դեռ պզտիկ էր ու տղայ, Հրանտ կը համոզուէր կրաւորական համակերպութեամբ: Անոր մատղաշ հոգին հազիւ կրնար սեւը կարմիրէն զանազանել, առանց Զարը Բարիէն զատելու: Բայց երբ միտքը առաւ թեւ ու թռիչ եւ սկսաւ հարցումէ հարցում ոստոստել, տրուած պատասխանները մնացին անզօր զինքն համոզելու եւ հաստատուն ոստի մը վրայ բռնել կեցնելու իր թռիչքները: Աւելի վերջերը, երբ եղաւ խելահաս ու ալ պեխերն սկսան մրոտիլ, լռութեան ծանր քօղ մը ձգեց սեւին ու կարմիրին վրայ եւ զգաց թէ՛ խորհրդաւոր մթութիւն մը կար մամային սուգի լաչակին ու անոր ներկած սեւ հաւկիթներուն միջեւ: Զգաց ու լռեց: Եւ սակայն տարիները կ'անցնէին ու դեռ սեւը կը մնար իբրեւ պաշտօնական գոյնը իրենց տնաւեր օճախին ու զատկուան հաւկիթներուն:

Բայց ե՞րբ պիտի վերնար սեւ լաչակը մամային գլխէն ու խաւարամած պատմուճանը հաւկիթներուն վրայէն: Ո՞վ պիտի պատռէր միութեան խորհրդաւոր քօղը երկուքին վրայէն եւ ե՞րբ պիտի հիւսուէր նոր ու կարմիր պատմուճաններ անոնց գլխուն: Մամա՞ն:

— Տղաս, երբ որ մեծնաս, մարդ ըլլաս, այն ատեն...:

Ու Հրանտ մեծցած ու եղած էր մարդ, մազով ու մօրուքով, 25 Զատիկներ ողջունած ու 15 երկար տարիներ Զատկի կարմիր հաւկիթներէն զատուած ու զրկուած: Ա՛խ, դեռ ինչո՞ւ չէր հալեր խաւարը իրենց չորս պատերուն մէջ: Բայց, աւա՛ղ, սուգը շատ կուգայ մամով, իսկ ուշ կ'երթայ լոյն հատնումովը ուխտաւորներուն: Ու մամային ուխտը իր պատմութիւնը ունէր, Զատկուան հաւկիթներուն պէս կարմրաներկ, ու արիւնոտ:

*
* *

Զատի՛կ... Արեւը նորէն ողջունեց միաշաբթի առաւօտը, իր նախորդներուն պէս ժպտուն եւ աւետալից: Նորէն բաշխեց Յարութեան համբոյրը հողին, ջուրին ու կանաչին: Մարդիկ սովորական տարիներու պէս դարձեալ վազեցին եկեղեցի. հաւատքին մոմերը վառած: Կիները նորէն թրջեցին պատկերը բախտաւոր Աստուածամօր, որուն միածին Որդին յարութիւն էր առած մեռելներէն: Խաւարը կրկին հալեցաւ ժամուն չորս պատերուն մէջ, ծնունդ տալով հազարաւոր ջահերու:

Ու զուրսը՝ նո՛յն ծաղկազարդ ծառերը, մշտահոս գետակի եզերքին: Նո՛յն ծաղկախեղդ մարգերը՝ դրախտաբոյր ծմակներու տակ: Նո՛յն գեղգեղանքը պլպուլին, մասրենիի սրտին վրայ ու նո՛յն դրախտահաւերը զմրխտազեղ արօտավայրերու մէջ սիգաճեմ, ուր կը թխսեն հաւկիթներ, իրենց ճարակած ծաղիկներուն նման կարմիր, կանանչ, գոյնզգոյն:

Ա՛խ այս հաւկիթները... ի՛նչքան կարմիր, ի՛նչքան կենդանի ու կռուասէր: Անոնք՝ նախորդ Զատիկներէն զատուած այդ Զատկին՝ դարձեալ հագան իրենց տօնական պատմուճանները: Դարձեալ շարուեցան կողք կողքի, մարզիկներու պէս տողաշարքով մը կարգապահ: Ու փողոցին անկիւնները դիրք բռնած՝ ճակատ ճակտի կռուեցան, ծեծկուեցան, ոտքով, գլխով, թիկունքով, ըմբիշներու պէս հերոսաբար: Ոմանք՝ սրունքներէն վիրաւոր, ոմանք՝ գլխէն: Ոմանց կողերը ջարդ ու փշուր խորտակուած: Ու դեռ կը հարուածեն իրար, իրենց զրահապատ իրանին ջախջախուած մասերով:

Օ՛, այդ ռազմափորձը, այդ ռազմափորձը դեռ չծնած սերունդին, որ պիտի տայ իր ցեղին սերունդ մը նոր ու առոյգ, իր սաղմին մէջ փորձուած:

Նոր սկսած էր մարտափորձը ու չվերջացած տակաւին, երբ յանկարծ օտար ու չարաշուք դէմքեր ցցուեցան սպառնացայտ: Պահ մը սրտերը դող ելան, շունչերը բռնուեցան. աչքերը մթագնեցան ու գլուխները ինկան. կասկածանքի փուշերուն վրայ ցանկոծ: Արեւը փախաւ ամպի մը ետին ու հաւկիթները անտէր անտիրական որբերու պէս մնացին լքուած: Եկողներու ճակտին մահիկն էր նստած, ուսերուն վրայ աստղերը փըշրուած. իսկ հոգիներէն ներս՝ ոճրածին խաւարը կուտակուած: Անոնք՝ թուրով ու հրացանով զինուած՝ կուգային անգէն ռազմախաղի մը վրայ արիւնի գետեր հոսեցնելու եւ անմեղութեան բարձունքէն աղաւնիներ որսալու: Ոճիրը բերած էր զանոնք մատնութեան մատներուն վրայէն գետնաքարշ:

— Ինչո՞ւ... ի՞նչ կայ որ...

— Ոչի՛նչ, պարզ հարցաքննութեան մը համար:

Ա՛խ, այդ հարցաքննութիւնը, որ երբեք չունեցաւ իր վճիռը: Ե՞րբ, ե՞րբ արդեօք պիտի տայ արդարութիւնը զայն աշխարհին:

Հիմա, անմեղութիւնը կը տարուէր սպանդանոց, մատնուած, պաշարուած, ձերբակալուած առանց հարցաքննութեան: Զոհերը կ'երթային միամտօրէն, անվերադարձներու կարաւանին խառնուած:

Եկողները թողուցին կռուողները տեղին վրայ ու կռուողները միայն տարին անծանօթ ճանապարհով: Այդ տարուածներուն մէջն էր նաեւ գլխաւորը սգակիր այրիին:

Այդ օրէն, Հրանտի մաման քաշեց սեւը իր գլխին ու խաւարը հաւկիթներուն վրան: Ուխտեց Զատիկը դիմաւորել ու ողբալ սեւ հաւկիթներով միայն: Մինչեւ որ Հրանտը մեծ նոր մարդ ըլլար, մազով, մօրուքով տղամարդ մը՝ գացողին տեղը բռնած, ուխտած էր սեւը նետել իր եւ Զատկուան հաւկիթներուն վրայէն, ու կարմիրին պաշտամունքը կատարել այն ատեն միայն, երբ Աստուած տար մուրազը իր սրտին— հարսանիքը Հրանտին:

Այդպէս ալ եղաւ:

Աւա՛ղ, տարիները շա՛տ, շա՛տ էին ձիւներ մամային գլխուն վրայ: Տառապանքը սեւ մազերն առած, միայն սեւ լաչակն էր թողուցած: Բայց հարսնիքին գիշերը, սիրտը բռնկած արշալոյս մ'էր արիւնաբոյր, հոգին՝ երկինք մը բոցավառ, որուն վերեւ իր սպիտակամազ գլուխը կը շողար ճիշդ Մասիսի պէս աղուանակերպ ու հպարտ...

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

Մարսէյլ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Մայիսի սկիզբը Երեւանի եւ Թիֆլիսի մէջ տօնուեցաւ դերասանուհի Օլգա Մայսուրեանի բեմական գործունէութեան 35ամեայ յոբելեանը:

Թիֆլիսի մէջ այս առթիւ ներկայացուեցաւ *Ովկեանոսէն անդին* թատերախաղը, որուն մէջ դեր մը ստանձնած էր նաեւ յոբելեարուհին:

Այս հանդէսին մէջ յոբելեարին տրուեցաւ «վաստակաւոր դերասանուհի» տիտղոսը:

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՍՈՒԳԻ ԵՐԳ

Բարեկամիս՝ ՏՕՔԹ. ՅՈՎՍԷՓ ՊԵՏՐՈՍ[...]
քաղցրահեզ յիշատակին համար:

Լիբանանի մայրահասակ աղջիկներ,
Ատոնիսի անըջասահ ջուրերուն մէջ, այս իրիկուն,
Ոլապաստրէ ձեր պաղպաջուն մարմիններն սպիտակ՝
Աւա՛ղ, աղաքանդակ անդրիներու պէս՝ փշո՛ւր, փշո՛ւր հայեցէ[...]
Սրտիս վրայ Թախիծ մ'աղատակ՝
Սեւ Թռչունի մը հանգոյն բո՛յն դրաւ...
Եւ քու բարի անո՛ւնդ, ո՛վ քաղցրհոգի բարեկամ,
Արծաթ-երիզ իբրեւ առուակ մ'անկարկաչ՝
Յիշատակիս ուռիները կ'ոռոգէ...
Բարտիները փա՛ն դիւրիս պէս կը խշխշան սեւազանգուած,
Եւ կոչնակներ՝ չարագուշակ շուներու պէս, գամփռերու պէս՝
կը կաղկանձեն կատարներուն հետ անլուսին,
կատարներո՛ւն, կատարներո՛ւն հետ առանձին...
Այս իրիկուն, աղեպատը լուռ քնարիս,
Թռչունի պէս ո՞վ է այսպէս կը ճանկռտէ տարաժամ,
Երազնե՞րդ են — խե՛ղճ որբուկներ — հոգի՞դ է. ժպի՞տդ է մշա[...]
դալար.

Լուսաճաճանչ ստուե՞րդ է, որ օդին մէջ կը տուա՛յտի կարօտա[...]
Երբ դաշտին վրայ մե՛ծ, փրկարար կուիւին՝
Հայրենիքիս որդիներուն փթթինազարդ վէրքերը՝
Քու տաղանդիդ մատուըներէն՝ զուր բալասան կը հայցեն...
Մելամաղձոտ Սամուլթէյնի(*) այն հեռաւոր բլուրին վրայ,
Ուր արեւի շողին ծարաւ՝ ծաղիկները ճրագի պէս կը մարմըրին.
Այս իրիկուն քանի՛ հոգի, քանի՛ հոգի եղբայրական՝
Մինչեւ առտու սե՛ւ երազի մէջ լոգցան
Այս իրիկուն, հինաւուրց կի՛ն մը բարի, աչուըներուն ակը ցամ[...]
— փլատակ մա՛յր մխացող,
Արարիչէն գերեզմանին բանալիները ուզեց...
Ս՛, գիշե՛ր, գիշե՛ր, մառախլապատ անապատին մէջ մեր կեան[...]
Երբ բարիները կը մեկնի՛ն՝ զերթ ակնհար ովասիս,
Նժարիդ մէջ այս անիմա՛ստ գոյութեան դատարկութիւնը դաւէ՛[...]
Շիրմախոյս հովեր գիշերուան, հովե՛ր հրանուտ,
Սա ջուրերէն, ցամաքներէն հեռո՛ւն, հեռո՛ւն,
Եղբայրական շիրիմի մը շունչէն դալար՝
փեգենայի փաղփուն շի՛ւղ մը, փաղփուն շի՛ւղ մը կարկառեցէ[...]

Ա՛հ, դո՛ւն մեկնա՛ծ քաղցրաժպի՛տ բարեկամ, այս իրիկուն,
Լիբանանի մայրիներն ամբարձուղէշ՝ կրակիդ մէջ հրդեհ կ'առն[...]
Ու սգաւոր այդ ափերէն՝ հողմահալած աճիւններ՝
Յիշատակիդ պէս սպիտա՛կ՝ գլխուս վրայ կը ծիւնեն...

Մա՛հ, ո՛վ մա՛հ, Թեկունքներուդ վրայ հուժկու,
Այդ բարութիւնը շալկած՝ քու բլուրէդ ասդի՛ն նա՛յէ...:

Մարսէյլ, Մայիս 1930

ՈՒԽՏԱԻՈՐ

(*) *Լիբանանի միակ հայ սանաթօրիոմը:*

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

ԱՐԱ՞Գ ԹԷ ԴԱՆԴԱՂ

Ֆլօպէռի մահուան յիսնամեակին առթիւ, Ֆրանսական մամուլը գրեթէ աղմուկ չհանեց: Հազիւ քանի մը յօդուածներ երեւցան, թէեւ վիպային դպրոցին այս չքնաղ ծաղիկը կարելի է ըսել որ ոճի ամենամեծ վարպետներէն մէկն էր:

*«Մատամ Պովարի»ի հեղինակը խստօրէն կը քննադատուի «նորերէն» ծայրագոյն գրականութիւն (*littérature aigüe*) ըրած ըլլալուն համար: Արդարեւ խեղճ Ֆլօպէռ երկունքի մը բռնուած էր ամէն անգամ որ գործ մը արտադրելու նստած էր: Արդէն իր թղթակցութիւններէն կարելի է գուշակել թէ «Սալամպօյ»ի անմահ հեղինակը որ աստիճան մաքրած, կոկած, սրբագործած եւ բիւրեղացուցած է իր ոճը: Ամէն անգամ որ գրելու փափաքը ունեցած է եւ լուրջ վէպի մը հիմքը դրած, փախած եւ գաւառ ապաստանած է, հեռու՝ փարիզի խաթարող աղմուկէն: Կ'ըսեն թէ երեք օր մտածած է երբեմն, այսինչ բառը ճիշդ տեղը դնելու կամ այսինչ նախադասութիւնը ղգալի եւ բնական դարձնելու համար: Քունը փախցուցած է յաճախ, որովհետեւ անհրաժեշտ բառ մը միտքը չէ ինկած:*

Ներկայիս հարց ծագած է գրական այս ծայրայեղութեան համար: Շատեր կ'ըսեն թէ Ֆլօպէռ եւ իր նման քանի մը իսկական արուեստագէտներ չափազանցութեան տարած են վիպասանի «արհեստը» եւ իրենց երեւակայութեան ծնունդ վէպերը շատ լուրջ եւ իրական բանի տեղ դրած, կարծէ՛ք իրական կեանքէն աւելի

հոգիներ ըլլային [...] պարտադրած հերոսները: [...] պատճառ եղած է որ հեղինակ[...] դառնայ անգիտակցաբար [...] իր ստեղծագործած տիպարներ[...] որոնց յաճախանքը իր իսկ [...] քին մէջ դարձած է յաւիտ[...] կան բնակիչներ, աղարտելով [...] ղինակին իմացական թէ [...] կան բնականոն եւ յանկարծա[...] ցոլքերը, դառնալով ինքն իր [...] դէպ անողոք դահիճ մը, [...] ցնելով այն ամէնը որ գրակա[...] թեան մէջ ինքնատիպ եւ գեղե[...] կօրէն զարտուղի է: Ներքին [...] գերը չէ կարելի երկար [...] նօսրանան եւ կը փոխակերպ[...] այլ պետք է անմիջապէս [...] նել թղթին որովհետեւ որեւէ [...] րէնք գոյութիւն չունի, բնազ[...] կան մխալներ երբեմն կատարե[...] ճշմարտութիւններ են, մինչ[...] արուեստը երբ շատ տաշուած [...] կը կորսնցնէ ներքին այն հոգ[...] որուն ստեղծագործումէն կը [...] լատակին յաճախ, գերբնակ[...] նիմանալի ոգին եւ կրակը:

Յետոյ, գրական արտադր[...] թիւն մը ո՛չ ոճի եւ ո՛չ ալ [...] կամ գաղափարի կատարելութ[...] կը ճանչնայ. ամէն ինչ յարաբ[...] րական է, եթէ ոչ ենթադր[...] ցական:

Հետեւաբար, ո՛չ թէ գ[...] մը պէտք է փնտռել գրող[...] համար եւ կամ երկունքի [...] խելայեղ գալարումները [...] գրականութեան մէջ, այլ [...] տագրում մը, հոգիին ծայ[...] խօսքերու եւ շրջումներու [...] Այսինքն ըլլալ վերացական, [...] ուածային փախստական մը:

Կայ եւ ուրիշ կէտ մը, [...] քննադատները երբ ուզեն, [...] նէն նուրբ եւ կատարեալ գործ[...] մէջ ալ պակասներ կը գտնեն. [...] որ պատահած է Ֆլօպէռի վէպ[...]

…ն մասին։ Կոչնութիւններ, ձեռ-…անտաշութիւն, ոճի որոշ թերի-…անհաճոյ եւ խորթ հնչիւն-…եր, եւլն. գտած են, տարիներ …ամբողջ քրտնաջան աշխատուած …ներու մէջ։

Ուրիշներ սակայն տարբեր …ծումներ եւ վճիռներ կու տան …այս հարցի մասին։ Ահա քանի մը …անակներ. —

…նձարներ կան որ յամրա-…որ կը յայտնուին, այնպէս որ …անց գործերն ալ տառապանքի …եւ յամառ աշխատանքի ծնունդ …ստեղծումները զտուելով կը …պզանան, կ'ազնուանան։ Այս … տարբեր արժէք մը ունի, մա-…անդ վէպի մէջ, ուր դիտող …իք մը ստիպուած է ապրիլ եւ …ապրեցնել իրական տուեալներով։ …ստեղծագործող տարրերէն է …կանութեան մէջ. որքան նըր-…նայ այնքան կ'աւելնան գոր-…ին արժէքը եւ հմայքը։ Ոչ մէկ …գպսան, նոյնիսկ մեծ հանձար …ը չի կրնար մէկ շունչով կերտել …ի գործոցներ։ Ամէն անգամ …բան մը ունի աւելցնելիք որ …ջնկուանը կ'ամբողջացնէ, կը …գացնէ եւ նոյնիսկ կը փոխա-…րդէ, սակայն աւելի ուժգնու-…իւն եւ երանգ դնելով գրողին …ստեղծումներուն մէջ։

Վիպասան մը յայտնութիւն …չէ, այլ վարպետ մը որ բնա-…ին տաղանդին քով պէտք է դնէ … փորձառութիւն եւ ապրուած …անք եւ հասուն իմացականու-…իւն, ինչպէս նաեւ գիտական եւ …կերային լուրջ պաշար։ Այս ա-…ենը ոչ բնազդական է եւ ոչ ալ …շտահոս։ Անշուշտ եթէ Ֆլօպէռ …ինդանի ըլլար, թերեւս Նորերուն …ի աճապարանքի մէջ հասցնէր …վէպերը, քանի որ դարուն հի-…անդութիւնն է։ Շատ հաւանա-…է որ «Սալամպօ» մը գրելու …համար մինչեւ Ափրիկէ չերթար, …ալ «Մատամ Պովարի»ի նիւթը …ն մը անգամ փոխէր եւ տասն …գամ ձեռագիրները այրէր։

Շատ աւելի արժէքաւոր է …նշուշտ, եթէ երկուքը միանան, …կարծահոս եւ երազային զգա-…ները պահ դրուին իմացական …արլուծարանին մէջ, երբեմն …ուելու եւ բիւրեղանալու հա-…մար։

Ճիշդ է որ ամենամեծ գիւ-…ը եւ հանճարեղ գործերը …իշտ սրտէն կը բխին. միտքը …ամախ ջլատիչ է, սակայն ա-…անց երեւակայութեան եթէ հո-…ն չի բաբախեր, առանց իմացա-…ութեան ալ սիրտը չզգար …իտենական երանութիւն։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Վ. ՍԱՐՈՒԽԱՆԵԱՆ

Ահա մի ծաղիկ կեանք էլ դաժան ճակատագիրը խլեց մեզանից։

«Յառաջ»ում հետեւում էի Պարսկաստանի երկրաշարժի մանրամասնութիւններին, երբ սեւերի մէջ առած տեսայ մեր սիրելի Վահանի անունը եւ ինքնաբերաբար արցունքի երկու կաթիլներ սահեցան։

Համեստ, աշխատասէր, զոհաբերող եւ տքնող ընկեր մըն էր Վահանը։

Դժբախտաբար մանրամասն կենսագրութիւնը չգիտեմ, բայց իրեն լաւ եմ ճանաչել, որովհետեւ ամբողջ չորս տարիներ նոյն դպրոցի դասընկերներ ենք եղել։

Սալմաստեցի էր, դէպքերի բերումով ինկած Թաւրիզ։ Իրեն ծանօթացայ Թաւրիզի կեդրոնական դպրոցում, երբ նոյն դասարանի աշակերտներ էինք։

Արտաքնապէս շատ խաղաղ խառնուածք էր արտայայտում, բայց իսկապէս իր հոգին միշտ յուզումների ենթակայ էր։ Դասարանում ամենից աշխատասէր եւ լաւ աշակերտներից էր, միշտ, կռացած գրքերի եւ տետրակների վրայ։ Տնտեսական աննախանձելի պայմանները եւ իր թոյլ կազմուածքը արգելքներ չէին, որ միշտ յառաջադէմ աշակերտների շարքին դասուի։

1921-22ի շրջանում կեդրոնական դպրոցի աշակերտութեան մէջ նոր եռ ու զեռ էր ստեղծուել։ 1921ին առաջին անգամ կազմակերպւում էին Հ. Յ. Դ. աշակերտական խմբեր, ահա այդ տարիներին է, որ նա եւս նետւում է նորակազմ խմբերի մէջ եւ այնուհետեւ արտայայտւում է տիպար Դաշնակցականի պարտաճանաչութիւնը, եռանդը եւ զոհաբերութեան ոգին եւ մինչեւ իր տխուր արկածը հաւատարիմ է մնում մեր դրօշին։

1927ին էր, ամբողջ տասը տարիներ դպրոցի պատերի մէջ անցկացնելուց յետոյ, նոր կեանքի մէջ պիտի թեւակոխէինք, բոլորս էլ ունէինք աշակերտական երազները եւ ծրագիրները. դաժան կեանքը անծանօթ էր մեզի։ 1927ին Վահանի եւ ուրիշների հետ թեմականը վերջացրինք։ Անսահման սէր ունէր դէպի կրթութիւնը եւ մեծ ցանկութիւն շարունակելու, սակայն դաժան պայմանները թոյլ չտուին եւ Վահանը սիրով յանձն առաւ իր հայրենի գիւղում երախաներին դաստիարակելու հոգը։

Վերջին տարիներս իրենից հեռու էի, սակայն լսում էի որ մեծ բարեխղճութեամբ եւ եռանդով աշխատում էր Սալմաստի կուսակցական եւ կրթական ասպարէզում։

Այժմ, սիրելի Վահան, սարսափելի աղէտը քեզ յաւէտ բաժանեց մեզնից. թոյլ տուր երկու կաթիլ արցունք թափե՛լ քո թարմ յիշատակիդ առջեւ եւ քեզ վստահեցնել, որ քու ընկերներն էլ անսահման հաւատ ունին քեզ ոգեւորող գաղափարների իրականացման մասին։

Յարգա՛նք քո թարմ յիշատակիդ, գաղափարի ընկեր։

Լիոն Բ. Աղաբէկեան

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԸ

Ալազան «Գրական Դիրքերում»ին մէջ ունի նորավէպ մը, որուն նիւթն այս է.— Գիւղի մը մէջ խորհուրդ գումարուած է, որոշելու համար թէ պէ՞տք է գիւղէն աքսորել ունեւոր գիւղացի մը։ Գիւղին խորհուրդին նախագահը դէմ է աքսորին, որովհետեւ ունեւոր գիւղացին հեղինակութիւն ունի գիւղին մէջ։ Բանուոր մը կը փճացնէ այս տրամադրութիւնը եւ կ'առաջարկէ աքսորել գիւղացին, որ գիշեր ատեն կը յարձակի հաւաքական կողմնակից բանուորին վրայ եւ կը սպաննէ։ Կոմունիստները դիակին վրայ երդում կ'ընեն և կ'ըսեն.— Չենք մոռնար։

Ահա այս է նիւթը։ Անարուեստ եւ անարժէք նորավէպ մը, որուն միակ դերն է վրէժխնդրութեան եւ թշնամութեան վարժեցնել գիւղացիներն ու բանուորները։

Ալազան այս առթիւ կը նկարագրէ հայկական պարը գիւղին մէջ։ Յատկանշական է, կարդացէք.—

Գիւղի մէջտեղը հոսում էր առուակը եւ առուակի ափերով ընթանում էին բարդիների ձմեռային սխեմատիկ հասակները։

Առուակի ափերով ու բոլոր փողոցներով հոսում եւ հաւաքւում էր գիւղը։ Հաւաքւում եւ ալիքները տարուբերւում էին դպրոցի բակով մէկ։ Բարդիները երդում էին մեզ, ցրտահունչ։

Զուռնան բզզում էր հազարաւոր մեղուների համերգը եւ դհոլը կոտրատւում։ Դհոլի հատու տակտով ծալւում էին ծնկները, ոտները բարձրանում եւ իջնում։ Տրեխաւոր, սապոգաւոր եւ չուստաւոր ոտները։

Օդում բարձրանում եւ իջնում էին փափախներ եւ կեպիներ։ Ոտները քերում էին գետին ու փոշի հանում եւ փափախների ներքեւից բազմաթիւ բերաններ կուլ տալիս հարազատ հողի հիւլէները եւ վայրլուժ նրա բաղցր բոյրը։ Բեխերն ու միրուքները սպիտակում էին, պարը տաքանում էր։

Փափախների ու կեպիների օղակը գնալով լայնանում, լայնանում ու դառնում էր անխորտակելի պատնէշ թեւերով ու մէջքերով իրար ձուլուած։ Գիւղը ղոփում էր ու փոշին բարձրանում եւ ծածկում էր ճերմակ բարդիների սխեմատիկ սիլուէտները։ Պարը տաքանում էր։

Մտնիմ էս դարին,
Երկաթի դարին,
Ուռած կուլակին
Կը խփենք քարին…։

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Թատերական թերթի մը մէջ գրող մը կարգ մը բառերու կու տայ հետեւեալ սահմանները.—

Բեմադրիչ (metteur en scène) կը կոչուի դերասաններու խշաւարը։

Գլուխ-գործոց կը կոչուի այն հին թատերախաղը, որուն նկարագրած բարքերը կարելի չէ դատել։

Արդիական թատերագիր կը կոչուի գրագէտ մը, որուն մասին կը խօսուի՝ ճիշդ ինչպէս փողկապի մը վրայ։

Մեծ քննադատ կը կոչուի այն, որ կը գրէ բազմօրինակ թերթի մը մէջ, այնպէս որ իր քննադատութիւնը կարեւորութիւն կը ստանայ թերթին արժէքով եւ ոչ թէ իր կարծիքներով։

Մուսա կը կոչուի այն կինը, որ սպիտակ կը հագնի։

Թատրոններու մէջ փրկութեան դուռ կը կոչուին այն անցքերը, որոնք միշտ փակ են։

Երեկոյթներու սոխակ (soiriste) կը կոչուի այն ժանտախտաւորը, որ իր շուրջը բառ կը սփռէ։

ՆԿԱՐԻՉ ԲԷՊԱՊՃԵԱՆ

Յունիս 4ին կը բացուի (ժամը 2-6) գարդանկարիչ Մելքոն Բէպապճեանի ցուցահանդէսը (29, Quai St. Michel)։ Պիտի տեւէ մինչեւ 19 յունիս։

Կիւսթավ Քան գովեստով կը խօսի այն յառաջաբանին մէջ, զոր նուիրած է Բէպապճեանի գործերուն ընդհանուր վերլուծման։ Յաջորդով կու տանք ամբողջական թարգմանութիւնը։

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Սուրիոյ հայ թերթերը կը գրեն թէ երիտասարդ երկրաչափ Մարտիրոս Ջուրիկեան զոհ գացած է ահռելի արկածի մը։

Իր կնոջը հետ Քամըշլըի շրջակաները ճամբորդած ատեն, Ջուրիկեան չափազանց արագ քշելով «Մօթըսիքլէթ»ը, կ'իյնայ փոսի մը մէջ։

Մարտիրոս Ջուրիկեան որ մը ետք հոգին կ'աւանդէ սոսկալի տանջանքներու մէջ։ Տիկին Ռամէլա ծանրապէս վիրաւորուած է աչքէն։

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 18 Մայիս (Սեփ. Թղթ.)— Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին մահուան առթիւ, Ատրպատականի առաջնորդարանը, յատուկ մահազդով յայտարարեց ութ օր շարունակ հոգեհանգիստ։

Առաջին հոգեհանգիստը կատարուեցաւ Մայր եկեղեցիին մէջ, Մայիս 11ի առաւօտ։ Հակառակ երկրաշարժի պատճառած խուճապին, հոգեհանգիստին ներկայ էր խուռներամ ժողովուրդ։ Սեղանին վրայ, տաճարին առջեւ սարքուած էր Հայրապետական մահաբեմ՝ սեւ շղարշով պատուած։

Առաջնորդ Ներսէս արքեպս. համառօտ դամբանական մը խօսեցաւ կաթողիկոսի յիշատակին եւ շեշտեց Էջմիածնի դեր ու արժէքը մեր ազգային կեանքին մէջ։

Մայիս 18ին, կաթողիկոսի թաղման օրը, կատարուեցաւ հոգեհանգիստ՝ Մայր եկեղեցիին եւ պաշտօնական ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ Առաջնորդարանին մէջ։

Հոգեհանգիստին ներկայ գտնուելու համար եկած էին Պարսիկ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ (քաղաքացիական եւ զինուորական) օտար հիւպատոսներ, ֆրանսական, ամերիկեան եւ շաբաթապահ միսիոնարութիւններ, այլեւ պարսիկ, թուրք, ռուս եւ այլազգի բազմաթիւ անձեր, ինչպէս նաեւ հայ վաճառականներ, ազգային, կրթական, մշակութային հիմնարկութիւններն ու մարմինները։

Պատարագիչն էր Առաջնորդը, որ դամբանականով մը ներկայացուց հանգուցեալ կաթողիկոսի ազգային եւ քաղաքական գործունէութիւնը։

Հոգեհանգիստէն յետոյ օտար հիւրերը Առաջնորդարանի սրահին մէջ ցաւակցութիւն յայտնեցին Հայոց Առաջնորդին։

Մասիս

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԱՐԳԱՆՔ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿԻՆ, ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԻՑ։ Գրեց՝ Առ. Սարուխան։ Ազգային Մատենադարան։ Վերջերս Մխիթարեան տպարան։ 1930։ Գին 1.50 շիլինգ՝ ֆր.։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԻՆԵՐԸ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿԵՐԹԱՆ

Հայաստանի որբերու (պիոներ) կազմակերպութիւնը յունիս 25ին բանակումի պիտի ղրկէ 5000 հոգի։ Այս որբերը պիտի բանակին շրջաններու մէջ։ Երեւանէն պիտի մեկնին 9500 որբեր, 12-16 տարեկան պատանիներ։ Լենինականէն՝ 1500, Լոռիէն՝ 600, Զանգեզուրէն ու Սեւանէն՝ 400։ Այս որբերուն հետ պիտի ղրկուին հիւանդկախ երախաներ, բժշկելու համար զանոնք։

Բանակումը պիտի տեւէ երեք ամիս։

Բանակումի ընդհանուր ծախք նախատեսուած է 90 հազար րուբլի, որուն 30 հազարը, պիտի տայ որբներու կազմակերպութեան կեդրոնը։

Որոշուած է 4 ժամ սնունդ տալ որբներուն, որոնց կ'ընկերանան 3 բժիշկ, 2 մանկավարժ եւ 7 մարմնակրթութեան ուսուցիչ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԳԵՐԸ

Հայաստանի գործավարներու խորհուրդը որոշած է զարկ տալ գորգի ճարտարարուեստին, առանձին կարգադրութիւններ ընելով այդ մասին։

Պիտի նշանակուին կեդրոններ, մասնաւորապէս Ղարաքիլիսայի եւ Երեւանի մէջ, բուրդը լուալու, գզելու եւ մանելու համար։

Պիտի քաջալերուին այն գիւղացիները, որոնք առաջնակարգ գորգ կը պատրաստեն։ Պիտի սարքուին ցուցահանդէսներ եւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսներ։

Հայաստանի մէջ մեծ փափաք կայ գորգագործութեան զարկ տալու։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

Գրած էինք թէ վերջերս նոր մարդահամար մը կը կատարուի Հայաստանի մեծ քաղաքներուն մէջ։

Այդ մարդահամարը ցոյց կու տայ, որ Լենինականի մէջ կը բնակին 54.853 հոգի, 29867ը այր, 24,986ը կին։ Անցեալ տարուան մարդահամարը ցոյց կու տար 51,746 հոգի։ Ուրեմն 14 ամսուան մէջ բնակչութիւնը աճած է հարիւրին 6 համեմատութեամբ։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 29 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Գիւղի մէջէն երկու ճարպիկ …ղայ ղրկեցի յետեւից, որ բռնեն …րեն։ Երբ ղրանք կը հասնին …իդ տղուն նա՝ կ'ըսէ. «Մի՛ մօ-…եցէք, չէնը ինքզինքս կը …սպաննեմ», եւ դանակ կը քաշէ։ Սակայն, տղաները կը բերեն …րան ծիրանի այգիներու մէջ։ …ն քացի քովը։ Ըսի՝ «Ա՛յ տղայ, … վախնար, ես քեզի ոչինչ …մ ըներ, եթէ իրաւը խոստո-…անիս»։

«Ռէսի եղբօր տղան—ըսաւ,— …յսինչ տեղ բոստան մ'ունի. …ն իր երկու ընկերներու հետ կը …անէ կովը եւ կը մորթէ։ Մենք, …ս ու ընկերս, 2 հոգով սայլերը …առջնիս սարը կ'երթայինք։ Պատահեցանք նրանց, տեսանք …որ կովը կը մորթեն։ Գրե-…թէ լոյս էր։ Նրանք խըն-…դրեցին մեզ ըսելով «էսպէս …ան ենք Երեր Աստուծու սիրուն եկէք օգնեցէք»։ Մենք ալ օգնեցինք»։

— Ինչպէ՞ս բաժնեցիք, — հարցրի ես։

— Միսը չորսիս տուաւ, կաշին ինքը՝ ռէսի եղբօր տղան վերցրեց։

— Կաշին հիմա ո՞րտեղ է։

— Ռէսի մարագն է։

— Մարագի ո՞ր կողմն է։

— Դռնէն որ ներս մտնես՝ աջ կողմն է։

Ռէսը, տասնապետները եւ գիւղի մարդիկ ներկայ էին այդ դատին։ Տղի պատմածները կը գրէինք։ Իսկոյն մարդիկ ղրկեցի, որ կաշին բերեն։ Սակայն, մինչեւ նրանց գնալը՝ ռէսի տունէն մարդ մը լուր կ'ըլլայ, կ'երթայ մարագի աջ կողմից կը հանէ կաշին, ձախ կողմը կը խօթէ։ Իմ ղրկած մարդիկ կ'երթան, աջ կողմի յարդը ձախ կողմը կը լցնեն, որպէսզի կաշին հանեն։ Բայց չեն գտներ, կուգան ինծի կ'ըսեն, թէ կաշին չգտանք։ Բերել տուի նրա միւս երկու ընկերները։ Նրանք ալ նոյնը պատմեցին։ Ստորագրել տուի ռէսին, խմբապետին եւ տասնապետներուն։ Կինը կուլար եւ կ'անիծէր։

Ռէսը ականջիս կը փսփսար. «Բան մըն է եղեր է, էդ կնոջ կուտամ 3 ոսկի, կամ 60 կոտ ցորեն, որը որ կ'ուզես, էդ թուղթը մի ղրկեր Սերոբին եւ Գուրգէնին»։

«Չէ կարելի,— ըսի ես,— այն ատեն որ ես ձեզի կ'ըսէի թէ գիւղով 30 կոտ ցորեն տուէք, դուն կ'ըսէիր թէ ափ մ'ալ չեմ տար»։

Թուղթը ղրկեցի Սերոբին եւ Գուրգէնին։

Աւելորդ մարդիկ դուրս հանել տուի տանից։ Հող մնացին ռէսը, խմբապետը, տասնապետները։ Կին մը քովս նստած Նատոյին բան մը կը պատմէր։ Նատօն ըսաւ. «Այ տղայ, բան մըն ալ դուրս եկաւ։

— Ի՞նչ է, ըսի։

— Մի՛ ամաչիր, եկուր պատմիր,— ըսաւ Նատօն այդ կնոջ։ Կինը մօտեցաւ ինծի։

— Էրիկդ ինչո՞ւ չէ եկեր,— ըսի,— դուն ես եկեր։

— Էրիկս տասնապետ Յարութիւնն է. 6-7 ամիս առաջ մեռաւ։

Ես այդ մարդը 95էն կը ճանչնայի. շատ ազնիւ մարդ մըն էր, սակայն, մեռնիլը չէի իմացեր։

— Պատմէ՛, ի՞նչ է պատահեր,— հարցրի ես։

— Էրկանս ունեցածները բոլորը մէկ փոքր չէքմէճայի մէջ լցուած էր։ Մէջը կը գտնուէր մաւի կօթ խանջալ մը, Թարապոլիս գօտի մը, Պոլսէն բերած ճերմակ գօտի մը եւս, սահաթ մը, չուխա շալուար մը, ոսկի մատնի մը, 2 թօփ ղումնի։ Տունս ապահով չէր, տարի տուի այսինչ մարդուն, որ պահէ։ Նա ըսաւ.— Իրիկունը որ մթնի, եկուր միասին պահենք։ Իրիկունը գացի. ես եւ այդ մարդն էինք մարագին մէջ. ուրիշ ո՛չ ոք չկար։ Նա ունէր մեծ սնտուկ մը, որի մէջ կը գտնուէր իրեղէնները։ Չէքմէճէս դրաւ այդ սնտուկի մէջ, մարագի պատը քանդեց, մտցրեց այդ սնտուկը պատի մէջ եւ քարեր շարեց։

— Ձեր քովը մարդ կա՞ր։

— Վերեւ Աստուած, ներքեւ մենք էինք, ուրիշ մարդ չկար։

— Դէ՛հ, լա՛ւ, դուն գնա՛,— ըսի։

Կինը առաւ իր երկու որբերը եւ գնաց։ Մարագի տիրոջը կանչեցի, որուն յանձնուած էր չէքմէճէն։

— Ա՛յ մարդ, սա բանը ի՞նչպէս եղաւ։

— Վալլա՛հ, ես ալ չգիտեմ, ինչպէս եղաւ։ Պատը քանդած, սնտուկը հանած, սնտուկի դուռը բացած…

— Բացա՞ծ թէ կոտրած։

— Կոտրած չեն, բացեր են, մէջից չէքմէճէն տարեր են։ Ապրանքներս բոլորը տեղն են։ Մենակ, 25 ղրուշ, 40 փարանոց, 2 ղրուշնոց շարուած էր արծաթի շղթայի մը վրայ, էն էն տարեր։

— Սնտուկիդ մէջ ի՞նչեր ունէիր։

Նա ալ պատմեց շարք մը իրեղէններու մասին։ Մարդիկ մտիկ կ'ընէին այդ խօսակցութեան։ Այդ կնոջ եղբայրն ալ հոդ էր։

— Ով որ ալ տարած ըլլայ,— ըսի սնտուկի տիրոջը,— քանի որ քոնը չեն տարեր, դուն պիտի վճարես։

— Որ զոռով առնես, կուտամ։

Զեւականութեան համար թեւերը կապել տուի եւ ըսի. «Ես քեզ սարը տանեմ, սպաննեմ, որ սովորես»։ Այդ կնոջ եղբայրը՝ տասնապետը ըսաւ. «Ես այդ մարդու վրայ շատ վստահ եմ, ես իմ եզներս կը ծախեմ, քրոջս ապրանքներու գինը կը վճարեմ»։ Թեւերը քակել տուի։

Յանկարծ մարդ մը ներս մտաւ, որու անունը Ասլօ էր, Պոլիս շատ մնացած էր արհեստով թուլումպաճի էր եւ բեռնակիր։ Այդ մարդը երբեմն մեզի սուրհանդակութիւն կ'ընէր։ Գիւղի մէջ քանի մը գողութեան մանր դէպքեր (հաւ, բոստան) պատահած է։ Գիւղացիք նրանից միշտ կը տրտնջային թէ գողութիւն կ'ընէ։ Այդ բաները ինծի առաջ պատմած էին։

(Շար.)

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՊԻՑԵԱՆՔՈԻՌ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ: Այսօր կիրակի ժամը 2ին, 13 Rue d'Issy

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԱՅՍ ՑԵՐԵԿ ժամը 3,30ին — *ԿԻՐԱԿԻ* — ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ ժամը 9ին

Théâtre ALBERT Ier (64, Rue du Rocher, Métro : St. Lazare)

Տիգրան Չուխաճեանի եւ Ս. Նալեանի գլուխ-գործոցը

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ

ԼԵՊԼԵՊԻՃԻ ՀՈՐՀՈՐ ԱՂԱ

Քրքջալից օբէրէթ 3 արար

ԳԻՆԵՐ. — Ցերեկուան՝ օթեակ 200, 150 եւ 100 ֆրանք: Աթոռ՝ 20, 15 եւ 10 ֆր.: Երեկոյեան՝ օթեակ՝ 300, 250 և 200 ֆր.: Աթոռ՝ 50, 30, 20 եւ 15 ֆրանք:

ԱՅՍ ՇԱԲԹՈՒ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (Քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince

ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին ու նոր գիրքեր, Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական դպրոցական, վիպական եւայլն, նաեւ ամէն լեզու ով պարբերականներ:

Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները օրը օրին կը ղրկուին:

ԳՐԱՏԱՆ ԿԻՑ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Բոլոր գրավաճառները, հրատարակիչներն ու հեղինակները կրնան դիմել մեզ գործի համար՝

LIBRAIRIE H.SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Paris VIe

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կրնաք տիրանալ Փարիզի լաւագոյն շրջակաները, ձեր սեփական հողաբաժնին ուր կրնաք շինել ձեր տունը, որ 15 տարի ղերծ է պետական տուրքէ:

Հողաբաժինները ունին ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ հաղորդակցութեան մեծ դիւրութիւններ Փարիզի հետ՝ բազմաթիւ կառախումբերով՝ ամէն ուղղութեամբ:

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳԶԱԴԵԱՆ ,,

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթրօ՝* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7, իսկ Կիրակի ժամը 10—13:*

Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 կարելի է դիմել Սէվրան (Sevran) *հողաբաժիններու տեղը Պ. Տէր Աբրահամեանի,* Gare du Nord *կայարանէն:*

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 դիմել Պ. Տ. Բէգզադեանի, 87bis Bld. de la République, Boulogne, Billancourt

---

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Նախկին վարիչ հռչակաւոր ՕՄԷԿԱ ժամացոյցներուն

ժընեւի գործարանին

261 Fbg. St. Martin, Paris (10): մէթրօ՝ Louis Blanc եւ Jaurès. հեռ. Nord 85—63 եւ 95—50: հանրակառք՝ 5, 50, 51, 52, 21, 26, 29: օթօպիւս՝ W. M.

Պատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, քարիյոններ, նշանտուքի, հարսնիքի մատանիներ եւ ամէն տեսակ ոսկի եւ արծաթ զարդեղէններ եւ թանկարժէք գոհարեղէններ: Ոսկերչութեան եւ ժամացոյցի վերաբերեալ խնամով նորոգութիւններ:

Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը:

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone:Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով:

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affaires*ի,* Bénéfices Commerciaux*ի և* Impôts sur le revenu*ի գործողութիւնները:*

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՄ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԵՄ

Կրնամ ձեզ ղերծ պահել Chiffred'Affaires*ի եւ* BénéficesCommerciaux*ի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում առանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդացկութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,*

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ. է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro *և* Nord-Sud: Pigalle

---

Հայե՛ր, ձեր հիւանդները խնամելու եւ ձեր դեղագիրները կարդացնելու համար չփոթութեան մի՛ մատնուիք, եւ ամենայն վստահութեամբ դիմեցէք՝

GRANDE PHARMACIE DE PARIS

67 Rue Madier-Montjan, վալանս

Հոն պիտի գտնէք օգտակար խորհուրդներ եւ առաջնակարգ դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպական), ամէնէն վար գիներով:

Մեր հայ Թարգմանը ձրիաբար կուտայ ուզուած տեղեկութիւնները: (Դրոշմաթուղթ մը ներփակել պատասխանի համար):

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Այսօր կիրակի ժամը 2.30ին Petit Journal*ի սրահներուն մէջ*

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

200 ՍԿԱՈՒՏՆԵՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Հագուստները հայթայթուած են ֆրանսական մեծ տունէ մը: Մուտք 5 ֆրանք:

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

իսկական ԷՐՄԻՍի մարքան
P. YERGANIAN et Cie
ՊՈԼԻՍ

ՊՈԼՍՈՅ ԷՐՄԻՍ ԳՈՆՍԷՐՎՆԵՐԸ

պատրաստուած են ամենամեծ խնամքով

կը ծախուին ֆրանսայի բոլոր արեւելեան նպարեղէնի խանութները:

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ դիմել

Maison Mesrob, 25 Rue d'Hauteville PARIS (Xe)

Միակ ներկայացուցիչ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար

Լիոնի, Մարսէյլի եւ հար. ֆրանսայի համար դիմել

K. Bagdassarian et H. Tellian
8 Rue Francis-de-Pressensé
MARSEILLE

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

AUX DAMES DE FRANCE

ՎԱԼԱՆՍ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ — ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Այցելեցէք մեր կերպասեղէններու, կտաւեղէններու, ճերմակեղէններու, արանց եւ կանաց ներքնազգեստներու եւ վերջին նորաձեւութեամբ պատրաստ հագուստներու բաժանմունքները:

Մահճակալներ, կարասիներ, հեծելանիւներ, ֆոնոկրաֆներ մարոքէնըրի:

Վալանսի եւ շրջականերու ներկայացուցիչն է Մկրտիչ եւ փիրզիկեան:

ALLO, ALLO

Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

Tél. TRUDAINE 81 07

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ

ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց*

ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի,* ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

PLOMBERIE-COUVERTURE

ՋՈՒՐ — ԿԱԶ

ԼՈԳԱՐԱՆԻ, ԵՒՆ.Ի ՋԵՏԵՂՈՒՄ

Կը ստանձնեմ կապարի եւ ցինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝

A. TATOULIAN*ի*

12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

Entreprise Générale Serruries

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵՐԿԱԹԵՂԷՆԻ

կը ստանձնեմ երկաթեայ փեղկերու, դուռներու, վանդակորմերու, ծողերու եւն. շինութիւնը մինչեւ 15 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ: Արագ, աժան եւ մաքուր գործ: դիմել կամ գրել Մ. Ժամկոչեանի, 52 Rne de Gorge, Sarcelles,(S.etO.).

LE MONT DORE

Ջերմուկ, 1050 մ. բարձր, Օվէրնիայի բարձունքին վրայ: Բաց է մարդ. 15 Հոկտ. 1: Բուժիչ շնչարգելութեան, ցնցղալյնութեան, հազի, ցնցուղի, քթի եւ կոկորդի ցաւերուն:

Կազինօ, կոլֆ, թէննիս, մաքուր օդ: դիմել՝ Cie du Mont-Dore, 19 rue Auber, Paris.

Վարձու է մեծ արհեստանոց մը որ ունի նաեւ մէկ սենեակ եւ խոհանոց, ջուր, ելեկտրականութիւն, արհեստանոցը կարելի է վերածել բնակութեան յարմար երկու սենեակներու: Վարձք 2500 ֆր. Շարժ 250 ֆր.: տարեկան գտնուած կարասիները գնելու պայման է: Դիմել՝ առաւօտեան մինչեւ ժամը 10, երեկոները 7–10 Պ. Քէպապճեանի, 37 rue Archereau, փարիզ (19), մէթրօ Crimée.

Ուշադրութիւն

ԾԱԽՈՒ Է, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է ՏԷՐ ԸԼԼԱԼ, ՊԱՏԵՀ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Մոնմորանսիի մէջ, կայարանէն 5 վայրկեան հեռու:

Գեղեցիկ բնակարան, մասնաւոր պանդոկի ձեւով նախապատերազմեան շինութիւն եւ լաւ վիճակի մէջ ամէն արդիական յարմարութիւն ունի,— հեռախօս, կառատուն, եւայլն:

Բարձր դիրք, 175 մեթր լեռնային բարձրութիւն: Հրաշալի է համայնապատկերը ամբողջ փարիզի վրայ, 40 քիլոմեթր երկար շառաւիղով մը շուրջանակի, այնպէս որ կարելի է դիտել փարիզի շրջակայքը:

Ամրոցի նման տոկուն բնակարան մը, որ ունի' 2 սալոն, ճաշարան, խաղարան (գնդամուղի), 6 տնական սենեակներ, 3 արդուզարդի խուցեր, 2 լոգանքի խուց, 2 սպասուհիի սենեակ, 2 խոհանոց, 3 արտաքնոց, յարդարուած մեծ պալտէզ, բանջարանոց, մրգաստան, եւայլն, 3800 քառակուսի մեթր տարածութեամբ, չորս կողմէ ազնուապետական բնակարաններ, *մեծ պարտէզ ունի.* հողին գինը միշտ աւելնալու հակամէտ: Բնակարանին դէմը կայ ուրիշ հող մը անտառով 2,500 քառակուսի մեթր տարածութեամբ:

Ընդամէնը 6,300 քառակուսի մեթր տարածութիւն: Այս ամէնը պիտի վաճառուի անհաւատալի գինով մը, 490,000 ֆր. որուն կէսը կանխիկ: վճարման համար դիւրութիւններ:

Դիմել Պ. Georges Lesauvageի, *16* rue Milton, Paris (9e), հեռախօս՝ Trudaine 66—51:

ՅԱՐԳԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

եթէ կ'ուզէք բերնի համով մաքուր եւ անարատ սուրճ խմել, դիմեցէք հռչակաւոր

CAFÉ SULTANի

92 Rue d'Angoulême Métro: Couronne, Tél. Ménil. 56–06

Ամենավերջին դրութեամբ մեքենաներով օժտուած մեր վաճառատան մէջ պատրաստուած սուրճը կը գոհացնէ ամէնէն նրբաճաշակները:

Ճոխ տեսակներ, գիները անմրցելի, փորձեցէք անգամ մը եւ պիտի տեսնէք տարբերութիւնը ձեր գործածած եւ մեր պատրաստած սուրճին: կ'ընդունինք ապսպրանքներ արտասահմանէն եւ գաւառներէն: փափաքողներու կը ղրկենք գիներու ցանկը: փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ — ԿԵՐՊԱՍԵՂԻՆՑ

SIROUNAK ARABIAN & Cie

155 Rue Montmartre (1er étage)

Ֆրանսական եւ անգլիական խիստ ճոխ եւ ճաշակաւոր nouveautéներ այրերու համար: մետաքսեայ եւ բրդեղէն ամէն տեսակ ընտիր կերպասեղէններ կիներու համար:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ձեռք մը կարուած հագուստը ձեզի պիտի արժէ՝ *Ֆրանս. առաջնակարգ գեղեցիկ կերպասով 500 ֆրանք փոխանակ 700ի: Իսկ Անգլ. կերպասէ 700 փոխանակ 1000ի:*

փափաքողներու (այր եւ կանանց) կը տրամադրենք անթերի coupe ունեցող եւ à façon աշխատող վարպետ — դերձակ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ PRINKIPO

VERTANÈS MAHDJOUBIAN et A. VITCHEN

24 Rue des Carmes, Paris (5) մէթրօ՝ Place Maubert

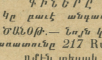
Խնամքով պատրաստուած արեւելեան և եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ ամէն ժամ: Մասնաւոր կերպով պատրաստուած տէօնէր քէպապ:

Այցելեցէք, համոզուելու համար: Հարսնիքի, ժողովներու, հաւաքոյթներու եւայլնի համար տրամադրելի սրահ:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զ.ատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ

209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ

Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ. — Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Ուրբ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ 1930

3 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1279

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

...ԵՒ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Պատահական խնդիր մը չէր «Ուժերու համախմբումը», զոր յիշեցինք առջի օր։

Ոչ միայն ամենօրեայ պահանջները կը հարկադրեն այդ, այլ և մեր ներկայ կացութիւնը։ Նետուած ենք ծովերուն եզր, փողոցներու անկիւնը, կամ ծառերու տակ։ Ունենալով ..., բայց ոչ խարիսխ։

Ամէն տեղ ալ, կը խնդան մեր երեսին։ Կը յիշեն մեր անցեալը կը համակրի՛ն։

Բայց, չյափշտակուինք։ Խարդա՛խ են բոլոր ժպիտները և ... ինչ որ կը բաշխեն իբրեւ համակրանք։ Ինչ որ բաշխեն ամբողջ լիսուն տարի, ա՛յնքան առատաձեռնութեամբ...

Մեր ինքնապաշտպանութիւնը իր շիտակ ճամբան կը գտնէ, ... հասկնանք այս ճշմարտութիւնը։ Այլապէս, յիշատակներ ... թողունք այստեղ կամ այլուր։ Եւ յիշատակարան մը ... դառնայ մեր ժամանակակից պատմութիւնը։

Այս պայքարին մէջ, բաւական չէ միայն համախմբել ուժերը։ Հարկ է նաեւ խնայել։

Ի՞նչ կը տեսնենք իրականութեան մէջ, միշտ նկատի ունենալով գաղութները։

Անխնայ վատնում՝ միտքի, ճիգի եւ եռանդի։

Առէք առօրեայ մամուլը, — կատարեալ մրցահանդէս՝ խելք ...ելու։ Ակադեմական վէճեր, որոնք ոչ սկիզբ ունին, ոչ ալ ...ճան։ Հարցեր, որոնք մեռել կը հոտին։ Ճշմարտութիւններ, որոնք ոչ իսկ նորութեան չքմեղանքն ունին։

Այո՛, միայն բանագիտութիւն, բայց երբեք պատասխանատուութիւն։ Միա՛յն խօսք ու ճառ, բայց ոչ աշխատանք։ Փողոցէն անցնող հոպիտը դարձեր է քաղաքագէտ։ Էֆէնտիներու ... վարդապետներու փոքրաւորը՝ յեղափոխական։ Մարդիկ ...ութիւն ունին քաղաքական կուսակցութիւն վարելու, ...ամկավար-ազատական» գաղափարներ ցանելու, եւ հանդիսաւոր լրջութեամբ կ'աղաղակեն իրենց պաշտօնաթերթին առջին էջէն.

— «Բարի եկաք, Սրբազան։ Եւ ճիշդ ատենին եկաք, տեսնելու համար, իմանալու համար թէ ի՛նչպէս կը գալարուի ձեր հօտը»։ «... քիչ մը մաքուր ու շնչելի օդ տուէք մեր այս ապականած ...րային կեանքին։ Աւոր կարօտը կը քաշենք, Սրբազան», (Արեւ, ... Մայիս)։

Եւ տակաւին ի՛նչ գրիչներ որ թուղթ կը մրոտեն ու գրաւորին կը յանձնեն։ Մենք տուինք աղօտ նմոյշ մը՝ տիրացուական ցուցահանդէսէն։ Ան ալ պատահաբար։ Ոչ ժամանակ, ... ալ տրամադրութիւն ունինք, շարելու այլապէս շահեկան ...տեր՝ բանգիտական, տգիտական, սոփեստական։ Մինչեւ ... խաչագողական։

Որակենք բոլորը մէկ բառով ու անցնինք, — անխնայ ...նում՝ աւելի կամ պակաս օգտակար կարողութեանց։

Եւ այսպէս է որ, ընթերցողէ աւելի գրող ունինք, եւ ...նդզոյն, անհամար թերթ ու գիրք լոյս աշխարհ կը տեսնեն ... ու ձախ։

Այսպէ՛ս է որ, արագօրէն կը գռեհկանայ, կ'աղճատուի ...րդի հայերէնը։

Այսպէ՛ս է որ մարդիկ սրճարաններէն տպարանները կը փոխադրեն առօրեայ շատախօսութիւններ, իբրեւ քաղաքական կամ ազգային տեսութիւն։

Եւ այսպէս է որ, միշտ ալ ճակատ կը ճեղքուի, նոյնիսկ... ...տարագի երգեցողութեան առթիւ։

Մենք այն կարծիքն ունէինք թէ երբ քաղաքական հոսանքներ կը գործեն ժողովուրդի մը մէջ, գոնէ այդ հոսանքներուն անդամները կ'ունենան որոշ հայեացքներ՝ հիմնական հարցերու մասին։

Օրինակ, ներելի չէ որ ռամկավար մը չգիտնայ թէ ի՛նչու եւ ինչպէս ծագեցաւ կամաւորական շարժումը, ինչո՛ւ եւ ինչպէս կործանեցաւ մեր նորածին հանրապետութիւնը։ Կամ աւելի մանրացնելով, ինչո՛ւ մարդիկ ստիպուած են նոր գիւղեր շինել Մուսուլի խորերը։

Նմանապէս, աններելի է որ համայնավար մը — ըլլայ իսկ քաղաքէն դարձած — չհասկնայ թէ ինչո՛ւ քարէ քար կը զարնուին մարդիկ, տեղաւորելու համար Սուրիա ապաստանած 40,000 կայանաբնակներ։

Բայց, — ինչո՞ւ պիտի հասնէինք այս օրին, եթէ գաղափար ունենայինք ուժերու խնայողութեան մասին...։

Ինչո՞վ պիտի արդարանար մեր բանգէտի, ամենագէտի համբաւը, բոլոր ճակատներուն վրայ, աստուածաբանութենէն մինչեւ համաշխարհային յեղափոխութիւն։

Ի՞նչպէս պիտի կրնայինք ապացուցանել թէ՝ Հայը ընդունակ է ամէն բանի, բացի հաւաքական աշխատանքէ։ Մանաւանդ, երբ հարցը սերտ կապ ունի իր ճակատագրին հետ։

Խելքի եւ ճիգի այս անհաշիւ վատնումն ալ, իր կարգին, կը դժուարացնէ ընդհանուր հասկացողութիւնը գաղութներու մէջ։

Ըլլալով չափազանց ազատ ամէն երկնքի տակ, անխնայ թուղթին կը յանձնենք մեր գիտցածն ու չգիտցածը, եւ կ'ունենանք Բաբելոն։

Անիշխանութիւն եւ քաոս։

Շ.

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

Մուսուլէն կը գրեն Պէյրութի «Ազդակ»ին.—

Իրաքի սահմանին վրայ, երկար տարածութեան մը մէջ, օրէ օր աւելի լայն ծաւալ կը ստանայ քրտական շարժումը։ Որքան ալ ջանան հերքել այս մասին տարածուած լուրերը իրականութիւնը այն է որ շատ լուրջ հանգամանք մը ստացած է ներկայիս քրտական ապստամբութիւնը։ Թուրք կառավարութիւնը այդ շրջաններուն մէջ կը հաւաքէ մեծ ուժեր եւ անվերջ պատրաստութիւններ կը տեսնէ։

Հաւաքուած զինուորները սակայն շատ դժգոհ են իրենց վիճակէն եւ երբեք չեն ուզեր կռուիլ Բիւրտերու դէմ։ Մանաւանդ որ անոնք մեծ դժուարութիւններ կը քաշեն այդ լեռնային շրջաններու մէջ իրենց ուտելիք հայթայթելու։ Օրական քանի մը զինուոր փախուստ կուտան եւ կ'ապաստանին Իրաքի սահմաններըը։

Հոս տիրող կարծիքը այն է որ Բիւրտերը գաղտնի յարաբերութեան մէջ են այս շրջաններու մէջ գտնուող անգլիացի հռչակաւոր գնդապետ Լօրէնսի հետ։ Կըսուի նաեւ թէ՝ այս վերջին շարժումներուն ուղղակի ղեկավարութիւնը ստանձնած է գնդապետ Լօրէնս եւ նոյնիսկ քանի մը անգամ թրքական սահմանը անցած՝ Բիւրտերը կազմակերպելու համար։

Ո՞վ է սակայն այս չնաշխարիկ ուրուականը։

Ձինք ճանչցողներ չափազանց տարօրինակ պատմութիւններ կը պատմեն իր մասին։ Յանկարծ ան կը փայլի, կը խօսի եւ շաբաթ մը, երբեմն շաբաթներ կ'աներեւութանայ։ Օր մը նորէն երեւան կուգայ եւ այս անգամ բոլորովին տարբեր տարազով եւ տարբեր դիմագծով։ Շատ լաւ արաբերէն գիտէ եւ ամբողջ պատերազմի շրջանին գտնուած է Արաբիոյ մէջ՝ արաբական տարազով եւ ոչ ոք չէ հասկցած թէ՝ ան անգլիացի լրտես մըն է։

Կասկած չկայ որ այս խորհրդաւոր մարդը կը գործէ անգլիական կառավարութեան հաշւոյն եւ իր հրահանգները կը ստանայ անկէ։ Ի զուր չէր որ ամիսներ առաջ թրքական թերթեր անհանգստութեան նշաններ ցոյց տուին, երբ Լօրէնս Իրաք եկաւ, եւ բողոքներ բարձրացուցին։ Անկէ վերջ ան կորսնցուցած էր իր հետքը եւ ուրիշ երկիրներ գացած։

Վերջերս կարգ մը արաբ թերթեր անհիմն եւ սուտ լուրեր տարածեցին, իբր թէ, Սուրիոյ վերին ճէզիրէէի շէյխերէն Էմիր Ճապրա Իրաք փախած ըլլայ, չհանդուրժելով «մէկ միլիոն Հայերու» այդ շրջաններուն մէջ տեղաւորման որոշման եւ ծրագիրներուն։ Այս լուրը բացարձակ զրպարտութիւն մըն է։ Շէյխ Ճապրա Իրաք եկած է լոկ իր կամքով եւ իր անձնական գործերուն բերումով։ Նոյն իսկ կ'ըսեն թէ՝ ան միացած է քրտական շարժումներուն եւ գնդապետ Լօրէնսին գործակից մըն է։ Այս լուրը մէկէ աւելի աղբիւրներէ հաստատուած ըլլալով, վստահօրէն կրնամ ըսել որ Էմիր Ճապրա քիւրտ ապստամբներուն հետ յարաբերութեան մէջ է։

Անգլիացիները այժմ շատ անտարբեր եւ բոլորովին անտեղեակ ցոյց կուտան իրենք զիրենք այս անցուդարձերուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական նոր դաւադրութիւնը

Անցեալ օր գրեցինք թէ Էրզրումի մէջ ձերբակալուած է Շէյխ Սայիտի տղաներէն Սելահէտտին, իբրեւ դաւադիր։

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ այս նոր գործին քննութիւնը աւարտած է եւ դատավարութիւնը պիտի սկսի Յունիս 10—15ին։ Ուրիշ մեղսակիցներ ալ բռնուած եւ Էնկիւրի փոխադրուած են։ Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Պայազիտի նախկին երեսփոխան Շէվքէթ էֆէնտի։

Նոր դէպքեր Հնդկաստանի մէջ

Կիրակի օր, աւելի քան 15,000 հնդիկ ցուցարներ նոր արշաւանք մը կատարեցին Վատալայի աղի մթերանոցին վրայ և շղթան խզելով յաջողեցան մաս մը աղ գրաւել, բայց ոստիկանութիւնը օգնական ուժ ստացաւ և ցրուեց։ Վաթսուն հոգի վիրաւորուեցան, և բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Յոյցին ատեն, մեծ դժուարութիւններ պատճառեցին կիները, որոնք ամէն բան կ'ընէին ձերբակալուելու համար։ Ոստիկանապետը պատուիրեց պարզապէս աղի մթերանոցներէն դուրս քշել զանոնք, բայց կիները նորէն կը վերադառնային։ Այն ատեն, ոստիկանները ինքնաշարժներու վրայ դրին զանոնք եւ ամայի տեղ մը փոխադրելով, ազատ արձակեցին։ Դէպքը տեւեց չորս ժամ։

⁂ Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ քառասուն կամաւորներ փորձեցին փախչիլ բանտէն։ Անոնք յաջողեցան քանի մը տեղերէ կտրել բանտը շրջապատող փշաթելերը, բայց պահակները ուրիշ բանտարկեալներու օգնութեամբ արգիլեցին փախուստը։

⁂ Կանտի բանտէն նամակ մը գրելով Հնդկաստանի փոխարքային, ցաւ կը յայտնէ վերջին դէպքերուն առթիւ եւ կը յայտարարէ թէ ինք երբեք պատասխանատու չէ անոնց համար։ Կրկին եւ կրկին կը հաւաստէ թէ ինք եւ իր ընկերները վճռած են բռնութեան չդիմել եւ գոհանալ կրաւորական դիմադրութեամբ։ Աշխատաւորական «Տէյլի Հէրըլտ» այս լուրը տալէ յետոյ, կը յայտնէ թէ կացութեան ամէնէն ծանր երեւոյթը այն է որ, բնիկներուն մէջ դառնութիւնը կը կուտակուի Եւրոպացիներուն դէմ։ Ապացոյց՝ յարաճուն պայքարը եւրոպական եւ մասնաւորապէս անգլիական ապրանքներու դէմ։ Այսպէս, Փէնճապի մէջ, վաճառական մը, որ հարիւր հազար ստերլին արժողութեամբ ապրանք ունի, չի կրնար ծախել։ Նոյնիսկ եթէ անգլիական իշխանութիւնները յաջողին զսպել խռովութիւնները, միշտ գոյութիւն պիտի ունենայ դառնութեան զգացումը ներկայ եւ ապագայ սերունդներուն մէջ։ Իսկ այսքանը բաւական է որ փճանայ անգլիական վաճառականութիւնը Հնդկաստանի մէջ։ Թերթը խորհուրդ կուտայ որ կառավարութիւնը դարման տանի կացութեան, որպէսզի անանցանելի վիհ մը չբացուի։

⁂ Կալկաթայէն կը գրեն թէ առնուազն 5000 հոգի ձերբակալուած են անհնազանդութեան պայքարին բացումէն ի վեր (երկու ամիս)։ Զոհերուն թիւն է 300 սպաննեալ և 1500 վիրաւոր։

Սուրիական ցեղերը եւ Ֆրանսա

Սուրիոյ Սահմանադրութեան հռչակումէն անմիջապէս յետոյ, մարզպան Պ. Փոնսօ պտոյտ մը կատարեց երկրին արեւելեան սահմաններուն վրայ, Եփրատէն ալ անդին, այցելելով սուրիական տափաստաններու ցեղերուն։ Իր նպատակն էր ծանօթացնել այդ ցեղերու վիճակին և կարգադրել կարգ մը վէճեր։ Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ մարզպանը ջերմ ընդունելութիւն գտաւ ամէն տեղ։ Բոլոր վրանները զարդարուած էին ֆրանսական և սուրիական դրօշակներով։ Առաջին անգամ էր որ ֆրանսական հանրապետութեան մէկ մարզպանը կը մտնէր մեծ անապատը։ Ուստի, Փոնսոյի Պէյրութ վերադարձէն անմիջապէս յետոյ, բոլոր պէտէվի ցեղապետները փութացին փոխադարձ այցելութիւն տալ։ Քառասուն ցեղապետներ հանդիսաւորապէս ընդունուեցան մարզպանին պալատը և ստորագրեցին կատարեալ հաշտութեան դաշնագիր մը, մասնաւորապէս երկու ցեղերու միջեւ որոնք գժտուած էին մէկ տարիէ ի վեր։ Յետոյ, ֆրանսացի պաշտօնատարներու հետ համախորհուրդ, քննեցին այն բոլոր յառաջդիմական միջոցները որ կրնան գոհացում տալ իրենց պահանջներուն։

Ամէնէն վերջը տեղի ունեցաւ հանդէս մը, որուն կը մասնակցէին Լիբանանի եւ Սուրիոյ նախագահներն ու նախարարները։

Յոյս կայ որ այսուհետեւ աւելի ամրապնդուի անապատին ապահովութիւնը, շնորհիւ զանազան ցեղերու միջեւ կնքուած դաշնագիրներուն։

Թուրք աւազակներ Սուրիոյ մէջ

Թրքօ-սուրիական սահմանին վրայ այս օրերս անպակաս են միջադէպեր։ Ըիհանիէի եւ Համամի միջեւ, հիւսիսային Սուրիոյ մէջ, քանի մը օր առաջ թուրք աւազակներ չորս ճամբորդներ փոխադրող ինքնաշարժի մը վրայ գնդակներ արձա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 7

Մկրտիչ Սեֆէրեան	150
Հայկազուն Աբրահամեան	150
Գալուստ Սաղըեան	150
Պարգեւ Տէրտլեան	100
Արմենակ Յակոբեան	100
Գումար	650
Նախորդ գումար	9000
Ընդհ. գումար	9650

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 60

Օր. Գասպարեանի եւ Պ. Հրանտ Պօյաճեանի Հարսնիքին առթիւ (տես վարը)	330.—
59րդ ցանկին գումարը	75,243.30
Ընդհ. գումար	75,573.30

⁂

ՊՈՒՐԿ ՍԷՆ ԱՆՏԷՈԼ.— Մեր փոքր գաղութը կը բաղկանայ տասը ընտանիքէ։ Օր. Գասպարեանի եւ Պ. Հրանտ Պօյաճեանի ամուսնութեան առթիւ, Մարսէյլի Եոզկատցիներու Հայր. Միութեան վարչութեան անդամներէն Պ. Ա. Ճինկէօզեան յիշելով «Յառաջ»ի կոչը ի նպաստ Անատոլուի բէկորներուն, հրաւիրեց սեղանակիցները մասնակցիլ հանգանակութեան։ Եոզկատի Հայր. Միութիւնը վճարեց 100 ֆրանք. սեղանակիցներն ալ մասնակցեցան համաձայն իրենց կարողութեան եւ գոյացաւ 330 ֆրանք զոր կը ղրկենք ձեզի, ցանկին հետ միասին։

Ա. Ճ.

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ

կառավարական որոշումով, յունիս 1էն սկսեալ Թուրքիոյ բոլոր պետական պաշտօնատուները, վարչութիւնները, Թաղապետութիւնները եւ դատարանները միայն եւ միայն լատիներէն տառերով պիտի գրեն։ Այլեւս արգիլուած է արաբերէն սղագիրը։

⁂ Ամերիկեան արշաւախումբ մը պեղումներ կատարելով Էնկիւրիէն 48 քիլոմեդր հեռու, երեւան հանեց հիթիթեան շէնք մը, որ կը կարծուի թէ մեհեան եղած է։

ԿԱՂԻՆԻ ԲԵՐՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին հաշիւներու համաձայն, կաղինի բերքը առատ եւ ընտիր պիտի ըլլայ այս տարի։ Տրապիզոնի եւ շրջակայքի բերքը 250 հազար, Կիրասոնինը 400 հազար, եւ Օրտուի կուսակալութեանն ալ 150 հազար կենդինար կը նախատեսուի։ Կաղինի բերքով շահագրգռուող դրամատէրներն ու առեւտրական հաստատութիւնները այն վստահութիւնը ունին թէ բերքին սպառնացող հիւանդութիւններուն շրջանը անցած է այլեւս։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈԼՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ,,

Համայնավար կուսակցութեան պարտութիւնը, հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութեան մէջ, կը շարունակէ պահել իր այժմէականութիւնը։

Խորհրդային մամուլը, իր ղեկավարներու եւ պատասխանատուներու բերնով, յաճախ «անխնայ մերկացումներով» ճիշդ է թէ կը քննէ շարունակաբար այս կեդրոնական հարցը, բայց իրենց յատուկ եղանակներով եւ ձեւերով։ Ընդհանրապէս անոնց համար պարտութիւն գոյութիւն չունի, այլ ինչպէս իրենք կ'ըսեն, «որոշ շրջաններում գործուած սխալները, կուսակցական գծի կոպիտ աղաւաղումները, եւ «100 տոկոսով մարտական յեղափոխութեան» քեալլագէօզութիւններն» կամ «հարիւր տոկոսով սարսախութիւնները» խոչընդոտներ են հանդիսացեր ընդհանուր շարժումի ծաւալման։ Այս բոլորէն մարդս այն եզրակացութեան կրնայ յանգիլ թէ՝ հաւաքական տնտեսութեան ձախողումը, վերջին հաշուով արդիւնք է եղած գլխաւորաբար համայնավար գործիչներու ձախաւերութեանց։ Մինչդեռ իրենց իսկ ծամծմած բառերէն եւ ի վերջոյ մամուլի զանազան արտայայտութիւններէն պարզ է թէ՝ երկիրն ու ժողովուրդը պատրաստ չէին եղած ընկերային այդ հսկայական շարժումին, պարագայ մը, որ գլխաւոր եւ հիմնական պատճառը պէտք է համարել բուն պարտութեան։ Մնացեալ պատճառները նպաստած են այս հիմնական խնդրի արագ զարգացման։

Այսօր, երբ ըստ երեւոյթին անսպառ ճիգ ի գործ կը դրուի արագօրէն դարմանելու կատարուած սխալները «բոլշեւիկեան ինքնաքննադատութեան» ճամբով. բնական պիտի ըլլար սպասել թէ մարդիկ հաշուի պիտի առնէին ամենագլխաւոր արգելքները, իրենց բովանդակ ծաւալին մէջ։ Աղմուկը այս ուղղութեամբ, ինչպէս նաեւ կուսակցական եւ կառավարական մարմիններու հրամանագրերը իրենց բազմազան տրամադրութիւններով, շատ հեռու են բուն վէրքը մատնանշելէ։ Երկրի եւ ժողովուրդի կենցաղային, հոգեկան եւ բարոյական կողմը — որպէս հիմնական ազդակ — դարձեալ կը մոռցուի բուն գնահատութենէն։

Այլ կերպ դժուար կարելի պիտի ըլլայ ըմբռնել դարմանումի այն բազմաթիւ միջոցները, որոնք ամէն բանէ առաջ կը ծառայեն աւելի այլասերելու տգիտութեան մէջ պահելու բուն ժողովուրդը։

«Արտօնութիւններ կոլտնտեսութիւններին», օրէնքով, կառավարութիւնն ու կուսակցութիւնը, բացայայտօրէն իր քաղաքականութիւնը յաջողցնելու համար սկսած է կաշառել հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ մտած գիւղացին, հաստատելով միաժամանակ բացառիկ վիճակ այդ կազմակերպութեան արդիւնաբերութեան համար։

Կոմունիստական կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի ապրիլ 2ի որոշումը՝ իւրացուած Խորհրդային կեդրոնական կառավարութեան եւ պարլամենտի կողմէն կը տրամադրէ.—

«Ազատել միասնական գիւղատնտեսական տուրքից երկու տարով (1930—31 եւ 1931—32) կոլտնտեսութիւններու ամբողջ հանրայնացուած բանող անասուններին — ձիերին, եզներին եւ այլն, ինչպէս կոլտնտեսութիւնների մէջ հանրայնացուած, այնպէս էլ անձնապէս կոլտնտեսութիւններին պատկանող բոլոր կովերը, ոչխարները, խոզերը եւ թռչունները։»

«Բանջարաբուծական կոլտնտեսութիւնների եւ հանրայնացուած բանջարանոցների վրայ միասնական գիւղատնտեսական տուրք դնելու դէպքում՝ տուրքից երկու տարով բոլորովին ազատել թէ բանջարաբուծական եւ թէ այլ կոլտնտեսութիւնների այն հողերը, որոնք նոր են յատկացւում բանջարանոցի»

Անասուններու եւ որոշ հողերու մասին եղած այս բացառիկ կարգադրութիւններէն յետոյ, որոշուած է «ապահովելու ընթացիկ տարում կոլտնտեսութիւններին 500 միլիոն ռուբլու չափով վարկ տալը»։ Աւելի դատ որոշուած է.—

«Ջնջել կոլտնտեսութեան մտած տնտեսութիւններու հողաշինարարական պարտքը, եթէ այդ հողաշինարարութիւնը կատարուել է նրանց կոլտնտեսութիւն մտնելուց առաջ։

«Կոլտնտեսութիւններ մտած գիւղացիների վերաբերմամբ զեղչել մինչեւ այս որոշման հրատարակումը չգանձուած բոլոր այն տուգանքները, որ նշանակուել են հարկերին եւ այլ պարտադիր վճարումներին վերաբերող օրէնքների խախտման եւ անհատական գիւղացիական տնտեսութեան այլ պարտականութիւնների չկատարման համար։ Դադարեցնել մինչեւ այժմ կայացուած դատական որոշումների կատարումը, ինչպէս նաեւ քրէական եւ վարչական պատասխանատւութեան կանչելու համար սկսուած գործերը նոյն այդ խախտումների վերաբերմամբ, եթէ դրանք կատարուել են գիւղացիների կողմից մինչեւ նրանց կոլտնտեսութիւն մտնելը։»

Այս ամէնը աղէկ, միայն թէ հարկ է նկատել, որ բոլշեւիկեան իշխանութիւնները մոռցած են այս օրէնքով, փոխել նաեւ կոլտնտեսութեան անունը։ Մեր պատմական Արշակաւանի կազմութիւնը յիշեցնող պատմութիւնն է որ կը կրկնուի հոս։ Եւ ինչպէս հոն ապաստանող ամէն անհատ ազատ կը նկատուէր իր բոլոր դատապարտելի արարքներէն հիմակ ալ կոլտնտեսութիւններու մէջ մտնողներն են, որ կ'ազատուին ո՛չ միայն իրենց պատասխանատուութիւններու, քրէական յանցանքներէն, այլ եւ երկու տարի իրենց հետ իրենց ստացուածքն ալ կ'ազատուի օրինական պարտաւորութիւններէն երկրի գանձին հանդէպ։

Պարզ է սակայն այս բոլորին իմաստը։ Ան ամէն բանէ առաջ նպատակ ունի դադրեցնել քայքայման ալիքը, ինչպէս նաեւ ժողովրդական լայն զանգուածներու ատելութիւնը օրուան իշխանութեան եւ իր կատարած «ընկերային յեղափոխութեան» մասին։ Իրենց իշխանութիւնը պահելու ախտավարակ մտահոգութիւնը, որ կատարեալ խուճապի է մատնած զիրենք, մոռցնել կուտայ սակայն, որ այս ճամբով անհնար է դարմանել սխալները, եւ մանաւանդ առողջ հիմերու վրայ դնել «կոլխոզշարժումը»։

Ճիշդ է, նկատի ունենալով տնտեսական ծանր կացութիւնը, եւ հալածանքներն ու այլ դժուարութիւնները, այս արտօնութիւնները միջոց են գիւղացիութեան համար, ժամանակ մըն ալ գոնէ իրենց գոյութիւնը այս ձեւով պահպանելու համար։ Բայց ասոնք չեն կրնար նպաստել ժողովուրդի ներքին յեղաշրջումին, ինչպէս նաեւ մարսել տալ Ստալինի յօդուածի տրամադրութիւնները։

Աւելի դատ, այս առանձնաշնորհեալ վիճակը, որմէ կ'օգտուին մեր փոքրամասնութիւն կազմող գիւղացիները, պատճառ պիտի հանդիսանայ նոր արկածախնդրութիւններու եւ մանաւանդ չարաշահութիւններու։ Միւս կողմէ, հաւաքական տնտեսութիւններէն դուրս մնացողներու հանդէպ գործադրուած խստութիւնները, բնականօրէն աւելի պիտի բարդացնեն գիւղական կնճռոտ հարցը։

Համայնավար կուսակցութիւնը, ի հարկէ, մտահոգ չէ այս բոլորէն, որովհետեւ իր ուզածն ալ ճիշդ այն է, որ աւելի եւս լայն բացուին անջրպետներ գիւղացիական զանգուածներու մէջ, սրելու համար «դասակարգային հակամարտութիւնները»։ Բայց ինչպէս ցոյց տուաւ կեանքը, գիւղա[ցի]ն ո՛չ միայն կը մերժէ կոմունիստական տեսութիւնները, այլ եւ միասնական ճակատով դուրս կուգայ ճիշդ այդ իշխանութեան դէմ իր շահերու պաշտպանութեան համար։

Այսպէս կամ այնպէս, այս նոր արտօնութիւններէն յետոյ, կը հետեւի թէ համայնավար իշխանութիւնը մէկ կողմ թողած բուն ընկերային յեղափոխութիւնը, քաղքենի պետութիւններէն աւելի վատթար եւ անբարոյական միջոցներով կը ձգտի պահել իր իշխանութիւնը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՉԵԿԱՅԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Զ.

ՍԹԱԼԻՆԻ ԳԱՂՏՆԻ ՄԵՔԵՆԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Ծ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ԼԻԹՎԻՆՈՖ ՄԱՀԱՑՈՒ ԹՇՆԱՄԻ ԳԱՐԱԽԱՆԻ

Ծ. Արեւելքը անծանօթ երկիր էր ինծի համար։ Շատ մեծ մտավախութեամբ ընդունեցի իմ անուանումս Թոքիոյի դեսպանատան խորհրդականի պաշտօնին։ Չինական յեղափոխութիւնը արագօրէն ծաւալ կը գտնէր, եւ այս կողմէն դիւրին չէր իմ աշխատանքս, որովհետեւ Ճափոն վըճռական դեր մը պիտի խաղար այդ յեղափոխութեան մէջ։

1. Կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին մէջ ինծի կանխաւ հասկցուցած էին որ Թոքիոյի խորհրդ. դեսպան Քօփ ի մօտոյ ետ պիտի կանչուէր, եւ բաւական երկար ժամանակ ես պիտի ստանձնէի գործակատարի պաշտօնը։ Դժուարին գործ մը կը ցցուէր առջեւս։

2. Փէքինի խորհրդ. դեսպան Գարախանի մէկ տեղեկագիրը կարդալու միջոցին, հեռաձայնին զանգը հնչեց մօտս։ Լիթվինոֆն էր որ կը խնդրէր ինձմէ իր գրասենեակը երթալ։

Այս հրաւէրը տարօրինակ թուեցաւ ինծի։

Արտաքին գործավարութեան մէջ աշխատաւութեան բաժանման համաձայն, Լիթվինոֆ ոեւէ առընչութիւն չունէր Ասիոյ գործերուն հետ։ Երբ Չիչերին արձակուրդով մեկնէր, ասիական գործերը կը յանձնուէին մի ոմն Արալոֆի, շաքարի պէս մարդ, բայց ծայր աստիճան սահմանափակ մտքով։ Լիթվինոֆ կը սրտնեղէր ասկէց, բայց կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն կը հասկցնէր իրեն թէ Գարախանի հետ իր անձնական ոխերիմ հակառակութիւնն ու ատելութիւնը անկարելի կ'ընէր ոեւէ անմիջական յարաբերութիւն ընդմէջ Փէքինի դեսպանին՝ Գարախանի, եւ արտաքին գործավարին օգնականին, Լիթվինոֆի։ Ասկէց աւելի շիտակ ռազմագիտութիւն չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ Լիթվինոֆ ամենաստորին դաւերու համար յայտնի միտում մը ունէր։ Իր վրէժխնդիր ախորժակներուն յագուրդ տալու համար իրաւցնէ կրնար զոհել ոչ միայն Գարախանը, այլ նոյնիսկ ոեւէ նպաստաւոր կացութիւն Չինաստանի մէջ, բաւական է որ հասնէր իր մէկ վատթար նպատակին։

Լիթվինոֆ կարծիքս հարցուց Ծ. Արեւելքի գործերուն վրայ։ Խուսափողական պատասխաններ կուտայի, պատրուակելով թէ բաւական ժամանակ չեմ ունեցած ուսումնասիրելու ո՛յսքան բարդ խնդիրներ, եւ Լիթվինոֆ մ'էկէն ի մէկ սկսաւ խօսիլ իրարու ետեւէ արագ արագ։

— Ամբողջ չարիքին պատճառն է Գարախանը, ըսաւ։ Իրեն յանձնուած գործերէն բան մը չի հասկնար, եւ կ'աշխատի որ իր ըրածները վաւերացնէ Պորոտին կոչուած կասկածելի անձը, Շիքակոյի Սակարանին ստորին խաւերէն առաջ եկած այդ խարդախը։ Շիքակոյի մէջ ժամանակ կ'անցնէր Կրուզենպէրկ անունով։ Չինաստանի մէջ ինքզինքը դիկտատոր կ'ըլլեցուց։ Յատուկ ծածկագրութիւն մը ունի՝ ուղղակի թղթակցելու համար Կոմինտէրնի հետ։ Հիմա այլեւս Գարախանին ալ կարեւորութիւն տուած չունի, եւ այս վերջինը համակերպութեամբ կը հանդուրժէ ամէն բանի։

«Անհաւատալի հպատակութեամբ Գարախան գլուխ կը ծռէ Պորոտինի առջեւ։

«Չինաստանէն յատկապէս Մոսկուա գալով Պորոտին Չինաստանի համար վարկ պահանջեց.— 50 միլիոն տոլար, 50,000 հրացան, 500 գնդացիր եւ 115 թնդանօթ։ Քաղաքական Բիւրոյին մէջ աթոռ ունեցող աւանակները երկու օր խորհրդակցեցան որոշում տալու համար։ Եթէ ամէն մարդ այս կերպով իր պահանջումը ստանայ, մեր բոլոր պահեստի օտար արժեթուղթերը պիտի սպառէին։ Չիչերինը հրաւիրեցին որ մասնակցի խորհրդակցութեան, բայց անիկա հիւանդ ձեւացաւ, ինչպէս այսպիսի կասկածելի առիթներու։ Իրեն տեղը ես գացի եւ յայտարարեցի թէ կոպէկ մը անգամ չեմ կրնար տալ, վասնզի չինական գործերուն վրայ հաւատք չունիմ։ Եթէ հոն գործերը ասանկ երթան, օրին մէկը մենք ալ կը քշուինք Մանչուրիայէն։ Ստալին կատղեցաւ եւ սկսաւ բացատրել ինծի (Լիթվինոֆի) թէ Չինաստանի տրուելիք այս նպաստը նախաքայլ մըն էր դէպի Չինաստանի խորհրդայնացումը։ Երկար շաղակրատութիւններէ վերջ Քաղաքական Բիւրօն որոշեց Պորոտինի յանձնել իր պահանջածին հարիւրին 30ը։ Պաշտօն արուեցաւ ընկեր Ունշլիխթի հսկել փոխադրութեան բաշխումին։ Այս կերպով Չինաստանի խաբեբայ դիկտատորը 15 միլիոն տոլար ձեռք պիտի ձգէր,— պատուհանէն փողոց նետուած դրամ մը։ 3000 փոխգիր 5000 տոլարնոց...։

«Ընկեր Քօփ ամէն տեղեկութիւն պիտի տայ ձեզի Ծ. Արեւելքի գործերուն վրայ», յայտարարեց Լիթվինոֆ վերջացնելով։

Ես ափ ի բերան մնացած էի բոլոր այս լսածներուս վրայ։

Ստալին երեսուն վայրկեան միայն շնորհեց ունկնդրութեան համար։ Նախ սկսաւ կոշտ, անարգական խօսքեր ուղղելով Քօփի հասցէին։ Յետոյ ըսաւ թէ Չինաստանի յեղափոխութիւնը խորհրդային հիմերու վրայ կը քալէ. միակ վտանգը անգլիական զինեալ միջամտութիւն մը կրնայ ըլլալ։ Բայց Անգլիա բան մը չի կրնար ընել առանց Ճափոնը ամոքելու։ Ուստի չինական խնդրոյն բանալին Թոքիոյի մէջ կը գտնուի։ «Դուք պաշտօն ունիք ամէն գնով արգելք ըլլալու անգլօ-ճափոնական գործակցութեան մը։ Ամէն միջոց ի գործ դիր, ուզածիդ պէս, գիտնալով որ պատասխանատու ես վերջնական յաջողութեան»։

Փորձեցի ճշդել իմ խաղերուս սահմանը.

— Ի՞նչ պէտք է ընեմ, եթէ ճափոնցիները իրենց չէզոքութեան իբրեւ գին պահանջեն Սախալինի մնացեալ կէսը եւ Վլատիվոսթոքը։

Ստալին դժգոհ ու լուրջ դէմքով մը երեսս նայեցաւ։

— Ես դիւանագէտ չեմ եւ չեմ կրնար գործնական խրատներ տալ քեզի։ Եթէ խորհրդային վարչաձեւը յաղթանակէ Չինաստանի մէջ, նոյնիսկ ի վարձ իրենց կուտանք երկուքը։

Այս Ստալինեան խօսակցութենէն ես բնաւ բան չհասկցայ։

. . . .

Կոմինտէրնին գացի, որ ինծի իմացուց թէ իր ներկայացուցիչն է Ճափոնի մէջ Եանսըն, առեւտրական պատուիրակը։ Հոն ալ գըլուխս տարին Չինական յեղափոխութիւնը ամէն գնով դիւրացնելու յորդորներով — գործադուլներ առաջ բերել, գիւղացիները ոտքի հանել, եւայլն։

Իմացուցին ինծի թէ հպարտութեամբ գիտեն որ նոյնիսկ ճափոնական նաւատորմին մէջ երեք համայնավարական բջիջներ կային։

Նաեւ Գորէայի մէջ համայնավար կուսակցութիւնը կը վարէր Սէուլի ընդհ. հիւպատոսը։ Մոսկուա այս վերջին քաղաքը ղրկած է թարգմանի պաշտօնով Գորէացի կին մը, Զալօկա անունով։ Ասոր աշխատակիցը կը կոչուէր Քիմ։ Երկուքն ալ կազմակերպած էին Գորէայի մէջ համայնավար երիտասարդութեան հարիւրաւոր բջիջներ, որոնց համար յատկացուած գաղտնի վարկերու մասին չէն կրնար համաձայնիլ Կոմինտէրնի երկու պատուիրակները, Եանսըն եւ Հարմանօֆ։ Ճափոնի բջիջներուն համար յատկացուած է 120,000 տոլար տարեկան։ Գորէայի համար ալ նոյնքան կը պահանջեն։ Ուզեցին իրաւարար կարգել զիս, բայց ես մերժեցի այդ պատիւը, խորհելով որ դժգոհ կողմը կրնայ ամէն տեսակ նենգութիւն պատճառել ինծի։

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի շինարարութիւնը վերջերս փոխուեցաւ… դասախօսութեան։ Անցեալ շաբթու ներկայացուցինք վիճաբանութիւնները, որոնք տեղի ունեցան կատարուած շինարարութեան մասին։ Այժմ «Խորհ. Հայաստան» կը յայտարարէ թէ Երեւանի մէջ բացուած է «շինարարական դասախօսութեանց» շարք մը։ Քաջազնունի պիտի խօսի «Բնակարանային շինարարութեան զարգացումը պատմութեան ընթացքին» նիւթին շուրջ։ Ճարտարապետներ Տէր Աստուածատրեան, Ջաղինեան, Բաջեւ, Ջօհրաբեան, Մանանդեան, Մալխասեան եւ Գաբրիէլեան պիտի խօսին «Հայաստանի շինանիւթերը եւ անոնց օգտագործումը» նիւթին շուրջ։ Ճարտարապետ Սուրէն Աղաբաբեան՝ «Հայաստանի ելեկտրականացման» մասին, Ճարտարապետ Մարկոսեան՝ «Խճուղիներու շինարարութեան հեռանկարներ»ու մասին։

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐՈՒԽԱՆԵԱՆ

ԹԱՒՐԻԶ.— Մայիս 1[illegible] Պարսկաստանի Համատան քա[ղա]քին մէջ ինքնաշարժի արկ[ա]ծին զոհ գնաց Հ. Յ. Դաշնակ[ցու]թեան հինաւուրց զինուոր Ս[ար]գիս Սարուխանեանը, որուն եղ[բօր]որդին, տարաբախտ Վահան Ս[ա]րուխանեանն ալ Մայիսի 6ի [illegible] չեր, Սալմաստի աշխարհի երկրա[]շարժի ժամանակ, Մահլամ գ[իւ]ղին մէջ փլատակներուն տակ մ[]նացած էր։

Սարգիս Սարուխանեանը ծն[ած] էր Սալմաստ գաւառի Ղալասա[ր] գիւղին մէջ 1875ին։ Այդ գիւղին մէջն ալ ստացած էր իր նախնական ուսումը։ Գիւղական հասարակ ընտանիքի զաւակ էր։ 1890ական թուերու սկզբին, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր յեղափոխական կեդրոններէն մէկը կը դարձնէր Սալմաստը, Սարգիսը կը դառնար մեր կուսակցութեան ուխտեալ եւ հաւատարիմ զինուորներէն մէկը եւ տասնեակ տարիներով կուսակցական ու յեղափոխական գործի կը լծուէր, Սալմաստի յեղափոխական գործերու վարիչ ընկ. Սամսոն Թադէոսեանի ձեռքին տակ աշխատանքներ կատարելով։

Մասնակցած է շարք մը հայդուկային կռիւներու, որոնք տեղի կ'ունենային սահմանագլուխին վրայ։

Խանասորի պատմական արշաւանքին (1897 յուլիս 25) ալ մասնակից եղած է։ 1890-1900ական թուականներուն Սալմաստի յեղափոխական գործերու եւ շարժումներուն մէջ Սարգիսը անդուլ աշխատանք կատարած է իբր զինուոր, թիկնապահ, պահեստապետ, սուրհանդակ եւ այլն։

Պատերազմէն յետոյ, երբ Սալմաստի հայութիւնը քաղաքական դէպքերու բերումով հեռացաւ դէպի Կովկաս եւ այլուր, Սարգիսը հաստատուեցաւ Թաւրիզի մէջ։ Սալմաստը հայերով լեցուիլ սկսաւ 1922էն սկսեալ եւ տարուէ տարի շէնցաւ, բայց դժբախտաբար վերջին երկրաշարժը հիմնովին քարուքանդ ըրաւ այդ գեղեցիկ գաւառը։

Սարգիսը ընտանեկան շատ ծանր պայմաններու մէջ ապրեցաւ։ Կինը մեռաւ, երկու փոքրերու խնամքը ծանրացաւ իր վրայ, իսկ ինք մնաց անգործ եւ տնտեսական ծանր պայմաններու ենթակայ։

Հ. Յ. Դ. Ատրպատականի կազմակերպութիւնը տարիներ շարունակ նիւթական համեստ օգնութիւն ցոյց տուաւ իր հինաւուրց զինուորին եւ անոր գոյգ զաւակներուն, որոնցմէ փոքր տղան՝ Մուշօն խուլ ու համր է։

Սարգիսը գործելէ եւ աշխատելէ աւելի կը սիրէր կարդալ։ Անվերջ գիրք ու թերթ կը կարդար եւ «Վրէժ»ի գրադարանի մշտական ընթերցողն էր։ Վա[]յիշողութեամբ եւ ոգեւորութեամբ կը պատմէր Սալմաստի յեղափոխական դէմքերու եւ դէպքերու մասին իր յուշերը, որոնցմէ մաս մը գրի առած են[]։ Հանդէսներուն եւ դասախօսութեանց կը հետեւէր ուշի ուշով եւ տարիներու ընթացքին լուրջ ու կարդալով միայն կրցած էր ինքնազարգացման համեստ պաշար ձեռք բերել։

1929ի աշնան Թաւրիզէն գնաց Համատան, ուր կ'ապրէր մեր կուսակցական ընկերներու աջակցութեամբ։

Երկար ժամանակ իրմէ լուր չունէինք։ Եւ ահա Մայիս 18ին հեռագիր մը կը հաղորդէ[]

...Սարգիս Սարուխանեանը ինք-...մժի արկածի մը զոհ գա-...է:

Այսպիսի դժբախտ արկածի ...զոհ գնաց նաեւ խմբապետ ...ֆօն, անցեալ տարի յունիսին:

Սարգիս Սարուխանեանի մա-...կ'անհետանայ նաեւ Հ. Յ. ...նակցութեան հինաւուրց եւ ...ձնուէր զինուորներէն մէկը:

Յարգա՛նք իր յիշատակին եւ ...գիստ իր տանջուած ոսկորնե-...

ՄԱՍԻՍ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏԻ ՄԷՋ

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏ, 12 Մա-... — Այստեղ ալ տօնուեցաւ ...հարոնեանի յոբելեանը, երե-...թով մը: Բացումը կատարեց Յովհաննէսեան, ներկայա-...ով յոբելեարին մանրամասն ...նքն ու գործը:

Յետոյ երգեցիկ քառաձայն ...բը՝ ղեկավարութեամբ Ալ. ...գորեանի՝ իր ժողովրդական ...երով գեղարուեստական հա-... պատճառեց հանդիսական-...ին: Արտասանութիւնները ան-... յաջող, բոլորն ալ Ահա-...նի գործերէն: Ուշագրաւ էին ... Շուշ. Յորդանանեանի «Քնիր ...ալիկ»ը, Ադգա Մնացական-...ի «Աշուղը», Յաւերժիկի՝ «Ա-...»ը, Ջաւէնի՝ «Դարբին»ը, ...մայի՝ «Արարատեան դաշտը», ...հիի՝ «Յօնավաճառը»: Շատ ... էին Տիկ. Հրաչուհի Սիմոն-...ը եւ Օր. Նուարդ Նազարեանը ...ք իրենց դուէտներով արժա-...ցան երկարատեւ ծափերի, ...էս նաեւ Ադամ Գրիգորեանի, ...քեան Գրիգորեանի, Սաքօ ...գսեանի եւ Աշոտ Սարգսեանի ...գը:

Մկրտիչ Յակոբեան կարդաց ...եայեանի կարծիքը Ա. Ահա-...նի մասին: Երկրորդ մասում ...խօսեց Տոքթ. Տիգրան Մնա-...նեան, որ խղճամիտ ու-...ասիրութեամբ վերլուծեց Ա. ...րոնեանի գործը, թէ իբրեւ ...էտ եւ թէ իբրեւ գիտող եւ ...րան: Յաւ յայտնեց, որ յո-...եանը չի տօնւում մեր հայ-...քում, այն հայրենիքում, ...ազատագրութեան համար 40 ...ի գրիչ է շարժել վաստակաւոր ...ղը:

Յետոյ ներկայացուեց մէկ ...ուածի «Բանաստեղծ», մաս-...ցութեամբ Տիկ. Եղիսաբեթի, ...արի, Աշոտի. բոլորն էլ իրենց ...ում յաջող: Երեկոյթը անցաւ ... յաջող: Սրահը լեցուն, հասարակութիւնը բարձր տրամադրութեամբ: Դադարներուն նուագում էր «Քնար» երաժշտախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ադ. եւ Ալ. Գրիգորեանի:

Յանձնախումբը սկզբունքով որոշել էր բացի տոմսակի արժէքը գանձելուց, վիճակախաղով, եւլ.ով չծանրաբեռնել հասարակութիւնը:

Իսկ երեկոյթից յետոյ, յանձնախմբի յարգելի անդամներ Պ. Պ. Յակոբ Վարժապետեան եւ Սէլիմ Փասինեան հանգանակութիւն պիտի բացեն Գրական Ֆոնտի համար (եթէ միայն Սալմաստի աղէտը խանգարելու չլինի): Դրամը հանգանակելուց յետոյ կը փոխադրուի Փարիզի յանձնախմբին:

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Թիֆլիսի Պրոլետարին մէջ տպուած է (14 մայիս) բաց նամակ մը, ուղղուած Հայաստանի հրատարակչական մարմիններուն եւ գրաշարական Միութիւններուն: Կը քաղենք գլխաւոր մեղադրանքները.—

Հայաստանի Պոլիգրաֆտրեստը քանի մը տարի առաջ արտասահմանէն բերել տուաւ լինոտիպ 10 մեքենաներ, որոնք կը շարեն հայերէն լեզուով:

Եւ սակայն Երեւանի Պետական Հրատարակչականը եւ ուրիշ նման մարմիններ իրենց տպագրական գործերը կը ղրկեն Թիֆլիս՝ Զարիա Վաստոկայի տպարանը, որովհետեւ Երեւանի մէջ տպելու չեն հասնիր:

Արդ այս տպարանը ունի 9 մեքենայ, 5ը շատ հին եւ մաշած: Բայց եւ այնպէս այս 9 մեքենաները կը շարեն 3 օրաթերթ, 6 շաբաթաթերթ եւ զանազան գործեր՝ հայերէն, վրացերէն, ռուսերէն եւ թուրքերէն լեզուներով: Ինչպէս կ'ըլլայ, որ երբ 9 մեքենայ կը տպեն այսքան գործ, Երեւանի 10 մեքենաները կը շարեն միայն Խորհրդային Հայաստան մը եւ քանի մը շաբաթաթերթեր, որոնց մէկ մասը կը շարուի Թիֆլիսի մէջ:

Կ'ըսեն թէ Երեւանի մեքենաները շատ գէշ կ'աշխատին, այդ պատճառով գրաշարը մէկ ժամէն կը շարէ մօտ 4000 տառ միայն: Բայց կը հարցնենք. — Ինչո՞ւ այդ մեքենաները գէշ կ'աշխատին, երբ նոր են եւ, կարծես Թիֆլիսի մէջ մարդ չը կենար, մինչեւ Գերմանիայէն մասնագէտ հրաւիրուեցաւ կրկնակի ծախքեր ընելով:

Պէտք է ընդունիլ, որ լինոտիպի վրայ հայերէն շարելը աւելի բարդ է քան ռուսերէն շարելը, որովհետեւ հայերէն տառերը եւ կետադրութիւնը աւելի հարուստ են քան ռուսերէն տառերն ու կետադրութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Նոր մանրամասնութիւններ Երեւանի թատրոնին մասին, որուն շինութիւնը այնքան խօսեցնել տուաւ իր վրայ: Երեւանի պետական թատրոնը, որուն շինութիւնը պիտի աւարտի 1933ին, պիտի բարձրանայ համաձայն ճարտարապետ Թամանեանի պատրաստած յատակագիծին: Ծախք նախատեսուած է մէկ միլիոն 800,000 ռուբլի: Այս յատակագիծը արժանացած է է օտար ճարտարապետներու Ժոլտովսկիի, Ֆոմինի եւ Շչուսեւի գնահատութեան:

Թատրոնին հողը կը գտնուի քաղաքին լաւագոյն մասին վրայ, համալսարանին մօտ: Հողին տարածութիւնն է 8ուկէս հեկտար, թատրոնին շէնքը պիտի գրաւէ 4 հեկտար: Ապագային թատրոնին կից պիտի բարձրացուին գեղարուեստական տարբեր հաստատութիւններ (երաժշտանոց, թատերական ուսումնարանոց, եւայլն):

Պետական թատրոնը պիտի ունենայ յարակից լսարաններ, երաժշտական եւ ցուցադրական սրահներ:

Նկատի ունենալով երկրին հրաբխային հանգամանքը, թատրոնը պիտի շինուի երկաթէ եւ ամրաշաղախէ:

Պիտի ունենայ ձմեռնային եւ ամառնային թատերասրահներ, առաջինը 1,200 աթոռ, երկրորդը՝ 1,700 աթոռ: Երկու թատրոններն ալ պիտի ունենան մէկ բեմ:

Ձմեռնային թատրոնը պիտի ունենայ երկու յարկ, գետնայարկը՝ 400 աթոռով, երկրորդ յարկը եւ ամփիթատրոնը 800 աթոռ: Երկրորդ յարկը պիտի ունենայ լայն պատուհաններ, օգտագործելու համար ցերեկուան լոյսը համագումարներու ժամանակ:

Բեմը ձմեռնային թատրոնին կողմէ պիտի ունենայ 3 բացուածք, մէկը միւսին վրայ անկիւն շինած: Այս ձեւը կը նպաստէ բեմադրութեան զանազան փորձերու իրագործման, զուգընթաց գործողութիւններու պատրաստութեան՝ առանց ընդհատումի:

Բեմը շարժական ըլլալով, կարելի պիտի ըլլայ սրահը ընդարձակել՝ վերցնելով բեմը:

Ձմեռնային թատրոնը պիտի ունենայ ծխարան եւ ճեմարան:

Ամառնային թատրոնը տանիք չպիտի ունենայ: Երեւանի կլիման, որ ամառը տաք կ'ընէ եւ աշնան՝ երկարատեւ չոր կ'ըլլայ, յարմար է ներկայացումներու եղանակին երկարաձգման:

Պարտէզը պիտի զարդարուի շատրուաններով, տաղաւարներով եւ զանազան գեղեցիկ տեսարաններով:

Մեծ հանդէսներու համար կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել ամառնային եւ ձմեռնային թատրոնները միաժամանակ: Այդ ատեն դահլիճը պիտի ստանայ հակիրթի ձեւ, տեղ տալով 2,400 հանդիսատեսի:

1921ԷՆ Ի ՎԵՐ ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ...

Խորհ. Հայաստան կը շարունակէ իր պայքարը «անգրագիտութեան դէմ»: Բայց հակառակ կատարուած բոլոր աշխատանքներուն, շատեր դեռ գրելկարդալ մը չեն սորված, թէեւ դպրոց կը յաճախեն 1921էն ի վեր:

Չեն յաջողած բոլոր յատակագիծերը (Հայաստանի մէջ ամէն բան յատակագիծով է): Պատճառները բազմաթիւ են, բայց Թալինի շրջանէն կը բողոքեն, որ սորվելու փափաք կայ, գիրք չկայ:

ԲԱՆՈՒՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Յաճախ Երեւանի ներկայ կառավարութիւնը կը պարծենայ թէ ինք բանուորական կառավարութիւն է, եւ բանուորներն են որ կը տիրապետեն: Բայց եւ այնպէս «Խորհր. Հայաստան» շարունակ կը յիշէ դէպքեր, որոնք կը հաստատեն բանուորներու գերութիւնը:

Ահա ահաւասիկ.—

Քեթրանի բանուորները աշխատանքի վայրէն 6 քիլոմեթր հեռու կ'ապրին: Ամէն օր անոնք գործիքները շալկած՝ կը կտրեն այդ հեռաւորութիւնը:

Երբ կը դիմեն իրենց ղեկավարին՝ Գավրիլովին, խնդրելով որ գործիքները աշխատանքի վայրին վրայ պահելու համար շինուի փոքրիկ խրճիթ մը, պատասխան կը ստանան.

— Մեզի լոյս պէտք չէ. եթէ չէք ուզեր, գացէք ձեր տունը:

Բանուորները կը դիմեն ճարտարապետին, որ հայհոյելով կ'ըսէ.

— Վաղը եթէ չգաք, այլեւս գործէ արձակուած էք, («Խորհ. Հայաստան», 15 Մայիս):

Խեղճ բանուորները ի վերջոյ կը դիմեն թերթին, իրենց գանգատին տակ դնելով կեղծ անուն մը, միշտ վախնալով օրուան իշխանաւորներէն:

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՆ

Երբեմն մեր թերթը օրը օրին կը հրատարակէ հեռագրական լուրեր, որոնք կը հաստատեն զանգուածային ձերբակալութիւնները եւ գնդակահարութիւնները Ռուսիոյ մէջ, մինչեւ Հայաստան: Եթէ Երեւանի թերթերը դեռ լուռ կը մնան, վերջապէս ահա ռուսական թերթերը, որոնք բացէ ի բաց կը խոստովանին կատարուածը:

Նախ արդարութեան գործավարն էր, որ շրջաբերականով մը կը տեղեկացնէր թէ ձերբակալուած են գիւղական սովետներու նախագահներ, որոնք «քաղաքականապէս գէշ հաւասարակշռուած էին», կամ «կառավարութեան զանազան մեթոտներուն հակառակորդ էին»:

Եւ այս շրջաբերականը հրատարակուեցաւ «Կրասնայա Գազէտա» թերթին մէջ (26 ապրիլ), որ Լենինկրատի Սովետին պաշտօնական օրկանն է: Այս առթիւ նոյն թերթը կը գրէր. —

Ռուսիոյ գերագոյն Դատարանը ամէն կողմ ղրկած է շրջաբերական մը, որ կը խօսի հակայեղափոխական քարոզութեանց եւ ահաբեկութեան զանազան փորձերու առթիւ կատարուած ձերբակալութիւններուն մասին: Այս շրջաբերականը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այն «աղաւաղումներուն» վրայ, որոնք կատարուած են կառավարութեան եւ կուսակցութեան որոշ հրահանգներուն մէջ:

Այսպէս, մահուան դատապարտուած են շատեր՝ հակայեղափոխական գործունէութեան մը ամբաստանութեամբ, վերջերս գիւղատնտեսութեան մէջ փորձուած յեղափոխական միջոցներու գործադրութեան առթիւ ցոյց տրուած դժգոհութեան պատճառով:

Գերագոյն դատարանը կը պահանջէ, որ «այսպիսի դատերու ընթացքին խղճմտութեամբ եւ խորապէս քննուին ամբաստանեալներու խնդրանքը վկաներու եւ վկայութիւններու մասին, որոնք կրնան հաստատել ամբաստանեալներու անմեղութիւնը: Իսկ մահափորձերու դատերուն մէջ, պէտք է նախ քննել ու հասկնալ թէ ինչո՞ւ կառավարական այս կամ այն ներկայացուցիչը նշաւակ դարձած է ամբաստանեալին վրէժխնդրութեան: Խստօրէն արգիլուած է շօշափելի փաստերու տեղ ցոյց տալ ընդհանուր գանգատներ ամբաստանեալներու հակասովետական զգացումներուն մասին»:

Այսպէս ուրեմն, սովետական գերագոյն Դատարանը կը հաստատէ թէ՝

1.— Մարդիկ գնդակահարուած են, որովհետեւ դժգոհ էին գիւղատնտեսական վերջին կարգադրութիւններէն: 2.— Գնդակահարութիւնները կատարուած են առանց վկայի եւ փաստի, որոնք կրնային հաստատել անոնց անմեղութիւնը: 3.— Մահավճիռները տրուած են առանց շօշափելի փաստերու, հիմնուելով միայն ամբաստանեալներու հակասովետական զգացումներուն վրայ:

Ահա սարսափելի խոստովանութիւն մը, որ պաշտօնական է:

«Կրասնայա Գազէտա» (Մայիս 7) կը գրէ թէ Մայիս 6ին արդարութեան գործավարը քննութեան առած է Ռուսիոյ վերջին աքսորի դէպքերը, եւ հաստատած՝ որ «յաճախ աքսորուած են մարդիկ, որոնք երբեք վտանգաւոր չէին», եւ աքսորի հրամանը տրուած է «ոչ թէ ոճիրի մը պատճառով, այլ պարզապէս փտաբելու համար մէկը, որուն տունին կամ պաշտօնին աչք տնկած էին»:

Աքսոր կամ գնդակահարութիւն այսպիսի փո՛ւճ խնդիրներու համար: Օ՜ խոստովանութիւն, օ՜ արդարութիւն:

SITUATION.— Importante Compagnie d'assurances ayant quelques postes élèves Inspecteurs et Inspecteurs vacants, recherche personnes actives et de bonne tenus de nationalité arménienne. Conditions très avantageuses. Ne pas se présenter. Ecrire à Monsieur DESPREAU, 32 rue deMogadorqui convoquera.

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԿԵՐՉԷՆ (Խրիմ) գրուած մասնաւոր նամակի մը մէջ կը կարդանք (15 ապրիլ). —

Անտանելի տուրքերու ենթարկուած ենք: Տասը տարուան աշխատանքը չի բաւեր այս տարուան տուրքերուն: Որոշած են բոլոր առեւտրականները փճացնել: Բաց կը գրեմ, գացէք հասկցէք, վախը մեզմէ հեռացած է. դանակը մեր վիզերուն հասած է: Ուրիշ ընելիք չունինք, եթէ ոչ լեռը ելլել պատառ մը հաց գտնելու համար:

Առաջ Տաճիկը կեավուր ըսելով կ'անարգէր, հիմա ալ՝ առեւտրականները աւազակներու նմանցնելով: Մինչեւ անգամ կենդանիները մեզմէ լաւ են:

ՆՈՊԷԼԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Ահա վիճակագրութիւն մը, որ ցոյց կուտայ թէ 29 տարիէ ի վեր ո՞ր ազգերը քանի՞ անգամ խլած են նոպէլի գիտական մրցանակը:

Գերմանացիները՝ 26 անգամ, Ֆրանսա՝ 16, Անգլիա՝ 14, Շուէտ՝ 6, Միացեալ-Նահանգները եւ Հոլանտ՝ 5, Տանըմարքա՝ 4, Աւստրիա՝ 3, Իտալիա եւ Զուիցերիա՝ 2, Պելճիքա, Սպանիա, Քանատա եւ Ռուսիա՝ 1:

ՍՊԱՆՆՈՒԹԵԱՆ սերպ զօրավար Սքրամիչ, որ խոստացած էր իր տանտիկնոջ կտակել իր ամարանոցը: Զօրավարը կատարած չըլլալով խոստումը, սպասուհին խեղդեցաւ, եւ ամուսինն է որ վրէժ կը լուծէ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

...ատոյին ըսի, «Դուրս ե-...ր»: Գացինք խոտի մը դէ-...ն յետեւ: Ըսի. «Նատօ, ես Աս-...ի վրայ կը կասկածիմ. էս ...ը դրա բանն է»: «Շատ կա-...լի է»: «Գնա՛, գաղտուկ կան-...քովս»: Նատօն գնաց, բերաւ ...լոյին, ես ոչինչ փաստ մը ...չէի:

— Ասլօ, ըսի, Աստուած ...նդ քանդէ՛, էդ ի՞նչ ես ըրեր:

— Ի՞նչ է եղեր:

— Էլ ի՞նչ պիտի ըլլայ, էդ ...ոլ չէքմէճէն ինչո՞ւ ես հաներ ...տուկի մէջէն, տարեր:

— Ի՞նչ չէքմէճէ, ի՞նչ բան:

— Պատի մէջէն սնտուկը հա-...եր ես, դուռը բացեր, մէջէն ...չէքմէճէն հաներ տարեր ես. ...երագի տակէն անցած ատեն-...ը մարդ մը մթութեան մէջ ...ր կը թափէ եղեր եւ տեսեր է: Ասլօն սկսաւ Աստուած, Յիսուս, Քրիստոս երդուել եւ ըսաւ.

— Եթէ անգամ մըն ալ էդ-պէս բան ըսես՝ կ'երթամ ինքզինքս ծովը կը նետեմ:

— Ա՛յ տղայ, ես քու հետդ ընկերաբար կը վարուիմ. եկուր խոստովանի՛ր, էս բանը երեքիս մէջ կը մնայ, գնա՛, բե՛ր էդ ապրանքը:

Ես միայն կը կասկածէի ատոր վրայ, ի հարկէ ոչ ոք տեսնող չէ եղեր, բայց երբ հարցերուս կը պատասխանէր, կը դողդղար եւ կը կմկմար. այնպէս որ կարծիքս աւելի կը հաստատուէր: Ըսի.

— Այ տղայ, երկու փայտ կը կտրեմ վրադ, կը խայտառակուիս գիւղի մէջ, յետոյ կուտաս:

Ասլօն չէր խոստովանիր:

— Որ հաստատեմ, սպաննե՞մ քեզ,— ըսի:

— Հա՛, սպաննէ՛:

— Նատօ, — ըսի,— գնա թուղթն ու գրիչը բե՛ր, գրէ՛ր, տեսնողն ալ թո՛ղ ստորագրէ գրածդ, ինքն ալ թող ստորագրէ թէ՝ հաստատէ՛ք, սպաննեցէ՛ք:

— Պարո՛ն,— լսէ, մի՛ ղպչէք,— ըսաւ Նատօն, ապա դարձաւ Ասլոյին.— անաստուած, ըսէ՛ շիտակը, չէ նէ վալլա՛հ կը սպաննէ:

Ասլօն էլի չէր ըսեր: Ես բարկացայ, ապտակ մը զարկի եւ Նատոյին ըսի.

— Զարկէ էս գարշելիին, տար ներս, նա չի ճանչնար իր պատիւը:

Տան մէջ մարդիկ մեզի կը սպասէին: Նատօն երկու հատ զարկաւ եւ ուզեց ներս տանել, երբ Ասլօն կամաց ձայնով ըսաւ.

— Կեցէ՛ք, ամէն բան կ'ըսեմ:

Յետ վերադարձրի խոտի դէզի տակ: Սկսեց պատմել.

— Այսինչ Գրիգոր աղան (գիւղի մէջ կայ Գրիգոր անուն աղա մը) կազմակերպութեան չի մասնակցիր, յեղափոխութիւնն ալ չի սիրեր. դրա համար Ս.ը ըսաւ. «Գացէք ատոր ապրանքը գողցէք»: Երբ այդ բանը իմացանք՝ սաստիկ բարկացանք այդ մարդու վրայ, ըսելով՝ «շան որդի, հիմա Ս.ի վրայ կը զցես, եթէ նա չէ ըսեր՝ սպաննե՞նք քեզ»:— Հա՛, սպաննէ՛ք:

— Ո՞վ էր քու հետդ, ընկեր:

— Մեր գիւղի Մուրատը: Մենք գիտցանք թէ Գրիգոր աղայինն է էդի եւ գացինք հանեցինք:

— Լաւ, դուք ի՞նչ գիտէիք, թէ պատի մէջ է թաղուած:

— Ոչինչ չպատասխանեց:

— Ինչո՞ւ տարիք չէքմէճէն, ինչո՞ւ չտարիք սնտուկը:

Կմկմաց, էլ չգիտէր ի՞նչ ըսէր:

Խնդիրն ուրիշ կերպարանք ստացաւ: Ներս եկանք՝ խմբապետին, տասնապետներուն եւ ժողովուրդին ըսինք.

— Եղբայրներ, ինչ որ ըրինք, զարկինք, խփեցինք, ոչինչ դուրս չեկաւ սրանից:

Կնոջն ալ գաղտնի ըսինք թէ «մենք ամէն կերպ կ'աշխատինք գտնել քու ապրանքդ եւ քեզ տալ: Գնա՛ տունդ նստի՛ր, ուրիշ բան մի ըսեր»:

Ժողովուրդը դուրս ղրկեցինք մենք մեր ընկերներով եւ Ասլօն մնացինք հոդ:

Նատօն, ուրիշ ընկեր մըն ալ վերցրի, առանձնացայ տեղ մը: Կանչեցի Ասլօին, հարցրի հիմա էդ ապրանքներն ո՞ւր տեղ են.

— Յանձներ եմ պարոն Ս.ին: Խանչալը վրան կապած է, ժամացոյցն ալ քովն է, մնացածը չգիտեմ: Ոսկի մատնին Բաղէշցի տղու մը տրուած է, որ տանի ծախի:

— Էդ Բաղէշցի տղան ինչո՞ւ տարաւ:

— Ընկերոջս՝ Մուրատի ազգականն է:

Հարցը փակեցինք:

Նամակ մը գրեցի այդ մասին Պ. Գուրգէնին: Ընկերներս ալ ստորագրեցին:

Քանի մը օր վերջը զանազան տեղերուց եկանք հաւաքուեցանք Շամիրամի առջի ձորը: Ասլօն ու Մուրատը հոդ էին: Գուրգէնը հարցուց Ասլօին. «Ուրտեղ են այդ ապրանքները»: Կամաց ձայնով ըսաւ.

«Ս.ի քովն է»: Ս.ը բարկացաւ, ոտքի կանգնելով ըսաւ. «Ես ի՞նչ ատեն եմ ըսեր ձեզի թէ գողցէք»:

Գուրգէնը Ս.ին բռնեց, ա՛լ ոչ մի հարց չտալով ծածկեց էդ խնդիրը:

* * *

Որոշեցին որ, ես, Նատօն, Կրպօն, Խիզացի Յակոբը գնանք Ուռթափ:

Այդ գիւղը կայ Սըմէ անուն քիւրտ աղա մը, որը կոռ բաժին այդ գիւղի Հայերը պաշտպանած է: Հայերը հող տուած են մի քէօշքի տեղ, եւ քիւրտ աղան հող հաստատուած է: Աղան Հայերու հետ լաւ կը վարուի, Հայերն ալ մեծ ծառայութիւն կ'ընեն նրան՝ արտեր կը ցանեն եւայլն: Աղան իմացած էր, որ հոդ յեղափոխականներ կ'երթային: Երբ երեկոյեան գիւղը մտած ժամանակնիս շուները հաչեցին՝ նա քէօշքի պատուհանէն պոռաց, գիւղացի տղայի մը անուն տալով:

(Շար.)

կած եւ զայն կեցուցած են: Ճամբորդներէն երեքը փախած են, իսկ մէկը՝ ճէմիլ աղա եւ վարիչը յանձնուած են աւազակներուն, որոնք լաւ մը կողոպտելէ վերջ փախած են:

Ուրիշ աւազակային դէպք մը պատահած է Սըլքէնի մօտերը: Խումբ մը աւազակներ յարձակած են Մուհամմէտ Թահա անուն գիւղացիի մը վրայ եւ զայն սպաննած են: Վերջը աւազակները քշած եւ իրենց հետ տարած են անոր ոչխարները:

Ծանր արկած մը Փարիզ-Մարսէյլ գիծին վրայ

Շաբաթ իրիկուն ծանր արկածի մը հանդիպեցաւ ժամը 9.20ի ճեպընթաց կառախումբը, որ Փարիզ—Մարսէյլ—Նիս ուղղութեամբ կ'երթայ մինչեւ իտալական սահմանագլուխը: Կառախումբը Մոնթէռոյի կայարանին մօտեցած ատեն, յանկարծ արգելքի մը զարնուելով գիծէն դուրս ելաւ: Վայրաշարժը և բեռնատար վակոն մը և ճամբորդի երկու վակոններ ջարդուփշուր եղան: Եօթը հոգի մեռան, ութ հոգի վիրաւորուեցան: Մաց մնաց որ ահռելի համեմատութիւններ առնէր արկածը, դիմացէն եկող կառախումբի մը պատճառով, որ մէկ վայրկեան ուշացած էր: Արկածին զոհ գնաց ամբողջ ընտանիք մը՝ Ռէյ.—հայրը, մայրը, երկու եղբայրներ: Ողջ կը մնար միայն Օր. Ռէյ՝ այս չորս դիակներուն մէջ, ամրափակ վակոնին խորը, և երեք ժամ սպասեց մինչեւ որ կարելի եղաւ ճեղք մը բանալ եւ ազատել:

Ընկերութիւնը բեռնասայլ մը գտած ըլլալով գծին վրայ, կը յայտարարէ թէ արկածը արդիւնք է չարամտութեան: Բոլոր թերթերն ալ դաւի մը կը վերագրեն զայն: Քննութիւնները կը շարունակուին:

Թուրքիոյ պետական դրամատունը

Թուրքիոյ պետական դրամատան օրինագիծը պատրաստուած է եւ այս շաբթու Ազգ. Ժողովին պիտի յանձնուի: Դրամատան անունը «Իխրաճ Պանքասը» պիտի ըլլայ եւ 25 միլիոն Թրք. ոսկի դրամագլուխ պիտի ունենայ: Դրամատունը անանուն ընկերութեանց պայմաններուն տակ պիտի գտնուի եւ բաժնեկից պիտի ունենայ կառավարութիւնը, հաստատութիւններ եւ ժողովուրդէն անհատներ:

Պետական դրամատունը ուրիշ երկիրներու նման հաստատութեանց պէս պիտի գործէ ուղղակի, առանց ընկերութիւններու մասնակցելու եւ առեւտուր ընելու: Դրամատունը «պանքնօթ» հրապարակ հանելու իրաւունք պիտի ունենայ:

⁂ «Տէոյչ Պանք»ի դէմ դատ բացած է ելմտական գործավարութիւնը, 100 հազար ոսկիի պահանջի մը առթիւ: Դրամատունն ալ իր կարգին 400 հազար ոսկի դատ մը բացած է գործավարութեան դէմ: Այս կրկնակ դատերը Ներկայիս տեղի կ'ունենան Էնկիւրիի Առեւտրական ատեանին առջեւ:

Կարմիր վտանգը Չինաստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Նանքինի կառավարութիւնը կը վախնայ համայնավարական վտանգէ մը, որ ծայր տուած է հարաւային գաւառներէն: Ճամբուն վրայ քաղաք մը պարպուած է արդէն, կարմիր ուժերուն յառաջխաղացման հետեւանքով: Մոսկուան մասնաւոր գործակալներ ղրկած է շարժումը ղեկավարելու համար եւ կը վախցուի ընդհանուր ապստամբութենէ մը: Կարմիր զինուորները բռնած են շատ մը ճամբաներ եւ անցորդները կեցնելով կը խուզարկեն: Կացութիւնը մասնաւորապէս վտանգաւոր է Եանկցէի հովիտին մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԼԱՏԻՎՈՍԹՈՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն, ըմբոստութիւն ծագած է կարմիր բանակին եւ նաւատորմին մէջ: Կ'ըսուի թէ 30.000 քաղաքական բանտարկեալներ արձակուած են:

ՎԻԵՆՆԱՅԻ խորհրդարանը մերժեց ընկերային ապահովագրութեանց օրինագիծը:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9.30ին Դրադարանի սրահը: ներկայանալ անդամատետրով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱՆԴՈՄ քաղաքի Lycée կազմակերպած բանախօսութեանց շարքը պիտի փակէ տիկին Ա. Յովհաննէսեան, վանդոմի Աղջկանց գոլէժի տնօրէնուհին, նիւթ՝ ունենալով «Հայաստան եւ Ֆրանսա»: Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան պիտի երգէ հայ ժողովրդական երգեր:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Մանիսալեան, Եաղճեան, Ոմն, Ս. Գույումճեան, Վ. Պաղըքեան 10ական, Ոմն, Ոմն, Ա. ¡Տէրտէրեան, Արտիքեան, Ադամեան 5ական, Ոմն, 3, Ոմն 2: գումար 110 ֆրանք:

Տիկ. Պաղտասարեան, Ֆարաճճի, Լուսարարեան, Կիւլղազեան, Մարտիրոսեան, Ալան, Թխթիլեան, Ամասեան, Թաշճեան, Աթանասեան, Յ. Օլաճեան, Տէյիրմէնճեան, Սիմէկեան, Սանտըքեան 10ական, Ասատուրեան, Սահակեան, Ալէքսանեան, Տ. Ներսէսեան, Ոմն, Ա. Տ. Յուսիկեան, Էնֆիէճեան, Մանաւեան, Անթանասեան, Սալաղանեան, Կիրակոսեան, Քալէնտէրեան 5ական, Ոմն, Ոմն, Երեմեան, Էնֆիէճեան, Մարգարեան 2ական, Մ. Տէրտէրեան 4, Ոմն 6, Աթամեան 4, Թաֆթիկեան 4, Եաղճեան 25, Նշան Եաղճեան 15, Ատամնաբոյժ փափազեան 20, Պ. Ուլուսեան 10: գումար 298 ֆրանք:

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի կեսարիոյ Իւրնէզ գիւղացի կարապետ Եայլաեան (45 տարեկան) որ ամուսնացած էր կեսարացի Յակոբ Ճօլօլեանի աղջկան Մարիամի հետ եւ ունէր 3 զաւակներ՝ Յովսէփ, Աբրահամ եւ Յովհաննէս: 16 տարի առաջ զինուոր էր Պոլիս: Անկէ ի վեր լուր չկայ իր մասին: իմացնել Յովսէփ Եայլաեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles, (B. du R.) France.

կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել: ճշգրիտ լուր առողին 200 ֆր. նուէր:

— կը փնտռեմ Քէմալսի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի: կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի մարիամ Աշուամաճեան եւ իր ամուսինը երկաթագործ Յովակիմ Աշուամաճեան (ժամկոչեան) որոնք կը բնակէին Թոքատի Աստուածածնայ եկեղեցիին մօտ: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան: իմացնել իր մօրաքրոջորդւոյն Յարութիւն Քէշիշեանի, 13 Rue Blanqui, Paris(13.)

կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի Սէօլէօզցի Գրիգոր Երեցեան որ տարագրութեան ատեն անյայտացած էր: կը կարծուի թէ 1928ին գտնուած է Հալէպ: իմացնել իր եղբօրորդւոյն Donik Yeretsianի, 1 rue Wilson Décines(Isère).

— կը փնտռեմ եղբայրս Յովհաննէս Թորոսեան որ 1920ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած է Պոլսոյ Որբանոցը: Հօր անունն՝ Նշան: մօր անունն՝ Խսկուհի, եղբայրները Անդրանիկ եւ Խաչատուր: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա: կը փնտռեմ նաեւ Նշան Թորոսեան եւ Նշան Առաքելեան որոնք 1920ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած են Պոլիս: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ամերիկա: իմացնել Անդրանիկ Թորոսեանի, Saint Arroman, par Masseube (Gers), France. կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

կը փնտռուի Օրտուցի Մեսրոպ Սահակեան որ Պոլսէն եկած է Մարսէյլ: իմացնել վերի հասցէին.

— կը փնտռուի Ինքնաշարժի վարիչ Արտաշէս Նազարեանը: իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

— Սեբաստիոյ Ղարւա գիւղէն օր. Էլմաս Պարոնեան, հօր անունն՝ խաչատուր, մօր անունն՝ Նարօ կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մինաս Մարկոսեան (Սեբաստիոյ Եէնիճէ գիւղացի), որ 1920 - 1924 կը գտնուէր New-York City, Ամերիկա եւ կը թղթակցէր իր մօր հետ: իմացնել Elmas Baronianի, c)o Katri Frères, Beyrouth, (G. Liban).

— Տիկին Սէմակիւլ Փէլթէկեան կը փնտռէ իր որդին Մինաս Չէյթունցեան, հօր անունն՝ փանոս Չօպանեան (Չէյթունի Ս. Փրկիչ գիւղէն): իր վերջին հասցէն էր՝ 68 rue Général Gallieni, Montreuil s)Bois, (Seine): իմացնել՝ Compatriotic Union of Zeitun, P. O. Box 636, Jérusalem, Palestine.

— Տիկին Նուրինկիւլ Գահեաեան կը փնտռէ իր եղբայրը Եոզկատի Մէնդէշէ գիւղացի Միհրան Գահեաեան (կամ Աւագեան): 1926ին կը գտնուէր Գորֆու Ամերիկեան որբանոցը: իմացնել իր քրոջ Narengule Kahiaian, 6 rue Wilson Décines, (Isère).

— Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հէգնաեան): Կը կարծուի թէ կը գտնուի Յունաստան եւ ամուսնացած է Յոյն աղջկան մը հետ: Իմացնել իր եղբօր դերձակ Անդրէաս Սարգիսեանի (Հէգնաեան) Ave. Jean Jaurès. Décines, (Isère): Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆր. նուէր:

— Կը փնտռուի Մալաթիացի Գէորգ Թէրխանեան որ երկու տարի առաջ Ամերիկայէն եկած է Ֆրանսա: Ընդհանրապէս Lyon, Valance, St. Chamond եւ Marseilleի կողմերը գտնուած է: Անցեալ Դեկտեմբերին գտնուած է Nice եւ Monte-Carlo գացած էր: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mr. Demirdjian, 9 Passage Geoffroy Didelot, Paris, (17e).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ
Նոր գիրքը
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (իր գրական գործնէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ):

դիմել՝ L. Kévonianի, 225 Fbg. St Martin: գին՝ 5 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ

Վարձու է մեծ արհեստանոց մը որ ունի նաեւ մէկ սենեակ եւ խոհանոց: Ջուր, ելեկտրականութիւն: Արհեստանոցը կարելի է վերածել բնակութեան յարմար երկու սենեակներու: վարձք՝ տարեկան 2500 ֆր. շարժ 250 ֆր.: Մէջը գտնուած կարասիները գնելը պայման է: դիմել՝ առաւօտները մինչեւ ժամը 10, երեկոները 7—10 Պ. Քէպապճեանի, 37 rue Archereau, փարիզ (19): մեթրօ՝ Crimée.

Կ'ուզուին մուճակակարի (սայաճի) թեթեւ բաւարժ ու բոլորովին անվարժ աշկերտներ եւ աշկերտուհիներ: Գոհացուցիչ վճարում եւ արհեստի ուսուցում: դիմել՝ փիրանեան եղբարք, 25 Rue du Panier, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՅՈՒՆԻՍ
1930

4 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1280 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԽԻՏ ԵՒ ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ

Ամէն անգամ որ հարց է ծագած մարզական շարժման մասին, միշտ շեշտած ենք արժէքը արիներու խիտ, ամուր եւ համատարած կազմակերպութեան մը։

Եւ առանձնապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի հին ու նոր վարիչներուն յայտնած ենք որ, եթէ կ'ուզեն արդարացնել եւ արժեցնել միութեան կոչումը, ծրագիրն ու կանոնագիրը, պարտաւոր են զանց առնել եւ նիւթական միջոցներուն հարիւրին 75ը յատկացնել այս փրկարար գործին։

Շատեր կրնան խանդավառուիլ զանազան «փէհլիվան»ներով ու չամփիոններով։ Բայց ինչ որ անհրաժեշտ է այսօր, մանաւանդ օտար ափերու վրայ, ոչ մէկն է, ոչ միւսը։

Մեր ցիրուցան բազմութեանց հետ, ցամաքէ ցամաք նետուած պատանիներն ու երիտասարդները։ Արդ, անոնք ամէնէն առաջ կարօտ են ֆիզիքական եւ հոգեկան առողջ մարզանքի մը։ Կարօտ են փոխադարձ գուրգուրանքի եւ հաւաքական վարժութեանց։

Եւ կարօտ են, անշուշտ, բոլորին սրտագին եւ շօշափելի աջակցութեան։

Կիրակի օրուան հանդէսը, երկու հարիւր արիներու ցուցադրութեամբ, անոնց երգերով, մարզանքներով ու խաղերով, ապացուցանէ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը գտեր է շիտակ ճամբան, Փարիզի մէջ։

Հայ արիներու առաջին հանդէսը չէ այս, արեւմտեան Եւրոպայի մէջ։ Անկէ առաջ ալ, թէեւ 4-5 անգամ պակաս թիւով, ունեցեր ենք — եւ կ'ունենանք միշտ — հաւաքոյթներ, բանակումներ, ճամբարներ։ Հայ արիները փայլեցան նոյնիսկ Լոնտոնի մէջ, երկու հանդիսաւոր առիթներով։

Տարբերութիւնը այն է որ, այսօր կը գտնուինք համատարած շարժումի մը հետքերուն վրայ։ Ուրիշ խօսքով, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որ բաղդատաբար մխիթարական պատկեր է ունեցած Պոլսոյ գաղութներու մէջ, այստեղ ալ գտեր է իր ճամբան ու կը ձգտի լրացնել այն ինչ որ երեսի վրայ մնացած էր մինչեւ հիմա։

Մեծ թիւ մը չէ երկու հարիւրը։ Բայց արժէք ունի, երբ նկատի առնենք վերակազմութեան ժամանակը եւ տրամադրելի միջոցները։

Իսկ ամէնէն աւելի՝ գնահատման արժանի է ոգին։

— «Մենք անոնց պիտի սորվեցնենք հայրենասիրութիւն եւ մաքուր հայերէն. անոնց պիտի պարգեւենք առողջ մարմին եւ ազգապահ եւ բարեկիրթ նկարագիր մը։ Եւ պիտի գայ օրը, երբ մենք այս խումբերով կազմ ու պատրաստ պիտի վերադառնանք Հայրենիք, այնտեղ տանելով մեր դրօշակը, մեր աշխատելու կորովը»։

Կիրակի օր, այս խօսքերը արտասանուեցան կեդր. վարչութեան ատենապետին բերնով։ Եւ դեռ ուրիշ հաւաստիքներ (տես Գ. էջ)։

Այսքանը, ինքնին, ամբողջ նշանախօսք մըն է։ Եւ եթէ յարմարցուի հաւատարմօրէն եւ արդիւնաւորապէս, ապահովաբար շարժումը կը ստանայ համատարած հանգամանք։ Այն ատեն, շուտ կը մոռցուին շարք մը թիւրիմացութիւններ եւ անտեղի վէճեր, եւ կ'ունենանք իսկապէս ակնածելի կազմակերպութիւն մը, նման՝ չեխական «Սօքոլ»ներուն։ Արի եւ բազմութիւն եւ ներդաշնակ զանգուած մը, որ կրնայ կենդանի եւ ամբողջական գործունէութեան դաս մը տալ տարէցներուն։

Այս ասպարէզին մէջ, մասնակի շարժումները, ինչքան ալ գեղեցիկ ձգտումներ ունենան, չեն կրնար նպատակի ծառայել։ Յաջողութիւններ եւ ծափահարողներ կ'ունենան, բայց չեն կրնար տեղը բռնել համատարած օրկանի մը, որ այնքան ցանկալի է։

Տասը տարուան փորձերիկ է անցուցած Հ. Մ. Ը. Մ.ը, խառնիխուռն ձգելով Պոլսէն մինչեւ Փարիզ եւ Թաւրիզէն մինչեւ Հիւսիս. Ամերիկա։ Եթէ — կը խօսինք ամէն տեղի համար — նոր վարիչներն ու համակիրները ընդունակ են օգտուելու տասնամեայ փորձառութեան դասերէն, եւ մանաւանդ ըմբռնելու մեր ներկայ պահանջները, մենք անկասկած հազարներով պիտի համրենք հայ արիներն ու արենուշները, եւ ոչ թէ 40-50ով կամ 150-200ով։

Խնդիրը կը վերաբերի օտար պողոտաներու վրայ ինկած պատանիներու փրկութեան, եւ ոչ թէ քմահաճոյքի, ցոյցի, եւ կամ վարի արտի ցորենի։

Ո՛րքան ծաւալի «արիական» շարժումը, ո՛րքան խտանան շարքերը ամէն երկնքի տակ, այնքան ամուր պատնէշ ունեցած կ'ըլլանք այլասերման եւ օտարացման դէմ։

Եւ այնքան կ'երիտասարդանայ ու կ'ամրանայ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, — անշուշտ լայն բանալով դուռները բոլոր առողջ և ընդունակ տարրերուն առջեւ։

Այդ համատարած շարժումին կարօտ ենք նոյնիսկ մենք, աւելի պայծառ աչքերով նայելու համար վաղուան։

Ի՞նչպէս կրնանք տոկալ առանց նոր սերունդի։ Եւ ինչպէս կը յաւակնինք նոր սերունդ պահել այս ափերուն վրայ, առանց ապահովելու անոնց ֆիզիքական եւ հոգեկան առողջութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՒԱՐԱԲ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Պէյրութի «Ազդակ»ը սկսած է արաբերէն բաժին մը եւս հրատարակել, շաբաթը մէկ անգամ, նպաստելու համար հայեւարաբ մերձեցման։ Վերջին խմբագրականէն կը քաղենք հետեւեալը, (24 մայիս).

— Առաջին հերթին Սուրիացի եւ Լիբանանցի եւ հայ ազգաբնակչութիւնը, իբր քաղաքացի, չուզեր անմասն մնալ այս երկրի ընկերային եւ մանաւանդ տնտեսական զարգացման եւ յառաջդիմութեան ձեռնարկներուն մէջ։ կ'ըսուի թէ՝ Հայերը հեռու կը մնան երկրի յառաջդիմութեան նպաստող ձեռնարկներու մէջ. բայց ե՞րբ դիմուեցաւ անոնց, ի՞նչ ձեռնարկ առաջարկուեցաւ, որոնց մէջ անոնք կը կարծուէր թէ օգտակար պիտի ըլլային. օրինակ երկիրը այս վայրկեանիս տնտեսական տագնապի մէջ է. Հայերը երջանիկ պիտի զգային իրենք զիրենք, եթէ ոեւէ կերպով երկրին օգտակար ըլլալու համար իրենց ուժերուն դիմուէր՝ Արաբ մահմետական թէ քրիստոնեայ տարրերը իրենց ազգային վերածնունդի, ժողովուրդի քրիստոնեայ տարրերը իրենց ազգային վերածնունդի, ժողովուրդի մշակոյթին, ընկերային եւ քաղաքակրթական զարգացման համար ընկերութիւններ ունին, պէտք չէ մոռնան որ Հայերը եւս տարր մըն են որոնք այս մարզին մէջ կրնան գործակցիլ երկրի մտաւորականութեան եւ յառաջդէմ տարրերուն։ վերջապէս Նորաստեղծ այս մանուկ Հանրապետութեանց վարչական մեքենային համար հայ մտաւորական որակեալ ուժերը կրնային նոյնպէս օգտակար ըլլալ։

Մենք կ'ուզենք որ մեր արաբ հայրենակիցները մի անգամ ընդ միշտ բացարձակ վստահութեամբ եւ անխտրականօրէն վերաբերէին հայ տարրերուն հետ, որոնց համար այս երկրին շահերը գերիվեր են ամէն նկատումէ։ Մենք ինչպէս միշտ ըսած ենք, չունենալով ոեւէ քաղաքական միտում, չենք կրնար անշուշտ եւ երբեք չենք ուզեր տարբեր օրհանդասիոն ունենալ, քան Սուրիոյ եւ Լիբանանեան ժողովուրդներու օրհանդասիոնն է. ահա՛ մեր խօսքը։»

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ հիւսիսային եւ արեւելեան նահանգներուն մէջ մարախներուն արշաւը կ'առաջանայ։ Սվազի կուսակալութեան մէջ մտած մարախները քիչ մը աւելի առաջ գացած են։ կեսարիոյ կուսակալութեան սահմանները մտած մարախներուն խումբ մը բարձր գագաթի մը վրայ իջած եւ ձիւնի տակ մնալով ոչնչացած է։

Ցիարպէքիրի շրջանին մէջ տեսակ մը որդ առաջ եկած է որ մարախներու ձուերը կը փճացնէ։ Այս բարերար որդերէն նմոյշներ ղրկուած են Էնկիւրի, տեսակը որոշելու եւ ըստ այնմ բազմացումին օժանդակելու համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ 1 տարուան շաքարի սպառումը 75,000 թոնօ է։ Այս հաշուով, Թուրքիոյ իւրաքանչիւր բնակիչի տարեկան 5 քիլօ եւ քանի մը կրամ շաքար կ'իյնայ։ Հաշիւը ցոյց կուտայ որ Թուրքիա ամէնէն քիչ շաքար սպառող երկիրն է։ Ֆրանսայի մէջ մէկ անձի տարեկան 7,5 քիլօ շաքար կ'իյնայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սովի վախը Խ. Միութեան մէջ

«Մէսաժէ Սոսիալիստ»ի Մոսկուայի թղթակիցը,որ ընդհանրապէս լաւատեղեակ է, կը գրէ իր վերջին նամակին մէջ.—

Հետզհետէ աւելի որոշ կ'երեւայ սովին ուրուականը։ Կը մօտենայ սովը։ Նոյնիսկ խորհրդային ամէնէն փորձառու քաղաքացին սարսափի մատնուած է։ Շիտակն ըսելով, այսօր իսկ կուշտ չենք ուտեր եւ շատեր սովի մատնուած են։ Թարմ միս բոլորովին չկայ։ Կայ միայն աղած եւ պահածոյ միս, զոր կը ծախեն տոմսի մը փոխարէն, բայց միայն բանուորներուն։ Հաւկիթն ալ կը ծախուի անոնց որ մանուկներու յատուկ տոմսեր ունին, ամիսը հինգ հատ, եւ հատը 6 կոպէկէն (78 սանթիմ)։ Կաթը կը ծախուի միայն երախաներուն, եւ շաբաթը երեք անգամ։ Ճերմակ հացը վերապահուած է մանուկներուն։ Ճարպն ալ չափով կը ծախուի, ամիսը 300 կրամ։ Առանց տոմսի, շատ դժուար եւ սուղ կարելի է գնել խանութներէն եւ շուկայէն։ Հաւկիթները կ'արժեն մէկ րուբլի 80 կոպէկ (23 ֆրանք), տասը հատը. կտոր մը ճերմակ հացը՝ 50 կ. (6. ֆ. 50) մէկ քիլօ կարագը՝ 12 ր.(156 ֆր.)։ Առատ է միայն ձուկը, ինչպէս նաեւ գետնախնձորը, բայց շատ գէշ տեսակէն։ Շատ դժուար է, գրեթէ անկարելի՝ կաշիէ կօշիկ գտնել։ «Սկորոխոտ»ի խանութներու ապակեփեղկին մէջ կը տեսնուին միայն կտաւէ կօշիկներ։ Միայն գործակցական խանութները ունին ամէն բան, այն ալ իրենց անդամներուն համար։

Ինչ որ կը գրեմ, չի վերաբերիր միայն Մոսկուայի, որ մասնաւորապէս եւ բացէ ի բաց կը նպաստաւորուի։ Ա՛լ կըրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ է կեանքը գաւառի մէջ։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Երկուշաբթի առտու երկու պայթիւն տեղի ունեցաւ Լահորի մէջ, եւ այս առթիւ երեւան հանուեցաւ ռումբի կարեւոր մթերանոց մը։ Ոստիկանութիւնը գրաւեց մէկէ աւելի դժոխային մեքենաներ, որոնք պայթելու պատրաստ էին։ Գտնուեցան նաեւ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ եւ յեղափոխական տետրակներ։ Բռնուած ռումբերը ամենավերջին դրութեամբ են թէ տեսակով եւ թէ գործածութեան եղանակով, եւ ոչ թէ կոպիտ նմանութիւններ, որոնք ամէն երկրի մէջ կը գտնուին։

Գիւղի մը մէջ, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ պաշարել խումբ մը եւ գրաւել անոնց զէնքերը։

⁂ Աֆղանիստանի սահմանագլուխին վրայ, անգլ. զօրքերը գրաւելով երկու դիրքեր, գերի բռնեցին խումբ մը համայնավարներ։

⁂ Պոմպէյի մէջ երեքական ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան 72 կամաւորներ որոնք մասնակցած էին Վատալայի աղահանքի արշաւանքին։

⁂ Լուրի մը համաձայն, անգլիական կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի բանակցելու, որպէսզի դադրի անհնազանդութեան պայքարը։ Այդպիսի պարագայի մը, կանոնի պայման պիտի դնէ որ նախապէս ընդունուի գոնէ դաղթապետութեանց վարչաձեւը։

⁂ Պոմպէյի ազգային համագումարը անսաստելով փոխարքային հրամաններուն, որ կ'արգիլէ վարձքերու եւ տուրքերու վճարման դէմ բացուած պայքարը, որոշեց սաստկացնել պօյքոթը օտար ապրանքներ ծախող խանութներու, կապելաներու եւ կառավարական պաշտօնեաներու դէմ։

Բազմաթիւ կամաւորներ, որոնց շատերը կիներ, արձանագրուած են, խանութներուն առջեւ պահակութիւն ընելու համար։ Միւս կողմէ, կերպասի վաճառականները որոշած են հեռագրել Անգլիոյ գործարանատէրներուն որ չեղեալ նկատեն նախապէս եղած ապսպրանքները։

⁂ Ռանկունի մէջ, բանուորները եւ աղբահաւաքները գործադուլ ըրին, այնպէս որ քաղաքը զարհուրելի աղտոտութեան մը մատնուած է։ Կը վախցուի համաճարակներէ։

Ուշացողը կը պատժուի

Մինչեւ յունիս 1 պայմանաժամ տրուած էր ապահովագրութեան ենթականերուն, — գործատէր թէ բանուոր։

Տակաւին շատեր կատարած չըլլալով օրինական արձանագրութիւնը, ընկերային ապահովագրութեանց Տեսչութիւնը կը յայտարարէ թէ պատիժ չպիտի տնօրինուի։ Բայց,այդպիսիներ պարտաւոր են շտապել եւ իրենց յայտարարութիւնները հասցնել յուլիս 1էն առաջ (ամէնէն ուշը), որովհետեւ այդ օրէն պիտի գործադրուի օրէնքը։

Երկու թերթերու ձուլումը

Լոնտոնի երկու ազատական թերթերը, «Տէյլի Նիուզ» եւ «Տէյլի Քրոնիքլ», որոնք մեծ դեր ունեցած են ժամանակին, ձուլուեցան առջի օր եւ կը հրատարակուին իբրեւ մէկ թերթ։ Չորեքշաբթի օր, երբ «Տէյլի Քրոնիքլ»ի խմբագիրները եւ գրաշարները գացին երկուշաբթի օրուան թիւը պատրաստելու, բռնեցաւ թէ «Տէյլի Քրոնիքլ» փչած է վերջին շունչը։ Եւ թերթը լոյս տեսաւ նոր անունով — «Նիուզ Քրոնիքլ»։

Պատերազմէն յետոյ, «Տէյլի Քրոնիքլ» ահագին սպառում ունէր։ Լոյտ Ճորճ գնեց զայն 1918ին եւ նորէն ծախեց 1927ին, երեք միլիոն սթերլինի։ Իր դադարումը հետեւանք է սուր մրցակցութեան։ Մինչ «Տէյլի Քրոնիքլ» կը յամենար, միւս թերթերը կը վերակազմէին իրենց շէնքերն ու մեքենաները։ Ուզեց ինքն ալ հետեւիլ, բայց արդէն ուշ էր։

(Լուրերու շարունակութիւնը նայեաց Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 8

Փանոս Ռստուլիկեան	100
Լեւոն Նոտարեան	100
Յակոբ Մէսէլեան	50
Սուրէն Մարգարեան	50
Կարապետ Քէլէշեան	50
Վահան Թորոսեան	50
Գումար	400
Նախորդ գումար	9650
Ընդհ. գումար	10,050

ԼՈՒՐԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Տրուած որոշման մը համաձայն, բոլոր արհեստաւորներն ու խանութպանները պարտաւորիչ կերպով անդամ պիտի ըլլան իրենց պատկանած միութիւններուն։ Միութիւններուն անդամ չեղող արհեստաւորներն ու խանութպանները գործելէ պիտի դադրին։

⁂ Շաքարագործութեան ֆրանսացի մասնագէտ Պ. Րօշֆոր զանազան շրջանակներու մէջ իր քննութիւնը աւարտած եւ Էնկիւրի վերադարձած է։ Մասնագէտը սկսած է իր տեղեկագիրը պատրաստել։

Այս քննութեանց ու տեղեկագրին հիման վրայ, շաքարի նոր գործարաններ պիտի հիմնուին եւ ճակնդեղի ու շաքարեղէնի մշակութիւնը պիտի ընդարձակուի։ Ծրագիր կայ Ատանայի մէջ ալ շաքարի մեծ գործարան մը բանալու։

Կառավարութիւնը ամէնջանք ի գործ պիտի դնէ որպէսզի երկրին պէտք ունեցած շաքարը ամբողջութեամբ տեղական միջոցներով հոգացուի։

⁂ Շէյխ Սայիտի տղուն ձերբակալուած ընկերներէն հինգ հոգի առջի օր ազատ արձակուած են։ Հետզհետէ Էնկիւրի կը բերուին այս խնդրին առթիւ զանազան կուսակալութիւններու մէջ ձերբակալուածները։

⁂ Կրթական գործավարութեան վիճակագրութեանց համաձայն, 1929ի ընթացքին երկրին մէջ 12,992 ժողովրդային դպրոց բացուած է, ուր 11,073 ուսուցիչներ 589,858 անձերու գրել - կարդալ սորվեցուցած են։ Ժողովրդային դպրոցներու համար, 13 կուսակալութիւններ 794,648 ոսկի եւ գործավարութիւնն ալ 13 կուսակալութեան 43,500 ոսկի յատկացուցած են։

Գիւղական վարչութեանց եւ թաղապետական կազմակերպութիւններու առանձնապէս բացած դպրոցներուն մէկ միլիոն ոսկի ծախսուած է, իւրաքանչիւր դասարանի 65-70 եւ իւրաքանչիւր աշակերտի համար 2 ոսկի ծախք հաշուելով։

Ժողովր. դպրոցներու հետեւողներու ընդհ. թիւը 6,200,000 է, որուն մէկ միլիոնը քիչ մը կարդալ գրել գիտցողներ են։ Մինչեւ հիմա, գիւղերու մէջ 15 գիշերօթիկ նախակրթարաններ բացուած են աղքատ գիւղացի տղոց համար։ Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին ալ 1285 ժողովրդական ընթերցարաններ բացուած են գիւղերու մէջ։ Այս ընթերցարաններուն համար 11 հազար ոսկիի գիրքբաժնուած է։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Զուիցերիոյ մայրաքաղաքին առեւտրական պաշտօնաթերթի 930 մայիս 24ի համարին մէջ, ամենապարզ ձեւով արձանագրուած է միջազգային կարգադրութեանց դրամատան հաստատումը Պալ (կամ Պազլ) քաղաքի Gare Centrale փողոցի թիւ 7 շէնքին մէջ, ճիշդ ինչպէս կ'արձանագրուի ամենափոքր նպարավաճառի մը խանութին բացումը:

Պաշտօնաթերթին մէջ այդ դրամատան իբր նպատակ արձանագրուած է.

«Դիւրացնել զանազան պետական դրամատուններու փոխյարաբերութիւնները: Միջոցներ ստեղծել միջազգային ելմտականձեռնարկներու համար և վերջապէս իբրև միջնորդ ծառայել Եընկի ծրագրի սրոշած պարտադրութիւնները կատարելու համար»:

Յաճախ առիթ ունեցած ենք շեշտելու թէ որչա՛փ մեծ դէպք մըն է այդ դրամատան հաստատումը, միջազգային խաղաղութեան, ազգերու բարօրութեան և ռամկավարական սկզբունքներու յաղթանակին երբեակ հայեցակէտներով: Այդ միջազգային հաստատութիւնն է առաջին քայլը Եւրոպայի յառաջիկայ Միացեալ Նահանգներու կազմութեան և անոնց ու Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու փոխ-յարաբերութեանց առաջին պաշտօնական միջնորդը:

Դրամատան դրամագլուխը կը կազմեն 200,000 հատ հաբերական անգլիական ոսկենոց բաժնեթուղթեր, որ հաւասար է 145,161 քիլօկրամ ոսկիի: Այդ բաժնեթուղթերէն Ֆրանսայի բաժին հանուած էր 16 հազար հատ, որ ստորագրուեցաւ 158 անգամ, այսինքն ֆրանսացիներէն պահանջուած 200 միլիոն ֆրանքի փոխարէն որուն մէկ չորրորդը կանխիկ վճարելի էր, ֆրանսացի դրամատէրները 8 միլիառ ֆրանք տրամադրեցին առաջին օրը: Դրամատան Վարչութիւնը ընտրուեցաւ ուրեմն 158 հատ բաժնեթուղթ ուզողին միայն մէկ հատ տալ, իսկ անկէ պակաս ուզողները դրամները ետ ստացան: Այս անօրինակ յաջողութիւնն արդէն ապացոյց մըն է այն մեծ վստահութեան որ այդ միջազգային հաստատութիւնը կը ներշնչէ դրամատէրներուն եւ նկատի ունենալով որ մեծ դրամատէրները միշտ ամէնէն ապահով տեղեկութիւնները կ'ունենան գործի մը ապագային մասին, կարելի է վստահօրէն յայտարարել թէ Միջազգային Դրամատունը մօտաւոր ապագայի մը մէջ պիտի դառնայ աշխարհի ելմտական մեծագոյն հաստատութիւններէն մէկը: Արդէն այսօր այդ բաժնեթուղթը կ'արժէ 4500 ֆր. մէկ քառորդը, որուն համար ստորագրողը վճարած է 3070 ֆրանք:

Վարչական Ժողովի նախագահը Մոկգարրահ ամերիկացին պիտի ստանայ 1,250,000 ֆր. տարեթոշակ, փոխ-նախագահը նմանապէս ամերիկացի մէկ միլիոն ֆր. ընդհ. տնօրէնը՝ ֆրանսացի Քէնէ 765,000, միւս տնօրէնները 600,000 ական եւայլն:

Դրամատան առաջին գործողութիւնն ուրեմն, այսինքն դրամագլխի հայթայթումը ամէնէն յաջող ու դիւրին կերպով կարգադրուեցաւ: Միեւնոյն կերպով կարելի չէ խօսիլ սակայն, դրամատան բուն գործառնութեան մասին: Ինչպէս գիտենք, այս դրամատան հաստատումը սերտօրէն կապուած է Գերմանիոյ վճարելիք հատուցումներու կարգադրման հետ: Ան է որ պիտի դառնէ Գերմանիայէն Եընկի ծրագրին որոշած տարեվճարները եւ բաժնէ զանոնք դաշնակից պետութեանց մէջ: Միեւնոյն ժամանակ այդ դրամատան միջոցաւ է որ Գերմանիա պիտի կնքէ իր արտաքին փոխառութիւնները, իր ճարտարարուեստն ու վաճառականութիւնը զարգացնելու համար:

Իբրեւ առաջին մաս Գերմանիոյ պարտքին, Դրամատունը որոշեց հրապարակ հանել 300 միլիոն տոլարի գերմանական փոխառութիւն մը, որուն 200 միլիոնը պիտի վճարուի դաշնակիցներուն, իսկ 100 միլիոնը Գերմանիային. տոկոս որոշած է 5ուկէս առ հարիւր եւ չեջուցման պայմանաժամ 35 տարի: Մայր գումար եւ տոկոս վճարելի են ոսկեդրամով, իւրաքանչիւր երկրի թղթադրամին համեմատական գինով: Այս փոխառութեան գլխաւոր նպատակն է առեւտրականացնել Գերմանիոյ տալիքը, որ մինչեւ այժմ քաղաքական հանգամանք ունէր, իբր պետութենէ պետութիւն կնքուած պարտք մը: Նոր պարտաթուղթերն ստորագրելով, Գերմանիա յանձնառու կ'ըլլայ վճարել ոչ թէ պետութեան մը, այլ ուէ անհատի որ ունի այդ պարտաթուղթերէն, առանց ուէ վերապահումի: Այսպէսով, ուրեմն, պարտապահանջ պետութեանց կը փոխանցէին պարտապահանջ անհատներ եւ շատ աւելի դժուար ու ստորնացուցիչ է անշուշտ պետութեան մը համար ուրանալ կամ մերժել անհատի մը ունեցած իր տալիքը: Այդպիսի մերժում մը հաւասար է սնանկութեան, մինչդեռ քաղաքական տալիքի մը մերժումը տարբեր հանգամանք կ'ունենայ եւ կրնայ բանակցութեանց դուռ բանալ:

Այս փոխառութեան մանրամասնութիւնները կարգադրելու համար, շաբաթէ մը ի վեր ժողով կը գումարեն դրամատան վարիչները Փարիզի Georgo V. պանդոկին մէջ, ուր պատրաստուած էր իբր տարի մը առաջ Եընկի ծրագիրը: Մայիս 28ին միայն կարելի եղաւ համաձայնութիւն մը գոյացնել զանազան պետութեանց դրամատուններու ներկայացուցիչներու հետ եւ կազմուեցաւ յանձնաժողով մը վերջնական ձեւակերպութիւնները լրացնելու համար:

Այսօր ուրեմն, դրամատունն ունի իր տրամադրութեան տակ իբր երեք քառորդ միլիառ ֆրանք, իր դրամագլխի մէկ քառորդը, որու շահագործումով պիտի գոցէ իր ծախքերը: Ատկէ զատ, կէս միլիառ ֆրանքի չափ փոխադրած է արդէն Պալ, Դօլսի ծրագրի Գործադիր մարմնի կողմէն այդ հաստատութեան լուծման հետեւանքով, եւ որով. հետեւ միջազգային դրամատունը փոխառութիւնն ամբողջովին տեղաւորելէ եւ դրամներն ամբողջովին գանձելէ վերջն է որ պիտի բաժնէ տրամադրելի գումարը, ահագին տոկոսներ պիտի շահի այդ ահագին գումարներէն:

Կարելի չէ անշուշտ սպասել որ գերմանական պարտաթուղթերն ալ միեւնոյն դիւրութեամբ տեղաւորուին հրապարակի վրայ, ինչպէս եղան դրամատան բաժնեթղթերը. նախ կայ ահագին բազմութիւն մը որ կը կասկածի Գերմանիոյ յանձնառութեան անկեղծութեան վրայ, Ուրիշ մաս մը կը կասկածի անոր վճարման կարողութեան վրայ, իսկ երրորդ մաս մըն ալ բաւականաչափ շահաւոր չեն գտներ հարիւրին 5 ու կէս տոկոսի սակը:

Արդարեւ կան շատ մը ճարտարարուեստի եւն. բաժնեթուղթեր եւ պարտամուրհակներ որ մինչեւ 100ին 6 եւ աւելի իսկ կը վճարեն:

Յամենայն դէպս, ահագին պատրաստ դրամ կայ մեծ հրապարակներու վրայ եւ սակարանի մէջ այն վստահութիւնը կը տիրէ թէ գոնէ պէտք եղածին չափ դրամ պիտի տրամադրուի փոխառութեան: Դեռ վերջնական համաձայնութեան պայմաններն յայտնի չեն, բայց նախապէս ծրագրուած էր յատկացնել 82 ու կէս միլիոն տոլար Ամերիկայի, 82 ու կէս Ֆրանսայի, 50 միլիոն տոլար Անգլիոյ, 25 Հոլանտայի, 25 Շուէտիոյ, 15 Զուիցերիոյ, 10 Գերմանիոյ, 5 Իտալիոյ, 25 Բելժիոյ հրապարակներուն: Դաշնակիցներուն բաժին ինկած 200 միլիոն տոլարին 156 միլիոնը Ֆրանսային պիտի վճարուի, մընացածը միւս պահանջատէրներուն:

Դաշնակիցներու պատկանած 200 միլիոն տոլարին համար ըստ Եընկի ծրագրին Գերմանիա պիտի տայ իր երկաթուղիներու երաշխաւորութիւնը, բայց իրեն պատկանած 100 միլիոնին համար ան չէր ուզեր մասնաւոր երաշխիք տալ եւ կը պահանջէր որ իրեն վստահութիւն յայտնուի: Անգլիա եւ Ամերիկա պատասխանեցին թէ քանի որ փոխառութիւնն ամբողջութեամբ մէկ մարմին կը կազմէ եւ պարտաթուղթերուն վրայ չկրնար նշանակուիլ թէ այդ գումարը դաշնակիցներու՞ն թէ Գերմանիոյ վճարուելու համար է, անկարելի է զանազանութիւն դընել անոնց մէջ եւ երկու տեսակ պարտաթուղթեր հրապարակ հանել:

Յայտնի չէ նաեւ թէ ամէն հրապարակի համար այդ երկրին դրամով ներկայացուած պարտաթուղթե՞ր պիտի պատրաստուին թէ միօրինակ ձեւով եւ միայն մէկ տեսակ դրամով— հաւանաբար ամերիկեան տոլարով: Յամենայն դէպս թէ մայր գումարն եւ թէ կտրօնտոկոսները վճարելի պիտի ըլլան ոսկեդրամի հաշուով:

Կարեւոր հարց մըն է նաեւ պարտաթուղթերու հրապարակման գինը: Յայտնի է թէ 3, 4, 5 կամ 6 առ 100 տոկոսաբեր 100 ֆրանքնոց պարտաթուղթերը սակարանին մէջ կ'արժեն 70էն 120 ֆրանք, նայելով թէ ի՛նչ տոկոս կը վճարեն եւ ենթակայ են անկումի կամ բարձրացման, ըստ դեղչի օրուան սակին: Բացի ատկէ՝ այդ թուղթերը հրապարակ հանուած են ոչ թէ իրենց անուանական գինով, այսինքն 100 ֆրանքով, այլ 90էն 95 ֆրանքի, որովհետեւ նախ տոկոսները վճարելի են վեց ամիս կամ տարի մը յետոյ եւ երկրորդ՝ փոխառութիւն կնքողները կը նախընտրեն միշտ նուազ տոկոսի սակ նշանակել եւ աժան գնով հրապարակ հանել, քան սուղ տոկոս նշանակել եւ անուանական գնով ծախել: Եթէ յառաջիկային գեղչի սակը նուազի, ինչպէս այժմ, պարտականն ստիպուած չըլլար այդ պարտամուրհակները փոխանակել նուազ տոկոսաբեր թուղթերով:

Միօրինակ դրամով փոխառութիւններ յաճախ կնքուած են տարբեր դրամական միութիւն ունեցող հրապարակներու վրայ եւ լաւագոյնն այդ է գերմանականին համար ալ, քանի որ հիմքը ոսկին պիտի ըլլայ եւ ոչ թէ արծաթը կամ թղթադրամը, որոնք կրնան փոխուիլ: Այս դժուարութիւնները միշտ ալ չփոթութիւններ պիտի յարուցանեն մինչեւ այն երջանիկ օրը, երբ բոլոր պետութիւնները պիտի ունենան միեւնոյն հիման վրայ պատրաստուած հաստատուն միջազգային դրամ մը:

Մ. Տ.

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին մարդահամարին համաձայն, Երեւան քաղաքին բընակչութիւնը կը հասնի 79.358ի, առանց հաշուելու կարմիր բանակը:

Այսպէս ուրեմն, Երեւանի բնակչութիւնը 3 տարի եւ 4 ամսուան մէջ (1926էն ի վեր) աճած է 27,80 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Ղարաքիլիսայի բնակչութեան թիւն է (զինուորները չըհաշուած) 9,500:

ՃԱՓՈՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բարեկամ մը, որ կարդացած էր նախանցեալկիրակիի յօդուածս, կանգ առաւ հետեւեալ կէտին վրայ.

«Եւ հիմա, բոլոր դերասանուհիները նոյն հասակը ունին, նոյն կերպարանքը՝ միայն առատ բրնձափոշիով ճերմկցուած, նոյն կրաւորական հովը եւ նոյն շարժուձեւերը»:

— Ինչո՞ւ «հիմա», բացագանչեց, եւ ո՞ր հասակը, ծիծաղեցաւ, ո՞ր կերպարանքը, որո՞ւն կրաւորական հովը, որո՞ւն շարժուձեւերը...

— Կեցի՛ր, ըսի բարեկամիս: Մի՛ աճապարեր: Ամբողջ էջ մը կայ հոդ սպրդած: Ահաւասիկ:

. . . .

Դիտելով հրաշալի առատութիւնը, փայլը եւ յարդարման եղանակը այդ մազերուն— բայց բոլորն ալ նոյն մազերը ունին— յիշեցի առաջին հանդիպումը զոր ունեցեր էի, աւելի քան քսան տարի առաջ, Պոլիս, ճափոնուհիի մը հետ, որ... հայերէն կը խօսէր:

1908ի Սահմանադրութեան հռչակումին վաղորդայնն էր, եւ, ինչպէս ամէն մարդ գիտէ, արտասահմանի տարագիրները կը վերադառնային մէկիկ մէկիկ, չորս ծագերէն:

Սամաթիացի հայ մըն ալ, պարթեւ ու թիկնեղ, Ծայրագոյն Արեւելքէն կուգար իր պզտիկ ճափոն կնոջմով: Լսե՜ր էի՝ բայց չէի տեսեր այդ հետաքրքրական օտարուհին: Բախտը բերաւ որ դէմ առ դէմ գամ իրեն հետ օր մը, Սամաթիոյ «Պօն Մառշէն»(?), վաճառորդ բարեկամիս քով: Երկու կիներ կը յառաջանային դէպի վաճառատունը, մէկը շեշտօրէն հայկական՝ դիմագծով ու մարմնով, միւսը՝ տարօրինա՛կ բան՝ գոյնով, աչքերով, մազերով, հասակով՝ ճափոն: Մարմնեղ կնոջ քով՝ մանրամարմինը, կարմիր երեսներուն քով՝ (ո՛չ ներկին կարմիրը) մագաղաթեայ դեղինը:

— Սա՛ կինը տես, ըսի բարեկամիս՝ դրան ապակիէն դուրս նայելով, ո՛րչափ ճափոնի կը նմանի:

— Նոյն ինքն է, ճափոնուհին: Հոս կուգան: Առուտուրի: Հետը հայերէն խօսէ: Քովինն ալ ամուսնին քոյրն է:

Ներքին ժպիտով մը որ ընդունելի կը դարձնէր իր դէմքին ցեղայատուկ տափակութիւնը, քանի մը բառ հայերէն կոտրտեց ան՝— ոչ շատ գէշ կերպով, գիտէ՞ք— պատասխանելով իմ հարցումներուս, եւ կարճատեւ այդ խօսակցութենէն մէկ բան միայն միտքս է մնացած. անունը իր քաղաքին եւ վայն արտասանելու կերպը.— «Եօ՛քքօ-Հա՛մա»:

— Այս էջէն անմիջապէս վերջը անգամ մըն ալ կարդա՛, յարեցի բարեկամիս, վերօգրեալ հատուածը.— «Ու հիմա, բոլոր սա՛ դերասանուհիները նոյն հասակը ունին, նոյն կերպարանքը, եւայլն...»: Այժմ հասկնալի՞ է:

* * *

Ամէն անգամ որ կը բացուէր Թաւիշ վարագոյրը, այսինքն՝ առաջին վարագոյրը՝ որուն ետեւ փակ կը մնար երկրորդը, բեմ կուգար՝ իր ազգային քիմոնոյով պարուրուած ու մանրատոտիկ, ու գպրոցական աղջկան մը խիպով, ճափոն գրագիտուհին, Քիքու Եամաթա (որուն ֆրանսերէն մէկ վէպը իր վրայ խօսեցուց քանի մը ամիս առաջ): Եւ հրաշալի ֆրանսերէնով մը, անթերի՝ իբրեւ առոգանութիւն, իբրեւ քերականութիւն եւ իբրեւ գրական պարբերութիւն, հանդարտօրէն, խստակօրէն, հատիկ հատիկ, ինչպէս կախարդական հէքեաթ մը, ան կը պատմէր ինչ որ պիտի ներկայացուէր պահ մը վերջ:

Եւ ան կ'ունկնդրուէր խորին լռութեան մը մէջ, — այդ կինը սքանչելի ծառայեց իր հայրենիքին,— ճերմակ վարագոյրի խորքի մը վրայ վոխ կէտ, վարագոյր մը՝ ժուժկալ, սեւով ու կարմիրով գեղազարդ ու նաեւ աջակողմը՝ ճափոն արձանագրութիւնով մը: Այս այն վարագոյրն էր որ պիտի բացուէր թատերախաղերուն խորհուրդին վրայ, ու նաեւ շատ գեղեցիկ բեմազարդերուն վրայ:

Բառ ու պար ու երգ ու երաժշտութիւն ու ծիսակատարութիւն: Մէկը միւսէն անբաժան: Իրերաձոյլ: Սքանչելի՜ համադրութեամբ: Պատարա՛գ: Ահա՛ ճափոն թատերերգութիւնը:

Ո՛րչափ ալ նիւթը պատմուի, անկատար գաղափար մը միայն կարելի է տալ: Պէ՛տք է տեսնել:

Իրարու ետեւէ չորս-հինգ թատերախաղեր ներկայացուեցան, որոնց երկուքը մասնաւորապէս տպաւորիչ:

Նախ, սա՛ միակ արարը որ կը կոչուի «Քիօ-Նօնինկիօ»: Ամբողջութեամբ պար:

Արձանագործը կը կերտէ մարդահասակ կին պուպրիկ մը, կը հագուեցնէ, եւ, երբ կը բանայ դուռը պահարանին ուր բանտած էր զայն, շնորհալի անշարժութեան մը մէջ քարացած կ'երեւայ պուպրիկ-կինը:

Բոպիկ է արձանագործը եւ ծալապատիկ նստած: Անդրիին կուրծքն ի վար կը սահեցնէ հայելի մը: Եւ ահա՛ յանկարծ հոգի կ'առնէ անշունչ իրը: Դուրս կուգայ իր պահարանէն: Ու կը պարէ՝ կրկնելով այն շարժումները զոր արձանագործը կը կատարէ,— որովհետեւ ճափոն թատրոնին մէջ շարժումը պար է եւ պարը՝ շարժում,

Արձանագործը գետինը կը դոփէ բոպիկ կրունկով: Պուպրիկին փայտէ կրունկը նոյնը կ'ընէ: Արձանագործը ծունկիլը կը կոտրէ: Արձանը նոյնը կ'ընէ: Արձանագործը կը շարժէ աջ ուսը, յետոյ ձախը: Արձանը կը կրկնէ: Արձանագործը կը տարածէ թեւերը, ափերը վար դարձած, հորիզոնական դիրքով: Արձանը՝ նոյնը: Արձանագործը կը վերցնէ իր մէկ սրունքը եւ զայն կը ծալլէ ծունկին առջեւ: Արձանը՝ նոյնպէս: Արձանագործին իրանը կը տատանի, վիզն ու գլուխը կը ճկին կը ճապկին համապատասխան շարժումներով: Արձանը կ'արձագանգէ: Եւ այսպէս, նոյն համաչափ շարժումներով, արձանագործ եւ արձան —արարիչ ու արարած— դէմ առ դէմ կը պարե՛ն:

Կուգայ աղջիկներու պարանցիկ հոյլ մը: Նիւթ - արձանը, որ այլեւս հոգեղինացած է,— որովհետեւ ''հոգին հայելի մըն է,, եւ ա՛յս է իմաստասիրութիւնը այս խաղին,— միշտ միեւնոյն կերպով կը կայթէ պարուհիներուն հետ:

Աղուո՛ր է այս բոլորը, աղուորութեամբ աղուոր ու իմաստով ազուոր:

Ծաղիկներու գունագեղ ալետատանում թաուին նուագով չատրուանուած:

ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼ

(2)

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՖԻԱՅԷՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱ[Ր]

ՍՈՖԻԱ, 25 Մայիս.— Պու[լ]կարահայ Գթութեան Խա[չի] պատգ. անդրանիկ ժողովը գու[մա]րուեցաւ Սոֆիայի մէջ մա[յիս] 24 — 25ին, աւելի ամուր հի[մ]քերու վրայ դնելու համար կա[զ]մակերպութիւնը եւ որոշ ձեւ[ա]ւորում տալու գործնակ[ան] կեանքի պահանջներուն:

Համագումարին կը մասնակ[ցէ]ին 19 իրաւասու եւ մէկ խո[րհ]րդակցական ձայնով պատգա[]մաւորներ, Պուլկարիոյ գլխաւո[ր] քաղաքները Սոֆիա, Ֆիլիպէ[], Վառնա, Ռուսճուք, Պուրկազ[] ինչպէս նաեւ Եամպոլ ղրկա[ծ] էին իրենց պատգամաւորները[], իսկ միւսները ճանապարհածախ[]քի խնայողութեան համար Սո[]ֆիաբնակներէ ընտրած էին ի[]րենց ներկայացուցիչները:

Պատգ. ժողովը կրցաւ շա[տ] կարճ միջոցի մէջ վերջացնել իր ծանրաբեռնուած օրակարգը եւ միւս կողմէ բիւրեղացնել իր հետապնդած նպատակին հա[]նելու միջոցները: Այլապէս կր[]նար աղքատախնամի վերած[]ուիլ եւ շեղիլ իր նպատակէն:

Պուլկարահայ Գթ. Խաչը ու[]նի ներկայիս 11 մասնաճիւ[ղ] 580 անդամներով եւ մօտ 4 ամսուան իր գոյութեան ըն[]թացքին ունեցած է 50 հազար[] լէվէն աւելի հասոյթ:

Այդ գումարին մէկ մասո[] օգնած է տեղական կարիքներու[], դպրոցներու, հիւանդ գաղթա[]կաններու. իսկ մնացածը, հանե[]լով կանոնագրի հաստատումա[] եւ այլ դիւանական ծախքերը[], կը մնայ ի պահ Կեդր. Վարչու[]թեան մօտ:

Կեդր. Վարչութեան վար[] ընտրուեցաւ Սոֆիա եւ գրեթէ միաձայնութեամբ ընտրուեցա[ն] Կեդր. Վարչութեան անդամներ — Տիկիններ Պ. Բարսամեան, Մ. Ստեփանեան, Թ. Կարապետ[ե]եան, Հալըճեան, Ա. Սա[]եան եւ Պ. Պ. Օ. Մխիթարեան եւ Գ. Փիլիպպոսեան:

Գթ. Խաչը այլեւս հաստատ հիմքեր ձգած է պուլկարահայութեան մէջ եւ կոչուած է նոր հանրային կեանքի գլխաւոր ազդակներէն մէկն ըլլալու, մասնաւորապէս պուլկարահայ կինը մղելով հանրային գործունէութեան:

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին նուիրուած հանդէսը, կաթողիկոսի մահուան պատճառով, մայիս 18էն յետաձգուած էր 25ին:

Կարգադիր Մասնախումբը հանդէսին համար վարձած էր քաղաքիս Զինուորական Ակումբի մեծ սրահը: Թէեւ յետաձգման պատճառով հանդէսի համար յատկացուած ժամերը 2-4 անյարմար էին, բայց ղարձեալ հայ, պուլկար եւ մակեդոնացի խուռն բազմութիւն մը եկած լեցուցած էր ընդարձակ սրահը:

Հանդէսին կը նախագահէր պուլկար յայտնի եւ սիրուած փրոֆէսօրներէն Տօքթ. Գ. Բա[]ցարով. Նախկին վերատեսուչ և ներ[]պուլկար համալսարանի [] կայիս տնօրէն հնագիտական թանգարանի: Կը մասնակցէին Սօֆիայի թաղ. խորհուրդը, դպրոցի հոգաբարձութիւնը, Յ. Դ. Կոմիտէն, Մեսրոպեան Ճեմարանը, Քրիստափոր ընթերցարանը, Գթ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը եւ տեղական մասնաճիւղը, Հայ Օրիորդաց, Դպրոցասիրաց, Նաւասարդ, Դարանաղեաց Սեպ. Կամախ, Մալկարացիներու Մամիկոնեան Միութիւններ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Նոր Արշալոյս Մակեդոնական խմբագրութիւնը, Ազգային Եղբայրութիւններու (Կեդրոնական) Կոմիտէն, Իրիտէն Մշակութային կազմակերպութիւնը, Գիտական կաճառ Կանանց, Երիտասարդաց, «Վար[]տար» Ուսանողական, «Փ. Եաւ[]վորով»ի Երիտ. Միութիւններ[]

Ներկայ էին Ստեփանոս արք. ...լաքիմեան, Խորէն քհյ. Ճամ...եան, զօրավար Լազարէֆ, Փրօ...ֆէսօր Մլատոնով, Տ. Լիափով ...այլ պուլկար ու հայ հանրա...յին դէմքեր:

...հանդէսի բացումէն առաջ ...բերուեցաւ Ա. Անդրանիկի ...աներկ մեծ նկարը, շրջապատուած հայ եւ պուլկար դրօշակներով, եւ ծաղիկներով ընդունուեցաւ յոտնկայս հանդիսականներու կողմէ:

Փրոֆ. Գ. Բացարով բանա...ւ հանդէսը, կարդաց իր պատրաստած ճառը, որ համակ համակրանք էր Յոբելեարին եւ ...նջող ու հերոսացող հայ ժողովուրդին: (Պիտի ղրկեմ ա...նձին):

«Փ. Եավորով» երիտասարդ...ութեան երգչախումբը եր...ց պուլկարական, հայկական ...մակեդոնական ազգ. քայ...երգները, ինչպէս նաեւ պուլ...ար ժողովրդ. երգ մը, բոլորն ...շատ յաջող կերպով,

Երգչուհի Օր. Կ. Բացարովա, ...երգեց կտորներ, «Թօսքա և բո...հէմ» օփերաներէն եւ պուլկար ժողովրդ. երգեր: Օր. Վ. Աժտէր...եան երգեց «Հով արէք»ը, Օր. ...Խաչումեան դաշնակի վրայ ...նուագեց եւրոպական կտոր մը, ...Շանսօն փօփիւլէր», Օր. Նէ...վենա Փօփօվա, շատ յուզումով ...արտասանեց Ա. Անդրանիկի, «Հայ...րենիքդ իմ, ներիր ինձ»ի պուլկ. թարգմանութիւնը, Օր. Հ. Յա...կոբեան եւ Պ. Ա. Բըստըրեան արտասանեցին Ա. Անդրանիկի «...Մասիս»ը եւ «Յարգանք ...քեզ»ը:

...Յ. Տէվէճեան հակառակ իր ...ծերամաղրութեան տակ կարճ ...միջոց մը ունենալուն, յաջողեցաւ հայ ցաւի ու պայքարի երկիր, գրագէտ, գեղարուեստագէտ Ա. Անդրանիկը լայն գծերով ներկայացնել հասարակութեան:

Մակեդ. Ազգ. Կոմիտէի կողմէ ողջոյնի ճառ խօսեցաւ Բուզ...ա Կէօրկիէվ իսկ «Վարտար» ...ասանող. Միութեան կողմէ Կէօրկի Նիկոլով: Քրիստափոր ...Ոսկերչարանի «Քնար» նուագախումբը նուագեց հայ ժողով. երգերու փունջ մը, որ մեծապէս ծափահարուեցաւ օտարներէն:

Փրոֆ. Կ. Բացարովի վերջին խօսքով եւ Ստեփաննոս Արքեպիսկոպոսի «Հայր մեր»ով փակուեցաւ հանդէսը, որ ոչ միայն ...անդէսի ու համակրանքի ան...կեղծ արտայայտութիւն մը եղաւ հանդէպ Անդրանիկի, այլ նաեւ անկեղծ ցոյց մը հայ եւ պուլկար ժողովուրդներու փոխադարձ յարգանքի:

Սօֆիայի դաշնակց. ընկերները որոշեցին յոբելեար ընկերոջ ղրկել գեղեցիկ ծաղկաման մը, զարդանկարուած «Արարատով, հայկ. զինանշանով, դրօշակով եւլն., գործ երիտասարդ նկարիչ Պ. Հրանդ Անանեանի:

Թղթակից

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի ցերեկին Փըլթի Ժուրնալի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ցերեկոյթը: Ամբողջ սրահը լեցուած էր: Հայ ծանօթ դէմքերէ զատ, ներկայ էին նաեւ օտար հիւրեր, Պ. Պ. Կէրրօ (ընդհ. քարտուղար Ֆրանսայի սկաուտներու միջդաշնակցային գրասենեակին), Մալաքամէ (Ֆրանսացի սկաուտներու քոմիսէրը), Թույեէ, Ցըպէրրի (անգլիացի սկաուտներու քոմիսէրը), անգլիացի եւ ֆրանսացի քոյր-արիներ եւն.:

Հայ սկաուտներու տողանցքէն յետոյ, — առջեւէն կը տանէին հայկական եռագոյնը եւ նուագախումբը կը նուագէր ֆրանսական քայլերգը—«Սիփան» երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը եւ յետոյ ֆրանսերէն ճառ մը կարդաց ազգային սկաուտ-պետ Պ. Գ. Յակոբեան.

—«1911ին էր, որ սկսաւ հայ սկաուտական շարժումը Կ. Պոլսոյ մէջ, երբ դեռ արեւելեան ոչ մէկ ազգ ծանօթ էր սկաուտական շարժման: Ընդհ. պատերազմին պատճառով շարժումը կանգ առաւ: 1918ին էր, Զինադադարին, երբ հիմը դրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ին վերսկսելով նաեւ սկաուտական շարժումը: Իբրեւ առաջին գործ, մասնակցեցաւ Ֆրանսական ազգային տօնին, 14 յուլիս 1919ին Կ. Պոլսոյ մէջ: Այս ձեւով երախտագիտութեան իր տուրքը ներկայացուց Ֆրանսայի, որ միշտ կարեկից եղած է մեր դժբախտութիւններուն: Վերջապէս Ֆրանսայի զաւակներն էին, Ցընի Քոշէն, Վիվիանի, Քլէմանսօ, Ա. Ֆռանս, Փրէսանսէ, Քիյեար, որոնք խրախուսած են մեզ իրենց համակրանքով: Ֆրանսան էր դարձեալ, որ Իզմիրի եւ Կ. Պոլսոյ պարպումին առթիւ, լայն բացաւ իր դուռերը եւ հիւրընկալից մեզ: Ահա նորէն այս հաւաքոյթին մէջ կը ներկայանանք Ֆրանսայի մեր համակրանքով եւ երախտագիտութեամբ:

Յետոյ կատարուեցան մարզական, սկաուտական խաղեր, նոյնատեն խորհրդանշանական ներկայացումներ (մեհենական արարողութիւն, գուշակութիւն, պար եւայլն): "Սիփան,, երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի, մէջընդմէջ կ'երգէր հայկական երգեր: Մեներգեցին նաեւ Օր. Ա. Առաքելեան եւ Պ. Մեհտէրեան: Արտասանութիւններըրին Պ. Գարիպեան եւ սկաուտներ: Ֆրանսական նուագախումբ մը եւս նուագեց քանի մը կտորներ: Գնահատելի էր այն որոշ ճիգը, որ կատարուած էր մաքուր հայերէն մը սորվեցնելու համար հայ պատանիներուն: Այս շարժումը, մաքուր օդին, կարգապահութեան ոգին, մարմնակրթութեան խաղերուն հետ կուտայ նաեւ հայերէնի սէրը մեր պատանիներուն:

Ի վերջոյ խօսեցաւ Պ. Ներսէս Օհանեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան կողմէ.

— Ձեր ծափերը ինծի համար չեն, ես զանոնք կը ղրկեմ անոնց, որոնք աշխատեցան «բարձրանալու եւ բարձրացնելու համար»: Այդ գեղեցիկ նշանաբանին, այդ ոսկի խօսքին շուրջ է որ հաւաքեցին ու կազմակերպեցին այս խումբերը:

Շարժումը սկսած էր պատերազմէն առաջ: Սակայն ամէնէն աւելի Զինադադարին էր, որ հայ սկաուտականշարժումըծաւալուեցաւ: Երբ Կ. Պոլիս լեցուած էր որբերով գաղթականներով, երբ բոլոր ազգային մարմինները շուարեր էին թէ ինչպէս ապահովեն անոնց սնունդն ու բնակարանը, այդ հոգերուն մէջ աճեցաւ ու մեծցաւ Հ. Մ. Ը. Միութիւնը:

Այսօր աշխարհի ամէն կողմը Հ. Մ. Ը. Մ.ի կորիզներ ունինք: Անշուշտ պիտի ուզէիք որ ձեզի ներկայացնէինք ընդհանուր պատկերը, տեսակ մը հաշուետուութիւն:

Այսօր Փարիզի մէջ ունինք 152 սկաուտներ, 49 գայլիկներ եւ 24 հայ կայտներ: Ունինք պատուակալ անդամներ Փարիզի հայ հարուստներէն, որոնք իրենց նիւթական օժանդակութեամբ կը խրախուսեն այս շարժումը: Այս առիթով օժանդակ անդամներէն յիշենք Տիգրան խան Քէլէկեանը, որ նուիրած է 7000 Ֆր., Գարայեան եղբայրները՝ 6000 Ֆր., եւ յետոյ Կիւլպէնկեան, Իսմէրեան, Սվաճեան, Համբարձումեան եւայլն:

Մենք յոյս ունինք, որ այսպիսի հանդէսներու մէջ հայ ծնողքները, տեսնելով շարժումին մաքրութիւնը, մեզի եւ մեր խումբերուն պիտի յանձնեն իրենց զաւակները: Եւ մենք անոնց պիտի սորվեցնենք հայրենասիրութիւն եւ մաքուր հայերէն, անոնց պիտի պարգեւենք առողջ մարմին եւ կարգապահ ու բարեկիրթ նկարագիր մը: Եւ պիտի գայ օրը, որ մենք այս խումբերով կազմ ու պատրաստ պիտի վերադառնանք Հայրենիք, այնտեղ տանելով մեր դրօշակը, մեր աշխատելու կորովը:

Թողէք, որ հայրաբար երկու խօսք ըսեմ մեր սկաուտ զաւակրուն: (դառնալով սկաուտի մը, որ կուրծքին վրայ բարձրացուցեր էր դրօշակը) .— Հայ սկաուտ, չմոռնաս երբեք նշանաբանդ, «Բարձրացի՛ր եւ բարձրացո՛ւր», չմոռնաս երբեք ինչ որ սորվեցուցին քեզի խումբիդ մէջ: (Եւ յետոյ դառնալով ժողովուրդին). Իսկ անէծք անոնց, որ կը խանգարեն այսպիսի գեղեցիկ Միութիւն մը, կը խաթարեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի բարոյական դիմագիծը եւ զանազան ամբաստանութիւններ կ'ընեն այս Միութեան հասցէին»:

Շրջուն Թղթակից

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ առեւտրական սակարանը վերջերս դրամական տագնապի մատնուած էր, գործառնութեանց պակասին պատճառով հասոյթները նուազած ըլլալուն համար: Ինչպէս յայտնի է, կարգ մը կարեւոր ապրանքներ,ինչպէս բամպակ, կաշին, մորթ, այծամազ եւայլն բնաւ չեն ծախուիր եւ իբր գլխաւոր ապրանք ցորենի վրայ միայն գործառնութիւն կ'ըլլայ:

Այս կացութեան հետեւանքով, սակարանի վարչութիւնը 10,000 ոսկիի կանխավճար մը ուզած է Առեւտրական Սենեակէն, իր ծախքերը կարենալ հոգալու համար: Սենեակին վարչութիւնը, սակայն 5 հազար ոսկի միայն տալ որոշած է: Ասոր վրայ իր հասոյթները շատցնելու համար, առեւտրական սակարանը առաջարկած է որ ուրիշ կարգ մը ապրանքներու մեծաքանակ վաճառումն ալ պարտաւորիչ կերպով սակարանին մէջ կատարուի: Այս ապրանքները նպարեղէններ են՝ ինչպէս ձիթապտուղ, ձէթ, պանիր, իւղ, եւլն.:

Սակարանին հետ կապ ունեցող վաճառականները համաձայն չեն այս առաջարկին գործադրութեան, որովհետեւ, կ'ըսեն, առեւտրական սակարանները եղած են միջազգային հրապարակին վրայ կարեւոր տեղ գրաւող ապրանքները վաճառելու համար, եւ թէ առեւտրական սակարանը նպարավաճառի խանութ չէ.

SITUATION.— Importante Compagnie d'assurances ayant quelques postes élèves Inspecteurs et Inspecteurs vacants, recherche personnes actives et de bonne tenus de nationalité arménienne. Conditions très avantageuses. Ne pas se présenter. Ecrire à Monsieur DESPREAU, 32 rue deMogadorqui convoquera.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Արդէն դէպի Մոսկուա ճամբորդութեան ելած է հայ պետական թատերախումբը, «ցոյց տալու համար իր մօրը, կարմիր մայրաքաղաքին, թէ ի՛նչ աշխատանքներ կատարած է ինք, ըստ ձեւի՝ ազգային, ըստ բովանդակութեան՝ պրոլետարական, արուեստի բնագաւառին մէջ»: Այսպէս կը գրէ «Պրոլետար», առանձնապէս ներկայացնելով խումբին իւրաքանչիւր անդամը, — վաստակաւոր դերասանուհիներ, Ցամրիկ, Գուլազեան, Արուս-Ոսկանեան, եւ վաստակաւոր դերասաններ Գ. Աւետեան, Մ. Մանուէլեան, եւ նոբերը՝ Տ. Շամիրխանեան, Աւագեան, Դիլաքեան եւ ուրիշներ:

Երեւանի պետական թատերախումբը այս երկրորդ պտոյտն է որ կը կատարէ Թիֆլիս, Բագու եւ Մոսկուա: Առաջին պտոյտին ընթացքին (1926) այդ մեծ քաղաքներուն մամուլը գրեթէ մեծ մասամբ գնահատած էր հայ դերասաններուն կարողութիւնը եւ արուեստագէտի արժէքը:

Ներկայիս կը տեսնուի, որ թատերախումբը աւելի զարգացած է: Արուեստի ճիւղերուն մէջ թատրոնը այժմէական խնդիրներուն հանդէպ չափազանց զգայուն ըլլալով, նկատի առնուած են արդիականութեան հրամայական պահանջները:

Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունին 6 թատրոններ, բայց անոնց յառաջապահն է Երեւանի պետական թատերախումբը՝ շնորհիւ իր դերասաններուն ստեղծագործական կարողութիւններուն զարգացման, զուտ արուեստագէտներու թիւին յաւելման:

ՈՐՔԱՆ ԴՐԱՄ ԿԸ ՂՐԿՈՒԻ ԴՈՒՐՍ

ՄՈՊՐ կը կոչուի միջազգային քաղաքական բանտարկեալներու օգնութեան մարմինը, որ Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան մասնաճիւղեր ունի:

Բայց մասնաւորապէս աղքատիկ Հայաստանի ՄՈՊՐը շատ «ճէօմէրտ» է եւ մեծ գումարներ ղրկած է Չինաստանի զինուորներուն եւ Անգլիոյ բանուորներուն: Ահա հաշիւը.— 1928ին Հայաստան, ծանօթ նպատակին համար, դուրս ղրկած է 3 հազար րուբլի, 1929ին՝ 26 հազար րբ. 1930ին առաջին եռամսեակին 15 հազար րուբլի:

Հայաստանի կոմունիստները կը յուսան, որ այս տարի դուրս ղրկուի 40,000 րուբլի:

«Խորհ. Հայաստան», որ այս տեղեկութիւնները կուտայ (13 մայիս), կը գանգատի թէ Մոպրի անդամները կը նուազին հետզհետէ: 1928ին անդամները, (որոնք ամսավճար մը կուտան Մոպրին), 31,834 հոգի էին, 1930ին՝ 70,010: Վերջերս, Լոռիի, Զանգեզուրի եւ Սեւանի գաւառներուն մ'էջ Մոպրի դրամահաւաք մարմինները քայքայուած են:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28 ՌՕԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՕԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» խումբի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Մայիս 28ը Ռօանի մէջ:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով, որոնց մէջտեղը դրուած էր Քրիստափորի մեծադիր նկարը, շրջապատուած եր անմահ հերոսներու նկարներով.

Նախագահ ընկ. Ա. Պօղիկեան հակիրճ կերպով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ երգուեցաւ յոտնկայս:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին օրիորդներ Սարեան, Աւագեան, եւ ընկերներ Ղ. Պագրճեան, Ե. Համալեան եւ Օյնոյեան:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Մկրտիչ Երիցանց, որ խօսեցաւ մէկ ժամ, պարզելով մեր ազատագրական պայքարը սկիզբէն մինչեւ Մայիս 28: Շեշտեց թէ անպայման պիտի ազատենք մեր իրաւունքին:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով:

Առիթէն օգտուելով, կազմակերպեցինք դասախօսական ժողով մը, ուր ընկեր Մ. Երիցանց բացատրեց Դաշնակցութեան ծրագիրն ու գործունէութիւնը: Ներկաներէն չորս համակիրներ խորապէս ազդուելով, խնդրեցին զիրենք ալ ընդունիլ մեր շարքերուն մէջ: Բոլորն ալ իրենց երդումը ըրին եւ մտան Դաշնակցութեան մէջ:

*** Ընկեր Ա. Պօղիկեանի առաջարկով, անմիջապէս կազմուեցաւ մասնաճիւղ մը Հայ Կարմիր Խաչի:

Արդէն այս աշնան անպատճառ մանկապարտէզ մը բանալու փափաքը բոլորիս ալ մտքին մէջ բոյն դրած է:

Ընկերա-համակրական դասախօսութիւնն ալ վերջացաւ տաք մթնոլորտի մէջ:

Մեսրոպ Թորոսեան

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 31 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Լօ՛, հուն քինէ՞:

— Ա՛, նզանըմ, հարչը չի է» (տղա՛յ, այդ ի՞նչ է, շները կը հաչեն, չգիտեմ արջ է, ի՛նչ է):

Աղան նորէն պոռաց.

— Երկոտանի՞ արջ են, չէ՞ նէ՞ չորս ոտանի:

— Արջը չորս ոտքէն կ'ըլլայ, երկու ոտքէն չըլլար,— պատասխանեց տղան:

Չէներնին կտրեցին: Գիւղի տանուտէրի մէկը որոշեց մեզի գիւղի աղքատ ընտանիքի մը տուն, որովհետեւ դրա տունը օտարական մը չերթար: Հացերնիս հարուստ տներէն կը բերէին:

Առաւօտ հաց ուտելու ատենն էր: Տանուտէրը ներս մտաւ: Տանուտէրի ետեւէն ներս մտաւ այդ քիւրդը: Տանուտէրը գրկեց նրան եւ ուզեց դուրս ձգել:

Ընկերներս շատ լաւ կը ճանչնային այդ քիւրտ աղան որ մեզ տեսնելուց գունաթափուեց, եւ ըսին. «Թո՛ղ, թող ներս գայ»: Քիւրտ առաջ եկաւ. «Վայ դուք բարի էք եկել իմ գլխուս,իմ աչքերուս»: Բարեւ տուաւ, ձեռքերնիս թօթուեց՝ նստաւ:

Սա՛կսեցինք խօսիլ: Մենք մեր խելքի չափով մարդուն կը հասկցնէինք կառավարութեան ըրած գազանութիւնները եւ իրենց գործիք դառնալը: Մենք ինչ որ կը խօսէինք՝ նա իրաւունք կուտար, կ'ըսէր՝ «էդպէս է». սակայն, չենք գիտեր անկե՞ղծ կ'ըսէր. չէ նէ վախի ազդեցութեան տակ:

Մեր հրացանները վեր առաւ, նայեց, հիացաւ: «Սա ինչի՞ չի խօսար քիւրտերէն,»— ըսաւ ինծի համար: «Զգիտէ»,— ըսին: Հա՛, էս օտարազգի մա՞րդ է»: «Այո՛»:

Բիչ ատենէն աղան ըսաւ, «Թոյլ տուէք ինձ՝ երթամքէօշք գամ»:«Ազատ ես,ըսինք,« գնա՛»:

Կէս ժամ չանցած՝ նորէն եկաւ եւ բերեց գլուխ մը շաքար, թէյ եւ խօրիս (տեղական խմոքեղէնի մի տեսակ): Տասնապետը թէյ պատրաստեց՝ խմեցինք: Աղան ըսաւ. «Այս տեսութիւնիս ոչինչ, ես կ'ուզեմ, որ օր մը Սերոբն ալ առնէք եւ բոլորդ ալ գաք քէօշքս»:

— Սերոբը հոս չէ, — ըսինք:

— Տալւորի՞կ է գացեր:

— Տալւորիկ քարուքանդ եղած է, հոն ի՞նչ ընէ երթայ:

— Ես ձեզնից կը խնդրէի, որ ինծի ատրճանակ մը տայիք: Հատ մը ունիմ, բայց իմս չէ, Բաղէշցի հայ կոմիսար Մուրատ էֆէնտիինն է. երկու անգամ է կ'ուզէ: Ես շատ քիւրտ թշնամիներ ունիմ, շատ անգամ ժողով կ'ըլլայ, ես ալ մէջերնին կը գտնուիմ: Բերդանկա մը ունիմ, բայց ռէվօլվէրն ալ շատ պէտք է, որ ունենամ:

Գիւղացիք ալ մեզ արդէն խնդրեր էին, որ ատրճանակ մը տանք այդ քիւրտ աղային եւ «քանի ոսկի ալ ըլլայ՝ փողը մենք կը տանք», ըսեր էին: «Տեսնանք, ըսինք,եթէ հատ մը գտանք, կուտանք»:

Քանի մը օր վերջ նորէն եկանք հող, Սերոբն ալ հետերնիս: Քիւրտ աղան խուլամները հեռացուց քէօշքէն, ուրիշ գիւղ ուղարկեց: Սերոբը 16 ընկերով գնաց քէօշք:

Ես քիչ մը հիւանդ էի, չուզեցի գնալ: Գիւղացիք ինչ տարին տաք թոնրի մը վրայ պառկեցուցին: Աղան Սերոբին եւ իր ընկերներին լաւ հիւրասիրեր էր: Սերոբ տուեր էր նրան մի բուլդօկ ատրճանակ, որը 5 արծաթ արժէր: Քիւրդն էլ Սերոբին տուէր էր մի խանջար, որը կ'արժէր 7 արծաթ:

Երկրորդ իրիկուն այդտեղից գացինք Ջրհոր: Գուրգէն, Փարսաղան, 3 — 4 ալ ուրիշ ընկեր Բաղէշ կը գտնուէին: Ես, Պ. Սերոբ, Սիմոն, Մուշեղ եւ Ծվարցի Բղդօն պիտի երթայինք Բաղէշ: Որովհետեւ ես հիւանդ էի՝ Սերոբ բերել տուաւ երկու ձի՝ նստանք, միւս 3 ընկերները լով՝ գացինք Ծվարի տակը:Բղդօն պիտի երթար Ծվար գործով: Չիերը յետ վերադարձուցինք: Առաջնիս կար մեծ հովիտ մը:

Ես տղայոցմէ քան քայլ առաջ կ'երթայի: Ճանապարհի վրայ ընկած էր մեծ քար մը, տեսայ քարի քթէն ելաւ մարդմը, տեսայ մէկն ալ դուրս եկաւ եւ պոռաց.«Լօ՛, լօ՛, նունքի՞— նէ»: Ես քիւրտերէն չէի գիտեր, հրացանովս պատասխանեցի:Սերոբի երկու ընկերներն ալ ինձ հասեր էին, նրանք ալ մի մի հատ զարկին:

Չորս քիւրտ էին,որոնք Բուլանըխ կ'երթային, ոչխար առնելու: Փախան, գացին, ոչ մէկն ալ չսպաննուեցաւ:

Մենք ստիպուած էինք քաղաք գնալ: Գացինք բաւականին տեղ՝ արտերու միջից աղուէս մը ելաւ:Սերոբ ըսաւ. «Լաւ նշան չէր»: Կամուրջ մը կար հող: Անցանք: Առաջնիս երեւաց մարդ մը: Տաճկերէն հարցրինք. «Դուն ո՞վ ես»: «Սուջի եմ,սուջի (ժերաբ)»,— ըսաւ: «Դէ՛հ, ճամբուց դուրս ել»: Միւսնոյն ատեն ըսի ընկերներուս. «Զէ՛, Մնամ չավուշ, մի՛ զարներ»: Թուրքը կարծեց թէ մենք զօրք ենք եւ անմիջապէս ճամբուց դուրս ելաւ:

Այդ օրը գացինք քաղաքի Հալոց թաղը անցկացրինք:Միւս օրն իրիկուն Գուրգէնն ալ եկաւ եւ փոխադրուեցինք քաղաքին միւս թաղը՝ Յարութիւն անուն մի մարդու տուն:

Չորս օրէն դուրս եկանք,նորէն գացինք Ուռթափ:

***

1897ի աշունն էր: Տափավանքէն գրուած նամակ մը ստացուեց Տիգրան եւ Յակոբ ստորագրութեամբ: Տիգրան Մշեցի էր, իսկ Յակոբը (Ճարտար) Թեղուտ (Ախլաթ) գիւղէն:

«65 հոգով եկեր ենք, կը հրէին, ո՛ւր գանք»:

(Շար.)

Մահապատիժ՝ թունաւոր կազով

Երկուշաբթի օր Քարսըն Սիթիի մէջ (Մ. Նահանգներ) Թունաւոր կազով մահապատժի ենթարկուեցաւ մարդասպան մը՝ Հուայթ։

Մահապատիժի այս ձեւը օրինական է Նէվատայի նահանգին մէջ, ինը տարիէ ի վեր, բայց մինչեւ հիմա միայն մէկ անգամ գործադրուած էր։

Մահապարտը դրուեցաւ ամրափակ սենեակի մը մէջ, որ ունէր ապակիէ պատեր։ Երբ ամէն ինչ պատրաստուեցաւ, դահիճը բացաւ ծորակը, արձակելով Թունաւոր կազը։ Ամպ մը լեցուց սենեակը եւ մահապարտը անշունչ գետին փռուեցաւ։

Պատիժին գործադրութենէն առաջ, Հուայթ յայտարարած էր թէ առարկութիւն մը չունի եւ երբ սովորական հարցումն ուղղեցին. — «Բան մը կ'ուզե՞ս», — պատասխանած էր ժպտելով.

— Ի հարկ է. դիմակ մը՝ մահացու կազին դէմ։

⁂ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը պատմէ թէ մահապարտը աթոռի մը կապուած էր, որուն առջեւ կը գտնուէր դոյլ մը՝ լեցուն ջուրով եւ «ասիտ սիւլֆիւրիք»ով։ Վերեւը՝ զետեղուած էր ընդունարան մը՝ «սիանիւռ տը փօթասիոմ»ի 10—12 գնդիկներով։ Երբ սենեակը պարպուեցաւ եւ կնքուեցաւ, դուրսէն առասան մը քաշեցին, փոթասիոմի գնդիկները ասիտ սիւլֆիւրիքի խառնուրդին մէջ ձգելու համար եւ անմիջապէս գոյացաւ Թունաւոր կազ մը։ Մարդասպանը շնչեց գիտակցաբար եւ խորունկէն, եւ երեք վայրկեանէն ամէն բան վերջացած էր։

Կարմիրներու ընդհ. ժողովը

Քանի կը մօտենան համայնավար կուսակցութեան ընդհ. ժողովին գումարման օրերը, այնքան կը սաստկանայ աջակողմեան տարրերու ճնշումը։ Բոլոր Նախապատրաստական ժողովներուն մէջ, աջակողմեան անդամները իբրեւ պարտութիւն կը ներկայացնեն համայնացման քաղաքականութիւնը։ «Պրաւդա» կ'ամբաստանէ աջերը՝ թէ ամբոխավարութիւն կ'ընեն բանուորներուն հանդէպ. որովհետեւ, կ'ըսէ, «ընդդիմադիրները կը պահանջեն նախ ուտելիք տալ բանուորներուն եւ յետոյ կազմակերպել զանազան վիճաբանութիւնները։ Աջակողմեան վտանգը միշտ գլխաւոր վտանգը համարուած է կուսակցութեան կողմէ. վտանգ մը որ իր մէջ կը պարունակէ ապականութեան սերմ՝ երկրին ընկերվարացման ամբողջ գործին համար»։

Այս առթիւ, դիտելի է որ գիւղին համայնացման փորձը աղետալի ազդեցութիւն ունեցած է ցանքերուն վրայ։ Մայիսի կէսերուն, 44 միլիոն հէքթար ցանուած էր, այսինքն նախատեսուած տարածութեան կէսէն ալ պակաս։ Կարգ մը շրջաններու մէջ, ցանքերը սկսած են մայիս ամսուն, այնպէս որ, դժուար է այժմ տալ ցանքերուն կատարեալ պատկերը։ Այն շրջաններուն մէջ ուր ցանքերը վերջացած են արդէն, այսինքն հարաւային գաւառներուն մէջ ուր հողագործները մանաւանդ րապէս նուիրուած են արմտիքի մշակութեան, ցանքի տարածութիւնն է 43,200,000 հէքթար, այսինքն նախատեսուած ծրագրին 58 առ հարիւրը։

Այդ շրջաններուն մէջ, լաւագոյն ցանքը կատարած են «սովխոզ»ները (խորհրդային տնտեսութիւն), որոնք 1,900,000 հէքթար ցանած են, գրեթէ ամբողջութեամբ իրականացնելով ծրագիրը։ Իսկ «կոլխոզ»ները (հաւաքական գիւղատնտեսութիւն) ցանած են 21,700,000 հէքթար, այսինքն ծրագրին 60 առ հարիւրը։ Իսկ անհատական տնտեսութիւնները, որոնք ազգային տնտեսութեան 2)3ը կը ներկայացնեն, ցանած են 19 միլիոն 300,000 հէքթար, այսինքն ծրագրով նախատեսուած տարածութեան մէկ երրորդէն ալ պակաս։

Այս բոլոր տեղեկութիւնները քաղուած են պաշտօնական վիճակագրութիւններէ որ կը ձգտին միշտ վարդագոյն ցուցնել կացութիւնը։

Ն Ո Թ Ա Ն Ե Ր

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Այս Շաբաթ գիշեր։ կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։
ՎԻԷՆ.— Այս կիրակի ցերեկ։ » »
Վալանս.— 14 Շաբաթ գիշեր։ » »
ԼԻՈՆ.— 15 կիրակի գիշեր։ » »
ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Այս կիրակի ցերեկ։ կը խօսի ընկ. ԱՐԱՄ ԳԱՌՕՆԷ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէի ընկերական դասախօսութիւնը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes։ Կը խօսի ընկեր Բենօ։ Նիւթ՝ Վասպուրականի հերոսամարտը եւ հայ կամաւորներու դերը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Հրազդան» խումբը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. Gobelins։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի փոթորիկ խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards Պուա-Քոլոնպ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9.30ին Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տօքթ. Ե. Կրգոյեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ իր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ ազգականուհիին՝ ԲԺՇԿՈՒՀԻ ՏԻԿ. ԱՂԱՒՆԻ ԳՐԳՈՅԵԱՆԻ եղերական մահուան առթիւ։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Կ. Խօզեան 30, Մուշեղի Յ. Յակոբեան 50, Աւագեան ընտանիք 50, Վ. Գալուստեան, Լ. եւ Ե. եղբ. Քէօշկէրեան 25ական, Ա. Փափազեան, Տիկ. Փէքմէզեան, Ա. Պօյաճեան, Ա. Արծնեան, Մօզեան 20ական, Զ. Մութաֆեան, Լ. Վարդերեսեան, Փ. Պօյաճեան, Ա. Պէրպէրեան, Ոմն, Կ. Փունարճեան, Ոմն, Կ. Տէօվլէթեան, Լ. Ղազարեան, Ի. Խաչատուրեան, Յ. Աբգարեան, Տիկ. Բանգանի Աճէմեան, Նիկանեան, Պ. Մինասեան, Բ. Գանթնուզեան, Գալփագճեան եղբ. 10ական, Օր. Գրիգորեան, Ս. Մարզուանեան, Ոմն, Կ. Պարակեան, Տիկ. Գույումճեան, Մ. Տէիրմէնճեան, Մ. Գօնեալրեան, Տ. Չագմագեան, Ն. Գափամաճեան, Հ. Եաղճեան, Վ. Մամագեան, Գ. Այվատեան, Տ. Խաչիկեան, Կ. Կէլէմիրճեան, Ա. Մաղաքեան, Տիկ. Լօլօեան, Վ. Միքայէլեան, Լ. Մակարեան, Բ. Գասպարեան, Տիկ. Կոմիտեան, Տիկ. Գույումճեան 5ական, Յովհաննէսեան 3, Գանթարճեան 3, Մ. Գրիգորեան 2, Կոտօլօզեան 3, Օ. Վարպետեան 3.50, Ծ. Խորկանճեան 1։ Գումար 560.50 ֆր.։

(Շար.)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի Ս. Մեսրոպ Դպրոցին կողմէ Յունիս 22ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի կեսարիոյ Իւրնէզ գիւղացի Կարապետ Եայլաեան (45 տարեկան) որ ամուսնացած էր կեսարացի Յակոբ Ճօլօլեանի աղջկան Մարիամի հետ եւ ունէր 3 զաւակներ՝ Յովսէփ, Աբրահամ եւ Յովհաննէս։ 16 տարի առաջ զինուոր էր Պոլիս։ Անկէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել Յովսէփ Եայլաեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles, (B. du R.) France.

Կը խնդրուի Արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։ Ճշգրիտ լուր առողին 200 ֆր. նուէր։

— Կը փնտռեմ Քէմախի Վերի Բագառիճէն Խոսրով Իլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մաթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan։ Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Մարիամ Աշուամաճեան եւ իր ամուսինը երկաթագործ Յովակիմ Աշուամաճեան (ժամկոչեան) որոնք կը բնակէին Թոքատի Աստուածածնայ եկեղեցիին մօտ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել իր մօրաքրոջորդւոյն Յարութիւն Քէշիշեանի, 13 Rue Blanqui, Paris (13.)

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Յովհաննէս Թորոսեան որ 1920ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած է Պոլսոյ Որբանոցը։ Հօր անուն՝ Նշան, մօր անուն՝ Իսկուհի, եղբայրները Անդրանիկ եւ Խաչատուր, կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Կը փնտռեմ նաեւ Նշան Թորոսեան եւ Նշան Առաքելեան որոնք 1920ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած են Պոլիս։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ամերիկա։ Իմացնել Անդրանիկ Թորոսեանի, Saint Arroman, par Masseube (Gers), France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի Օրտուցի Մեսրոպ Սահակեան որ Պոլսէն եկած է Մարսէյլ։ Իմացնել Վերի հասցէին.

— Կը փնտռուի ինքնաշարժի վարիչ Արտաշէս Նազարեանը։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Սեբաստիոյ Ղարւա գիւղէն օր. Էլմաս Պարոնեան, հօր անուն՝ Խաչատուր, մօր անուն՝ Նարօ կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մինաս Մարկոսեան (Սեբաստիոյ Եէնիճէ Գիւղացի), որ 1920 - 1924 կը գտնուէր New-York City, Ամերիկա եւ կը թղթակցէր իր մօր հետ, իմացնել Elmas Baronianի, c)o Katri Frères, Beyrouth, (G. Liban).

— Տիկին Սէմակիւլ Փելթէկեան կը փնտռէ իր որդին Մինաս Զէյթունցեան, հօր անուն՝ Փանոս Զօպանեան (Զէյթունի Ս. Փրկիչ գիւղէն)։ Իր վերջին հասցէն էր՝ 68 rue Général Gallieni, Montreuil s)Bois, (Seine), իմացնել՝ Compatriotic Union of Zeitun, P. O. Box 636, Jérusalem, Palestine.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հեղնաեան)։ Կը կարծուի թէ կը գտնուի Յունաստան եւ ամուսնացած է Յոյն աղջկան մը հետ։ Իմացնել իր եղբօր դերձակ Անդրէաս Սարգիսեանի (Հեղնաեան) Ave. Jean Jaurès, Décines, (Isère)։ Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆր. նուէր։

— Կը փնտռուի Մալաթիացի Գէորգ Թէրխանեան որ երկու տարի առաջ Ամերիկայէն եկած է Ֆրանսա։ Ընդհանրապէս Lyon, Valance, St. Chamond եւ Marseilleի կողմերը գտնուած է։ Անցեալ Դեկտեմբերին գտնուած է Nice եւ Monte-Carlo գացած էր։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mr. Demirdjian, 9 Passage Geoffroy Didelot, Paris, (17e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՅՈՒՆԻՍ
1930
5 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1281 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

«ՍԽԱԼՆԵՐՆ ՈՒՂՂԵԼՈՒ ՈՐՈՇՈՒՄ»

Այսպէս խորագրուած է այն հրամանը, որով վերադառնա-
ւ իրենց բնակարանները վերստանալու շնորհ կ'ըլլայ Հա-
անի 25 շրջաններու աքսորական գիւղացիներուն եւ ըն-
իքներուն:

Կարդացէք լուրը այսօրուան «Յառաջ»ի մէջ, Գ. էջ, Հա-
անի բաժնին գլուխը: Գտէք «Խորհրդային Հայաստան»ի
15 թուակիր թերթը, ուրկէ թարգմանուած է լուրը, եւ
հանեցէք եզրակացութիւնը:

Սխալներն ուղղելու նպատակով որոշում»: — «Ոչ — համա-
ծ կոլեկտիվացման շրջաններէն վտարուած անձանց իրենց
վայրերը վերադարձնելու մասին»:

Նարագրութեան ձեւն անգամ թրքական է: Թրքավարի եւ
արարոյ:

Իրենց կուսակցական ժողովին մէջ, Թալէաթը երկու բառի
կ'ամփոփէր հայաջինջ սարսափները, աշխարհասասան տե-
նութիւններն ու ջարդերը.— «Կարգ մը անպատեհութիւն-
գործուած են պաշտօնեաներու կողմէ»:

Այսպէս կը բացատրէ հայկական կոչուած կառավարու-
ն ալ՝ այն քստմնելի հալածանքը որ գործուեր է քանը-
շրջաններու հայ գիւղացիներուն դէմ, տեղահանութեամբ,
կարաններու եւ գոյքերու բռնագրաւումով եւ աքսորով:
ալներ» գործուեր են:

Թուրքերուն պատրուակն էր — «խռովարար եւ դաւաճան».
ց բառով՝ «միւզիր» եւ «խային»: Հայ չինովնիկներուն
րուակն է — «կուլակ»: Այս բառը կը նշանակէր ունեւոր
ացի, բայց հիմա դարձեր է կարմիր թաշկինակ մը: Աւե-
իշդ՝ կնիք մը: Եթէ մէկուն ճակտին դպաւ, թիւրիմացու-
մբ կամ թշնամութեամբ, այլեւս ազատում չկայ: Մարդը
անայ «միմլի» — ենթակայ՝ յետին ստահակին յանդիմա-
եան եւ հալածանքին:

Այսպէ՛ս, ուրեմն, Հայաստան աշխարհի քանըհինգ շրր-
ներուն մէջ, որոնք ենթակայ չէին համատարած համայ-
ման, ամբողջ տուներ մոխիրի վրայ նստեր են ափ մը շո-
ներու ձեռքով: Ամբողջ ընտանիքներ արիւն-արցունք թա-
են, բռնի հանուելով եւ քշուելով դէպի անծանօթ վայրեր,
աշխատանքի եւ ապրուստի ո՛րեւէ միջոցէ: Կրկնենք
— ճիշդ անոնց պէս որ, 1915ին, քշուեցան իրենց տու-
, Թուրքերու կողմէ, քանի մը ժամ յետոյ ջարդուելու
ր: Տարբերութիւնը այն է որ, ջարդի չեն դիմած մեր
նիքին մէջ: Այսքա՞ն ալ տարբերութիւն չունենային,
«հայազգի»ներ...

Այս բոլոր բարբարոսութեանց հետեւանքն այն եղաւ որ,
ութիւ գիւղեր ապստամբեցան եւ հարիւրաւոր գիւղացի-
ներն ապստամբեցան ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս Հա-
անի մէջ: Բթամիտ Ստալինը սարսափի մատնուեցաւ իր
ծ կրակէն եւ «նամակներ», «բացատրութիւններ» գրի
ւ ու ցրուեց, ապացուցանելու համար թէ «շեղումներ» կա-
րուած են կուսակցութեան քաղաքականութենէն, թէ
ալլագէօզութիւններ» եւ սխալներ գործուեր են եւն.:

«Յառաջ»ը օրը օրին պարզեց այս բոլորը: Եւ այժմ նորէն
կ'իյնայ «Խորհրդային Հայաստան»էն թարգմանել եւ լոյս
րհ հանել ինչ ոճիր որ գործուեր է, վերջին ամիսներու
ացքին, հաւաքական տնտեսութեան անունով: Միւսները,
պատուարժան հակառակորդները, սա կարմիր եւ դեղին
ացուներն ու վարժապետները, կը նախընտրեն խոհեմ լռու-
պահել: Զարիքին առջեւ աչք ու ականջ փակելո՛վ ծառա-
մեր մինուճար հայրենիքին:

Լուռ են անոնք, երբ հարիւրաւոր գիւղացիներ կը կեղեք-
, կը բանտարկուին, կ'աքսորուին: Երբ ամբողջ երկիրը կը
մալուծուի ֆիզիքապէս, բարոյապէս եւ տնտեսապէս:
են մինչեւ անգամ, երբ վարիչները իրենք հրապարակաւ
խոստովանին հրէշային արարքները:

«Կրասնայա Կազէտա», Լէնինկրատի սովետին պաշտօ-
թերթը, ապրիլ 26ին հրատարակեց դատական գործավարին
շրջաբերականը, որ կը խոստովանէր թէ գնդակահարու-
ներ կատարուած են առանց վկայի եւ փաստի, բոլորովին
եղի, թէ «յաճախ աքսորուած են մարդիկ որոնք երբեք
նդաւոր չէին», թէ աքսորի հրամանը տրուած է «ոչ թէ
րի մը պատճառով, այլ պարզապէս վտարելու համար մէկը
ն տունէն կամ պաշտօնէն աչք տնկեր էին»:

Այս յայտնութիւնները կը վերաբերին ընդհանուր Ռուսիոյ:
ր վրայ չափեցէք պատկերը՝ Կովկասի, ալ մանաւանդ
աստանի մէջ կատարուած վայրագութեանց:

Եւ աղէտին ծանրութիւնը դատեցէք մայիս 14ի հրամա-
րով, «Սխալներն ուղղելու որոշում»ով...

Ինչպէս, կը վերաշինե՛ն Հայաստանը, — քակելով,
նդելով, յետոյ փլատակները ժողվելով:

Այդպէս չտիրացա՞ն իշխանութեան ալ: Դաշինք՝ Թուր-
րուն հետ, թունաւոր սերմեր՝ բանակին մէջ, ամէն ստոր-
թիւն՝ հանրապետութիւնը կործանելու եւ ժողովուրդը կազ-
ուծելու համար, — եւ յետոյ՝ փրկութիւն — օգնութեա՛ն
ելով կարմիր բանակին ետեւէն: Անոր սայլերուն կապ-
ծ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԻ ՃԱՄԲԱՆ

«Յուսաբեր կը գրէ այս խո-րագրով խմբագրականի մը մէջ (22 մայիս).

— «Իր ատենին, երբ եւրոպան կարեւոր դեր կը կատարէր մեր մղած պայքարին մէջ ի նպաստ մեր դատի, մենք աճապին եռանդ կը սպառէինք գրաւոր եւ բանաւոր պրոպագանդին վրայ, անշուշտ եւրոպական լեզուներով:

Եւ այս պրոպագանդը իր դերը կ'ունենար: Մենք կշիռ չունինք անոր արդիւնքը չափելու համար. սակայն համոզուած ենք, որ այդ պրոպագանդը իր բարեբար ազդեցութիւնը կ'ունենար՝ ժողովրդականացնելով մեր դատը եւ որոշ համակրանքներ ստեղծելով մեր երկրին ու մեր ժողովուրդին շուրջ:

Արդ, այս՝ ինչ որ ըրինք եւրոպայի մէջ, ուր ժողովուրդ չունէինք՝ բայց դատ ունէինք, այսօր պէտք է ընենք մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը երկիրներու մէջ, ուր ժողովուրդ ունինք՝ բայց դատ չունինք:

Եւ այս աշխատանքը պէտք է կատարենք ամէնէն առաջ Սուրիոյ եւ Իրանի մէջ:

Լայնօրէն պէտք է օգտագործենք գրաւոր եւ բանաւոր խօսքը՝ ջերմ ու անկեղծ բարեկամութիւն ստեղծելու համար մեզ հիւրընկալող ժողովուրդներու միջեւ: Միայն այս ձեւով կարելի պիտի դառնայ արմատէն պոկել հակահայ որոմը եւ խաղաղ կեանքի ու անխռով ստեղծագործութեան պայմաններ ստեղծել մեր ժողովուրդին համար:

Հեռաւոր Էնգելիի մէջ անդրամ Հայ մը իր չունեցած միջոցներով կաղն ի կաղ թերթ մը կը հրատարակէ («Իրանը Քէպիր») անշուշտ իր բարեբար ազդեցութիւնն ունենալով շրջապատին վրայ: Ինչո՞ւ նոյնը չընել—աւելի լայն ծաւալով, աւելի լուրջ կազմակերպութեամբ եւ աւելի հաստատուն հիմերու վրայ—Սուրիոյ եւ Իրանի մայրաքաղաքներուն մէջ:

Ջուր են մեր անզօր աղաղակներն ու յուսահատ ճիչերը: Եթէ կ'ուզենք, որ հաւատան, վստահին, յարգեն ու սիրեն մեզ, պէտք է որ նախ մե՛նք մեզ ճանչցնել տանք մեզ հիւրընկալող երկիրներուն:

Թերթ՝ գրաւոր քարոզչութեան, եւ խառն ակումբներ՝ բանաւոր պրոպագանդի համար, — ահա մերձեցումի եւ բարեկամութեան ամէնէն մօտ եւ ամէնէն դիւրին ճամբան:»

ԳԻՒՂ ՄԸ ՄՈԽԻՐ ԴԱՐՁԱԾ

Լէնինկրատէն կը հեռագրեն թէ վօլկայի նահանգին մէջ, Զապլակնովէ գիւղը ոչնչացաւ հրդեհէ մը: 440 տուներ ամբողջովին մոխիր դարձան: Ամբողջ արջառը եւ բոլոր ցանքերը փճացան:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութիւնն ալ հրամայեց գործադրել օրական 8 ժամ աշխատանքի օրէնքը: Գիշերային աշխատանքի տեւողութիւնը պիտի ըլլայ միայն եօթը ժամ, իսկ վտառողջ գործերու մէջ՝ վեց ժամ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը հարիւր միլիոն մառք յանձնեց Միջազգային Դրամատան, իբրեւ երաշխաւորութեան գումար, ինչպէս նախատեսուած է Լահէյի համաձայնագրով:

ՊԱՆԴՈԿԻ ՄԸ չորս յարկերը փլան Գշ. օր, Ճենովայի մէջ: Մէկ հոգի մեռաւ եւ քսան հոգի վիրաւորուեցան: Հեռագիրը կ'ըսէ վիրաւորներուն մեծ մասը Արաբներ, Սուրիացիներ եւ Հայեր են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր Բեսեդովսկի մը եւս

Իրարու ետեւէ փախուստ կուտան Խ. Միութեան արտասահմանի ներկայացուցիչներն ու գործակալները:

Փարիզի դեսպանատան գործակատար Բեսեդովսկիի ծանօթ փախուստէն եւ Սթոքոլմի դեսպանատան դէպքէն յետոյ, ահաւասիկ նոր ելոյթ մը, դարձեալ Փարիզի մէջ:

Պ. Նիքօլա Բրուքօֆ-Անկարութի, ընդհ. քարտուղար Փարիզի խորհրդային դրամատան (26, ավընիւ տը լ'Օփէրա) երկուշաբթի օր իր հաշիւներուն ճշդութիւնը հաստատել տալէ յետոյ, կը ձգէ կ'երթայ, բուռն տեսարան մը սարքելով: Անմիջապէս դեսպանատուն կը կանչեն, բայց բացարձակապէս կը մերժէ, յանձն առնելով բոլոր հետեւանքները: Այս առթիւ նամակ մը ուղղած է Փարիզի թերթերուն, պարզելով իր կեանքն ու տագնապները:

Այդ նամակին մէջ, Պ. Բրուփոֆ կը պատմէ թէ 1917 հոկտեմբերէն ի վեր գործօն անդամ էր համայնավար կուսակցութեան, անոր յարած ըլլալով կատարեալ գիտակցութեամբ եւ յեղափոխական երկար գործունէութենէ մը յետոյ որ իրեն արժած է ինը տարի թիապարտութիւն: «Կուսակցութեան յարելէ յետոյ, վարեցի զանազան պաշտօններ կարմիր բանակին մէջ: (ԽՄԲ.— Այստեղ կը թուէ այդ պաշտօնները: Յիշենք միայն թէ եղած է քննիչ կովկասեան - կասպեան ճակատին: Յետոյ կը շարունակէ.

— Վերջին տարիներս, յաճախ կը խորհրդածէի թէ հիմք ունի՞մ պայքարելու ռուս համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ: Ամբողջ բոլորտիքս կը տեսնէի դիւանապետութիւն եւ ճնշում աշխատաւոր զանգուածներու, խոստացուած ազատութեան փոխարէն: Նախ կը կարծէի թէ չարիքին արմատը կը գտնուի մարդոց մէջ, կուսակցութեան ոճրագործ վարիչներուն մէջ: Բայց յետոյ եկայ այն եզրակացութեան թէ չարիքը կը գտնուի բուն իսկ դրութեան մէջ, թէ աշխատաւոր զանգուածները հարստահարելու դրութիւնը չի կրնար ուրիշ հետեւանք ունենալ բայց եթէ այն ահռելի արդիւնքները որ կը տեսնենք, եւ չի կրնար ուրիշ բանի յանգիլ եթէ ոչ բռնութեան եւ հարստահարութեան այն արիւնոտ անելին ուր խրեցաւ երկիրը ներկայ դիկտատորութեան միջոցաւ: Եւ, խղճիս առջեւ դատաստան ընելով, վերջնապէս որոշեցի հրաժարիլ կուսակցութենէն եւ իմ կարողութեանս չափով պայքարիլ իմ քաղաքական իտէալներուս համար»:

⁂ Պ. Բրուփոֆ, որ 4500 ֆր. ռոճիկ ունէր, կասկածի տակ էր ատենէ մը ի վեր, իր իսկ պաշտօնակիցներուն կողմէ, որոնք տեղեկագիր ղրկած էին Մոսկուա: Դեսպանին հրաւէրը մերժած ըլլալով, հրաման ստացած է Մոսկուա դառնալու. բայց ի հարկէ այդ ալ պիտի մերժէ: Ո՛ր կողմ ալ դառնայ, ծայրը մահապատիժ է:

Կը կարծուի թէ շատ աւելի կարեւոր յայտնութիւններ պիտի ընէ այս նոր դասալիքը, քանի որ իր պաշտօնավարած դրամատան միջոցաւ կը մատակարարուէին Մոսկուայի մեծագումար վարկերը: Դրամատունը կը կոչուի — Banque Commerciale pour l'Furope du Nord.

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Նոր հեռագիրներ կը հաստատեն թէ համահնդկական համագումարը երբեք նկատի չառներ փոխարքային նոր արգելքը, օտար ապրանքներու դէմ բացուած պայքարին առթիւ: Երեքշաբթի օր 500 կիներ պահապան կեցան խանութներու առջեւ, որպէս զի օտար ապրանք չգնուի: Պայքար կը մղուի նաեւ ա՛յն տեղացի վաճառականներուն դէմ որոնք օտար ապրանքներ կը ծախեն: Այս պայքարը ծաւալուն հանգամանք առած է Պոմպէյի մէջ եւ պիտի տարածուի նաեւ Պէնկալի նահանգին մէջ:

Լուրի մը համաձայն, եթէ անհնազանդութեան պայքարը չդադրի մինչեւ յունիսի վերջը, կառավարութիւնը պաշարման վիճակ պիտի հրատարակէ:

Աղի մեծաքանակ վաճառականները որոշեցին կառավարութենէն աղ չգնել մինչեւ չորս ամիս:

Իտալիա կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ

Պ. Կրանտի, Իտալիոյ արտաքին նախարարը, շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ երեքշաբթի օր, ծերակոյտին մէջ, ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց մասին: Եւ ամէնէն առաջ ծանրացաւ հաւասար տորմիղ ունենալու հարցին վրայ: Յայտարարեց թէ Իտալիա պատրաստ է ընդհատելու նոր մարտանաւերու շինութիւնը, եթէ Ֆրանսան ալ այդպէս ընէ եւ երկու երկիրները բանակցութեան ձեռնարկեն, վիճելի խնդիրները կարգադրելու համար: «Պ. Մուսոլինիի բանաձեւը երկու հիմնական խնդիրներ կը պարունակէ, — համապատասխանում եւ կրճատում: Հաւատարիմ այս սկզբունքներուն, կը յայտարարեմ թէ՝ բանակցութիւնները դիւրացնելու համար, իտալական կառավարութիւնը պատրաստ է ընդհատելու 1930ի նաւային շինութիւնները, պայմանաւ որ ֆրանսական կառավարութիւնն ալ նոյնը ընէ իր այս տարուան ծրագրին համար: Նկատի առնելով երկու տորմիղներուն ներկայ վիճակը եւ մանաւանդ կազմը, բացայայտ է որ այդպիսի կարգադրութիւն

(Լուծերու շարունակութիւնը նարդա Դ. էջ)

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Ժուռնալ տը Ժընէվ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրք իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնեն Մոսկուայի կազմակերպած համայնավարական շարժումին դէմ: Ձախողած են Կոմինտէրնի ճիգերը՝ նախկին իթթիհատականները իրենց մէջ առնելու: Թուրք համայնավարներու եւ Մոսկուայի կապը կը պահեն առեւտրական ներկայացուցիչները:

Ռուսաստանէն վերադարձած Թուրք գերիները ռուսերէն սորված ըլլալով, կարեւոր դեր մը կը խաղան այս ուղղութեամբ: Նոյնպէս համալսարանի ուսուցիչներուն եւ մարզական միութիւններուն մէջ տեղ գտած են համայնավարները: Նոյնիսկ բանակին եւ նաւատորմին մէջ ներկատուած է Մոսկուայի աշխատանքը: Պոլսոյ օտարականներուն մէջ ալ առանձին բջիջներ կազմուած են: Իտալական կեդրոն մը կայ Կալաթայի մէջ, իսկ ֆրանսական մը՝ Պոլսոյ մէջ:

ՄԵՂՐԱԼՈՒՍԻՆԸ ՑԷՓԼԻՆՈՎ

Նիւ Եորքէն ճամբայ ելաւ հռչակաւոր Ցէփլինը եւ Գերմանիա կը սպասուի հինգշաբթի (այսօր): Այս ճամբորդութեամբ տեղի կ'ունենայ առաջին մեղրալուսինը օդանաւով: Արդարեւ, ճամբորդներուն մէջ կը գտնուին երկրախոյզ Սըր Հըրպըրթ Ուիլքինս եւ իր մանկամարդ կինը, որոնք թէեւ քանի մը ամիս առաջ են ամուսնացած, բայց տակաւին առիթը չեն ունեցած մեղրալուսնի պտոյտ մը կատարելու: Պատասխանելով իրեն ուղղուած շնորհաւորական հեռագիրներուն, Տիկին Ուիլքինս հեռագրեց, անթելով.— «Կը ծփանք կախարդական նաւու մը մէջ, երկրի եւ երկնքի միջեւ»:

⁂ Հրամանատար Էքէնէր տեսակցութեան մը միջոցին յայտարարեց թէ 1931 սեպտեմբերին կանոնաւոր երթեւեկ մը պիտի պիտի հաստատէ եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ»:

⁂ Օդանաւը ճամբայ ելաւ երեքշաբթի առտու եւ Սէվիլ (Սպանիա) կը սպասուի 50 ժամէն, իսկ Ֆրէտրիխսհաֆէն՝ (Գերմանիա) 20 ժամէն:

⁂ Քսանըչորս ժամէն Պաղտատէն Մարսիլիա հասաւ օդային թղթատար մը, որ նոր կազմակերպուած էր ֆրանսական ընկերութեան մը կողմէ: Մինչեւ հիմա երեք օր կը տեւէր սպասարկութիւնը:

⁂ Օր. Էմի ճընսըն, որ օդանաւով կտրեց հարաւային Ատլանտեանը, Բրիտանական կայսրութեան պատուանշանը ստացաւ Անգլիոյ թագաւորին ծննդեան առթիւ:

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ, Քիւրթէն, կը շարունակէ խոստովանիլ իր հրէշային արարքները, — ամէն օր մէկնոր ոճիր կամ գողութիւն: Մինչեւ հիմա խոստովանած է քանի չափ սպանութիւններ եւ գողութիւններ, եւ նոյնքան ալ հրձիգութիւն:

ԸՆԴՀ. ՋԵՂՋ.— Գերմանիոյ մէջ մեծ յուզում պատճառեց լուր մը, որուն համաձայն նախագահ Հինտէնպուրկ յայտարարութեամբ մը ընդհանուր գեղչ պիտի առաջարկէ պաշտօնեաներու թոշակներուն վրայ:

Կառավարութիւնը հարկադրուած է այս միջոցին դիմել, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար:

Պաշտօնեաներու ընդհ. Միութիւնը, որ 90,000 անդամ ունի, հիմակուընէ ուժգնօրէն կը բողոքէ այս մտադրութեան դէմ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՖԻՐՈՒԶ ՄԻՐԶԱ ԴԱՏԱՊԱՐՏՒԱԾ

Օտարների վայելած առանձնաշնորհների արքայական հրամանով ջնջումից յետոյ՝ վերջին երեք տարիներում՝ Մայիս 1927-Մայիս 1930 պարսիկ կառավարութիւնը ամէն առիթով զգալ է տալիս հրամանի ուժը իրականութեան մէջ. աւելի՛ պարզ շատ իրողութիւններ կարելի է արձանագրել, որոնք ապացուցանում են, թէ իրօք ջնջւած են առանձնաշնորհները եւ երբեմնի հարկատու երկիրը օրէ ցօր փաստապէս ամրացնում է իր ինքնիշխան անկախութեան հիմքերը:

Պարսկաստանի պատմութիւնը այս տարի մանաւանդ արձանագրեց երկու խոշոր աննախընթաց իրողութիւններ, երկուսն էլ դատական, որոնցից մէկը յանգեց օտարահպատակ ռուս Գրիշայի կախաղան բարձրանալուն, միւսը ծնունդով պարսիկ, արքայական ծագումով, բայց օտար հովանաւորութիւն վայելող կաշառակեր անւանի գործիչ Ֆիրուզ Միրզայի ամօթալի դատապարտութեան:

Առաջին անգամ մահւան է դատապարտւում եւ իր յանցանքը քաւում կախաղանի վրայ օտարազգի մէկը, մինչդեռ անցեալներում ոչ միայն օտար, այլ տեղացի մարդասպաններ ու ոճրագործներ այս կամ այն դեսպանի, հիւպատոսի, օտար ազդեցիկ առեւտրականի սովորական միջնորդութեամբ խուսափում էին օրինական հետապնդումներից: Դժբախտաբար ժամանակին թերթաց այս ուշագրաւ դատավարութեան մանրամասնութիւնները տալ: Երկու խօսքով ասեմ, որ ռուս Գրիշան Ղազւինում կացինի հարւածներով սպանում է յոյն գինեվաճառին ու վերջինիս ռուս կնոջ, կողոպտում է նրանց ունեցած դրամն ու անյայտանում:

Երկրորդ դէպքը բոլորովին թարմ է եւ աւելի քան ուշագրաւ: Առաջին անգամը լինելով բարձրաստիճան մէկը, նախկին նախարար, հետապնդւում է օրէնքի սահմաններում որպէս կաշառակեր:

Ֆիրուզ Միրզա, իր հին անունով յայտնի Նօսրաթը Դօվլէ, որ վաղուց իր բնակարանում հսկողութեան տակ էր առնուած եւ վերջերս բանտարկւած Թէհրանի ոստիկանատանը, ապրիլ 29ի առաւօտեան զինւորական հսկողութեան տակ տարւում է ոճրագատ ատեանի առաջ դատւելու, քանի որ Ելմտական նախարար եղած միջոցին կաշառքներ է ընդունել ու այսպիսով վնասել պետական շահերը:

Հակառակ մեղադրեալի ճարտասանութեան, իրեն արդարացնելու բոլոր ջանքերին, հակառակ իր երեք պաշտպան փաստաբանների ճառերին, երբեմնի ամենակարող նախարարը դատապարտւում է չորս ամիս բանտարկութեան, վերցրած կաշառքի եռապատիկը վերադարձնելու: Միաժամանակ զրկւում է քաղաքացիական բոլոր իրաւունքներից. այսինքն չի կարող պետական ծառայութեան մտնել եւ պետական պատւանշաններ գործ ածել. չի կարող ընտրել կամ ընտրւիլ թէ խորհրդարանական, թէ ամէն տեսակի հանրային մարմինների ընտրութիւնների մէջ. չի կարող մասնակցել իրաւարարական մարմինների, իրաւունք չունի դպրոցներում տեսչի կամ ուսուցչի պաշտօն վարելու, լրագրութիւն անելու, եւլն:

Համապատասխան օրէնքի համաձայն, երեք օրւայ ընթացքում պիտի գործադրւի այս վճիռը: Հարուստ է մեղապարտը եւ 50 — 60000 ղրանը հեշտութեամբ կարող է վճարել: Թերեւս մտածում է դրամով գնել նաեւ բանտարկութիւնը: Ամէնից ծանրը այն է սակայն, որ չի կարող շարունակել իր քաղաքական կեանքը: Այս տեսակէտէն վճիռը շատ համազօր է մահապատժի:

Երեք տարի առաջ չէր կարելի այսքան ազդեցիկ մէկի մասին դատավարութեան խօսքն անգամ անել: Նախ իր օտար բարեկամները չէին թողնի եւ ապա օրէնքի առաջ բարձրաստիճան մարդիկ հեռու էին ամէն տեսակի պատասխանատուութիւնից: Նախարարների դատելու նորաստեղծ յատուկ օրէնքի վրայ հիմնւած է, որ գերագոյն դատարանը քաջութիւն ունեցաւ խայտառակութեան սիւնին գամելու կաշառակեր Շազդէին:

Օրաթերթերը օրեր շարունակ ընդարձակ էջեր նւիրեցին այս բացառիկ ու հետաքրքիր դատավարութեան: Կարգ մը թերթեր ամէն երեկոյ արտակարգ յաւելւածներ տւին, իսկ դատարանի սրահը լեցուն էր միշտ հարիւրաւոր հետաքրքիրներով, որոնց թւին բազմաթիւ պետական գործիչներ, լրագրողներ, օտար դիւանագէտներ, թղթակիցներ եւ այլն: Սովորականի հակառակ սրահում կիներ իրենց յատուկ տեղը չունէին այս անգամ. Հրաւիրւած էին բազմաթիւ վկաներ, որոնք երբեմն ծիծաղ էին պատճառում ներկաներին՝ նախկին նախարարի կաշառքներ վերցնելու երբեմն իրար հակասող պատմութիւններով: Եղան վկաներ, որոնք յայտարարեցին, թէ նախնական քննութիւնների ժամանակ իրենց կամքից անկախ սուտ վկայութիւններ են տւել: Ինքը՝ մեղադրեալը իր պաշտպանողականում պնդում էր, թէ այս պատմութիւնները հիմնւած են սադրանքների ու դաւերի վրայ, բայց իր հակառակորդներին չի ուզում հաճոյք պատճառել՝ ջղային վիճակում շատ ճշմարտութիւններ հրապարակ հանելով եւ այլն: Անշուշտ ոչ մի ակնարկ իր դաւերի մասին, որոնք այնքան թանգ նստան երկրի ղեկավարների ու ժողովրդի վրայ եւ որոնք վերջ գտան իր դատապարտութեամբ: Ահա գըլխաւոր պատճառը, որ մամուլն ու հանրային կարծիքը միաբերան ողջունում են դատավճիռը:

Չմոռանամ արձանագրել, որ վկաների շարքում կար նաեւ մի հայ՝ բոլորից յարգւած մի ծերունի, Պ. Ալբերտ Ցովհաննէսեան, Թէհրանի քաղաքային վարչութեան նախկին պաշտօնեայ, այժմ Միլլի դրամատան ընդհանուր հաշւապահը:

Սեղանի վրայ կան մի շարք զեղծումի ու կաշառակերութեան դատեր, որոնք խստութեամբ հետապնդւում են, ունենալով մի նպատակ, — այն է մաքրել պետական հաստատութիւնները ոչ-պարկեշտ տարրերից ու առաջն առնել պետական—ազգային հարստութիւնների կողոպուտին, որ նախ քան ներկայ իշխանութիւնը այնքան ընդհանրացած էր ու խոր արմատներ բռնած:

Պէտք է ողջունել մաքրագործման այս բուժիչ քաղաքականութիւնը: Ուրախալի է մանաւանդ յիշել, որ բոլոր հաստատութիւններում երկար տարիներից ի վեր գործող հայազգի ամէն կարգի պաշտօնեաներ իրենց բազմաթիւ պարսիկ բարեխիղճ պաշտօնակիցների հետ իրաւունք ունին հպարտանալու իրենց անցեալով եւ ոչ մի հայ պաշտօնեայ չնստեց մեղադրելի նստարանին վրայ:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՃԱՓՈՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գ.

Երկրորդ կարեւոր թատերախաղն էր «Թակէ-Նօ-Զիքարա», որ թարգմանի՝ «Թաքուն նախախնամութիւն»: Երեք արար:

Առաջինին մէջ՝ թէյատուն մը բարձունքի մը վրայ: Երիտասարդ գիւղացի մը՝ Շունի, որ կը դարպասէ թէյատան մէջ ծառայող աղջկան: Տղան կու գայ, երբ աղջիկը զբաղած է թէյատունէն դուրս: Բար մը կը նետէ աղջկան կողմը ու կը պահուըտի թէյատան մէջ: Կը նայի աղջիկը ու չի տեսներ կատակին հեղինակը: Տղան կը կրկնէ ու վերջապէս դուրս կ'ելլէ թաքստոցէն: Սիրահարները կը մօտենան: Ի՛նչ միամիտ ու մաքուր յարաբերութիւն: Ու՛ այդ տարփական մենութեան մէջ՝ ո՛չ մէկ համբոյր ու հպում:

Կը հասնի տղուն հայրը, Իւզաէմօն: Կը տեսնէ: Կը հաւնի տղուն: Կ'ընդունի որ ան իր փեսան ըլլայ:

Իւզաէմօն պիտի երթայ գտնէ նահանգին իշխանը, ուղղակի եւ առանց որեւէ միջնորդի՝ անոր սրտին կոչ ընելով որ օգնէ սովահար գիւղացիներուն, փրկէ զանոնք վերջնական փճացումէ: Սակայն օրէնքով պարտաւոր է իր խնդրագիրը ներկայացնել իշխանին՝ ստորադաս պաշտօնեաներուն միջոցաւ: Ինքը, գեղջուկ, իրաւունք չունի անձամբ իշխանին առջեւը ելլելու. անսաստումին պատիժը՝ մա՛հ է: Իւզաէմօն, սակայն, տեսնելով որ անուղղակի դիմումները որեւէ արդիւնք չեն տար, որ գիւղացին կը շարունակէ տանջուիլ սովէն, կը վճռէ ներկայանալ իշխանին՝ առանց այլեւայլի, մահը աչք առած, գիւղացիներու փրկութեան սիրոյն: Կը պարզէ իր դիտումը զինագործ Ընդոյին որ իր բարեկամն է, կը խնդրէ անկէ հայր ըլլալ իր տղուն՝ եթէ իր գլխուն փորձանք մը գայ, ու իր սուրը կը յանձնէ զինագործին որպէսզի զայն փոխանցէ իր տղուն՝ իր մահէն վերջը:

Իշխանը, իր հետեւորդներով, որսի ելած է: Պահ մը կը հանգչի թէյատան առջեւ: Կը տեսնէ աղջիկը, որ աչքը կը խածնէ: Կ'ուզէ զայն իբր հարճ: Աղջիկը կը հակառակի:

Իշխանին հրամանով, իր մարդիկը կը բռնեն զայն. քաշկըռտելով պիտի տանին՝ եթէ չհամակերպի իր յօժար կամքով հետեւիլ դէպի պալատ: Ու ահա՛ կու գայ Իւզաէմօն, խնդրագիրը ձեռքը: Ի՛նչ յանդգնութիւն: Իշխանին առջեւ ելլէ՛: Կը բռնուի, կը կշտամբուի, կ'աքացուի, կը նախատուի, կը խոշտանգուի ու ի վերջոյ կը սպաննուի: Դիակը կը նետեն անդին, ժայռի մը ետեւ, ու աղջիկը բռնի ուժով կը տանին:

Այդ պահուն կը հասնի երիտասարդը: Իշխանը արդէն հեռացած է իր դաժան խումբով: Նշանածը չկայ: Կը ձայնէ: Ո՛չ մէկ պատասխան: Հոն կը յամի դեռ իշխանին հետեւորդներէն մէկը: Տղան կ'ըմբռնէ կացութիւնը: Աղջիկը փախցուցած են: Սակայն ո՞վ: Ո՞ւր: Կը խնդրէ հետեւորդէն որ աջակցի իրեն՝ իր նշանածին հետքը գտնելու: Տեղեակ ըլլալու է անցուդարձին: Իր ազնուապետական քամահրանքին մէջ, իշխանին հետեւորդը չի մեղքնար — ի հարկէ՛, — այդ կոշտ ու պլոշտ գեղջուկին: Ընդհակառակը, կը հրամայէ, ձեռքը սուրին երախակալին, որ գետնասող անցնի իր սրունքներուն մէջէն, ի նշան նուաստ հպատակութեան: Ու գեղջուկ երիտասարդը, կալուկապ առիւծի մը պէս, աւանդական սորկութեամբ կը կատարէ զզուելի ազնուականին կամքը: Սակայն քիչ վերջը, ժայռին ետեւէն երեւան կը հանէ իր հօրը դիակը:

Այս կրկնակ կսկիծը այլեւս շղթայազերծ կը դարձնէ տղուն աւանդապաշտ կրաւորականութիւնը: Իր կատաղութիւնը հիմա չափ չունի: (Ու հոն, գեղջուկ այդ երիտասարդը, իր հօրը դիակին առջեւ այնպիսի աղեկտուր ողբ մը ողբաց, զոր կարելի չէր անսարսուռ լսել: Անիկա ճափոներէն չլացաւ, այլ՝ մարդկերէն):

Դէպքը կը շրջուի: Կացութեան տէրը այլեւս երիտասարդն է: Կը ցատկէ, անխնայ կը ցփէ ազնուականը: Կը խլէ սուրը այդ վատին կողէն եւ կը պարտադրէ որ շան մը պէս սողայ ան իր սրունքներուն տակէն, ինչ որ հեծեծագին սոսկումով մը կը կատարէ:

(Ի՛նչ հուժկու տեսարան մը կարելի էր կազմել՝ քիւրտ պէկի մը առեւանգումին եւ իր սորկութեան շղթաները կոտրտող երիտասարդի մը ամեհի ընդվզումին բեմադրութեամբ:)

Շունի ուխտած է վրէժ լուծել: Վրէ՛ժ իր անպատուուած նշանածին: Վրէ՛ժ իր թոպամահ հօր:

Բայց չարագո՞րծը: Ո՞վ է ան: Ո՞ւր է ան: Ա՛խ, եթէ ձեռք անցնէր...: Իր հօրը բարեկամը Ընդօ, դեռ ձայն չի հաներ: Կանո՛ւխ է: Երիտասարդը դեռ չի կրնար սուր շարժել: Ու զինագործը սուսերամարտի փորձ մը կ'ընէ դիտմամբ, որու միջոցին վայրկենաբար կը տեսնուի տղուն անճարակութիւնը:

— Տո՛ւր ինծի դուն հօրս սուրը, ես կը խոստանամ որ պիտի սորվի՛մ զայն գործածել արժանապէս ու հարուածել յանցաւորը:

Զինագործը կը յանձնէ սուրը, կուտայ պէտք եղած դրամը որպէսզի տղան, ամէն հոգէ զերծ՝ երթայ զբաղի միմիայն զինավարժութեամբ:

Երկրորդ արարուածը կը բացուի գիւղի մը անտառին վրայ:

Աւազակախումբ մը: Աւազակները կը կողոպտեն ծերուկ ճամբորդ մը որ հոնկէ կ'անցնէր իր աղջկան հետ: Դրամին քսակը կը պահէ աւազակապետին վայրագ կինը: Աղջիկը կը փախցնեն: ու պիտի սպաննեն ծերունին՝ որ ծառի մը շուրջը կը դառնայ աղիողորմ՝ պրծելու յոյսով:

Ու ահա՛ ազատարարնե՛րը: Շունի եւ իր խումբը:

Խմբապետ Շունի՝ կտրիճ սուսերամարտիկ մըն է, անվեհեր, անսայթաք: Ու մանաւանդ արդա՛ր:

Խերը կ'անիծէ աւազակներուն որոնք կծիկը կը զննեն: Կը կապկպէ աւազակապետն ու իր կինը որոնք ծունկի վրայ կը մնան, անզօր իր սպառնալիքին առջեւ: Իր ձեռքն է անոնց կեանքը: Բայց անիկա կը խնայէ նոյնիսկ չարագործներուն: Ճափոն թատրոնը թերեւս կը տանի այս կացութիւնը: Շունի, սուրի հարուածով մը կը կտրէ մեղապարտ աւազակներուն կապերը, կ'արձակէ զանոնք, քսակ մը ոսկի ալ կուտայ իրենց եւ կը հրաւիրէ որ դառնան քաղաք ու այսուհետեւ նոր կեանք մը, պարկեշտ կեանք մը, խաղաղ ու կանոնաւոր կեանք մը սկսին իրենց համար...

(Կարելի՞ էր քրիստոնէական այս ժէսթը՝ ջարդարար չէթէճիներու հետ, ո՛վ ամերիկացի միսիոնար...):

ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼ

(վերջը յաջորդով)

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Սալմաստի երկրաշարժին համընթաց, Լէնինականի մէջ եւս (Հայաստան), մայիս 6ին զգալի եղան թեթեւ ցնցումներ, քիչ մը դող պատճառելով բնակիչներուն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՅԱՐԳԱՆՔ ԱՌ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ...

Կիրակի օր Albert Iի մէջ ցերեկ եւ գիշեր ներկայացուեցաւ «Լէպլէպիճի Հօրհօր Աղա»ն:

Նպատակ չունինք ամէն գինով խծբծելու, եւ կամ յոռետես ըլլալու գործի մը մասին, զոր գէշ աղէկ մէջտեղ հանել փորձեցին Փարիզ հաւաքուած խումբ մը արուեստագէտ եւ արուեստագիտուհիներ, անշուշտ բարեմտութեամբ: Եւ սակայն, ի պաշտօնէ չենք կրնար գործին վրայ նայիլ իբր պարզ հանդիսատես, ու, հեղինակի մեր համեստ արժանապատուութիւնը կը ստիպէ քննել ձեռնարկը անհետացած դէմքի մը՝ Չուհաճեանի աչքով, իր իսկ գործը:

Այս տեսակէտէն չենք կրնար ըսել թէ քիչ յուսախաբ չեղանք: «Լէպլէպիճի»ն այսպէս ներկայացուած՝ շատ բան խլեց Չուհաճեանի վայելած համբաւէն:

Օփէրէթի շարքին մէջ մեզի հրամցուած «Արշին մալ ալան»ները մկրտեցինք մէյտան օյունու բացատրութեամբ. բայց կէս դար առաջ յօրինուած այս գեղեցիկ գործին, «Լէպլէպիճի»ի մասին կ'ուզէինք որ տարբեր կարծիք կազմուէր:

Նախ, նախընտրելի էր որ ըլլար թուրքերէն, բնագրին պէս: Թէեւ հայերէնի որդեգրումը եղած էր հաճելի ու սահուն կերպով, բայց խօսակցութիւններու մեծ մասը թրքական ռամիկ բառերով տեղի ունեցաւ:

Անցնելով երաժշտութեան, մեր դժգոհութիւնները անհամեմատ աւելի մեծ են:

Կը կարծենք թէ Փարիզի մէջ չէին պակսիր լաւագոյն ուժեր, որոնց միացումը կրնար լաւագոյն արդիւնքներ տալ: Վերջ ի վերջոյ՝ այսպիսի ձեռնարկներու յաջողութիւնը կախում ունի ժողովուրդի բարի կամեցողութենէն ու միամտութենէն: Բայց մինչեւ ե՞րբ: Ինչո՞ւ հաւատացնել թէ 40 հոգինոց եռաձայն երգչախումբ պիտի ըլլայ, երբ յայտնի է որ թատրոնին բեմը այդքան տեղ չունի, եւ խումբը ոչ թէ եռաձայն, այլ միաձայն ալ չի կրնար երգել, եւ ոչ թէ չի կրնար երգել, այլեւ երբեմն նուագին հետ համերաշխ չափով ծափ մը զարնելու յատկութիւնն ալ չունի, պարուհիները շարժելու համար: Ի՛նչ հարկ նոյնպէս ըսել գեղեցիկ եւ մեծ օրքէթրը, երբ Չուհաճեանի գեղեցիկ partitionը որ քսան հոգի մը կ'ուզէ, լղրճուեցաւ պարզապէս վեց հոգիի կողմէ, որոնք առանց ղեկավարի ի հարկէ չէին կրնար համերաշխութիւն պահել իրենց եւ երգիչներու մէջ: Ո՞ր անփորձ կազմակերպիչը ինքզինքին արտօնեց այս բանը, ո՞ր ինքնակոչ երգիչը համարձակեցաւ առնել մեներգուի մը դերը: Ներելի՞ է հարցնել թէ ո՞ւր կատարած են իրենց արուեստի ուսումը:

Անոնք որ «Լէպլէպիճի»ն տեսած են ինչպէս որ է, դժգոհ էին անշուշտ, բայց անոնք որ նոր կը տեսնեն, ի՛նչ գաղափար կազմեցին հեղինակի մասին...

Մեներգուներուն մէջ միւսներուն վրայ առաւելութիւններ ունէին անկասկած Վ. Պալըգճեան (Սանսար) եւ Ա. Գմբէթեան որ «Լէպլէպիճի»ի երգերը գոնէ չափով ու ջանքով երգեց: Տիկին Մարկրիթ Փափազեանի հաճելի առոգանութիւնը եւ շնորհալի արտաքինը դերասանական անհրաժեշտ յատկութիւններ են, բայց անբաւական են օփէրէթի մը փրիմա տօնաի դերը ստանձնելու համար: Վ. Սվաճեան (Խուրշիտ), Տիկին Շահ-Պարոնեան (Գամէր) միջակ արժէքներ ներկայացուցին, մասնաւոր գնահատանքով կը յիշատակենք Սարաֆեանի (Ճինկէօզ) խաղարկութիւնը, իբր բնածին արժէք մը:

Ընդհանրապէս բոլոր խմբերգները երգուեցան շատ աւելի թոյլ եւ ղանդաղ, այնպէս որ «Լէպլէպիճի»ի այն ոգեւորիչ քանի մը բաժինները թող..
լակն տպաւորութիւն:
Մեր հարցման պատաս..
նելով՝ նուագողները առարկ..
թէ նօթերուն վրայ ո՛չ մ..
րագութեան եւ չափի միջա..
կութիւն կայ, ինչ որ մեզ կ..
ծել տուաւ թէ նուագողն..
փէրէթին բնագիրը չէ, այլ
ւանաբար պարագաներու
մարցուած բան մը:
Մեներգի եւ խմբերգի
ղակցութիւնները չկատար..
ցան գոնէ միջակ յաջողութե..
Թողլարգելի դերասաններ..
բաւորուին մեր դիտողութ..
ներէն, զորս անարժաբար
հաճեանի գործը վեր հան..
նպատակաւ կը կատարենք
իրենք այս մասին մտա..
ջուելու էին: Այս առթիւ
հրդածութիւն մըն ալ:
Արուեստի ամէն արտա..
տութիւն երկու կերպ ունի
Արհեստաւորներու (profession..
եւ Բ. սիրողներու (amateur)
մէ: Առաջինները երբեմն նուի..
կանի հարկեցուցիչ պարագա..
րու տակ դժբախտութիւն
նին արտայայտելու իրենց
ուեստը ինչպէս որ կարծե..
եւ ոչ թէ ինչպէս որ պէտք
Իսկ վերջինները որոնք սիր..
ներ են, պէտք է սիրեն արուե..
տը, ո՛չ մէկ զանցառութիւն
րելի է իրենց, եթէ չեն կրնա..
թող չընեն: Բարեբախտութի..
է տեսնել որ մեր դերասանն..
իրենց ապրուստը բեմէն չէ՛
կը սպասեն: Հարց է գիտնալ
«Լէպլէպիճի»ի այսպիսի բեմ..
դրութիւն մը անհրաժե՞շտ
իրենց համար, թէ ծառայեց
փանթէզի կամ կողմնակի շ..
Հասարակութիւնը գոհ մ..
պիտի ըսեն:
Կե՛ղծ կամ կեղծաւոր հա..
րակութիւն: Կեղծ՝ երբ իսկ..
հասկցող չէ, կեղծաւոր՝ ե..
անդրադառնալով հանդերձ..
ի քաղաքավարութիւն չի..
իր դժգոհութիւնը յայտնել:
Մեծ մասը կը գոհանայ..
միր-կանանչ հագուստներով,..
նի մը գռեհիկ զուգերգով..
քիչ մըն ալ արեւելեան (..
անխուսափելիբացատրութեա..
քանի մը պարով:
Բայց մեր ժողովուրդը..
ողջմտութիւնը գտնելու կ..
ու ճաշակ ունի, եթէ գեղեցի..
ներկայացուի իրեն: Արուեստա..
գէտը պէտք չէ մօտենայ անոր..
այլ՝ զայն մօտեցնէ իրեն:

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Յ. Գ.— «Յառաջ»ի 30..
յիսի թիւին մէջ կը կարդա..
թէ Պերլինի մէջ ներկայացու..
է Արշին մալ ալանը, Տիկին..
դալի նախաձեռնութեամբ:..
Թղթակցին, ներկայ են եղ..
շատ մը Գերմաններ, տեղա..
թերթերու ներկայացուցիչն..
Թղթակիցը գոհ է որ այսպ..
խումբեր գաղութէ գաղութ
շրջին կրթելու համար հայ
գիները...: Թղթակիցը կ'ըսէ
տեղական թերթեր «Ֆօ..
Ցայթունկ» «Լօքալ Անձայ..
եւայլն ներկայացման մասին..
արտայայտուեր են ու լաւ..
կարեր:
Կատա՞կ է թէ իրական..
թիւն...

ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐՈՒՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆ..

Հիւանդանոցը գթութ..
յարկ մըն է, աղքատներուն..
մար, կ'ըսէին հին ատեն: Հ..
Ամերիկայի մէջ հիմը դրուա..
հիւանդանոցի մը, որ վայել..
յարկ մըն է, մեծահարուստ..
րուն համար:
Այս հիւանդանոցը մեծ..
իրաւունք ունին միլիոնատ..
հիւանդները, իրենց տրամադր..
թեան տակ ունենալով յարկ..
բաժիններ և պերճ կարաս..
Հիւանդանոցը ունի ծաղկ..
տան, մարզարան, մասնաւ..
րան, թատրոն, եւ տանիքի
վրայ պարտէզ: Վերջապէս..
փազանց գեղեցիկ շինուած..
որպէսզի ամէն մարդ..
փաքի... հիւանդանալ եւ..
տեղ պառկիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄՕՏ 15.000 ՖՐ. ՀԱՍՈՅԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 30 Մայիս (Սեփ. Թղթ.) — Ժամանակէն առաջ, երկսեռ հրաւիրեալներու բազմութիւն մը կը սպասէր «Plache»ի ծովահայեաց պարտէզին եւ սպասման սրահներուն մէջ. գաղութին գրեթէ բոլոր երեւելիները հոն էին առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան:

Ժամը 3.30էն վերջն էր, որ բացուեցաւ ընդունելութեան դուռը, իսկ թէյասեղանը տեղի ունեցաւ ժամը 4.30ին:

Կեդրոնական սեղանը զարդարուած էր գեղեցիկ ծաղկեփունջով մը, որուն մէջտեղ Նախագահի աթոռը գրաւած էր Պ. Լեւոն Բաշալեան, իսկ շուրջը բոլորուած էր յոբելենական յանձնախումբին եւ հին գաղութին անդամները: Սրահին կեդրոնը զետեղուած էր Ահարոնեանի կենդանագիրը, կուրծքը գեղազարդուած՝ երեք գոյներով՝ կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն:

Բացումը կատարեց առաջնորդ գալաքեան եպիսկ. եւ խօսք տուաւ յարգելի Նախագահ Պ Բաշալեանի, որ ըսաւ.

— «Այստեղ հաւաքուած ենք տօնելու համար Ահարոնեանը եւ անով հայ լեզուն: Հայ լեզուն այն հսկայ պատն է, որուն վրայ կը ծանրանայ ազգութեան գաղափարը, թոյլ ցուցիք այդ պատը, հայ լեզուն կ'իյնայ: Ահարոնեան հայ լեզուի մեծ վարպետն է, որովհետեւ ան իր նոր շունչով եւ աննման տաղանդով երգեց հայ տառապանքը, մատնանշելով միանգամայն փրկութեան ու ազատութեան ճանապարհը: Ան ճոխացուց մեր գրականութիւնը իր ինքնայատուկ երգերով:

«Ահարոնեան ծնած է Արարատի ստորոտը եւ ապրած է մեր տարաբախտ եղբայրներու ժամանակաւոր ուրախութիւններով եւ մշտնջենական ցաւերով. նոյնպէս ան մօտէն ծանօթացաւ պարսկահայ ժողովուրդի չարչարանքներուն եւ կովկասահայութեան տագնապներուն: Որով մեր մեծ գրագէտը իր շունչին մէջ կը մարմնացնէ երեք գլխաւոր շրջաններու հայութեան հոգեկան վերիվայրումները, եւ այդ շրջաններն են որ կը ներկայացնեն գրեթէ ամբողջ հայութիւնը: Կեցցէ հայ գիրն ու գրականութիւնը»:

Դերասան Ուզունեան արտասանեց «Ուխտաւոր»ը: Ցեղոյ խօսեցաւ Պ Ցովհ. Սահաթճեան.

— «Իմ ամբողջ կեանքիս տեւողութեանը ընթացքին մէկ յիշատակ միայն ունիմ Ահարոնեանէ, մաքուր զգացումով, անխառն ու սրտագին յիշատակ մը: Ան առաջին անգամ երբ Մարսէյլ եկաւ իբր Հայաստանի մարմնացումը, մենք զինքը դիմաւորելով, մեր յարգանքի բաժինը բերինք իրեն, եւ ի տես Ահարոնեանի՝ մեր հոգիները լեցուեցան հայրենասիրական անօրինակ յոյզերով»:

Դերասան Մարութեան իր տիրական ձայնով արտասանեց «Աշուղ»ը:

«Այսքան չարիք թէ մեզ ներեն մեր ոգիք, — Թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք»:

Կարճ բայց շատ սրամիտ խօսեցաւ գաղութիս մեծ հայրիկը, Պ. Ցակոբ Սէլեան, երկու բառի մէջ խտացնելով հայ լեզուի ու գրականութեան արժէքը, եւ խօսքը վերջացուց գոչելով դողդոջուն.— «Ապրի Ահարոնեան, ապրի հայ ազգը»:

Տոքթ. Խաթանասեան (Սուրտանէն), որ փարիզի հանդէսին ներկայ ըլլալէ վերջ, եկած էր Մարսէյլ, պատմեց իր տպաւորութիւնները եւ կրկնեց Ահարոնեանի վերջին պատգամը, «Հայ ապրինք, Հայ մնանք»: Ասոր վրայ, Նախագահին առաջարկով գաւաթներ պարպուեցան «հայ միութեան եւ համերաշխութեան սիրոյն:

Առաջնորդը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր խօսողներուն եւ բացատրեց թէ ճաշերը պէտք է ունենան իրենց գրական արդիւնքը՝ Այդ իսկ նպատակով ներկայացուեցաւ ժապաւինեալ տոմար մը, որպէս զի ամէն ոք արձանագրէ իր նուէրը «Ահարոնեան գրական ֆոնտ»ին:

Մօտ երկու հարիւր սեղանակիցներէն կէս ժամուան ընթացքին գոյացաւ 14,395 ֆրանք: Որոշուած է հանգանակութիւնը շարունակել դուրսը:

Թէյասեղանի գեղարուեստական բաժինը համեմուած էր գեղջկօրէն: Տիկիններ Սուրաբեան եւ Մարութեան շնորհալի երգեցին, ծափեր խլելով ներկաներէն:

Խօսեցան նաեւ Տիգրան Միրզայեան եւ փրոֆ. Խայիկեան: Ահարոնեանի ծանօթ տարեց ուսուցիչ մը կարդաց իմաստալից ու ամփոփ ուղերձ մը:

Ցեղոյ կարգով խօսեցան «Յառաջ»ի կողմէ՝ այս տողերը գրողը, երիտասարդ գրողներու կողմէ պ. պ. Զարոյեան: Հայ տիկիններու կողմէ Տիկին Մատլէն Եավէր կարդաց ոգեւորիչ ուղերձ մը: Ապա խօսեցաւ ազգ. վարժարանի տնօրէն պ. Ա. Արոյեան:

Ս. Միլտոնեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՔՍՈՐԷ ԴԱՐՁ

Գործավարներու Խորհուրդը 14 Մայիս թուակիր հրամանագիրով մը, որուն տակ ստորագրած են Ս. Կասեան (Նախագահ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի), Ս. Տէր Գաբրիէլեան (Նախագահ Գործավարներու Խորհուրդին), գաւառային համապատասխան մարմիններուն կը թելադրէ վերադարձի արտօնութիւն տալ բոլոր այն անձերուն եւ ընտանիքներուն, որոնք գիւղատնտեսութեան համայնացման առթիւ աքսորուեցան հետեւեալ շրջաններէն, — Դարալագեազ, Թալին, Կոտայք, Հրազդան, Վեդի, Աբարան, Աղբաբա, Դիլիջան, Համամլու, Հաջի-Խալիլ, Ղզլղոչ, Մոլլագեօքչայ, Ալլահվերդի, Իջեւան, Ղարաքիլիսա, Շամշադին, Ալափարս, Ախտա, Բասարգեչար, Կարմիր-գիւղ, Մարտունի, Նոր Բայազետ, Զորիս, Ղափան, Սիսեան: Բոլոր այս շրջաններէն աքսորուածները վերադառնալով, իրաւունք պիտի ունենան վերստանալու իրենց բնակարանները (Խորհ. Հայաստան, 15 Մայիս):

ՆՈՐ ՎԱՐԿԵՐ

Դպրոցներու ուսումնական համար բացուած է 3,200,000 րուբլիի վարկ մը, որուն կէսը պիտի տրուի անմիջապէս, մնացեալը ամիս մը յետոյ:

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՊԱԿԱՍ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (14 Մայիս) աշխատակից մը կը գանգատի.—

Անցեալ տարի 27 միլիոն րուբլի արժէքով շինարարական աշխատանքներու համար գործի կանչուած էին 15,000 բանուորներ: Այս տարի 42 միլիոն րուբլի արժէքով շինարարական աշխատանքներու համար կը պահանջուի 21,000 բանուոր: Դժուար թէ կարելի ըլլայ գտնել այսքան բանուոր, երբ օրական 5000 բանուոր պահանջող շինարարական մարմինները իրենց պահանջները առաջուընէ չներկայացնեն, ինչպէս իրենց սովորութիւնն է:

Ամբողջ ձմեռ մը անցաւ, եւ դեռ հողագործական գործավարութեան համապատասխան մարմինը որեւէ պահանջ չէ ներկայացուցած թէ որքա՞ն բանուոր պէտք է գիւղատնտեսութեան համար:

Շինութեան նիւթի հարցը այս տարի սուր հանգամանք մը ստացած է: Համապատասխան մարմինները տեղեկութիւն ունին թէ ո՞ր նիւթերը կը պակսին Հայաստանի մէջ, այնպէս որ հրահանգ տրուած էր գանոնք փոխարինել տեղական նիւթերով: Սակայն այսօր կարգ մը աշխատանքներ այնպէս կը մնան, որովհետեւ կը պակսի նիւթը (շաղախ, երկաթ, թիթեղ, եւայլն):

Գալով տեղական նիւթերուն, անոնք ալ շատ անգոհացուցիչ են: Արդէն շինարար մարմինները իրարու ձեռքէ կը խլեն փայտը: Քարի հայթայթիչ մարմինը ընդունակ չէ իրմէ պահանջուածը կատարելու: Փոխադրութեան հարցն ալ ամէնէն ցաւոտն է: Թէեւ քանի մը տարիէ ի վեր փորձը ցոյց է տուած այդ, տակաւին կարգի դրուած չէ խնդիրը: Համապատասխան մարմինին տրըւած է պահանջուած նախահաշիւը, բայց միշտ կը պակսի սայլը: Երբ սայլ ուզես, «դրամ տուր որ սայլ ճարեմ» կը պատասխանէ: Այս տարի անհրաժեշտ է 900 սայլ, մինչդեռ պատրաստ կայ 300 սայլ:

«ԱՆՕԹԻ ԵՆՔ...»

Ստալինի հրամանով, կը շարունակուին սրբագրութիւնները գործուած «քեալլագեօզ»ութիւններուն, կը վերադարձուին աքսորուածները, կը յանձնուին գրաւուած տուները եւ հողերը, պատժուին կուսակցական ծայրայեղութիւնները: Եւ սակայն կան կոմունիստներ, որ կը դիմադրեն, չեն ուզեր ընդունիլ իրենց մեղքը: Այսպէս «Խորհր. Հայաստան» կը պատմէ (14 Մայիս) թէ Բիւրական գիւղին մէջ կոմունիստ կիրակոս Կիրակոսեան, փոխանակ իր կատարած սխալները դարմանելու, կ'աշխատի «անսխալական» ձեւանալ: Եւ կը մերժէ ստանձնել իր մեղքը:

— Նախ, սխալներ չեն կատարել, իսկ եթէ կատարել են, ոչ թէ մեր կողմից, այլ կուսակցական բարձրագոյն օրգանների կողմից է, որովհետեւ նրանք են ուղղութիւն տուել ..., կը յայտարարէ Կիրակոսեան:

Կան ուրիշ յանցաւոր կոմունիստներ, որոնք կը հալածեն իրենց «քեալլագեօզութիւն»ները մերկացնող թղթակիցները:

Դավալուի կոմունիստներէն Ցովհաննէս Ցովհաննիսեան, որ գիւղատնտեսութեան համայնացման ժամանակ իր անասունները անխնայ մորթեց, յանդիմանագիր ստացաւ իր կուսակցութենէն: Բայց կոմունիստը կը պատասխանէ.

— Մենք քաղցած ենք, մեզ կշտացրէք, դուք խոստացաք կոլխոզում անասուններ տալ, բայց մինչեւ այժմ չէք տուել:

Եւ «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ Ց. Ցովհաննիսեան անօթութեան կը վերագրէ գիւղացիներուն կոլխոզէն հրաժարման պատճառը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ելմտական մասնագէտ եւ Լօզանի համալսարանին տնտեսական գիտութեանց փրոֆէսօր Մորֆ, որ Պոլիս կը գտնուէր, նոր դրամատան ծրագիրն ուսումնասիրելու համար, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Ծրագրուած դրամատունը ամբողջովին թրքական դրամագլխով պիտի կազմուի: Հիմակուհիմա 25 միլիոն ոսկի խոստացուած է: Այս դրամը բաւական է, եւ եթէ պէտք տեսնուի, պիտի աւելցուի: Կը յանձնարարեմ որ ամբողջ ժողովուրդը գնէ պետական դրամատան կողմէ հանուելիք բաժնեթուղթերը, որոնք տասը տարի վերջ մեծ արժէք պիտի ունենան:

Իւրաքանչիւր բաժնեթուղթի գինը պիտի ըլլայ 100 ոսկի եւ առաջին տարին 100էն 8 տոկոս պիտի վճարուի բաժնետէրերուն: Քանի մը տարի վերջը, տոկոսին քանակութիւնն ալ պիտի աւելնայ. պետական պանքերու բաժնեթուղթերուն ժողովուրդի ձեռքը գտնուիլը խիստ օգտակար է երկրին համար:

Տնտեսական կացութեան բարւոքման համար նախ պէտք է լուծել կարգ մը խնդիրներ, որոնց ամէնէն կարեւորը եւ հիմնականն է դրամի կայունացման ապահովումը: Եթէ այս պարագան ապահովուի, ամէն բան արմատէն լուծուած կ'ըլլայ: Դրամի կայունացումն ալ պետական դրամատունը պիտի ապահովէ: Ելմտական տագնապը փարատելու միջոցներէն մէկն ալ օտար դրամագլուխներու մասնակցութեան ապահովումը եւ դիւրացումն է: Այս գործն ալ անուղղակի կերպով պետական պանքան պիտի կատարէ: Ես դրամի կայունացման խնդրով չեմ զբաղիր: Այսու հանդերձ՝ նախամեծար կը համարիմ օտար դրամագլուխ մտցնել երկիր, քան թէ փոխառութիւն կնքել:

Այս տարի՝ ինչպէս աշխարհի ամէն կողմ՝ Թուրքիոյ մէջ ալ հունձքերը առատ են: Այս առատութիւնը Թուրքիոյ կեանքի սղութիւնը վերցնելով, աժանութիւնը պիտի ապահովէ: Սակայն, այս տարի ամբողջ աշխարհի մէջ տիրող այս առատութիւնը առաջ պիտի բերէ «երկրագործական արդիւնքներու առատութեան տագնապ» մը, որ շատ գէշ է, որովհետեւ համաշխարհային հրապարակին ապրանքի խիստ մեծաքանակ մատուցում պիտի ըլլայ, բայց ասոր փոխարէն գնորդ չպիտի գտնուի: Պէտք է կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի Թուրքիա կարելի եղածին չափ քիչ ազդուի այդ տագնապէն:

ԱՌԱՏ ԲԵՐՔ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի երկրագործական Նախարարութեանց պաշտօնական տեղեկագրութիւններէն կը հասկցուի որ այս տարի բերքերը չափազանց գոհացուցիչ են եւ կը գերազանցեն նախորդ տարիները: Ասոր արդիւնքն է նաեւ վերջին շաբաթ ուտեստեղէններու գիներուն աժանութիւնը:

Ձէթ, ցորեն, գարի եւ իւղ աներեւակայելիօրէն աժանցած են: Ցեղական ցորենը ներկայիս 205 ոսկեդրամ դահեկան կ'արժէ (մէկ քանթարը), մինչդեռ քանի մը շաբաթ առաջ 260 դահեկան էր, որով 55 դահեկան նախորդ շաբաթներէն աւելի աժան է: Ձէթին լիտրը հիմա կ'արժէ 7, մինչդեռ անցեալ շաբաթ 12 դահեկան էր: Համայի ամէնէն ընտիր իւղը հիմա 23-25 դահեկան կ'արժէ լիտրը, մինչդեռ քանի մը շաբաթ առաջ 35 էր:

Հակառակ սակայն այսքան փոփոխութեանց եւ աժանութեան, խանութպանները երբեք չեն աժանցուցած իրենց գիները եւ կրկնապատիկ շահով կը շարունակեն ծախել ամէն բան: Խեղճ աղքատներն են որ ընդհանրապէս կը տուժեն այս շահագործումներէն:

ԱՐՈՒԵՍՏ ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ

Լեհ գողերու խումբ մը ուզած է օգտուիլ գիտութեան բարիքներէն՝ տարածելու համար իր չարիքները ամէն կողմ: Այս գողերը չեն սիրեր արիւն թափել: Կղպանքին ծակէն քնաբեր կազ կը սրսկեն այն սենեակէն ներս, ուր հարուստ մը բազմած է իր թիկնաթոռին մէջ: Այսպէս քնացնելէ յետոյ, կը կողոպտեն ու կը հեռանան:

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 32 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Գուրգէն եւ Սերոբ չհաւանեցին էդ նամակին եւ երկու հաւատարիմ մարդ ղրկեցին ...ուեգելու, պատուիրելով, որ եթէ իսկ ապէս խումբը եկեր է, ըսէն, գնան Նեմրութի գոգը, մենք ալ հոն կ'երթանք: Այդ երկու մարդ գոց նամակ մը տուին, որ տանին Տիգրանին եւ Ցակոբին եւ ըսէն թէ՝ «մենք կ'երթանք համաձայն, այդ լուրը հոն բերէք»:

Մենք երկու ընկերներով գացինք Շամիրամ: Ես ու Խիզանցի Ցակոբը մի տուն էինք: Այդ գիւղը կար մի ֆախի, որ հայերէն գիտէր եւ ուղարկուած էր Բաղէշի շէխից: (Գիւղը այդ շէխին կը պատկանէր): Ֆախին ներս մտաւ մեր տունը, մեզ առանց զէնքի տեսաւ, բարեւ տուաւ եւ նստաւ: տանուտէրին հարցուց.

— Էս բարեկամները ո՞րտեղացի են:

— Բուլանըխցի են, մեր բարեկամներն են, ըսաւ:

Ֆախին լուրջ մեր աչքերուն կը նայէր: Սկսեց մեր հետ խօսել:

— Դէ՛ հ, — ըսաւ, — սուտ մի ըսեր, ասոնք Բուլանըխցի չեն. սրանց լեզուից կ'իմացուի, որ սա Խիզանցի է. իսկ սրա (ինծի համար կ'ըսէր) լեզուն ալ մեր երկրի լեզու չէ: — Ինձնից բան մի պահէք, — դարձաւ մեզի, — ես վատ մարդ չեմ:

— Քեզնից մենք ոչինչ չունինք պահելու:

— Դէ՛, լաւ, շիտակ ըսէ, ո՞րտեղացի ես:

— Շիտակ ըսեմ, էս մարդը Խիզանցի է, ես ալ Վանի պզտիկ գիւղացի եմ:

— Բայց քու լեզուդ Վանեցու լեզու չէ:

— Ես Պոլիս շատ եմ մնացեր հոն լեզուս փոխուեր է:

Ֆախին կապած ունէր խէնջալ մը եւ ատրճանակ մը:

— Դէ՛, ես կ'երթամ, — ըսաւ, — սպասէք մինչեւ իմ գալը. բայց չըսէք Ֆախին մեզնից վախեցաւ:

— Դուն մեզնից ինչո՞ւ վախենաս, դուն զէնքով, մենք առանց զէնքի (մեր զէնքերը հոդ պահուած էին). բայց դուն ալ չըսես, թէ ասոնք ինձնից վախեցան:

Քիւրտը թողուց գնաց: Քիչ վերջը լուր մը եկաւ հարեւան գիւղերուց թէ զօրք կուգայ: Սերոբ, Գուրգէն, բոլոր ընկերներովս գիւղի յետեւի բլուրները բարձրացանք, սպասեցինք: Զօրք չեկաւ: Բանից դուրս եկաւ, որ 40 Հասնանցի ձիաւոր Հայերու գիւղերուց թալան են վերցրել: Մի զարիթ 30-40 զօրքով ձեւականութեան համար կ'ընկնի յետեւնին, որպէս թէ թալանը յետ առնէ: Նեմրութի միւս երեսը կը կռուէին: Ձիաւորները կասկածելով թէ Բաղէշէն զօրք կուգայ՝ չորս ձիաւոր ղրկեցին մեր դիմացը Նեմրութի գագաթը, որ նայեն Բաղէշի ճանապարհը: Երեկոյեան ժամը 11ն էր, որ այդ 4 ձիաւորները անհետացան:

Արդէն մենք կ'երթայինք դէպի Նեմրութի գոլը, խումբը հոն պիտի գար: Բարձրացանք ձիաւորներու տեղը: Հեռուէն նկատեցինք որ 40 ձիաւոր կը քշէին ոչխարները կը տանէին: Մենք իջանք գոլի եզերքը: Պահապաններ դրուեցան: Գիշերը հոն անցուցինք: Առաւօտ աղօթարանին սուլիչներու ձայն եկաւ: Պահապանները եկան մեզի ձայն տուին, ըսելով՝ «կ'երեւի խումբն եկաւ»:

Վեր կեցանք խումբին դիմաւորելու: Ցակոբ, Տիգրան խմբապետներ 65 հոգով եկան մեր քով: Ուրախութեան համար 30-40 հրացան դատարկեցինք: Այդ այնպիսի տեղ մըն էր, որ թնդանօթ ալ զարկէիր՝ ձայն չէր դուրս տայ: Անմիջապէս կազմակերպուած գիւղերը նամակ գրեցին՝ հաց եւ ոչխար ուզեցին: Գիշերը 30 ոչխար եւ մեծ քանակութեամբ հաց եկաւ: Մենք հոդ կը գտնուէինք մօտաւորապէս 100 հոգի, որոնց մէջ կռուող ոյժ 15-20 տղայ, մնացածները բոլորն ալ անփորձ, հրացան բռնելն անգամ չէին գիտեր:

Դեռ խումբը Ռուսաց սահմանը չանցած՝ Տիգրան եւ Ցոկոբ խմբապետները բոլորին խոստացած էին՝ «տեսէք, որոնք որ փախստական չէք, զէնքերը կը տանենք Ապրոյի գերեզմանը կը յանձնենք եւ ձեզ կը ղրկենք ձեր տուները»: Նրանք սիրով ընդուներ էին: Երբ հասան Նեմրութ՝ այդ կողմի մարդկանց զէնքերը թափել տուին, իրենց ոտքի ամաններն եւ 10-10 ղրուշ տուին ու ղրկեցին իրենց տուները: Ցակոբին եւ Տիգրանին քանի մը ընկերներով ղրկեցին Կովկաս՝ երկու հրացան տալով իրենց: Զինուորներու մէջ կային Մշոյ դաշտեցին եւ մէկն ալ Սասունցի Հլողենցի Աւօն:

Նեմրութի գոլի մի մաս կը տաքանայ շնորհիւ հանգած հրաբխի անցքից դուրս ելած գոլորշիների. ջուրը ծծմբային է եւ այնքան տաք որ կարելի չէ լողանալ, մինչեւ որ գոլի միւս սառը ջրից չխառնել: Մենք հոդ մնացինք 6 օր եւ այդ 6 օրուան մէջ օրը երկու անգամ կը լողանայի այդ հանքային ջրի մէջ եւ բաւականին կազդուրուեցայ:

(Շար.)

մը համեմատաբար աւելի մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենայ իտալական քան ֆրանսական տորմիղին վրայ»։

Պ. Կրանտի խօսեցաւ նաեւ խաղաղութեան մասին, ինչպէս կ'ընեն բոլոր նախարարները, այսպիսի առիթներու մէջ։ Եւ այստեղ ալ քար մը գլորեց Ֆրանսայի հասցէին։ «Ապահովութիւնը պէտք չէ համարուի միջոց մը, այլ նպատակ մը, որուն պիտի հասնինք զինաթափութեամբ։ Գործունէութեան տրամաբանական կարգը պէտք է ըլլայ այսպէս, — զինաթափութիւն, իրաւարարութիւն, ապահովութիւն»։

Փոփոխութիւններ Խ. Միութեան մէջ

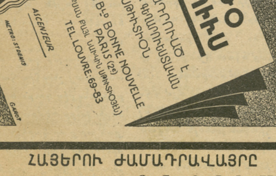
Պ. Եոզէֆ Ունշլիխտ, Խ. Միութեան պատերազմական եւ ծովային փոխ գործավարը, փոխ-նախագահ ընտրուեցաւ Տնտեսական Գերագոյն խորհուրդին։ Իրեն յաջորդեցին Օպորէվիչ՝ իբրեւ պատերազմական, եւ Կամարնէք՝ իբրեւ ծովային փոխ-գործավար։ Կ'ըսուի թէ Ունշլիխտ կուսակցութեան կարգ մը անդամներուն կողմէ կը համարուէր հաւանական թեկնածու Ստալինի, որ այժմ բուռն յարձակումներու կ'ենթարկուի եւ զոր իր հակառակորդները կ'ուզեն տապալել, յառաջիկայ համագումարին առթիւ։

30 հոգի վիրաւորուած

Երեքշաբթի առտուան ժամը 8.25ին զօրաւոր պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Քոնվանսիոն թաղամասը, «Մօթէօր ա կազ» ընկերութեան արհեստանոցին մէջ, երբ օդով լեցուն շիշ մը ջուրը կը կոխէին։ Վիրաւորուեցան 30 հոգի, որոնց երեքը ծանրապէս։

Անգործներուն հոգը Անգլիոյ մէջ

Աշխատաւորական կառավարութիւնը հարկադրուած է աւելցնել անգործներուն յատկացուած նպաստը, որ սարսափելի գումար մը կը կազմէ։ Քանի մը օրէն, Երեսփ. ժողովէն արտօնութիւն պիտի խնդրուի 20 միլիոն սթերլինի նոր փոխառութիւն մը կնքելու։ Օրէնքով, նպաստի գումարին սահմանն էր 40 միլիոն սթերլին, որ յետոյ բարձրացաւ 50 միլիոնի։ Բայց դրամները արագօրէն կը սպառին, քանի կ'աւելնայ անգործներուն թիւը, որ երկու միլիոնի մօտեցած է արդէն։ Նպաստները տարին 15,500,000 սթերլին կ'արժեն հարկատուներուն եւ 75 միլիոն՝ պետութեան։ Անգործներու հիմնադրամին հաստատումէն ի վեր (1922) նպաստի գումարը 425 միլիոն սթերլինի հասած է պետութեան եւ 170 միլիոնի՝ հարկատուներուն։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Այս Շաբաթ գիշեր։ կը խօսի՝ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։
ՎԻԷՆ.— Այս կիրակի ցերեկ։ » »
Վալանս.— 14 Շաբաթ գիշեր։ » »
ԼԻՈՆ.— 15 կիրակի գիշեր։ » »
ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Այս կիրակի ցերեկ։ կը խօսի ընկ. ԱՐԱՄ ԳԱՌՕՆԷ։
ԿԱՐՏԱՆ.— Այս կիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ։ կը խօսին ընկերներ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ։ Հանդէսէն յետոյ խնջոյք։

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Լա Սիօթայի Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբին կողմէ
Այս կիրակի ժամը 2ին Իտէալի սրահին մէջ
կը նախագահէ Պ. Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ
կը խօսին՝ Պ. Պ. ԱԲՕԵԱՆ եւ Բ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէի ընկերական դասախօսութիւնը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes։ կը խօսի ընկեր Բենօ։ Նիւթ՝ Վասպուրականի հերոսամարտը եւ հայ կամաւորներու դերը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Հրազդան» խումբը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. Gobelins։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Փոթորիկ խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards Պուա.Քոլոնպ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկեր Ն. Ալատինեանի բնակարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ընկ. Մ. Ալթունեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին 62 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրճարանի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանենք մեր սիրեցեալ քրոջ, հօրեղբօրաղջկան եւ ազգականուհիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀԱՍՊԷ ՓԱԼԱՔԵԱՆԻ

(33 տարեկան, Զարսանճագցի) մահը, որ տեղի ունեցաւ 1 Յունիս կիրակի առաւօտ ժամը 4ին տեղւոյս հիւանդանոցի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 2 յունիս Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ձեռամբ տէր Պասկ քհնյ. Վեհունիի, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Վալանսի գերեզմանատան մէջ։

Սգակիրներ

քոյրը՝ Պ. Փալաքեան (Վալանս), եղբայրը՝ Նշան Փալաքեան (Նիւ Եորք), Ազգականներ՝ Տօնապետ Փալաքեան (Վալանս), Աննա Փալաքեան (Վալանս), Նազլի եւ Վարդանուշ Փալաքեան (Վալանս)։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ. փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ է բոլոր անդամներու ներկայութիւնը։

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանի մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres) այս Կիրակի ժամը 4ին տեղի կ'ունենայ վարժարանին նորշէնքերուն բացումը, նախագահութեամբ Ժորժ Լէյկի, երեսփոխան եւ նախկին վարչապետ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Տէր եւ Տիկ. Շամախեան 50, Ե. Զարդարեան, Գ. Զաքարեան, Կ. Սարեան, Խ. Սահակեան, Յ. Քէնտիրեան, Ս. Խաչիկեան, Յ. Յովհաննէսեան, Ա. Մարտիրոսեան, Արմէն, Մ. Տէր Մարտիրոսեան, Բ. Գրիգորեան 10ական, Հ. Յարութիւնեան, Գ. Յովհաննէսեան, Լ. Արապեան, Կ. Ջաչանեան, Ս. Շալճեան, Մկրտիչեան, Օ. Գիւփէլեան, Տ. Փիլիպոսեան, Գ. Պօյաճեան, Ա. Յովհաննէսեան, Տ. Պէրպէրեան, Բ. Բէշօեան, Սահակեան, Մ. Կիրակոսեան, Ա. Մկրտիչեան, Գ. Սեղբոսեան, Տ. Մինասեան, Յ. Փափազեան, Բ. Պալիկեան, Ս. Թուլիկեան, Յ. Պալեան, Ջ. Մանուկեան, Կ. Գրալեան, Բ. Քասօեան, Ա. Խրիկեան 5ական, Կ. Սարըեան, Տիկ. Գալուստեան, Գ, Պէրպէրեան 4ական, Eli Nègre, Պապիկեան, Ա. Արապեան, Վ. Էֆէնտիեան, Մ. Նոբէկեան, Միքայէլեան 2ական, Օ. Խաչիկեան, Ա. Սուրաբեան 3ական, Յ. Մարտիրոսեան 20, Յ. Թոշիկեան 15 ֆր.։ Գումար 350 ֆրանք։

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Էրզրումի կարմրիկ հայ կաթոլիկ գիւղի բնակիչներէն Մկրտիչ Յարութիւն Մելքոնեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Յարութիւն, մայրը՝ Կատար, մօրեղբայրը՝ Սերոբ։ Յարութիւն Մելքոնեան տարագրութենէն երկու տարի առաջ՝ Սերոբին հետ Կովկաս գացած է եւ մինչեւ տարագրութեան սկիզբը թղթակցած է իր ծնողքին հետ։ Իմացնել՝ Անդրանիկ եւ կամ Սուրէն Սայլեանի, Բագգա (Սուրիա)։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Չօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Չօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ Թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Օխուցի (Խարբերդ, Բալուի գաւառ) Ազնաւոր եւ Վահան Ազնաւորեան որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ վաճառականութեամբ կը զբաղէին Պոլսոյ մէջ։ Այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել իրենց հօրեղբօրորդւոյն Յակոբ Ազնաւորեանի որ այժմ կը գտնուի Հալէպ իր 21 անդամներէ բաղկացած ընտանիքով։

Իմացնել՝ Հայ Գաղթականաց Յանձնախումբին, Eglise Arménienne, Halep, Syrie. Լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Ղարահասանցի Կարապետ Թըմիկեան որ 8 ամիս առաջ կը բնակէր Պորտօ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Հավրը։ Իմացնել՝ Kalousd Aharonianի, Camp Victor Hugo, Marseille.

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իլլիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Մարիամ Աշումաճեան եւ իր ամուսինը երկաթագործ Յովակիմ Աշումաճեան (Ժամկոչեան) որոնք կը բնակէին Թոքատի Աստուածածնայ եկեղեցիին մօտ։ Կը կարծուիթէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել իր մօրաքրոջորդւոյն Յարութիւն Քէշիշեանի, 13 Rue Blanqui, Paris (13.)

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի ինքնաշարժի վարիչ Արտաշէս Նազարեանը։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Սեբաստիոյ Ղարւա գիւղէն օր. Էլմաս Պարոնեան, հօր անուն՝ Խաչատուր, մօր անուն՝ Նարօ կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մինաս Մարկոսեան (Սեբաստիոյ Եէնիճէ գիւղացի), որ 1920 - 1924 կը գտնուէր New York City, Ամերիկա եւ կը թղթակցէր իր մօր հետ։ Իմացնել Elmas Baronianի, c)o Katri Frères, Beyrouth. (G. Liban).

— Տիկին Սեմակիւլ Փէլթէկեան կը փնտռէ իր որդին Մինաս Զէյթունցեան, հօր անուն՝ Փանոս Չօպանեան (Զէյթունի Ս. Փրկիչ գիւղէն)։ Իր վերջին հասցէն էր՝ 68 rue Général Gallieni, Montreuil s)Bois, (Seine)։ Իմացնել՝ Compatriotic Union of Zeitun, P. O. Box 636, Jérusalem, Palestine.

— Կը փնտռուի Մալաթիացի Գէորգ Թէքիւսանեան որ երկու տարի առաջ Ամերիկայէն եկած է Ֆրանսա։ Ընդհանրապէս Lyon, Valance, St. Chamond եւ Marseilleի կողմերը գտնուած է։ Անցեալ Դեկտեմբերին գտնուած է Nice եւ Monte-Carlo գացած էր։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mr. Demirdjian, 9 Passage Geoffroy Didelot, Paris, (17e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՅՈՒՆԻՍ
1930

6 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1282

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ «ՍԽԱԼ»ՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

…րէկ ներկայացուցինք Երեւանի մարզպաններուն մէկ որո…մը, որուն համաձայն իրենց գիւղերը վերադառնալու եւ …ց բնակարաններուն տիրանալու շնո՛րհ կը ստանան 25 …ններու աքսորական գիւղացիները։

…նոնք որ ծանօթ են Հայաստանի աշխարհագրութեան, …ալով այդ քանըհինգ շրջաններուն անունները, անշուշտ …ցան թէ՝ բարբարոսութեան թաթը իջած է մեր հայրենի…կապէս գիւղական տարածութեան վրայ։

…իշխանութիւնը նկատի ունէր միայն «կուլակ»ները, — …ներն ու շահագործողները, ինչպէս կ'ուզէին հաւատա… Բայց, գործուած սխալներուն խոստովանութիւնն իսկ …ցուցանէ թէ ընդհակառակն, միջակն ու չքաւորը մատաղ …ած տգէտ, կեղեքիչ պաշտօնեաներու եւ գործիչներու …ճոյքին։ Բազմաթիւ գիւղացիներ տունէ-տեղէ զրկուած, …է գիւղ քշուած եւ փողոցները ձգուած են համայնացման …րուակով, բայց իրականին մէջ՝ վրէժ լուծելու, մրցանակ …լու, կամ աւարի տալու առաջադրութեամբ։

Պաշտօնական թիւեր չունինք աչքի առջեւ, այդ աքսորա…ներու մասին։ Եւ երբեք ալ պիտի չունենանք։ Բայց մեր …կութիւնները կը հաստատեն թէ 1300—1500էն պակաս …անոնք, հայանուն ոչնչութիւններու «քեալլագէօզութեանց» …րը։

Վերջ ի վերջոյ կարելի է ճշդել թիւերը։ Բայց, ո՞վ պիտի …ր նկարագրել յանուն Մարքսի եւ Լէնինի գործուած աւե…սարսափները։

Պիտի գտնուի՞ գոնէ մէկ ականատես վկայ, որ կա…յ անհրաժեշտ լրջութեամբ եւ մանրամասնութեամ՛բ գրի …ել դաս մը անորակելի թշուառականներու ձեռքով կա…րուած բռնութիւնները՝ հայ շինականին, մշակին դէմ։ Գիւ…ն եւ արտին դէմ…

Այս ճակատին վրայ, Հայաստանի կարմիր «դապթիէ»ները …նիշը կոտրեցին, բաղդատելով համիտեան «դապթիէ»նե…ն հետ։ Մեր «հայազգի»ներն ալ հայկական գիւղերը կ'իջ…ն գոռում-գոչումով։ Կ'ուտէին» կը խմէին, կը խոշտանգէին, …կէին, աւարի կուտային ու կը չուէին։

Քանի կը մօտենայ Մոսկուայի տարեկան համագումարը, …քան կը սաստկանայ իրարանցումը, խորհրդային հանրա…ութեանց գոյնզգոյն ժողովներուն մէջ։ Տրուած ազդա…ն է —«ուղղում սխալներու»։ Խանիճաղանճ ժխոր մը բո…է բոլոր թերթերն ու բեմերը,—Ուղղենք սխալները, «աւելի …ք եւ աւելի վճռական»։

…ինչ արագութեամբ եւ վճռականութեամբ որ գործի ձեռ…եցին գիւղը քանդելու համար — մանաւանդ Անդրկով…ի նահապետական գիւղը — նոյն իրարանցումով ալ կը …ձեն սրբագրել, կարկտել, պարտկել։ Այսպէ՛ս է պատգամած …լինը։

«Խորհրդային Հայաստան»ը մայիս 23ին հրատարակեց …դրկովկասի Երկրային կոմիտէի նոր քարտուղարին՝ Զապ…ի ողջոյնի խօսքը՝ «Երեւանի կուսգաւառային կոնֆերան…ս» (բարի եղիր, ընթերցող, քիչ մըն ալ դուն քակելու այս …ական թնճուկը)։

Համաձայն տրուած ազդանշանին, Կովկասի նոր վարիչը …ճառը սկսած է մատնանշելով գործուած «սխալները» …ալնե՛ր, ոչ թէ ոճիրներ, ինչպէս է բուն իրականութիւնը)։ Թարգմանենք էական մասերը.

— «Այս անվիճելի յաջողութիւններուն հետ, կատարեր ենք …ւ շարք մը խոշորագոյն սխալներ գիւղատնտեսութեան հա…նացման գործին մէջ։ Այդ սխալներու մասին դուք բոլորդ լաւ …ք ձեր սեփական փորձով։ Մեր արդարեւ վիթխարի յաջողու…ները բազմաթիւ տեղական կազմակերպութիւններուն մոռցը…տուին ամէն չափ։ Եւ ահա, այդ յաջողութիւնները յանգեցան …ապտոյտի, ինչպէս ըսաւ ընկ. Ստալինը»։

Այսքա՞ն միայն։ Յաջորդ խօսքերը կը վկայեն թէ ո՛րքան …ր կացութիւն է ստեղծուեր, այդ «գլխապտոյտ»ին հետե…քով.

— «Խայտառակօրէն խեղաթիւրուեցաւ մեր կուսակցութեան …ը, որ ամբողջովին կը բխի Լէնինի ուսմունքէն։ Ահա թէ ինչու …կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն պէտք է շարք մը վճռական …ներ ձեռք առնէր, թոյլ տրուած սխալներն արագօրէն շտկե…նուաճուած դիրքերը ամրապնդելու համար»։

Ու վերջապէս, Կովկասի նոր փոխարքան է որ, Երեւան…ներուն կը բացատրէ թէ՝ «Անդրկովկասի չափազանց բարդ …դժուարին պայմաններուն մէջ՝ անհրաժեշտ էր զգուշու…ն այս հարցին առթիւ»։

Վարպետն ըսաւ եւ աշկերտը պիտի կրկնէ։

Հաւատա՞նք թէ գոնէ ա՛յս ճամբով խելքի պիտի գան Կով…ի, մանաւանդ Երեւանի կարմիր չինովնիկները։

Յոյս կա՞յ որ ըմբռնեն, վերջապէս, թէ «Անդրկովկասի մէջ …ուել եւս գոյութիւն ունին տնտեսական տարբեր ձեւեր», …«մենք ունինք ամբողջ շարք մը չափազանց յետամնաց շըր…ներ, ազգային բարդ միջավայր»։

Իբրեւ եզրակացութիւն, փոխ առնենք նոյն ինքն Զապ…ի խօսքերը.

— Այնքան սարսափելի չեն սխալները, որքան սարսափելի սխալներու մէջ յամառիլը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԹՈՒՐՔ-ՍԻԲ»Ը

Հայրենիք դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (4 մայիս).

— «Խորհրդային կառավարութիւնը պաշտօնապէս բացած է իր շինած մէկ մեծ երկաթուղագիծը, որ Թիւրքեստանը կը միացնէ Սիպերիոյ հետ։

Երկաթուղագիծը կը սկսի Տաշքենտի մօտ, Ալմա Ատա կոչուած կայարանէն, ուր աքսորուած էր Տրոցկին, եւ անցնելով 1700 մղոն տարածութիւն մը անապատներու վրայով՝ կը վերջանայ Տոմսկի մօտ գտնուող Նովոսիբիրսկ կոչուած քաղաքին մէջ։

Խորհրդային կառավարութեան այս մեծագոյն շինարարական ձեռնարկը անկասկած հսկայական նշանակութիւն ունի ոչ միայն Ռուսիոյ, այլ եւ ամբողջ Ասիոյ համար։ Այս ձեռնարկը իր անչափելի արժէքով ու հետեւանքներով Ասիոյ մէջ կրնայ համեմատուիլ միայն Սիպերիոյ կամ Մանչուրիոյ մեծ երկաթուղիներուն հետ։

Նորաշէն երկաթուղագծին ահագին կարեւորութիւնը ըմբռնելու համար, անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, որ անիկա կոչուած է Խորհրդային Միութեան համար կատարելու ոչ միայն տնտեսական, այլ եւ քաղաքական ու ռազմական առաջնակարգ դեր մը։

Տնտեսական տեսակէտով ան կոչուած է Թուրքեստանը աւելի սերտօրէն կապելու Խորհրդային Միութեան միւս մասերուն հետ եւ բամպակի մշակութեան հսկայական նոր դաշտ մը բանալու անոր առջեւ։ Եւ ուշագրաւ է, որ երկաթուղագծի հետ գրեթէ միաժամանակ Խորհրդային կառավարութիւնը տենդային թափով առաջ կը տանի ոռոգման մեծ ձեռնարկ մը Թուրքեստանի մէջ, այն հողերուն վրայ ուրկէ կ'անցնի նոր երկաթուղագիծը։

Այդ երկու ձեռնարկներուն ֆինանսական արժէքի մասին գաղափար մը կրնան տալ անոնց վրայ եղած ծախքերը։ Այսպէս, երկաթուղագծի վրայ ծախսուած է 100 միլիոն տոլար, իսկ ոռոգման աշխատանքներուն ընդհանուր ծախքը պիտի ըլլայ 250 միլիոն տոլար։

Ասկէ արդէն կարելի է եզրակացնել, թէ Մոսկուա ինչ բացառիկ ուշադրութիւն կ'ընծայէ Թուրքեստանին եւ ինչ մեծ զոհողութիւններ կ'ընէ այդ հեռաւոր երկրամասին համար այն ժամանակ, երբ ինք այնքա՛ն սուր կերպով կը տառապի ֆինանսական միջոցներու պակասութենէն՝ կենսական խնդիրներու լուծման համար անգամ։»

Ա. ԽԱՉԱԿԵԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Աւելի քան մէկուկէս տարի գաղութներու մէջ շրջան մը կատարելէ յետոյ, երեքշաբթի օր փարիզէն Ամերիկա վերադարձաւ երիտասարդ գրագէտ Համաստեղ։

Անշուշտ շուտով կը սկսի իր նոր հունձքը։

⁂ Երէկ մեր խմբագրատան մէջ այցելութիւնն ընդունեցինք բանաստեղծ Ա. Խաչակեանի, որ Հայաստան կը գտնուէր մօտ երկու տարիէ ի վեր։

ԷՆԿԻՒՐԻ հասաւ Զօր. Կուռօ, փարիզի զինուորական հրամանատարը, եւ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով։

ՏԻՒՍԵԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ մինչեւ չորեքշաբթի օր խոստովանած էր 53 ոճիր, որոնց 33ը սպանութիւն եւ 20ը հրձիգութիւն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Շէյխ Սայիտի տղուն դատը

ԷՆԿԻՒՐԻ.— Շէյխ Սայիտի տղուն՝ Սէլահէտտինի, Պայազիտի նախկին երեսփոխան Շէվքէթ էֆէնտիի եւ միւս ձերբակալեալ ընկերներուն հարցաքննութիւնը քանի մը օրէն պիտի աւարտի եւ ամբաստանեալները Եղեռնադատ Ատեանին պիտի յանձնուին։

Ընդհ. դատախազութեան կարգադրութեամբ, ամբաստանեալները յարաբերութենէ կտրուած եւ առանձին խցիկներու մէջ դրուած են։

Սէլահէտտին վարդոյէն երկու անգամ դրամ բերել տուած է հեռագրով։

Հնդկաստան — Իսլամներն ալ կը խլրտին

Չորեքշաբթի իրիկուն իսլամական թափօր մը շրջեցաւ Պոմպէյի փողոցներուն մէջ, իր համակրանքը յայտնելու համար անհնազանդութեան պայքարին։ Թափօրին երկայնութիւնն էր 1600 մեդր։ Յետոյ տեղի ունեցաւ վիթխարի միթինկ մը քաղաքին մեծ հրապարակին վրայ եւ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ ջերմապէս ուժ կուտայ Կանտիի հովանաւորութեամբ մշակուած ծրագրին։ Բանաձեւը կը պահանջէ հնդիկ իսլամներէն՝ մասնակցիլ անհնազանդութեան պայքարին եւ անգլիական ապրանքներու պոյքօթին։ Միեւնոյն ատեն կը մաղթէ որ ոչ մէկ մահմետական մասնակցի անգլեւհնդիկ խորհրդաժողովին, որչափ ատեն որ հնդիկ համագումարը եւ իսլամական խորհուրդը ձայն չեն կազմեր անոր։

Միեւնոյն օրը փոխարքան ընդունեց կարեւոր եւ բազմամարդ պատուիրակութիւն մը Փէնճապի մահմէտականներէն, որոնք իրենց հաւատարմութեան հաւաստիքները մատուցանելէ յետոյ, նոր սահմանադրութիւն մը պահանջեցին, աւելի լայն ինքնավարութեամբ, յար եւ նման գաղթապետութեանց կազմական օրէնքին։ Յետոյ առաջարկեցին որ բնիկները համապատասխան տեղ ունենան երկրին վարչական պաշտօններուն եւ բանակին հրամանատարական կազմին մէջ։ Պատուիրակները բարեխօսութիւններ ըրին նաեւ ի նպաստ Պաղեստինի մահմէտականներուն։ Փոխարքան պատասխանեց, խոստումներ տալով բոլոր կէտերու մասին, բայց յայտարարեց թէ անկարելի է գոհացում տալ Հնդկաստանի բաղձանքներուն, որչափ ատեն որ անհնազանդութեան վարիչները չեն հրաժարիր իրենց ճնշումի քաղաքականութենէն։

⁂ «Հնդկական համագումարին Պատերազմական Խորհուրդը «Կանտիի Օր» հռչակեց յունիս 5ի հինգշաբթին, դադարման դատապարտելով ամէն աշխատանք։

Կուճէրաթի նահանգին մէջ կառավարական պաշտօնեաներու պոյքօթը այնքան սաստկացած է որ, տեղական իշխանութիւնը ստիպուեցաւ խանութներ բանալ բանջարեղէնի, արմտիքի եւ ուրիշ անհրաժեշտ նիւթերու վաճառման համար։ Իբրեւ բողոք այս կարգադրութեան դէմ, բնիկ վաճառականները որոշեցին երկու ամիս փակ պահել իրենց խանութները։

⁂ Լուրի մը համաձայն, 1200 հոգինոց ուժ մը կը քալէ դէպի Փէշավար, սահմանին վրայ։ Այս դէպքը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ, որովհետեւ արշաւողները Աֆրիտիներ են որոնք մինչեւ հիմա հաւատարիմ մնացեր էին։ Զինուորական իշխանութիւնը օդանաւային արշաւ մը կազմակերպեց, վախ ազդելու համար։ Արշաւին կը մասնակցէին 40 օդանաւեր։ Միւս կողմէ զօրք եւ թնդանօթ ղրկուեցաւ։

⁂ Ահռելի հրդեհ մը ծագեցաւ Տէլհիի առեւտրական թաղամասին մէջ, մոխիր դարձնելով Հնդկաստանի Ազգային դրամատան շէնքը եւ բազմաթիւ խանութներ։ Վնասը 14 միլիոն ֆրանքէն աւելի է։

Անգործութեան տագնապը

Անգործութիւնը զարհուրելի համեմատութիւններ առած է նաեւ Մ. Նահանգներուն մէջ։ Հարիւր հազարաւոր մարդիկ գործ չունին ամիսներէ ի վեր, իսկ ուրիշներ շաբաթը 3—4 օր։ Միայն Նիւ Եորք քաղաքին մէջ գործազուրկներուն թիւը կը հասնի 250,000ի, համաձայն առաջին վիճակագրութեան։

⁂ Անգլիոյ գործազուրկներուն թիւը վերջին շաբթուն հասած էր 1,770,000ի, ինչ որ կը նշանակէ 10,600 աւելի, բաղդատելով անցեալ շաբթուան թիւին հետ։

⁂ Գործազրկութեան նախարար Պ. Թոմասի տեղ, վարչապետ Պ. Մաքտօնըլտ կազմած է յանձնաժողով մը, որ իր նախագահութեամբ պիտի զբաղի այս տագնապով։ Պ. Թոմասի յանձնուած է գաղթապետութեանց Նախարարութիւնը։

Գերմանիան ալ խնայողութեան պէտք ունի

Երէկ գրած էինք թէ նախագահ Հինտէնպուրկ յայտարարութեամբ մը ընդհանուր զեղչ պիտի առաջարկէ պաշտօնեաներու թոշակներուն վրայ, որպէսզի կարելի ըլլայ հաւասարակշռել ելմտացոյցը։

Այս մասին վերջնական որոշում չկայ տակաւին, բայց կառավարութիւնը կը շարունակէ միջոցներ խորհիլ։ Կ'ըսուի թէ պիտի ջնջուին շատ մը վարչական բաժանումներ, ինչպէս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 9

Մարտիրոս Տէրպետէրեան	150
Բարունակ Կրպոյեան	150
Հայկ Մաճարեան	150
Տաքէս Ջապուռնեան	50
Գալուստ Տիլսիզեան	50
Գումար	550
Նախորդ գումար	10,050
Ընդհ. գումար	10,600

ՊՈԼՍՈՅ ԿԱՄՈՒՐՋԸ ՋՐԻ

Պոլսոյ կամուրջին անցագինը ջնջուեցաւ յունիս 1ին։ Այս պարագան պատկերներով ու քրոնիկներով վեր կը հանեն Թուրք թերթերը, ըսելով թէ ոչ միայն ժողովուրդը աւելորդ նեղութենէ կ'ազատի, այլեւ երկրին երեսը տեսնուած արտառոցութիւններէն մէկը կը ջնջուի։

Կամուրջին անցագինը 85 տարիէ ի վեր կը գանձուէր։ Աւանդութեան մը համաձայն, անցագինի այս դրութեան առաջին անգամ ձեռնարկեր է, Սուլթան Մահմուտի ժամանակ, Գանտիլլիի Բաշիտ աղա անուն մէկը։ Պոլսոյ առաջին կամուրջը շինուած է 1836ին, Ազապ Գափուի եւ Ուն Գափանի միջեւ։ Այդ թուականին, կամուրջին պաշտօնական բացումը կատարած է Սուլթան Մահմուտ Բ. եւ առաջին անգամ ինք անցած է, հրամայելով ոչ ոքէ անցագին պահանջել։ Հակառակ հրամանին, սակայն, Գանտիլլիի Բաշիտ աղա կամուրջէն անցագին առած է, եւ այս անհնազանդութեան պատիժը քաւած է աքսորուելով։

1884ին կամուրջ մը շինուած է Էմին Էօնիւի եւ Գարաքէօյի միջեւ։ Այս կամուրջէն անցքը երեք օր ձրի եղած է. բայց չորրորդ օրը սկսած են անցագին գանձել։ 1845 նոյեմբեր 29ի կիրակի օր մը, ժողովուրդը կամուրջին գլուխները առաջին անգամ տեսած է հաւաքիչները, որոնք իրենց ափերը բացած անցագին կը գանձէին։ Այդպէս շարունակուեցաւ մինչեւ 1930 մայիս 31ի գիշերը։

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ԱՒԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ մարախներու վիճակի մասին տեւականօրէն տեղեկութիւններ կը հասնին տնտեսական գործավարութեան։ Մարախներու դէպի հիւսիս Թուրքիոյ ներկայիս դադրած է, որովհետեւ միջատները ձու կ'ածեն։ Ատանայի պայքարող ընկերակցութիւնը զօրացած է, ոստիկաններու շնորհիւ, զինուորներու եւ ժողովուրդին մասնակցութեամբ։ Երկրագործական ընդհ. տնօրէն Նաճի պէյ մարախներուն գտնուած նահանգները կը շրջի, աշխատանքներուն մօտէն հետեւելու համար։ Ընդհ. տնօրէնը վերջին անգամ Մարտին-Ուրֆա գացած եւ դարձեալ Ատանա վերադարձած է։

Իսլահիէի կողմերուն մարախներէն մաս մը շոգեկառքի վակոնները մտած եւ մինչեւ Ատանայի կայարանը եկած են։ Շոգեկառքով այսպէս ճամբորդող մարախները բաւական քանակութիւն մը կը կազմեն, եւ ձու ածելու վիճակին մէջ կը գտնուին։ Միջոցներ ձեռք առնուած են այս ճամբորդ մարախներն ալ ոչնչացնելու համար։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ.— Երէկ հազիւ աշխարհագրական գիրքերու մէջ կը տեսնէինք Արժանթինի անունը։ Այսօր նորէն դարձեր է ընտանի անուն։

Բայց քանի՞ հոգի ճիշդ գաղափար ունի այդ երկրի մասին։

Ամերիկեան մայր հողի հաբաղատ մէկ մասը կը կազմէ Արժանթին, որ հարաւային Ամերիկայի գլխաւոր հանրապետութիւններէն մէկն է։ Իր տարածութեամբ եւս կը բռնէ 2,951,000 ք. ք. որ եթէ համեմատելու ըլլանք եւրոպական որեւէ պետութեան հետ, կը տեսնենք որ տարածութեամբ հսկայական է։ Օրինակ Գերմանիոյ բաղդատմամբ Արժանթին վեց անգամ աւելի մեծ է։

Բացի լեռնային ու ճահճային վայրերէն։ Արժանթինեան հանրապետութիւնը ունի բաւական լայն տարածութիւն մը որ ամբողջապէս մշակելի է։ Այս վայրերուն վրայ կեդրոնացած են Արժանթինի գլխաւոր տնտեսութիւնները՝ հողագործութիւնն ու անասնապահութիւնը։

Կլիման թէեւ բարեխառն կը համարուի, բայց եւ այնպէս ամառնային շոգեր երբեմն անտանելի են։ Այսպիսի օրեր կը պատահին հոկտեմբեր ամիսէն մինչեւ մայիս, որոնք այստեղի տաք եղանակներն են։ Երբեմն կը պատահի, որ միեւնոյն օրուան մէջ քանի մը անգամ ջերմաչափը զգալի փոփոխութիւններ կրէ։ Շատ անգամ նոյնիսկ ամէնէն տաք օրերու գիշերները զգալի ցուրտեր կ'ըլլան։ Իրենց մեծ ազդեցութիւնը կը թողուն Արժանթինի վրայով անցնող զանազան քամիներ։ Ամէնէն շատ անձրեւներ ջկուզան հիւսիսային եւ հիւսիս-արեւելեան շրջանները։

Բնութիւնը առանձին աչքի զարնող առաւելութիւն մը չունի, բայց այն ինչ որ դուրսէն է բերուած ու այստեղ մշակուած, լաւ արդիւնք է տուած։ Հողը բարեբեր է եւ պէտք եղած հունձքը կու տայ։

Գալով հանքային հարստութիւններուն, ինչպէս ցոյց կու տան տեղական վիճակագրութիւններ, տակաւին շատ քիչ են ուսումնասիրուած։ Բայց եղած հետազօտութիւնները կը հաստատեն ոսկիի, արծաթի, երկաթի, քարիւղի ու քանի մը ուրիշ թանկարժէք հանքերու գոյութիւնը։ Միայն քարածուխն է որ չկայ, կամ շատ չնչին քանակով կը գտնուի։

Արժանթինեան հանրապետութեան բնակչութեան ջախջախիչ մասը եւրոպական ծագում ունի։ Բնիկ հնդկական ցեղի մնացորդները ըստ վերջին վիճակագրութեան 64,000 հոգի են միայն, իսկ խառն սպանեհնդկականը կը հաշուուի մօտաւորապէս 200,000 հոգի եւ սպանեսեւամորթներու խառնուրդը հազիւ 100,000 հոգի։ Զտարիւն սեւամորթեր շատ քիչ են մնացած ու բոլոր այս խառնուրդներն ալ դատապարտուած են ամենուրեք ձուլման ու անհետացման։ Յիշեալներէն վերջ ուրեմն երկրի բնակչութեան խոշոր մասը կը կազմեն ներգաղթողներ, որոնք եկած են վերջին 50—60 տարուան ժամանակամիջոցին։ Ասոնք բոլորն ալ ժամանակին եկած են ոչ թէ նախկին Սպանիացիներու նման պատերազմական նուաճումներ կատարելու, այլ խաղաղ տնտեսական աշխատանքի համար։ Կը հաշուուի որ վերջի 60-70 տարուան ընթացքին, այսինքն 1857էն ի վեր Եւրոպայէն հոս եկած են շուրջ հինգ միլիոն գաղթականներ։ 1914ին համաշխարհային պատերազմին խոշոր մաս մը հեռացած է ասկէ հայրենիք վերադառնալու համար, բայց պատերազմէն վերջ ներգաղթը նորէն սկսած է, նախ մեծ չափով, յետոյ կամաց կամաց պակսելով։

1928ին եկած են 92,362 հոգի, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

Սպանիացիներ	27,4	առ հարիւր
Իտալացիներ	23,9	»
Լեհեր	17,4	»
Չեխոսլավներ	5,9	»
Լիթուաններ	4,9	»
Գերմաններ	3,6	»
Փորթուկալներ	2,3	»
Զանազաններ	17,6	»

1929ին Իտալացիները քիչ մը պակսած են։

Ինչպէս ցոյց կու տան վիճակագրութիւնները, ներգաղթի մեծ մասը կը կազմեն գլխաւորապէս Սպանիացիները, Իտալացիները և Լեհերը, որոնց թիւը տարուէ տարի աւելցած կամ պակսած է, համաձայն իրենց հայրենիքին մէջ տիրող տնտեսական ու ժամանող քաղաքական կացութեան։

Բաւական թիւով ներգաղթողներ եղած են Ռուսիայէն, ու մինչեւ հիմա շատեր կ'աշխատին օր առաջ դուրս գալ Խորհրդային Միութենէն։ Ասոնց մեծ մասը Հրեաներն են որոնք այժմ կը հաշուուին 240 հազարի մօտ, թէեւ պնդողներ կան որ շատ աւելի է, որովհետեւ Խորհ. Միութենէն վերջերս չափազանց շատ թիւով կուգան։

Որպէս ազգային փոքրամասնութիւն, Հրեաները նախանձելի վիճակ ունին, շնորհիւ այն բանին որ ծրէական բոլոր գործերը կը վարէ միայն մէկ կազմակերպութիւն, ծամագաղթային ծրէական ընկերութիւնը։ Ոչ մէկ Հրեայ այստեղ այն վիճակին չինար ինչպէս մենք Հայերս։ Ոչ մէկ Հրեայ առանց յիշեալ ընկերութեան գիտութեան հոս չի գար։ Ընկերութիւնը նախապէս կը տեղեկանայ ներգաղթողներու ընդհանուր պայմաններուն ու ըստ այնմ կը դասաւորէ պահանջուած գործերը։ Համագաղթային հրէական ընկերութիւնը անմիջական կապ ունի Լոնտոնի ու Պաղեստինի կեդրոններուն հետ ու այդ համերաշխ աշխատանքին շնորհիւ այժմ Արժանթինի հրէական գաղութը օժտուած է բազմաթիւ հրէական դպրոցներով, հիւանդանոցներով։ Ունին սեփական թատրոններ, գրադարան - ընթերցարաններ, շատ լաւ հիմերու վրայ դրուած հրէական գործակցական ընկերութիւններ, սինակոկներ, որոնց մէկ քանին միլիոն փեսօ արժէք ունին։ Չենք խօսիր գրականութեան եւ օրաթերթերու մասին, որոնք մեծ դեր կը կատարեն։

Ու այս բոլորը գլխաւորապէս շնորհիւ այն բանին, որ Հրեաները շատ ու շատ աւելի համախոհ են ու համերաշխ։ Մէկ ազգ եւ մէկ հոգի, ու Հայերուս նման տասնեակ մասերու չեն բաժնուած։

Արժանթինի ամբողջ բնակչութիւնը կը հաշուուի տասը միլիոնէն քիչ մը աւելի։ Մեծամասնութիւնը կեդրոնացած է Պուէնոս-Այրէսի, արուարձաններու եւ մօտակայ շրջաններու մէջ։

Արժանթինեան հանրապետութիւնը կազմուած է 14 նահանգներէ, ուր ապրող բնակչութեան թիւը մէկ քառակուսի մղոնի վրայ 6էն աւելի չէ. իսկ տեղեր կան ուր 2-3ի կ'իջնայ այս թիւը։ Ասկէ դուրս, Արժանթինի որոշ մասը դեռ հողաբաժանման չէ ենթարկուած ու միացուած չէ որեւէ նահանգի, մնալով անկազմակերպ վիճակի մէջ։ Այս տեղերը արդէն բնակչութեան թիւը շատ չնչին տոկոս կը կազմէ։

Համաշխարհային տնտեսական տագնապը ուժեղ թափով սկսած է ազդել նաեւ հարաւային ամերիկեան հանրապետութիւններուն վրայ։ Արժանթին ի վիճակի չէ առանձնապէս ինքզինք կառավարելու, իր գլխաւոր դրամագլուխը արտասահմանեան է, հանրապետութիւնը խոշոր պարտքեր ունի հիւսիս. Ամերիկային եւ եւրոպական պետութիւններուն, մասնաւորապէս Անգլիոյ։ Երկաթուղիէն, հանրակառքէն սկսեալ մինչեւ մեծ ու փոքր գործարաններ օտար դրամագլուխ կը գործածեն, օրը օրին խոշոր պարտքերու տակ դնելով պետութիւնը, իսկ վերջինն ալ իր կարգին ժողովուրդը։

Ըսինք որ բնակչութեան մեծ մասը խռնուած է Պուէնոս-Այրէսի ու շրջակայ քանի մը տանելի վայրերու մէջ, իսկ անդին հսկայական տարածութիւններ կան անմշակ, խոպան, ճահիճ։ Եւ ճիշդ այս խնդիրները ի նկատի ունենալով, Արժանթինեան հանրապետութիւնը՝ մեծ պրոպականդ կ'ընէ, երկրի դուռները լայն բանալով բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզեն գալ։ Անիկա նկատի չառներ բնաւ կրօնի, գոյնի կամ ազգի տեսակներ։ Արժանթինի համար միեւնոյնն է, միայն անոր պէտք են մարդիկ, աւելի ճիշդ մարդ-մեքենայ (չըսելու համար մարդ-անասուն) լեցնելու համար իր հանրապետութեան դատարկ ու անմշակ մասերը, հոգ չէ թէ գացողը անգամ մըն ալ ետ չի գար։

Միլիոնաւոր հեկտար հողեր կան անմշակ, ամայի, անջրդի։ Քառասուն միլիոն հեկտար անտառներ կան դեռ մարդկային ձեռք չդպած։

Տնտեսական ներկայ տուեալներով, ժողովուրդի արդի կրթական մակարդակով, ու բնակչութեան այս խառնիճաղանճ գոյներով ե՞րբ պիտի գայ Արժանթինի դարը... Բոլոր երեւոյթները կ'ապացուցանեն թէ՝ այդ երջանիկ օրը մեր դարու գործ չէ տակաւին...

Առայժմ Արժանթին ինքզինք պիտի աշխատի ներկայացնել իբրեւ ազգ, որ ունենայ զգալի թիւ մը, եւ ոչ թէ պետութիւն մը՝ կազմուած աշխարհի զանազան ծայրերէն եկած հազար տեսակ ժողովուրդներէ։

Ասոր համար ալ լայն բացած է դուռները մարդիկ ներս առնելու համար. իսկ միւս կողմէ ձեռք առած է բոլոր միջոցները, կարելի դարձնելու համար արագ ձուլումը եկւորներուն...

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՄԱՐԱԽԻՆ ԴԷՄ

Մարախ իջած է ամբողջ Անդրկովկասի վրայ, մասնաւորապէս Նախիջեւան, Զանգեզուր, Դավալու եւ Ղամարլու։ Այս պատճառով ձեռք առնուեցան խիստ միջոցներ, պայքարելու համար մարախին դէմ։ Անդրկովկասեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն լիազօր պատուիրակ նշանակեց Երզնկեանը, որ իրաւասութիւն ունի ամէն միջոցի դիմելու, ձերբակալելու, դատարան յանձնելու բոլոր անոնք, որ յանցանք մը կը գործեն մարախի դէմ բացուած պայքարին ընթացքին։

Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդը իր կողմէ պատուիրակ նշանակած է Միքայէլ Ջալեանը, որուն կու տայ արտակարգ իրաւասութիւններ։

Դավալուի, Ղամարլուի շրջաններուն համար լիազօր պատուիրակ նշանակուած է Սալմանով։

Անդրկովկասի հողագործական գործավարութիւնը Հայաստան ղրկեց 601 թօնօ թունաւոր դեղ, 151 տակառ կանանչ օճառ եւայլն։

Երեւանէն Նախիջեւան ղրկուեցաւ 5 սնտուկ դեղօրայք։ Միջոցներ ձեռք առնուած են պաշտպանելու համար Արագդայանի շրջանը։

ՃԱՓՈՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ջինագործը քայլ առ քայլ կը հետեւի Ռուձիի։ Ի՜նչ հաւատարիմ բարեկամ ու հաւատարիմ կտակակատար։ Համոզուած է որ այլեւս Ռուձի ամուր ու վարժ բազուկով մը պիտի կրնայ կորովապէս շարժել իր սուսերը։ Պիտի կրնայ արդար դատ մը պաշտպանել պղպատին հատու շեղբով։

— Ցզ'ս, մի թափառիր այլեւս. իշխանն է քու նշանածիդ առեւանգիչը եւ իշխանն է քու հօրդ սպաննիչը։ գնա՛ վրէժդ անկէ առ։

Ու երրորդ եւ վերջին արարը՝ —իշխանին պալատը։

Ռուձիին նշանածը իշխանին մօտ է միշտ. գերի։ Այլեւս ժամն է. պէտք է կա՛մ տեղի տայ, եւ կամ ընդունի մահը։

Աղջիկը հաւատարիմ է իր Ռուձիին։

Մեռցո՛ւր զիս, իշխա՛ն. բայց չես կրնար իմ սէրէս խլել զիս։

Կտտաղի իշխանին մահացու սուրը պիտի իջնէ աչա խեղճ աղջկան գլխուն— եւ Ռուձի ներս կը խոյանայ վարազի մը պէս։

Իշխանին մարդիկը շատուոր են։ Ցուսահատական կարճ կռիւէ մը վերջ, կը բռնուի Ռուձի, կը կաշկանդուի, ծունկի եւ թեւերը ետին։ Այս անգամ ի՛նքն է որ պիտի մահանայ, վրէժէն խելագար՝ հերոսական տղան։ Աղջիկը կը պլլուի իշխանին ոտքին— ժափոնցիներուն մօտ աղաչելու կերպ մը— որպէսզի իր նշանածին խնայէ։ Պիտի զիջի։ Իր հարճը պիտի ըլլայ՝ եթէ չդպի տղուն կեանքին։

Այլ տղան կը մերժէ բացարձակ՝ այդ գնով ազատումը. կը հրամայէ աղջիկը որ միասին մեռնին։

Ու երկուքը մէկ, կռնակ կռնակի, իրարու կը կապեն։ Նիզակի միակ հարուած մը ծակէ անցնի պիտի անոնց կուրծքերը։

Անակնկալ շո՛ւնդ մը. խորքի պատուհանին թուղթը մեծաճարճատ կը պատռի ու կրկէս կը սուրայ յաւիտենական բարեկամը, Էնգօ, սուրը ձեռքին։

Ու կը սկսի համբաւաւոր սուսերամարտը որ իր կարգին, իր չափական շարժումներով, կը դառնայ պարի պէս, դիւցազներգութեան պէս բան մը։ Ռուձի կ'ազատի իր կապանքներէն, ու թէեւ վիրաւոր, կը մասնակցի կռիւին։ Ահա մէկը կը խոյանայ հակառակորդի մը վրայ, ոտնակարթուն մը եւ ճիշդ վտանգի պահուն, գետին կը տապալի ա՛ն որ պիտի իջեցնէր մահացու հարուածը։ Ու վտանգէն խոյս կը տրուի՝ մինչեւ նոր վտանգի մը սպառնալը։ Մէյ մը մէկ եւ մէյ մը միւս կողմին յաղթանակի յոյսերը, մինչեւ որ, ի վերջոյ, դիտապաստ կը փռուի բռնաւոր իշխանը՝ կտրիճին ձեռքով։ Իսկ իր մարդիկը դեռ կը դիմադրեն, ի վերջոյ կը փախչին կամ կը վիրաւորուին։ Էնգօ եւ Ռուձի, իրենց արդար դատին ուժով՝ հրաշքը գործած են. յաղթած են անարգ թշնամիին՝ թիւով գերազանց։

Սակայն աչաւոր մեղքը գործուած է։ Ժողովուրդէն անհատ մը համարձակած է բռնաբարել երկրին ամէնէն նուիրական օրէնքը, ձեռք բարձրացուցած է իշխանին վրայ ու զայն սպաննած։ Ոճրագործը պէտք է որ վերջ տայ իր կեանքին ի՛ր իսկ ձեռքով, ըստ ազգային սովորութեան։

Էնգօ, խղճահար, ինքզինքը պատասխանատու կը բռնէ այս չարաշուք արարքին։ Չէ՞ որ ինքը վառած էր վրէժի կրակը՝ տղուն կուրծքին տակ։ Ու չէ՞ որ սա՛ վերջին պահուն իսկ եթէ չըլլար իր միջամտութիւնը... Ու յետոյ, ինք ծեր, կեանքէն սպասելիք մը չունէր ա՛լ. մինչ սա՛ երկու երիտասարդները դեռ նոր պիտի ճաշակէին արեւին։

Առնելով տղուն ձեռքը՝ կը դնէ աղջկանը ձեռքին մէջ, կը լրացնէ իր բարեկամէն կտակուած հայրական գերագոյն գործը ու կը զոհաբերուի։ Կը զոհաբերուի յանուն բարեկամութեան, յանուն պատասխանատուութեան, յանուն օրինապահութեան։ Ծունկի վրայ՝ ինքզինքը կ'ենթարկէ «Հարա-քիրի»ի, կը մխրճէ սուրը իր փորին մէջ— ու կ'իյնայ։

Ահաւասիկ ճափոն թատրոնը։ Կուռ կոթող մը ազգային աւանդապահութեան։ Կենդանի՛։ Երբեք ժամանակավրէպ։ Ու նաեւ իսկական սրբավայր։ Ո՛չ մէկ լպիրշ շարժում։ Սէ՞ր։ Չկայ չէ, կա՛յ։ Բայց ո՜րչափ անհամարձակ։ Այլ ո՛չ պակաս խորունկ։ Հզանց՝ իր արտայայտութեամբ, այլ մինչեւ իր անձին զոհաբերութիւնը գացող (Ռուձիի նշանածին պարագաստակամութիւնը)։ Ապահովապէս տարիի թատրոնը չէ ան. սիրոյ ու սեռի կիրքերուն փոթորկումը չի ճանչնար ան։ Իր կիրքերը անոնք են՝ զորս մեր թատրոնին մէջ տեսնել սովոր չենք։ Ան մեծանձնութեան թատրոնն է, արդարամտութեա՛ն թատրոնը, բարեկամութեան, ասպետութեան, պարկեշտութեան, պատասխանատուութեան թատրոնը։ Միակը՝ իր տեսակին մէջ։ Որովհետեւ, ո՞վ պիտի հանդուրժէր այսօր թատրոն մը ուր չի վրնջեր ու չի դոփեր սիրոյ անսանձ նժոյգը, բաշերը հովուն...։

*
* *

Կը մտածեմ. ի՞նչ պիտի ընէինք՝ եթէ օր մը հայերէն ազգային արուեստ մը պահանջուէր...։

*
* *

Ահաւասիկ բարոյական հայրենաշինութեան օրեր։ Ցեղադրոշմ Արտայայտման մը կերտումին օրերը։

Ո՞վ պիտի վերակենդանացնէր, նախ, մեր աւանդութիւնները։ Աւանդութիւններ՝ պատ Րութեան, աւանդութիւններ կենցաղի։ (ֆօքլօր)։

Գիւղերին հետ անոնք նախ մեռան իրենց բնավայրին մէջ։ Քաշկրտուած հազուագիւտ կտորբեկորներն ալ կը մեռնին ամէն օր, անյայտ անկիւններու մէջ, ինչպէս աւերակներու փոշիին խորը, հովիւ մանուկի մը տրեխներուն տակ, հինաւուրց թագաւորի մը երբեմնի թանկագին դրամը անտէր։

Կորուստը ճակատագրական կը թուի ըլլալ։ Եւ ինքնութեան կորուստը, այսինքն՝ մեծագո՛յնը կորուստներուն։ Ո՛չ միայն լեզուի, այլ հոգիի ինքնութեան։

Ցաւնո՛ւմ մը։ Վերյառնում մը։

Եթէ Փարիզը մեզի կու տայ կատարելութեան բարձրագոյն գիտակցութիւնը, Թոքիօն մեզի համար կրնայ ընծայել ազգային արուեստի հրաշալի դպրոց մը։

Ուրեմն, դէպի Թոքիօ՞։
Ինչո՞ւ չէ։
Գէթ... Փարիզի մէջ։

ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼ

ՃԱՐԱՀԱՏ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Մեր ներկայ անկազմակե եւ վհատեցուցիչ վիճակին դնելու նպատակով, կուգամ «Յառաջ»ի միջոցաւ խոնարհաբ կարգ մը թելադրութիւններ եւ հաւանութեանը ենթարկել սրտցաւ եւ հեղինակաւոր հայրե նակիցներուն.

1. Նկատելով որ մեր հայրե նակիցներէն շատեր կամ թեր չեն կարդար եւ կամ եթէ կար դան իսկ, միակ հոսանքի պատկանող թերթը կը կարդա որով միշտ նախապաշարուած մնան, կազմակերպել կարճ ու հա ճելի հանդէսներ ազատ մուտք բով ուր կարող ուժե՛ր, բանախօսնե եւ պարզեն սպառնացող չարիք

2. Խորհրդակցութեան հրաւի րել բոլոր կարող եւ յայտնի դէմ քերը, որոշ ծրագրի մը վրայ են գործի լծուիլ անոնց։

3 Առանց գրաւոր որեւէ ար դարացուցիչ պատճառ ներկայա ցնելու խորհրդակցութեան չմաս նակցող անհատներու անունները գրուած պահել մասնաւոր ցանկե րու վրայ ու ցրուել ժողովուրդին իբրեւ «Մեր ներքին կազմակերպ ման ընդդիմացողներու ցանկը»։

4. Եկեղեցիներու բեմէն յայտարարել ու շեշտել տալ կազ մակերպուելու պէտքը։

5. Ստորեւ գրուած կոչին իմաստով յայտարարութիւններ ցրուել հայութեան բոլոր խաւե րուն մէջ։

Այս աշխատանքին նախաձեռ նութիւնը ո՞վ կրնայ ստանձ նել, եթէ ոչ միակ յուսադ ասպը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, որուն հրահանգով ամէն մէ կեդրոն կը ձեռնարկէ նոյն ձեւ գործունէութեան, մինչեւ վերջ նական ընտրութիւնները։

ԿՈՉԸ (ԻԲՐԵՒ ՆՄՈՅՇ)

Ապրելու իրաւունք ունին միայն այն ազգերը, որոնք պատ մութենէն կրնան դասեր հանել եւ ըստ այնմ կազմակերպուիլ պայքարելով ցեղային գոյատեւ թերութիւններուն դէմ եւ քաջա լերելով լաւագոյն հակումները։ Մենք Հայերս, այս տեսակէտով ցաւալի է որ չափազանց յետամ նաց ենք եւ ամօթով կը խոստ թէ՝ օտարին եւ թէ մե՛ր իսկ առ ջեւ։ Հակառակ մեր ցեղային ա ռաւելութիւններուն՝ մեր միակ ինքնագլուխ գործելու, անհամա ձայն մնալու թերութիւնը կը բ ւէ որ ի սպառ խաչ դրուի մեր ա զգային գոյութեանը վրայ՝ Ընդ հալ պատմութիւնը լեցուն է ներ քին վէճերու պատճառած ան դարմանելի կորուստներով եւ այլեւս ո՛չ մէկ սրտցաւ ու ճշմա րիտ Հայ չի կրնար անտարբեր մն նալ եւ չկազմակերպուիլ միեւ նոյն չարիքին դէմ, որ մեր ներ կան կը դալկացնէ օրէ օր ու կը քամէ մեր կենսահիւթը։

Հայաստանի կառավարութիւն մը ունինք, որ թէ իր կարողու գործունէութիւնով եւ թէ կապտուած թեւերով խորթ է մի գի եւ մենք ալ խորթ ենք իրեն Ան իր ներկայ վիճակովը երբե չի կրնար դառնալ գաղթահայ րու պաշտպանը։ Անհրաժեշտ է գաղթահայութիւնը ինքն իսկ լայ իր պաշտպանը, ընտրովի ծելով կեդրոնական մարմին որ հեղինակաւոր եւ իրաւազի կայացուցիչը ըլլայ թէ՝ իրեն թէ՝ օտարին առջեւ, հակառա պարագային՝ պատասխանա մնալով նոյնիսկ իր ապրած վայրին պետութեան օրէնք առջեւ։

Եթէ այսօր դեռ կայ հայ անհատ մը, որ չի զգար այս

...ածգելի պահանջին անհրա... ...եշտութիւնը, կամ բացարձակ ...ետ մըն է եւ կամ դաւաճան ...ել։

Այդ հեղինակաւոր մարմինը ...հայկական ներկայացուցչու...իւն» անունին տակ պիտի ապա...վէ ու կանոնաւորէ մեր ներքին ...անքը, պիտի մշակէ ներքին ...անադրութիւն մը ու պիտի ...նայ մայր երակը մեր բոլո՛ր ...ութեններուն, որոնց ամէն մէ... ...ծեղական ներկայացուցչու...ինը կամ վարչութիւնը պիտի ...ջարկուի անոր վերին հեղինա...թեան՝ մշակուած օրէնքին ...հմաններուն մէջ։

Չէ՞ որ ներկայիս ամէն ...կ չանթահարիչ սանձարձակու...ին մըն է որ կը տիրէ։ Ցեղ մը ...նական պետեր իրենց անխիղճ ...մ անխելք եւ անպատասխանա... ...գործունէութեամբ աղէտ կը ...նան իրենց շրջանի հայու...թան, ուրիշ տեղ մը կարգ մը ...իներ» ազաներ հին ամիրայա... ...քմահաճ գործունէութեան ...ցհեն ազգին շահն ու պատիւը, ...ցին կարգ մը կուսակցականներ ...նց կուսակցական կիրքերուն ...անզնիւ պայքարին կը կոհեն ...ժողովուրդին հանգիստը ու բար...ւածումը։ Անթիւ ու անհամար ...թիւններ կը ծնին ու կը մեռ... ...առանց հաշիւ ներկայացնե... ...եւ շօշափելի օգուտ մը բերե...

Ազգային խնայողութիւնը ...արձակապէս կ՚անտեսուի, միեւ... ...կեդրոնին մէջ 5-10 սրահներ ...ւելով 20-30 անգամ ունե... ...միութիւններու համար։ Մա... ...ները կ՚այլասերին ահաւոր ...գութեամբ եւն. եւն.։

...գործի՛ ուրեմն, սիրելի՛ հայ... ...նակից, եթէ դեռ քիչիկ մը ...յու արիւն ունիս երակներուդ ...է։ Ներկայացի՛ր ընտրութեան ...հմանադրական օրէնքով քու ...ներկայացուցիչդ ընտրելու ...մար։ Իսկ անո՛նք որ դեռ չեն ...իր ներկայանալ իբր ընտրող, ...հայ ժողովուրդը խսպա՛ռ ...է անոնց անունը իր ցանկէն։

ԱՐՄԱՒԵՆԻ

...նաթանցա

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

...եանհայաստանի Գորիս ...ղաքին մէջ եւս Մայիս 8ին ...լի եղան երկրաշարժի ցըն...ներ, մօտ կէս ժամ տեւողու...թեամբ։ Վնասները դեռ յայտ...չեն։ Երկրաշարժի ժամանակ ...լուէին ստորերկրեայ դղր...ներ։ Խուճապ տեղի չու...նեցաւ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՈՅԻ ՄԷՋ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ (Ուրուկուէյ). — Մեր գաղութն ալ ապրիլ 27ին տօնեց Ա. Ահարոնեանի գրական յոբելեանը։

Գաղթային վարչութիւնը կազմած էր Յոբելենական Յանձնախումբ մը հետեւեալ անդամներով. — Պ. Պ. Արիս Ահարոնեան, Հրանտ Ալիքսանեան, Սիրական Վարդեան եւ Կարապետ Քէչէճեան, որոնք ամէն ջանք ի գործ դրած էին վայելուչ հանդէս մը սարքելու համար։

Թէեւ հանդէսին վայրը եկեղեցիին սրահը որոշուած էր, սակայն օդը աննպաստ ըլլալով, կատարուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վըռամեան» ընթերցասրահին մէջ, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Բեմին ճակատը դրուած էր յոբելեարին մեծադիր նկարը, շրջանակուած եռագոյն ժապաւէններով եւ գոյնզգոյն թարմ ծաղիկներով։ Կը նախագահէր հոգեւոր հովիւ Ներսէս վրդ. Տօլապճեան։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքով»։ Յետոյ նախագահը ներկայացուց յոբելեարին կեանքն ու գործը։ Օրուան բանախօսներն էին Պ. Պ. Կ. Կոստանեան, Յ. Ահարոնեան եւ Խ. Էմիրխանեան, որոնք փառաբանեցին յոբելեարին անունն ու աշխատանքը, գոչելով. «Ցարգանք մեր մեծ երգիչին, յարգա՛նք իր գրչին ու մտքին»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Պ. Յ. Պիւլպիւլեան (դաշնակ) Յ. Յուսիկեան (ջութակ), եւ Մ. Արուքեան (սրինգ) որոնք նուագեցին հայկական ընտիր կտորներ։ Արտասանեցին Օր. Խարբութլեան Ա. Ահարոնեանի «Սեւ խաւարը իմ ընկերն է», Տիկ. Մարգարեան՝ «Ցարգանք քեզ»ը եւ Պ. Ա. Սանթուրեան՝ «Ուխտաւորը»։ Երգեցին Օր. Պիւլպիւլեան եւ ուրիշներ։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով յատնկայս։

Մեծադիր նկարը աճուրդի հանուելով, բաւական կոկիկ գումար մը գոյացաւ որ պիտի ղրկուի կեդր. Յանձնախումբին, իր նպատակին յատկացուելու։ Ապրիլ 6ին շնորհաւորական հեռագիր ղրկուած է յոբելեարին։

Յ. Թ.

ՓԻԼՍԷՆԻ մէջ (Լեհաստան) ֆութպոլի խաղի մը ընթացքին տեղատարափ անձրեւ իջաւ, կայծակ ինկաւ եւ սպաննուեցան 6 ֆութպոլիստներ։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՊՈՅԵՆՆՈՍ ԱՅՐԷՍ. — Մայիս 28ը այլեւս դարձած է ժողովուրդին սեփականութիւնը։ Փոքրիկ քարտուղարութիւն մը բաւական է որ ամէն տեղ բազմութիւն հաւաքուի։ Այսպէս եւ Պիյեանքուրի մէջ։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր հնչեցուց նորակազմ «Եփրատ» նուագախումբը։ Նախագահ ընկեր Բեռօ ըսաւ. «Հայրենակիցներ, այս տարի եւս մենք ստիպուած ենք մեր անկախութեան տօնը տօնել մեր Հայրենիքէն դուրս, բայց մենք ամէն տարի պիտի ապրինք այն յոյսով թէ յաջորդ տարին պիտի տօնենք մեր Հայրենիքին մէջ։ Հաւատքը եւ յոյսը մեր ապագային մասին՝ թող սրտապնդեն մեզ»։ Նուագախումբի «Ցոլուորիկ»էն յետոյ, խօսք առաւ ընկեր Լ. Նայիրցին, որ մանրամասնօրէն բացատրեց հայկական շարժման նախապատմութիւնը, սկսած Խրայէլ Օրիէն մինչեւ Դաւիթ Բէկը, Նալբանդեան, Ալիշան, Խրիմեան Հայրիկը եւն.։

«Մայիսի 28ը ոչ թէ մեր եւ մեր հակառակորդ կուսակցութիւններու տօնն է, այլ տօնը մեր բոլոր նահատակներուն, որոնք ինկան Տէր Զօրէն, Նահր էլ Օմարէն մինչեւ Հայաստան աշխարհի ամէնէն հեռաւոր անկիւնը։ Վաղ թէ ուշ մենք այս տօնը պիտի տօնենք մեր Հայրենիքի մէջ մեր մեռելներու կողքին»։ Պ. Օննիկ Իւթիւճեան ջութակի վրայ նուագեց յունարէն «Սիրուհիս»։ Յետոյ խօսք առաւ ընկեր Վ. Համբարձումեան եւ շեշտեց մեր հաւատքի եւ յոյսերու պահպանման անհրաժեշտութիւնը՝ դիմաւորելու համար վաղուան լաւագոյն օրերը։ Ընկեր Կիւլեան երգեց «Մի գեղեցիկ պարզ գիշեր էր» եւ «Անուշ գարուն»։ Նուագախումբը մէջընդմէջ նուագեց նաեւ «Մայր Արաքսի» «Զէյթունցի ենք» եւ օտար երգեր։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Բոլորն ալ մեկնեցան ուրախ տրամադրութեամբ։

Հրաչեայ

ԱՆԳԼԻՈՅ Ճորճ Ե. Թագաւորը իր ծննդեան 65րդ տարեդարձին առթիւ կը պատմէ թէ սովորութիւն ըրած էր կաղանդին իբրեւ նուէր ձի մը խնդրել ծօրմէն, որ գրաւոր կը պատասխանէր եւ կը թելադրէր խնայասէր ըլլալ։ Ճորճ Թագուհիին նամակը կը ծախէ հնավաճառի մը եւ կը գնէ իր ձին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՐՔԱ՞Ն ԱՄՍԱԳԻՐ ԿԸ ՏՊՈՒԻ

Անցեալ անգամ ներկայացուցինք թէ ո՞րքան կը տպուին Հայաստանի թերթերը։ Այս անգամ կու տանք ամսագիրները, միշտ քաղելով իրենց աղբիւրէն.—

«Գրական Դիրքերում»ը 1928ին կը տպուէր 1500 1929ին՝ 2350, 1930ին (մինչեւ ապրիլ) 2500 եւ այժմ 3400։

«Լենինեան Ուղի»՝ 1200։ «Նոր Ուղի»՝ 1100։ «Գիւղի կոմունիստը»՝ 1500։ «Հոկտեմբերիկ» 1929ին՝ 1500, այժմ 6000։ «Կոլխոզնիկ»ը՝ 5000։

Բոլոր այս թիւերը պէտք է ընդունիլ վերապահութեամբ։ «Խ. Հայաստան» անցեալ անգամ կը գրէր թէ իր թերթը 1929ին կը տպուէր 15,000, այս անգամ ալ կը գրէ թէ 1929ին կը տպուէր 10,300։ Դարձեալ կը գրէր թէ «Ավանգարդ» 1929ին կը տպէուր 16,000, այժմ կը գրէ թէ 1929ին կը տպուէր 10,000։ Եւ այսպէս բոլոր թերթերուն մասին։ Ո՞ւր թէ սխալ։ Արդեօք Երեւանի բոլոր վիճակագրութիւնները այսպէ՞ս կը պատրաստուին։

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔ (?)

«Խորհ. Հայաստան» կը ծանուցանէ (22 մայիս) թէ Երեւանի հարկահաւաքութեան գրասենեակը աճուրդի դրած է բազմաթիւ տուներ, գանձելու համար «նրանց տէրերի պետական հարկերը»։ Չենք գիտեր թէ այդ տուներուն տէրերը աքսորուածնե՞ր են, կամ «դաշնակ փախստականնե՞ր», թէ իրապէս աղքատ մարդիկ, որ չեն կրցած վճարել պետական տուրքերը։ Բոլոր այդ տուները պիտի պետականացուին, եթէ աճուրդի ընթացքին չգոյանայ գնահատուած արժէքը։ Ցիշենք աճուրդի դրուած այդ տուներուն տէրերուն անունները (միայն հայերունը). — Բագրատունի Սարգիս, Մարտիրոսեան Պօղոս եւ Պետրոս, Թարվերդեան Արգար, Մեսրոբեան Մեսրոպ, Գալստեան Գալուստ, Թումասեան Վանօ, Աֆրիկեան Արշակ, Արզումանեան Վահան, Շահբազեան Սուրէն, Վարդանեան Ռուշան, Աւագեան Բագրատ, Յովհաննիսեան Աբրահամ, Աբրահամեան Հրաչեայ, Օհանեան Խաչիկ, Գէորգեան Մկրտիչ, Ներկարարեան Միհրան, Մկրտիչեան Գրիգոր, Տէր Մարտիրոսեան Յարութիւն, Տէր Գէորգեան Հեղինէ։

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐ

Գործավարներու խորհուրդը որոշած է ցորենի մշակութեան եւ այգեգործութեան շրջաններուն մէջ, կոլխոզէ հեռացողներէն գանձել 5—25 րուբլի եւ համայնացուած ստացուածքին արժէքին հարիւրին 5-15ը։ Անասնապահական շրջաններուն մէջ (Ստեփանաւան, Ղզլղուչ, Ապարան, Դարալագեազ, Մարտունի, Շամշադին, Սիսիան, Թալին, Հաջի-Խալիլ), կաթնտու անասունները պիտի համայնացուին միայն հաւաքական գիւղատնտեսութեան կեդր. մարմնին արտօնութեամբ։ Պտղատու եւ ոչ-պտղատու ծառերը համայնացնելու հրաման չկայ, կարելի է զանոնք վերադարձնել պահանջողին՝ գանձելով վրան յիշուած ձեւով անհրաժեշտ տուրքը։ Եթէ պարտէզներու մէջ կատարուած են զանազան աշխատանքներ, ծախքը կը վճարէ կոլխոզէն հեռացողը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Եղիշէ Չարենց Լենինգրատէն վերադարձած է Հայաստան եւ վերջերս դասախօսութիւն մը կարդաց Երեւանի մէջ։

— Դերենիկ Դեմիրճեան Գրողներու տանը մէջ, Երեւան, դասախօսութիւն մը տուաւ թատերագրութեան մասին։

— Նոյն շրջանակին մէջ դասախօսութիւն մը քրտական գրականութեան մասին։

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ

Հայաստանի թղթատարական եւ հեռագրական գործավար Եաղուբեան հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Խորհ. Հայաստան»ի.

— Այս տարի ծրագրուած է 1300 բարձրախօս հաստատել Երեւանի մէջ։ Մինչեւ այժմ հաստատուած է 600։ Կարելի չեղաւ ծրագիրը իրագործել իր ժամանակին, որովհետեւ գործիքները ուշացան։ Երկրորդ արգելքն էր ուժեղացուցիչին պակասը։ Երեւանի ուժեղացուցիչը չի գոհացներ պահանջը, այդ պատճառով բարձրախօսները տկար կը հաղորդեն ձայները։ Քննութիւնը ցոյց կու տայ, որ Երեւանի մէջ գիշեր ատեն ելեկտրական ուժի "մագիստրալ"ները շատ ծանրաբեռնուած են եւ բարձրախօսները աշխատած ատեն՝ կ՚իյնայ անոնց "վոլտաժ"ը։ Կը մտածուի նոր "մագիստրալ"ներ դնել։

Նոյնպէս պիտի գործածուի նոր ուժեղացուցիչ մը, եւ տկարը պիտի ղրկուի Լենինական, որուն ուժեղացուցիչն ալ գոհացուցիչ չէ տեղւոյն բարձրախօսներուն համար։ Լենինականի բարձրախօսներուն թիւը պիտի հասցուի 800ի։ Լենինականի ուժեղացուցիչը պիտի ղրկուի Նոր Բայազիտ։

Բարձրախօսներ պիտի դրուին նաեւ Ղարաքիլիսայի, Դիլիջանի, Վաղարշապատի եւ Գորիսի մէջ։

Երեւանի հեռախօսի ցանցը երկարելու համար ստացուած են մաս մը անհրաժեշտ գործիքներ։ Երբ ստացուի ամբողջը, կարելի պիտի ըլլայ դարմանել քաղաքին հեռախօսական տագնապը։

Գորիսի մէջ եւս հեռախօսի ցանց մը պիտի հաստատուի, այդ նպատակով սիւները կանգնեցուցած են արդէն։ Ղուրդուղուլիի եւ Մաղրիի շրջաններուն մէջ պիտի հաստատուի երկթել հեռախօս։ Նոյնպէս Նորաշէնի, Քէշիշքէնդի, Բազարչայի, Ղարաքիլիսայի մէջ։ Գորիս երկթել գիծով պիտի կապուի Ջանգեզուրի, Երեւանի եւ մեծ քաղաքներուն։

Լենինական գաւառը պիտի ունենայ նոր գիծ մըն ալ, իրեն կապելով Համամլուն, Բաշապարանը, Ալիքուչակը։ Թովուզ բերդը պիտի կապուի Թովուզ կայանին։ Հեռախօսի գիծ մը պիտի հաստատուի նաեւ Շամշադինի շրջանին մէջ, Բերդը պիտի կապուի Իջեւանի։ Ուրիշ գիծ մը Սուխոյ-Ֆանտանէն մինչեւ Սլաֆարս, Ելենովկայէն Նոր Բայազիտ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՍՏԻԿԱՆ ՇՈՒՆԸ

Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնութիւնը կարգ մը բարենորոգումներ ծրագրած է, ոստիկանական կազմակերպութիւնը արդիական միջոցներով զօրացնելու համար։ Առաջին առթիւ որոշուած ըլլալով ոստիկան շուներ բերել, ոճրագործներու հետապնդումին մէջ գործածուելու համար, երէկ այսպիսի շուն մը բերուեցաւ Գերմանիայէն եւ փորձի ենթարկուեցաւ։ Փակ սենեակի մը մէջ ոճրի վերաբերեալ առարկաներ պահուեցան զորս շունը շուտով երեւան հանեց, Նման ուրիշ կարգ մը փորձեր ալ եղան, որոնց մէջ ոստիկան շունը մեծ ճարտարութիւն եւ արագութիւն ցոյց տուաւ։ Այս շունը շատ ուշիմ է եւ գերմաներէն կը հասկնայ։

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ատենէ մը ի վեր տարակարծութիւն կը տիրէ Բժշկական Սենեակի երիտասարդ եւ տարէց բժիշկներու միջեւ։ Երիտասարդ բժիշկները դժգոհ ըլլալով իրենց հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումէն, որոշեր են առանձին միութիւն մը կազմել «Երիտասարդ Բժիշկներու Միութիւն» անունով, կը գրէ «Ազդամ»։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

***

Որոշուեցաւ 41 հրացան եւ ...000 փամփուշտ Սասուն տա... ...ի Գուրգէնը Ախլաթի ընկեր...րով մնաց հոդ, իսկ մենք Սե...րի հետ պիտի երթայինք ...սուն։ Որոշուեցաւ նաեւ, որ ...րոբը յետ վերադառնայ։

...մօտ 30 հոգով վերցրինք ...ապրանքները եւ գացինք ...ի Սասուն, մնացած զէնքերը ...լաթ մնացին։ Այդ օրը գա...ք Ախլաթու Յովհաննու վան..., երկրորդ օրը գացինք Տա...վանք։ Սարսափելի մութ եւ ...երեւային գիշեր մըն էր։ Սա...րու գագաթները ձիւնով ճեր...կած քիչ մը։ Չմոռանամ ը...լու որ, Սերոբի կին Սօսէն ...անց ռեւէ պատճառի կ՚ուզէր ...խստական ըլլալ։ Բայց այդ ...նը ո՛չ Գուրգէնին եւ ոչ ալ ...ու ընկերներուն հաճելի չէր։

Տափավանքէն ելանք գացինք Մշոյ դաշտը՝ Վարդենիս գիւղի աւերակ ջաղացքը, որ կը գտնուի գիւղէն 1000 քայլ հեռաւորութեամբ։ Զօրք ըլլալու պատճառով գիւղը չմտանք։ Առաւօտ ճաշի ատեն յանկարծ հրացաններու ձայն ելաւ, երկու գնդակն ալ մեր դրանը առաւ։ Մենք գիտցանք թէ պաշարուած ենք եւ բոլորս ալ ոտքի ելանք, պատրաստուեցանք կռուելու։

Գիւղէն 3 տուն գիտէին, որ մենք հոդ ենք։ Կին մը, քանի մը հոր թրիք գողնալի մէջ լեցրած՝ եկաւ դրան առաջին ըսաւ. «Տղերք, դուրս չելլէք, Չխուրայ բէկերն են իրար կը զարնեն»։ Այդ ըսաւ եւ գնաց։ Երկու բոպէ չանցած երիտասարդ մ՚ալ եկաւ կացինը ձեռին եւ փայտը ուսին եւ էն ալ նոյնը ըսաւ եւ գնաց։ 200-300 հրացանի ձայն եկաւ երկու կողմէն եւ ապա դադարեց։ Երեկոյին մութ գալուն գիւղացիք մեզի հաց բերին, կերակրեցին։

Վարդենիսէն երկու վալադ վերցուցինք՝ գացինք Ալվարինջ։ Ես այդ տեղերուն շատ լաւ ծանօթ էի։ Առաւօտ աղօթարանը բացուած էր, խումբը կայնեցուցի գիւղի կողքին, երկու ընկեր առնելով՝ գացի ռէս Վահանի տանիք։ Կիները թոնիր կը վառէին։ Երկու փոքր հողի կոշտ գցեցի տանիքի ծակէն ցած.

— Տանիքը մարդ կայ, — ըսին կիները։

Տղամարդ մը դուրս եկաւ։ Ըսի.

— Ա՛յ տղայ, արի, արի, մեր քով։

Վախվխելով տղան եկաւ մեր քով։

— Գիւղը զօրք, քիւրդ կա՞յ, — հարցուցի։

— Ոչ մի շուն չկայ, մաքուր է, — ըսաւ։

— Երկու մարդ ալ կանչէ։

Տղան կանչեց երկու մարդ՝ ռէս Վահանն ալ եկաւ։

Գիւղի վերեւը կան խոշոր մարագներ, անմիջապէս մէկը պատրաստեցին, խումբը եկաւ, լցուաւ մէջը։ Այդ գիւղացիք լաւ հիւրասիրեցին մեզ։

Երկրորդ օրը գացինք Բերդակ։ Բերդակէն մարդ ղրկեցինք Մուշ, բերել տուինք մեզի համար ոտքի աման, իրեղէններ։

Ելանք Առաքելոց վանքը։ Վանահայր Յովհաննէս վարդապետը մեզ շատ լաւ հիւրասիրեց։ Ս. Կարապետի Եղիշէ վարդապետն ալ հոդ էր. սակայն վախենալուն մեր քով չեկաւ։ Այս Եղիշէ վարդապետը իր անցեալին մէջ բաւական վատութիւններ ըրած էր։ Յովհաննէս վարդապետը խնդրեց մեզ որ չդպչենք, ըսելով թէ «խեղճ»է։

Վանքէն երկու վալադ վերցրինք, գացինք դէպի Սասուն։ Սարը չորս մատի չափ ձիւն եկած էր։ Գործանք (շրջան ըրինք) Սէմալի երեսը։ Մշուշը բռնեց, ճանապարհը կորցրինք։ Յանկարծ պատահմամբ իջանք Պշարաթկայ Տօնէի գոմը։ Մեզ հետ կար նաեւ Շէնըքցի Մանուկը։ Սերոբ հարցուց նրան.

— Ա՛յ տղայ, էս ձեր հողն է, չե՞ս գիտեր ուրտեղն ենք։

Այդտեղից Շէնըք կէս ժամ էր։ Նա ըսաւ.

— Չեմ գիտեր. գիտեմ, որ էս Ջուրը կ՚երթանք (Ջրի ընթացքով) մեր գիւղը։

Հասանք Դաշտօք։ Ես կը ճանչնայի Սէմալցի Մարտոյի գոմը։ Դուռը զարկի, դուրս եկան երկու երիտասարդ։ Հարցրի.

— Տղե՛րք, քիւրդ, զափթիէ կա՞յ։

— Երթանք Շէնըք, — ըսաւ Սերոբ, — շատ հեռո՞ւ է։

— Քառորդ ժամուան ճանապարհ կ՚ըլլայ։

— Դէ՛, ուրեմն երթանք։

Հասանք Շէնըք։ Ես գացի քեաթխյա Միքայէլի դուռը զարկի։ Նա դուրս եկաւ, գիւղից մէկ երկու իշխան ալ կանչեց։ Մեզ փոխադրեցին Տափէն Մանուկի գոմը, ուր եւ հանգստացանք։

Առաւօտ Սերոբ կանչեց Շէնըքցիք եւ Սէմալցիք։ Սէմալցիք չեկան։ Այդ օրը Մշոյ դաշտի տղայոց մի մասը զինաթափ ըրաւ Սերոբը, որ ղրկէ իրենց տուները։ Նա վրան փող չունէր նրանց տալու եւ ոչ ոքի ալ չէր ճանչնար։ Ես 95էն շատերը կը ճանչնայի։ Սերոբն ըսաւ ինծի. «Չե՞ս կրնար երկու ոսկի գտնել»։ Ըսի՝ կը գտնեմ։ Շէնըքցի ռէս Նէբոյէն առի երկու ոսկի, տուի Սերոբին։ Նա իւրաքանչիւրին 10-10 ղրուշ յանձնեց եւ ղրկեց իրենց տուները։ Նամակ մը գրեցինք, ղրկեցինք Հրայրին եւ կանչեցինք։ 96ի ընդհանուր ներումին Հրայրը ազատուած, եկած էր տուն եւ ազատ կ՚ապրէր։

Սերոբը մինչեւ Հրայրի գալը ժողով մ՚ունեցաւ Սէմալցոց եւ Շէնըքցոց հետ։ Նրանք առաջարկեցին.

— Եթէ առանց ուրիշ գիւղերու իմաց տալու՝ զէնքերը մեզի թողնէք եւ դուք ալ հեռանաք, այն ատեն կ՚ընդունինք, հակառակ դէպքում չենք ընդունիր։

— Ես մենակ ձեզ համար չեմ եկեր, — ըսաւ Սերոբը, — զէնքերն ալ մենակ ձեզ համար չեմ բերեր, այլ ընդհանուր Սասունի համար է։

(Շար.)

եւ Մինիխի դեսպանութիւնը։ Պաշտօնեաներու թիւը պիտի կրճատուի յաջորդաբար, 10 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Միւս կողմէ պիտի կրճատուի երեսփոխաններու թիւը. այսուհետեւ 80,000 ի փոխարէն 60,000 ընտրող պիտի ունենայ մէկ երեսփոխան։ Մեծ խնայողութիւն մը չսպասուիր այս կրճատումներէն։

Ռուսեւգերմանական յարաբերութիւնները

Մոսկուայի գերման դեսպանը վերջերս բողոքագիր մը յանձնեց խորհրդային իշխանութեան, մեղադրելով թէ ուժ կուտայ կոմինտէրնի յեղափոխական գործունէութեան եւ կը միջամտէ Գերմանիոյ ներքին գործերուն։

Տակաւին նոր կ'իմացուի թէ Լիթվինոֆ մերժած է նկատի առնել այս բողոքը։ Չիչէրինի փոխանորդը յայտարարած է թէ խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար ազդեցութիւն գործել կոմինտէրնին վրայ եւ արգիլել անոր գործունէութիւնը Գերմանիոյ մէջ։

*** «Ֆորվարց», Գերմանիոյ ընկերվարականներուն պաշտօնաթերթը, կը գրէ թէ պատերազմական Նախարար Կրօնէր մերժած է պատասխանել իրեն ուղղուած հարցումներուն, գերմանական բանակին եւ Կարմիր բանակին յարաբերութեանց մասին։ Այս հարցումն ուղղած էր ընկերվարական երեսփոխան Կունցլէր, իր կուսակցութեան անունով։ Նախարարին մերժողական պատասխանին վրայ, Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ խորհրդարանական խմբակցութիւնը խզեցին իրենց յարաբերութիւնը պատերազմական Նախարարին հետ։

Կը հաւաստուի թէ բազմաթիւ գերման սպաներ կարեւոր դեր մը կը կատարեն Մոսկուայի մէջ, իբրեւ կազմակերպիչ գերման բանակին։

Պաղեստինի խնդիրը Ժընեւի մէջ

Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց Յանձնաժողովը առջի օր ձեռնարկեց Պաղեստինի դէպքերուն քննութեան։ Տեղեկագիրը կը պարզէ կացութիւնը՝ 1928 սեպտեմբերէն մինչեւ 1929 օգոստոս, երբ ծագեցան ծանօթ ջարդերը։

Յանձնաժողովին անդամները բազմաթիւ նեղացուցիչ հարցումներ ուղղեցին Անգլիոյ պատուիրակներուն, առաջին դէպքերու ծագման, մասնաւորապէս Լացի Պատին, պահակազօրքի եւ պաշտպանութեան միջոցներու տկարութեան մասին։

Փարիզէն Պուքրէշ՝ 24 ժամէն

Փարիզի Օդանաւի միջազգային Ընկերութիւնը նոր ձեռնարկով մը յաջողեցաւ 24 ժամուան իջեցնել արեւելեան Եւրոպայի հետ եղած հաղորդակցութեանց տեւողութիւնը։ Այսպէս, Պուռժէի կայանէն (Փարիզ) ժամը 18ին ձգուած թղթատարը Սթրազպուրկի մէջ կը բաժնուի ժամը 6.30ին, Փրակայի մէջ՝ 10.20ին, Վիէննայի մէջ՝ 12.15ին, Փէշթայի մէջ՝ 13.55ին, Պելկրատի մէջ՝ 16.15ին եւ Պուքրէշի մէջ՝ 20.45ին։ Այսինքն 24 ժամէն ալ պակաս։ Ճամբորդներն ալ միեւնոյն արագութեամբ կ'երթեւեկեն. այսինքն, Պուռժէէն մեկնած օրն իսկ Պուքրէշ կը հասնին, վայելելով ամէն դիւրութիւն։ Այս կարգի առաջին օդանաւն է «Լա Ֆլէշ տ'Օրիան» (Արեւելքի բոցը)։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Լիոնի, Վիէնի եւ Վալանսի կարգադիր մասնախումբերէն՝ անմիջապէս հաղորդել իրենց հանդէսներու ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ Թուականը, ժամը եւ սրահին անունը։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Այս կիրակի ցերեկ։ Կը խօսի ընկ. ԱՐԱՄ ԳԱՌՕՆԷ։

ԿԱՐՏԱՆ.— Այս կիրակի ժամը 3ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ։ Կը խօսին ընկերներ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ։ Հանդէսէն յետոյ խնջոյք։

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՅՈՒՆԻՍ 20ԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է թատերական ներկայացում մը, մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ՝ հանրածանօթ դերասան Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ, ի նպաստ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Տան։ Միաժամանակ կը տօնուի Մայիս 28ը, Մանրամասնութիւնները քանի մը օրէն։

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Լա Սիօթայի Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբին կողմէ
Այս կիրակի ժամը 2ին Իտէալի սրահին մէջ
կը նախագահէ Պ. Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ
կը խօսին՝ Պ. Պ. ԱԲՕԵԱՆ եւ Բ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 15րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

28 Յունիս Շաբաթ իրիկուն Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս Թուականը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Կը խօսի Պ. ՋԱՄԱԼԵԱՆ պուլկարահայ գաղութի մասին.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէի ընկերական դասախօսութիւնը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes։ Կը խօսի ընկեր Բենօ։ Նիւթ՝ վասպուրականի հերոսամարտը եւ հայ կամաւորներու դերը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Հրազդան» խումբը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. Gobelins։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի Փոթորիկ խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards Պուա-Քոլոնպ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկեր Ն. Ալատինեանի բնակարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ընկ. Մ. Ալթունեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Սէն Լազար կայարանին դիմացի սրճարանին մէջ։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին 62 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրճարանի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ջաւարեան խումբը 10 Յունիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։ Իսկ Համազասպ խումբը 10 Յունիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՌՈԱՆԻ Ակնունի խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ. Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ է բոլոր անդամներու ներկայութիւնը։

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանի մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres) այս Կիրակի ժամը 4ին տեղի կ'ունենայ վարժարանին նորշէնքերուն բացումը, նախագահութեամբ Ժօրժ Լէյկի, երեսփոխան եւ նախկին վարչապետ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ֆոնթէն, Կ. Ֆ.— 70։
Պրայիլա, Օ. Ա.— 165։
Վիլմոնպլը, Օր. Ն.Տ.Մ.— 70։
Տէսին, Մ. Մ.— 15։
Սամարինդա, Պ. Պ.— 221։
Իվրի, Յ. Փ.— 35։
Քլէրմոն Ֆէրան, Թոգ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 858.80։
Սոֆիա, Քէս.— 3 տոլար։
Սէվրան, Մէրի.— 210։
Շաս, Գործ.— 60։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Թ. Ադամեան, Ո. Մարտիրոսեան, Ս. Պօղոսեան, Մ. Քէնտիրեան, Փ. Փիլիկեան, Հ. Թոմասեան, Ա. Գափիկեան, Գ. Նահապետեան 10ական, Մ. Պասմաճեան, Յովսէփեան, Ս. Խալիքեան, Քօնօզեան, Տէիրմէնճեան, Ռ. Ստեփանեան, Գ. Կէնճեան, Ա. Մկրտիչեան, Մ. Մելիքեան, Ս. Խուրութճեան, Ս. Նազուքեան, Գ. Տէրտէրեան, Թ. Պապիկեան 5ական, Բ. Հայրապետեան 15, Օ. Տէրտէրեան 1.50, Ա. Նիկողոսեան 15, Ո. Թէճիրեան 50, Շ. Սիրականեան 15, Մ. Սուքիասեան 20, Պ. Մկրտիչեան 25, Գ. Թոմասեան 10, Յ. Նազարեան 6 ֆրանք։ Գումար 302 ֆր. 50։

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Արսլանպէկցի (Իզմիտ) Գիրգոր եւ Զարմուհի Բօչուկեան կը փնտռեն իրենց զաւակները Իսահակ եւ Վերժին որոնք տարագրութեան միջոցին կորսուած են։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Իմացնել Գիրգոր Բօչուկեանի, 6 rue Wilson, Décines, (Isère).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Էրզրումի կարմրիկ հայ կաթոլիկ գիւղի բնակիչներէն Մկրտիչ Յարութիւն Մելքոնեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Յարութիւն, մայրը՝ Կատար, մօրեղբայրը՝ Սերոբ, Յարութիւն Մելքոնեան տարագրութենէն երկու տարի առաջ՝ Սերոբին հետ Կովկաս գացած է եւ մինչեւ տարագրութեան սկիզբը թղթակցած է իր ծնողքին հետ։ Իմացնել՝ Անդրանիկ եւ կամ Սուրէն Սայրեանի, բագգա (Սուրիա)։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé,Issy-les-Moulineaux(Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Օխուցի (Խարբերդ, Բալուի գաւառ) Ազնաւոր եւ Վահան Ազնաւորեան որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ վաճառականութեամբ կը զբաղէին Պոլսոյ մէջ։ Այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել իրենց հօրեղբօրորդւոյն Յակոբ Ազնաւորեանի որ այժմ կը գտնուի Հալէպ իր 21 անդամներէ բաղկացած ընտանիքով։

Իմացնել՝ Հայ գաղթականաց Յանձնախումբին, Eglise Arménienne, Halep, Syrie. Լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Ղարահասանցի Կարապետ Թըմիկեան որ 8 ամիս առաջ կը բնակէր Պորտօ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Հավրը։ Իմացնել՝ Kalousd Aharonianի, Camp Victor Hugo, Marseille.

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իսպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan։ Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Մարիամ Աշուաճեան եւ իր ամուսինը երկաթագործ Յովակիմ Աշուաճեան (Ժամկոչեան) որոնք կը բնակէին Թոքաթի Աստուածածնայ եկեղեցիին մօտ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել իր մօրաքրոջորդւոյն Յարութիւն Քէշիշեանի, 13 Rue Blanqui, Paris (13.)

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Սեբաստիոյ Ղարւա գիւղէն օր. Էլմաս Պարոնեան, հօր անունը՝ Խաչատուր, մօր անունը՝ Նարօ կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մինաս Մարկոսեան (Սեբաստիոյ Եէնիճէ գիւղացի), որ 1920-192[illegible] կը գտնուէր New-York City, Ամերիկա եւ կը թղթակցէր իր մօր հետ։ Իմացնել Elmas Baronianի, c/o Katri Frères, Beyrouth, (G. Liban).

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ՅՈՒՆԻՍ 1930
7 JUIN 1930

Ջ. ՏԱՐԻ Թիւ 1283

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԵՍ ՉԵՄ, Ա՛Ն Է»...

Դժբախտաբար,ստիպուած ենք անգամ մը եւս գործածել …տխուր բացատրութիւնը, աչքի առջեւ ունենալով երկու …նակի վրայ հրատարակուած «Յայտարարութիւն» մը: …ւրը կարդացեր էինք Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթեր… …մէջ, այս շաբթու: Բայց, ռամկավարներու Հալէպի պաշտօ… …թերթը ամբողջութեամբ հրատարակած ըլլալով զայն, անա… …նք ալ կ'արտատպենք բառ առ բառ, որպէսզի ծուռ-բերան …քեր չարտասանուին.

— «մենք, Ռամկավար Ազատական եւ Ս. Դ. Հնչակեան կու… …ցութեանց Սուրիոյ Շրջանային մարմիններս, խառն ժողովի մը …՝ խորհրդակցութեան առարկայ ըրինք վերջերս արաբ թերթե… …կողմէ եղած հրատարակութիւնները, եւ մենք զմեզ պարտաւոր …ցինք վճռապէս յայտարարել, թէ՝

Ա. Սուրիահայ ժողովուրդը հիւրաբար կը գտնուի այս երկրին …եւ երախտապարտ է հոգատար իշխանութեան եւ արաբ ազ… …ազգին, բացայայտ է որ հիւր ժողովուրդ մը ոչ ուժ եւ ոչ ալ …ունք կ'ունենայ քաղաքական ոեւէ նպատակ հետապնդելու, …բար անհիմն ու երեւակայական է Սուրիոյ մէջ հայկական …ն մը կազմելու գաղափարը:

Բ. Կը սիրենք հաւատալ որ ուրիշ կազմակերպութիւններ ալ …քեր տեսակէտ կամ մտածում չեն կրնար ունենալ այս մասին:

Գ. Ջերմապէս փափաքելի կը գտնենք որ արաբահայ սիրալիր …բերութիւնները պահուին եւ կասկածներու տեղի տուող թիւ… …ցութիւններ վերջ գտնեն:

Դ. Մէ՛կ ազգային օճախ ունինք, ան ալ՝ Հայաստանն է. իսկ …՝ մեր միակ եւ գլխաւոր աշխատանքը կը կայանայ՝ մեր ընտա… …ներուն ապրուստը եւ մեր զաւակներուն մտաւոր եւ բարոյա… …ն զարգացումը ապահովելու մէջ:

…մկ. Ազատ. կուսակցութեան Սուրիոյ Շրջ. Վարչութիւն (ԿՆԻՔ)

Ս. Դ. Հնչակ. կուսակցութեան Սուրիոյ Շրջ. Գործ. Յանձնխ. (ԿՆԻՔ)

Այս չնաշխարհիկ զեկոյցը լոյս տեսած է Հալէպի ռամկա… …ր պաշտօնաթերթին մէջ, առաջին էջին գլուխը, երկու սիւ… …կի վրայ («Եփրատ», 24 մայիս 1930): Հաւատա՞նք թէ ռամ… …վարներուն Փարիզի կեդրոնը, չախորժելով այսքան վրան… …յ ննեգութենէ մը, ուզեր է կարճ կապել եւ միայն լուրը …ալ:

Կարելի էր այդ միամտութիւնն ունենալ, եթէ վստահ ըլ… …լինք թէ ռամկավարներուն կողմէ ամէն առիթով ցանուած …նը տեղական արտադրութիւն է, եւ ոչ թէ արտածում՝ …ղակի կեդրոնական գրասենեակէն:

Այս յայտարարութիւնը, իր ամբողջութեամբ, ոչինչ կը …ժէ:

Արաբները, վարիչներէն մինչեւ յետին լրաբերը, բաւական …ն գիտեն հայկական կազմակերպութեանց մասին: Անոնք …նօթ են ե՛ւ Դաշնակին, ե՛ւ հնչակին, ե՛ւ ռամկավարին:

Արդ, երբ երկու խմբակցութիւններ առանձին յայտարա… …ութիւններ կը ստորագրեն այնքան կենսական հարցի մը մա… …ին ու լոյս աշխարհ կը հանեն, կանխակալ կարծիքներէ տար… …ած Արաբը չը՞ պիտի եզրակացնէ՝ թէ,— մեղաւորը՝ Դաշնակ… …ութիւնն է, հայկական ամէնէն զօրաւոր կազմակերպութիւ… …: կամ, ան տարբեր կը խորհի:

Որքան ալ բարեմտութեամբ շարժած կամ փաստաբա… …կան գիտեր ըրած ըլլան, միեւնոյնն է: Կասկածը չպիտի …րատի եւ թիւրիմացութիւնները չպիտի հարթուին: Շատ… …տ, հրապարակաւ մատնանշուած պիտի ըլլայ — ես չեմ, ա՛ն …: Ես հիւր եմ, ես ազգային Տուն չեմ ուզեր, քաղաքականու… …թեան չեմ խառնուիր. բայց — չեմ երաշխաւորեր սա միւսը, …աշնակցութիւնը:

Եւ առաջին անգամ չէ որ այս անարգ ճամբան կը բռնեն …ամկավարները, իրենց ետեւէն քաշելով հնչակեանները:

Տակաւին անցեալ տարի, հոկտ. 23ին, ռամկավարներուն …արիզի պաշտօնաթերթը կը փսփսար, իբրեւ պատասխան …նգուցեալ Մռաւեանի մէկ յիմարութեան.

— «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կրնայ Սուրիոյ մէջ, ինչպէս ու… …իշ տեղեր ալ, անելիքներ ունենալու համար, արկածախնդրական, …ցամոլական սնամէջ գործելակերպը շարունակել»: Եւն.

Նոյն խմբակցութեան թերթերն էին որ, մասնաւոր փութ… …տութեամբ ծանուցին դաշնակցական եւ քիւրտ վարիչնե… …ու կարծեցեալ ժամանումն ու ժողովը՝ Հալէպի մէջ, արաբա… …ն իշխանութեան քթին տակ եւ Թուրքիոյ սահմանին վրայ:

Անոնք էին, նորէն, որ հրապարակաւ քաղաքական հան… …ամանք տուին Նահր էլ Օմարի անապատներուն մէջ ծիւրող …փ մը գաղթականներու տեղաւորման՝ Մուսուլի մէջ: Ախոր… …ակ ունի՞ք անգամ մըն ալ կարդալու.

— «Իրագի կառավարութիւնը մերժած է հողեր յատկացնել: …աշնակ կոմիտէն հոգատար պետութեան (անգլիական) միջնոր… …ութեամբ կը յաջողի ձեռք ձգել հողամաս մը եւ այնտեղ կը փո… …դրէ քանի մը հարիւր գաղթական»: (Ապագայ, 10 մայիս):

Ինչպէս որ, զուտ ռամկավարական առաքինութիւններ …ն «ողջմտութիւն»ը եւ «ազգասիրութիւնը»:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՂԷՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Պոլսոյ «Ազգարար»ը նկարագրելով Սալմաստի աղէտը, դիտել կուտայ (1 յունիս).

— «Որքան ալ կթոտած եւ բազմաթիւ հոգեբովծանրաբեռն, ժողովուրդը նորէն միջոցը կը գտնէ եւ չի թողուր որ քար մնայ իր խիղճին վրայ: երկու շարժին հասնողը՝ կը հասնի նաեւ երրորդին: Ամէն բանէ անկախ, բացը եւ անձրեւին տակ մնացած խլեակները արենակիցներ են: Ի՞նչպէս կարելի է կարդալ Աշոտ քահանայի այնքան սրտառուչ նամակը եւ ներքին շարժի չենթարկուիլ.—

«Յանուցրիւ եւ անկազմակերպ թափուած ենք այգիներում եւ դաշտերում: Տանջւում ենք ուժեղ քամիներից եւ արեգակից: Սարսափում ենք ամպերից, երբ հաւաքւում են երկնակամարի վրայ: Եթէ անձրեւ սկսի, մեր կէսը կորելու է: Ինչ որ կիսատ պռատ լաթեր ունէինք, մնացել են հողերի տակ»:

Այս եղերական տեսարանին առջեւ, եօթը լեռ անդիի օտարն իսկ կը փղձկի ու կը զոհաբերէ: ո՛ւր մնաց հարազատ ցեղակիցը: Միայն նկարագրութիւնը կարդալով, ամերիկացի քաղաքացին պիտի շտապէ կատարել իր մարդսիրական պարտականութիւնը: Միայն լսելով թէ իր տարեկիցներէն հարիւրաւորներ մնացած են առանց հացի ու ջուրի, ամերիկացի պզտիկը ամբողջ գանձանակը պիտի պարպէ ծնողքին ձեռքը, որպէս զի պարունակութիւնը իրան ղրկուի:

Արդ, հայ մայրը եւ տղա՞ն են որ օտար ու պաղարիւն Ամերիկացիին չափ իսկ չպիտի յուզուին: Ո՛չ, տասն անգամ ոչ: Այս ժողովուրդին արիւնը շատ տաք եւ եռուն է նման պարագաներու առջեւ: Ռումանիոյ հայ գաղթականը, որ երբէք ծախեց իր մրակ ապաւէնը՝ կաթնտու կովը, եւ փոխարժէքը Շիրակ ղրկեց, ընդունակ չէ անտարբեր մնալու Սալմաստի արհաւիրքին առջեւ: եւ ինքը մինակը չէ այս տեսակին մէջ, այլ լէգէոններ ունի իրեն նման»:

ԿՈՂՈՊՈՒՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Բերայի Թաղապետութեան կողմէ գրաւոր հրահանգ եկած է Բանկալթիի գերեզմանատան յարակից խանութներուն եւ հաստատութեանց վարձակալներուն՝ այսուհետեւ վարձքերը իրեն յանձնել: Ինչպէս յայտնի է, այդ շէնքերը՝ կռան կառած, Ամէրիքէն կառած, զոյգ սրճարաններ, գազինօն, երկաթագործի եւ նպարեղէնի խանութները, ազգապատկան կալուած են: Կալուածոց հոգաբարձութիւնը խնդիրը տեղեկացուց Քաղաք. ժողովին որ մասնախումբ մը կազմեց, հարկ եղած օրինական դիմումը կատարելու համար Թաղապետութեան սոյն ոտնձգութեան դէմ:

ԶՕՐ. ԿՈՒՌՈՅԻ այցելութեան առթիւ, հինգշաբթի օր սեղան մը տրուեցաւ էնկիւրիի մէջ, արտաքին գործավարին կողմէ: Ցետոյզօրավարը ընդունուեցաւ Մ. Քէմալի կողմէ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ելմտական նախարարը աւելցուց կարգ մը ապրանքներու, մասնաւորապէս բամպակի եւ հիւսուածեղէնի ներածման տուրքը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մանչի փապուղին չպիտի շինուի

Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց ընթացք չտալ Մանշի տակէն փապուղի մը շինելու ծրագրին, որուն գործադրութիւնը այնքան մօտալուտ կ'երեւար: Հինգշաբթի օր Պ. Մաքտօնըլտ այս որոշումը յայտնեց Երեսփ. ժողովին մէջ, աւելցնելով թէ պատճառաբանութիւնները պիտի ներկայացուին Սպիտակ Տետրակով մը: Վարչապետը այս յայտարարութիւնն ըրաւ իբրեւ պատասխան Չէմպրլէնի եւ Չըրչիլի ուղղած հարցումներուն:

Այս որոշման պատճառները թէ տնտեսական են եւ թէ զինուորական:

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Նոր լուրերու համաձայն, իսկապէս լուրջ հանգամանք ունի Աֆրիտիներու շարժումը՝ հիւսիսային սահմանագլուխին վրայ: Այս ցեղախումբը, որուն անդամներուն թիւն է 14,000, ժամանակին մեծ նեղութիւններ պատճառած է բրիտանական կառավարութեան: Ինչպէս գրած էինք, չորեքշաբթի օր 40 օդանաւեր արշաւանք մը կատարեցին Աֆրիտիներու դիրքերուն վրայ, մինչ հետեւակազօրքի եւ հեծելազօրքի գունդ մը կը յառաջանար ցամաքէն: Ըմբոստները զինուած են հրացաններով եւ հին զէնքերով: Աֆրիտիները փոխանակ փրկանքի ենթարկելու իրենց անցած գիւղերը, ինչպէս կ'ընէին ասկէ առաջ, գիւղացիները կ'առնեն կը տանին իրենց հետ, իբրեւ զինուոր, Փէշավարի մէջ սպաննուած Իսլամներուն վրէժը լուծելու համար:

∴ Հինգշաբթի օր դադար հռչակուեցաւ Պոմպէյի բոլոր առեւտրական թաղերուն մէջ, ի պատիւ Կանտիի: 75,000 հոգի կը մասնակցէին ցոյցին: Ցուցարարները քարեր նետեցին բաց մնացած խանութներուն մէջ, բանուորները դուրս հանելու համար, բայց ոստիկանութիւնը միջամտեց:

∴ Փոխարքան խորհրդակցութիւններ ունեցաւ կարգ մը չափաւոր գործիչներու հետ, որպէսզի կարենայ գետին պատրաստել Լոնտոնի խորհրդաժողովին համար: Այս առթիւ դիտել տրուած է փոխարքային թէ աւելորդ է վիճաբանիլ այս հարցի մասին, որովհետեւ ոչ միայն ազգայնականները պիտի մերժեն մասնակցիլ խորհրդաժողովին, այլեւ ազատականները միտք չունին Լոնտոն երթալու, մինչեւ որ հաւաստիք չստանան ինքնավարութեան ծրագրի մը մասին:

Կացութիւնը այժմ կը ներկայանայ այսպէս.— 1. Հնդիկ ազգայնականները տրամադիր են գործակցելու, եթէ կարգադրութիւն մը ըլլայ Կանտիի բանաձեւած պահանջներուն վրայ: 2. Ազատականները եւ չափաւորները, որոնք վախ ունին ազգայնականներու կլանումէն, չեն գոհանար նահանգային ինքնավարութեամբ: 3. Իսլամները բաժնուած են զանազան հոսանքներու: Ոմանք հաւատարիմ են կառավարութեան, ուրիշներ ինքնավարութիւն կը պահանջեն: Մեծ մասը ուշի ուշով կը հետեւի կացութեան, բայց փոքրամասնութեանց խնդիրը ամէն բանէ աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ իրենց: Անոնք ո՛րեւէ վստահութիւն չունին Հնդիկներուն, ինչպէս եւ Կանտիի տուած հաւաստիքներուն վրայ: Աշխատաւորական «Տէյլի Հէրըլտ»ի թղթակիցը հաղորդելով այս լուրերը, կ'աւելցնէ թէ ինքնավարութեան խնդիրը կը տիրապետէ ամէն բանի վրայ: Գաղթապետութեանց սահմանադրութի՞ւնը պիտի ունենանք. թէ անոր աղօտ մէկ ցոլացումը: Եթէ մեզի տան այդ սահմանադրութիւնը, ե՞րբ իրականութիւն պիտի դառնայ. հի՞նգ, տա՞սը թէ յիսուն տարիէն:— Ահա օրուան խնդիրները: Լոնտոնի կառավարութեան պատասխանէն կախում ունի ծրագրուած խորհրդաժողովին եւ անգլօ-հնդիկ յարաբերութեանց ճակատագիրը:

Բանուորական խնդիրը Սելանիկի մէջ

Սելանիկի նախագահ ատեանը լուծեց ծխախոտի բանուորներու Սենեակը եւ սէնտիքաները: Մայիս 2ին, ընդհանուր դատախազը պահանջած էր Յունաստանի ծխախոտի բանուորներու Դաշնակցութեան լուծումը. բայց դատարանը մերժեց:

Անվերջ դատեր եւ մահապատիժներ

Ստալին (նախկին Եուզովկա) քաղաքին խորհրդային դատարանը յունիս 4ին վերջացուց եօթնօրեայ հրապարակային՝ ցուցադրական դատը 36 գործակցական պաշտօնեաներու, որոնք կ'ամբաստանուէին թէ չեն շարունակած Տոնէցի մօտակայ ճարտարագործական շրջաններու պարենաւորումը: Ամ. բաստանեալներէն չորսը դատապարտուեցան մահուան, ութը՝ տասը տարի բանտարկութեան, ինը՝ ութ տարի եւ 13ը՝ աւելի կարճատեւ բանտարկութեանց: Անպարտ արձակուեցան միայն երկու հոգի:

Նկարիչ մը անձնասպան

Տաղանդաւոր նկարիչ Ժիւլ Փասէն, բնիկ Պուլկար, հինգշաբթի առտու կախուած գտնուեցաւ իր նկարանին առջեւ, Պուլվառ Քլիշի: Ամիսներէ ի վեր կը տառապէր սուր ջղագա.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 10

Շաւարշ Միսաքեան	250
Պօղոս Գորգիկեան	200
Կայծակ	150
Գումար	600
Նախորդ գումար	10,600
Ընդհ. գումար	11,200

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը հետեւեալ պատմութիւնը կը հրատարակեն, իբրեւ թէ Պէյրութէն գրուած.—

«Պէյրութի մէջ գումարուած հայ յեղափոխականներու համաժողովին որոշումները, հակառակ շատ գաղտնի պահուելուն, կը լսուի որ Թուրքիայէն փախչող կարգ մը Քիւրտերսւ եւ Հայերու միջեւ շատ ծանր անհամաձայնութեան տեղի տուած են: Ասոր պատճառ կը նկատուի դաշնակցութեան Մարսիլիոյ կեդրոնին կողմէ իր Գահիրէի ճիւղին միջոցաւ Հալէպի մասնաճիւղին տրուած դրամին՝ Մահմուտ Սելիմ, Ճելատէթ Քեամրան, Իպրահիմ Փաշազատէ Էքրէմ անուն դաւաճաններուն կողմէ իւրացուած եւ զեղծման առարկայ ըլլալը: Մինչ դեռ դաշնակները այս դրամը տուած են, որպէս զի մեզի դէմ գործեն: Այս անհամաձայնութեան գլխաւոր պատճառը այս է: Մէկ ամիսի չափ առաջ Թարապլուսի մէջ «Հայկական եղեռնագործութիւն Թուրքիոյ մէջ» անունով ֆիլմ մը առնուած է, որուն մէջ կարգ մը դաւաճաններ դեր ունեցած են: Անթալիոյ լիսէին գրականութեան ուսուցիչ եւ զինադադարին Քիւրտ Յառաջդիմական Միութեան ընդհ. քարտուղար Մեհմէտ Սելիմ այս ֆիլմին մէջ մեծ դեր մը ստանձնողներէն մէկն է»

ՎԷԶՈՒՎԸ ՍԿՍԱՒ ԿԱՏՂԻԼ

Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին, Վէզուվը սկսած է «տօնել իր անցեալ տարուան բորբոքումին տարեդարձը», ուժգին պայթիւնով եւ հրակէզ լավա ժայթքելով: Արդէն իսկ, գլխաւոր խառնարանին փոքր կոնը արագօրէն կ'ուռի հրակէզ քարերով եւ լավաներով: Փրոֆ. Մալադրա, որ այս տեղեկութիւնները տուած է, կը յանձնարարէ անյապաղ ձեռնարկել պաշտպանողական միջոցներու, ինչպէս ծրագրուած էր անցեալ տարի, երկու միլիոն լիրէթի վարկով մը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը գրեն թէ կրթական գործավարութիւնը պատուիրած է խիստ վերաքննութեան մը ենթարկել խորհրդային Միութեան գրադարանները, արգիլելու համար անյարմար գիրքերը: Արդէն իսկ սեւ ցանկը անցած են բազմաթիւ հրատարակութիւններ, որոնց կարգին Փ. Պընուայի «Աթլանթիտ»ը եւ «Ալպէրթ»ը, Չզարմանանք, եթէ Հայաստանի մէջ ալ Աբովեանի, Րաֆֆիի, Ահարոնեանի եւայլն գիրքերը գրադարաններէն նետելէ յետոյ, հրապարակաւ կրակի տան:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏՈՎ

Ճանչնալ մեր հարեւան ժողովուրդները իրենց իսկական արժէքովը եւ ըստ այնմ ուղղութիւն տալ մեր ազգային քաղաքականութեան,— ահա գործելակերպ մը, որուն պէտք է ձգտի մեր ջանքերուն մէկմասը, եթէ կ'ուզենք սիրտմաշ յուսախաբութիւններն ու դառն անակնկալները խնայել մեր բազմաչարչար ժողովուրդին։

Այսօր պիտի աշխատիմ հոս պատկերացնել քէմալական Թուրքիոյ՝ երկրագործական տարրէզին մէջ ձեռք առած միջոցները։

Ամէնքս ալ գիտենք որ երկրագործութիւնը Թուրքիոյ ազգային հարստութեան եւ տնտեսական կեանքին հիմն է։ Այս ճշմարտութիւնը՝ իր շքեղ մերկութեամբը, անգամ մը եւս, Թուրք ղեկավարներու աչքին առջեւ պատկերացուց գերմանացի Տոքթ. Միլլէր, որ կանչուած էր Թուրք պետական դրամատան ծրագիր ուսումնասիրելու։ Գերմանացի մասնագէտը Թուրքիոյ շրջանը ընելէ ետքը, քէմալականներուն յայտարարեց թէ՝ երկրին հարստութիւնը հաստատ հիման մը վրայ տեւականացնելու միակ աղբիւրը՝ երկրագործութեան զարգացումն է եւ երկրագործին վիճակին բարելաւումը։

Թուրքերը գերմանացի մասնագէտին այս խօսքերը հաստատած կ'ըլլան, երբ կ'ըսեն թէ իրենց երկրին 14 միլիոն բնակչութեան 9 միլիոնը երկրագործներ են եւ թէ՝ 1928ին 175 միլիոն ոսկիի արտածութեանց 120 միլիոնը կը կազմէին երկրագործական բերքեր։

Քէմալական Թուրքիան երկրին երկրագործութիւնը զարգացնելու համար, ձեռք առած է կարգ մը միջոցներ։ Ուղղակի միջոցներն են.—

1.— Հողերու բաժանում։

2.— Մաքսատուրքէ զերծ կացուցանել արջառները, երկրագործական մեքենաները եւ անոնց պիտանի վառելիքները։

3.— Երկրագործները մղել երկրագործական լաւագոյն մեթոտներու կիրարկման։

4.— Փոխատուութիւն երկրագործներու,

5.— Զարգացնել ոռոգումի միջոցները։

Երբ Թուրքիան վերջացուց իր պատերազմները, իր առջեւ գտաւ երկրագործութեան քաջայարմար անսահման տարածութիւն մը։ Զարգացնելու համար կը պակսէր մարդը։ Որովհետեւ հայ եւ յոյն գիւղացիները իրենց մեծատարած հողերը ձգելով հեռացած կամ հեռացուած էին եւ երէկի շէն գիւղերը ամայացած։ Այդ հողերը, իբր լքեալ գոյք, քէմալական կառավարութեան կողմէ անմիջապէս գրաւուեցան։ Յունաստանի եւ Պալքաններու Թուրք գաղթականները հրաւիրուելով, այս հողերէն մաս մը բաժնուեցաւ անոնց։ Քրիստոնեայ հողերը Թուրք գաղթականներուն բաժնուած ժամանակ, նկատի առին գաղթական երկրագործին իր արտագաղթած երկրին մէջ հետեւած մշակութեան տեսակը։ Այսպէս, այն որ ծխախոտի մասնագէտ էր, անոր ծխախոտի արտեր տրամադրեցին, իսկ այն որ ցորենի կամ որթատունկի մշակութիւններու մասնագէտ էր, անոր ալ նոյն մշակութիւններու յարմար հողեր տրամադրեցին, կլիմայական հանգիտութիւններն ալ նկատի առնելով։ Այս նպատակին համար կառավարութիւնը նոյնիսկ 13 հոկտ. 1923ին հաստատեց Գաղթականներու զետեղման Տեսչութիւն մը, իսկ յետոյ 11 դեկտ. 1924ին ջնջելով, փոխանցեց Ներքին գործավարութեան։ Կառավարութիւնը հսկայ գումարներ յատկացուց գաղթականներու զետեղման համար, անոնց նպաստներ տուաւ, սերմցուներ եւ երկրագործական մեքենաներ բաժնեց։

Բայց, հակառակ այս դրութիւններուն եւ դիւրութիւններու, ներգաղթող գաղթականներու թիւը, բաղդատմամբ արտագաղթող Հայերուն եւ Յոյներուն շատ քիչ էր։ Աշխատող ձեռքերու պակասը շատ զգալի է։ Ընդարձակ բարեբեր հողեր գործող ձեռքերու կարօտը կը քաշեն։ Կառավարութիւնը ոչ միայն գաղթականներուն, այլեւ տեղացի աղքատ երկրագործներուն ալ սկսաւ ձրի հողեր բաժնել։ Այսպէս, պետական հողերէն 110,000 արտավար բաժնուեցաւ Արեւելեան նահանգներու երկրագործներուն, ինչպէս կը յայտարարէր Ըսմէթ փաշա, անցեալ նոյեմբերին, Ազգ. Մեծ Ժողովի բացման առթիւ։ Նոյն դրութիւնը պիտի կիրարկուի նաեւ արեւմտեան նահանգներու մէջ։ Այն երկրագործները, որոնք այս կերպով հողատէր կը դառնան, եթէ երեք տարի շարունակ անմշակ թողուն, իրենց տիրացած հողերը, կառավարութիւնը իրաւունք ունի ետ առնելու զանոնք, ուրիշին տալու կամ ուրիշին վարձելու։ Կառավարութիւնը այս իրաւունքը ունի միայն այն հողերուն համար, որոնք Գոնեայի ջրամբարին ջուրովը կ'ոռոգուին.

Աշխատող ձեռքերու պակասը կառավարութիւնը կը ճգնի հաւասարակշռել մեքենաներու ծաւալումով։ Այս պատճառով երկրագործական մեքենաները, ինչպէս նաեւ անոնց յատուկ վառելանիւթերը զերծ կացուցած է մաքսատուրքէ։ Լօզանի դաշնագիրէն ետքը, փոխանակուած Յոյները, ըստ այդ դաշնագրին տրամադրութեանց, իրենց հետ միասին տարած էին իրենց արջառը։ Կառավարութիւնը թէ այս պակասը լրացնելու եւ թէ ազնուացեղ արջառները բազմացնելու մտօքով արջառներն ալ զերծ կացուցած է մաքսատուրքէ։ Հաստատուած են նաեւ ազնուացեղ արջառներու կայաններ եւ ընտիր արջառներ բուծանող երկրագործներուն համար կը տրուին մրցանակներ։

Հետեւեալը վիճակագրական ցուցակ մըն է, որ կը ցուցնէ հինգ տարիներու ընթացքին՝ Թուրքիա ներածուած երկրագործական մեքենաներու եւ արջառներու փոխարժէքը.—

1924ին 2,155,000 ոսկիի երկրագործական մեքենայ եւ 2,000,000 ոսկի արջառ եւ ոչխար ներածուած է, 1925ին, 3,715,000 ոսկիի երկրագործական մեքենայ եւ 2,500,000 ոսկիի արջառ և ոչխար,1926ին 2,126,000 ոսկիի երկրագործական մեքենայ եւ 2,000,000 ոսկիի արջառ և ոչխար։1927ին 1,947,000 ոսկիի երկրագործական մեքենայ եւ 3,000.000 ոսկիի արջառ եւ ոչխար։ 1928ին 2, 299,000 ոսկիի երկրագործական մեքենայ եւ 4,500,000 ոսկիի արջառ եւ ոչխար։

Վերջին յիսնամեակին Թուրքիոյ երկրագործական նախարարութեան ղեկավար ուժերը եղած են՝ իրարու յաջորդող Ամասեանի, Երամեանի եւ Սուրէնեանի նման երկրագործական ընդհանուր տնօրէններ։ Քէմալական կառավարութիւնը սուլթանական կառավարութեան երկրագործական նախարարութիւնը 5 մարտ 1924ին ջնջելով, անոր բոլոր պաշտօնեաները — անշուշտ բացի Հայերէ եւ քրիստոնեաներէ — փոխանցած է նորահաստատ Ազգային Տնտեսութեան գործավարութեան։ Այս գործավարութիւնը, որուն երկրագործական խորհրդականն է մեր դպրոցական ընկերներէն Մօհ. Սիրէյա պէյ — ուշիմ եւ աշխատասէր մէկը — երկրագործական նոր մեթոտները ընդհանրացնելու ճիգեր կը թափէ։ Այս գործավարութիւնը ունի իր փորձադաշտերը, ուր ընտիր սերմցուներ ցանելով ձրիաբար կը բաժնէ երկրագործներուն։

* * *

Առ այժմ Թուրքիոյ մէջ կան հետեւեալ երկրագործական գիտական հաստատութիւնները.—

1. Էնկիւրիի մէջ հունտերը ազնուացնելու կայան մը։

2. Էնկիւրիի մէջ երկրագործանճարտարարուեստի կայան մը։

3. Էնկիւրիի մէջ երկրագործական մեքենաներու կայան մը։

4. Էնկիւրիի մէջ մանրէաբանական կայան մը։

5. Էսկիշէհիրի մէջ հունտերը ազնուացնելու կայան մը։

6. Ատանայի մէջ բամպակը ազնուացնելու կայան մը։

7. Ատանայի մէջ գետնախնձորը ազնուացնելու կայան մը։

8. Հալգալըի մէջ հունտերը ազնուացնելու կայան մը։

9. Կարնոյ մէջ մանրէաբանութեան կայան մը։

Թուրքիա երկրագործական կեդրոններու մէջ բացած է հետեւեալ երկրագործ. վարժարանները.—

1923—24՝ 11 վարժարան 701 աշակերտով, 1924—25' 13 վարժարան 254 աշակերտով, 1925—26՝ 12 վարժարան 839 աշակերտով։

Առ այժմ ծրագրած են ջնջել բոլոր այս երկրագործական վարժարանները եւ անոնց տեղ հաստատել տիպար ագարակներ. գլխաւոր տիպար ագարակը հաստատելով Էնկիւրիի մէջ եւ ուրիշ 7 հատ ալ, այս տարուան շրջանին, երկրագործական կարեւոր կեդրոններու մէջ։

14 փետր. 1924ին հրատարակուած օրէնքի մը տրամադրութեան համեմատ, գործօն ծառայութեան տակ գտնուող զինուորները, իրենց պարապոյ ժամերուն, երկրագործական նոր մեքենաներու գործածութիւնը, ինչպէս նաեւ երկրագործական նոր մեթոտները կ'ուսանին, որպէսզի, երբ արձակուին, զանոնք ընդհանրացնեն իրենց ծննդավայր գիւղերուն մէջ։

Երկրագործներու փոխատուութիւն ընող երկու մարմիններ կան։ Մէկը եւ գլխաւորը հայազգի Նուբեաններու եւ Փորթուգալ փաշաներու հաստատած Երկրագործական պետական հինպանքան է, իսկ միւսը նորահաստատ երկրագործական համագործակցականներն են։ Երկրագործական դրամատան դրամագլուխն է 30 միլիոն ոսկի եւ ունի 298 մասնաճիւղեր։ Այս պանքան թէ ուղղակի երկրագործներուն փոխ դրամ կու տայ եւ թէ երկրագործներուն գնած երկրագործական մեքենաներուն փոխարժէքը կ'երաշխաւորէ։ Փոխատուութիւն կ'ընէ նաեւ երկրագործական այն համագործակցականներուն, որոնց դրամագլուխը վտիտ է։ 1927ին հաստատուած վիճակագրութիւն մը կը յայտնէ թէ՝ այս դրամատան փոխատուութեանց գումարը 21 միլիոն ոսկին եւ երաշխաւորութեանց գումարը 167 միլիոն ոսկին կ'անցնի։

Երկրագործական համագործակցականները բաղդատմամբ նոր են Թուրքիոյ մէջ։ Սկսած են հաստատուիլ 21 Ապրիլ 1924ի օրէնքի մը տրամադրութեան վրայ։ Այս օրէնքին չորրորդ յօդուածը կը տրամադրէ թէ երկրագործական դրամատունը փոխ դրամ կու տայ միայն այն երկրագործներուն, որոնք անդամ են իրենց գիւղախումբի երկրագործական համագործակցականին — եթէ կայ։ Ահա միջոց մը, որ համագործակցական ոգին կը տարածէ գիւղացիներուն միջեւ, բոլորն ալ մղելով անդամագրուելու համագործակցականներուն։

Սահմանէն անդին մեր հայրենիքին մէջ Համագործակցականներու ստացած թափը կ'երեւայ թէ գրգռած է քէմալականներու ախորժակը։

Քիչ առաջ մոռցանք յիշել թէ՝ արդէն Էնկիւրիի մէջ հաստատուած է Ղազիին անուան ձօնուած տիպար ագարակ մը։ Դարձեալ Ղազիին անունով ուրիշ տիպար ագարակ մը պիտի հաստատուի Եալովայի մէջ, անշուշտ Երուսաղէմապատկան հայ ագարակին մէջ, որուն վրայ աչք ունէին Թուրքերը, Սուլթան Համիտի օրէն սկսեալ։

Անցնելով ոռոգումի միջոցները ազնուացնելու խնդրին, նախ ըսենք թէ՝ Թուրքիոյ տարածութիւնն է 747 միլիոն արտավար, հետեւեալ բաժանումներով.—

Մշակութեան յարմար հողեր 232 միլիոն արտավար։

Անտառներ 139 միլիոն արտավար։

Արօտավայր 269 միլիոն արտավար։

Լեռներ եւ քարահանքեր 103 միլիոն արտավար։

Գետեր, լիճեր եւ ճահիճներ 14 միլիոն արտավար։

1927ի վիճակագրութիւնը կը յայտնէ թէ՝ մշակուած է գործնականապէս 44 միլիոն արտավար տարածութիւն մը, այսինքն մշակելի հողերուն մէկ հինգերորդէն պակաս։

Ասոր պատճառներն են հետեւեալները.—

1. Բնակչութեան սակաւութիւնը՝ բաղդատելով մշակելի հողերու տարածութեան հետ։

2. Երկրագործին իր սեփական հողերը ամբողջովին մշակելու անհնգութիւնը, այնպէս որ գիւղացի ընտանիքի մը մշակած միջին տարածութիւնը 25 արտավարը չանցնիր։

3. Ոռոգումի դրութեան անկերպարան վիճակը, որուն մասին կ'ուզենք խօսիլ։

Թուրքը իր ոտքերուն տակէն անցած բազմաթիւ գետերու ջուրը անտեսելով, երաշտ տարիներուն երկինքէն անձրեւ կը հայցէ բազկատարած։ Թուրքիոյ մէջ սկիզբէն ի վեր անտեսուած է արհեստական ջրանցքներու միջոցաւ ոռոգումի դրութիւնը, բացառութեամբ Գոնիայի դաշտին, ուր սահմանափակ հողամասի վրայ ջրաբաշխական գործողութիւններ կատարուած են եւ ուր կը կիրարկուի արհեստական ոռոգում։ Քէմալական կառավարութիւնը ճիգեր կը թափէ ոռոգումի եւ ուրղումի երկեակ եւ երկուորեակ դրութիւններով օժտելու կարգ մը հողամասեր, սկսելով Էնկիւրիի դաշտէն։ Կառավարութեան այս ծրագիրը գլուխ հանելու համար, օտարներ, մանաւանդ ամերիկեան խմբակ մը առաջարկներ ըրած են կարգ մը պայմաններով։

Յառաջիկային կը խօսիմ այն անուղղակի միջոցներուն վրայ, որոնք կապ ունին Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին հետ։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍԱԼՄԱՍՏԻ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ատրպատականի ձեր թղթակիցներն արդէն հաղորդած կը լինեն Սալմաստի աննախընթաց երկրաշարժի մանրամասնութիւնները։ Ցնցումները ոչ մի տեղ այնպիսի աւեր չեն գործել, ինչպէս ապաբախտ Սալմաստում, որ համաշխարհային մեծ սպանդի հետեւանքով քարուքանդ՝ նոր էր ոտքի կանգնում նախապատերազմեան իր շէն կեանքը վերստանալու հեռանկարով։

Անմահ Րաֆֆիի ծննդավայրը շրջակայ 50—60 գիւղերով հաւասարուել էր հողին։ Աղէտի վայրից ստացուած պաշտօնական հեռագիրների համաձայն, ոչ մի տուն չի երեւում այլեւս երէկուայ այդ շէն աւանում։ Բաղնիքի մի սիւն միայն մնացել է կանգուն, միակ վկան, թէ շարժից առաջ գետնի երեսին շէնքեր են գոյութիւն ունեցել։

Ցնցող լուրը մայրաքաղաք հասնելուն պէս միապետը 100 հազար ղրան է տրամադրել եւ օդանաւով աղէտի վայրը ուղարկել իր պալատական բժիշկը Դոկտոր Ամիրը Ալամ, որ միաժամանակ պետական կարմիր Շիր ու Խորշիդի փոխ նախագահն է, հիմնադիրն ու գլխաւոր ղեկավարը։ Անմիջապէս օգնութեան են փութացել նաեւ Թաւրիզից, իսկ ամբողջ երկրում բացուած է հանգանակութիւն փրկելու մնացորդներին վերահաս սովից, վիրաւորներին անխուսափելի մահուանից եւ վերաշինելու աւերուած քաղաքն ու գիւղերը։

Նախնական դրամական օգնութիւնների մէջ միապետի խոշոր նուիրաբերութիւնից յետոյ աչքի է խփում Գ. Կիւլպէնկեանի 500 անգլիականը Փարիզից։ Յուզիչ է արտասահմանից Կարմիր Խաչերի կեդրոնի հեռագրական դիմումը, որով պատրաստակամութիւն է յայտնում անհրաժեշտ օգնութիւն հասցնել։ Թէհրանում մի խումբ հայ տիկիններ Ատրպատականի պատգամաւոր ընկեր Զօրա Սագինեանի թելադրանքով սկսել են հանգանակութեան. իսկ պալատական նախարար Թէյմուր Թաշի տիկնոջ նախաձեռնութեամբ բարեգործական նպատակով տրուելիք մեծ ու շքեղ երեկոյթը հաւանական է յատկացուի Սալմաստի շարժին զոհուածներին։ Մի խօսքով բոլորը՝ պետութիւն, թէ ժողովուրդ, մէկ մարդու նման լծուած են աղէտի չարիքները դարմանելու նուիրական գործին։

* * *

Ընկեր Կարապետ Պիռնեան իր գեղեցիկ ու ընդարձակ մէկ ուսումնասիրութեան մէջ Ատրպատականը ներկայացնում է իբրեւ մի բարձրադիր եւ փակ սարահարթ, լեռներով շրջապատուած, հրաբխային եւ երկրաշարժների ենթակայ։ Ըստ այդ գիտական ուսումնասիրութեան.—

Ուրմիոյ լիճը կամ պատմական Կապուտանը, երկրաբանական շրջաններում շատ աւելի ընդարձակ տարածութիւն ընդգրկող մի ծովի հետզհետէ չորացող վերջին մնացորդն է,որ այժմ 135 քիլոմեդր երկարութեամբ, 36 — 46 քիլոմեդր լայնութեամբ եւ միայն 5 —14 մեդր խորութեամբ ջրային մի զանգուած է ներկայացնում։ Լճի հիւսիս - արեւմտեան ափին բացւում է Զօլա գետի բաւական ընդարձակ հովիտը, որ ձեւացնում է Սալմաստ կամ պատմական Զարեւանդ գաւառը։ Զօլայի եւ նրա հարկատու վտակների շուրջն են հաւաքուած գաւառի 60ից աւելի գիւղերը՝ վարչական կեդրոն ունենալով Դիլիման պարսպապատ քաղաքը։ Այս շրջանը պատերազմից առաջ հայաբնակ գլխաւոր կեդրոններից մէկն էր իւր հայաբնակ Հաֆթուան մեծ գիւղով, Ռաֆֆու ծննդավ[այր] Փայաջուկով,Ղալասարով,Մ... լամով եւայլն։»

Ապա երկրաբանական, պա... մական, տեղագրական մի շա... ուշագրաւ նկարագրութիւններ... յետոյ ընկեր Կ. Պիռնեա... գրում է.

— «Զարմանալի չէ, ուրե... որ Թաւրիզը իր շրջապատով... թակայ է յաճախադէպ երկրա... շարժների, որոնց միայն վերջ... եւ փոքրաթիւ մասին յիշատա... կութիւնը ունինք։ Մեզ ծանօ... եւ համեմատաբար խիստ կա... պատմական շրջանում Թաւրի... զում պատահել են հետեւեա... մեծ եւ աղետալի երկրաշարժ... ները։ Յիշւում է 634 թւի երկ... րաշարժը, երբ քաղաքը բոլոր... վին կործանուեց,858 թւին, եր... կիսակործան քաղաքը Մոզա... վէքիլ խալիֆայի կողմից նո... րոգուեց։ Այնուհետեւ նշանաւ... են 1441ի, 1527ի եւ 1780 թւականների պատահած մեծ երկրաշարժները, որոնք տասն... եակ հազարաւոր զոհեր են տա... րել եւ քաղաքը բոլորովին աւե... րակ դարձրել։»

Ջնայած մեծ են մարդկայի... կորուստները, աւելի քան ան... փոխարինելի նիւթական վնաս... ները ներկայ շարժին, բայց եւ... այնպէս պէտք չէ կորցնել նա... ւատը, որ անցեալ դարերի ա... ղէտների նման, այս անգամ էլ Ատրպատականի աշխատասէ... ու արի ազգաբնակութիւնը չ... յուսահատուի։ Ընդհակառակն ա... ւելի կարճ ժամանակում կը վե... րականգնի կեանքը աւերուա... շրջաններում, որտեղ նոյնիսկ գետերը, աղբիւրներն ու ջրհոր... ները անցել են գետնի տակ...

Պարսիկ, Թուրք, ասորի ազ... գաբնակութեան համապատա... խան վիճակագրութիւն գոյու... թիւն չունենալով, առաջ եմ բե... րում Սալմաստի հայ ազգա... բնակութեան 1926-1927 ուսումնա... բաշրջանի վիճակագրութիւն... միայն, քաղելով վերոյիշեա... ուսումնասիրութիւններից, որ վա... ւերական է միանգամայն տր... ուած թւականների համար։ Այ... նուհետեւ՝ այսինքն 1927ից մինչեւ 1930 հայ ազգաբնա... կութեան թիւը տարէց տարի աւելանում էր, բացւում էին նորանոր դպրոցներ ու գրադա... րաններ, բազմապատկւում էին շինարարական ճիգերը տնտե... սական եւ ուրիշ ասպարէզնե... րում, որոնք, այսօր ամենակա... հողի չգիտենք ո՞ր չերտերում ընդմիշտ ոչնչացան, նոր վերա... շինութեան հրամայականը դնե... լով վերապրողների առաջ.—

Գիւղերի անունները	զուտ հայ կամ խառն	տների թիւը	շնչերի քանակը	եկեղեցի	դպրոց
Հաֆթւան	զուտ	77	235	1	1
Մահլամ	խառն	50	219	1	1
Սառնա	»	18	86	1	
փայաջուկ	զուտ	23	90	1	1
Ղալասար	»	13	79	1	
Ղըզըլջա	խառն	17	112	1	
Ախդախանա	»	8	30	1	
Սանամերիկ	»	7	42	1	
Սաւրա	»	8	30	1	
Քէօհնէ-շէհր	»	10	32	1	
Խոսրովա	»	4	10	1	
Փաբաւուր	»	1	5		
Դրեշկ	»	5	20	1	
Ղըզըլջա	»	1	2		
Գումար		242	992	12	3

Ծանօթութիւն

Դերեկի աւերակ վանքի հող... քրդերից գրաւուած, մի մասն է... մի քանի տարի առաջ վաճառ... ուած է։ Պատերազմի ընթացքում... բազմըցս գաղթած ժողովուրդ... տունուտեղը անտէր մնալով... ւերուել էին։ Մեծ դժուարութ... ներով հայրենիք վերադարձող... հայութեան այս փոքրիկ բեկոր... տնտեսապէս քայքայուած՝ հաւ... մի քանի գիւղերի մէջ, այն է... մասամբ միայն հայ օջախը վե... ռել է, դեռ եւս նախապատ... բազմեան շատ գիւղեր մնում են... Հայերից անբնակ։

Նոյն դիտողութիւնը ուրի... համար։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս դիտել կուտայ մեր Թղթակիցն ալ, այս ... դահամարը կը վերաբերի 1927ի։ Աղէտի օրերուն, դժբախտ գ... ւառին հայ բնակչութեան թիւը կ'անցնէր երկու հազարը։

«ՊԵԽԱՒՈՐԻՆ ՃԱՇ ՉԿԱՅ»

«Խորհ. Հայաստան»էն (22 մայիս).— Բանուոր Ն. Մանուչարեան կը մտնէ ճաշարան մը Երեւանի մէջ։ Ծառայողը կը բերէ ճաշը, կը դնէ սեղանին վրայ, քիչ յետոյ կուգայ կ'առնէ առջեւէն եւ ճաշը կը հրամցնէ ուրիշի մը։ Մանուչարեան բացատրութիւն կը պահանջէ եւ պա... խանը կը ստանայ.

— Դուն պեխ ունիս, իսկ մ... պեխաւոր քաղաքացիին ճաշ չ... տար։

Մանուչարեան կը բողոք... բայց անօգուտ։ Հայաստանի ... ճաշարանի ծառայողները բողոք... չեն վախնար։

ՊՈԼՍԵՑԻ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ԲՈՂՈՔԸ ՀԵԼԼԷՆԵԻԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻՆ ԴԷՄ

Մայիս 25ին Աթէնքի «Քօ-ցիփուլի» թատրոնին մէջ ժողով գումարեցին Աթէնք եւ Պիրէոն բնակող պոլսեցի յոյն գաղթականները, որոնք կը ներկայացնեն Յունաստանի բոլոր Պոլսեցիները։ Երկար վէճէ վերջ օրուան բանախօսները, ժողովը քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը.—

1) Նկատելով որ, հակառակ Լօզանի դաշնագրին, Թուրք կառավարութիւնը կը շարունակէ արգիլել պոլսեցի Յոյներու դէպի իրենց օճախները վերադարձը եւ 1923էն ի վեր գրաւած է պոլսի ձգած իրենց կալուածները, ժամանակ գանձելով անոնց հասոյթները.

2) Նկատելով որ հելլէն կառավարութիւնները, ոչ միայն չհանդուրժեցին Թուրքերու այս ապօրինութեանց, այլեւ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ կնքուած համաձայնութիւններով ընդունեցին որ պոլսեցիները իրաւունք չունին Պոլիս վերադառնալ եւ անոնք պարտաւոր են չորս տարուան ընթացքին ծախել իրենց կալուածները.

3) Նկատելով որ 1925ին կնքուած հելլէնեւթուրք համաձայնագրով, կողմերը յանձն առին իրաւատէրներուն վերադարձնել երկու երկիրներու մէջ իրենց գրաւուած կալուածները, բայց երբ Թուրքիա կը շարունակէ պոլսեցի Յոյներու ձգած կալուածներուն հասոյթները տալ Յունաստանի մէջ կալուած ունեցող Թուրքերուն, ընդհակառակը հելլէն կառավարութիւնը ընդառաջ չգնաց մեր արդար պահանջներուն, որպէսզի Թուրքիոյ ցոյց տուած հոգածութիւնը կապկելով, հեզի վճարէ Յունաստանի մէջ մնացող Թրքական կալուածներու հասոյթներէն ժամանակաւոր գումար մը, գոնէ մեկմէ գրաւուած կալուածներու հասոյթներուն կէսին համեմատութեամբ.

4) Նկատելով որ 1925էն յետոյ, Թուրքերուն կողմէ փոխանակելի նկատուած եւ տակէ ի վեր Յունաստան ապաստանած պոլսեցիները չկրցան մինչեւ այսօր հաստուցում ստանալ, այն աւարտութեամբ թէ ժամանակը անցած է, մինչդեռ, Յունաստան գտնուելով եւ 1925էն առաջ փոխանակելի չնկատուելով, անոնք չէին կրնար ժամանակին մնասուց ... գումներու յայտարարագրեր տալ եւ

5) Նկատելով որ Պոլսեցիներէն շատերը, որոնց կալուածները գրաւուած են, ապրուստի միջոցներու տեսակէտով սպառած են եւ չկարենալով ապրեցնել իրենց ընտանիքները իրական յուսահատութեան մը մատնուած են.

Կը բողոքեն իրենց հոգիին ամբողջ ուժովը պետութեան անարդար որոշման դէմ եւ կը լիազօրեն Պոլսեցիներու ճանչցուած 4 Միութեանց նախագահները, ջերմօրէն խնդրել Պ. Վէնիզէլոսէն, որպէսզի բարեացակամօրէն ուսումնասիրէ՝ ամիսներ առաջ, Միութեանց կողմէ տրուած յուշագրերը եւ որոշէ.

1) Առանց մեր հաւանութեան չընդունիլ, Թուրքիոյ մէջ մեր ունեցած կալուածներուն Թուրքիոյ յանձնումը, իսկ եթէ, աւելի ընդհանուր պատճառներով ստիպուի նման որոշում մը տալ, երբեք չհամաձայնիլ, մինչեւ որ չապահովուի մեր այդ հարստութեանց փոխարէն ամենատարրական հատուցումներու վճարումը.

2) Որոշել Յունաստանի ոչ փոխանակելի Թրքական կալուածներու հասոյթներէն, 1923էն ասդին Թուրքիոյ կողմէ գրաւուած մեր կալուածներու հասոյթներու գոնէ կէսին փոխարէն անմիջական ու առժամեայ վճարումներ ընել մեզի.

3) Թոյլ տալ որ, յայտարարագրեր յանձնելու պայմանաժամէն յետոյ Յունաստան եկած փոխանակելի Պոլսեցիներն ալ յայտարարագրեր յանձնեն, միանալու համար արդէն իսկ հատուցում ստացած Պոլսեցիներուն։

ՑԵՂ ՄԸ ՈՐ ԽՕՍԻԼ ՉԻ ԳԻՏԵՐ

Շուէտացի նշանաւոր երկրախոյզ փրոֆ. Վան Նորտընսքիէօլտ որ քանի մը անգամ Պոլիվիայի մէջ (Հարաւ. Ամերիկա) խուզարկութիւններ կատարած է, կը պատմէ այն մեծ դժուարութիւնները զորս կրած է յարաբերութեան մէջ մտնելու համար Սիրինիօ կոչուած պզտիկ ցեղին հետ։

1925ին էնֆլէնցայի համաճարակի ատեն այդ ցեղը երեւան ելաւ Պրազիլիոյ Ռիօ Կրանտի գետին երկայնքին վրայ։ Անկէ յետոյ ֆրանչիսկեան միսիօնարները յաջողեցան շփման մէջ մտնել այդ փոքր ցեղին հետ։

Սիրինիօ, Նէօզէ, Թիրինիէ եւ Ճանտու կոչուած ցեղերուն հետքը գտնելու համար անհրաժեշտ է երկար խուզարկութիւններ ընել Պրազիլիոյ կոյս անտառներուն մէջ։

Անոնցմէ զատ գոյութիւն ունի նաեւ պզտիկ ցեղ մը Քիրիբիկիւա անունով, որ միւսներէն աւելի նախնական վիճակ մը կը ներկայացնէ եւ բնաւ խօսիլ չի գիտեր։ Ութը տարի առաջ, այդ ցեղը կը բնակէր Ռիօ Բիրէյ գետին արեւելեան եզերքը, Քիւօթրօ Օժօզէն 8 քիլոմեթր հեռու պզտիկ գիւղի մը մէջ, որ միայն 18 խրճիթ ունէր։ Ինչպէս ըսինք, Քիրիբիկիւա ցեղը կը ներկայացնէ բոլորովին նախնական ցեղի մը հետքերը։ Բնութեամբ շատ վախկոտ է եւ բոլորովին չէզոքացած կ'ապրի, ոեւէ բան սորվելու կարողութիւն չունի, եւ դատապարտուած է շատ մօտ ապագայի մը մէջ կորսուելու։ Կազմով փոքր է ու տկար։

Երիտասարդ Քիրիբիկիւացի մը իր ցեղէն հեռանալով միացած է վերոյիշեալ ցեղերուն հետ, սակայն երկու տարուան մէջ ան չէ կրցած անոնց լեզուէն բառ մը իսկ սորվիլ։

Քիրիբիկիւացիներուն գործածած զէնքերն ու աշխատութեան գործիքները շատ խղճալի ու նախնական են։ Դաւաքներու կեղեւներէ շինուած ամաններով ջուր կը խմեն, վայրի մեղր կը քաղեն։ Խեցեղէն կամ բրուտէ անօթներու գործածութիւնը բոլորովին անծանօթ է իրենց։ Ջուր փոխադրելու համար գոգաւոր տերեւներ կը գործածեն։ Քարի եւ ծառերու փոքր ճիւղերու միջոցաւ կրակ կը վառեն, եւ որովհետեւ կրակ հայթայթելու այս եղանակը շատ երկար ու դժուարին է, ստիպուած են մօրիքի տակպահել՝ միշտ տրամադրելի կրակ ունենալու համար։ Լողալ չեն գիտեր, եւ երբ պէտք ըլլայ գետ մը անցնիլ, իրենց երկայն նիզակները ջուրին մէջ կը խոթեն եւ անոնց օգնութեամբ դիմաց կ'անցնին։

Անոնց բնակարանները խիստ խղճալի դրսերեւոյթ մը ունին, շինուած են պարզապէս ծառերու ճիւղերով, որոնք իրարու ագուցուած են մագլցող տունկերով։ Իրենց միակ զբաղումը որսորդութիւնն է, եւ ատոր համար ալ խիստ նախնական զէնքեր կը գործածեն։ Երբ տեսնեն որ որսորդութիւնը պէտք եղած արդիւնքը չի տար, կը ձգեն իրենց բնակատեղին եւ ուրիշ տեղ կը փոխադրուին։

Այրերը եւ կիները իրարմէ բոլորովին անջատ կ'ապրին, այրերը կ'զբաղին՝ առանին գործերով, իրենք կ'եփեն իրենց կերակուրները եւ առանձին կ'ուտեն։ Այր ու կին զատ բանակ կը կազմեն, եւ այդ երկսեռ բանակներուն մէջտեղ կը բնակի այր ցեղապետ մը, որու հրամաններուն կուրօրէն կը հնազանդին երկու բանակի անդամները։

Անոնց լեզուն յօդաւոր չըլլալով, չեն կրնար խօսիլ, եւ մեծ դժուարութեամբ կ'արտասանեն բառեր, ան ալ երկար վարժութիւններէ յետոյ։

Ցեղապետը պարզ շարժումներով կուտայ իր հրամանները, երբեմն իր շարժումներուն կ'ընկերանայ սուլումը։ Խնդալ ալ չեն գիտեր, եւ երբ պէտք զգան խնդալու, իրենց շրթունքներուն վրայ թեթեւ շարժում մը կ'ընեն։

Զափազանցած չենք ըլլար եթէ ըսենք թէ այս նախնական ու յետամնաց ցեղը իր ապրելակերպով եւ սովորութիւններով մեծ տարբերութիւն մը չունի կապիկներէն։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը.—

1. Հայաստանի կառավարութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան միջեւ կայացած ըլլալով վճռական համաձայնութիւն Նուպարաշէնի կառուցման բոլոր մանրամասնութեանց մասին, շինութեան գործին համար Երեւանի մէջ կազմուած է պետական յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ ակադեմիկոս Թամանեանի։

Այս առթիւ, ինչպէս արդէն ծանուցուեցաւ, որոշուած ըլլալով Ամերիկայէ դուրս եւս մղում տալ հանգանակութեան, Փարիզի Կեդր. Յանձնախումբը, որուն նախագահն է Տիգրան Խան Քէլէկեան, շրջաբերականով մը կը հրաւիրէ հայրենասէր ժողովուրդը իր ամենալայն մասնակցութիւնը բերել սոյն ներգաղթային եւ հայրենաշինական գեղեցիկ գործին, որ կոչուած է ըլլալ գաղութահայութեան ամէնէն կարկառուն ընծան վերականգնող Հայաստանին։

Հանգանակութիւնը բացուած է հետեւեալ արձանագրութիւններով.— Տիկին Նոյեմի Գափամաճեան 175000 ֆրանք, Լեւոն Պէյ Յակոբեան 100,000 ֆրանք, Երուանդ Պէյ Աղաթօն 40,000 ֆրանք, Տ. Սիմոն Ղաբիպեան 40,000 ֆրանք, Ոմն 25,000 ֆրանք։

Փափաքողներուն ձրիաբար կը ղրկուի «Նուպար եւ Նուպարաշէն» գրքոյկը։

2.— Չնքուշի Հայրենակցական Միութիւնը, որ 6250 տոլարի մասնակցութիւն մը խոստացած էր Նուպարաշէնի հանգանակութեան, Նիւ Եորքի Շրջ. Յանձնաժողովին վճարած է 1041 տոլարի գումար մը։

Նոյնպէս Նոր Ակնայ Հայրենակցական Միութիւնը որոշած է այդ նպատակին փոխանցել իր տրամադրելի գումարները, եւ ատոր յատկացուցած է 111 անգլ. ոսկիի աւանդ մը։

Կրկին Հայրենակցականներու անունով Նուպարաշէնի մէջ պիտի կառուցուին իրենց անունը կրող թաղամասեր, ուր պիտի տեղաւորուին Չնքուշցի եւ Ակնցի գաղթականներ։

Ինչպէս յայտնի է, Կեդր. Վարչ. Ժողովը որոշած է կրկնապատկել Հայրենակցականներու կողմէ Նուպարաշէնի ծրագրին տրամադրուելիք գումարները։

Բաց աստի, Նուպարաշէնի փոխանցուած են Սարգիսեան հիմնադրամի զիջուած տոկոսները, 1597 անգլ. ոսկի Նոր Ակնայ թաղամասին համար, ինչպէս նաեւ Մինաս Չերազի հիմնադրամը 737 ոսկի, որ, ըստ կտակի, պիտի սահմանուի դըպրոց-արհեստանոցի մը կառուցման։

3. 1929 տարեշրջանի հաշուեկշիռը պատրաստուած ըլլալով, հաշուեքննիչ Տ. Ռ. Թաղէոսեան ներկայացուցած է իր տեղեկագիրը։ Կեդր. Վարչ. Ժողովի նախաքննութենէն վերջ, անցեալ տարուան հաշուետուութիւնը պիտի ենթարկուի Ընդհ. Ժողովի գնահատման։

Սոյն հաշուեկշիռէն կ'երեւայ թէ 1929ին Միութեան ընդհ. հասոյթը եղած է 74,657 անգլ. ոսկի, որուն 13,910 ոսկին նոր կտակ եւ նուիրատուութիւններ կամ յաւելումներ, 29,861 ոսկի մասնաւոր դրամագլուխներու եկամուտներ (յատկացուած կանխորոշ նպատակներու), 11,006 ոսկի Նուպարաշէնի հանգանակութիւն եւն., իսկ 19,880 ոսկի հիմնական եւ սովորական տրամադրելի հասոյթներ (6045 ոսկի անդամավճար, 4357 ոսկի հիմնական դրամագլուխի եկամուտ, 7571 ոսկի յօդուտ որբերու եւ գաղթականներու, եւն.)։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ Ս. ՄԱՐԿՐԻԹԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վեց տարիէ ի վեր հաստատուած այս գաղութը միայն այս տարի էր որ արժանացաւ տօնելու Ապրիլ 11-24ը եւ Մայիս 28ը, Հ. Յ. Դ. Ս. Լու եւ Ս. Մարկրիթի երկու քոյր Մարմիններու նախաձեռնութեամբ։

Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3.30ին տեղի ունեցաւ անկախութեան 12րդ տարեդարձին հանդէսը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ, Հանդէսը կատարուեցաւ բացօդեայ Ս. Մարկրիթի կեդրոնական աղբիւրի եւ տեւ, գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ, որ ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէր։ Ունէինք համեստ բեմ մը եւ սեղանը ծածկուած հայկական եռագոյնով։ Բեմին եւեւ գտնուած մեծ ծառին ճիւղին վրայ կախուած էին Արամի մեծագիր նկարը, Հայաստանի զինանշանը, Հանրապետութեան նըկարը եռագոյնով նման եւ ուրիշ հերոսներու նկարներ կախուած զանազան ճիւղերէն, իսկ մնացեալ չորս ծառերը զարդարուած էին հայկական ու ֆրանսական եռագոյններով։ Հանդէսը բացաւ ընկ. Մ. Ալանեան, որ իբրեւ ականատես 1915ի մայիսեան դէպքերուն, նկարագրեց սարսափելի կեանքը։

Բոլոր յայտնի ու անյայտ ինկածներու յիշատակը յոտնկայս յարգելէ յետոյ, երգչախումբը երգեց «Բամ փորոտան»ը։ Այս առթիւ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին խումբ մը տիկիններ եւ օրիորդներ, որոնք մէջ ընդ մէջ երգեցին։ Օրուան բանախօսն էր ընկ. Հ. Սէքէնկիւլեան, որ պարզեց գերագոյն ճակատամարտը, հայ զինուորին գերմարդկային ճիգերը եւ յաղթանակը։ Ցոյց տուեց հայ պաշտի նոր սերունդը։ «Այսպէսով է որ մենք պիտի ըլլանք մեր նախորդներու արժանաւոր ժառանգները ու այսպէսով է որ պիտի հասնինք Միացեալ ու անկախ Հայաստանին»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին գերասաններ Մարութեան, Ուզունեան եւ Մ. Գաբրիէլեան, որոնց հետ արտասանութիւններ ըրին ընկ. Հ. Գրէնկեան, ընկ. Կ. Դիւթալեան, ընկ. Յ. Ալէքսանեան եւ խումբ մը պզտիկներ։ Երգեցին ընկ. Աւտօեան, Օր. Սուլեան եւ Պ. Կ. Գանտիլճեան։ Հանդէսը փակուեցաւ «Ցառաջ նահատակ» խմբերգով, որուն կը մասնակցէր բոլոր ժողովուրդը։

* * *

Հանդէսի փակումէն անմիջապէս յետոյ ընկ. Նախագահը յայտարարեց թէ երկու երիտասարդներ փափաք յայտնած են մտնելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ թէ մկրտութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի հրապարակաւ։

Նախ կարդացուեցան երկու երիտասարդներու նամակները, յետոյ խօսք տրուեցաւ ընկ. Հ. Սէքէնկիւլեանի, որ պարզեց դաշնակցականի մը պարտականութիւնները եւ աւանդական հարցումներն ուղղեց։ Յետոյ երգուեց «Մշակ բանուոր»ը եւ տեղի ունեցաւ բուն արարողութիւնը, կնքահայրութեամբ ընկ. Գ. Գաբրիէլեանի։ Արարողութիւնը վերջացաւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» խմբերգով եւ կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը բացագանչութիւններով։

ԲԱԲԵՐԴՑԻ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Որ այդպէս է՝ ոչ զէնք կ'ընդունինք, ոչ ալ յեղափոխական։

Ես խորհրդակցելով Սերոբի հետ՝ վերցուցի Հլղինցի Աւօն ու դացի Կէլիէկուզան, կանչեցի Ալօ Աւէին ու Թաթօյին, ըսի.

— Քանի մը տղերք տուէ՛ք, որ Շէնըքէն զէնք ու տղերք բերենք։

— Շա՞տ է, — ըսին։

— Դէ՛, բաւական կայ, — ըսի։ Ղրկեցին 19 — 20 տղայ եւ տարին Սերոբին իր ընկերներով եւ աւելորդ զէնքերը։ 95ի մէջ հոն թողած ընկերներս՝ Համբարձում, Յարութիւն, Գէորգ, Պետրոս այդ ատեն հոն չէին, ուրիշ էին Դաշտ։

Գիւղացիք մեզ տարան Կէլիէկուզանի Խոշոկնին բռնած գաղը։ Մենք լուր ղրկեցինք Ալիեցոնց, Տալւորիկի 7 թաղեցոց, կանչեցինք յայտնի մարդկանց։ Նրանք եկան, եկաւ Հրայրը Դաշտէն, նաեւ մեր հոն թողուցած ընկերները։ Քանի մը անձնաւորութիւններ գանգատուեցին մեր հին տղայոց վրայ մասնաւոր պատճառներով։ Մըտքերը խաղաղեցնելու համար՝ Սերոբն ու Հրայրը ըսին, թէ մենք էդ տղերքը էստեղից կը հեռացնենք։ Այդ յայտնի մարդկանց մեծամասնութիւնը ըսին. «Մենք այս 2—3 տարուան մէջ այդ տղայոց վրայ ոչ մի բան չենք տեսեր. դրանք բոլորն ալ անձնական խնդիրներ են»։ Տալւորիկցիք, Աղբեցիք, Կէլիէկուզանցիք եւ մեր խմբապետները համաձայնութեան եկան։

Հարթուց Գասպարի Խաչօն 94ին Մուրատի հետ ձերբակալուած մարդ մըն էր։ Ըսաւ.

—«Նայի՛ր, մենք բոլորս իրարու հետ արիւն ենք թափեր, մալ ու տօվլաթ տուինք, ախպէր, քուր, մար կորսնցուցինք. մեզի ի՞նչ է մնացեր։ Զըրթ մը նետեցի 93ին, զըրթ մըն ալ նետեցի 94ին Մուրատ էֆէնտիի հետ, բանտարկուեցայ ու բանտէն փախայ. ալ ինծի ոչինչ չէ մնացեր. մնացեր է ինծի կնիկ մը, էս անգամ ալ կնկայ վրայ պիտի ձգեմ զըրթ մը, եա՛ կուգայ, եա՛ կը գնայ (ըսել կուզէր, թէ 93ին, 94ին ինչպէս վէգ խաղար ամէն բան տարուեր է, բացի կնոջից, հիմա կնոջ վրայ կ'ուզէ խաղալ եւ եա՛ կը տանի, եա՛ տանուլ կուտայ)։ 50 տարի է Սուլթանը մեզմէ տուրք չէ տարեր եւ չը պիտի տանի. հեղ մը մեր փարան էնոր քէսան չլցուեւ։ Պիտի կռուինք ու չպիտի տանք»։

Սերոբն ու Հրայրը կը ծիծաղէին այդ մարդու պատմութեան վրայ։ Տալւորիկի բոլոր իշխանները էդ մարդուն կ'ըսէին, կ'ըսէին նաեւ Վերին գիւղի մարդիկը եւ կը ցատկէին։

Նախ քան այդ ժողովը՝ որոշուած էր, որ 14 ընկեր հող պիտի մնայինք։ Առաջարկեցինք զինուորներուն որոշել իրենց տասնապետ մը եւ տասնապետի օգնական մը։ Քուէարկութիւն ըրին, ձայների մեծամասնութեամբ ինձ որոշեցին տասնապետ, իսկ Հաւատորիկցի Ղազարին՝ տասնապետի օգնական։ Մեր թղթակցութիւնը պիտի ըլլար Հրայրի հետ։ Հրայրն ալ Դաշտէն պիտի թղթակցէր Գուրգէնի եւ Սերոբի հետ։ Մեզ երկու տասնապետներիս Սերոբը պատուիրեց. «Մինչեւ մեր Ախլաթէն գալը դուք ոչինչ չպիտի ընէք. զէնքերը պիտի մաքրէք եւ փամփուշտներու հետ քու ճանչցած հաւատարիմ մարդկանց յանձնես»։

Հրացանները, փամփուշտները եւ զինուորները յանձնեցին ինծի։ Գրուեց երեք ստացական, մէկը տարաւ Հրայրը, մէկը Սերոբ եւ Գուրգէն, պատճէնի մէկն ալ քովս մնաց։ Հրայրը գնաց իր տունը, Սերոբը իր երկու ընկեր Ֆիլեթի եւ Հասոյի հետ՝ Ախլաթ, մենք մնացինք Սասուն։ Այդ ժողովներին չմասնակցեցան ոչ Շէնըքցիք եւ ոչ Սէմալցիք։

Ղազարին 8 տղայ տուի եւ ղրկեցի Տալւորիկ, քովս մնացին 6 տղայ եւ մնացինք Կէլիէկուզան։

Շատ կարճ ժամանակէն Ցըրօնքցի Հլղատն ու Բղզօն, որոնց Սերոբը զինաթափ ըրած, ղրկած էր իրենց տուները, եկան քովս, որովհետեւ գիւղացիք մատնած էին նրանց եւ կառավարութիւնն ալ սկսեր էր հետեւել։ Ես ընդունեցի դրանց, տուի մի մի հրացան իրենց փամփուշտներով։

***

Սերոբը գացած գիշերը Կիրակոս անուն Կէլիէկուզանցի երիտասարդ մը մի այլ կին ալ հետը՝ կ'երթան կը խաբեն Կէլիէկուզանի Ըօքոյի տան Խումարի աղջիկը՝ Աղամի քոյրը. այդ կինը կ'ըսէ.

— Ախլաթ կնիկ-մարդու խումբ ալ կայ. ես ալ պիտի երթամ, դուն ալ չե՞ս գար։

Աղջիկը կ'ըսէ.

— Կուգամ։

— Դէ՛, որ կուգաս, — կ'ըսէ, — գնա քեզի չարուխ-բուճ վերցրու ու եկ Բեսրէ հովիտի Բարը։

Այդ բանը կը կատարուի քանի մը Կէլիէկուզանցի մարդկանց ձեռքով։ Կիրակոսը Բեսրէ Բար կ'ուղարկէ մի 15 տղայ իր հօրեղբօր տղաներուց, տղայ մ'ալ Մերկերցի (Մերկեր Կէլիէկուզանի մէկ թաղն է, Անտօքի տակ)։ Երբ աղջիկը Բեսրէի հովիտը կ'երթայ՝ այդ երիտասարդները վրայ կը հասնին եւ շալակելով աղջիկը՝ Իշխնձոր կը փախցնեն։ Մինչեւ Իշխնձոր հասնելնին՝ աղջիկը շատ չարչարած են։ Աղջկան եղբայրը Աղամ կը վերցնի 4—5 հոգի հետը եւ կ'երթայ Կիրակոսի տընից 41 ոչխար թալան կը վերցնի։ Գիւղի գլխաւորները բոլորը մէկ հաւաքուեցան։ Աշխատեցան որ կերպ մը հաշտեցնեն աղջկան մայրն ու եղբայրը, որպէսզի աղջիկը իրենց կամքով տան, սակայն ի զուր, նրանք մերժեցին։ Կ'ուզէին Իշխնձորի տէրտէրի ձեռքով աղջիկը բռնի պսակել։

(Շար.)

բուԹենէ (նէօրասԹէնի)։ Իր մտերիմները կիրակի օրէն ի վեր տեսած չըլլալով զինքը, որոշեր էին բռնի բանալ յարկաբաժնին դուռը։ Նկարիչը չափազանց տկար էր այդ կիրակի օրը, բայց եւ այնպէս կատարեալ պաղարիւնով պատրաստած էր կախաղանը, ձգելով կտակ մը եւ հրաժեշտի նամակ մը։

Քառասունը հինգ տարեկան էր, ծնած՝ Վիտին (Պուլկարիա) եւ ամերիկեան քաղաքացի դարձած 1915ին, բայց քսան տարիէ ի վեր Փարիզ կը բնակէր։ Շատ վարպետ գծագրիչ էր եւ անխոնջ փորագրիչ։ Ունի բազմաթիւ անտիպ գործեր։ Կը պատկանէր «Փարիզի դպրոց»ին։

Ֆրանսական գաղթավայրերն ալ...

Միայն Հնդկաստանը չէ որ կը խլրտի, այլ եւ Հնդկաչինը, ինչպէս գրած էինք անցեալ օր։ Նոր հեռագիրներ կը հաղորդեն թէ կացութիւնը ծանր է Աննամի մէջ։ Ֆրանսական զօրքը զէնքը դիմեց երկու գիւղերու մէջ, սպաննելով երկու ցուցարարներ եւ վիրաւորելով ուրիշ 17 հոգի։ Յետոյ տեղի ունեցան բազմաթիւ ձերբակալութիւններ։ Երկու հազար հոգինոց թափօր մը կարմիր դրօշակներ պարզած շրջեցաւ փողոցները, տուրքերու ջնջումը եւ հողերու բաշխումը պահանջելով։

Պապին նայնոյած էր...

Փարմայի (Իտալիա) դատարանը 11 օրերլին տուգանքի եւ հինգ ամիս բանտարկութեան դատապարտեց Թղթավաճառ մը, որ նախատած էր Պապը։ Դատարանը լեցուն էր խուռն բազմութեամբ, որովհետեւ առաջին անգամ էր որ պետական օրէնքէն պիտի օգտուէր Պապը, իբրեւ հետեւանք Լատերանի դաշնագրին։ Թղթավաճառը, Պասանի, խոստովանեցաւ թէ անյարմար բառեր գործածած է, բայց աւելցուց թէ իբրեւ կատակ բսած էր, ցնցելու համար երկու բարեպաշտ կիներ որոնք եկեր էին պապական դրօշներու յատուկ նիւթեր գնելու եւ չափազանց կը քաշքշէին սակարկութիւնը։ Համբերութիւնը հատնելով, Թղթավաճառը չարամիտ ակնարկներ ըրեր է եւ կիները ուղղակի ոստիկանութեան դիմեր են։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Ռաստոմ ենթակոմիտէ.—Այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

Սէն Թ'Անթուան և Պուլվառ Օտտօ (միասին).—Այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին պուլվառ Օտտօի սովորական հաւաքատեղին։

Սէն ԼուիՄէնթ Մարկրիթ (միասին).—Այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի հաւաքատեղին։

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը Զաւարեան, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։

Համազասպ, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։

Կայծակ *խումբ, այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։*

Քրիստափոր *խումբ, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։*

Քեռի *խումբ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։*

Վրէժ *խումբ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։*

Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի անդամները։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կարեւոր օրակարգ։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Վաղը կիրակի ցերեկ։ կը խօսի ընկ. ԱՐԱՄ ԳԱՌՕՆԷ։

ԿԱՐՏԱՆ.— Վաղը կիրակի ժամը 3ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ։ կը խօսին ընկերներ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ։ Հանդէսէն յետոյ խնջոյք։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէի ընկերական դասախօսութիւնը այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes։ Կը խօսի ընկեր Բենօ։ Նիւթ՝ վասպուրականի հերոսամարտը եւ հայ կամաւորներու դերը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովըայսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկեր Ն. Ալատինեանի բնակարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովըայսօրշաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ընկ. Մ. ԱլԹունեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Սէն Լազար կայարանին դիմացի սրճարանին մէջ։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղըԿիրակի ժամը 2ին 62 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրճարանի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները վաղըԿիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՌՕԱՆԻ Ակնունի խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղըԿիրակի ժամը 2.30ին։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Մ. փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գլորիա ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ է բոլոր անդամներու ներկայութիւնը։

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանի մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres) *վաղըԿիրակի ժամը 4ին տեղի կ'ունենայ վարժարանին նորշէնքերուն բացումը, նախագահութեամբ Ժորժ Լէյկի, երեսփոխան եւ նախկին վարչապետ։*

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Ա. Մինասեան, Տէր եւ Տիկ. Պօտուրեան, Ռ. Անտոնեան, Պ. Մելիքեան, Ա. Միսաքեան, Գ. Օհանեան, Ե. Պարութեան, Ռ. Գահվէճեան, Կ. Էրոեան, Ժամկոչեան, Մ. Խաչատուրեան 5ական, Տէր եւ Տիկ. Ազպէկեան 20, Թելիքեան 20, Մ. Գափիկեան 25, Ժ. Պարութեան 25, Մ. Քխաչատուրեան, Ս. ԱլԹունեան, Տէր եւ Տիկ. Շ. Սիրականեան, Տիկ. Համաքեան Յ. Եսայեան 10ական, Ե. Օհանեան 2, Յ. Պէրպէրեան 10, Պ. Բաղդանեան 10, Ղ. Կիւլեան 20, Ա. Մարապէտեան, Ս. Յովհաննէսեան, Մ. Աւետիսեան, Մ. Զօրաեան, Յ. Ֆարատեան, Ղ. Ասատուրեան, Գ. Զագարօվիս, Կ. Խտիկեան, Յ. Մանուկեան, Յ. Խանօեան, Ա. Հայրապետեան, Ն. Մոսիկեան, Օ. Տօնիկեան 5ական, Ա. Մուրատեան 3, Տ. Գառպարեան 2, Շ. Մելիքեան 4, Ե. Տէշիլեան 2, Գ. Մանուկեան 5, Ներսէսեան եղբարք 35 ֆրանք։ Գումար 348 ֆրանք։

Գարագաշեան, ԱԹինեան, Քէնանճեռեան, Յակոբեան, Ալապօյաճեա, Թօփալեան, Ս. Փափազեան, Թաշճեան, Ուճազեան, Գաբրիէլեան, Թէլքեան, Ոսկերիչեան, Արապեան 10ական, Գասապեան, Հազարապետեան, Գարամանեան, Հաւատանեան, Սանտրքէմրնեան, Ս. Փափազեան, Ուլազեան, ՈՄն, ՈՄն, Եուսուֆեան 2ական, Արապեան, Համալեան, Յովակիմեան 4ական, Թիւթիւնճեան 15, Հալէպեան 15, Շաքարեան, ՈՄն, Պօղոսեան, Դրիչեան, Մարգարեան, Վարտիկեան, Ղրալեան, Գույումճեան, Փապուճեան, Լըտըրեան, ՈՄն, Ճինկէօզեան, Մըթըլեան, ՈՄն, Յակոբեան, Շամլեան, Սարգիսեան, Դատաեան, Գէորգեան, Դաւութեան 5ական, ՈՄն 1, Տ. Մարտիրոսեան 20, ՈՄն 1.50, Մեսրոպեան 50 սանդիմ, ՈՄն 1, Իւստաֆեան 3 ֆր.։ Գումար 319.50 ֆրանք։

Հայլատեան, Գազազեան, Էրմոնեան, Բրուտեան, Պօյաճեան Փօսիկեան, Թալեան, Յարութիւնեան, Լափայեան, Փուլեան, Գազանճեան, Սէֆէրեան 5ական, Խոտաֆեան, ԷԹարեան, Էսայեան 2ական, Քաթէրճեան 1, Վէրտալեան, Թոփճեան, Դերձակեան, Բէլէրեան, Կարմիրմօրուքեան, Դերձակեան 10ական, Նամեան 2.50, Բօրօյեան 4. ՈՄն 95 սանդիմ, Ջաւարեան 50, Սարեան 15 ֆր.։ Գումար 199.45 ֆր.

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Արսլանպէկցի (Իզմիտ) Գիրգոր եւ Զարմուհի Քօչուկեան կը փնտռեն իրենց զաւակները Իսահակ եւ Վերժին որոնք տարագրութեան միջոցին կորսուած են։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Իմացնել Գիրգոր Քօչուկեանի,* 6 rue Wilson, Décines, (Isère).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— *Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Չօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Չօպանեանի 31* Rue dc Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France *կամ Թերթիս վարչութեան։*

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Քէմալի վերի Բազառիճէն Խոսրով Իլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, ԿաԹիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, ՄատԹէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ ՄալաԹիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաԹիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

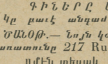
— Սեբաստիոյ Ղալըա գիւղէն օր. Էլմաս Պարոնեան, հօր անուն՝ Խաչատուր, մօր անուն՝ Նարօ կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մինաս Մարկոսեան (Սեբաստիոյ Եէնիճէ գիւղացի), որ 1920 - 1924 կը գտնուէր New York City, Ամերիկա եւ կը Թղթակցէր իր մօր հետ, իմացնել Elmas Baronianի, c)o Katri Frères, Beyrouth. (G. Liban).

ԲԺԱԿԻ ԱԽՈՅԵԱՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Լիոնի շրջանի ֆութպոլի 9 հայ խումբերու միջեւ, կազմակերպուած Մ. Ա. Ոըբերու ընկերակցութեան կողմէ, Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն իրիկուան 7։ կը հրաւիրուին հայրենակիցները։ Մուտք 3 ֆր. ամբողջ օրուան համար, ծանօթ.— Դաշտ երթալու համար առնել 11 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Stade Boiron Granger, (A. S. H.) Bon Coin.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

L'E SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՅՈՒՆԻՍ 1930

8 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1284 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿԱՊԷՍ, ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ...

Անոնք որ կարդացին, երէկ, Սուրիոյ ռամկավար եւ հնչակեան Մարմիններուն «Յայտարարութիւնը»՝ նոյնութեամբ արտատպուած մեր խմբագրական սիւնակին մէջ, գլուխով եւ կնիքով, անշուշտ համոզուեցան թէ կարելի չէ կացութիւնը փրկել այդպիսի աճպարարութիւններով։

Կարելի չէ մանաւանդ անոր համար որ, այդ երկու խմբակցութիւնները պարզապէս շուքեր են ինչպէս ուրիշ գաղութներու, նոյնպէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ։

Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ եղած-չեղած ռամկավարը հրապարակին վրայ է, մարմին թէ շարք։ Իսկ ինչ որ հնչակեան կը կոչենք, նոյնքան կասկածելի բոյս մըն է։ Որ փարախին կը պատկանի Սուրիոյ «Գործադիր Յանձնախումբը»։ Այստեղ՝ Փարիզի մէջ կը ճչան երկու «Գործադիր Մարմիններ» եւ երկու պաշտօնաթերթեր, մէկը միւսէն աւելի ուղղափառ յաւակնութիւններով։ Երկուքն ալ իրար կը սիրեն այնպէս ինչպէս Հայն ու Թուրքը։ Եւ ամէն թիւի մէջ, փոխադարձ մեծարանքներ—«խաչագող», «մատնիչ», «Հմայեակ Արամեանց» եւն.։

Անշուշտ Սուրիոյ մէջ ալ անծանօթ չեն այս խռհանոցի կռիւներուն — ինչպէս ամենօրեայ փողոցային տեսարաններուն։ Եւ այդ պատկերին վրայ ալ կը չափեն Յայտարարութեան կամ յայտարարողներուն արժէքը։

Դառնալով, նորէն, մեր ոչխարներուն, — տարօրինակ է որ Տամատեան մը եւ Տոքթ. Թօփճեան մը, երկուքն ալ փորձառու եւ քաջածանօթ՝ Սուրիոյ կացութեան, հաւանած են այս մանուկի եւ այնքան թեթեւամիտ ձեռնարկին։ Եւ ճիշդ այն պահուն, երբ աւելի քան անհրաժեշտ էր միացեալ ճակատ։ Մէկ դէմք եւ մէկ բերան։ Ոչ թէ ամսեղուկ մեկուսացում կամ պիղատոսեան փոքրոգութիւն։

Տարօրինակ է մանաւանդ անոր համար որ, անոնք անտեսած են նոյն իսկ ազգ. իշխանութիւնը։ Իրենց «Վեհափառ»ն ու գերապատիւները, աղաներն ու էֆէնտիները։ Մէկ խօսքով, բոլոր այն տարրերը որ գլխագիր «Ազգ»ը կը ներկայացնեն, ամէն տեղ եւ ամէն առիթով...։

Ի՞նչ ամբարտաւանութիւն է այս։ Ուրեմն, ամբողջ Սուրիոյ գաղութին ճակատագիրը սա երկու խեղճուկրակ, խառնիճաղանճ խմբակցութեանց դիրքէ՞ն կախում ունի։ Խմբակցութիւններ որոնք նոյն իսկ իրենց անդամներուն անունով խօսելու իրաւունք չունին, եթէ ուզենք աւելի պրպտել։

Եւ ի՞նչ կիրք է այս, որ չի սատկիր, չի մարիր, նոյնիսկ ամբողջ գաղութի մը ապահովութեան ճակատագրական հարցին առջեւ...

×

Կ'ընդունինք որ աւելորդ են այս հարցումները. որովհետեւ, ռամկավար մեծ ու պզտիկ «շէֆ»երը ուրիշ դաւանանք, ուրիշ հոգ, ուրիշ գործ չունին, եթէ ոչ Դաշնակցութիւնը սեւցնել ամէն տեղ։ Ամառ թէ ձմեռ։ Ո՛րեւէ առիթով։ Եւ բոլոր միջոցներով։ Կասկածելի դարձնել ո՛չ միայն հայ ժողովուրդին, այլեւ օտարին առջեւ։ Սուրիոյ կամ Միջագետքի Արաբին առջեւ։ Քիւրտին, Պարսիկին, Անգլիացիին կամ Ֆրանսացիին առջեւ։ Եթէ նոր բան չգտան, հին տեթրակներ կը պրպտեն— ինչպէս սնանկացած խանութպանները։ Եթէ յանցանքի վրայ բռնուեցան — սուտը ողջ մնայ։ Եթէ մէկ զրպարտութիւնը հերքեցիր, տասը հատը մէկէն կը շարեն։ Եւ առանց խղճահարութեան թուղթին կը յանձնեն ինչ որ կ'անցնի իրենց մտքէն։

Կարճ,— մատնութիւնը այլեւս առօրեայ զէնք, քաղաքական պայքարի միջոց է դարձեր մեր անարժան հակառակորդներուն համար։

Այդ բարեմիտ «Յայտարարութիւն»ն անգամ, իր այն վիճակին մէջ, ուրիշ բան չապացուցաներ։

Ահաւասիկ ուրիշ ռամկավար պաշտօնաթերթ մը, Ամերիկայի «Պայքար»ը, որ «Մինչեւ ե՞րբ այսպէս» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, կը ձայնակցի Փարիզի եւ Հալէպի քսութիւններուն, կը ճոխացնէ եւ կը լրացնէ զանոնք։

Ան կը մեղադրէ Դաշնակցականները որ,— «երկու տարի առաջ աղմուկ փրցուցին թէ Սուրիայէն շարունակ հազարաւոր Հայեր կը գաղթեն Հայաստան. Ամերիկա, եւ ասիկա ցոյց տուին իբրեւ ազգային աղէտ... Արաբ թերթեր եւ շրջանակներ բնականաբար հետաքրքրուեցան, եւ իրենք իրենց հարցուցին թէ ի՞նչ էր կարգ մը հայ թերթերու յայտնի չափազանցութիւնները»։ («Պայքար», 28 մայիս)։

Եւ դեռ ի՛նչ մեղքեր.— Պէյրութի գաղթականներու տեղաւորման ծրագրին առթիւ, անոնք

«ցեղային վրայ ու արտասահմանի մէջ, այնքան անտեղի ու աւելորդ խօսքեր ու խորհրդածութիւններ ըրին՝ այդ զուտ մարդասիրական ձեռնարկին շուրջ, որ արաբ թերթեր ու կասկածոտ շրջանակներ ատոր մէջ ալ երկրին շահերուն ու հանդարտութեան հակառակ նպատակներ երեւակայեցին»։

Եւ տակաւին Թուրքիոյ հայ բեկորներուն բռնագաղթը՝ իբրեւ հետեւանք քրտական գործակցութեան եւն.։

Կարգը մերն է հարցնելու.

— Մինչեւ ե՞րբ այսպէս, կամկա՛ր Դաւիթներ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԳԱՂԹԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ 250.000 ԼԷՎԱ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԵՆ ՍՆԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

ՊՈՒՐԿԱԶ, 1 յունիս (սեփ. թղթ.).— Երէկ կարաւաններ ճամբայ կը հանուէին մորակներու հարուածին տակ, դէպի անապատ. այսօր նոր կարաւաններ նաւ կը նստին կամաւոր — դէպի հեռաւոր Ամերիկա կամ Ֆրանսա։

Յունուարէն ի վեր տիրող տնտեսական տագնապը սուր հանգամանք ստացաւ մարտին. իսկ մայիսը կոտրեց ամէն չափանիշ։ Կեանքը մեռած է հատուցումներու բեռան տակ տքացող փոքրիկ Պուլկարիոյ մէջ։ Իրարու ետեւէ սնանկացող վաճառականներէ վերջ, կարգը եկած է դրամատուններու։ Առեւտրական Դրամատան՝ «Ինտուսդրեալնա Թօռկովսքա Պանքա»ի սնանկութիւնը 250.000 լէվա արժեց հայ բանուորներուն որոնք տարիներէ ի վեր իրենց ճակտի քրտինքի խնայողութիւնը վստահած էին այդ դրամատան։ Թշուառութիւնը երթալով կ'աւելնայ, յուսահատութեան մատնելով պուլկարահայ գաղութը։

Պուրկազը նոր գաղթակայանի մը երեւոյթը առած է ամիսներէ ի վեր։ Տասնեակներով գաղթական ընտանիքներ Խասքօվօյէն, Ֆիլիպէէն, Սթարա Զակօրայէն, նոյնիսկ Սլիվենէն ու Եամպօլէն կը հասնին Պուրկազ եւ նաւ կը նստին ամէն օր, դէպի Ֆրանսա կամ այլուր։ Պուրկազն ալ շարժման մէջ է 170 ընտանիքներ արձանագրուած եւ դիմում կատարած են Թեմականին, որ ճամբայ մը ցոյց տայ իրենց, կամ Բարեգործականի միջոցաւ ապահովէ իրենց ճանապարհածախսը։

Սլիվէնը պարպուած է արդէն, Շումէնը կը ծիւրի, Ֆիլիպէն կը նօսրանայ, իսկ Պուրկազը պիտի դատարկուի, եթէ յաջողին ճամբայ ելլել արձանագրուածները։

Ինքնակոչ Թեմական Խորհուրդը չուզեր հետաքրքրուիլ եւ ամէն ինչ ձգուած է բախտին։ Ո՞վ պիտի կանխէ այն վտանգաւոր գաղթի համաճարակը, որ կը սպառնայ վարակել ամբողջ Պուլկարիան։

Մէկ երկու աշխատանոցներու բացումը հայաշատ կեդրոններու մէջ, փրկարար դեր պիտի կատարէր 35,000նոց գաղութի մը քայքայումը կանխելու համար։ Բայց ո՞վ է հետաքրքրուողը։ Մեկնողները գաղթականներ են եւ անբաղձալի տարր՝ հին գաղութին համար։ Թո՛ղ հեռանան նորերը եւ տեղացիները մնան առանձին, տէր՝ ժամուն ու բանկալին։

Բարեգործականը, որ ամսական 10,000 ֆրանք (ԽՄԲ.— Տա՞սը հազար թէ հազար) կը տրամադրէ Սօֆիայի մէջ շաբաթաթերթ մը պահելու, եւ թոյն սերմանելու համար, ինչո՞ւ կը լռէ այս աղաղակող թշուառութեան եւ ահաւոր պատկերին առջեւ։

Աժան է ապրուստը Պուլկարիոյ մէջ։ Բայց գործ չկայ, կարեւորը գործն է։ Միսը, որ անցեալ տարի կը ծախուէր 36 լէվայի, այս տարի իջաւ 18ի, կ'սթին քիլօն 6 լէվա, լուբիան 32էն իջաւ 10ի։ Բայց դրամ չկայ։ Այսքան առատութեան եւ աժանութեան մէջ անօթի մնացողներու թիւը տասնեակ հազարներու կը հասնի։ Բերքը առատ է, բայց գնորդ չկայ։

Ամէն պարագայի մէջ, ազգային վերին մարմիններու պարտականութիւնն է միջոցներ ձեռք առնել, գաղթը սահմանափակելու համար։

Ինչո՞ւ չնեցին Մանշի փապուղին

Բրիտանական կառավարութիւնը հրատարակեց Ճերմակ Տետրակ մը, որ կը պարզէ Մանշի տակէն փապուղի մը շինելու ծրագրին անպատեհութիւնները։

Կառավարութիւնը նախ մեծ, թէեւ ոչ անյաղթելի, դժուարութիւններ կը տեսնէ ծրագրին իրականացման մէջ։ Տնտեսական առաւելութիւններն ալ շատ տկար կը գտնէ, նկատի առնելով ծախքերը։ 5,600,000 սթերլին ծախք պիտի ըլլայ նախնական փապուղին շինելու համար, իսկ 25 միլիոն՝ բուն շինութեան համար։ Երկար ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ փապուղին ծախքերը գոցելու չափ շահ արտադրէ։ Նմանապէս, շատ անկարեւոր պիտի ըլլայ շինութեան յատկացուած բանուորներուն թիւը,— հազար հոգի առաջին հինգ տարիներուն եւ հինգ հազար՝ վերջին երեք տարիներուն։ Միւս կողմէ, եթէ փապուղին բանի, գործազրկութիւն յառաջ պիտի գայ ծովային փոխադրութեանց ասպարէզին մէջ։ Յետոյ, պիտի աւելնան Անգլիոյ զինուորական ծախքերը։ Մինչեւ երկու միլիոն սթերլինի ծախք կը նախատեսուի, փապուղին պաշտպանելու համար։ Գալով բուն զինուորական տեսակէտին, մասնաւոր յանձնաժողովին տեղեկագիրը կը յիշէ Լորտ Պալֆըրի մէկ խօսքը.— «Որքան ատեն որ ովկիանոսը մեր բարեկամն է, գիտակցօրէն չփճացնենք անոր աջակցութեան կարողութիւնը»։

Թերթերուն մեծ մասը, մէջն ըլլալով աշխատաւորականներուն օրկանը, խստօրէն կը քննադատեն կառավարութեան որոշումը։ Իսկ հաւանութիւն կը յայտնեն պահպանողական երեք խոշոր օրկանները, «Թայմզ», «Տէյլի Թէլէկրաֆ» եւ «Մօրնինկ Փօստ»։

Ռումբ մը Փարիզի կեդր. նամակատան մէջ

Ուրբաթ իրիկուն, երբ Լուվրի կեդրոնական Նամակատան պաշտօնեաները կ'աշխատէին ռովորականին պէս, զատելով թղթատարական ծրարները, պաշտօնեայ մը առանց կասկածելու սակառին մէջ նետեց կապոց մը, որ կը կրէր պառոնուհի

«ՅԱՌԱՋ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ չորեքշաբթի, տօնի առթիւ տպարանը փակ ըլլալով։

Ռոշիլտի հասցէն։ Եւ յանկարծ ահռելի պայթիւն մը, որուն հետեւանքով երկաթի կտորներ կը տեղային աջ ու ձախ։ Բարեբախտաբար ոչ ոք զարնուեցաւ։

Այս երրորդ անգամն է որ մահափորձ կը փորձուի նամակատան միջոցաւ, ունեւորներու դէմ։

Թուրք-սուրիական սահմանը կը ճշդուի

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ՝ երեք օրուան մէջ վերջացաւ կարգ մը հողամասերու փոխանակութիւնը Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, համաձայն այն պայմանագրութեանց որ կը ճշդեն հիւսիսային սահմանագիծը։ Այս առթիւ սիրալիր խօսքեր փոխանակուեցան սուրիական եւ թրքական իշխանութեանց միջեւ։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Ծանր կորուստներ կրեցին հիւսիսային սահմանագլուխի ապստամբները, Աֆրիտիներն ու Լասքարները, բրիտանական բանակին կողմէ կատարուած ռմբակոծութեան հետեւանքով։ Կորուստները այնքան ծանր են եղած որ կարելի չէ հաշուել։ Աֆրիտիները չեն կրցած իրենց միացնել գիւղացիները։

⁂ Ուրբաթ օր 300 ոստիկաններ՝ բիրերով եւ ուրիշ 50 ոստիկաններ՝ ատրճանակով, պաշարեցին հնդկական համագումարին Պոմպէյի կեդրոնը, կոխեցին գրասենեակները եւ բազմաթիւ թուղթեր բռնեցին։ Այս առթիւ ձերբակալուեցան համագումարին նախագահը եւ հնդիկ պատերազմական Խորհուրդին կարգ մը անդամները։

⁂ Պատասխանելով Պ. Չէմպըլէյնի մէկ հարցումին, Հնդկաստանի նախարարը յայտնեց թէ հնդկական կառավարութիւնը բաւարար միջոցներ ունի երկրին ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը ապահովելու։

⁂ Շաբաթ օր սկսաւ եւրոպական ապրանքներու դէմ կազմակերպուած պօյքօթը։ Մասնաւոր խումբեր կազմուած են եւրոպական թաղերուն մէջ եւ եւրոպական ապրանքներ ծախող խանութներուն առջեւ, որպէսզի վարեն պայքարը։

Շէյխ Սայիտի տղան եւ ընկերները

Շէյխ Սայիտի տղուն եւ ընկերներուն հարցաքննութիւնը աւարտած է Էնկիւրիի մէջ։ Ամբաստանեալները եղեռնագատ ատեանի յանձնուած են եւ դատավարութիւնը այս շաբթու պիտի սկսի։

Ընդհ. դատախազութիւնը, պատժական օրէնքին 125րդ յօդուածին համաձայն, մահապատիժ պահանջած է։ Դատավարութիւնը սկսելէն վերջ յայտնի պիտի ըլլայ թէ Արեւելեան նահանգներուն մէջ գտնուած նոյնօրինակ ամբաստանեալներուն դատը պէ՞տք է միացուի թէ ոչ։

25,000 Հրեաներու ցոյցը Անգլիոյ դէմ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ ուրբաթ օր 25,000 Հրեաներ հաւաքուեցան Մէտիսըն Սքուէրի մէջ եւ անցք մը կատարեցին, իբրեւ բողոքի ցոյց, Պաղեստինի ներգաղթին դէմ հաստատուած արգելքին առթիւ։ Ցուցարարները ունէին դրօշակներ եւ նշանատախտակներ, որոնց վրայ արձանագրած էին. «Բացէ՛ք Պաղեստինի դուռները Հրեաներուն առջեւ»— «Ամերիկացի Հրեաները արդարութիւն կը պահանջեն Պաղեստինի մէջ»,— «Թո՛ղ Անգլիա կատարէ իր ստանձնած յանձնառութիւնը, կամ ձգէ հեռանայ»։

Թափօրէն առաջ, բաբունապետ Ուայզ ճառ մը խօսելով, յայտարարած էր.

— Անգլիոյ համար շատ աւելի լաւ եղած պիտի ըլլար ամէն բան մերժել սկիզբէն, քան մեզի դաւաճանել յետոյ։

Նիւ Եորքի Հրեաներուն թիւն է երկու միլիոն, որոնք խորապէս դառնացած են ներգաղթին դէմ հաստատուած արգելքէն։

Անգլօ-ռուս յարաբերութիւնները

Ուրբաթ օր կծու խօսքեր փոխանակուեցան Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, անգլօ-ռուս յարաբերութեանց վերսկսման առթիւ։ Պահպանողականները դիտել տուին թէ խորհրդային իշխանութիւնը կը շարունակէ իր քարոզութիւնները եւ պահանջեցին որ դիտողութիւն ըլլայ։ Երեսփոխան մը յայտարարեց թէ Ռուսերը նորէն տեղաւորուելով անգլիական հողին վրայ, դժուարութիւններ պատճառեցին ամբողջ կայսրութեան մէջ, քիչ մնաց որ սպաննէին Հնդկաստանի փոխարքան, կանտին խռովութիւնները սերմանեց եւն.։

Արտաքին նախարար Պ. Հէնտըրսըն պատասխանելով, յայտարարեց թէ՝ վերջին ընտրութիւններուն ատեն ազատականներն ալ կուսակից էին խորհրդային իշխանութիւնը ճանչնալու։ Ճիշդ է որ քարոզութիւններ կ'ըլլան, բայց կը խնդրէ երեսփ. ժողովէն քիչ մը համբերել եւ սպասել բացուած քննութեան արդիւնքին։ Եթէ ապացուցուի որ մղուած պայքարը կը ներշնչուի կամ նիւթապէս կը նպաստաւորուի Մոսկուայի կառավարութեան կողմէ, կառավարութիւնը պիտի ծանուցանէ երեսփ. ժողովին թէ կը փոխէ իր դիրքը, կամ պիտի խնդրէ զինքը ազատ կացուցանել իր նախորդ յանձնառութիւններէն։

Գերմանիան ալ ծանրացնէ տուրքը

Գերմանիոյ 1930-31ի լեմտացոյցը 850 միլիոն մառքի բաց մը կը ցուցնէ։ Այս բացը գոցելու համար, կառավարութիւնը կը խորհի 1930 յուլիս 1էն մինչեւ 1931 մարտ 31 ամէն թոշակաւոր անհատէ գանձել 100ին 4 տուրք մը։ Ուրիշ խօսքով, պետական կամ առեւտրական պաշտօնեայ մը, որ ամիսը 1000 մառք կը շահի եւ որ մինչեւ հիմա 100 մառք տուրք կը վճարէր, այսուհետեւ պիտի

(Լուրերու շարունակութիւնը երրորդ էջ)

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ՓԱՌՔԻ ԵՏԵՒԷ

Փառքի ձգտումը բնական երեւոյթ մըն է, նոյնիսկ մղիչ ուժ մը քաղաքական գործիչին, գրագէտին ու արուեստագէտին քով։ Այս ընդհանուր երեւոյթէն դուրս չէր կրնար մնալ ժամանակակից հայ գրական սերունդը, ու տարօր համար չէ որ ան մեղադրանքի կրնայ կանչուիլ։

Բայց փառքը երկսայրի սուր մըն է։ Փառասիրութեան եւ փառամոլութեան սահմաններն իրարմէ թէեւ շատ հեռու են, սակայն սահմանագիծերը շատ նուրբ են։ Նրբուղին խիստ սայթաքուն է, ու անոնք որ չեն կարող բաւականանալ բաւական փառասիրութեամբ, դիւրութեամբ կրնան ցատկել փառամոլութեան անսահման ոլորտներուն մէջ։

Փառքի գոհացումը շատ քիչ անգամ ինքնաբաւականութեամբ իր լրումին կը հասնի։ Այդ պարագան կախուած է գրագէտի զօրաւոր նկարագրին եւ անկախ անհատականութենէն։ Ընդհանրապէս փառասիրութիւնը ինքնիրմով սնուցանուող երեւոյթ մը չէ, այլ պայմանաւորուած է արտաքին տպաւորութիւններով։ Դուրսի մթնոլորտէն կը բխի եւ կուգայ շոյելու գրագէտին կամ արուեստագէտին փառքի ընդունարանները։ Այս փոխադարձ յարաբերութիւնները կրնան պահել գրագէտը փառասիրութեան սահմաններուն մէջ։ Որովհետեւ գրագէտը կը դառնայ փառքի ընդունարան, իսկ գրական մթնոլորտը ինքնաբուխ ճանապարհով փառքը կը բաշխէ այդ ընդունարաններուն։

Այս պայմանը երբ խախտի, գրագէտը կը դադրի ընդունարան ըլլալէ, ու կը սկսի արշաւել փառքի աւարին ետեւէն։ Փառքի աշխարհակալութիւն։ Ու արդէն մենք փառամոլութեան բարձունքներուն վրայ ենք։ Այս անհատական նախաձեռնութեան բնական հետեւանքն այն կ'ըլլայ, որ գրագէտն ինքնիրեն փառք կը ժողվէ, կը մեծցնէ, ինքնաբաւական՝ շուրջը կը նայի, երբ գիտակից շրջապատը կը բացակայի։

Մեր գրական կեանքին մէջ այս վերջին երեւոյթը շատ ակնբախ է։ Ու այդ հիւանդագին երեւոյթ մըն է, որմէ պէտք է խուսափի ժամանակակից գրական սերունդը։ Որովհետեւ այդ սերունդը իր ապրած կեանքով, իր ծանօթութեամբ եւ իր աշխարհատեսութեամբ աւելի հպարտ, աւելի անկախ եւ աւելի ծանր ըլլալու տուեալներն ունի՝ քիչ մը աւելի ամուր կառչած մնալով իր իսկական արժէքի խարիսխին, փոխանակ սաւառնելու՝ անխարիսխ։

Պէտք է մտածել ու գիտակցիլ խորապէս, որ փառքը փառասէրին շուքն է։ Եթէ փառասէր գրագէտն ընդունակ է կենալու իր ստեղծագործութեան պատուանդանին վրայ, այդ շուքը պիտի գայ ու փռուի իր ոտքերուն առջեւ։ Իսկ եթէ տկարամտութիւնն ունեցաւ վազելու շուքին ետեւէն, ի՜նչ ողբերգութիւն, շուքը միշտ պիտի փախչի հեռուն։

Վազք շուքի ետեւէ...

Ո՞վ է տեսեր, որ մարդ կարենայ իր շուքը բռնել։ Առաւելագոյն շահն այս անմտութեան՝ ծիծաղելի դառնալն է։

*
**

Ժամանակակից գրական սերունդը փառքի բնական տենչանքն ունի, սակայն փառք բաշխող գրական մթնոլորտը գոյութիւն չունի։

Մտահոգութիւնը միջին սերունդի մասին է։ Աւելի բարեհաճ պիտի ըլլար հին սերունդը, եւ աւելի դիւրութեամբ իր գնահատանքը պիտի ուղղէր այսօրուան սերունդին, եթէ դէպքերն ու տարիքները հինները մինակութեան չմղէին։

«Վերին շնորհ»ը, որ պիտի գար հիներէն, հազուադէպ է՝ կամ պատահական։ Հարկ պիտի ըլլար հետեւիլ գրական ամբողջ շարժումին, բարեխիղճ դատաստան մը ընելու համար, ինչ որ տեղի չունենար շատ մը պատճառներով։

Վերէն յուսակտուր, մեր օրերու երիտասարդ գրագէտն իր ականջը պիտի խոնարհէր գալիք սերունդին, որ խանդավառ ու անկաշկանդ՝ պատանեկան հիացումը պիտի ղրկէր իր անմիջական առաջնորդին։ Այդ հորիզոնէն ալ արձագանգ չկայ։

Մինակութիւն...։

Ընշուած մինակութիւն։ Ու մերօրեայ գրական սերունդը ստիպուած է ինքն իր մասին խօսիլ։ Դժուարին անցք։ Որովհետեւ նոյն սերունդի մարդիկ առհասարակ ժլատ են իրարու հանդէպ։ Իրենց մէջէն ցոյն փառքեր չեն կրնար ստեղծել։

Այս ընդհանուր երեւոյթը մեր մէջ աւելի հիւանդագին համեմատութիւններու հասած է։ Ջլատուած սերունդը (բացառութիւնները յարգելով) փառքի ետեւէն վազած ժամանակ՝ մէկը միւսը տապալելով կ'անցնի։ Վարկաբեկում մէկը միւսի հանդէպ։ Ցարգանքի բացակայութիւն։ Կամ ընդհակառակն, փոխադարձ ռէքլամ։

Աւելին կայ տակաւին, մթնոլորտի հարազատ զաւակը, — գրագէտներ, որոնք այլեւս համբերութիւն չունին ուրիշի խօսքն ու գնահատութիւնը լսելու, իրենք իրենց մասին կը գրեն։ Ցեղի ու անտեղի։

Փառամոլութեան թշուառութիւնը։

Ու այս խաչքար մըն է անցողական կեանքին այն մարդոց, որոնք չափազանցուած յաւակնութեամբ, ամէնէն քիչ յարգանքն ունին իրենց անձին ու ստեղծագործութեան հանդէպ։

Խօսքն ինքնավստահութեան մասին չէ։ Ինքնավստահութիւնը անհրաժեշտ յենարանն է տաղանդին ու հանճարին (եթէ ճարուի), արժէքաւոր գործ մը ստեղծելու համար։

Ինքնահաւանութիւնն ու անհիմն մեծամտութիւնը շատերու կողմէ հեշտօրէն կրնան շփոթուիլ ինքնավստահութեան հետ։ Ու այդ պարագային՝ համեստութիւնը, որ աստուածատուր շնորհն է արուեստագէտին եւ գիտնականին, մեր իրականութեան մէջ կը դառնայ մանանայ։

Ցոգնած ու ջլատուած մթնոլորտ, ուր դադար մը անհրաժեշտ է, քիչ մը շունչ առնելու եւ կտրած ճանապարհը չափելու։ Եթէ այդ պահը օգնէր շատերուն՝ վերադարձ մը կատարելու դէպի իրենց խարիսխը, փրկարար վերագնահատումը նոր ճամբաներ պիտի բանար անոնց առջեւ, աւելի ամուր եւ աւելի անսայթաք քալելու։

Վազքէ աւելի, այսօրուան սերունդը ինքնամտածումի եւ ինքնաքննադատութեան պէտք ունի։

Մինակ մարդու միակ ճանապարհը։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՓԻԵՌ ԼՈՒԻՍ ԵՒ ԻՐ ԵՐԳԵՐԸ

Փիէռ Լուիս անծանօթ մը չէ հայ գրականութեան մէջ։ Իրմէ զանազան առիթներով էջեր թարգմանուած են։ Առաջին անգամ, կարծեմ, Պիլիթիսի երգերէն հատուածներ թարգմանեց Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան օրգանը, երկունք (*)։ Եւ շանթ տուաւ՝ Փայլակի թարգմանութեամբ՝ նոր ճեշտանք մը զարմանալի նորավէպը։ Կավռօշ սկսած էր, ժամանակին, Աֆրոտիդէ վէպը, որ ամբողջապէս լոյս տեսաւ նաեւ Ազդարարի մէջ։ Յառաջ եւս չորս կտորներ հրամցուցած է Պիլիթիսի երգերէն, նոյնպէս օրաթերթ Հայրենիքը, Phénixի թարգմանութեամբ։ Այս վերջինը զոհ գացած է խաղի մը, խաբուելով Պիլիթիսի երգերուն սկիզբը Փիէռ Լուիսի գործածած «Թարգմանութիւն յունարէնէ» բացատրութենէն։ Ճիշդ ինչպէս խաբուեցան Համլիկ Թումանեան (Արեգի մէջ) եւ Թիւթիւնճեան։ Վ. Ցարութիւնեան թարգմանած է Ոստանի մէջ։

Ծակատագիրն անխնայ եղաւ Փիէռ Լուիսի հանդէպ։

Հազիւ 25 տարեկան էր երբ լոյս ընծայեց իր Աֆրոտիդէն։ Ֆրանսուա Քոփէ բանաստեղծը, մէկ յօդուածով, մէկ օրէն միւսը, դարձուցեր էր օրուան դէմքը։ Փիէռ Լուիս մնացեր էր նոյն համեստ եւ երկչոտ երիտասարդը, եւ չէր հետեւած գրավաճառներու կրկնակ կոչերուն, հետեւեր էր իր ներքին ձայնին, շարունակեր էր իր նախասիրած աշխատանքը լռութեամբ եւ յամառօրէն։

Ու յամառօրէն իրեն հետեւեր էր ամէն ազգերու արուեստագէտ եւ գրասէր դասակարգին հիացումը։ Ոչինչ կը պակսէր իրեն ֆրանսական գրականութեան մէջ դառնալու համար իր շրջանին ամենամեծ վարպետը, որովհետեւ Փիէռ Լուիս եղած է նոյն ատեն մեծ հմուտ մը։ Հրսկայ պաշար ամբարած էր եւ դեռ տարիներէ ի վեր կ'աշխատէր կարգ մը ուսումնասիրութեանց համար, որոնց մասին ըսուեցաւ եւ կրկնուեցաւ թէ՝ անոնք սահմանուած էին մեծ աղմուկ յարուցանելու։

Բայց Փիէռ Լուիսի աչքերը երթալով կը կորսնցնէին իրենց տեսողութիւնը։ Պէտք էր հրաժարիլ գիրքէ ու աշխատանքէ։

Ու Փիէռ Լուիս, որ այնքան շնորհով, յուզումով, եռանդով երգեր էր կեանքը, աշխարհի գեղեցկութիւնները, ստիպուեր էր ծալլուիլ ինքն իր վրայ ու կորսուիլ շուրջի աղմուկին մէջ։

Սակայն իր գործը կը կրէ յաւիտենականութեան դրոշմը։ Անբացատրելի թարմութիւն մը կայ հոն, ու այնպիսի անկեղծութեան շունչ մը որ առջին տողէն իսկ ձեր կուրծքին տակ կը զգաք խուժումը բիւր բիւր յոյզերու։ Եւ նոյն իսկ եթէ միշտ համակարծիք չէք իրեն հետ, հոսանքը կ'առնէ կը տանի ձեզ, ա՛յնքան կեանք կայ հոն, ու ա՛յնքան շնորհ...։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Կորուսեալ Նամակը

Վա՜յ ինձ, ես կորսնցուցի իր նամակը։ Զայն դրեր էի մորթիս եւ ստրոֆիոնիս վրան, ծիծերուս ջերմութեանը տակ։ Ես վազեցի, ինկած ըլլալու է։

Ետ դառնամ։ Եթէ մէկը զայն գտաւ, մօրս պիտի ըսեն եւ պիտի խարազանուիմ առաջն հեգնոտ քոյրիկներուս։

Եթէ այր մարդ մըն է գտնողը, ան ինձ պիտի վերադարձնէ։ Եւ կամ, եթէ ուզէ ինձ հետ առանձինն խօսիլ, միջոցը գիտեմ զայն իրմէ խլելու։

Եթէ կին մըն է զայն կարդացողը, ո՛վ պաշտպան Զեւս, պաշտպանէ՛ զիս, զի նէ պիտի ըսէ ամէնուն, եւ կամ նէ սիրականս ձեռքէս պիտի առնէ։

(*) ԽՄԲ.— Թարգմանութիւններ կատարուած են շատ աւելի առաջ, իսկ 1912ին՝ կարինի «Յառաջ»ին մէջ։

ԵՐԳ

«Դիշերն ա՛յնքան թանձր է որ աչքերուս մէջ կը մտնէ։— Դուն պիտի չտեսնես ճամբան։ Անտառին մէջ պիտի մոլորիս։

— Ջրվէժներու աղմուկը կը լեցնէ ականջներս։— Դուն պիտի չլսես սիրականիդ ձայնը, նոյն իսկ քսան քայլէդ։

— Ծաղիկներուն բուրումն ա՛յնքան սաստիկ է որ մարելիք կուգայ վրաս, վար պիտի իյնամ։— Դուն զայն չպիտի զգաս, երբ ճանապարհիդ քեզ խաչաձեւէ։

— Ա՛հ, ան խիստ հեռու է, միւս կողմը լերան, սակայն կը տեսնեմ զայն եւ կը լսեմ եւ կը զգամ որպէս թէ ինձ հպէր։»

ԵՐԳՈՒՄ

«Երբ որ գետին ջուրը բարձրանայ մինչեւ ձիւնաբարձ կատարները, երբոր գարի եւ ցորեն ցանուի ծովի շարժուն ակօսներուն մէջ,

«Երբոր չճճիները ծնին լիճերէ եւ նունուֆարները՝ ժայռերէ, երբոր արեւը դառնայ սեւ, երբ որ լուսնակն իյնայ խոտին վրայ,

«Այն ատեն, այն ատեն միայն, ուրիշ կին մը պիտի առնեմ, եւ պիտի մոռնամ քեզ, Բիլիտո՛ս, կեանքի՛ս հոգին, սրտի՛ս սիրտը։»

Ա՛ն ինձ ըսաւ, ա՛ն ինձ ըսաւ։ Ի՜նչ ընեմ աշխարհի մնացեալ բաները։ Ո՞ւր ես, յիմա՛ր երջանկութիւն որ իմ երջանկութեանս հետ կ'ուզես բաղդատուիլ։

ԽՐԱՏՆԵՐ

Այն ատեն Սիւլիքմաս ներս մտաւ, եւ մեզ տեսնելով այնքան մտերմական, նստաւ նստարանին վրան։ Նէ առաւ Գլոտիսը մէկ ծունկին, Կիւզէն ալ միւսին վրայ։

«Հո՛ս եկուր, փո՛քրիկ»։ Բայց ես հեռու կը մնայի։ Նէ յարեց. «Կը վախնա՞ս մենէ։ Մօտեցի՛ր, այս տղաքները քեզ կը սիրեն։ Անոնք քեզի պիտի սորվեցնեն ի՛նչ որ դուն կ'անգիտանաս, մեղրի՛կը կանացի գգուանքներուն։

«Մարդը բուռն է եւ ծոյլ։ Ան տափակ կուրծք ունի, կոշտ մարմին, կարճամազ, եւ բազուկները աղեղ։ Մինչդեռ կիները գեղեցի՛կ են։

«Կինե՛րը միայն գիտեն սիրել։ Մնացի՛ր մեզ հետ, Բի՛լիտիս, մնացի՛ր։ Եւ եթէ խանդոտ հոգի մը ունիս, դուն, պիտի տեսնես գեղեցկութիւնդ՝ ինչպէս հայելիի մը մէջ՝ քուկիններիրահաբուհիներուդ մարմիններուն վրայ»։

Վերապրող Անցեալը

Պիտի թողում անկողինն ա՛յնպէս, ի՛նչպէս ան թողուց իրարանցած եւ կոխկրտուն, սաւաններն խառն, որպէսզի մարմինին ձեւը կաղապարուած մնայ իմինիս քով։

Մինչեւ վաղը բաղնիք պիտի չերթամ, զգեստ պիտի չհագնիմ, եւ չպիտի սանտրեմ վարսերս, վախնալով որ իր գգուանքները կ'աւրեմ։

Այս առաւօտ չպիտի ճաշեմ, ո՛չ ալ երեկոյին, եւ շրթունքներուս վրայ չպիտի դնեմ ո՛չ կարմիր եւ ո՛չ փոշի, որպէսզի իր համբոյրը մնայ։

Պիտի գոց թողում փեղկերը եւ չպիտի բանամ դուռը, վախնալով որ մնացող յիշատակը հովին հետ, երթայ։

Առանձնութիւն

Որո՞ւն համար են այժմ շպար քսեմ շրթներուս։ Որո՞ւն համար պիտի փայլեցնեմ եղունգներս։ Որո՞ւն համար պիտի հոտաւէտեմ ծամերս։

Որո՞ւն համար են ծիծերս ծածկուած կարմիր փոշիով՝ եթէ անոնք չպիտի հրապուրեն զայն։ Որո՞ւն համար են կաթով լուացուած բազուկներս, եթէ անոնք երբեք չպիտի սեղմեն զայն։

Ի՞նչպէս կրնամ քնանալ։ Ի՞նչպէս կրնամ պառկիլ։ Այս գիշեր, ձեռքս՝ ամբողջ անկողնին մէջ՝ չգտաւ իր ձեռքը տաքուկ։

Զեմ համարձակիր այլեւս տունս դառնալ, աճաւորապէս պարապ սենեակին մէջ։ Զեմ համարձակիր իսկ աչքերս բանալ։

ՓԻԷՌ ԼՈՒԻՍ

ԺԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

Իմ օրերը տժգունեցան ու անցան,
Տրտում անցան իմ օրերը գարունքի,
Ըղձերս ինկան ողջ ապարդիւն, ցիր ու ցան,
Անհիւրընկալ ճամբաներում իմ կեանքի։

Խուլ էր աշխարհն տուայտանքին իմ քնքոյշ,
Շրջապատս ինձ անծանօթ ու օտար,
Իսկ իմ ճամբան մառախուղ էր ու մշուշ,
Լռութիւնն էր կախուել ծանր, ինչպէս քար։

Լռութիւն էր թագաւորում իմ ճամբան,
Որով անցայ խորախորհուրդ մի գիշեր,
Այնքա՜ն խորհուրդ ունէր գիշերն անհարկու,
Ու հոգիս էլ՝ տառապանքի սուր փուշեր։

Անցայ տրտում հսկայ ճամբան մեն-մինակ,
Վառ երազս կրծքիս սեղմած ղառնօրէն,
Դուրդ տեսայ, սեննակիդ մէջ լո՛յս, կրա՛կ,
Սէրդ տեսայ, ինձ ներս կանչեց մեղմօրէն...

Ասես ծանօթ էինք վաղուց իրարու,
Խօսքերդ մեղմ, հարցումներդ մտերիմ,
Ու մոռացայ ճամբաներն իմ այն հեռու,
Կեանքիս բոլոր արահետներն դժուարին...

Իմ օրերը տժգունեցան ու անցան,
Տրտում անցան իմ օրերը գարունքի,
Թող որ հիմա անուշութեամբ ու անձայն
Հովանուդ տակ կեանքս ծլի ու ծաղկի...

ԱՐԱՄ-ԳԱՌՕՆԷ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Մտաւորականներ կան, որ կը պաշտեն լռութիւնը։ Ամերիկացիները արդէն կազմած են «Լռակեացներու ընկերութիւն» մը։ Կրնան անդամակցիլ անոնք, որ լռել գիտեն։ Թեկնածու մը կը ներկայանայ նախագահին եւ կարճ բառերով կը հասկցնէ թէ կ'ուզէ անդամ գրուիլ։ Նախագահը, միշտ լուռ, ցոյց կուտայ գաւաթ մը լեցուն ջուր, յայտնելու համար թէ նոր անդամ չեն ուզեր արձանագրել։ Թեկնածուն տերեւ մը կը դնէ գաւաթ մը ջուրին վրայ, առանց կաթիլ մը թափելու։ Այդ շարժումը կը հաստատէր որ թեկնածուն կրնայ իր տեղն ունենալ ընկերութեան մէջ, առանց նեղելու ուրիշ անդամ մ'ը։

Ո՞րոնք են լռութեան բարիքները։ Հռովմայեցի տիկին մը, Մոնթէսորի, կը կարծէ թէ լռութիւնը մանկավարժական արժէք ունի։ Արդարեւ, «լռութեան դասարան»ներուն մէջ կ'ըսեն թէ աշակերտը «կը ստիպուի ամփոփել եւ կեդրոնացնել իր կամքը, խելք»։

Ուրիշներ, ուսումնասիրելով լռութեան զգայութիւնը, կը պնդեն թէ քա՛ղցր է լռութեան տխրութիւնը եւ վեհութիւնը։ Եւ ժողովուրդներ կան, որ կը կրկնեն. «Խօսքը արծաթ է, լռութիւնը ոսկի»։ Լռութեան այդ արժէքն է, զոր ազգերը կ'ուզեն բացատրել՝ ըսելով. «Խօսելէ առաջ, եօթն անգամ լեզուդ դարձուր բերանիդ մէջ»։ Ուրիշ ազգ մը կ'ըսէ. «Ամէն բառէ վերջ սիկար մը ծխէ»։ Չարլզ Տիքընսի մէկ հերոսը կ'ըսէ թէ քիչ խօսողը քիչ կը խաբուի։

Եւ սակայն լռութիւնը կը հպատակի աշխարհագրական պայմաններու։

Հարաւային Ֆրանսայի մէջ բնակիչները շատախօս են, ընդհակառակն հիւսիսային կողմը՝ լռակեաց։ Արաբները, միջօրէական գիծին աւելի մօտ ըլլալով հանդերձ, լռակեաց են, որովհետեւ անապատը կ'ազդէ անոնց հոգիին վրայ։ Ճէք Լոնտըն կը պատմէ թէ Ալասքայի մէջ «սպիտակ լռութեան» դատապարտուած են մարդիկ. նոյնիսկ անոնք որ ոսկի փնտռելու կ'երթան՝ լռութեան կը մատնուին։

Ժամը եւս կ'ազդէ, կ'ըսեն, լեզուին վրայ։ Երբ գիշերը կ'իջնէ, մարդիկ լռակեաց կը դառնան։

Լռութիւնը քաջութեան նշան է, կ'ըսեն։ Գործ, եւ ոչ թէ խօսք։ Եւ Շէյքսփիրի մէկ հերոսը, վախկոտ չկոչուելու համար, կը հրաժարի նոյնիսկ աղօթքն արտասանելէ։ Տ'Անունցիօ կ'ըսէ թէ երաժշտութեան իսկութիւնը ձայնին մէջ չէ, այլ լռութեան մէջ, որ կը յաջորդէ ձայնի խաղերուն, ստեղծելով կշռոյթը։ Եւ կշռոյթը «երաժշտութեան սիրտն է»։ Բանաստեղծները լռութեան կ'ապաւինին, որովհետեւ լռութիւնը ներշնչարան մըն է։

— Մի՛ խօսիր եւ լռէ, կ'ըսէ բանաստեղծ մը, եթէ ինքզինքդ գերազանց չես զգար լռութենէն։

ՊԱՅՔԱՐԸ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ԵՒ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ՄԻՋԵՒ

Շարունակ կը լսենք տրտունջ մը, — շարժանկարը պիտի մեռցնէ թատրոնը։

Արդարեւ պայքար մը կայ թատրոնին եւ շարժանկարին միջեւ։ Որովհետեւ շարժանկարը զանազան առաւելութիւններ ունի թատրոնին։ Ցեսէ՛ք։

Թատերագիրը իր գործը կը գրէ ոչ թէ անհատի մը, այլ հանդիսականներու համար, որոնք պիտի գան նստիլ սրահի մը մէջ, լսելու եւ տեսնելու նպատակով։ Հանդիսատեսները սրահին մէջ պիտի գրաւեն իրենց աթոռները, այնպէս որ մէկը մօտ պիտի ըլլայ, միւսը հեռու։ Եւ բնականաբար ամէն հանդիսատես չի կրնար նոյն ճշգրտութեամբ դիտել։ Թատերագիրը ստիպուած է իր տրամախօսութիւնները այնպէս մը կազմել, որ սրահին չորս անկիւնը տեղաւորուած հանդիսատեսները լսեն եւ բառ չփախցնեն։ Ասոր է պատճառը, որ վիպագիրները կ'ըսեն թէ թատերագիրները շատ նախնական տրամախօսութիւններ կը շինեն։ Որովհետեւ վիպագիրները կը խօսին անհատ ընթերցողի մը, մինչդեռ թատերագիրը՝ բազմաթիւ հանդիսատեսներու։ Բարեբախտաբար իսկ շարժանկարը կը դարմանէ այդ անպատեհութիւնը։ Ցեսէ՛ք պաստառին վրայ գինովի մը պատկերը, նշանառութեան դիրքի մէջ։ Ակնհօրաբար ալ պիտի յիշէք ձեր տպաւորութիւնը։ Պատկերին առջեւէն անցնելով, ո՛ւր որ գացիք, գինովը կարծես ձեզի կը դառնար՝ նշան առնելու համար։ Ցեսողական խաբ մըն է այս, որ տեղի կ'ունենայ նաեւ շարժանկարին մէջ։ Երբ Չէփլինը դիտէք, ո՛ւր ալ

…կարծէք թէ միայն ձեզի …ի ան։ Բարձրախօսն ալ, որ …խանայ շարժանկարին, նոյն …ք պիտի հասցնէ սրահին չորս …ը։ խօսուն շարժանկարին առ… …հագար հանդիսատեսներ կը …ին մէկ հանդիսատես։

…յս պատճառով, ինչ որ կա… …է խաղալ բեմի վրայ, այ… …թատրոնով, կարելի է ներ… …նել շարժանկարով։ Երբ …վրայ, եւ կ'ուզենք ար… …ոյց տալ, կը մօտեցնենք …ը։ Երբ ուզենք ցոյց տալ …մը դէմքը հազար մեթր …ութեան վրայ, գործիքը …ցնենք։ Եւ հանդիսատեսը …ունի շարժում մը ընելու։ …ին մէջ այսպէս չէ պա… …։ Շարժանկարն է, որ կու… …ւեսլութիւնը արտայայ… …զանազան հոգեկան վիճակ… …անց աւելորդ շարժումներ …կներ փորձելու։ Պէ՞տք …մը սպաննել ատրճանա… …բաւէ ցոյց տալ ատրճա… …մը օգին մէջ, քիչ յետոյ …ը։ Տռամը կատարեալ է։

ՊԱԼՋԱՔԻ ՍԷՐԸ

La Revue Bleueի մէջ Ռոնի …կը պատմէ թէ պալպաք …սիրահարութենէ յետոյ, …ւած էր այլեւս տարիքոտ …ն եւ կ'ուզէր ծանօթանալ …, ծաղկատի աղջկան մը, …մը, որ տակաւին կանանչ

…մուսնութեան բնախօսու… …հրատարակելով, գտաւ …«պտուղը»։ Օր մը ծածկա… …նամակ մը ստացաւ, եւ …յետոյ այդ անծանօթուհին …նը հրաւիրեց զինք։ Պալ… …պիտի խենդենար, երբ իմա… …դեռատի դքսուհի մըն էան, …պէս թափանցիկ մարմինով։ …ի գեղեցկութիւն։ Այնու… …Պալզաք ցուցամոլութեան …ինքզինք։ Շարունակ զգեստ …կուտար, (բայց դրամը …ճարէր), գեղեցիկ գաւազան… …փոխէր ամէն օր։ Եւ կ'եր… …հոմբուրել իր «կանանչ …ը»։

…ՂՈՎՐԴ. ԵՐԳԵՐ

ՍԻՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԻ

…լոց ճրագն էր վառ. …ւ նմանէր զոգանի 1) քար, …եցիր արի գիս առ. …րուդ մատաղ ըլլայի։ …լոց կելան գիտան, …նմանէր նախշուն փիտան, …նանուշ ինծի կուտան. …րուդ մատաղ ըլլայի։ …ով անցայ տապ 2) քալեցի, …ն 3) զարկի, զերդիկ բացի, …ւ տունչ էր, նստայ լացի. …մատաղ ըլլայի։

Քաղեց՝ Մ. Գէորգեան

…ները.— 1) եալլա, 2) նա… …տաշ շարժիլ, 3) աքացի …ել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի կոմունիստները կը պարծենան, որ վերջին երկու տարուան ընթացքին աճած է կուսակցութեան անդամներուն թիւը։ Պատճառը որոշ է, — վերջին տարիներուն կուսակցութեան ճնշումը ծանրացած է, գիւղացիները բռնութիւններէն ազատելու համար՝ փրկութեան միակ միջոց կը նկատեն կուսակցական դառնալը։

Ահա քանի մը թիւեր «Խորհ. Հայաստան»էն (22 Մայիս).

— Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան անդամագրուած են, վերջին երկու տարուան ընթացքին, 3343 հոգի։ 1930ին բանուորներուն թիւը հասաւ 7302ի։ Կուսակցութիւնը իր ցանցը տարածած է մասնաւորաբար Լենինականի, Լոռիի, Երեւանի բանուորներուն մէջ, բայց տկար կը մնայ Զանգեզուրի բանուորներուն մէջ։

Կուսակցութեան անդամագրուած Հայերուն թիւն է 899 առ հարիւր, Թուրքերունը՝ 5,1 առ հարիւր, Ռուսերունը՝ 2,8 առ հարիւր, միւս ազգերունը՝ 2,5 առ հարիւր։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին Հայերուն թիւը կը մնայ անփոփոխ, Թուրքերը շատցած են 190 հոգի աւելի։

Կիներուն թիւը 1929ին կը հասնէր 480ի, 1930ին՝ 741ի։

Վերջերս, սակայն, վերէն եկած հրամանով մը, սկսան «զտել» կուսակցութիւնը եւ շատեր վտարուեցան։ Թիֆլիսի «Պրոլետար»ը իր չորրորդ էջին վրայ կը հրատարակէ երկար ցանկ մը այդ վտարուածներէն, որոնց մէջ Հայեր ալ կան։

Հայաստանի մէջ կուսակցութենէն վտարուածներուն թիւը կը հասնի 1914ի։ Վտարուածները մեծ մասամբ գիւղացի են։

ՄԱՐԱԽԸ

Նոր հասած տեղեկութիւններու համաձայն, մարախը տարածուած է Նեգրամի, Թաղաքենդի, Ջուլֆայի, Եաջի, Գիագեանի, Դիզայի, Ագայի շրջաններուն մէջ, 300 հեկտար գետնի վրայ։ Մարախ երեւցած է նաեւ Վանք, Արեւիկ, Փուշկագ, Շուանաձոր եւ ուրիշ տեղեր։ Մարախը արդէն սկսած է թռչիլ, մասնաւորաբար լեռնային գիւղերու ուղղութեամբ։

Կացութիւնը յուսահատական է։ Մարախը թռչունի մեծութիւն ունի։ Դեռ միասքիչտուածէ։ Այժմ հաւկիթ կ'ածէ, բայց երբ ձագերը հաւկիթէն ելլեն, ահաւոր վնասներ պիտի հասցնեն։ Ադրբէջանցիները վակոններով փայտէ թեփ կը հասցնեն գաւառները, ցանելու համար գետինը։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Կոմունիստ կուսակցութեան վերջին ընդհ. ժողովը չգումարուած, ամէն կողմ կոմիտէները երկրաշարժի բռնուած են կարծես. ամէն օր նոր պաշտօնանկ մը։

Այսպէս «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ Անդրկովկասի կեդր. Վերահսկիչ Յանձնաժողովի նախագահ Նազարեթեան պաշտօնանկ եղաւ եւ մասնաւոր պաշտօնով ղրկուեցաւ Ուրալեան շրջանները։ Իրեն յաջորդեց Եակովլով։

Հայաստանի կեդր. Վերահսկիչ Յանձնաժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Թ. Մանտալեան։ Պաշտօնանկին անունը չէ յիշատակուած։

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. Գործադիր կոմիտէն հետեւեալ փոփոխութիւնները կատարեց դահլիճին մէջ —Ելմտական գործավար Միքայէլ Չալեան նշանակուեցաւ հողագործական գործավար, Վարդան Մամիկոնեան՝ ելմտական, Գէորգ Ղեւոնդեան՝ առողջապահական։

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Դժբախտաբար տակաւին կը շարունակուին «քեալլագէօզութիւնները», աքսորի սպառնալիքները, եւ թերեւս աքսորները, հակառակ այն լուրին թէ աքսորականները վերադարձուած են։

«Խորհ. Հայաստան» (16 Մայիս) կը պատմէ թէ Աշտարակի հաւաքական գիւղատնտեսութեան նախագահը, Արգար Գասպարեան, շատ գէշ կը վարուի անոնց հետ, որոնք կ'ուզեն հեռանալ կոլխոզէն։ Միջակ գիւղացի Արշակ Ալմազեանի հրաժարականին առթիւ, Գասպարեան կը պոռար.

— «Այդ սրիկան կոլխոզին շատ է խաբել, այսօր ուզում է դուրս գալ, պատճառն ի՞նչ է…»։

Ուրիշ «քեալլագէօզ» մըն ալ, այս խօսքերէն գոտեպնդուած կ'աւելցնէ.

— «Պիտի ձեզ նմաններին աքսորել, որպէսզի խրատուէք»։

Բայց ո՞վ է յանցաւորը։ Չէ՞ որ մեծերը կ'ընդունին թէ ղեկավարներն են մեղաւորները։

Գէօյգմբէթ գիւղին մէջ քեալլագէօզ մը կը յայտարարէ.

— «Մեծ սխալներ չենք ունեցել, այլ մեր գիւղացիները չէին պատրաստուած կոլեկտիվի համար»։

Ուրիշ «քեալլագէօզ» մը համարձակ կը խոստովանի.

—«Կուսակցութեան գիծն է սխալ եղել…»։

Ապրիս։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. Թղթ). — Հ. Յ. Դ. Շրջանային կոմիտէին կազմակերպութեամբ տօնուեցաւ Մայիս 28ի տարեդարձը, «Պրէպան Մարսէյլ»ի ընդարձակ սրահին մէջ։

Նախագահ ընկեր Յ. Աղալեան երկու խօսքով բացատրելէ վերջ օրուան տօնին իմաստն ու վեհութիւնը, յայտնեց թէ՝ ընկեր Ա. Ջամալեան անակնկալ պատճառով մը չէր կրցած ներկայ ըլլալ, եւ թէ օրուան բանախօսն է Տոքթ. Խաթանասեան։

«Մեր Հայրենիք»էն եւ ընկեր Մ. Գաբրիէլեանի քանի մը արտասանութիւններէն վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր բանախօսը։ Բացատրելով անկախութեան գաղափարին բնական ու նուիրական իմաստը, եւ զայն իրագործելու համար հայ ժողովուրդի ըրած զոհաբերութիւնները, ընկ. Խաթանասեան դիտել տուաւ.

— «Հայը անմիաբան է, կ'ըսեն, անհամբերաշէն ու իրար դաւաճանող, սակայն ձեզ կը վստահեցնեմ թէ, հայ ազգը գիտէ միանալ, երբ կը տեսնէ արտաքին թշնամին, երբ կը զգայ վտանգը։ Հայ ժողովուրդը իր ճգնաժամային վայրկեաններուն իր նիւթական ամբողջ հարստութիւնը տալէ վերջ, գիտէ նաեւ տալ իր կեանքը յանուն իր ազատագրութեան, իր լեզուին եւ իր ազգային սրբազան աւանդութիւններուն պահպանման»։

Ջութակահար Պ. Ս. Չէօրէքճեան քանի մը հայրենաշունչ երգեր թրթռացուց մեծ յաջողութեամբ։

Դերասան ընկեր Ուզունեան արտասանեց Յովհ. Թումանեանի «Հայրենի Կարօտ»ը եւ ուրիշ գեղեցիկ կտորներ։

Շարժանկարի յայտնի դերասան Պ. Շախաթունի, որ ներկայ էր այս տօնակատարութեան, նկարագրեց անկախութեան նախօրեակի անցուդարձերը, իբրեւ չէզոք ականատես։

«Ես Դաշնակցական չեմ, ոչ ալ Հնչակեան կամ ռամկավար, այլ հայ եմ։ Կը պատկանիմ կուսակցութեան մը որ աշխարհի սկիզբէն գոյութիւն է ունեցեր, ու պիտի մահանայ եթէ աշխարհ մահանայ։ Ես կը յիշեմ թէ մայիս 16ին Հայաստանի հայ ժողովուրդը կ'ապրէր սարսափելի վայրկեաններ, մենք մինակ էինք. բոլորովին մինակ, լքուած՝ քաղաքակիրթ մարդկութենէն, զրկուած ամէն հաղորդակցութենէ, մինակ էինք մահուան հետ դէմ դիմաց։ Հայաստանը շրջապատուած էր չորս կողմէ վայրագ թշնամիի կանոնաւոր բանակներով։ Անոնք հազիւ 5 քիլոմեթր հեռու էին մեզմէ և այս հեռաւորութիւնը արդիական թնդանօթներու համար կատարեալ ոչնչութիւն էր։ Եւ ահա ճիշդ այս օրհասական վայրկեանին՝ ժողովուրդը անսաց մէկ մարդու, Արամին։ Եւ մէկ մարդու նման բոլոր այրերը առանց տարիքի խտրութեան զինուեցան եւ խոյացան ճակատ։ Կ'արժէ նաեւ նկարագրել թէ քաղաքին մէջ մնացած պառաւ ու երիտասարդ կիներ ինչպէս օգնութեան կը հասնէին իրենց սիրելիներուն։ Անգամ մը 35 վակոն լեցուցինք հացով, ջուրով, պանիրով եւ ծխախոտով, ամէն ոք իր չունեցածէն կը փութար իր բաժինը բերել՝ լսելով օգնութեան սրտամորմոք աղաղակները։ Չեմ մոռնար այն Վանեցի պառաւ կինը, որ մուրացկանութիւն կ'ընէր Երեւանի մէջ եւ այն վայրկեանին, ուր կառախումբը ճամբայ պիտի ելլէր, իր մուրացկանի տոպրակը ինձ երկնցնելով կ'աղաչէր.

— Գոմանտան, այս իմ հացն ալ ղրկեցէք ճակատ, թող իմ կտրիճ հայրենակիցներս իմ հացն ալ ուտեն, ես ալ համեստ բաժին մը ունեցած ըլլամ այդ 35 վակոններուն մէջ։

Մերհայդուկներուվճռականութեամբ եւ հայ կիներու աննկարագրելի զոհաբերութեամբ թշնամին անհամար կորուստներով ետ քշուեցաւ, թողնելով մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ, ուտեստ եւ 900 գերի։»

Օր. Դմպլեանի մեներգէն վերջ, դերասան Մ. Մարութեան արտասանութիւններ ըրաւ եւ յետոյ խօսք առաւ ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան։ «Այսօր այս բեմէն հայկական եռագոյնին կռթընած հայրենակից մը ձեզի բացատրեց անկախութեան գաղափարին ուժգնութիւնը։ Վստահ եղէք թէ՝ տարուէ տարի միեւնոյն դրօշակին կռթնելով, ձեզի պիտի խօսին թէ հնչակը եւ թէ ռամկավարը»։ Հայ ժողովուրդի մարտական ընդունակութիւններու մասին խօսելէ վերջ, պարզաբանեց նաեւ անոր բարոյական արժէքները։

Հանդէսը վերջացաւ խոր տըպաւորութեան տակ։

Ս. Միլտոնեան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՄԵԹՈՏ ՄԸ

Ֆրանսացի բժիշկ մը վերջերս բաւական անուն հանեց դարմանումի այն նոր փորձերով, որոնք կը կապուին «անդրադարձ» (reflèxe) կոչուած երեւոյթին։

Ողնաշարին շուրջջղային հանգոյցի երկար շարք մը կայ, զոր շատեր «իրանային ուղեղ» կը կոչեն։ Արդարեւ եթէ գանկին մէջ ուղեղը կը կեդրոնացնէ բոլոր գիտակից շարժումներուն ղեկավարութիւնը, իրանային ուղեղը, «սէնփաթիք», իր կարգին կը վարէ բազմաթիւ բնախօսական գործողութիւններ,— արեան շրջանը մարսողութիւնը, եւայլն։

Տոքթ. Ժիլէ, ազդելով ուղղակի «սէնփաթիք» ջիղին ծայրամասերուն վրայ, կը ջանայ դարմանել ցաւերը, պնդութիւնը, եւն.։ Այս նպատակով. կը շփէ ու կը խտղտացնէ ռունգերուն պատերը, ուր կուգան վերջանալ «սէնփաթիք» ջիղին թելերը։ Այդ գործողութիւնը կը պատճառէ անդրադարձիկ երեւոյթ մը,— ենթական երեսը կը կարմրի, աչքերէն արցունք կը վազեն։ Կը նշանակէ թէ «սէնփաթիք»ը գրգռուած է, այսինքն աւելի աշխուժութեամբ կը գործէ այնուհետեւ, հետեւաբար կ'աշխուժացնէ նաեւ բոլոր այն գործարանները, (սիրտ, թոք, ստամոքս, եւայլն), որոնց բնախօսական կեանքին միակ վարիչն է։

Տոքթ. Ժիլէ այս ձեւով կը դարմանէ նաեւ վախերը, լանջացաւերը, անքնութիւնը, նոյնիսկ կարգ մը անդամալուծական վիճակները։ Եւ կը պնդէ թէ ոչ մէկ կապ ունի իր մեթոտը ինքնաթելադրութեան մեթոտներուն հետ։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ստացանք ծանօթ հեղինակ եւ հայ ժողովուրդի բարեկամ Պ. Charles Heymansի վերջին գործը, «La Vraie Mata Hari, courtisane et espionne», որ կը պարունակէ նոր յայտնութիւններ։

Մաթա Հարի այն ցնծուհին էր որ պատերազմի օրերուն գլխէ հանեց այնքան միջազգային «երեւելիներ», Գերմանիոյ գահաժառանգէն մինչեւ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը, եւ ի վերջոյ իբրեւ լրտես գնդակահարուեցաւ Փարիզի մէջ (1917)։

Գիրքը մեծ իրարանցում պատճառած է քաղաքական շրջանակներու մէջ։

Editions Prométhée, 9 Rue Dupuytren, Paris. Prix 15 francs.

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 35 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

…աղջիկը ըսեր էր տէրտէրին.

— Ինծի բռնի մի՛ պսակեր, …առներ։ Այդ մարդը որ գիս …ուցեր է հօս՝ իմ եղբայրս է, …քուրս է, իմ բերնի հաղորդն …էր, եթէ բռնի ալ պսա… …ելի չեմ առներ եւ միրուքդ …տել կուտամ։

Այդ հարցի վերաբերմամբ …ցիք գրեցին Վարդան վար… …ին։ Մենք չէինք խառնուեր …գործին, սակայն, ամէն բան …ինք։ Ես գրեցի Հրայրին …տեղեկութիւն, ըսելով որ …ը շատ լուրջ կերպարանք …ած է. կրնայ ըլլալ, որ մար… …պանութիւն ալ առաջ գայ, …հետեւ Ադամը թալան բե… …է։

Վարդան վարդապետ եւ Հըրայր ինծի գրեցին, թէ՝ աշխատիս կերպ մը առաջն առնելու։ Ես գացի երեսփոխան Յովհաննէսի եւ ռէս Աւէի քով եւ ըսի. «Եթէ յարմար դատէք, ես ալ կը խօսիմ այդ հարցի առթիւ»։ «Լաւ ըրիր, որ եկար», — ըսին նրանք. — «Եթէ դու չգայիր, մենք պիտի կանչէինք քեզ»։

Գիւղի ռէսն ու մէջլիս տէր Քաջ քահանայի տունը հաւաքուեցանք։ Կանչեցի Ադամին եւ ըսի. «Մինչեւ էս հարցին վերջ չը տանք՝ եթէ մորթես՝ մէկ ոչխարին 5 պիտի վճարես»։ Տղան խռնարհեցաւ եւ գնաց իր տունը։ Մինչեւ էգ ատեն 5 ոչխար արդէն մորթած էր։

Ղարախանեան ներսէս վարդապետի ժամանակէն խալան առնելը վերցուած էր։ Այդ ժամանակէն առաջ աղջիկ տուողները 10—15 ոսկի կ'առնէին աղջիկ տանողներուց։ Բոլոր սասունցիք կը հաւաքուին, կը կարդան պատրիարքի կոնդակը եւ կը լսեն Ներսէս վարդապետին խրատները։ Բոլոր սասունցիք գրաւոր դաշինք կը կապեն իրար մէջ, որ այնուհետեւ ոչ մի խալան չվերցնեն եւ աղջիկ ալ չփախցնեն։ Կը պայմանաւորուին, որ եթէ աղջիկ փախցնեն՝ փախցնողը վճարի 20 ոսկի, ոսկի. իսկ աղջիկն ալ անպսակ մընայ։ Եթէ աղջիկը ուզէ երիտասարդի հետ կամքով փախչի՝ տանողը 10 ոսկի պիտի տայ, աղջիկն ալ անպսակ մնայ։ Բոլոր տէրտէրները այդ ժողովին ներկայ կը գտնուին եւ սասունցիք կը դառնան նրանց կ'ըսեն.

— Եթէ պսակէք՝ մօրուքնիդ կտրել կուտանք։ Աղջիկ առնողը պիտի դիմէ աղջկան հօրն ու մօրը եւ համերաշխութեամբ առնի եւ ոչ թէ փախցնի։

Սասունցիք կը ստորագրեն եւ կը կնքեն այս պայմանագիրը։

Նախ քան այդ՝ շատ դէպքեր է պատահել աղջիկ փախցնելու, կամ խալան վերցնելու, որից առաջ են եկել մարդասպանութիւններ, նոյնիսկ եւ մեծ նիւթական վնասներ, որ իրարու պատճառեր են։ Այդ պայմանագրէն մինչեւ վերջին տարիները խալան այլեւս չեն առած իրարմէ, բայց աղջիկ փախցնելը եղած է քանի մը հատ։

Դառնանք տէր Քաջի տան ժողովին։ Ես հարցուցի.

— Էդ աղջիկը կամքո՞վ գընացած է, չէ նէ փախցրեր են։

Գիւղացոց մի մասը ըսին՝ կամքով գնացած է, միւս մասը՝ բռնութիւնով տարուած է։

— Էհ, ուրեմն, — ըսի, — աղջիկը Իշխըն ձորէն բերել տանք Տալւորիկ, Տալւորիկի իշխաններուն ու տէր Գաբրիէլ քահանան հաւքուեն եւ թող հարցնեն աղջըկան թէ՝ կամքո՞վ էս տղան պիտի առնես. եթէ աղջիկը ըսէ «այո՛», թող հօն եւ եթ պսակեն. իսկ եթէ ըսէ՝ «ինձ բռնի բերած են, ես չեմ առներ», այն ժամանակ թող աղջիկը յանձնուի իր մօրն ու եղբօրը։

Հոդ ներկայ եղողները համաձայնեցին այդ բանին եւ այդ իմաստով նամակ մը գրեցինք Տալւորիկի տէրտէրին եւ իշխաններուն։ Երկու չէզոք մարդ եւ երկու ալ մեր զինուորներէն ղըրկեցինք Իշխնձոր, որ աղջիկը տանին Տալւորիկ։ Բայց մինչեւ մեր մարդ ղրկելը՝ հոդ նստողներէն Թադօն, որ փախցնող տղայի հօրեղբայրն էր՝ երկու մարդ կը ղրկէ Իշխնձոր, պատուիրելով որ աղջիկը փախցնեն Թէմօ Մէհէի քով։ Այդ Թէմօ Մէհէն քիւրդ աղա է, որ աղջիկ փախցնողներուն աղան է։ Աղջիկը կը տանին այդ աղայի քով։ Թէմօ Մէհէն կը կանչէ տէրտէր մը եւ կ'ըսէ՝ «պըսակէ»։ Աղջիկը կուլայ, կը պոռայ, տէրտէրին կ'ըսէ՝ «Մի պըսակեր, չեմ առներ»։ Բայց քիւրդ աղան խանջալը կը քաշէ եւ կ'ըսէ. «կամ կ'առնես էս տըղուն, կամ կուտամ իմ խուլամներուս»։ Տէրտէրին ալ կը հրամայէ պսակել։ Տէրտէրը վախու ազդեցութեան տակ կը պսակէ։

Երկու ամիս աւելի աղջիկն ու տղան մնացին քիւրդի տանը, ապա եկան Իշխնձոր։ Մի գիշեր աղջիկը կը փախնի, կուգայ Տալւորիկ։ Միւս կողմէն գանգատ կ'ընեն աղջկան եղբայր՝ Ադամի վրայ թալան վերցնելուն համար մշեցի Իգօ ըռուած քիւրդ աղային։ Այս Իգօն բոլոր սասունցոց շատ լաւ կը ճանչնայ։ Նա եկաւ Սասուն՝ Ադամէն 7 ոսկի տուգանք առաւ, 10 ոսկի ալ առաւ աղջիկ փախցնող տղային հօրեղբօր տղայէն՝ Խէմոյէն (այս էն Խէմոն է, որ իր կնոջ հետ Եւրոպա եկաւ, ման եկաւ եւ բաւական փող հաւաքեց)։ Խէմոն այդ հարցի վրայ ծախսեց մօտ 35 ոսկի։

(Շար.)

վճարէ 140 մառք: Ցոտոյ, 3.50 առ 100էն 4.50 առ 100ի կը բարձրանա բանուորներու ապահովագրութեան եւ գործազրկութեան տուրքը 10 առ 100 բացառիկ տուրք մը պիտի հաստատուի ամուրիներու եկամուտին վրայ եւն.:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԶՕՐ. ԿՈՒՌՕ էնկիւրիէն մեկնեցաւ, «կեցցէ՛ Թուրքիա» պոռալով կայարանին մէջ, Թուրքերէն:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒ բազմաթիւ կեղծ արտօնագիրներ տրուած ըլլալով Փարիզի մէջ, քննութեան ձեռնարկուած է: Նախապէս 300 կը հաշուէին այդ արտօնագիրներուն թիւը, բայց այժմ 1600ի մասին կը խօսին:

«Ցէփլին»ը, Ամերիկայէն Գերմանիա վերադարձաւ շաբաթ օր, կատարեալ կանոնաւորութեամբ: Մեկնած էր Մայիս 18ին, որով 26,400 քիլոմեթր ճամբորդութիւն կատարած կ'ըլլայ:

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ֆրանսական գաղթավայրերուն մէջ: Շօլոնի մէջ (Քոչինչին) տեղացիները նոր ցոյց մը կատարեցին, առաջնորդութեամբ կնոջ մը: Ոստիկանութիւնը կրակ ըրաւ, սպաննելով երեք եւ վիրաւորելով 12 հոգի:

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՅՈՒՆԻՍ
1930

11 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1285

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Թուրք մամուլը վերջերս մասնաւոր մտահոգութեամբ կ'արծարծէ երկրին բնակչութեան յաւելման խնդիրը։

Քանի մը տարի առաջ, Աղաօղլու Ահմէտ ծրագիրներ կ'ո-ճար, Թուրքիոյ բնակչութիւնը 25 տարիէն 30 միլիոնի բարձրացնելու մասին։ 1928ի մարդահամարէն յետոյ, մարդիկ աւելի յստակ տեսնել սկսան, և առաջաստները ինքնին իջան։ Մանաւանդ որ, արտասահմանէն Թուրքեր փոխադրելու ծրագիրն ալ ջուրն ինկաւ։ Ինչ որ փոխադրուած էր 1922էն ի վեր, կէս միլիոնէն պակաս է։ Այն ալ երեք չորրորդով արդիւնք՝ Յունաստանի-Թրքական պարտաւորիչ փոխանակութեան։

Արդէն իսկ հաշուեյարդարի ենթարկուած է Գաղթական-ներու Տեղաւորման Տեսչութիւնը, որմէ հրաշքներ կը սպա-սէին, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, նոյնիսկ Ռուսիոյ Թուրքերը Թուրքիա փոխադրելու համար։ Թրքական ելմտացոյցը կէս միլիոն ոսկի շահեցաւ այս գլուխէն, բայց արտասահմանէն «մարդկային ներածում» կատարելու քաղաքականութիւնը ձախողեցաւ։ Գոնէ երկար ատենի համար։

Տակաւին ուրիշ խնդիր է թէ, բռնի կամ հայրենասիրաբար ... ացողներէն հարիւրին քանի՞ն արմատ բռնած են, իբրեւ ազ-դակ երկրին անտեսական զարգացման։

Քանի մը շաբաթ առաջ, «Ճիւմհիւրիյէթ»ի մէջ, Եօնուս Նադի պէյ կրկին կը շեշտէր բնակչութիւնը աւելցնելու ան-հրաժեշտութիւնը, առանց գործնական միջոցներ ցոյց տալու։ Թերթին մէկ աշխատակիցը, որ մօտէն ուսումնասիրած է խնդիրը, աւելի բաց խօսեցաւ, խոստովանելով կարգ մը ճշմար-տութիւններ։

«Բնակչութեան խնդիրը կենսական հարց է Թուրքիոյ հա-մար» — կը յայտարարէ Ալաէտտին Ճէմիլ պէյ։

«Խոշոր Անատոլուի հողին վրայ մէկ քառակուսի քիլոմեդր հողին 18 մարդ կ'իյնայ։ Տարակոյս չկայ որ, մեր գեղեցիկ հայրե-նիքին լայն սահմաններուն համար այս խտութիւնը շատ քիչ է։ Հայրենիքին պաշտպանութեան տեսակէտով մեզի մտահոգութիւն պատճառող այս նուազութիւնը միեւնոյն ատեն կ'ազդէ մեր տն-տեսական կացութեան վրայ։ Մեր բնակչութեան նուազութեան հե-տեւանքով, մեր տնտեսական զարգացումը ծանր պիտի ըլլայ։ Տնտե-սական կեանքի մէջ բնակչութեան դրամագլուխը առաջին տեղը կը բռնէ։ («Ճիւմհիւրիյէթ», 29 մայիս)։

Կարելի չէր աւելի ազատ խօսիլ, երեւան հանելու համար ... մը որ կը սպառնայ Թուրքիոյ ապագային։ Իսկ դար-մա՞նը։

«Ճիւմհիւրիյէթ»ի աշխատակիցը, անշուշտ խրատուած Նա-խորդ փորձերէն իր յոյսը դրած է Թրքուհիներու բազմածնու-թեան վրայ։ Եւ տարօրինակ լաւատեսութիւն մը կը ցուցնէ ... մասին։

Ահա թէ ինչ,— «Մեր ձեռքն անցաւ ջերմի դէմ պայքա-րող Յանձնախումբին նախորդ տարուան մէկ տեղեկագիրը։ Ատանայի, Պրուսայի, Այտընի եւ ուրիշ ջերմոտ շրջաններու մէջ, պաշտօնեաներ մէկ տարի շարունակ արձանագրած են գիւղերու ծնունդներն ու մահերը եւ երեւան հանած են հետեւեալ ուշագրաւ արդիւնքը.— Հազար բնակիչի 30-42 ծնունդ... Եւ հազարին 19 մահ»։

Այս երկու թուանշանները այնքան գինովցուցած են Թուրք յօդուածագիրը, որ ոտքը գետնէն կտրած՝ կ'աղաղակէ.

— «Ասկէ աւելի լաւ փաստաթուղթ մը կարելի չէր գտնել, Թուրք ազգին բազմածնութիւնը ապացուցանելու համար։ Ուրեմն, թէ ... մըն ալ ուշադրութիւն ընծայենք, Թուրք ազգը աշխարհի առաջին ազգը պիտի մնայ բազմածնութեամբ»։

Իբրեւ եզրակացութիւն, Ալաէտտին Ճէմիլ կ'առաջարկէ կազմել ազգային միութիւն մը, բնակչութեան յաւելման հար-ցով զբաղելու համար։ Հովանաւորութիւնն ալ հիմակուընէ կը յանձնէ վարչապետ Ըսմէթ փաշային, որ բուն հանգոյցն է Թուրքիոյ արդիականացման եւ թրքացման բոլոր ծրագիրնե-րուն և ձեռնարկներուն։

Կը հետեւի թէ՝ Նոր Թուրքիան բանակին և նաւատորմին չափ կենսական տեղ կուտայ բնակչութեան յաւելման, առանց որու ոչ ամայի տարածութիւնները կը լենան, ոչ ալ երկիրը ինքնաբաւ տնտեսութիւն կ'ունենայ։

Խնդիրը այն է որ, ինչպէս տնտեսական գետնի վրայ, այստեղ ալ, բազմածնութեամբ երկիր լեցնելու այս ծրագրին դէմ ալ, Թուրքիան իրեն դէմ ունի անյաղթելի խոչըն-դոտներ։

Նախ, բոլորովին պատահական է, եթէ ոչ շինծու, մէջտեղ բերուած վիճակագրութիւնը։ Եթէ Թուրքերը այդպիսի բազ-մածնութիւն ունեցած ըլլային, անշուշտ փոքրամասնութիւն չէին կազմեր դեռ օսմ. կայսրութեան օրերուն, երբ շէն էր եր-կիրը եւ չափազանց աժան՝ ապրուստը։ Ընդհակառակն, քեմա-լական իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, Թուրք թերթերն ու բժշկական հեղինակութիւնները իրենք են որ կ'աւաղեն ծնունդներու պակասը, մանաւանդ նորածին մանուկներու մա-հացութեան ահաւոր համեմատութիւնը։

Բայց, այս հարցին մէջ ալ, սուտը կամ իրաւը չէ որ կը զբաղեցնէ մեզ, այլ երեւոյթը։ — Թուրքերուն անընդհատ ճիգը ոտքի կանգնելու, վէրքերը կապելու, պակասները լրացնելու։ Տեւելու և ապրելու ճիգը։

Մինչ մենք զբաղած ենք... եղածը սպառելով։ Շ.

ՔԻՐԱԶ ՀԱՄՏԻ ՓԱՇԱՆ
ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԼՐՏԵՍ

«La République Enchaînée»ի Պաղտատի թղթակիցը կը գրէ.— Յայտնի է որ քէմալականգաղտնի տեղեկութեանց (լրտեսութեան,) կեդրոնը կը գտնուի Վիէննա, Թրք. դեսպանատանմէկ պաշտօնատարին տեսչութեան տակ։ Բայց ահա բոլոր վարչաձեւերու հռչակաւոր լրտեսը, Քիրազ Համտի, որ իրեն կեդրոնատեղի դարձուցած էր Քոնսթանցան, տարիներէ ի վեր, կ'երեւայ Պաղտատի մէջ։ Որքան մեծ եղաւ զարմանքը, երբ գինքը նեղեցին այն բարձր անձնաւորութիւնները որոնց ներկայացած էր դիւրահասկնալի պատճառներով։ Զուարճալի է դիտել որ քէմալական գործակալներուն հետքը երեւան կ'ելլէ իրենց ժամանումէն առաջ։ Լրտեսի քօտաքը, որ քէմալական Ապահովութեան տեսչութեան կնիքը կը կրէ, բանի չծառայեց։ Զարմանալի է որ աւելի ճարպիկ մարդու մը չէ յանձնուած այդ պաշտօնը։ Որովհետեւ Քիրազ Համտիի անգաղտնապահութիւնը նշանաւոր է, մանաւանդ քանի մը գաւաթ օղի ճնկելէ յետոյ։ Օղին անհրաժեշտ է իրեն համար, իսկ չգիտցող չկայ թէ երկու գաւաթ Պաղտատի օղին կը բաւէ, ամէնէն վերապահ լեզուները քակելու համար։

*** Թերթին խմբագրութիւնը իր կողմէ կ'աւելցնէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Մերթղթակցին տեղեկութիւնը մասնաւորապէս կը գրաւէ մեր ուշադրութիւնը այդ անձնաւորութեան ճամբորդութեանց մասին։ Վեց ամիսէն պակաս ժամանակամիջոցի մը մէջ, Քիրազ Համտի երկու անգամ անցած է Գերմանիա, Իտալիա, Եգիպտոս, Յունաստան, Սերպիա, Սուրիա, Պուլկարիա, Ֆրանսա եւ ահա զինքը կը տեսնենք Միջագետքի մէջ, ուրկէ մեզի կ'իմացնեն թէ երկերես լրտեսը կը պատրաստուի անցնիլ Եւրոպա, երրորդ անգամ Միւնիխի մէջ տեսնելու համար ռուս զօրավար X.ը եւ շարունակելու իր սադրանքները։ Աւելորդ է ըսել թէ Քիրազ Համտի, որ կորսնցուցած է հարստութիւնը, «տանձեր» կը գտնէ, լայնօրէն լեցնելու համար իր քսակը։

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԼՈՒԾԻՆ ԴԷՄ

Շուէտի համայնավար կազմակերպութիւնը բացէ ի բաց ըմբոստացաւ Մոսկուայի լուծին դէմ։ կեդր. կոմիտէն հրապարակաւ կը հաղորդէ թէ Գ. Միջազգայինը պէտք է դադրեցնէ իր դրամական նպաստը օտար համայնավար կազմակերպութեանց որոնք պարտաւոր են իրենք հոգալ իրենց ծախքերը։ Ուրեմն համայնավար մարմին մը պաշտօնապէս կը խոստովանի թէ Մոսկուան է որ դրամ կը հայթայթէ աշխարհի բոլոր կարմիր կազմակերպութեանց։ Յետոյ, Շուէտի կեդր. կոմիտէն չի ճանչնար որ Մոսկուայի մենաշնորհը դառնայ Մարքսն ու Լէնինը մեկնաբանելու իրաւունքը։ Եթէ անոնք ողջ ըլլային, կ'ըսէ, ուժգնօրէն պիտի ուրանային «այն խմբակը որ յափշտակած է իշխանութիւնը»։ կեդր. կոմիտէն կ'ամբաստանէ Մոսկուայի կեդրոնը թէ արտասահման կը ղրկէ հեղինակութենէ զուրկ եւ աթոռամոլ մարդիկ, թէ սխալ հասկցուած կարգապահութեամբ մը դիւաններու կը վերածէ մարդիկը եւայլն

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անակնկալ դէպք մը Ռումանիոյ մէջ

ԻՇԽԱՆ ԿԱՐՈԼ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ԻԲՐԵՒ ԹԱԳԱՒՈՐ

Իշխան Կարոլ, որ գահէն հրաժարած եւ աքսորուած էր, հինգշաբթի օդանաւով մը մեկնեցաւ Փարիզէն եւ Պուքրէշ հասաւ ուրբաթ իրիկուն, 6 Յունիս։ Անշուշտ նախապատրաստուած էր այս գործը։ Յաջորդ օրը, Սահմանադիր ժողովը երիտասարդ իշխանը թագաւոր հռչակեց միաձայնութեամբ, 1ի դէմ 486 ձայնով։ Գահաժառանգ հռչակուեցաւ մանուկ արքան, իշխան Միհալ։

Մանուի դահլիճը անմիջապէս հրաժարեցաւ, եւ նոր դահլիճը կազմեց Պ. Միրոնէսքու։

Արդէն օրեր առաջ ծանուցուած էր իշխանին ժամանումը եւ խանդավառ ընդունելութիւն եղաւ ամէն տեղ։ Իր գահակալութիւնը ջերմութեամբ ողջունուեցաւ մանաւանդ բանակին կողմէ։ Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց ամբողջ գիշերը, միշտ յարաբերութեան մէջ մնալով Կարոլի հետ, որ գահէն զրկուած էր 1926էն ի վեր։ Կիրակի օր, Երեսփ. ժողովը եւ Ծերակոյտը զատ զատ գումարուելով, միաձայնութեամբ չեղեալ հռչակեցին 1926ի հրաժարման գործողութիւնը։ Այնուհետեւ միասին նիստ գումարեցին իբրեւ Սահմանադիր ժողով եւ իշխանը հռչակեցին թագաւոր Ռումանիոյ, Կարոլ Բ. տիտղոսով։ Ժողովը հրապարակային էր եւ խօսք առաւ միայն փրոֆ. Եորկա, իշխանին վաղեմի խնամակալը, որ յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է դարմանել մեծ անարդարութիւն մը։ Եւ անմիջապէս փոխուեցաւ օրէնքը։ Կարոլ Բ. սովորական երդումն ըրաւ պատրիարքին առջեւ։ Սահմանադիր ժողովին որոշումը յետադարձ արժէք ունի. հետեւաբար Կարոլ Բ.ի թագաւորութիւնը կը սկսի Ֆէրտինանտի մեռած օրէն։

Թագաւորին գահակալութեան ներկայ եղան բոլոր հոսանքները, բացի ազատական կուսակցութենէն։

Միրոնէսքուի դահլիճը իր պաշտօնն աւարտած ըլլալով, հրաժարական տուաւ։ Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ նորէն Պ. Մանուի։

*** Իշխան Կարոլ, Ֆէրտինանտի գահաժառանգը. միշտ վէճի մէջ էր իր կնոջը, Յունաստանի Էլէնա իշխանուհիին հետ։ 1921ին, իր գայթակղելի ընթացքին հետեւանքով, զրկուեցաւ գահաժառանգի իրաւունքներէն։ 1925ին հեռացաւ Պուքրէշէն եւ հաստատուեցաւ Ֆրանսա, Տիկին Լուփէսքուի հետ։ 1926ին հրաժարեցաւ իր բոլոր իրաւունքներէն, նոյնիսկ իր տղուն Միհալի խնամակալութեան իրաւունքէն։ Երբ Ֆէրտինանտ թագաւորը մեռաւ, իշխան Միհալ հինգ տարեկան էր։ Խնամակալութիւն մը հաստատուեցաւ, բայց անոր անդամակցութենէն զրկուեցաւ մայր թագուհի Մարիան, եւ խնամակալութեան մէջ մտաւ Կարոլի կրտսեր եղբայրը, Նիկոլա։ Ընտանեկան վէճերը շարունակուեցան։ Կը կարծուի թէ Մարիա թագուհին, ուզելով չէզոքացնել Նիկոլան, մօտեցաւ իր անդրանիկ զաւկին, գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ, ճամբել տուաւ Տիկին Լուփէսքուն, հաշտեցուց օրինաւոր կնոջը հետ,— եւ փախստական իշխանը դարձաւ թագաւոր Ռումանիոյ։

*** Ետ կանչուեցաւ Փարիզի ռումանական դեսպան Պ. Տիմանտի, որ հինգ տարիէ ի վեր կը վարէր այդ պաշտօնը։ Երբ Կարոլ իշխանը Ֆրանսա կը գտնուէր, Պ. Տիմանտի իր կառավարութենէն հրաման ստացած էր հսկողութիւն կատարել անոր քաղաքական գործունէութեան վրայ։

*** Թագաւորը եւ Էլէնա իշխանուհին համաձայնեցան առ այժմ չպահանջել ամուսնալուծման ջնջումը։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Էլէնա իշխանուհին ինք բացարձակապէս մերժած է հաշտուիլ Կարոլի հետ։ Միայն թէ, համաձայնութիւն գոյացած է թագաւորին յանձնելու գահաժառանգին պահպանումը եւ կրթութիւնը։ Առ այժմ, Էլէնա պիտի կոչուի իշխանուհի-մայր։

*** Ազատական կուսակցութեան գործադիր կոմիտէն ժողով գումարելով, որոշեց յայտարարութեամբ մը բացատրել թէ ո՛րեւէ պատասխանատուութիւն չստանձներ կատարուած փոփոխութեան մէջ։ Փրոֆ. Ժ. Պրաթիանօ, նախորդ վարչապետին զաւակը, վտարուեցաւ ազատական կուսակցութենէն, յայտարարած ըլլալով թէ կուսակցութիւնը կը վտանգէ իր գոյութիւնը, երկրին կամքին դէմ երթալով։ Կը վախցուի ընդհանուր պառակտումէ մը։

Մ. Քէմալ անբուժելի հիւանդ ?

«Լա Րէփիւպլիք Անշէնէ», Փարիզի Թուրք ընդդիմադիրներուն օրկանը, կը գրէ իր վերջին թիւով.—

Ստոյգ աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ Մ. Քէմալ կը տառապի «ուղեղային կակղացումէ», որ հետեւանք է հին անբուժելի հիւանդութեան մը։ Դիկտատորը ինքզինքը կը պահէ միայն ուժանու կիսամիջոցներով, ինչպէս ալքոլը, որ որոշ պայծառատեսութիւն կուտայ։ Վերջին պահուն կը լսենք թէ իր բժիշկներուն խորհուրդով, Մ. Քէմալ շուտով Եալովա պիտի երթայ, դարմանուելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը նայեցա Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)
ՑԱՆԿ 11

Աբրահամ Գիւլխանտանեան	250
Արամ Գնդունի	150
Յակոբ Հիսայեան	150
Հայկազն Աբէլեան	150
Նուշ	150
Աւագ Կարապետեան	100
Պորտօէն.—	
Աճարոն Քէնտիրեան	100
Պ. Անանեան	100
Շահէն Թէքթէքեան	100
Գումար	1250
Նախորդ գումար	11,200
Ընդհ. գումար	12,450

ՌԸԼԻՖԻ ԱԹԷՆՔԻ ՏՆՕՐԷՆԸ
ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Ռըլիֆի Յունաստանի ընդհ. տնօրէն Պ. Թըրպըր մայիս 31ի առտուն յանկարծամահ եղած է Աթէնքի մէջ։

Հանգուցեալը 45-50 տարեկան էր եւ ամուրի։ Երկար տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէր Աթէնքի մէջ, մեծապէս օգտակար հանդիսանալով գաղթականներուն եւ որբերուն։ Զանազան ձեռնարկներ գլուխ հանած է, որպէս զի օժանդակէ որբերու բարօրութեան։ Աթէնքի որբերը իրեն կը պարտին «Ըըրքինկ Պօյզ Հօմ»ի հիմնարկութիւնը, գիշերային դպրոցները, ակումբները եւայլն։

Մասնաւոր համակրանք մը կը սնուցանէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ սկաուտական շարժման հանդէպ, որոնց, վերջին տարիներու ընթացքին, դրամական կարեւոր նպաստներ յատկացուց Ըըլիֆի սնտուկէն։

ԱՄՍԱԿԱՆԻ ՅԱՒԵԼՈՒՄ
ՓԱՇԱՆԵՐՈՒՆ

Հանգստեան թոշակի օրինագծին քննութեան միջոցին, Ըսմէթ փաշա Ազգ. մեծ ժողովին առաջարկեց յաւելում կատարել այն զինուորականներու թոշակներուն վրայ, որոնք հրամանատարութիւն կատարած են Միլլի պայքարի ընթացքին։ Աչա վարչապետին առաջարկը, որ ծափերով ընդունուեցաւ.

«Հետեւեալ հատուածը աւելցնել Բ. յօդուածին վրայ. «Ամիսը 150ական ոսկիի յաւելում կ'ըլլայ այն զինուորականներու թոշակներուն վրայ, որոնք գործնապէս բանակի կամ զօրաբանակի հրամանատար եղած են անկախութեան պատերազմի ընթացքին»։

Այս տրամադրութենէն պիտի օգտուին Քեազիմ Գարապէքիր, Րէֆէթ, Ալի Ֆուատ, Ալի Իհսան եւ Նուրէտտին փաշաները, որոնք ասկէ վերջ 230ական ոսկի ամսական պիտի ստանան»։

«ԵՍ ԽԵՆԴ ՉԵՄ»

Շաբաթ օր, երբ Լիզպոնայի գերմ. դեսպանը ինքնաշարժ կը նստէր, անծանօթ մը երկու գնդակ պարպեց գլխուն եւ գետին փռեց։ Գնդակներէն մէկը մտած էր դեսպանին ականջը։ Բժիշկները փորձեցին հանել, բայց անօգուտ։ Վիրաւորը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ, իսկ մարդասպանը, նմանապէս գերմանացի, զէնքը ինքնաշարժին մէջ նետելով անձնատուր եղաւ։ Յայտարարեց թէ ուզած էր կարեւոր անձնաւորութիւնմը սպաննել, ապացուցանելու համար թէ ինք խենդ չէ։ Գերմանիոյ մէջ, երկու տարի յիմարանոց մը դրած էին եւ անկէ փախած էր 1921ին, Սպանիա անցնելով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՎԻՃԱԿԻ ՄԸ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Նահր էլ Օմարէն Մուսուլի շրջանը եւ Սիլվանի ձորերը փոխադրուած բեկորներուն նըպաստելու կամ չնպաստելու հարցն ալ սկզբունքի խնդիր դարձաւ։

Բուն իսկ երբ հայրենիքը աջակցութեան կարօտ է, ոմանք կը նկատեն թէ անկէ դուրս գաղթականներու զետեղման, աւելի առողջարար, աւելի շահաւէտ, ազգային գիծը պահելու աւելի յարմար տեղեր փնտռել եւ այդ տեղերուն համար նիւթական զոհողութիւններ ընելը՝ մայր հայրենիքի բարձրագոյն շահերուն դէմ է։ Անոնք կ'ենթադրեն թէ առկա բուն երկրին վարիչներուն գործը կը դժուարացնէ, զրկելով զանոնք տրամադրելի գումարներէ, որոնք կրնային մեծապէս նպաստել վերաշինութեան։ Եւ աւելորդ է ըսել, թէ այս հարցին մէջ ալ կը տարուինք մեր զգացումներէն կամ հակակրութիւններէն եւ վճիռներ կ'արձակենք միայն անոնց տրամադրութեան տակ, առանց լուրջ քննութիւն մը կատարելու։

Նախ, շատ կը յեղյեղենք հայրենիքի վերաշինութեան ու գաղութներու աջակցութեան հարցը։ Եւ շատ անգամ, երբ այս ուղղութեամբ գրուածքներու կը հանդիպիմ, ակամայ կը տարուիմ մտածել, որ պետականութեան գաղափարը դեռ չափազանց աղօտ է մեր մէջ։ Երբ հայրենիքը կամ անոր մէկ մասը աղէտի մը մէջ է, պատերազմ, երկրաշարժ, հեղեղներ, եւյլն., այն ժամանակ ժողովուրդը, զանազան հաստատութիւններու կողմէ կը հրաւիրուի ընդհանուր հանգանակութեան մը։ Եւ սփիւռ կ'ըլլայ առաւելապէս անոր զգացումները դէպի իր հայրենիքը կամ իր ազգակիցները վառ պահելու համար։ Այլապէս հանգանակութիւններով հաւաքուած գումարները ճղճիմ են, բաղդատելով պետութեան մը տրամադրելի միջոցներուն հետ։ Առանց փոխարինութեան, կամ բարոյական հասկացողութեամբ, նուէրներով կամ հանգանակութիւններով՝ երկրի վերաշինութիւն չի կրնար կատարուիլ։ Այո՛, կարելի է գիւղեր, գուցէ քաղաք մըն ալ հաստատել։ Բայց ատիկա տակաւին վերաշինութիւն չէ, երբ անդին կը մնայ զետեղուած կամ զետեղուելիք 5—10 հազար բազմութիւններու եւրին, ամբողջ մէկ միլիոն ժողովուրդի մը ընդհանուր կեանքը տանելի եւ հաճելի դարձնելու պարտականութիւնը, որ պետական բոլոր ուժերը լաւագոյնս գործածելու մէջ կը կայանայ։

Շինարարական մեծ գործերը խոշոր դրամագլուխներով կ'ըլլան։ Մենք տեսանք, որ պզտիկ քաղաք մը հիմնելու համար նոյնիսկ ճղակտոր կ'ըլլանք, եւ բոլոր գաղութներու մէջ դրամ հաւաքելու կը ձեռնարկենք։ Նախատեսուած գումարին կէսը ապահովուած իսկ ըլլայ, միւս կէսը չի գար, չի լեցուիր։ Ինչո՞ւ։ Պէտք չէ՞ր որ գիտցած ըլլայինք, թէ քաղաք մը աղբիւր, դպրոց, եկեղեցի չէ, որոնց համար բարերար մը կարելի ըլլայ համեմատաբար աւելի դիւրաւ գտնել, երբ մանաւանդ, անոնց ճակատը կարելի է զետեղել բարերարին անունը։ Քաղաքի մը շինութեան ինչո՞ւ նպաստէ ամէն Հայ։ Որպէսզի երկիրը բարեզարդուի արդիական տուներով, եւ թէ յարգանք մը ընծայենք այդ քաղաքին իր անունը տուող անձին, որ ազգին սիրելի եղած է, կ'ըսեն։ Խնդրեմ ըսէ՛ք, կարելի՞ է այս մտայնութեամբ, առանց զայն ձանձրացնելու, նեղացնելու եւ ինչո՞ւ չէ դառնացնելու, ժողովուրդին առատաձեռն սրտին դիմել։ Կը հասկնամ, որ քանի մը հարիւր հոգի քով քովի կուգան, պզտիկ գումարներով հանգանակութիւն մը կը կազմակերպեն, եւ իրենց հայրենակիցներուն համար տանելի բնակավայրեր կը շինեն։ Հոս անհատներու մէջ գիտակցական կապ մը կայ։ Տուողը գիտէ թէ տուածէն ո՞վ պէտք է օգտուի։ Իսկ օգտուողն ալ գիտէ թէ բարիքը ո՛րմէ եկած է։

Կարելի է, ուրեմն, ասիկա նկատել գրեթէ ձեռքէ ձեռք եղած բարերարութիւն մը, որ ամէն ժամանակ իր գոյութեան իրաւունքը պահած է։ Որովհետեւ մեր երկիրը եւ ժողովուրդը աղքատ են, պէ՞տք է դուրսէն նպաստներ ընենք կառավարութեան, որպէսզի այդ գումարներով պետական շինարարական գործ տեսնէ։ Եւ աւելին, պէ՞տք էր որ միայն մեր հայրենիքին նպաստենք ըսելով — թող ուրիշ վայրերու Հայերը իրենց իրենց գլխուն ճարը նային, մեր ի՞նչ գործն է, նոյնիսկ եթէ 50 աստիճան տաքին մէջ այրին եւ ճահիճներու մէջ թառմին։

Նախ սկզբունքները ճշդենք։

Պետութիւն մը ունի՞ կարելիութիւններ արդիւնաբերողորձերու համար փոխառութիւններ կնքելու։ Նոյնպէս գաղութներու մէջ գտնուող հայութիւնը ունի՞ պետականութեան միջոցները՝ ապահովութեանց եւ երաշխաւորութեանց փոխարէն՝ իրեն պէտք եղած գումարները փոխառութեամբ հայթայթելու։

Պատասխանը առաջին հարցին համար հաստատական եւ երկրորդին համար ժխտական է։

Ցետոյ.—

1. Պետութիւն մը, որչափ ալ պզտիկ եւ աղքատ ըլլայ, իր շինարարական աշխատանքները կրնա՞յ ժողովրդային հանգանակութիւններով միայն գլուխ հանել։

2. Գաղութներու մէջ ցրուած հայութեան պէտքերը, ազգակիցներու, ազգային հաստատութիւններու եւ միութիւններու նպաստով միայն կարելի՞ է հոգալ։

Հոս առաջին հարցին պատասխանը ժխտական է եւ երկրորդը հաստատական։

Եւ քանի որ շատ յստակ է իրողութիւնը, ինչո՞ւ գաղութները լրջօրէն չզբաղին իրենց պէտքերով, մանաւանդ երբ հայրենիքը իր պաշտօնեային բերնով կ'ըսէ թէ չեն հետաքրքրուիր արտասահմանի Հայերով։

Ո՛չ այդ «կոմիսար»ին տղիտութիւնը, ոչ ալ մեր երկրին տարօրինակ վարչաձեւը մեզի արգելք պէտք էին ըլլալ, մեր հայրենիքին նպաստելու (հանգանակութիւններով) պարտականութեան, եթէ համոզուած չըլլայինք, թէ նպաստներով միայն հայրենիքի վերաշինութիւն ձեռք չի բերուիր։ Երկիրները դրամ կը ճարեն փոխառութիւններով, փոխարէն ցոյց տալով երաշխաւորութիւններ՝ նիւթական թէ բարոյական։ Նիւթական՝ եթէ գործողութիւնը կատարուած է սեղանաւորական գետնի վրայ, եւ բարոյական՝ եթէ քաղաքականութիւնն ալ անոր խառնուած է եւ դրամ ստացողը՝ որոշ յանձնառութիւններով կաշկանդուած։ Եւ անպայման փոխառութիւններ կնքելը վնասակար չէ եղած բոլոր պետութիւններու։ Ինչպէս գործը գիտցող առեւտրականը, նոյնպէս լաւ հաշուող եւ գործող կառավարութիւններն ալ արդիւնաբերող փոխառութիւններէ չեն խրտչիր։ Արդէն գործը գիտցող առեւտրականը դրամն ալ դիւրին կը գտնէ եւ եթէ մեր կառավարութիւնը իրեն պէտք եղած գումարները չի գտներ, ուրեմն այն համոզումը կայ, թէ զինքը չեն նկատեր գործը գիտցող պետութիւն մը։ Խեղճ Նանսէնն անգամ բան մը չկրցաւ ընել Սարդարապատի ի նպաստ նոյնիսկ կէս միլիոն պգերլինով մ'նոող փոխառութեան խնդրանքը յաջողցնելու համար։ Նոյն Նանսէնի միջոցաւ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը հովանաւորեց տասնեակ միլիոններու փոխառութիւն մը՝ Յունաստանին։ Երկուքին ալ նպատակը նոյնն էր, — գաղթականներու զետեղում եւ պէտք չէ կարծել որ Նանսէն նուազ ուժգնութեամբ աշխատեցաւ Հայերուս համար, կամ այն օրերուն Հելլէնները Հայերէն աւելի համակրութիւն կը վայելէին Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ։ Ո՛չ այս, ո՛չ այն։ Միայն թէ հելլէն կառավարութիւնը հաւաննցաւ որ գաղթականներու յատկացուելիք հողերը երաշխաւորութիւն կազմեն փոխատուներուն, որոնք վերին հսկիչներու միջոցաւ վարեն նաեւ զետեղման գործը։ Պայմանները ծանր էին, բայց իր ազգակիցներուն ուշիմութեան եւ աշխատասիրութեան վստահող հելլէն կառավարութիւնը, երկրին վերաշինութեան սիրոյն, կարգ մը պետական արժանապատուութեան եւ այլ սկզբունքներուն վրայէն ցատկեց անցաւ։

Մտերս պիտի անդրադառնանք մեզ ալ շատ շահագրգռող այս զետեղման հարցին։ Այսչափը միայն ըսենք, որ այսօր օտար հսկողութիւնը կամ վարչութիւնը դադրած է եւ գործը անցած կառավարութեան ձեռքը, որովհետեւ անիկա ցարդ ցոյց տուած ընթացքով, վստահութիւն ներշնչեց որ ինքն ալ դրամատէրերուն պէս պիտի գիտնայ վարել գործը։ Այդ նոր հաստատուած անթիւ գիւղերու ժողովուրդը, այսօր մարդավայել բնակարաններու մէջ, իր հողին եւ լծկանին կպած, թէ ընտանիքը կը պահէ եւ թէ իր վրայ չազդող պզտիկ վճարումներով կը վճարէ փոխատուներուն ունեցած պարտքը։ Ուրեմն յոյն գաղթականներու տեղաւորման գործը կարգի մտած է շնորհիւ պուրժուա եւ չեմ գիտեր դեռ ինչ Պ. Վենիզէլոսի կառավարութեան։ Իսկ մեր ժողովո՞ւրդը եւ Սարդարապատի ծրագի՞րը...

Հիմա ըսէ՛ք, թէ այս պայմաններու մէջ գաղութներու մեղքը ի՞նչ է, երբ հայրենիքի վարիչները նախ իրենք իրենց չեն նպաստեր։

Մ. Է.

ՊԱՐԸ ԵՒ ՄԱՀԸ

Հելսինկֆորի բժշկական համալսարանին դասախօսներէն ուքթ. Տիգերստէդ ուսումնասիրութիւն մը ունի, ուր ցոյց կուտայ պարի ընթացքին մարդկային մամին սպառած ուժերը։ Պարզ «վալս» մը կը պատճառէ, կ'ըսէ, այնքան գոլ, որքան պէտք է եռացնելու համար հինգ լիթր ջուր։ Չարլսթոնը աւելին կը սպառէ, այնքան ուժ, որքան պէտք է 10 ծառ կտրելու համար (անշուշտ մատի հաստութեամբ ծառեր չեն ատոնք)։ «Ճավա» մը դարձողը կը յոգնի այնքան, որքան երկու կոփամարտիկ մէկ «րաունտ»ի մէջ։

Ըստ այս բժշկին, ամէնէն յոգնեցուցիչ արհեստն է լուացարարինը, յետոյ փայտահատինը, յետոյ պարողինը։

Վերջապէս բժիշկը կը յանձնարարէ բոլոր երիտասարդներուն որ պարի ընթացքին ոչ թէ դարձնեն իրենց ընկերուհիները, այլ դարձուին անոնց կողմէ։ Պարը արդեօք նուա՞զ կը սպառնայ կիներուն։

ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ՁՈՒԼՈՒՄ

Ֆրանսայի հիւսիսային կողմը, երեք քաղաքներ, Լիլ, Ռուպէ, Թուրքուան, այնքան աճեցան ու գիրցան վերջերս, որ շուտով պիտի ձուլուին իրարու, կազմելով մէկ քաղաք։ Քաղաքները իրարու կապող ծառուղիներուն վրայ հիմա կը բարձրանան երկնաբերձ տուներ (gratte-ciel), ապարանքներ, սիրուն տնակներ։ Քանի մը տարի եւս, եւ պիտի կազմուի հսկայ շրջափակներով նոր Բաբելոն մը։

ՕԳՆԵՆՔ ՍԱԼՄԱՍՏԻՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 26 մայիս, (Սեփ. Թղթ).— Անկէ ճիշդ քսան օր առաջ, մայիս 6ի գիշերն էր, որ Ատրպատականի Սալմաստ գաւառը երկրաշարժի ահռելի ցնցումով մը հիմնովին քարուքանդ եղաւ եւ բնակչութիւնը՝ (Հայ, Պարսիկ Ասորի եւ Քիւրտ)մնաց փլատակներուն վրայ նստած, կորսնցնելով ոչ միայն մօտ 2500 անձեր, այլեւ նոյնքան վիրաւորներ, անասուններ եւ տնային կահկարասիներ։

Կառավարութիւնը թէեւ մեծապէս կ'օգնէ աղէտեալներուն, բայց անհրաժեշտ է, որ այս գեղազանցապէս մարդասիրական գործին իրենց աջակցութիւնը ցոյց տան նաեւ մեր գաղութները։

Երկրաշարժի աղէտը մեր եղբաւակայածէն շատ աւելի եղած է։ Բովանդակ Սալմաստի գաւառին մէջ ոչ մէկ հատ անվնաս եւ կանգուն գիւղ ու տուն չկայ։ Վերջերս կատարուած հետազօտութիւնները ցոյց տուին, որ Սալմաստի մակերեւոյթը բաւական իջած է, իսկ լեռնային շրջաններու մէջ մօտիկ հողամասերը փլուզումներ եւ իջուածքներ ունեցած են։

Պարսկա ցաճկաստանի սահմանագլխին վրայ, մօտիկ ամբողջ քրտական գիւղերը շատ ծանր կորուստներ ունեցած են երկրաշարժի ժամանակ, թէեւ այս մասին դեռ մանրամասն տեղեկութիւններ չկան։ Երէկ Թաւրիզ եկաւ Սալմաստցի հայ կին մը երեք մանուկներով։ Հայրը մնացեր է փլատակներուն տակ եւ մեռած է, իսկ խեղճ կինը որբերու ձեռքէն բռնած եկեր է Թաւրիզ։ Շատ են նման դէպքեր։

Ո՞վ պիտի օգնէ Սալմաստի աղէտեալներուն։ Մօտ օրերս պիտի հրատարակութեան տամ երկրաշարժի բոլոր մանրամասնութիւնները, կորուստները, վնասները, եւայլ վիճակագրական տեղեկութիւններ, որպէս զի ընթերցողները լրիւ գաղափար կազմեն աղէտի մասին։

Նախորդ թղթակցութիւններուս մէջ շեշտած էի անմիջական օգնութեան պէտքը։ Այժմ կը կրկնեմ նոյնը եւ կոչ կ'ընեմ, որ բոլորն ալ իրենց կարողութեան չափով օգնութեան ձեռք կարկառեն աղէտեալներուն։ Իւրաքանչիւր նուիրատուի ամէն մէկ ֆրանքը կը մեղմէ փոքրիկ կարիք մը։ Օգնե՛նք Սալմաստին, որպէս զի անտուն ժողովուրդը կարենայ վերաշինել իր աւերակները։ Սալմաստցիները չարքաշ եւ ընդունակ, աշխատասէր ժողովուրդ են, շուտով ոտքի կը կ'անգնին, եթէ արտասահմանի օգնութիւնն ալ արագ հասնի։ Այս առթիւ առաջին պարտքը կ'իյնայ «Ցառաջ»ի վրայ, որ հնչեցնէ օգնութեան ձայնը եւ ամէն կողմէ «րձագանգ կուտան, ինչպէս Շիրակի եւ Ֆիլիպէի երկրաշարժներուն, կեսարիոյ որբերուն օգնութեան, վերջերս Թուրքիայէն Սուրիա ապաստանած տարագիրներուն տեղաւորման ձեռնարկներուն եւայլն առթիւ։

Բաւական է, որ «Ցառաջ»ը եղբայրական օգնութեան նոր սիւնակ մը բանայ, եւ խմբագրական մը տպէ,— շատ սիրտեր ու ձեռքեր պիտի բացուին։ Ինչ որ ալ ըլլայ հանգանակութեան արդիւնքը, անշուշտ սիրով պիտի ընդունուի եւ պարսից կառավարութիւնն ու ժողովուրդը գոհ պիտի մնան։ Սալմաստի աղէտեալներուն օգնութեան գործը կառավարութիւնը կը վարէ։ Հայկական օժանդակութեան եւ մասնակցութեան բաժինը ո՛չ թէ առանձին է, այլ կը կատարուի կառավարութեան ձեռքով։

Արտասահմանէն տրամադրուած գումարները պէտք է ղրկել Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդ Ներսէս արքեպ. Մելիք-Թանգեանի անունով, (Archevêque Nersès Melik-Tankian, Tauris, Perse)։ Այս միջոցաւ ալ դրամները կը յանձնուին պարսից կառավարութեան։

Կատարենք մեր եղբայրական պարտքը եւ օգնենք Սալմաստի հայ եւ պարսիկ աղէտեալներուն.

ՄԱՍԻՍ

ԽՄԲ.— Ա.Ե.Հայ Կարմիր Խաչը արդէն ձեռնարկած է հանգանակութեան եւ կը յուսայ շօշափելի գումար մը ղրկել շուտով։

Կը թելադրենք ուժ տալ այս ձեռնարկին, որպէս զի ցիրուցան չկորսուի Սալմաստի չարքաշ ժողովուրդը։

ՇԱՐԺԷՆ ՑԵՏՈՅ՝ ՄԱՐԱԽԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 26 մայիս.— Երկրաշարժի ցնցումները Սալմաստում դեռ շարունակւում են. ցնցումների հետ միասին լսւում են եւ ստորերկրեայ թնդիւններ, որոնք թնդանօթի ձայնի են նմանում։

Սալմաստում հողը շատ տեղեր ճաքճաքել է եւ գրեթէ մի մեդր գետինը իջել է ցած։

Սալմաստում զոհ են գնացել երկրաշարժին Հայերից 87 հոգի իսկ ոչնչացել է 480 գլուխ արջառ, որից մեծագլուխ 255, իսկ փոքրագլուխ 225։

Թրքերից զոհուել են 3000 հոգի, իսկ վիրաւորւել են մօտ 2000 հոգի. վիրաւորների մի մասը Սալմաստում են բժշկում, մի մասը փոխադրել են Խոյ եւ Թաւրիզ քաղաքները։

Ուրմի, Խոյ, Թաւրիզ, Մարաղա, Սովուշբուլաղ քաղաքներում երբեմն լինում է երկրաշարժ, այդ ցնցումներից միայն Խոյում քանդւել է 15 տուն։ Շարաֆխանէ եւ Շաբստար գիւղերում նոյնպէս եղել են ուժեղ ցնցումներ, բայց տներին վնաս չէ տւել։

Թաւրիզում հանգանակել են աղէտեալների օգտին մօտ 6000 թուման, շրջաններում նոյնպէս հանգանակութիւնը շարունակւում է։ Լուրերի համաձայն, կառավարութիւնը պէտք է 100 հազար թուման յատկացնէ Սալմաստի վերաշինութեան համար։

Սալմաստի, Խոյի եւ Ուրմիայի ժողովուրդը ապրում է դաշտերում վրանների տակ։ Սալմաստում օրական հինգ անգամ ցնցում լինում է։

Ամսի 10ից Թուրքիայից մեծ քանակութեամբ մարախ եկաւ դէպի Ուրմի եւ Սալմաստ, եւ Ուրմիայից ծովի վրայով թռչելով եկան Շարաֆխանէ. Նրանք տարածւել են այգիները, խոտը եւ առւոյտը ուտում են, իսկ գարին ու ցորենը չէ հասել. դեռ նրանց չեն կպչում։ Ամսի 14ին մարախները Շարաֆխանէից թռչելով հասան Թաւրիզ։ Այստեղ մեծ քանակութեամբ լցւել են այգիները եւ դաշտերը. այստեղ էլ մարախների մի մասը չւում են դէպի Վասպինջ եւ ուրիշ տեղեր։ Այս տարի երեւում է Ատրպատականում մարախի գալու պատճառով թանկութիւն կը լինի։

Գիւղատէրերը եւ ցորենի պահեստ ունեցողները առիթը ձեռքից չեն բաց թողնի, խեղճ ժողովրդին շահագործելու եւ ցորենը թանկ գնով ծախելու համար։

Խե՛ղճ ժողովուրդ, երկրաշարժ, մարախ եւ սղութիւն, վերջին ... նեցածդ էլ ծախիր, որպէսզի ... տաս քո գոյութիւնը այս ... խարհում։

ԴԱՐԵՀ ՀԱՑՆԱՁԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տեղ, Աթէնքի մէջ ալ մեծ շուքով տօնուեցաւ Մայիս 28ը։ Ներկայ էր մօտ 3000 հոգի, որոնց մէջ բազմաթիւ յոյն բարեկամներ եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։ Այս առթիւ, ճեպեւեալ ճառը խօսեցաւ Պ. Արկիրոփուլոս, Յունաստանի երեսփ. ժողովին նախագահը.

— «Սկիզբէն ի վեր, ըլլայ ընտանեկան կամ ուրիշ պարագաներու բերումով, միշտ բարեկամական զգացումներ ունեցած եմ Հայերու հանդէպ։ Իգմիրի յունական գրաւումէն առաջ եւ վերջը, ես առաջիններէն էի որ պաշտպանեցի հայեւյոյն եղբայրակցութիւնը, որովհետեւ այս երկու ազգերը միշտ քոյր եղած են եւ իրարու օգնած. այդ կը հաստատուի նաեւ Նանսէնի վերջերս ըրած մէկ պաշտօնական յայտարարութենէն, թէ Յունաստան որեւէ երկրէ աւելի ապաստան եղած է հայ ժողովուրդին հանդէպ։

Այսօր չպիտի անդրադառնամ անցեալին վրայ, որովհետեւ, թէ պատրաստ չեմ եւ թէ այդ անցեալը երկու ազգերու համար ալ եղած է ցաւալի։ Այստեղ լոկ անհատական կարծիքներ է որ կը յայտնեմ, առանց որեւէ պաշտօնական հանգամանքի։ Եւ չեմ կրնար չպախարակել դիւանագիտական կարգ մը իրողութիւններ, երբ անդին հայ ազգը իր ազատագրութեան համար կը պայքարէր։ Հակառակ մեր զօրաւոր թշնամիին ի գործ դրած խժդժութիւններուն, հալածանքներուն, ջարդերուն, անոնք բոլոր ուժով պահեցին իրենց ազատագրութեան գաղափարը։ Մեծ պատերազմը վերջացաւ ու աւերակներու մէջէն ստեղծուեցաւ անկախ Հայաստան մը, եթէ Երեւանի հարեւան երկիրները ունենային այն անկեղծ զգացումները, զորս ունեցաւ հայկական կառավարութիւնը անոնց հանդէպ, անշուշտ Հայաստան տարբեր կացութեան մէջ կ'ըլլար այսօր։

«Վրայ հասաւ փոքրասիական աղէտը։ Յունաստան իր բոլոր դժբախտութիւններով չմոռցաւ իր մարդասիրական պարտականութիւնները. այն կապերը, որոնք այս երկու ազգերը իրար միացուցած են, պարզ յարաբերական կամ տնտեսական կապեր չեն, այլ հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցող եղբայրական սերտ կապեր։ 1919ին իրենց յոյսերը ու ւատքը միացուցին մեզի հետ. փոքրասիական ցաւալի եղելութիւններէն վերջ մեզի ընկերացան եւ այս պատճառաւ Յունաստան իր հայասիրական պարտականութիւններէն զատ ունի նաեւ բարոյական պարտականութիւն մը այս ազգին հանդէպ։

Ասոնց փոխարէն մենք պարտաստ ենք ձեռք ձեռքի տալով զօրավիգ կանգնիլ կառավարութեան, ամբողջացնելու համար անոր տնտեսական վերականգնումի աշխատանքը եւ ուրախ եմ յայտարարելու որ, իմ ստացած տեղեկութիւններուս համաձայն, Հայերը արդէն այս ուղղութեամբ կ'աշխատին։ Պէտք է զօրավիգ ըլլանք կառավարութեան, գործադրելով անոր հրահանգները, որպէսզի կարենանք հատենք եւ դիւրացնենք դժուարին առաքելութիւնը։

Այս երկրին մէջ բոլոր ... յերը պէտք է լեցուին ազատութեան զգացումով ու հայկական ... նոր սերունդը, որ Յունաստանի օդը կը շնչէ եւ կը վայելէ ... ազատութիւն, վստահ ... պիտի ստանայ խաղաղ ...

...ութիւն մը, բայց միանգամայն իրաւունք ունի անպատասխանելու ինքնապաշտպանութեան համար։

Կը մաղթեմ որ այսօրուան կեանքին անկիւնը մտնէ ուսեալ հայաստանցի քաղաքական, ընկերային եւ աշխարհագրական անկիւններու տակ, իսկ ... այդ, վստահ եղէք որ Յուսաստան միշտ կը հիւրընկալէ ...։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ — Անցեալ տարիներու տեղի եւ այլ անյարմարութիւններու պատճառով քանի մը տարի կը տօնուէր անկախութեան տարեդարձը։ Զուգադիպեցաւ ... փարիզի, կարծես 12երորդին վիճակեր, որ այստեղ ալ օրը ... տօնուեր։

Մայիս 28ի չորեքշաբթին, ... պերլինի հայ գաղթօջախին միութեան վարչութեան ... մէջ, գաղութը ներկայ էր ... սրահին մէջ, կատարելու անկախութեան տօնը։

«Մեր Հայրենիք»ի յոտնկայս ունկնդրութենէն վերջ, խօսեցաւ ... նախկին դեսպան Յօքթ. Ճ. ... Բանախօսը Միացեալ նահանգներու եւ ուրիշ երկիրներու անկախութեան փառաւոր եւ ... Հանդէսները բաղդատելով մերիններուն հետ, յորդորեց որ մեր ազգը անիրաւուած, ... եւ լքուած՝ իր դաշնակիցներէն, համբերատարութեամբ եւ սեփական ուժերուն կրթնած ... ճամբուն մէջ ... է մտնէ։

Գեղարուեստական բաժինը ... էր։ Պ. Գ. Կիւլխասեանեան արտասանեց Մեծարենցի «Արեւին»ը ... Ջաքարեան (գերմաներէնի) ... գերմաներէն դասական ..., Շուպերտի «Wohin»ը, ... մաս մը եւն. իսկ ... Բագալ «Ծիծեռնակը» Ռ. ... «Մանուշակ»ը «Վար...» եւ Գառամէնէն մաս մը։ Ա... վերջ «Կոյր»ի ներկայացումը, մասնակցութեամբ Պ. ...խանեանի, փայլ տուաւ ... հանդէսին։

Թղթակից

Ե. Գ. — «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ» ձեռնարկի պերլինի ներկայացուցիչներն են Պ. Պ. Ե. Տէր Մինասեան եւ Պ. ...եան, որոնցմէ կարելի է ... նուիրատուներ եւ տեղեկութիւններ։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի 5 յունիսի թիւին մէջ կարդացի քննադատութիւն մը «Լէպլէպիճի»ի ներկայացման մասին, Ա. Պարթեւեանի ստորագրութեամբ։

Իբրեւ կազմակերպիչը սոյն ներկայացման, կ'ուզեմ պատասխանել իր կարգ մը դիտողութիւններուն —

Ես մեծամտութիւնը չունիմ «Լէպլէպիճի»ի այս ներկայացումը բոլորովին անթերի հռչակելու, բայց մենք, ես ու մասնակցող ընկերներս, մեր կարելին ըրինք, բարոյական եւ նիւթական մեծագոյն զոհողութիւններով, որպէսզի Ալպէռ Ա. Թատրոնին համար յարմար բեմադրութիւն մը ապահովենք, ու գոհ ձգենք ժողովուրդը, որ արտայայտեց իր խանդավառութիւնը կրկնակի ծափերով։

Պարոն քննադատը կ'երեւի չկարենալով բոլոր ճշմարտութիւնները ծածկել, ստիպուեր էր ինքն իր գրչով խոստովանելու թէ՝ հասարակութիւնը գոհ մնացած է։

Արդ, որպէսզի Պ. քննադատը համոզուի թէ իր քննադատութիւնը անկեղծութենէ շատ հեռու էր, կ'ուզեմ տեղեկացնել իրեն որ ո՛չ միայն հասարակութիւնը գոհ մեկնած է թատրոնէն, այլ եւ «Լէպլէպիճի»ի երաժշտութեան արտօնատէր Joubert տան կողմէ, յետ ներկայացման, առաջարկ բերուած է կրկնել խաղը որ կարելի ըլլայ հրաւիրել Ֆրանսական թատրոններու տնօրէններ եւ ամբողջ Ֆրանսական մամուլը, յառաջիկայ եղանակին փարիզի օփերէթի թատրոններէն մէկուն մէջ ֆրանսերէն լեզուով ներկայացնելու համար «Լէպլէպիճի»ն։

Ուրեմն, մենք ոչ թէ Չուհաճեանի համբաւէն բան մը խլեցինք «Լէպլէպիճի»ի այս ներկայացումով, այլ Չուհաճեանի տաղանդին թարգմանները ըլլալով, այսօր կը գտնուինք անոր անունը անմահ պահելու ճամբուն վրայ։

Ծիծաղելի է երբ քննադատը կ'ըսէ թէ ընդհանրապէս բոլոր խմբերգները երգուեցան դանդաղ եւ մեռելային, որովհետեւ կ'ենթադրէ որ նօթերուն վրայ ոչ մէկ արագութեան եւ չափի յիշատակութիւն կայ, ինչ որ իրեն կարծել կուտայ թէ նուագուածը օփերէթին բնագիրը չէ, այլ պարագաներու յարմարցուած բան մը։

«Լէպլէպիճի»ի երաժշտութեան հեղինակին՝ Չուհաճեանի ձեռագիրը ունենալով մօտս, պահած եմ գայն իբր թանկարժէք էջեր, եւ ուղղակի անոր ընդօրինակութիւնն էր որ յանձնած էի երաժշտախումբին։

Ուրեմն, Պ. քննադատը ոչ միայն կը քննադատէ մեր ներկայացումը, այլեւ կը համարձակի անգիտակցաբար քննադատել Չուհաճեանի այս անմահ գործը, գտնելով անոր մէջ չափերու անկանոնութիւն, դանդաղութիւն եւ լալկանութիւն։

Պատասխանելով այն հարցման թէ մեր դերասանները ո՞ւր կատարած են իրենց արուեստի ուսումը, իմ եւ դերասան ընկերներուս կողմէ ըսեմ թէ՝ մենք ուղղակի բեմի տախտակներու վըրայ եւ երկարատեւ տարիներու չարաչար ինքնաշխատութեամբ ստացած ենք մեր ուսումը։

Ինչո՞ւ մեր քննադատը չուզեր գիտնալ որ ամէն նոր գործ իր թերի կողմերը կ'ունենայ։ Քննադատելու իրաւունք կը ստանան միայն անոնք, որոնք իրենց քննադատածէն աւելի գեղեցիկ գործ մը մէջտեղ բերելու ընդունակութիւն ունին։

Կը ցաւիմ որ պարոն Ա. Պարթեւեան տեսակ մը չարամտութեամբ կը շարժի մեր գործին հանդէպ, որուն համար ինչպէս ըսինք, մեծագոյն զոհողութիւններ ենք ըրած եւ աշխատած բոլորովին առանձին։ Մենք ուրիշներու պէս չենք խորհած ձեռք երկարել արուեստասէր հարուստներու, որպէսզի ազգային հանգամանք ստացող կազմակերպութիւն «Լէպլէպիճի»ի բեմադրութեան համար 80 կամ 100 հազար ֆրանք տրամադրեն...

ՎԱՀՐԱՄ ՊԱԼՔՃԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԼՈՒՑԿԻԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԸ

Լուցկիի մենաշնորհին համար, շուէտական խմբակին հետ բանակցութիւնները գրեթէ աւարտած են եւ կը սպասուի որ մօտերս պայմանագրութիւնը ստորագրուի։ Պայմանագրութեան համաձայն, խմբակը 10 միլիոն տոլարի կանխավճար մը պիտի ընէ կառավարութեան եւ մենաշնորհը 20 տարի պիտի ըլլայ։ Խմբակը ամէն տարի կառավարութեան բաժին մը պիտի տայ իր շահէն։

ՆՈՐ ԿԱՄՈՒՐՋ

«Կազի կամուրջ»ինը. փճացում կողմէ պատրաստուած յատակագիծերը քննուած եւ վաւերացուած են։ Իրաւասու շրջանակները այն կարծիքը յայտնած են թէ յատակագծին գործադրութիւնը Պոլսոյ կատարեալ ու գեղեցիկ կամուրջ մը պիտի շահեցնէ։

Քաղաքապետութիւնը կառավարութեան պիտի դիմէ շինութեան համար պէտք եղած օտար դրամը գնելու արտօնութիւն տրուելու համար։ Այս գումարը, որ բաւական կարեւոր քանակութեան մը կը հասնի, անհրաժեշտ է շինուածանիւթերու գնումին համար։ Եթէ կառավարութիւնը պէտք եղած արտօնութիւնը տայ, կամուրջին շինութիւնը մօտերս նուագուրդի պիտի դրուի, հակառակ պարագային, նուագուրդը պիտի յետաձգուի եւ կամուրջին շինութիւնը դեռ քիչ մը աւելի պիտի ուշանայ։

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ

Զբօսանքի եւ սպառման տուրքի նոր օրէնքին գործադրութիւնը կարգ մը շփոթութեանց եւ իրարանցումներու տեղի տուաւ։ Նոր օրէնքին համաձայն, սինէմաներու եւ ուրիշ զբօսանքի եւ զուարճութեան վայրերու սպառման տուրքը պիտի գանձուի ուղղակի տոմսակներու վրայէն, անոնց վրայ պաշտօնական կնիք մը զարնուելով։

Օրէնքը, ամիսներ առաջ եղած ըլլալով հանդերձ, Ցեֆթերտարութեան կողմէ անցեալ հինգշաբթի օր միայն կարելի եղած է այս պարագան հաղորդել սինէմաներուն եւ յայտարարուած է որ տոմսակները կնքուելու համար ամէն բան պատրաստ է։

Յաջորդ օրը, ուրբաթ ըլլալով, սինէմայի տնօրէնները շաբաթ օր դիմած են Ցեֆթերտարութեան կնքել տալու համար իրենց տոմսերը։ Սակայն, հազիւ քանի մը սինէմաներու քանի մը հարիւր տոմսակները կարելի եղած է կնքել։

Կիրակի առտու կանուխէն դարձեալ սկսած են թէեւ դիմումները, բայց մինչեւ կէսօր կարելի չէ եղած աւարտել տոմսակներու կնքումը։ Օրէնքին գործադրութեան ձեռնարկուելու օրն ըլլալով երեկ, սինէմաները չեն կրցած սովորական ժամուն բանալ իրենց դուռները, նկատելով որ առանց կնիքի տոմսակներէն 150էն 300 ոսկի դրամական տուգանք պիտի գանձուի ըստ օրէնի։ Տոմսակները կնքելու գործողութիւնը մինչեւ իրիկուն տեւած է եւ սինէմաները հազիւ կրցած են ժամը 16ին սկսիլ, երբ ժողովրդեան խուռն բազմութիւն մը անհամբեր կը սպասէր դուռներուն առջեւ։

Թէեւ սինէմայի տէրերը խնդրած են որ յաճախորդները ներս մտնելէ վերջ տոմսակները կտրուին, բայց արտօնութիւն չէ տրուած առանց կնքուած տոմսակի մարդ ընդունիլ ներս։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՂԱՆԼԸՋԱ

Ցանախ կը գրուի Հայաստանի թերթերուն մէջ թէ գիւղեր կան, որոնց հողը կը սահի եւ բնակարանները վտանգի տակ կը գտնուին։ Այդպիսի գիւղ մըն է Ներքին Ղանլըջան, որուն հողը կը խաղայ եւ տուներուն հիմերը կը խախտին։ Այս պատճառով անհրաժեշտ նկատուած է նման գիւղերը տեղափոխել։ Հակառակ բոլոր այդ գրուածներուն, գիւղը տակաւին չէ փոխադրուած։ «Ներքին Ղանլըջայի վերահաս վտանգը հաստատուած է անցեալ տարուընէ ի վեր, բայց «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ «տեղափոխութեան հարցը մինչեւ այժմ ձգձգուած է, մի փոքրիկ հեղեղ կամ յորդ անձրեւ կարող է խոշոր աղէտի առաջ կանգնեցնել գիւղի բնակչութեանը» (18 Մայիս)։

Որոշուած է, կ'աւելցնէ նոյն թերթը, աղքատներուն համար վարկ բանալ, որպէսզի նոր տուներ շինեն ցոյց արուած հողերու վրայ։ Նոյնպէս անհրաժեշտ է ջուր բերել գիւղը, դպրոց շինել, եւայլն։

ՎԱՆՕ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ

Այս կոմունիստը մայիս 19ին Շամշադինի շրջանէն Երեւան փոխադրուելու ատեն նավթալուղ կայարանին մէջ կ'իյնայ շոգեկառքին տակ եւ կը մեռնի։

Սիրունեան փոխ-նախագահն էր Լոռիի գաւառային գործադիրին։

Ծնած է 1890ին Նոր Բայազիդի Ալիղըրխ գիւղին մէջ։ 1918ին կ'անդամագրուի կոմունիստ կուսակցութեան եւ կը սկսի գաւաճանութեան։ 1920ին կը ձերբակալուի Մայիսեան ապստամբական ցոյցին ընթացքին։ Բանտէն ելլելէ յետոյ, կը մեկնի Ղարանլուխ, նշանակուելով ռազմայեղափոխական կոմիտէի նախագահ։ Ցետոյ կը մասնակցի Նոր Բայազիդի գրաւման բոլշեւիկներու կողմէ։

ԵԼԱԿՆԵՐԸ

Հիմա շուկաներուն վրայ պչրանքով ու ցուցամոլութեամբ փռուած են ելակները։ Դժբախտաբար, երբ գրուեցաւ թէ նիսի մէջ երեք երախայ ելակ ուտելով մեռան, շատեր սկսան գէշ աչքով նայիլ ելակին։

Ինչ մեղք ունի ելակը։ Շատեր ելակը փոշի շաքարով կամ կաթնախիւսով (crême) կ'ուտեն։ Բայց յաճախ կաթնախիւսը աւրուած կ'ըլլայ եւ կը թունաւորէ, կամ շաքարի փոշիին խառնուած կ'ըլլայ զառիկի փոշի (arsenic), ինչ որ սոսկալի թոյն մըն է։ Ան ատեն որո՞ւն է մեղքը։

Ելակը համով պտուղ մըն է, ոչ միայն շաքար կը պարունակէ այլ նաեւ ֆոսֆաթ, կրային եւ այլ աղեր, թանկագին կենսանիւթեր, երկաթ։ Յօդացաւի (goutte) տառապողներուն օգտակար է, որովհետեւ acide salicylique կը պարունակէ, ինչպէս կը պնդէր Լիննէ։ Երբեմն այնքան շատ կը պարունակէ, որ որոշ խառնուածքով մարդիկ, գիմազրական նուազ ուժ ունենալով, չեն կրնար տոկալ եւ կը հեռանան (anaphylaxie)։

Ընդհանրապէս անոնք աւշային են, լեարդի եւ երիկամներու տկարութիւն ունին։ Ան ատեն անոնց մարմինին վրայ կը բուսնին բշտիկներ, մանտրտիկ ելակներ, մորթը կը քերուի, եղճնոց (urticaire) կը կազմուի։

Պէտք չէ մոռնալ, որ ելակները կ'աճին հողին վրայ, հողին հաւասար։ Այնպէս որ միշտ կ'աղտոտին։ Շատեր ելակը կ'ուտեն առանց լուալու, վախնալով որ ելակին անուշ հոտը կը բախի։ Բայց այդպէսով կ'ենթարկուին բազմաթիւ հիւանդութիւններու, — ժանտատենդ, ճճի, եւայլն։

Ուրեմն, եթէ չէք ուզեր հիւանդանալ, լուացէք եւ այնպէս կերէք։ Լուալէ յետոյ կրնաք պահ մը ձգել արեւին տակ, որպէսզի քիչ մը կենդանութիւն առնեն եւ սկսի անուշ բոյրը։

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ցեղական թերթ մը կը գրէ թէ բնակարանի հարցը նախանձելի վիճակ մը ունի Գերմանիոյ մէջ, բաղդատմամբ ֆրանսայի։ Այստեղ, փարիզի մէջ բնակարանի տագնապը կը մնայ միշտ սուր, եւ դժբախտաբար բանուոր եւ աղքատ դասակարգն է, որ կը տառապի։ Փարիզի քաղաքապետութիւնը ծրագրած է 10 հազար աժան բնակարաններ շինել, մինչդեռ Պերլինի քաղաքապետութիւնը՝ 100 հազար։

Եւ Պերլինի բնակարանները աւելի գեղեցիկ են, աւելի առողջապահիկ։ Գերմանական մեծ քաղաքները նոյն ձեւի աշխատանքի մը լծուած են բնակարաններու շինութեան մէջ։

Ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ կարգապահութիւնը, զոր ցոյց կուտան այդ տուներուն բնակիչները։ Շինուած բնակարանները դռնապան չունին, եւ սակայն սանդուխները վերէն վար մաքուր են։ Պատուհանները ձիւնի պէս ճերմակ ու մաքուր վարագոյրներով փակուած, բակին վրայ փոքրիկ պարտէզներ եւ մարգեր։ Եւ ոչ ոք կ'աղտոտէ այդ կանանչութիւնը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 36 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այս խնդիրը ամբողջ 3 տարի տեւեց։ Գուրգէնը եկաւ չկրցաւ հաշտեցնել կռուող կողմերը։ Սերոբը՝ նմանապէս։ Գործը հասաւ Առաջնորդարանին։ Աղամը նոյնիսկ կռիւ մը ունեցաւ նրանց հետ եւ ազգականներուց մէկի գլուխը ջարդեց, որի համար մատնուեց, բռնուեց եւ բանտարկուեց։ Երեք տարի ձանտը ըլլալէն վերջը եկաւ եւ շարունակեց կռիւը։ Առաջնորդն անգամ չկրցաւ հաշտեցնել։ Մէկ խօսքով, այդ գործը այնքան երկար է, որ երեք օր գրեմ չի վերջանալու։

Այդ կռիւը այնքան վնաս կը հասցնէր յեղափոխական գործին, որ Վահանն ու Հրայրը 1903ին ստիպուած եղան կազմակերպութեան միջոցներէն 3 ոսկի ալ աւելցնել փախցնողներէն վերցրածին և տալ Աղամին, ու այդպէս առերես հաշտեցնել երկու կռուող կողմերը։ Վճիռ կայացաւ որ տղան իրաւունք ունի պսակուելու, սակայն, աղջիկը Սասուն չի կըրնար պսակուիլ։

Վահանի եւ Հրայրի այս վճռի վրայ ժողովուրդը կը տրտնջայ, որովհետեւ աղջկան կողմը մեղաւոր չէր։

***

Մինչեւ 1898 թուականը Գուրգէնը մեզ ղրկեց 20 տրծալթ, 5 ոսկի ալ տուեց Վարդան վարդապետը։ Ջանազան տեղերուց մեզ նուէր կը ղրկէին թալթ, ոչխար, իւղ։ Մինչեւ գարուն այդպէս ապրեցանք 16 հոգիս, բայց շատ նեղութեան մէջ։

Գարուն եղաւ՝ ոչ մի կոպէկ չունէինք, ոչ ոտքի աման կար, եւ ոչ ալ զգեստ։ 15 արծաթ պարտք առի։ Այդ աղջկան փախցնելու պատմութեանպատճառաւ մենք ստիպուած եղանք ձմրան կէսին՝ այդ բուք ու ձիւնին Կէլիէկուզանէն ելլել։ Լուր ղրկեցինք Ախբէ Մովսէսի տուն ոէս Խէչոյին։ Նա 30 շալակաւոր ղրկեց եւ մեզ տարաւ իրենց գիւղը։ Այս մարդու գոմը կ'ապրէինք, որուն կ'ըսէին Բաժեղկոց։ Ինքը ոէս Խէչոն եւ իր ցեղը հաւաքեցին մեզ համար կորեկ եւ կըլկըլ։ 15 օր ալ դրանով ապրեցանք։ Ցամաք կորեկն ու կըլկըլն էր մեր կերածը, ուրիշ ոչինչ չունէինք։

Առաւօտ մը նստած էի ոէս Խէչոյի տունը։ Հետս կը գտնուէր Յրօնցի Բղդօն։ Տալւորիկցի տղայ մը Աւգեարմէէ կուգայ։ Նա ինծի գանչեց եւ գաղտնի ըսաւ.

— Գեարմաւա հովիւը ինծի բռնեցին եւ հարցրին՝ Հա՞յ ես, չէ նէ Քիւրտ։ Ըսի՛ Հայ եմ, Տալւորիկցի եմ։ Դէ՛ կ'երթաս, ըսին, ուրիշ տեղ չխօսաս թէ մարդ տեսայ։

— Տղա՛յ, ի՞նչպէս մարդ էին։

— Հայ էին, խումբ էր. մէջերնին կային երկու մօրուսով մարդ. կին մը կար, երեխայ մը կար։

— Շա՞տ էին, չէ նէ քիչ։

— Ես չհամրեցի, սակայն, կ'ըլլային 30-40 հոգի։

— Գիտե՞ս, էնոնք հո՞ն պիտի մնային, չէ նէ պիտի գնային։

— Պիտի երթային Մխիթարայ կողմը։

Վերցրի ընկերոջս, գացի Տաղւըրնի, հարցուցի Ափօ Գեամին։ Այս մարդը կ'ըլլայ 90 տարեկան, ամբողջ ընտանիքով փախստական է կառավարութենէն։ «Զաթօն տո՞ւնն է», ըսի։ «Գնաց Շուշնամերկ», ըսաւ։ «Պարոն, ըսաւ, մեր տան քիֆլաթ գացին սարէն փէտ բերելու՝ Մխիթարայ գլուխն ասկեար են տեսեր»։

Ես անցայ գացի Ղարիբջան՝ Գեամոյի աղբօր Սուքոյի տուն։ Հարցուցի՝ «Սուքօն ո՞ւրտեղ է»։ Տնեցիք ըսին. «Շուշնամերկ գընաց»։ Ես գիտցայ որ Մխիթարայ գլուխը ասկեար չէ, մեր տղերքն էին։

Ընկերոջս հետ գացի, գտայ պուրակի մը մէջ Գուրգէնին, Սերոբին եւ ընկերներին, երկու մօրուսաւորները, որ ինծի ըսին՝ Գուրգէնն ու Փարսատանն էին, իսկ կինն ու երեխան՝ Սերոբի կինն ու երեխան։

Երկու հրացան զարտկեցինք ես ու ընկերս՝ զուրսելան քառաջնին։ Երկու կողմէն ուրախութիւնը շատ մեծ էր։ Զաթօն ու Սուքօն, Մխիթարայ Եզօն եւ Աւոյի տղերքը եկած հող՝ խմբին ջուր ու հաց բերած՝ միս կ'եփէին։ Տղերքը կ'երան կշտացան։

Կէսօրն անցած՝ իջանք Մըխիթար՝ Աւոյի եւ Զալլօ Տօնէի տները։ Աւօն 75-80 տարեկան մարդ մըն էր։ Նա մորթեց մատաղ ոչխար մը եւ կերցուց տղաներուն։ Այդ մարդը Տամատեանի եւ Մուրատի համակիրներէն մէկն էր, որ 94ին առանձին խումբ մը ունէր եւ կը պահէր Մճելնայ աղբիւրի կողմը։

Աւօն հսկայ մարդ է, կազմուածքով ամուր, խոշոր դէմքով, խոշոր աչքերով. բնութեամբ շատ համեստ։ Ունի հինգ երիտասարդ տղայ և հինգ աղջիկ։ Երկու տղան բոլորովին համր, երեքը որոշ չափով կը լսեն եւ կը խօսին։ Աղջիկներէն ալ երկուքը համր, իսկ մնացածները կը լսեն եւ կը խօսին։ Տղաներուց մէկը 94ի կռուին սպաննուած է։ Այդ տղան հրաշալի դէմք է ունեցած՝ կապոյտ աչքերով, շէկ մազերով, ինքն ալ շատ լաւ կռուող։ Ականջը չլսելուն պատճառաւ՝ Քիւրտերը բռնած սպաննած են, ըսելով թէ՝ սա լեզու չունի, որ խօսի, անպատճառ Ռուս է։ Տղան երկու նուկի վառօդ է ունեցեր վրան. լեցուցեր են այդ վառօդը սրտի վրայ եւ վառել։

Աւօի տղերքը հետեւեալներն են փոքրէն մինչեւ մեծը. Ստեփան, Օհան Մակար, Կարապետ Մարտօ եւ միւսն ալ սպաննուողը։

Աւօն վերջին տարիներս մեռաւ։ Կտակ ըրած էր իր որդիներուն. «Լաօներ, ես կը մեռնիմ ձեր մօրը լսեցէ՛ք։ Ազգի տղայոց լաւ նայի՛ք. ամբողջ գիւղացիք ու երկրացիք հընդունին դուք ընդունեցէք յեղափոխականները... Եթէ ձեր մայրն բաէ, ջուրն ընկէք, պիտի ընկնիք։»

(Շար.)

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Շոլափուրի մէջ, կամաւորները ժողով գումարեցին Տիկին Կանտիի նախագահութեամբ եւ որոշեցին չվճարել կալուածական տուրքերը եւ բարոյական պոյքօթ հռչակել պետական պաշտօնեաներուն դէմ։

∴ Անգլիոյ մէջ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ օտար ապրանքներու դէմ մղուած պայքարը։ Անցեալ տարի, Հնդկաստան 18 միլիառ ֆր.ի ապրանք գնած էր, որուն գրեթէ կէսը Անգլիայէն։ Միայն անգլիական բամպակեղէնի ներածումը հինգ միլիառի կը հասնէր։ Յետոյ կան դրամատուններ, ապահովագրական եւ շոգենաւային ընկերութիւնները եւն, որոնք մեծ շահեր կ՚ընէին։ Հնդկաստանի արտաքին հաղորդակցութիւնները գրեթէ ամբողջովին անգլիական նաւերով կ՚ըլլան եւ անցեալ տարի Հնդկաստան 25 միլիառի արտածում ունեցաւ։ Մօտաւոր հաշիւով մը, եթէ Անգլիոյ եւ Հնդկաստանի միջեւ տնտեսական կապերը բոլորովին խզուին, Անգլիա տարին պիտի կորսնցնէ հարիւր միլիոն ստեռլին — 12 ու կէս միլիառ ֆրանք։ Նկատի առնելով Անգլիոյ ներկայ կացութիւնը, կարելի է ըմբռնել թէ ի՛նչքան ծանր հարուած է այս, միայն տնտեսական գետնի վրայ։

∴ Հեռագրի մը համաձայն, ծանր կռիւ մը ծագած է Պոմպէյի շրջակաները, Հնդիկներու եւ Իսլամներու միջեւ։ Վիրաւորներու թիւը կը հաշուեն 400 հոգի։

∴ Պոմպէյի հնդկական համագումարին պատերազմական խորհուրդին տասը անդամները վեցական ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան, իրենց «Տեղեկատու»ին ապօրէն հրատարակութեան պատճառով։ Ամբաստանեալները մերժեցին իրենք զիրենք պաշտպանել։ Երբ Ատեանէն դուրս ելան, իրենց բարեկամները ծաղիկներով պսակեցին զիրենք։ Ոստիկանութիւնը շղթայի տակ առաւ դատապարտեալները։

∴ Պոմպէյի հնդիկ բժիշկները բանաձեւ մը քուէարկեցին որ պօյքօթ կը հռչակէ անգլիական դեղերուն դէմ, յայտարարելով թէ բրիտանական իշխանութիւնները բռնաբարած են մարդկային օրէնքը մարդոց, կիներու եւ մանուկներու դէմ։

Կացութիւնը Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը դադարման դատապարտեց երեք թերթեր, մէկը՝ հրէական, իսկ էլկուքը՝ արաբական։ Այս վերջիններէն մէկը օրկանն էր իսլամական գերագոյն խորհուրդին, իսկ միւսը՝ միակ քրիստոնեայ օրաթերթը՝ արաբական լեզուով։ Դադարման պատճառ կը համարուի փոխադարձ պայքարը՝ որ կը ձգտէր իրար ձգել Արաբներն ու Հրեաները։ Կը խորհուի նոր օրէնք մը հրատարակել մամուլի մասին։

∴ Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնաժողովը, որ կը քննէ Պաղեստինի խնդիրը, լսեց Անգլիոյ գաղթային նախարարի խորհրդականին զեկոյցը։ Խորհրդականը յայտարարեց թէ բրիտանական կառավարութիւնը պիտի շարունակէ իր վարած քաղաքականութիւնը։ Միջոցներ ձեռք առնուած են, աւելի ազդու դարձնելու համար այդ քաղաքականութիւնը, օգտուելով անցեալի փորձառութիւններէն։ Զինուորական եւ ոստիկանական ուժեր այժմ աւելի կ՚ամրապնդեն ապահովութիւնը։ Խիստ քննութեան տակ առնուած են կարգ մը թերթերու շեղումները եւ խռովարարական քարոզութիւնները։

Անհեյի ջարդ Չինաստանի մէջ

Պաշտօնական լուրի մը համաձայն, վերջին կռիւներու ընթացքին 20,000 ապստամբներ սպաննուած, 10,000 հոգի գերի բռնուած եւ 15,000 հոգի դասալիք եղած են։ Կռիւները կը շարունակուին զարհուրելի կատաղութեամբ։ Սպաննուած են ոչ միայն զինուորներ, այլեւ բազմաթիւ զօրավարներ։

∴ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, անցեալ յուլիսէն ի վեր կարմիրները Քուանկ. Սի նահանգին մէջ սպաննած են 82,000 հոգի, վառած՝ 37,000 տուն։ Ընդհ. վնաս՝ 214 միլիոն տոլար։

∴ Հարաւային նահանգի մը մէջ, սովին հետեւանքով մեռած են 200,000 մանուկներ։ Իսկ ծախու հանուած են 80,000 կիներ, ուտելիք ճարելու համար։

∴ Նանքինի կառավարութիւնը յայտարարութեամբ մը կը ստանձնէ օտարականներուն պաշտպանութիւնը, ապստամբներուն դէմ մղուած կռիւներու միջոցին։

Ֆրանսայի ընկերվարական համագումարը

Կիրակի օր, Պոռտոյի մէջ բացուեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 27րդ համագումարը, լեցուն օրակարգով մը, որուն մէջ գլխաւոր տեղը կը բռնէ ազգային պաշտպանութեան խնդիրը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը վաւերացուց ամերիկեան (շուէտական?) ընկերութեան մը հետ կնքուած պայմանագրութիւնը՝ լուցկիի մենաշնորհի մասին։ Ընկերութիւնը տասը միլիոն տոլարի կանխավճար մը պիտի ընէ, համաձայն մենաշնորհի պայմաններուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Սէն Միշէլի հրապարակին վրայ, արտասովոր ռումբ մը նետուեցաւ կիրակի օր։ Տասնըհինգ հոգի անհանգիստ եղան արձակուած կազերէն, Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկած է։

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ Սուչէք (Ամերիկացի) կոտրեց բարձրութեան համաշխարհային մրցանիշը, սաւառնելով դէպի վեր մինչեւ 43,166 ոտք, այսինքն 13,156 մեթր։ Նախորդ մրցանիշն էր՝ 12,739 մեթր զոր շահեցաւ գերմանացի Վիլի Նէօյէնհաֆէն, 1929ին։

∴ Տիկին Մարիզ Պասթիէ, Պուրժէէն ճամբայ ելաւ երկուշաբթի օր, 40 ժամ օդին մէջ մնալու մտադրութեամբ։ Եթէ կարենայ դիմանալ, պիտի իջնէ այսօր, չորեքշաբթի, ճիշդ կէսօրին։ Տեւողութեան նախորդ մրցանիշը կոտրած էր ինք, (26 ժամ եւ 47 վայրկեան, իսկ վերջինը կը պահէ Օր. Լէնա Պէրնշթայն, (35 ժամ 46 վայրկեան)։

Հ.Յ.Դ.ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Սէն Թ՚Անթուան և Պուլվառ Օտտօ (միասին).—Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պուլվառ Օտտօի սովորական հաւաքատեղին։

Սէն Լուէ Սէնթ Մարկրիթ (միասին).—Վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի հաւաքատեղին։

Լա Սիոթա.— Այս Կիրակի, սովորական հաւաքատեղին։

Սալէն տը Ժիրօ.— Այս Կիրակի։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը

Կայծակ խումբ, այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

Քրիստափոր խումբ, այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։

Քեռի խումբ վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։

Վրէժ խումբ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

Ներկայ կ՚ըլլան կոմիտէի անդամները։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Եռագոյն խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 79 Rue des Chambards, Bois - Colombes: Ներկայանալ անդամատետրով։

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌ Իսի-լէ-Մուլինօի Ջաւարեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ՚ըլլան կ. կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատ. Միութեան գրախօսական երեկոյթը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Ն. Գ. Բ. Միութեան ժողովը այս իրիկուն ժամը 9ին Café Source. Մէթրօ Օտէօնի դիմացը։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Պ. Մանասիլեան 20, Շահպազեան եղբ. 20, Ոմն, Ժամկոչեան, Ս. Ժամկոչեան 2ական, Պ. Արզուեան, Եօթնաղբարեան, Ոմն, Թ. Զաքարեան, Ք. Օհանեան, Ափարեան, Առաքելեան, Պոլիկեան, Շէլէլիկեան, Նէփէոսեան 10ական, Հայրապետեան 4, Կէտիկեան, Մանուկեան, Լ. Եոթնաղբարեան, Ճանիկեան, Խաչէրեան, Պարանեան, Գամպուրեան, Ստեփանեան, Գումրուեան 5ական, Ն. Պալթայեան 30, Տ. Պաղտատլեան 50, Ոմն 1.50, Նազոփոֆ 1, գումար 277.50 ֆրանք։

Ոմն, Սրապեան, Կէտիկեան, Շ. Մըստոթեան, Աղաղիկեան, Մինասեան, Պաղտիկեան, Պէրպէրեան 10ական, Շաքարեան, Ոսկիանեան, Մանասեան, Պալեան, Ասօրեան, Մղեճեան, Քիւրքճեան, Փափազեան, Էթարեան, Միզեան, Ոմն 5ական, Մ. Պօյաճեան 20, Թամիզեան 20, Փարմաքսըզեան, Արջալեան, Թէրմոնեան, Գաֆթանճեան, Սէքինեան 2ական, Մարգարեան 6, Ղուկասեան 7.10, Ակոյեան 10, գումար 208.10 ֆր.։

Տ. Հարմանեան, Յ. Մարգարեան, Յ. Պալիկեան, Կ. Այվազեան, Յ. Գէորգեան 5ական, Տէր եւ տիկին Ա. Տէրտէրեան 20, Գ. Պօյաճեան, Զ. Մինասեան, Պ. Պօտիկեան, Ն. Մառանեան, Ս. Կիւլմէզեան, Ս. Այվարեան 10ական, Քիւրտեան 2, Ոմն 1, Պ. Կիրակոսեան 3, գումար 111 ֆր.։

ՏԻԿԻՆ Պօղոս Մուրատեանէ (Ատաբազարցի) կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Աֆիոն Գարահիսարցի Հայկ Ծօրծօրեան որ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ։

Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Պօղոս, մօր՝ անունը Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue dc Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն խոսրով Իպլիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
12
ՅՈՒՆԻՍ
1930

12 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1286

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Արձագանգ տալով բերնէ բերան շրջած զրոյցի մը, Փա...գի հնչակեան շաբաթաթերթը խոշոր տառերով և երկու սիւ...կի վրայ տպեր է հետեւեալ գուժկան լուրը։

— «ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ՎՏԱՐՈՒԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ»։

Արտատպենք նաեւ լուրին բովանդակութիւնը.

— «Յունաստանի փարիզի դեսպան Պ. Փոլիթիս, Հ. Բ. Ը. Միու...եան յայտնած է որ, յոյն կառավարութիւնը այսուհետեւ անկա... է պատսպարել իրեն ապաստանած Հայերը. հետեւաբար ար...սահմանի հայկ. միութիւնները ճար մը պէտք է խորհին այդ ...թականներու այլուր տեղաւորման համար»։

Գիտնալով հանդերձ որ Պ. Փոլիթիս չէր կրնար այդպիսի ...պատարարութիւն ընել բարեգործական ընկերութեան մը, ...նք պարտք սեպեցինք ստուգումներ կատարել նաեւ Բարե...րծականի Գրասենեակին մէջ։

Մեզի պատասխանեցին թէ բոլորովին հիմք չունի այդ ...րը։ Ինչպէս ուրիշ անգամներ, Նանսէնի Ծրագրին ձախող...ն և Նուպարաշէնի ձեռնարկին առթիւ, դեսպանատունէն ...պաշտօնեայ մը պարտք սեպեր է հարցնել թէ ի՛նչ կը խորհին ...թականներու վերջնական տեղաւորման մասին։

Եւ բնական է այս հարցումը, քանի որ, Նանսէնի Ծրագրին ...րծադրութեան պարագային, առաջին առթիւ Յունաստանի ...գաղթականներէն մաս մը պիտի պարպուէր։ Յունական ...առավարութիւնը յանձն առած էր նուէր տրամադրել եւ կա...ւոր զեղչ մը կատարել։

Մնաց որ, մեծատառ խորագիրը երբեք չի համապատասխա...ր լուրին։

Շաբաթաթերթին խմբագիրը պարզապէս տարուեր է դըր...գին լուր մը քշելու մարմաջէն, առանց մտածելու հետե...նքները։

Ե՞րբ պիտի հասկնանք, վերջապէս, թէ ով որ թուղթ ...մրոտէ եւ մանաւանդ յաւակնութիւն ունի քաղաքական ...րթ վարելու, պիտի մտածէ գրաշարին յանձնուած իւրա...նչիւր տողի մասին։ Ներելի չէ այդքան թեթեւօրէն դող ...նել 30—35 հազարնոց գաղութ մը, որ արդէն փուշի վրայ կը ...յ ինքզինքը եւ հովի մը կը սպասէ, շունչը մինչեւ Հարաւ. ...մերիկա առնելու համար։

Այս ճշդումէն յետոյ, կ՚ուզէինք ուշադրութեան յանձնել ...իշ պարագայ մը։

Յունաստան, առաջ քշելով իր մէկ միլիոն գաղթա...նները եւ անոնց տեղաւորման եւ պահպանման դժուարու...իւնները, միշտ կը յիշեցնէ մեր քանի մը հազարը։ Մանա...նդ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովներուն մէջ։

Մեզի համար զարմանալու բան չկայ այս քաղաքականու...ն մէջ։

Յունաստան միջազգային փոխառութիւններ կնքած է ...ղթականներու տեղաւորման, ոռոգումներու, վերաշինական ...ձեռնարկներու համար։ Հայերը երբեք բեռ եղած չեն պե...ութեան վրայ. ընդհակառակն, դառնալով ինքնապահ, զարկ ...ւած են կարգ մը արհեստներու, եւ իրենց վճարած տուրքե...ն միայն կարեւոր գումար մը կը կազմեն։

Բայց — մարդկային է — երկիրը փոքր ու աղքատ ըլլա...վ, Աթէնքի պատուիրակները ամէն անգամ պարտականու...իւն կը սեպեն յիշեցնել իրենց գոհողութիւնները, որպէս զի ...ելի բարեհաճ դիւրութիւններ ստանան Մեծերէն։

Միւս կողմէ, քանի որ միշտ Հայաստան երթալու խնդիր ...յ, անշուշտ գոհ կը մնան, եթէ գաղթը կատարուի հետզհետէ։

Լեռ ու ձոր կայ այս կացութեան, և այն լուրին միջեւ թէ ...այերը պիտի վտարուին Յունաստանէն»։

Զենք ծածկեր. դառն անակնկալներ ունեցանք Յունաս...անի մէջ ալ, մանաւանդ 1923 - 1924ին, երբ տեսակ մը տե...ղահանութիւն կատարուեցաւ Մակեդոնիոյ և Թրակիոյ շրջան...րուն մէջ, և հազիւ տեղաւորուած բազմութիւններ քշուեցան ...ւպի ամայի կղզիներ։ Բայց փոթորիկը անցած է հիմա, և ...ացած Հայերը Յունաստանէն վտարելու ծրագիր ոչ կայ, ոչ ...լ կրնայ գործադրուիլ։ Գաղթին «կեցի՛ր» չեն ըսեր. ընդհա...ռակն։ Բայց մնացողը ո՞վ կրնայ բռնել և շոգենաւ դնել, ա...ռանց հիմնական, բացառիկ օրէնքի մը։

Դժբախտութիւնը այն է որ, մենք ոչ միայն չվարժուե...նք յարմարիլ միջավայրին, եւ ամուր կենալ մեր ինկած ...տեղը, այլ եւ, բոլորովին օտարոտի դիրք մը բռնած ենք, մեր ...զգային-բարեգործական մարմիններով։ Երբեք չենք մտածեր ...ք նաբերաբար կատարել ո՛ր եւ է աշխատանք որ կրնայ ոչ ...միայն թեթեւցնել մեր արմատախիլ բազմութիւններուն հոգը, ...յլ եւ նպաստել հիւրընկալ երկրին։ Եւ միշտ այն պարզա...մտութիւնն ունինք թէ ինչ որ մենք գիտենք, ուրիշները չեն ...գիտեր։ Մինչդեռ, օտարները յաճախ շատ աւելի տեղեակ են ...մեր ներքին անցուդարձին, մեր անհատական հսրստութեանց ...եւ հաւաքական ձեռնարկներուն։ Եւ բնականաբար ծուռ կը ...նային, երբ միայն իրաւունքի մասին կը մտածենք, բոլորո...վին անտեսելով պարտականութիւնը։

Եթէ յունական դեսպանատունէն պաշտօնեայ մը հետա...քրքրուեր է Բարեգործականի ձեռնարկներով, արդեօք այս ...վերջինը ո՛րեւէ ատեն մտածե՞ր է թէ պարտք մը ունի Յու...նաստան ապաստանած 30-35 գաղթականներու հանդէպ, որ...պէս զի տեղի-անտեղի մեր երեսին չզարնեն պատահական հիւ...րընկալութիւն մը...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՔԱՈՍ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ. (1 յունիս).

— «Մեր դժբախտ հայրենիքի ներկայ օտար իշխանութիւնը պարագաներու բերումով կամ չուզելով, չկրցաւ կամ չուզեց ազգային քաղաքականութիւն մշակել։ եթէ իրենցմէ կախում չունէր Հայաստանի սահմաններուն ընդարձակումը, կրնային մշակութային, տնտեսական ու գաղթականական մարզերուն մէջ ընել կամ ընել տալ շատ բան։ եթէ չեն ըրած կամ ընել տալ չեն ուզած, պատճառը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Պալէն աւելի պապական եւ Սթալինէն աւելի սթալինական ըլլալնին։ Այս մասին շատ ճիշդ նկատողութիւն ըրած է գերմանացի հայասէր գրագէտ Վիգնէր (Համայնավար) որ վերջերս մեծ հատոր մը հրատարակեց՝ խորհրդային Միութեան մէջ ըրած ճամբորդութենէն կրած տպաւորութեանց մասին։

Երեւանցիները եւ անոնց արտասահմանեան մունետիկները հպարտութեամբ մեր երեսին կուտան թէ դպրոցական ու մշակութային մարզին մէջ մեծ քայլեր առած են։ Հայասէր ամերիկացի մը, որ տարիներով ապրած է Հայաստանի մէջ, կը հաւաստէր թէ բոլշեւիկներու մեծագոյն գործը պիտի մնայ դպրոցներու բացումը։ ճիշդ է որ Հայաստանի ամէնայետին գիւղը ունեցաւ իր վարժարանը ներկայ իշխանութեան օրով։ բայց խնդիր է թէ ժողովուրդը ի՛նչ չափով կրցաւ օգտուիլ նորաբաց վարժարաններէն։

Բաւական չէ վարժարան բանալ եւ երկու բոլշեւիկ ուսուցիչ նշանակելով պարտականութիւնը վերջացած համարել։ վարժարան կը բացուի նպատակի մը համար։ ինչպէս ամէն ասպարէզի, դպրոցական մարզին մէջ ալ, համայնավարները մնացած են մակերեսին վրայ։ վարժարաններ բացեր են՝ բացած ըլլալու համար պարզապէս։

Այս մասին ուշագրաւ ապացոյցներ կուտայ Հայաստանի կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Խ. Հայաստան»։»

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Հայ երրտասարդ մը, Գեղամ Փափազեան, վերջ տուաւ իր կեանքին, ածելի մը խրելով կոկորդին։ Շաբաթէ մը ի վեր կը բնակէր Rue Ménilmontant 5 թիւ պանդոկը։ Երեք տարի է ի վեր կը տառապէր աւազախտէ ու վերջերս դեռ նոր ելած էր հիւանդանոցէն։ Անգործ էր եւ չունէր նիւթական միջոցներ։ դիմած է Հայոց եկեղեցին եւ կարմիր խաչի վարչութեան, բայց ոչ մէկ աջակցութիւն չէ գտած։ Յուսահատութեան նոպայի մը մէջ, մեր հայրենակիցը վերջ տուած է իր կեանքին ու մնացած է երեք օր սենեակին մէջ։ Երեքշաբթի օր միայն սենեակը մաքրելու համար ներս մտած պահուն, պանդոկապետը տեսած է ամէն բան ու իմացուցած ոստիկանութեան։ Գտած են իր սենեակէն ածելին, կալգ մը թոյներ եւ նամակ մը՝ ուղղուած իր «սիրելի ընկերներուն», որուն մէջ շնորհակալութիւն կը յայտնէ իրեն ցոյց տրուած օգնութեան համար, կը յայտնէ նաեւ իր խորին յուսահատութիւնը, կ՚իմացնէ իր քոյր մը ունենալը Պոլիս եւ կը խնդրէ որ իր վախճանը գաղտնի պահուի իր քրոջմէն ու միայն սապէս գրուի.— «Մեկնեցաւ— առանց հասցէի...»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վերջապէս ստորագրեցին

Չորս տարի քաշքշելէ յետոյ, Յունաստան եւ Թուրքիա վերջապէս յունիս 10ին ստորագրեցին այն պայմանագիրները որ կը կարգադրեն պատերազմի շրջանէն առկախ մնացած խնդիրները։ Հաւանական է որ այս համաձայնութեամբ ճամբայ բացուի բարեկամութեան դաշինքի մը համար։

Ընկերվարական համագումարը

Երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան համագումարը բուռն վիճաբանութիւններ ունեցաւ կարգ մը քաղաքական - վարչական հարցերու մասին :

Դիտողութիւն եղաւ թէ ընկերվարական մը չի կրնար նախագահ ըլլալ քաղքենի երեսփ. ժողովի մը։ (Ակնարկութիւն՝ Պ. Պիւիսոնի, որ նախագահն է երեսփ. ժողովին)։ Պ. Պրաք դիտել տուաւ.

— Կուսակցութիւնը միշտ ալ թեկնածու ներկայացուցած է այդ նախագահութեան համար։ Ժիւլ Կէտ ալ թեկնածու եղաւ։ Կ՚ընդունի՞ք թէ թեկնածու մը կրնայ ընտրուիլ։ Ի՞նչ է ձեր միտքը, չորս տարի յետոյ «կորսուէ գնա՞» պիտի ըսէք մարդու մը որուն արտօնած էք ընդունիլ երեսփ. ժողովին նախագահութիւնը եւ որ արժանապէս վարած է զայն։

Դիտողութիւն եղաւ նաեւ՝ Ռընոտէլի դէմ, որ տեղեկաբերն է օդային ուժերու ելմտացոյցին։ Տեսականօրէն, ընկերվարական մը չի կրնար ոչ տեղեկաբեր ըլլալ զինուորական վարկերու, ոչ ալ քուէարկել զանոնք։

Այս առթիւ ալ խօսք առին շարք մը ականաւոր դէմքեր։ Կրումպաք յայտարարեց.— Երեսփ. ժողովին ընկերվարական խմբակցութիւնը միաձայնութեամբ լիազօրած եւ արտօնած էր Ռընոտէլը՝ ընդունելու օդային ուժերու ելմտացոյցին տեղեկաբերութիւնը, այն համոզումով թէ այնտեղ ալ ընկերվարական գործ կար կատարելիք։ Չէ՞ որ կրնանք խիստ հսկողութիւն կատարել բոլոր զինուորական վարկերուն վրայ, ազատ՝ ո՛ր եւ է քաղքենի ազդեցութենէ։ Ռընոտէլի յանձնուած պաշտօնով, մենք ունինք այդ երաշխաւորութիւնը։

Որոշուեցաւ ազգային խորհուրդի յառաջիկայ նիստին յետաձգել զինաթափութեան եւ ազգային պաշտպանութեան խնդիրը, որ այս համագումարին գլխաւոր օրակարգը պիտի կազմէր։ Այս առթիւ կազմուեցաւ մասնաւոր յանձնաժողով մը։

13,000 էջ տեղեկագիր Հնդկաստանի մասին

Վերջապէս հրատարակուեցաւ «Սիմօնի Յանձնաժողով»ի տեղեկագիրին առաջին հատորը։

Տեղեկագիրը կը բաղկանայ 13,000 էջէ։ Գլխաւոր հատորը կը գրաւէ 400 մեծադիր էջ։ Կան տակաւին 15 հատորներ, որոնք հետզհետէ պիտի հրատարակուին։ Յանձնաժողովը, որ նշանակուած էր Պօլտուինի կողմէ, ուսումնասիրութիւններ կատարեց երկու քուկէս տարի։ Յանձնաժողովին մէջ ներկայացուցիչներ ունէին բոլոր հոսանքները։ Նախագահն էր ազատական երեսփոխան Սըր Ճօն Սիմօն, որուն անունով կը կոչուի տեղեկագիրը։ Յանձնաժողովին բոլոր անդամները համաձայն եղած են եզրակացութեանց մէջ, որոնք յայտնի պիտի ըլլան յունիս 24ին։

Տեղեկագիրը անհրաժեշտ կը գտնէ բրիտանական հակակշիռը Հնդկաստանի խաղաղութեան համար.— երկիր մըր ունի մօտ երեք միլիոն քառ. քիլոմեդր տարածութիւն եւ 319 միլիոն բնակիչ՝ 222 գաւառաբարբառներով եւ անհամար կրօններով եւ հաւատալիքներով։ Երկիր մը, ուր անոելի համեմատութիւն մը կը կազմէ կարդալ-գրել չգիտցողներու թիւը։ Հնդկաստանի իշխանապետութիւններէն մէկը տարածութեամբ աւելի մեծ է քան Ֆրանսան, երկուքը՝ աւելի մեծ քան Իտալիան, իսկ ամենափոքրը աւելի մեծ քան Անգլիան։ Միայն բրիտանական Հնդկաստանը կը պարունակէ երկուքէս անգամ աւելի բնակիչ քան ամբողջ Մ. Նահանգները։ Կարգ մը նահանգներ աւելի բնակիչ կը պարունակեն քան Մեծն Բրիտանիան։ Հնդկաստանի մէջ կան 600 ինքնավար պետութիւններ, բնակիչները բաժնուած են 2300 դասերու, որոնց վերջինը՝ ամէնէն խոնարհը. 43,500 փարիաներ կը պարունակէ։

Փարիաներուն թիւն է 45 միլիոն։ 500,000 գիւղեր ոչ երկաթուղի ունին, ոչ ալ ճամբայ։

Տեղեկագիրը մանրամասնօրէն կը նկարագրէ 216 միլիոն Հնդիկներու եւ 70 միլիոն Իսլամներու միջեւ տիրող մրցակցութիւնը, եւ կիներու թշուառութիւնը։ Գրեթէ բոլոր կիները ամուսնացած են 15 տարեկանէն առաջ եւ միայն 1927ին 100 հազար որբեւայրիներ կային՝ տասը տարեկանէն պակաս։

∴ Տեղեկագիրը նպաստաւոր ընդունելութիւն գտաւ Անգլիոյ մէջ, մանաւանդ անոր համար որ՝ Յանձնաժողովին եօթը անդամները համաձայն են դրուած հարցերու մասին։ Ուրեմն կը ներկայացնեն քաղաքական երեք հոսանքներու տեսակէտները։ Իսկ Հնդկաստանի մէջ, թերթերը բուռն կերպով կը քննադատեն տեղեկագիրը, եզրակացնելով թէ անոր նպատակն է երկարաձգել բրիտանական տիրապետութիւնը։ Թերթ մը մին-

(Լուրերու շարունակութիւնը նարդա գ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 12

Սիմոն վ.րացեան	250
Վաղարշակ Վարպետեան	150
Սարգիս Էքինճեան	100
Կարպիս Էքինճեան	100
Գումար	600
Նախորդ գումար	12,450
Ընդհ. գումար	13,050

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՅՑ ՄԸ

ԺԸՆԵՒ, 8 յունիս (Սեփ. Թղթ.).

— Հայ դպրոցը, ժիւրայի քանդքին, այգիներու շրջանակին մէջ, ճակատը Մօն Պլանին, եւ մանաւանդ խըռուած Ազգերու պալատին կողը, «իրագիտական դաս»ն է Պ. Քրաֆթ Պօնարի։

Հայկական հարցը՝ չէ լուծուած, չէ մեռած, չէ թաղուած։ Ու յետոյ՝ իզմիրի հրդեհը մանուկ մը ծնած է,—«լքեալ»գոյքերու հարցը։ Պէտք է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը անոր ձեռքէն բռնէ եւ լաւ հէ առաջնորդէ։ — Պարոն պատուիրակներ, ինքնաշարժերը ձեր տրամադրութեան տակ են, հրաւեցէ՛ք երթալ սեղմելու հայ սանիկներու ձեռքերը եւ տեսնելու, շօշափելու կենդանի հայկական հարցը։

Քսանեակ մը պետութիւններու ութսունի մօտ պատուիրակները, Պլնիէն, ընկուզենիին տակ, ծաղկազարդ եւ կեռասաւոր սեղաններու շուրջ, իմացան հայ բառը, հայ երգը ու տեսան հայ պարը եւ հայ պարողը։

Ու լսեցան Հրեայի, Լեհի, Ջուիցերիացիի ճառեր։

— Տղա՛ք, երբեք չվհատիք, Լեհաստան ամբողջ դար մը վերցուած էր քարտէսէն։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընկերակցութիւններու միջազգային միութեան պատուիրակները համոզուեցան որ լո՛յսը եւ յո՛յսը կը վառին հայ սանիկներուն խոշոր աչքերուն մէջ։

Հայկական հարցը կ՚ապրի Ազգերու պալատին դրացի։

Ու Թող կրակը չմարի մոխիրին տակ...։

Խ.

ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Թուրքիոյ տնտես. գործավարութիւնը այս տարի մեծ կարեւորութիւն կուտայ մարախներու դէմ ձեռք առնուած պայքարին։ կարգ մը շրջանակներու մէջ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ այս առթիւ։

Անցեալ ուրբաթ օր Քիլիսի ամբողջ բնակչութիւնը մարախներու փճացումի գործին լծուած է եւ քաղաքին մէջ կեանքը ամբողջովին դադրած է Մարախները մեծ վնաս հասցուցած են այգիներուն, պարտէզներուն եւ բանջարանոցներուն։ Ինչպէս Ատանայի մէջ, նոյնպէս այստեղ զինուորներ մասնակցած են մարախներու դէմ սկսած պայքարին։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նաւահանգիստներուն մէջ բռնուած գերմանական շոգենաւերուն համար, Գերմանիա 74,243,000 տոլար հատուցում պիտի ստանայ, համաձայն մասնաւոր յանձնաժողովի որոշման։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

«ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ»

Դործել, առանց սխալի, երազ մըն է, դժուար եւ գրեթէ անիրականալի՝ առօրեայ կեանքի խուղեկերին մէջ։ Աւելի ճիշդ ա-նոնք, որ շատ աւելի զերծ են սխալէ, կը յաջողին կեանքի մէջ անոր համար միայն, որ առաքինութիւն ունին ո՛չ միայն տեսնելու, խոստովանելու իրենց սխալները, այլ եւ ամէն գնով շտկելու զանոնք։

Այս առողջ եւ օգտակար սկզբունքը կը ներկայանայ իբրեւ սխտեմ համայնավարութեան համար, որ չի խուսափիր տարուէ տարի աւելի վճռական եւ ազդու որոշումներով ամրացնել եւ խորացնել զայն իր կազմակերպական կեանքին մէջ։ Այս առթիւ չեն պակսիր կուսակցական հրամանագիրներ ալ, որոնք շեշտելով հանդերձ օգտակարութիւնը ինքնաքննադատութեան, չեն մոռնար յիշելու Լէնինէն բազմաթիւ արտայայտութիւններ։

Ուրիշ առիթներով ալ խոստովանած ենք համայնավարներու կողմէ բարձրաձայն հռչակուած սկզբունքներու մասին։ Բայց հարկ է աւելցնել թէ, սկզբունքներու տեսական իւրացումը տակաւին չի նշանակեր հաւատարիմ գործադրութիւն։

Արդ, ինքնաքննադատութեան իբրեւ սխտեմ (իրենց արտայայտութեամբ) իրապէս գոյութիւն ունի՞ թէ ոչ։ Կամ աւելի ճիշդ, ընդունելով այդ սկզբունքը, մեր վարիչները մասնաւորաբար կը հանդուրժե՞ն իրենց սխալներու շուրջ եղած ազատ քննադատութեան, ի հարկ է միշտ իրենց ընկերներու կողմէ։

Տեսականօրէն, համայնավարութիւնը կ՚ընդունի թէ «ինքննադատութիւնը պէտք է դարձնել ժողովրդական աւելի լայն մասսաների» սեփականութիւն, այսինքն առիթ տալ բուն իսկ ժողովուրդին, որպէսզի մատնանշէ իր տեսած սխալներն ու վնասակար քայլերը։

Իրականութիւնը, սակայն, շատ աւելի խօսուն է եւ զօրաւոր, քան թուղթի վրայ գրուած բազմաթիւ բանաձեւեր։

Իբրեւ անվիճելի իրողութիւն պէտք է ընդունիլ թէ, ինքնաքննադատութեան սկզբունքի իւրացումը համայնավարներուն կողմէ ունի իր սահմանափակ ըմբռնումները եւ օրէնքները։ Ամէնէն առաջ, վերէն է որ ազդանշան կը տրուի այս կամ այն ուղղութեամբ քննութեան սկսիլ եւ հետեւաբար առիթ կ՚ընծայուի պաշտօնական քննիչներու հրատարակութեան տալ հաւաքուած փաստերը։

Երկրորդ՝ քննադատութիւնները կը զարդանան նոյն օրինակ եւ կաղապարուած բանաձեւերով, զուրկ անհատական ազատ խարազանումներէ։

Այս երկու պարագաները արդէն ցոյց կուտան բովանդակ պատկերը համայնավար ինքնաքննադատութեան իրական ըմբռնումին։

Ասոր հակառակ, իրենց պնդումները ոչինչ կը փոխեն կացութենէն։ Որովհետեւ անհնար է լսել որեւէ քննադատական խօսք, բուն վարի խաւերէն, նոյնիսկ պաշտօնական քննադատներէն, եթէ ազդանշան տրուած չէ գերագոյն մարմիններուն կողմէ։ Իսկ եթէ երբեմն գտնուին յանդուգն եւ իրենց կուսակցութեան պաշտպանած սկզբունքներուն հաւատացող միամիտներ, անոնք ալ կ՚ենթարկուին ամենախիստ հալածանքներու եւ պատիժներու։

Ամիսներ առաջ խօսած ենք այսօրինակ դէպքի մը մասին։ Երբ մեր երկրի «պատասխանատու գործիչներէն» Պետրոսեան անուն մէկը — եթէ չեմ սխալիր — փաստացի ներկայացնելով արհեստակցական խանութներու ողբալի վիճակը, կ՚ընէր իր պարզ եւ բնական ցուցմունքները, խիստ կերպով դատապարտուեցաւ «Խորհր. Հայաստան»ի մէջ, կարեւոր գործիչի մը, Ե. Հրանդի կողմէ, իբրեւ «աջ օպորտունիզմ», ի հարկէ սպառնալիքներով։ Նոյն Ե. Հրանդը այս անգամ ալ կ՚ըսէ, բոց կը թափէ մէկ ուրիշ համայնավարի Մկրտչեանի հասցէին, «սխալները վճռականօրէն ուղղելու համար» վերջերին կողմէն գրուած յօդուածի առթիւ։

«Երկու տարուց աւելի է, կ՚ըսէ Մկրտչեանը, քաջ կուսակցութիւնը մեր աշխատանքների որակը բարձրացնելու որպէս կարեւորագոյն միջոց առաջադրեց ինքնաքննադատութեան լոզունքը։

Վերջին ամիսների փորձը ցոյց տւեց, որ այդ ուղղութեամբ մենք դեռ շատ քիչ նուաճումներ ունենք։»

Եւ որպէս հաստատում իր պնդումներուն, կը շարունակէ,

«Հէնց այս փաստը, որ սխալներն ուղղելու մասին (Հաւաքականգիւղատնտեսութեան առթիւ Ս. Թ.) մինչեւ Համկոմկուսի կենտկոմի որոշումներն ու ընկ. Ստալինի յօդուածները մեզանում համարեա ո՛չ մի քննադատական բացարձակ խօսք չէր ասւում, ինքնաքննադատութեան լոզունքի վատ կիրառման լաւագոյն ապացոյցն է հանդիսանում։» («Խ. Հայաստան», մայիս 7)։

Ե. Հրանդ ըստ էութեան չի ժխտեր այս իրական խոստովանութիւնները, ընդունելով որ

«Դեռ ոչ ամենուրեք ինքնաքննադատութիւնը դարձել է աշխատանքի ու պայքարի մեթոդը։ Դեռ ոչ միշտ ինքնաքննադատութիւնը հասցնում է իր գործնական արդիւնքներին։ Դեռ բացառիկ չեն ներքեւից եկող ինքնաքննադատութեան սահմանափակման այն հետապնդելու եւ հալածելու դէպքերը եւլն.։ Մանաւանդ գիւղում դեռ հսկայական խնդիրներ են ծառանում մեր առաջ այդ տեսակէտից, ուր մինչեւ այժմ էլ դեռ թոյլ է ծաւալուած ինքնաքննադատութիւնը»։

Այսուհանդերձ, սակայն, ան Մկրտչեանի «ճիշդ մտքերի կողքին» կը նկատէ «տարօրինակ» մտքեր ալ։ Եւ առանձին ուժգնութեամբ կը փորձէ խորհրդաւոր ձեւերով կասկածելի դարձնել ոչ թէ տրուած փաստերը, այլ անձը, խոստանալով ցոյց տալ թէ «ո՛ւր է ․ ճգնում քարեր նետել» Մկրտչեանը։

Աւելորդ է մխրճուիլ այս բանավէճին մէջ, որքան ալ հետաքրքրական ըլլայ իր յայտնութիւններով եւ մանաւանդ հոգեբանութեամբ։

Ըսենք հոս անգամ մըն ալ, որ սկզբունքէն եւ փաստերէն աւելի ցայտուն գծերով երեւան կուգայ համայնավար պաշտօնական վերաբերմունքը իրական ինքնաքննադատութեան մասին, յանձին Ե. Հրանդի, որ ըստ երեւոյթին «Խ. Հ.» ի՛նքնին սպառնալիքն է բոլոր մոլորուածներուն։

Մարդիկ մէկ կողմէ խրախուսելով ինքնաքննադատութեան ծաւալումը, իբրեւ կարեւորագոյն միջոց իրենց ծրագիրներուն յաջող կիրառման, աններելի կը գտնեն սակայն ամէն տեսակի իրական եւ փաստացի քննադատութիւններ, որոնք կուգան վարի խաւերէն։

Իսկ ասիկա ո՛չ միայն ինքնաքննադատութիւն չէ, այլ աւելի վատ տեսակի բան մը, որուն վարժ են դրամատիրական երկիրներու կառավարութիւններէն նպաստաւորուած թերթերը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԿՐՕՆՔԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐ

Անցնող 6-7 ամսուան ընթացքին, այցելութիւնը ընդունեցինք կարգ մը կաթոլիկ կրօնաւորներու, որոնք մասնաւոր հրահանգներով եւ առաքելութեամբ, կը ղրկուին հոս, Ջարդերէն ու կոտորածներէն հազիւ ճողոպրած ժողովուրդին գլխուն գայլի աւետարան կարդալու եւ զայն առաջնորդելու դէպի արքայութիւն... Կարծես մրցումի են ելած սուրբ կաթոլիկը, քաղդէացիկաթոլիկը եւ այս ամէնուն վրայ թագ ու պսակ՝ հայ կաթոլիկ քահանաները։

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել, որ քաղդէացին եւ սուրիացին չկրցան շօշափելի արդիւնք մը ձեռք ձգել, սակայն կրցան տխուր հետք մը ձգել։ Եկաւ հայ կաթոլիկ քահանան կրէկուար Հէնտիքէ անունով։ Այս Հալէպցի վարդապետը եկած էր complet — ոսկեթել շուրջառով, սաղաւարտով, գաւազանով, երգեհոնով, ընտիր մետաքսէ շինուած շապիկներով եւ սարկաւագով մը։ Անշուշտ այս առարկաները մէկտեղ կը պատրաստէ, իր առաքելութեան մասնաւոր հանդիսութիւն մը եւ փայլ մը տալու համար, շլացնելով գիւղացիներուն աչքերը։

Հայ կաթոլիկ վրդ ը ընդհանուր պտոյտ մը կատարած է արդէն Սուրիոյ հարաւ-արեւելեան կողմը։ Հանդիպած է Ճասապլոս, Արաբ Փունարի, Թէլ-Ջիպիար, Րէս-իւլ Այն, ու յաջորդաբար պիտի այցելէ Գամիշլի, Հասիչէ, Ախըր-գափու, Տէր Զօր, Րագգա ու յետոյ պիտի վերադառնայ Հալէպ, անշուշտ նպաստաւոր տեղեկագիր մը ներկայացնելու համար իր մեծաւորին կը լսենք, թէ Արաբ-Փունարի մէջ յաջողած է 17 տուն կրօնափոխ ընել, Թէլ-Ապեատի մէջ քանի մը տուն։ Անշուշտ յաջորդ վայրերուն մէջ ալ պիտի յաջողի աւելի կամ նուազ տգէտներ որսալով ստուարացնել Պապին հետեւորդներուն թիւը, ի փառս Վատիկանի ինքն ալ բարձրանալով վարդապետութենէ եպիսկոպոսութեան։

Հերու, դարձեալ այս էջերուն մէջ էր որ հնչեցուցինք ահազանգը, տեղեակ պահեցինք մամուլը եւ ազգային իշխանութիւնները՝ կատարուող խլրդային աշխատանքներու մասին։ Եւ սակայն, մինչեւ այսօր ալ ո՛չ հետաքրքրուողներու հանդիպեցանք, ե ոչ ալ դրական լուրջ աշխատանքի։ Մեր ժողովուրդը դարձած է տեսակ մը «լքեալ գոյք»։ Խաղալիք՝ նոյնիսկ հայ անունը կրող գիշատիչներու ձեռքը։ Մեր՝ հայ կաթոլիկ եւ բողոքական կղերականները անգամ մը իրենց որսը ձեռք անցնելէ յետոյ, կը խաղան, կը զուարճանան, վերջապէս կը սպաննեն զայն թէ՛ բարոյապէս, թէ՛ ազգայնապէս, ու կը յանձնեն օտարին ձեռքը։ Ի՛նչ փոյթ իրենց, կը բաւէ որ իրենք վարձատրուեցան, կշտացան, ամսականի յաւելում եւ աստիճանի բարձրացում ունեցան։ Թող հայ ժողովուրդը տրորուի, այլասերի, կորսուի, կը բաւէ որ իրենք հաւատարմօրէն կը ծառայեն օտարին շահերուն։

Եւ այս ամէնէն հայ ժողովուրդը ի՛նչ կը վաստկի — Անշուշտ ոչինչ։ Կրօնքի անունով խօսող գոյնզգոյն ասպետնե՛ր, պարապ խօսքի վաճառականնե՛ր, ձեռք պահեցէք ձե՛ր Աստուածն ալ, ձե՛ր կրօնքն ալ, ձեր տափակ աղօթքներն ու սնամէջ քարոզները։ Ի՛նչ տարբերութիւն ունիք դուք թուրքէն եւ պոլշեւիկէն։ Չէ՞ որ անոնք ալ կ՚աշխատին հայը ուծացնել, այլասերել ու դարձնել զայն «հայմաթլըզ», անհայրենիք։

Տո՛ւնդ քանդուի, ռուսական պոլշեւիզմ, ցրուեցիր մեզ աշխարհի չորս կողմերը, աւեր աւերակ դարձուցիր մեզ, եւ տակաւին կը յամառիս այդ տխուր դերիդ մէջ, «համայնացում» խաղալով։

Բացէ՛ք իւրաքանչիւր հայուն սիրտը, հոն ինչե՞ր պիտի կարդաք՝ ի՛նչ անէծքներ, եւ ի՛նչ արդար գայրոյթներ կուտակուած են այդ խոնարհ, աշխատաւոր բազմութիւններու սրտին խորը։ Շիտակը իրար կ՚արժէք — Հայ կաթոլիկ-բողոքական եւ հայ բոլշեւիկներ։

Ո՞ր մէկ ցաւին մասին ժտաբէ ու խորհի այս հազար-հազար անգամ տանջուած, տառապած ժողովուրդը, իր հացին խնդի՞ն վազէ, զինք հիւրընկալող ժողովուրդներու չկամ վերաբերմունքի՞ թէ այլասերման մասին խորհի։ Պակաս էր միայն կրօնական մարդորսութիւնը։

ԱՐՇԱԿ

Ց. Գ. — Մարախի արշաւի ենթակայ է Սուրիոյ այս մասը ամիսէ մը ի վեր։ Հեղեղը թէեւ ցանքերուն չկրցաւ վնաս պատճառել, սակայն բանջարանոցի պարտէզները աւլեց տարաւ, հակառակ կառավարութեան թափած ջանքերուն։ Ժողովուրդը մինչեւ իրիկուն պարտէզներու մէջ, ոտքի վրայ ձեռքի գաւազանին լաթ մը կապած՝ կը ճօճէ օդին մէջ, որպէսզի փախցնէ մարախները, բայց այնչափ շատ են, որ անկարելի է առաջքն առնել։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 17ին, Պրիան, յուշագրով մը 27 եւրոպական անկախ պետութիւններու պարզեց իր ծանօթ ծրագիրը համեւրոպական դաշնակցութեան մասին։

Յուշագրին սկզբունքները այնքան պարզ եւ մատչելի են, որ վիճաբանութեան շատ քիչ նիւթ կը պահանջեն։ Ամէն բանէ առաջ, կը շեշտուի եւրոպական պետութիւններուն աւելի սեղմ եւ համերաշխ յարաբերութիւնը։ Այսինքն, «դաշնակցիլ՝ ոչ թէ իրարու մէջ ձուլուելով, այլ միանալով այնպէս, որ կարելի ըլլայ յարգել իւրաքանչիւր պետութեան գերիշխանութիւնը իր ազգային սահմաններուն մէջ, եւ վայելելով հանդերձ դաշնակցային արտաքին քաղաքականութեան առաւելութիւնները, իւրաքանչիւր պետութիւն ներքնապէս ազատ ըլլայ իր փափաքած իրաւակարգը հաստատելու։

Այսպէս, եւրոպական դաշնակցութիւնը պիտի ունենայ զուտ տեղական հանգամանք։ Միջազգային քաղաքականութեան մէջ ան ուղղուած չպիտի ըլլայ միւս ցամաքամասերուն դէմ եւ իբրեւ երաշխիք պարտի ենթարկուիլ Ազգերու Դաշնակցութեան գերիշխանութեան, նոյն իսկ եւրոպական դաշնակցութեան մասնակցելու իրաւասու են այն պետութիւնները միայն, որոնք Դաշնակցութեան անդամ են։ Ուրեմն, Եւրոպան դաշնակցելով ոչ թէ գերակայութեան մրցակից մը պիտի դառնայ Ազգերու Դաշնակցութեան, այլ եւրոպական արժէք ունեցող հարցերու մէջ, անոր մասնագէտ օգնական մը։

Ունենալով նաեւ իր կեդրոնը Ժընեւի մէջ, համեւրոպական գումարումները վարչական կապը ձեւաւորուած պիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան կազմին վրայ։ Պարբերական եւ բացառիկ հաւաքոյթներ, ներկայացուցչական գործադիր մարմին մը եւ բազմաթիւ մասնախումբեր։ Նախագահութիւնները եւ քարտուղարութիւնները պիտի ընտրուին փոխն ի փոխ եւ պիտի պատկանին այն ազգութեան, ուր կը գումարուին։

Քաղաքական ամէն միութիւն բնականօրէն պիտի յանգի նաեւ տնտեսական միութեան։ Բայց մատնանշելով հանդերձ, որ քաղաքական հարցերը պիտի գերադասուին տնտեսականներէն, Պրիան կը նախատեսէ տնտեսական համագործակցութեան ճիւղեր ալ հաղորդակցութեան, աշխատանքի, հանրային առողջութեան, արտադրութեան, գիներու աժանացման, դրամներու կայունացման ստորաբաժանումներով։

Ահաւասիկ Պրիանի առաջադրած գլխաւոր սկզբունքները։ Առաջին ակնարկով, Նոր միութիւնը կը թուի ըլլալ ազգերու դաշնակցութեան մէկ մանրանկարը։ Արդեօք նաեւ, անոր պէս, թոյլ եւ արարողական գոյութի՞ւն մը քարշ պիտի տայ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ծնած համատարած սպանդի վազորդայնին, մէկ գերագոյն նպատակ ունի — արգիլել պատերազմը։ Ան ժխտող կամ բացասող միջազգային գործիք մըն է, ուստի անկատար եւ նոյնիսկ վտանգաւոր, երբ հաւանական պատերազմի մը տեւական մտավախութիւնը կը սնուցանէ։

Դարերու տեւողութեան, համաձայնութիւններ եւ զինակցութիւններ կնքուած եւ քակուած են միայն պատերազմի նպատակին համար։ Անոնք միացած են աւելի լաւ պաշտպանուելու կամ հարուածելու համար։ Այնքան սահմանները գծուած ու սրբագրուած են, որ այսօր Եւրոպայի իսկական դիմագիծը անճանաչելի դարձած է։ Ան կորսնցուցած է իր ոսկեդրամին կէսը, եւ քաղաքական ազդեցութիւնը այն աստիճան, որ դեղին (չինական) վտանգը իրեն ասպարէզ կը կարդայ։

Եւրոպան եթէ կը փափաքի վերստանալ իր հմայքը եւ ուժը, իր ստեղծագործութիւնները եւ իր պատւոյ տեղը, պէտք է ամէն բանէ առաջ ինքզինք կարգի դնէ, խնայէ եւ կազմուի։ Ուստի պէտք է դաշնակցի։

Ազգերու Դաշնակցութեան ճառած «խաղաղութենէն» աւելի, Եւրոպան կը կարօտի երջանկացնող խաղաղութեան մը։ Դաշնակցած եւրոպական ցամաքամասը պիտի ըլլայ խաղաղ եւ երջանիկ։

Օ՛հ, գիտեմ, լաւատեսութիւնը վտանգաւոր է։ Եւրոպայի մէջ թունաւոր կազերու պահեստներ կան տակաւին։ Եւ Լիվորնոյի ու Ֆլորենցայի ճառերը շարունակելի են։ Ռուսիան անդադար կը սպառազինուի։ Գերմանիա անհաշիւ կը ծախսէ եւ խորամանկ Անգլիա — նոյնիսկ աշխատաւորական — կը կասկածի ամէն երեւոյթէ։

Պրիանի յուշագիրը կամովին աննկատ կը ձգէ ընդհանուր զինաթափումի, մշակոյթի, ընկերային վարչաձեւի եւ գաղութներու տիրապետութեան նման հրատապ հարցերը։

Եթէ, Եւրոպայի դաշնակցութիւնը պիտի կազմակերպուի, ապահովութեան կամ քաղաքական դաշինքներու եւ կամ մաքսային համաձայնութիւններ[...] վրայ, ապահովաբար դեռ գոյու[...] թիւն չառած, մահուան դատա[...] պարտուած պիտի ըլլայ։ Ռազմա[...] նաւերու տարողութիւնը կրճատե[...] լու եւ մաքսերու սակարգու[...] փորձերը շատ թարմ են վերստ[...] կրկնելու համար։

Իսկ եթէ դաշնակցիլ պիտի նշանակէ կարմիր աշխարհակալութեան նման բացարձակ կեդրոնացում մը, ուր U. R. S. S.-ի ցուցակին տակ աշխարհագրական եւ ազգային սահմանները պիտի վերածուին պարզ անուանակոչումներու եւ պիտի նուիրագործեն տիրապետողի ուժգնութիւնները, եւ կամ պիտի ամրապնդուին դրամատիրական կարգերը, ամբողջ Եւրոպան վերածելով հսկայական տիպարով գործարանի մը, այսպիսի վտանգաւոր միութենէ բիւր անգամ նախընտրելի է, որ Եւրոպան մնայ իր ծաղրելի ազգայնականութեան մէջ բաժան-բաժան։

Բարեբախտաբար, այնքան հեռու ենք այդ հեռանկարէն, այնքան հեռո՜ւ, որ այսօր, առանց վտանգի կարելի է, սահմանէ-սահման, Եւրոպայի ժողովրդավար եւ ընկերվարական դաշնակցութեան նշանախօսութիւնը հիւսել։

Պրիանի յուշագիրը անոր նախերգա՞նքն է արդեօք։

ԱՐՍԷՆ Կ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ (սեփ. թղթ.) — Յունիս 1, կիրակի օրը քաղաքիս թաղական խորհուրդի հրաւէրով, մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 12րդ տարեդարձը «Արաքս» սրահին մէջ։

Եկեղեցական արարողութեան վերջանալուն, արդէն սրահը լեցուած էր երկսեռ հայրենակիցներով, այնպէս որ հետզհետէ հասնող հանդիսականները հարկադրուեցան ոտքի մնալ սրահին մէջ թէ՛ գաւիթը եւ թէ՛ սանդուղին վրայ։

Հանդէսին կը մասնակցէին «Բնար» երկսեռ երգչախումբը, «Երեւան» Միութեան փանֆարը եւ քանի մը երկսեռ արտասանողներ։ Հանդէսը սկսաւ ու[...] ժաններէն երգով մը, որմէ յետոյ փանֆարը նուագեց «Մեր հայրենիք»ը։ Ապա փոխն ի փոխ տեղի ունեցան համապատասխան արտասանութիւններ, երգեր եւն.։

Հանդէսի միջոցին հանդիսականներուն բաժնուեցաւ ընկ. Գ. Նժդեհի «Իմ դաւանանքը», որ կը պարզէ Դաշնակցականի հաւատամքը։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Գ. Նժդեհ, որ բացատրեց Մայիս 28ի գաղափարականը, ծանրացաւ սեփական հայրենիքի անհրաժեշտութեան վրայ, գեղեցիկ օրինակներով պարզեց շատ մը բռնակալութիւններու տապալումը եւ յուսադրեց ժողովուրդը վաղուան յաղթանակի մասին։

Հանդէսը փակուեցաւ փանֆարին «Յառա՛ջ նահատակ»ով։

*** Նոյն օրը ցերեկէն վերջ դարձեալ նոյն սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական կազմի եւ համակիրներու ժողով մը՝ նախագահութեամբ ընկ. Նժդեհի։ Այս առթիւ հանդիսաւորապէս 34 երդ[...] տարուեցաւ նորընծայ երիտասարդներու եւ տիկիններու երդման արարողութիւնը, ջերմօրէն ծառայելու դաշնակցութեան դրօշին եւ անոր ջոցաւ հայ անկախութեան տենին։

Կարապետ Մելքոսի կողմէ[...] կողմէ ընկ. Ս. Սարունի ող[...] խօսք ըսաւ նորընծաներու[...] շեշտելով որ իրենց բոլոր[...] րողութիւնները եւ նոյնիսկ կե[...]

...է՝ կը պատկանին Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետապնդած գաղափարին։ Ջերմ ծափերով եւ ...ութեամբ վերջացաւ հանդէսը։

...Դաշնակցութիւնս գրած պատասխանին ... ձմացայ որ երեք երիտասարդներ եւս ինքնաբերաբար ...ած են Դաշնակցութեան մէջ ...անագրուելու։

ՄԷՆՕ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻՆՉԵՒ ՈՐ ԿԱՂԻՆԸ ՀԱՍՆԻ…

...կիրասոնի նախակրթարաններու ...ուսուցիչները փետրուարէն ...ր ամսական չեն առած։ Պատ...ը այն է որ կաղինի բերքին ...ման հետեւանքով տուրքեր... 100էն 30ի միայն կարելի ... է գանձել, եւ նահանգային ...ռազոյցը դժուար կացութեան ...մատնուած է։ Այս վիճակը ... շարունակուի մինչեւ սեպտեմբեր, երբ կը հասնի կաղինի բերքը։

...րթական գործավարութիւնը ...ի առած է այս պարագան եւ ...ուցիչները դժուարին կացութեփրկելու համար կառավարու...ն առաջարկած է որ 54 հազար ոսկիի փոխառութիւն մը ըլ... Կիրասոնի կուսակալութեան։

...ՄԱԻՐՋՆԵՐՈՒՆ ՀԱՍՈՅԹԸ

...կամուրջին անցագինը ջնջուելէ վերջ, պաշտօնէութենէն մեծ ...մը անգործ մնացած է եւ ուրիշ ...ներու գրուած։ Այս կեր... կամուրջին համար եղած ...երէն 80 հազար ոսկի կը ..., ինչ որ հասոյթի բաժնին ... նոյնչափ առաւելութիւն մը ...նշանակէ։

Անցագիներու գանձումով, ... կամուրջներէն տարեկան ...0 հազար ոսկի հասոյթ կը գո...ար, եւ որովհետեւ այս հա...յթը — եւ աւելին — ապա...ուած է արդէն անցագնի փո...էն գանձուող 30 փարաներով, ...ապապետութիւնը հասոյթի ... առաւելութիւն մը ձեռք ...ած կ'ըլլայ։

ԹՈՒՂԹԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Թուղթի գործարան մը շինե...ները վերջերս սկսած է զբա...ել շահակից շրջանակները։ ...ղթի շինութեան համար ան...ժեշտ բոլոր նախանիւթը առա...էն կը գտնուի երկրին մէջ։ ...պէս, տարեկան 3 միլիոն քի...րջի կտորներ կ'արտածուին, ...ր, կտաւատի, բամպակի եւ ...րդի բերքն ալ յայտնի է որ ...րեւոր քանակութեան մը ...նին։

Մաքսային վիճակագրութիւններու համաձայն, տարեկան մի...ջին հաշուով 5ուկէս միլիոն ոսկիի թուղթ կը բերուի օտար երկիրներէ։

"ԱՆՈՒՆԸ ԿԱՅ ԻՆՔ ՉԿԱՅ,,

Այս խորագրին տակ, «Ազգ»-ն կը գրէ.

— Տնտեսական տագնապ, տնտեսական պայքար, տնտեսական ծրագիր, տնտեսական միութիւն… Երկրին մէջ տնտեսականի խօսքեր մըն է կ'երթան։ Ամէն ոք տնտեսագիտութենէ կը ճառէ, տարօրինակ բան, սակայն, միակ հաստատութիւն մը կայ որ տնտեսական տագնապին, տնտեսական պայքարին, տնտեսական ծրագրին ու բոլոր տնտեսական բաներուն բնաւ չի խառնուիր։ Այս հաստատութեան անունն է «Տնտեսական Բարձրագոյն Խորհուրդ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋՈՒՐ

Ամրան տաքերը սկսան Հայաստանի մէջ եւս։ Հողը հետզհետէ կը ցամքի եւ կը չորնայ։ Եւ կը ռստկանայ ջուրի պակասը։

Պահ մը վախ կար, որ գարնան առթիւ գետերը կը յորդին եւ ողողում կը պատահի։ Սակայն միայն Ղամարլուի շրջանին մէջ էր, որ ողողում տեղի ունեցաւ եւ աննշան վնասներ պատճառեց։ Ուրիշ շրջաններու մէջ գետերը խեղճ էին այս տարի։

Արդէն ջուրը քիչցած է շատ մը գետերու մէջ։

Քասախ, Վէդի-Չայ եւ գեառնի-Չայ գետերը քիչ ջուր ունին, նոյնպէս Այղըր լիճը։ Աշխատանքներ կը կատարուին Ղարասու գետին ջուրը տանելու դէպի լիճ։

Թէեւ ջուրը կը պակսի, բայց ոչ ոք կը մտածէ խնայողութեան մասին։ Վաղարշապատի եւ Ղամարլուի մէջ գիւղական խորհուրդներու նախագահները ջուր գողնալով ջրեր են իրենց պարտէզները, կոլխոզի նախագահներն ալ բամպակ ջրելու պատրուակով ջուր առեր եւ ջրեր են ուրիշ մշակութիւններ։ Ոչ համապատասխան մարմինները կը մաքրեն ջուրի առուները եւ ջուրը անընդհատ կը վազէ առուներէն դուրս, ոչ անասնապահները ուշադրութիւն կ'ընեն՝ երբ ոչխարները կը քանդեն առուներուն եզերքները, ահա թէ ինչո՞ւ ջուրը աւելի եւս կը պակսի, կը գանգատի «Խորհ. Հայաստան» (27 մայիս)։

*** Մոսկուայի Կեդր. Կոմունալ դրամատունը որոշած է Հայաստանի տալ 390,000 րուբլի, իբրեւ փոխառութիւն ջրմուղներու շինութեան համար։

ՍՏԱԼԻՆԻ ԴԷՄ

Ղարաբաղի մէջ եւս գործադրուեցան նոյն բռնութիւնները, սպառնալիքները եւ աքսորները՝ կոլխոզներու կազմակերպութեան առթիւ։ Ու երբ Ստալին հրաման տուաւ նահանջել, տեղական կոմիտէն չուզեց մտիկ ընել, նոյնիսկ պատասխանատու քարտուղար Քարամեան «Խորհրդային Ղարաբաղ» թերթին մէջ քննադատեց Ստալինը։ Տեղական կոմիտէի անդամներէն Ստեփանեան բոլոր «սխալները» եւ «քեալլագեօզութիւնները» վերագրեց Կեդր. Կոմիտէին, յայտարարելով թէ «Կեդր. Կոմիտէն իր հետեւած գիծով դասակարգը դասակարգի դէմ հանեց գիւղերուն մէջ»։

Երկուքն ալ դատի տակ առնուեցան։

ՌՈՒՍԻԱ

ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՒԱՏԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ

«Վոլքսվիլ» թերթը կը գերթէ 5 եւ 20 փետրուարի. Ֆիզիքական չարչարանքներու ենթարկուեցան 160 կոմունիստ ընդդիմադիրներ, որոնք բանտարկուած էին Վէրխնէ Ուրալսկիի մէջ, պարզ այն պատճառով որ բողոքած էին բանտարկութեան դաժան եղանակին դէմ։ Ի՞նչպէս են այդ ֆիզիքական չարչարանքները։ Երբ սառեցնող ցուրտ մը կ'ընէր, բոլոր բանտարկեալները լոգանքի ենթարկուեցան սառած ջուրով։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ

Կերենսկիի թերթը «Տնի» կը հաղորդէ թէ շարունակ գործադուլ կը սարքուի Ռուսիոյ զանազան շրջաններուն մէջ։

Այսպէս Ստալինկրատէն (Վոլկայի շրջան) կը գրեն թէ առանց պատճառի գործադուլ կը սարքուի գործարաններու մէջ։ «Ցանկարծ կը տեսնես, որ բանուորները կը ձգեն գործը ու կը մեկնին, ինչո՞ւ, չես գիտեր։ Եւ ահա ճռնշում մը համայնավարներուն վրայ։ Բջիջները ժողովի կը հրաւիրուին։ Ամէնուն կը պարտադրուի վերադառնալ գործի։ Սակայն բանուորները կ'առարկեն թէ կը վախնան եւ չեն ուզեր վերադառնալ իրենց հսկիչներուն մօտ։ Անոնց կ'ընկերացնեն զինուորական ջոկատներ։ Այսպէս կը վերսկսի գործը։ Եւ գործադուլը ձախողած է ժամանակ մը յետոյ կը տեսնես, որ «քովդ աշխատող ընկերդ մեկնած է, ո՞ւր, չես գիտեր»։

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ռուսիոյ ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդին պաշտօնաթերթը կը գանգատի, որ բանուորները յարատեւ տեղափոխութեան մը մէջ են, կուգան ու կը մեկնին։ Մասնաւորաբար Դոնէցի եւ Ուրալի շրջաններուն մէջ, որոնք կը նկատուին բանուորական կարեւոր կեդրոններ։ Նոյն շրջաններուն մէջ, վերջին 6 ամսուան ընթացքին հանքի հորերուն մէջ մտած են 195 000 հոգի, եւ հանքերէն մեկնած են 179 հազար հոգի։ Կացութիւնը աւելի ծանր է Նուսովկայի մէջ, ուր շարունակ բանուորական մակընթացութիւն եւ տեղատուութիւն մը կը նշմարուի։

Ի՞նչ է պատճառը այս երեւոյթին։ Նախ բնակարաններու վիճակը։ Խոշոր գումարներ կը ծախսուին բնակարաններուն համար, որոնց մէջ կը լեցնեն բանուորները, զրկելով օդէ եւ կենսական ամէն յարմարութենէ։ Բանուորները դպրոց չունին իրենց զաւակներուն համար եւ կը ստիպուին քաղաք ղրկել զանոնք մեծ զոհողութիւններով։

Ի վերջոյ, կը ձգեն «բանուորական այդ քաղաքները» եւ կը մեկնին, ուրիշ տեղ փնտռելով հանգստութիւնը, որուն պէտք ունին։

Եւ դեռ բոլշեւիկ թերթեր կան, որ կը խոստովանին թէ բանուորներէ շատեր կը գիշերեն իրենց մեքենաներուն տակ, անշուշտ նախընտրելով նեղ անկողին մը, որ կը տրամադրուի 4 կամ 5 հոգիի։

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

«Տրուդ» բոլշեւիկեան բանուորական թերթը կը գրէ (27 մայիս) թէ կոմունիստ կուսակցութիւնը շուտով պիտի ստեղծէ երկու նոր հաստուածներ. 1.— Խափշիկեան եւ 2.— Արաբական։ Այս նպատակով, համախափշիկեան եւ համարաբական շարժման մը ծրագրին շուրջ խորհրդակցութիւններ կատարուած են վերջերս։

Համարաբական շարժման համար կեդրոններ նշանակուած են Եգիպտոսը, Սուրիան, Պաղեստինը, Հիւսիսային Ափրիկէն եւ Իրաքը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (սեփ. թղթ.)— Բարձր Հայքի Հայրենակցական եւ Երիտասարդաց Միութիւնները Լը Պոն Թէաթրի ընդարձակ սրահին մէջ սարքեցին երեկոյթ մը Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին առթիւ։ Ներկայ էին չորս հարիւրէ աւելի հայրենակիցներ։ Կը նախագահէր Պ. Յովհ. Սահաթճեան, որուն բացման խօսքէն յետոյ, երիտասարդներու կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Մ. Գաբրիէլեան արտասանեց «Ուխտաւոր»ը՝ Պետոյի եւ ընկերներուն յիշատակին։ Միութեան անդամներէն Քէչէճեան արտասանեց ուղերձ մը՝ ձօնուած Անդրանիկին։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Աբոյեան, որ դասախօսութիւն մը կատարեց Ա. Ահարոնեանի գրականութեան մասին, կարդալով ամբողջ կտորներ, «Խաւարես, լուսին», «Պատիւը» եւն.։

Դերասան Յ. Ուզունեան արտասանեց «Արցունքի Հովիտ»էն «Արսլան»ի մենախօսութիւնը։ Վերջին խօսողն էր Ա. Արծնեան, որ ծանրացաւ հայ լեզուի արժանիքներուն վրայ։ «Գրական ֆոնտ»ին ի նպաստ աճուրդի դրուեցաւ յոբելեարի մեծադիր մէկ նկարը, որ բարձրացաւ հազար ֆրանքի։

Բարձր Հայքի Միութիւնները այս առթիւ նուէրներ պիտի տրամադրեն գրական ֆոնտին։

Երեկոյթը փակուեցաւ տէր եւ տիկին Ղազարեանի «Ես տիկին եմ» քրքջալից զաւեշտով։

Ս. Միլտոնեան

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Սուրաբեան խումբը մէկ տարիէ աւելի, Եւրոպայի զանազան մեծ քաղաքները շրջան ընելէ յետոյ, չէին անտեսած մեր փոքրիկ ու այլասերման ենթակայ գաղութը։

Կիրակի օր «Սալ տը ժան տ'Արք»ի մէջ ներկայացուց «Արշին մալ ալան»ը։ Ներկայ էր ամբողջ գաղութը։

Բայց ի՜նչ պարտականութիւն մը կատարած կ'ըլլային մեծ քաղաքներու հայ թատերական խումբերը, գէթ տարին երկու անգամ այս կողմերը շրջան ընելով։

Սարգիս

ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒՆ ՏՕՆԸ

Կիրակի օր Վէնսէնի օդանաւային կայանին մէջ տեղի ունեցաւ օդանաւերու տարեկան հանդէսը։ Կը մասնակցէին 300 օդանաւեր։ Օդը գեղեցիկ էր եւ բազմութիւնը անհամար։ Կատարուեցան զանազան մրցումներ, թռիչքի խաղեր, որոնց կը մասնակցէր նաեւ հայ օդանաւորդ մը, Դաւիթ Թոսմասեան, անդամ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վալանսի Մասնաճիւղին։ Մեր երիտասարդ օդանաւորդը Վալանսէն Փարիզ եկած էր օդանաւով։ Հրաւիրագիր մը ղըրկուած էր նաեւ Յառաջի։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 9 յունիս.— Երէկ մեր մարզիկներէն Ժիրայր Խթիկեան քաղաքիս մէջ տեղի ունեցած մեծ մրցահանդէսի մը ընթացքին ձեռք բերաւ փայլուն յաջողութիւն մը։

Հայ մարզիկը կը մասնակցէր գունդ նետելու մրցումին, որուն մաս կ'առնէին Ալպեաններու շրջանի մարզիկներէն զատ, Լիոնի բոլոր լաւագոյն նետողները։

Խթիկեան ոչ միայն կրցաւ յաղթել իր հակառակորդներուն, այլ եւ հաստատեց նոր մրցանիշ մը 7 քիլօ 250 կրամ երկաթը նետելով 13 մեթր 15 ս. հեռու։

Մեր մարզիկը իր ձեռք բերած այս արդիւնքով կը կոտրէ իր նախկին մրցանիշը 35 սանթիմեթրով, ինչպէս նաեւ՝ Ալպեաններու ֆրանս. չափանիշը՝ մեծ տարբերութեամբ մը։

*** Նոյն օրը մեր անդամներէն Վազգէն եւս մասնակցեցաւ բարձր ցատկելու մրցումին, առանց սակայն կարենալու յաջող արդիւնք մը ձեռք բերել։ Այս մրցումէն յաղթական ելաւ Գլօտ Մէնար՝ Ֆրանսայի արդի ախոյեանը։

*** Յառաջիկայ կիրակի, 15 յունիս, մեր մարզիկները կը մեկնին Շամպէրի, Սավուայի պատմական մայրաքաղաքը, մասնակցելու համար տեղական մարզահանդէսին։

Վ. Մ.

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ

Տօրտոսայի դիտարանին տնօրէնը Ռոտէս վերջերս Գիտութեանց կաճառին ներկայացուց զեկոյց մը, ուր կ'ուսումնասիրէր 1,944 երկրաշարժներ, վերջապէս դիտողութեանց երկար եւ հետաքրքրական շարք մը, զոր արձանագրած էր 1914—1929։

Ըստ այս զեկոյցին, երկրաշարժին ցնցումները կը պատահին ընդհանրապէս ցերեկ ատեն, եւ մասնաւորաբար ժամը 17 յետոյ մինչեւ առտուան ժամը 4։ Կը նշանակէ թէ արեւը մեծ ազդեցութիւն մը կը գործէ։ Եւ Ռոտէս դիտած է, որ երկրաշարժը նուազ տեղի կ'ունենայ, երբ արեւը կը լուսաւորէ խաղաղական եւ հնդկական ովկիանոսներուն ընդարձակ տարածութիւնները։

Այսպէս 247 շարժ տեղի ունեցած է ժամը 7—11, եւ 391 շարժ՝ ժամը 19—23։ Տարեկան հաշիւով, 1,144 շարժ՝ ապրիլէն մինչեւ սեպտեմբեր, եւ 800 շարժ՝ սեպտեմբերէն մինչեւ ապրիլ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 37 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

...Աւոյի կինը ամբողջ յեղափոխականներուն մայր էր, ...եւ բոլոր հայութեան։ Ով ըլ...ր, թող ըլլար՝ երբ նրա շէմ...էց ներս մտնէր, առանց հաց ...րցնելու՝ դուրս չէր թողնի։

Թէ՛ դա եւ թէ՛ իր զաւակ...րը Աւոյի կտակը մինչեւ ...904 թիւը առանց պակասի ...տարած են։ Վերջին տարի...րս կինը աչքերէն կուրա...ծ էր։

Երկրորդ օրը Սերոբ, Գուրգէն եւ բոլոր զինուորներս գա...ինք Կէլիէկուզան։ Գուրգէնը ...նչեց մեզ բոլորիս եւ հաշիւ ...պահանջեց։

Ինձ ամսուան մէջ ինչ որ ...ցեր էի կամ ծախսեր էի, ...մասին հաշիւ տուի, նաեւ ...անձնեցի 9 արծաթ դրամ։

Սերոբն ու Գուրգէն կանչե...ին Կէլիէկուզանցիք, ժողով մը ըրին։ Աղջիկ փախցնողներու կողմը զանազան պատճառներով կ'ըսէին. «Մենք չենք ընդունիր ձեզ»։ Գուրգէն ըսաւ. «Ընդունիք ալ, չընդունիք ալ՝ պիտի մնամ»։

Կէլիէկուզանէն անցանք Խըթան։

***

Գուրգէնն ու Սերոբ Սասուն գալու ժամանակնին անցեր են Ալւարինճ գիւղէն։ Ալւարինճցի երկու գիւղացի գացեր, մատներ են Մուշ։ Այդ պատճառով Դալիբ էֆէնտին (*) 30 ոստիկանով Վարդան վարդապետի եւ Բաղաքական ժողովի անդամներուն հետ եկաւ Սէմալ, կանչեց բոլոր գիւղերի ռէսն ու մէջլիսները եւ առանձին առանձին քննութեան ենթարկեց։ Սասունցիք չեն կրցեր ուրանալ, հէնց այդ պատճառաւ, որ քններ է առանձին-առանձին եւ ըսեր են.

«Մեր հովիւները Կորշիկայ սարը տեսած են մի խումբ բազմութիւն, գլուխներնին փափախ եւ սրտի վրայ ալ մախաթի նման ինչ որ բաներ կը փայլէին (իբր թէ չեն հասկնար ինչ կը փայլէին)։ Դէ՛հ, չգիտենք, ի՞նչ մարդ էին։ Հովիւները եկան մեզ լուր տուին, գացինք սարը՝ մարդ չտեսանք, դարձանք մեր տուները»։

«Քանի՞ օր առաջ տեսած են ձեր հովիւները էդ մարդիկ»։

«Երեք օր առաջ»։

Կարգը եկեր է Ախպեցի ռէս Խէչոյին, որ կեանքի մէջ շատ փորձառու մարդ էր, կ'ըլլար 80 տարեկան։ Նա նստած է եղեր Դալիբ էֆէնտիի եւ Վարդան վարդապետի քով, վրան ձգած արաբի մաշլախ մը, ձեռքին ալ երկար չիբուխ մը եւ կը ծխէ եղեր։ Այդ ատեն եկած են մաս մը Թարկանցի աշիր եւ միւս կողմէն ալ Խարզանցի Բշարի Խալիլ։ Ջիւաւորները արտերը կոխկռտել կուտային, իսկ Խալիլը եկեր, նստեր է Դալիբ էֆէնտիի քով։

Ռէս Խէչօն շատ կը չարչարեն հարցաքննութեան մէջ. Նա շատ համբերող էր, շատ ալ բարկացոտ։ Նա կը պոռայ Խալիլի վրայ.

— Դու երբէկ էր տանը լակը կը լկէիր, եղար մարդ՝ դո՞ւն ալ եկար վրաս կը խօսա՞ս։

— Դու ինծի գիտե՞ս, ես ո՛վ եմ,— կ'ըսէ Դալիբ էֆէնտին։ Ես քեզ չէ, քո պապդ ալ, քո ջոջ պապդ ալ կը ճանչնամ։

— Ի՞նչ պիտի ընես. շատ շատ գլուխս պիտի կտրես, ափ մը արիւն պիտի երթայ… Ես էդոնց (ֆէտայիներու) բոլորի պապը չեմ, որ խաբար հասկցնեմ։ Թագաւորի թեւն երկար է. էդոնք սինոր (սահման) անցեր եկեր են։ Էդոնք թռչուն են՝ 100 աշիրի միջով անցեր են, հազար սարերով անցեր են, եկեր են էս սարերը ղըեր, վաղն ալ կը թռնին ուրիշ սարեր, ես կրնա՞մ էդոնք բռնել. քու ձեռքէդ գա՞յ՝ բռնէ։

Խէչօն էս խօսքերն ըսած ատեն՝ պոռալով կը խօսայ եղեր, չիբուխն ալ գետինը կը թխթըխկացնէ եղեր։

Ժողովուրդը սարսափի մէջ էր։ Դալիբը տեսաւ, որ հետեւանքը վատ պիտի ըլլայ՝ խռովարկութիւնը քիչ մը մեղմացուց։ Բոլոր ժողովուրդը տարաւ եկեղեցի լցուց, երդում տալ տուաւ։ Այս բանը 7-8 օր տեւեց։

Մուսթաֆա փաշա Վարդան վարդապետի լաւ ծանօթ ըլլալով, նաեւ գիտնալով, որ Հրայրն ալ յեղափոխական է, ըսեր էր, որ Հրայրը երթայ մի կերպ համոզէ Սերոբը, որ իրեն խմբով հեռանայ Սասունէն։ Հրայրն եկաւ մեր քով, պատմեց կատարուածները եւ վերադարձաւ։

Մինչեւ Հրայրի տուն դառնալը Ղազախեցի Սաքօն իր ընկերով բռնուած էր Ղըզըլ Աղաճ գիւղը։

Այսպէս է եղեր։ Սաքօն, Մշեցի Տիգրանը եւ Ալիջանայ Մխիթարը Էրզրումէն եկած են Ս. Կարապետ, Ս. Կարապետէն Ղըզըլ-Աղաճի տակը։ Տիգրանը թողուցած է երկուքին հովիտ մը եւ ըսած է. «Դուք մնացէք հոս՝ ես երթամ գիւղ, տեսնամ ինչ կայ, ինչ չկայ. յետոյ մարդ ղրկեմ, որ ձեզ բերէ»։

Նա կ'երթայ գիւղը և իսկոյն մարդ մը կ'ուղարկէ։ Այդ մարդը Սաքոյին եւ Մխիթարին բերելու ատեն՝ կ'անցնի քիւրդ Ճազայիր աղայի տան առաջքէն։ Ճազայիրը կը տեսնայ այդ օտարական մարդիկ եւ կը կանչէ իր քովը։

«Դուք ի՞նչ մարդիկ էք,— կը հարցնէ։ Կ'ըսեն՝ «Թէջիր ենք»։ «Դէ՛հ, որ թէջիր էք, ես ալ ունիմ տաւար ծախելու»։

Ճազայիրը կը սկսի Սաքոյի հետ խօսիլ եւ իսկոյն կասկածի կը հրաւիրուի, որովհետեւ Սաքոյի թուրքերէնը պարսկական թուրքերէն էր։ Բացարձակ կը հասկնայ որ էդոնք թէջիր չեն։ Վրանին խուզարկել կուտայ՝ մօտ 20 ոսկի փող կ'ելլէ եւ շիշերով գաղտնի մելանի փոշի։ Կը կանչէ գիւղացիք եւ կ'ըսէ. «Հայե՛ր, եթէ ինծի ստորագրութիւն տաք, որ ուրիշ մարդու մը չէք ըսեր այս բանը՝ էս մարդիկը թողում»։

(Շար.)

(*) Սպաննուած ցրօնք՝ Գուրգէնի կռուին։

չեւ իսկ Հնդկաստանի դէմ անարգանք կը համարէ տեղեկագիրը։

Լոնտոնի թերթերէն«Իվնինկ Սթանտարտ»չափազանց բարդ գտնելով կացութիւնը, զայն կը բաղդատէ հռոմէական կայսրութեան կացութեան հետ, Ադրիանոսի շրջանին։ «Իվնինկ Նիւզ», «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը մատնանշեն հարցին անհագին դժուարութիւնները։ Աշխատաւորական «Տէյլի Հէրըլտ» կը յիշեցնէ թէ ինքնօրինութիւն խոստացուած է Հնդկաստանի և այդ խոստումը պատուոյ խնդիր է Անգլիոյ ժողովուրդին համար։ Թեթու պահպանողական «Մորնինկ Փոսթ»դառնութեամբ կը քննադատէ անխոհեմօրէն տրուած խոստումները եւ կը նկատէ թէ անոնց գործադրութիւնը ողբալի հետեւանքներ պիտի ունենայ թէ Անգլիոյ եւ թէ Հնդկաստանի համար։ «Թայմզ» դիտել կուտայ թէ Եւրոպացիները բազմաթիւ չեն վարչական պաշտօններուն.— մէջ 5500 պաշտօններուն 530ը միայն անոնց ձեռքն է։ Ոստիկանութեան մէջ, միայն 600 եւրոպացի սպայ եւ 800 ենթասպայ կը գտնուի 187,000նոց ուժի մը մէջ։ Միւս պաշտօնեաններուն մէջ ալ, Անգլիացիներուն թիւը 10 առ 100 էն աւելի չէ։

⁂ Կալկաթայի ոստիկանութիւնը չորս մեծ խուզարկութիւններ կատարեց երեքշաբթի օր, Պէնկալի համագումարի կեդրոնին մէջ։ 69 հոգի ձերբակալուեցան եւ բազմաթիւ թուղթեր գրաւուեցան։

⁂ Մուհարրէմի տօնին առթիւ, Պոմպէյի մահմէտականները նուագախումբով կ'անցնէին հնդկական մեհեանի մը քովէն։ Հնդիկները կատղեցան եւ կռիւ մը ծագելով, վեց հոգի սպաննուեցան եւ 40 հոգի վիրաւորուեցան։

Տարտանէլի զինուորական յիշատակարանը

Յունիս 9ին, Սէյտ իւլ Պահրի (Տարտանէլ) մէջ տեղի ունեցաւ ֆրանսացի զինուորներու յիշատակարանին բացումը, նախագահութեամբ Զօր. Կուռոյի որ այնտեղ կորսնցուցած է իր մէկ թեւը եւ մասնակցութեամբ հինգ հարիւր նախկին պատերազմիկներու։ Յիշատակարանը շինուած է գոթական ճաշակով։ Սովորական աղօթքներէն յետոյ, ֆրանսական դեսպանը փառաբանական ճառ մը խօսեցաւ, միեւնոյն ատեն շեշտելով թէ Զօր. Կուռոյի տեսակցութիւնը Մ. Քէմալի հետ՝ պիտի գեբազանցէ Տարտանէլի ցոյցերը եւ բարեդէպ հետեւանքներ պիտի ունենայ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի համար։ Խօսեցաւ նաեւ Զօր. Կուռօ. Այդ պահուն հասան Արեւելքի ճակատին զինուորները, պսակներ դրին ֆրանսական, անգլիական եւ թրքական գերեզմաններուն վրայ։ Ծաղիկներ նետեցին նաեւ դէպի ծով, այն կէտերուն վրայ ուր ընկղմեցան «Պուվէ» եւ ուրիշ մարտանաւեր։ Յետոյ ուխտաւորները գացին Պոլիս, ուրկէ պիտի այցելեն Յունաստան։

Կարոլ Բ.ի գործերն ու հոգերը

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ իշխան Նիքօլա, Կարոլ Բ.ի եղբայրը, ռումանական բանակին ընդհ. քննիչ նշանակուեցաւ։ Թագաւորին թագադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ հոկտեմբերին։

⁂ Նոր դահլիճը չէ կազմուած տակաւին։ Թագաւորը խորհրդակցութեան կանչեց կուսակցութեանց պետերը եւ նախկին նախարարներ։

⁂ Կազմալուծումը կը ծաւալի ազգային կուսակցութեան մէջ, որուն վարիչներուն մէկ մասը հակառակ է իշխան Կարոլի վերադարձին եւ գահակալութեան։

⁂ Կարոլ Բ. Ռումանական Աստղ պատուանշանը տուաւ ֆրանսացի օդանաւորդ Լալուէթի, որ Փարիզէն Պուքրէշ փոխադրած էր զինքը։

⁂ Գերմանական թերթերը կը պատմեն թէ Կարոլի վերադարձը սարքուած էր անցեալ ապրիլին, Զուիցերիոյ մէջ կատարուած խորհրդակցութեամբ մը որուն ներկայ էր իշխանը։

⁂ Ռումանիոյ փոշին թօթուելով հեռացաւ իշխան Շթիրպի, որ 1926ին ծանր վիճաբանութիւն մը ունեցած էր իշխան Կարոլի հետ, մինչեւ իրար ծեծելու աստիճան։

Չեկային ձեռքէն ազատելու համար

Երկուշաբթի օր, Վարշաւայի մէջ, երբ ճամբայ կ'ելլէր Մոսկուայի ճեպընթացը, ճամբորդ մը վար նետուեցաւ եւ ուզեց գիծերուն վրայ իյնալ, անձնասպան ըլլալու համար։ Պաշտօնեայ մը յաջողեցաւ բռնել, բայց մարդը փորձեց փախչիլ։ Յետոյ խոստովանեցաւ թէ կ'ուզէր մեռնիլ կամ փախչիլ, որովհետեւ Չեկային պաշտօնեաները կը հետապնդէին եւ Մոսկուա կը տանէին զինքը։ Ճամբորդը յաջողեցաւ զմելի մը հանել եւ ծանր վէրքեր բանալ փորին եւ կուրծքին վրայ։ Անունն է՝ Միշէլ Նաումոֆ, պաշտօնեայ՝ խորհրդային հաստատութեան մը Փարիզի մասնաճիւղին։ Իր յայտարարութեանց համաձայն, հրաման ստացած էր Մոսկուա դառնալու. բայց որովհետեւ չհամակերպեցաւ, Չեկայի երկու գործակալներ եկան Փարիզ, Մոսկուա տանելու համար։

Քննութիւններ կը կատարուին Փարիզի մէջ, ճամբորդին ինքնութիւնը ճշդելու համար։

Միջազգային դրամական փոխառութիւնը

Տքնաջան վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոշուեցաւ հրապարակ հանել Եընկի ծրագրով նախատեսուած փոխառութիւնը հետեւեալ պայմաններով.— Փոխառութեան գումարը պիտի ըլլայ 350 միլիոն տոլար, մէջն ըլլալով ծախքերը եւ յանձնառուչէքները։ Ֆրանսա պիտի տայ 2,515 միլիոն ֆրանք. Գերմանիա՝ 36 միլիոն մառք. Մ. Նահանգները՝ 98 միլիոն տոլար. Անգլիա՝ 12 միլիոն սթերլին. Պելժիա՝ 35 միլիոն պելկա. Հոլանտա՝ 73 միլիոն ֆիօրին. Շուէտ՝ 110 միլիոն քուրոն. Զուիցերիա՝ 92 միլիոն զուից. ֆրանք։ Փոխառութիւնը պիտի կոչուի «Գերմանական կառավարութեան միջազգային փոխառութիւն հարիւրին 5ուկէս տոկոսով. 1930»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒՀԻ Տիկին Մառիզ Պասթիէ, որ փորձած էր կոտրել տեւողութեան մրցանիշը, 40 ժամ օդին մէջ մնալով, ստիպուեցաւ Պուռժէի կայանը իջնել 22 ժամէն, մեքենայի խանգարման մը հետեւանքով։ Ուրեմն, տեւողութեան համաշխարհային մրցանիշը կը պահէ Գերմանուհին, Օր. Լէնա Պէրնշթայն, որ օդին մէջ մնաց 35 ժամ եւ 46 վայրկեան։

Հ.Յ.Դ.ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Սէն Լուեսէնթ Մարկրիթ (միասին).—Այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի թաղամասին։

Լա Սիոթա.— Այս Կիրակի, սովորական հաւաքատեղին։

Սալէն տը ժիրօ.— Այս Կիրակի։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը

Քեռի խումբ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։

Վրէժ խումբ, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի անդամները։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կարեւոր օրակարգ։

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

7 Յուլիս կիրակի։ Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Եռագոյն խումբի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 79 Rue des Chambards, Bois - Colombes։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌ Իսի-լէ-Մուլինոյի Ջաւարեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 131 Fbg. du Temple Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատ. Միութեան գրախօսական երեկոյթը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընկերային դաշտագնացութիւնը այս կիրակի առաւօտ ժամը 6.30ին։ Ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամին Bld. Garibaldiի կայարանը եւ առնել հանրակառք 15, 16, 40 եւ 39 ու իջնել՝ Վալ Պառել։ Ճաշը միասին բերել։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր Հայր. Միութեանց վարչութիւններէն որ տպարան Եփրատի կողմէ նախապէս իրենց ղրկուած «բաց նամակ»ներու եւ անոր կից հարցարաններու պատասխանները հաճին մեզ փութացնել մինչեւ Յունիսի վերջը։ Տպ. «Եփրատ» Հ. Թադէոսեանի, 34 Rue Villeroy, Lyon,

ՆԱՄԱԿ ունին Յակոբ տէր Յակոբեան, Ասատուր Աշճեան, Տիկին Շահինեան, Միհրան Քէշիշեան, Նաթան Անուշեան։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

Կ'ուզուի կանանց հագուստներու համար Ֆրանսերէն գիտցող առաջին ձեռք լաւ կարուհի մը որ միայնգամայն վարէ արհեստանոցը։ Գոհացուցիչ պայմաններ։ Դիմել՝ 4 Rue de la Collégiale, Մեթրօ՝ Gobelinsի մօտ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՅՈՒՆԻՍ
1930

13 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1287

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Ծանր փորձի մը ենթարկուած է բրիտանական պաղարիւնը, Հնդկաստանի դէպքերուն հետեւանքով։ Փորձ մը որ կրնայ փոթորիկներ յարուցանել։

Երբ առաջին անգամ մշակուեցաւ «քաղաքացիական անհնազանդութեան» ծրագիրը, մարդիկ թերահաւատ էին անոր յաջողութեան մասին։ Եւ հին աղուէսները կը հեգնէին կանդին, որ յաւակնութիւնն ունի դղրդելու բրիտանական կայսրութեան հիմքերը։

Անգլիացիները արդարամիտ են, բայց բթամիտ, ըսեր է անգլիացի սպայ մը, զինադադարի շրջանին։ Կը թուի թէ բոլորովին անհիմն չէ այս խօսքը։ Գոնէ քաղաքական կեանքի մէջ։ Ահա Հնդկաստանի պարագան, իբրեւ նորագոյն փաստ։

Անհնազանդութեան պատերազմին հռչակումէն յետոյ ալ, մարդիկ շարժման վրայ նայեցան արհամարհանքով եւ հեգնութեամբ։ Երբ Կանտին ճամբայ ելաւ իր 79 կամաւորներով, դէպի աղահանքները, — Լոնտոնի մէջ զուարճալիք համարեցին զայն։ Տեսակ մը պղպջակ, որ պիտի ցնդէր առաջին ճնշումէն։

Եւ սակայն, շարժումը աճած, ծաւալած եւ աւելի կնճռոտ հանգամանք ստացած է անկէ ի վեր։ Ձերբակալուեցաւ Կանտին։ Ձերբակալուեցան իր յաջորդները, որոնց երկրորդը անգլիական համալսարան աւարտած բանաստեղծուհի մը, իսկ երրորդը՝ պատկառելի ծերունի մը։ Կալանքի տակ են բազմաթիւ հնդիկ մտաւորականներ եւ հանրային գործիչներ, ինչպէս եւ հարիւրաւոր «հասարակ մահկանացուներ»։

Ապրիլ 6էն ի վեր, երբ հանդիսաւորապէս սկսաւ անհնազանդութեան պայքարը, օր չանցնիր առանց դէպքի։ Տեսակ մը պատերազմական վիճակ է որ կը [illegible] բանուկ ոստաններուն մէջ, — Պոմպէյ, Կալկաթա, Մատրաս, Քարաչի, Տէլհի, Ռանկուն։ Վերջերս սկսան խլրտիլ, նաեւ, Աֆղանեւհնդիկ սահմանագլուխի ցեղերը, մանաւանդ Նշանաւոր Աֆրիտիները (զոր Աֆրիդիս! կը թարգմանէ Երեւանի թերթերը, partisansն ալ'... «կողմնակիցներ!»)։

Յետոյ, շարժումէն խորապէս ազդուած են, եթէ ոչ վարակուած, այն տարրերը որոնք ձեռնպահ կը մնան, — ազատական, չափաւոր, առեւտրական, կամ կէս անգլիացած հոսանքներ։ Ազդուած են, նաեւ, իսլամները, որոնք դէմ էին անհնազանդութեան պատերազմին, բայց դէմ չեն Հնդկաստանի լայն ինքնավարութեան։

Շարժումը իր խորութեամբ եւ լայնութեամբ շուարման մատնած է քաղքենի-դրամատիրական դասը։

Քաղաքները պաշարուած չեն, մարտանաւերը չեն ռմբաձգեր, թնդանօթները չեն գոռար, — եւ սակայն, կանգ առած է ամբողջ առեւտրական կեանքը։ Իրական պատերազմ է որ կը մղուի կրաւորական դիմադրութեամբ, — պօյքոթով։ Տեղացին կը մերժէ գործածել եւրոպական, յատկապէս անգլիական ապրանք։ Կը գոհանայ իր նախնական հագուստ-կապուստով, իր իսկ արտադրութիւններով։ Չի գներ, ուրիշներուն ալ թոյլ չի տար գնել՝ դուրսէն եկած ապրանք։

Հետեւանքը, — կանգ առած են Անգլիոյ գործարանները, մանաւանդ Լանքաշիրի մանարանները, որոնք ոսկի կը դիզէին միայն Հնդկաստանի առեւտուրով։ Անցեալ տարի Հնդկաստան 18 միլիառ ֆրանքի ապրանք էր գնած, կէսը՝ Անգլիայէն։ Միայն անգլիական բամպակեղէնի ներածումը կը ներկայացնէր հինգ միլիառ ֆրանքի գումար մը։

Տակաւին չենք հաշուեր սեղանաւորական, շոգենաւային, ապահովագրական, փոխադրութեանց եւն. գործառնութիւնները։ Փարիզեան թղթակից մը, որ այժմ պրպտումներ կը կատարէ Հնդկաստանի մէջ, իր վերջին թղթակցութեամբ կը հաշուէր թէ Անգլիա տարին հարիւր միլիոն ստերլին պիտի կորսնցնէ, եթէ բոլորովին խզուին առեւտրական կապերը Հնդկաստանի հետ։

Եւ դեռ այս՝ առեւտրական հաշիւն է։ Անկարելի է թուանշաններով հաշուել բուն հետեւանքները, մանաւանդ գործազրկութեան զարհուրանքը։ Պատերազմէն ի վեր, պետական նպաստով կ'ապրին երկու միլիոն բանուորներ — ամբողջ ժողովուրդ մը։ Մինչեւ հիմա ծախսուած է՝ 450 միլիոն ստերլին...

Հնդկական խլրտումը վտանգաւոր է նաեւ անոր համար որ, կը զուգադիպի մեր ժամանակներու երկու աննախընթաց երեւոյթներուն, — համայնավարական յեղաշրջման եւ Արեւելքի համատարած զարթման։

Հետզհետէ կը քակուին ու կը սրբուին հին տախտակները։ Աշխարհակալին սուրը ամէն բան չէ այլեւս։ Մնաց որ, յետին ստրուկն ալ սուր ունի այսօր, թէ իրականը եւ թէ բարոյականը, աւելի լայնաբերան եւ աւելի հատու։ — Սուրը՝ գիտակցութեան, ըմբոստութեան եւ համատարած, զանգուածային, դղրդագին շարժումներու։

Ահա թէ ի՛նչու Մեծն Բրիտանիան կ'աճապարէ ժամ առաջ լեզու գտնել հնդկական սփինքսին հետ, 13,000 էջնոց տեղեկագիր մը փռելով սեղանի վրայ։

Հնդկաստանը ոչ Իրլանտա է, ոչ ալ Եգիպտոս։ Առանց անոր, դժուա՛ր թէ կարենան երգել այսուհետեւ, — Իշխէ՛, Բրիտանիա...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԺԸ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 յունիս).

— «Ո՛չ մէկ ժողովուրդ այսքան նոյնացաւ ու հարազատեցաւ իրմէ ծնած կուսակցութեան հետ։

Դաշնակցութիւնը ծնաւ, դարձաւ, եղաւ ու մնաց իբրեւ թարգմանը հայրենիքի եւ ազգային գերագոյն ուժը հայ ժողովուրդի։

Այն միակ բազուկն, որ տիրականօրէն կը վարէ հայութեան ճակատագիրը եւ տիւ եւ գիշեր կը թեւածէ հայրենի երկրի սահմաններուն վրայ։

Համակ ուշ ու լսողութիւն դարձած՝ այսօր հայ ժողովուրդը կը հետեւի անոր բոլոր շարժումներուն, ակնածանքով կը լսէ անոր իւրաքանչիւր խօսքը ու կը կատարէ անոր իւրաքանչիւր պատգամը։

Որովհետեւ միայն ան կը հանդիսանայ համաժողովրդական վստահութեամբ օծուն այն միակ բազուկը, որ ի վիճակի է բազմութիւնները շարժման մէջ դնել, վճռական վայրկեանին ցրիւ-ցրիւ բեկորներէն կերտել ազգի միացեալ կամքը եւ անդեկ զանգուածը յաչս օտարի եւ թշնամիին ներկայացնել իբ[illegible] բռնակալածանց ժողովուրդ։

Ու ճիշդ հոս է դաշնակցութեան *ազգային* բովանդակ արժէքը։ Ու այս կարեւորագոյն պարագան է, որ չուզեցին կամ չկրցան ըմբռնել անոր հակառակորդները։

Կա՞յ ուժ մը արդեօք, որ դաշնակցութենէն դուրս եւ անկէ անկախ ի վիճակի ըլլար այս վայրացան ժողովուրդի հաւաքական կամքը կերտել եւ զայն իբր կռուան հանդէս բերել իր հայրենիքի պաշտպանութեանը գործին մէջ։

Ու կա՞յ մէկը արդեօք, որ, պայքարելով հանդերձ դաշնակցութեան դէմ, *անկեղծօրէն* ուրանար անոր այդ դերը եւ քաղաքական այս ուժը անոր մէջ չտեսնէր։

Մեր դարուն ազգերը անկարող են ապրիլ առանց ազգային հաւաքական կամքը մարմնաւորող վերին գերագոյն ուժի։

Որքան այս ուժը շատ է ծաւալուն, որքան մեծ է անոր հմայքը ու պարտադիր անոր կամքը, այնքան աւելի է պաշտպանուած անոր ազգային դատը։

Այս տեսակէտով մարդկութեան նորագոյն պատմութիւնը տրտասանած է իր վերջնական վճիռը։ Ապահովագոյն ուժը, ամէնքէն ճանչցուած եւ ամէնուն համար պարտադիր — ազգի մը անկախ եւ ազատ պետականութիւնն է»։

ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՎԻՃԱԿԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 29 Մայիս. — Սալմաստից եկողները պատմում են, որ ժողովուրդը կմախացած եւ շշմած վիճակի մէջ է։ կլիման միանգամայն փոխուել է եւ օդը այնքան է ծանրացել, որ շնչել չի լինում։ գետնի տակ անվերջ ձայներ են լսւում, մանաւանդ երբ ուժեղ ցնցումներ են լինում։ Որոշ գիւղերի ջուրը ցամաքել է, իսկ ուրիշ գիւղերում էլ աւելացել։ ժողովուրդը վախենում է հիւանդութիւններից։

Անշուշտ մեր գաղութները օգնութեան ձեռք կը մեկնեն ամէն ինչից զրկուած Սալմաստեցիներին։

Թաւրիզի ազգաբնակչութեան մի մասը դեռ (աւելի շատ Հայեր) խուճապի ենթարկուած՝ այգիներում կ'ապրի։ Շարունակ ցնցումներ են տեղի ունենում, բայց ոչ ուժեղ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքեւհելլէն համաձայնութիւնը

Ինչպէս գրեցինք երէկ, յունիս 10ին վերջնապէս ստորագրուեցաւ Թուրքեւհելլէն համաձայնութիւնը, չորս տարի քաշքշուելէ յետոյ։ Այս առթիւ ճառեր խօսեցան Թէվֆիք Րիւշտի պէյ՝ Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, յունական դեսպան Պ. Փոլիխրոնիտէս եւ փոխանակութեան խառն յանձնաժողովին անդամ Պ. Հօլսթատ։

Ստորագրուած պայմանագրութեան համաձայն, երկու կողմերու փոխանակելի բնակիչներուն ձգած շարժուն եւ անշարժ ստացուածքները կը դառնան սեփականութիւն անոնց պատկանած կառավարութեանց։ Ստորագրութենէն 15 օր յետոյ, պիտի վերնան դրամատուններու մէջ գնուած ամէն տեսակ աւանդներու կնիքները։ Թրքահպատակ Յոյները եւ յունահպատակ Իսլամները որ Պոլիս կամ արեւմտեան Թրակիա կը բնակին, կը համարուին վերջնապէս հաստատուած (էթապլի)։ Թուրք հանրապետական անցագրով Պոլսէն մեկնած Յոյները կրնան վերադառնալ իբրեւ «լէթապլի»։ Երկու կառավարութիւնները պիտի արտօնեն միւսներուն վերադարձը իբրեւ օտարահպատակ։

Համաձայնութեան ստորագրութենէն մէկ ամիս յետոյ, հելլէնական կառավարութիւնը փոխանակութեան խառն յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ պիտի դնէ 425,000 ստերլինի գումար մը, որուն 300,000ը պիտի գործածուի հատուցում ընելու Թուրքիա հաստատուած այն Յոյներուն և Յունաստան հաստատուած այն Իսլամներուն, որոնց ստացուածքները երկու կառավարութեանց կ'անցնին։ Մնացեալ 125,000 ստերլինը պիտի [illegible]

Համաձայնութեան գործադրութիւնը յանձնուած է փոխանակութեան խառն յանձնաժողովին, որուն անդամները պիտի վճռեն նաեւ մեկնաբանութեան առթիւ ծագած վէճերը։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Բրիտանական օդանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծել հիւսիսային-արեւմտեան սահմանագլուխի թշնամի ցեղերուն դիրքերը։ Կարգ մը ցեղապետներ դիմում կատարած են, հաշտուելու համար։

⁂ Ծանր խռովութիւններ ծագեցան Ամրիցարի մէջ։ Ցուցարարները յարձակեցան ելեկտրական ընկերութեան գրասենեակներուն վրայ, գրգռուելով վճարումներու յապաղումէն։ Ոստիկանութիւնը կրակ ըրաւ եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեց։

⁂ Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը յառաջիկայ շաբթու միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, որպէսզի կարելի ըլլայ անգլեւհնդիկ խորհրդաժողովը գումարել հոկտեմբերին։ Հնդկաստանի պատուիրակները հրաւիրելէ առաջ, կառավարութիւնը պիտի քննէ Սիմոնի տեղեկագրին երկրորդ մասը, որ լոյս պիտի տեսնէ յունիս 24ին եւ որ կը շօշափէ Հնդկաստանի ապագայ վարչաձեւին խնդիրը։ Վարչապետը պիտի խորհրդակցի նաեւ միւս երկու կուսակցութեանց պետերուն հետ։ Նախարարական շրջանակներու մէջ, գոհ են տեղեկագրին առաջին մասին գտած ընդունելութենէն եւ մեծ արժէք չեն տար եղած քննադատութիւններուն։

⁂ Հնդկաստանի ազատական շրջանակները ուժգնօրէն կը քննադատեն Սիմոնի տեղեկագրին առաջին մասը, որ ընդհանուր տեղեկութիւններ կը պարունակէ եւ տակաւին առաջարկներ չըներ ապագային համար։ Հնդկական ընկերակցութեան նախագահը յայտարարած է թէ տեղեկագիրը կը ճգնի կարելի եղածին չափ քիչ տեղի տալ Հնդիկներու արդար պահանջներուն։ Ինքնավարութեան կուսակիցները բացէ ի բաց թշնամի են տեղեկագրին, որ առանց վերապահութեան կը դատապարտուի նաև առեւտրական աշխարհի ազդեցիկ անդամներուն կողմէ։ Պոմպէյի մանարանատէրներու ընկերակցութեան նախագահը կը յայտարարէ.

— Եթէ տեղեկագրին երկրորդ մասը լայն ազատութիւններ չի տար Հնդիկներուն, ոչ ոք նկատի պիտի առնէ զայն։ Ամէն մարդ անխտիր կը պահանջէ սահմանադրութիւն մը որ մօտենայ գաղթապետութեանց կազմական օրէնքին։

Իրարու ետեւէ խոյս կուտան

Մոսկուայէն Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, շուտով մահավճիռ պիտի արձակուի Փարիզի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան մուշտակեղէնի բաժնին տնօրէն Պէնիթինի եւ ատաղձի բաժնին տնօրէն Սթրոմպէրկի դէմ, որոնք մերժած են անմիջապէս Մոսկուա վերադառնալ։

Միւլիւքոֆի թերթը կը գրէ թէ նոյն պատուիրակութեան երրորդ մէկ անդամը, Լէոն Կոսթորկ, որ հինգ տարիէ ի վեր Փարիզ կը բնակի եւ շատ կարեւոր պաշտօններ վարած է, նմանապէս մերժեր է Մոսկուա դառնալ։

⁂ Փարիզի ոստիկանութիւնը կրցաւ գտնել հետքը Պ. Միշէլ Նաումոֆի, որ ինքզինքը վար նետած էր Վարշաւայի կայարանին մէջ, երբ կառախումբը ճամբայ կ'ելլէր դէպի Մոսկուա։

Նաումոֆ Փարիզ կը բնակէր 1926 հոկտեմբեր 25էն ի վեր եւ մուշտակեղէնի մասնագէտ էր խորհրդային առեւտրական

(Լուրերու շարունակութիւնը հարդա դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)
ՑԱՆԿ 13

Արշակ Ջամալեան	250
Գարեգին Սարգիսբէկեան	200
Յովհաննէս Յակոբեան	150
Յովհաննէս Սէմէրճեան	150
Գումար	750
Նախորդ գումար	13,050
Ընդհ. գումար	13,800

ՏՈՄՍԵՐ

ԳԵՂԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Երէկ չոր կերպով հաղորդեցինք հայ երիտասարդի մը՝ Գեղամ Փափազեանի անձնասպանութիւնը։ Անցեալ շաբաթ գիշեր, ան՝ կորսուած յուսահատութեան վիրապին մէջ՝ կ'առնէ ածելին ու պրկելով իր աջ բազուկը, ձախ ձեռքով կը կտրէ կը [illegible] կը զատէ՝ իր գլուխը վիզէն։

Երիտասարդ հայորդի մըն ալ մեռաւ։

Ի՞նչու թողուլ որ երիտասարդ մը գլորի յուսահատութեան լաբիւրինթոսին մէջ։ Վերք մը կայ այստեղ։

Գեղամ երեք տարիէ ի վեր կը տառապէր աւազախտէ։ Արգիլուած էր իրեն աշխատիլ։ Ողբերգութիւն է Փարիզի մէջ աղքատ ըլլալ ու հիւանդ։ Քանի մը դաշնակցական ու չէզոք բարեկամներ իրեն կ'օգնէին։ Վերջերս մտած էր Քօշէն հիւանդանոցը եւ մնացած էր չորս ամիս։ Երկու շաբաթ էր հիւանդանոցէն ելլելը։ Նիւթական միջոցներէ զուրկ էր։ Իր բարեկամները քիչ մը դրամ տուին իրեն։ Դիմեց Հայ Կարմիր Խաչին եւ Հայոց եկեղեցին։

— «Հա՛, հո՛ւ, հա՛, հո՛ւ». «Գնա, եկուր» ու ի վերջոյ իրեն ըսեր են.

— «Աշխատէ որ չձանձրացնես»։

Եւ այս նահատակ տղան, որ անկարող էր մէկուն ուժեղ խօսք մը ըսել, այդ աղա-պէյերը, այդ էֆէնտի - աղաները չձանձրացնելու համար վերջ տուաւ իր կեանքին։

— Հայոց եկեղեցի ու Հայ կարմիր խա՛չ...

Մէկը խանութ եղած է ու միւսը պազար...

Ու Գեղամները կ'երթան մեռնէ...

Հայոց եկեղեցին թող սեւնայ ու կարմիր խաչը կարմրի...

Ու թող աղօթք ընեն, մեղանչեն ու ապաշխարեն... Թող փա՛ռք տան Աստուծոյ, քանզի գառնուկի նման տղայ մըն էր Գեղամը։

Ու այս յուզումին մէջ, ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք որ Հայ Կարմիր Խաչը լքած այսպէս իր հիւանդները, տարեկան նպաստ կուտայ Ռամկավարներու օրգանին, անշուշտ զայն համաբելով հիւանդ... Թերթ։

Ն. Պ.

ՋՐՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԿԸ ԲՌՆԿԻ ՄԻՏԻԼԻԻ ՄԷՋ

Իտալական ջրօդանաւ մը, որ կը բանի Աթէնքի եւ Պոլսոյ միջեւ, գետին ինկաւ Չորեքշաբթի օր, պայթիւնի մը հետեւանքով եւ կրակ առաւ։ Ութը ճամբորդները, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ ֆրանսացի բանաստեղծ Փօլ Ժէրալտի, փրկուեցան օդանաւորդներուն հետ մէկտեղ։

ՄԱՀԱՐՁԱՆ ՄԸ

ՆԻՍ՝ ԻՐ ՁԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

Նի՛ս... Այս պերճ ու մեղկ քաղաքի մասին ի՞նչ գրել որ չնմանի հինաւուրց երգի մը յապաղած արձագանգին։ Ամէն տարի, ամէն եղանակին, հարաւի արեւին պէս ակնախտիղ եւ ալպեան ծաղիկներուն պէս խայտաբղէտ, ա՛յնքան էջեր կը փթթին պաշտօնական ու անպաշտօն ռէքլամներու ձեւին տակ...։ Ի՞նչպիսի ծաղիկներէ կապեմ իմ փունջս, որպէսզի ընթերցողը չբացականչէ.— Նոր բարի լո՛յս, վաղուց կը ճանչնանք ատոնց բոլորը։

Ուրեմն պիտի հրաժարիմ ձեզի պարտադրելէ որ եւ է փունջ, բայց, ձեր կարգին, դուք ալ վերապահեցէք ձեր նոր ողջոյնը, որովհետեւ Փրովանսի հզօր արեւին տակ նոր բան մը կայ։

Ով որ մայրաքաղաքը ճանչնալէ վերջ կ'այցելէ ծովալպեան այս գաւառը, անպատճառ կը մղուի լազուարթ ափերուն սպիտակ ոստանները նկատելու Փարիզի հարսնցու աղջիկները, զորս վարպետ մայրը փարթամօրէն պճնած է, դարպասելու համար մշուշոտ հիւսիսի զբօսաշրջիկները։ Հոս ամէնէն գեղեցիկ պարտէզը կը կոչուի «Անգլիացիներու ճեմավայր»։ Ամէնէն ազնուապետական թաղին բարձունքը Վիքթորիա թագուհիին մարմար կիսանդրին է, որ կը ծաղկի հսկայ շուշանի մը պէս։ Ամէնէն սիրուն փողոցին անուանակիր տախտակները Կալլէսի իշխանին փ սոքն է, որ կ'անդրադարձնեն իրենց կապոյտ կիտուածներէն։

Անշուշտ Նիս թափուր չէ ազ[illegible] տակարաններէ։ Անոնց բաշխումը քաղաքին մէջ, կը մատնէ նոյնիսկ իրերու խոր ներդաշնակութիւն մը, որ միակ ներհուն գաղտնիքն է կատարեալ գեղեցկութիւններուն։ Ահա յաղթանակի լայնուղին — Avenue de la Victoire — որ գետի մը պէս քաղաքը ճեղքելով կը յանգի Մասենայի ծով հրապարակը, եւ որուն վրայ, Յաղթանակի զոյգ հայրերուն, մարաջախտ Ֆոշի եւ Ժոռժ Քլէմանսոյի լուսապատկերներն են, որ կը զիրկընդխառնուին դէմ առ դէմ իրենց անուններուն ձօնուած փողոցներէն։ Տարբեր կէտերու վրայ, քաղաքը հովանաւորող սուրբերուն նման, Կամպէթթայի եւ Կարիպալտիի խիստ նայուածքներն են, որ ողիմպիական կշտամբանքներու պէս կ'իյնան իրենց կենսամոլ ու անմիտ շըրջապատին վրայ։ Հետեւա՞նքը։ Բնազդական հակազդեցութեամբ ժողովուրդը չի սիրեր զիրենք եւ թոյլ կուտայ որ աղաւնիներուն ծերտերը կոչկոններու պէս բծաւորեն իրենց պրոնզէ ճակատները, իսկ մօրուքները նմանին Փան-Նէֆի հովկուլներու մօրուքներուն, որոնց մէջ կերակուրի թացանին ղեղին կաթիլները հանդարտօրէն կը բարձրանան, եւ կախուած հացի փշրանքները բուռն փոթորիկի մը կը սպասեն՝ հողին վրայ իյնալու համար։ Մինչդեռ Բանի հրաշալի Բուլւարի վրայ Էտուըրտ Է., Պիսիդոնի նման լուսափփուր մօրուքի մը մէջէն է, որ կը նայի իր պատուանդանին շուրջ խլրտացող բազմութեան։ Նոյն անսահման արտաքինը ունի նաեւ իր դրացի եւ համազգի լորտը որ, քանդակողին եւ քերթողին կամքով, Անգլիոյ վարքը կ'եղբայրացնէ Փրովանսի արժանիքին հետ։ Երկուքն ալ սպիտակ, երկուքն ալ մարմար։

Բայց վերադառնանք Նիս։ Դէպի նոր խորհուրդը, դէպի նաւամատոյցը։ Ծովափնեայ շէնքերու ընդհատում քանի մը հարիւր մեթրի վրայ, ուր բնութիւնը, սպառնալին բռունցքներու պէս կը ցցէ իր թուխ խարակներն ու ճերմակ սարաժայռերը, կարծէք, յատկապէս մ'իս կէտին վրայ, ան՝ բնութիւնը՝ ինքզինքը պաշտպանած ըլլալ բնաքանդ մեքենաներուն դէմ։ Բայց ո՛րքան յօժարութեամբ կը թուի իր սիրտը կառկառած ըլլալ քանդակագործի գրոցին, որ զայն վերածած է սրբավայրի մը։

Նոթր-Տամի ճակատէն նուազ խճողուած, նոյնքան բարձր ու լայն, այս բնակոթողը աւելի ահազդու է այն պարզութեամբ, որ բիւրեղ սառնապարիսպի մը տեսքը կուտայ իրեն, եւ աւելի յուզիչ, որովհետեւ առասպելական սուրբի մը դիւրահնար անունը չէ որ կը պանծացնէ, այլ հայրենազոհ նահատակներու յիշատակը։ Յիշատակը երիտասարդ քաջերու, որոնք դեռ մանուկ, հաւանաբար եկան պահուըտուք խաղալ այս ժայռին շուրջ, երբ անիկա Կիկլոպեան զանգուածի մը պէս, տձեւ ու խորտուբորտ, բազմաթիւ ծերպեր ու ցցուածքներ կ'ընծայէր անոնց։ Կամ, պատանքներ, դեռ նոր յափշտակուած Միսթրալի երգովը, եկան անոր մեկուսացած հովանիին տակ, յաւակնոտ ու վարանոտ, ժպտիլ ապագային, որ սա ծովին պէս հարթ ու լազուարթ, կը սկսէր իր ծալքերը բանալ անոնց հեռասոյզ նայուածքին առջեւ, եւ որ սակայն, օր մը, անոնց բոլոր ջանքերն ու տենչանքները պիտի փոխակերպէր սա ապալեր ժայռին։

Ի՛նչ փոյթ։ Նիսի որդեկորոյս մայրերը կրնան այսօր այդ յիշատակարանի մէջ տեսնել — այնքան փայլուն է եւ ողորկ — ցոլքը իրենց զաւակներուն, միշտ թարմ, միշտ ծաղկահասակ, այնպէս՝ ինչպէս մեկնեցան իրենց գիրկէն այլ եւս չվերադառնալու համար։

Ու յետոյ, անմրցելի փառք, [illegible] հոս ո՛չ Ելլադայէն փոխադրուած մարմար կայ, ո՛չ ալ պղինձ՝ հեռաւոր հանքերէ։ Ան այս հողէն ծնած է ինչպէս սա արմաւենիներն ու ձիթենիները, ինչպէս այն քաջերը որոնց յիշատակին նուիրուած է։ Բայց անկորնչելի, ան իր ճակատին վրայ կը շողացնէ յաւիտենութեան հետ քալելու ուխտը։ Վաղը հրովարտակ մը կրնայ Կամպէթթայի արձանը փոխադրել Նէկրէսքօի առջեւ, իբրեւ զարդակոթող, բայց ոչ մէկ մարդկային կամք պիտի կրնայ խախտել այս մահարձանը որ բնութեան կամքով կառուցուած է։

Ստուգիւ հոս բնութեան գործակցութիւնը ակներեւ է արուեստագէտին հետ։ Այս բնաշէնքը արդէն ճակատագրուած էր մեծ խորհուրդ մը կոթողելու։ Պատի՛ւ դարերու արուեստագէտներուն, որոնք այդ հեռազգացումովը զայն վերապահեցին այն մեծ գաղափարին, զոր կը մարմնաւորէ այսօր։ Պատի՛ւ այսօրուան արուեստագէտին, որ ըմբռնեց այդ նախասահմանումը եւ անոր վրայ դրոշմեց այնպիսի աշխատանք մը, որ չխաթարէ բնութեան հարազատութեանը։

Անշուշտ նոր չէ որ մարդը գաղափարը կ'ուզենայ ժայռի մը վրայ յաւերժացնելու իր վաղանցուկ գործերը։ Հարիւրաւորներ կան այդ լեռնակոթողներէն, որոնք ներկայ մարդկութեան համար կը հանդիսանան իբրեւ պատմութեան անջնջելի էջերը։ Բայց նոր է որ անոնցմէ մէկը խոնարհ զինուորի մը փառքը կը պատմէ։ Շատ աւելի վիթխարի կ'երեւակայեմ Պէհիսթունի ժայռը, որուն վրայ անբարտաւան վեհապետ մը իր սխրագործութիւնները կը յոխորտայ գերիներով կազմուած բոլորակի մը մէջ։

Այստեղ վեհապետը անուն չունի, ոչ ալ երեւոյթ։ Այստեղ գերին անցորդն է, որ իր սիրտն ու նայուածքն ակամայ շղթայուած կը զգայ այս յիշատակարանին, որովհետեւ զոհող յաղթանակի մը փառաբանումը չէ ան, այլ վսեմ զոհաբերութեան մը ճանաչումը։ Հոս արձանագրութեան ընթերցումէն վերջ, անցորդը երկիւղածօրէն կը մըրմնջէ.

— Gloria Victis!

Ա՞յս ալ ռէքլամ արդեօք։ Ոչ՛։ Եթէ այդ իսկ եղած ըլլայ քաղաքացիներուն ու հեղինակին յետին միտքը, անոնք այս անգամ սխալած են, ու սխալելով գտած են ճշմարտութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ իրենց ազգային առածը։

*
* *

Իսկ մե՞նք... Մենք չունինք առած մը որ նման դիւցազնագործութիւն մը թելադրէր մեզի։ Առա՞ծ մը։— Ձեռ գիտեր. բայց հայ միտքը այդ մասին ունի ոսկեղէն պատուէր մը, Եղիշէի ոսկեշող էջերէն քաղուած, հայրիկի դաստակերտին, Սրուանձտեանցի ձեռքով.—

Ո՛չ, վարդանանց անուան արժան,
Մասիս կանգնի մահարձան։

Ոչ՛, մենք չենք կրնար ո՛չ Վարդանանքը, ո՛չ ալ Սերոբեանքը մեկուսացնել ազգէն, նոյնիսկ փառքով մը։ Ժողովուրդի արիւնին մէջն էր, որ ծաղկեցան մեր բոլոր հին ու նոր հերոսները։ Ուրեմն ամբողջ ժողովուրդին համար է, որ պէտք է կերտել կոտակուած յուշարձանը, բայց աւելի՛ բարձր, որովհետեւ մեր դատը հազար անգամ աւելի նուիրական է, աւելի՛ ընդարձակ, որովհետեւ մեր վիշտը հազար անգամ աւելի ծաւալուն է։ Եւ մանաւանդ այնքան գեղեցիկ, ա՛յնքան արդար, ա՛յնքան ճշմարիտ, որ մեր դարաւոր թշնամին անգամ, իր վերջին խուճապահար անցքին մէջ, այդ լեռնատաճարին առջեւ ծունր չոքէ ու հայ վշտի երգիչին, երէկուան յոբելեարին մեր մեծ Ղարիբին բերնովը օրհներգէ.

— Ցարգանք քեզ, Նահատակ Ժողովուրդ։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 7ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ մայիս 24ին Երեւանի մէջ բացուեցաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 7րդ համագումարը։

Հետեւելով վիճաբանութիւններուն, պիտի ներկայացնենք զայն համայնապատկերի մը ձեւով։ Մենք, ըլլալով ամէնէն ուժեղ ընդդիմադիրը այս կուսակցութեան, որ հիմա բռնութեամբ կը վարէ մեր հայրենիքը, կարեւոր կը նկատենք շատ մօտէն հետեւիլ այդ վիճաբանութիւններուն։

Համագումարը բացուեցաւ պետական թատրոնին մէջ։

Ս. Կասեան խօսեցաւ բացման ճառ մը.

— «Մեր այս համագումարը պէտք է անցնի ամենախիստ ինքնաքննադատութեամբ։ Սակայն, անթոյլատրելի է եւ բոլշեւիկմի հետ ոչ մի կապ չունի այն քննադատութիւնը, որը կը փորձի կատարուած սխալների պատրուակով վարկաբեկել կուսակցութեան գիծը եւ կուսակցական ղեկավարութիւնը։

Միւս կողմից համագումարը պէտք է նկատի ունենայ, որ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութիւնը ինքնամփոփ, ազգային նեղ շրջանակներով սահմանափակուած կազմակերպութիւն չէ։ Նա միջազգայնական կազմակերպութիւն է։ Այդ պատճառով, մենք այստեղ քննելիք խնդիրներին պէտք է մօտենանք ոչ թէ ն՛ղ Հայաստանեան, այլ Միութենական տեսակէտից։

Կուսակցութիւնը որոշել է ամենավճռական կերպով սոցիալիզմի կառուցումը փոխադրել գիւղ, մանր ու մանրագոյն անհատական տնտեսութիւններից կազմուած գիւղը վերակառուցել սոցիալիստական սկզբունքով։ Եթէ հոկտեմբերեան մեծ յեղափոխութիւնն առաջին մեծ քայլն էր, որը վերացրեց հողի մասնաւոր սեփականութիւնը, ապա այժմ կատարւում է երկրորդ խոշոր ու վճռական քայլը, այս անգամ արդէն մեր երկրում կապիտալիզմի արմատները, մասնաւոր սեփականատիրութիւնը վերացնելու ուղղութեամբ։

Մեզ մօտ եւ Միութեան շատ շրջաններում խոշոր սխալներ, կուսակցութեան գծի աղաւաղումներ են կատարուել։ Համագումարը պէտք է քննութեան առնի այդ սխալները։»

Յետոյ համագումարը Մոսկուա ղրկեց ողջոյն մը, որուն մէջ նոյն խոստովանութիւնը.

— «... Համագումարը յայտարարում է, որ կուսակցութեան խոշորագոյն յաջողութիւնների հետ միասին, Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի եւ տեղական մարմինների կողմից թոյլատրուած են խոշոր սխալներ եւ կուսակցական գծի աղաւաղումներ կոլեկտիվացման գործում։

Համագումարն առանձնապէս նշում է համամիութենական կեդր. կոմիտէի հսկայական դերը միջակի հետ ունեցած շաղկապի խզման վտանգի ահազանգի եւ վճռական նախազգուշացման գործում»։

Ա. Խանջեան զեկոյց մը տուաւ յանուն նախկին կեդր. կոմիտէին, որ մէկուկէս տարի կառավարեց երկիրը։ Ահա կարեւոր մասերն այդ զեկոյցին.

— «... Մեր աշխատանքները ներկայացնելիս, չի կարելի ելնել միայն տեղական (Հայաստանեան) պայմաններից, սահմանափակել զուտ տեղական շրջանակով։ Մեր կուսակցութիւնը համամիութենական կոմունիստ կուսակցութեան բաղկացուցիչ մի մասն է։ Մեր երկիրը (Խորհրդային Հայաստան) աճում է եւ զարգանում որպէս խորհրդային միութեան անբաժան ու անխզելի մասնիկը։»

Յետոյ բացատրեց թէ ինչպէս 15րդ համագումարէն յետոյ, երկուքուկէս տարուան մէջ, կոմունիստ կուսակցութեան աշխատանքն եղաւ երկիրը «ինդուստրացման» եւ գիւղը «կոլեկտիվացման» մղել։ Շուտով յայտարարուեցաւ «համատարած կոլեկտիվացում խորհրդային միութեան մի շարք շրջաններում» եւ սեփականատէր գիւղացիներու փճացումը իբրեւ դասակարգ։ Անշուշտ այս պայքարը հաշտ աչքով չպիտի դիտէր գիւղացին։ Եւ Խանջեան, կարծես աչքերը խփած Հայաստանի վրայ, կը նկարագրէ հակառակորդ տարրերու պայքարը, որ ծայր տուած էր ամէն կողմ։

«... Իր գոյութեան պայմանների համար օրհասական պայքար մղող դասակարգային թշնամին փորձում է բոլոր զէնքերը, ձգնում է ձախողեցնել մեր տնտեսական քաղաքականութիւնը, սովի, մատնելով քաղաքներն ու բանւորութիւնը։ Նա հազար ու մի գարտուղի ճանապարհներով փորձում է իր ազդեցութեան տակ առնել խորհրդային իշխանութեան առանձին օղակները, գիւղական խորհուրդները, նա փորձում է կազմալուծել եւ այլասերել առանձին կոմունիստներին։ Նա պայքար է մղում կոլտնտեսութիւնների դէմ, վնասարարութեան միջոցով խանգարում է տնտեսական ամրացումը, տեռորի է ենթարկում գիւղի սոցիալիստական շինարարութեան մարտիկներին։ Նա կաշառում է գիւղի չքաւոր տարրերին։

Քաղաքում դասակարգային պայքարի սրումն իր արտայայտութիւնն է գտնում վնասարարութեան մէջ։ 15րդ համագումարից անմիջապէս յետոյ Շախտիի հանրածանօթ խնդրով բացւում է վնասարարութեան լայնատարած շղթայի առաջին օղակը։ Եւ յետոյ նման բազմաթիւ ուրիշ դէպքեր։

Դասակարգային պայքարի սրումն իր անդրադարձումը գտաւ նաեւ կուսակցութեան ներսում։ Դրսեւորուեց եւ ձեւակերպուեց աջ թեքումը կուսակցութեան շարքերում, որպէս կուլակութեան հանդէս բերած ճնշման հետեւանք»։

Ա. Խանջեան յետոյ ցոյց տուաւ թէ ի՛նչպէս կ'աճի տեղական դրամագլուխը, թէ ի՛նչպէս կը զարգանայ հանքային հարստութիւններու արդիւնաբերութիւնը։

«.. Առաջին տեղը գրաւում է պղինձը։ 1927-1928ին արդիւնաբերութեան քանակը հասնում է 2,093 տոնայի, 1928-1929ին՝ 2,823 տոնայի։ Այս քանակը դեռ շատ ետ է մնում նախապատերազմեան չափերից»։

Յետոյ յաջորդաբար ներկայացուց ելեկտրական կայաններու, քիմիական գործարաններու, երկաթուղիներու շինարարութիւնը։ Բայց չի մոռնար ահազանգ հնչեցնելու հանքերու արդիւնաբերութեան կշռոյթին մասին, որ կը մնայ միշտ տկար։

«... Պղնձահանքերի, մանաւանդ Ղափանի ներկայ դրու[illegible] մէկը մեր ապիկարութիւնն է, թափթփածութիւնը, ոչ բաւարար կուսակցական եւ բանւորական աշխատանքը։ Չափազանց բացասական դեր է խաղում նաեւ ղեկավար կադրերի անբաւարար դրութիւնը, մասնագէտ ուժերի չտեսնուած հոսունութիւնը։ Պղնձահանքերը, իրենց ներկայ դրութեամբ, մեր կուսակցութեան աշխատանքների ընդհանուր ֆոնի վրայ ամենասեւ կէտերն են։ Պղնձահանքերի զարգացման ներկայ դրութիւնը խայտառակութիւն է բոլորիս համար»։

Խանջեան անմիջապէս կ'անցնի, ողբագին նոյն շեշտով, Հայաստանի գիւղատնտեսութեան վիճակին.

«... Անասնապահութիւնը հազիւ գտնւում է նախապատերազմեան մակարդակի վրայ, անբաւարար է մեր գիւղատնտեսութեան, այգեգործութեան թափը։ Մինչեւ 6րդ համագումարը Հայաստանի խորհրդային տնտեսութիւնների դրութիւնը կարելի էր բնորոշել յայտնի առածով.— «Անունը կայ, ամանումը չկայ»։ Եւ իսկապէս, բացի մնայուն վնասներից, որով ամէն տարի փակում էին իրենց հաշիւները մեր մի քանի գաճաճ խորհրդային տնտեսութիւնները, ուրիշ բան չէին տալիս մինչեւ 1929 թիւը։ Այդ թիւից միայն աճում է խորհրդային տնտեսութիւնների բուն թափը»։

(Շար.)

ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆ

Ֆրանսացիներն եւս սկսան պահանջել, որ, ինչպէս չեխոսլովաքեան «սոքոլ»ը կամ զուիցերիական այգեգործական տօնակատարութիւնը, ազգային ընդհանուր ցուցահանդէս մը կազմակերպուի մարմնակրթութեան բոլոր խաղերուն։ Եւ այս առթիւ դիմում կատարած են Փարիզի քաղաքապետութեան, որպէսզի պարիսպին տակ, Անիէրի դրան վրայ, շինուի հսկայ մարզարան մը։

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի օր Սէվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ հաստատութեան պարտէզին մէջ, նախագահութեամբ նախկին վարչապետ Պ. Ժորժ Լէյկի։ Ներկայ էին բազմաթիւ ֆրանսացի պաշտօնական անձնաւորութիւններ, արտաքին նախարարութեան կողմէ՝ հիւպատոս Տէմթրիպա, պատերազմական նախարարութեան կողմէ հարիւրապետ Մանեէն, Փարիզի զինուորական կառավարիչ զօր. Կուռօի կողմէ՝ հարիւրապետ Վուազէն, Փարիզի արքեպիսկոպոսին կողմէ՝ Մոնսէնեօր Բըրփէն, Ոստիկանական տեսչութեան կողմէ Պ. Փիքար, իտալական դեսպանին կողմէ հիւպատոս Սորիօ, Սէն է-Ուազի նահանգապետին կողմէ ընդհ. քարտուղարը, Սէվրի քաղաքապետը, Տիկին Ժորժ Լէյկ, երեսփոխաններ Էտուար Սուլիէ եւ Հանրի Լորէն, ակադեմականներ Հանրի Պորտօ եւ Ժորժ Կուայեօ, Օր. Փոլ Հանրի Պորտօ («Տրապիզոնցի Անթառամ»ին հեղինակը), կոմս Պէնար տը Մաքլարի, փրոֆ. Ֆրէտէրիք Մաքլէր, Պ. Պ. Պուրկ, Սավինեաք, գնդապետ Տորէյեօ։ Ներկայ էին նաեւ հարիւրաւոր հայ հրաւիրեալներ, որոնց մէջ Վռամշապուհ եպս., Պահապանեան եպս., Պ. Պ. Ա. Ահարոնեան, Ալ. Խատիսեան, Գ. Նորատունկեան, փրոֆ. Ադոնց, Ղուկասեան, Յ. Զաւրեան, Ա. Իսահակեան, մամուլի ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ մտաւորականներ։ Ընդարձակ ամպհովանիի մը տակ նստած էին պաշտօնական հիւրերը։ Անոնք հանդիսաւոր մուտք գործեցին Մարսէյէզով, զոր նուագեց 65 հոգինոց զինուորական նուագախումբը։ Յետոյ նուագուեցաւ «Բամ Փորոտան»ը։

Պ. Ժորժ Լէյկ առաջին խօսքը տուաւ Պ. Զատիկ Խանզադեանի, աշխարհական-տնօրէն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին։ Պ. Խանզադեան ֆրանսերէն գրաւոր ճառով մը վերաբացուած յայտարարեց Ս. Մուրատեան վարժարանը, որ Փարիզի մէջ հիմնուած էր 84 տարի առաջ, Լուի-Ֆիլիփ թագաւորի 1846 յունիս 11 թուակիր հրամանագրով։ 1870ի ֆրանքօ-գերման աղէտալի պատերազմին հետեւանքով rue Monsieur-ի Մուրատեան վարժարանը փակուեցաւ եւ Վենետիկ փոխադրուեցաւ։ Սակայն Մխիթարեան հայրերը խոստացած էին Փարիզ վերադառնալ՝ անմիջապէս որ պայմանները թոյլատրէին։ Այժմ որ մօտ 50.000 Հայեր ապաստանած են Ֆրանսա եւ 150.000 Սուրիա, Մխիթարեանները ժամանակը յարմար նկատեցին եւ 60 տարուան բացակայութենէ մը վերջ, վերաբացին իրենց դպրոցը Սէնի ափերուն վրայ։ Վարժարանի ծրագիրը համապատասխան է Ֆրանսայի կրթական նախարարութեան ծրագրին։ Մխիթարեան այս հաստատութիւնը ունի երեք ճիւղ.

1. Երկրորդական կրթութիւն։
2. Հայագիտական բարձրագոյն ուսմանց համալսարան։
3. Հայկական Ակադեմիա[illegible] պաշտօնն է կեդրոնացնել եւ գնահատել Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնները եւ մրցանակներ սահմանել։ Այս Ակադեմիան կապ պիտի պահէ [illegible] Ֆրանսի զանազան Ակադեմիաներուն, ինչպէս նաեւ [illegible]րեւանի Հայկական Ակադեմիային հետ։

Մուրատեան վարժարանի [illegible] երեք ճիւղերուն նպատակը մէկ է.— Հայաստանի եւ աշխարհի չորս կողմը տարածուած գաղութներուն համար պատրաստել արժանաւոր զաւակներ ֆրանսական մշակոյթի շունչին տակ։

Պ. Խանզադեան ողջունեց[illegible]

տակը այն հայ կամաւոր-
ուն — զինուոր թէ սպայ —,
ացիչներուն, մտաւորական-
ուն եւ գրողներուն, որոնք
ան պատուոյ դաշտին վրայ,
նաեւ մեր միլիոն մը զո-
Յետոյ Տիկին Լէյկը հրա-
պարզել Ֆրանսական վե-
ու հովանաւոր եռագոյ-
մեր մեռելներուն, Ֆրան-
եւ Սուրիոյ մեր հայ գա-
ներուն, վերջապէս Սա-
Մուրատ վարժարանին

Զինուորական շեփորի մը
անշանին վրայ, Տիկ. Լէյկ
րզեց բարձրադիր կայմի մը
անցուած դրօշակը։

Յետոյ խօսեցաւ Մխիթար-
հայերէն Հ. Գաբրիէլ վրդ.
ապետեան, ֆրանսերէն։ Յի-
Հայերու մատուցած ծառա-
թիւնները Արեւմուտքին՝ ըս-
լով խաչակիրներու օրերէն
պարզեց Մխիթարեաններուն
տարած գործը։ Ըսաւ թէ
16ին Աւստրիոյ վարչապետ
Մէթէրնիխի ճնշումին վը-
Փատուայի Մուրատեան
վարժարանը ստիպուեցաւ Ֆը-
սայի հիւրընկալութեան ա-
ինիլ։ Լուի Ֆիլիփի նախա-
ը Կիզօ նպաստաւոր ընդու-
թիւն ըրաւ Մխիթարեան-
խնդրանքին։ Մուրատեան
վարժարանը փայլուն օրեր ան-
անոր հանդէսներուն նա-
խագահեցին Կիզօ, Լամարթին,
թիեր Հիւկօ, ծովային նա-
րար Մաթիէօ։ Երբ Իտա-
մէջ կրօնական միաբանու-
թիւնները ջնջուեցան, Նափո-
Պոնափարթ ընդ առաջ եր-
լով Վենետիկի աբբահայր
նցի խնդրանքին, 1810 օ-
տոս 17ին Սէն-Քլուի պա-
ին մէջ ստորագրեց հրա-
նագիր մը, որով Ս. Ղազարի
քը կը պահպանէր իր բոլոր
անձնաշնորհները։ Անգլիա-
պարբերաթերթը 1852ին
նելով այս հրամանագրին վը-
կը գրէր թէ Նափոլէոն Պո-
փարթ Իտալիոյ Մխիթար-
ները պաշտպանեց անոր
ար, որ ծրագրած էր Ֆրան-
մէջ ստեղծել հայկական
ութ մը։ Ժամանակին նոյն
մտածած էր Պոլըկէր. իսկ
լէոն Գ. կ'ուզէր հայկական
թ մը առաջ բերել Ալճե-
մէջ։

Գաբրիէլ վերջացուց իր
շնորհակալութիւն յայտ-
լով Ֆրանսայի ներկայացու-
ներուն և Իտալիոյ ներկայա-
ին։

Գրիգոր Սինապեան, իբ-
Մուրատ-Ռափայէլեան
յարգանքի խօսքեր ըրաւ
կին Մուրատեան Սանե-
հասցէին, որոնցմէ ոմանք
ական բարձր պաշտօններ
ած են — Միքայէլ Փորթու-
փաշա եւ Յովհաննէս Սա-
փաշա —, ուրիշներ կարե-
երքեր գրաւած են ազգա-
կեանքի մէջ։

ետ գեղեցիկ ճառ մը խօ-
աւ երեսփոխան Հանրի Լո-
Թղթակից ֆրանսական Ա-
կադեմիայի։ Յարգելի բանախօսը, որ մանրամասնօրէն ուսումնասիրած է Մխիթարեաններու պատմութիւնը, նկարագրեց Մխիթար աբբայի կեանքը, Մխիթարեան միաբանութեան հիմնարկութիւնն ու կատարած գործը։ Ողջունելով անոնց Փարիզի մէջ վերահաստատումը։ Պ. Լօրէն ուրախութիւն յայտնեց այսքան մեծ թիւով Հայեր տեսնելուն համար։ Մեծ գովեստով խօսեցաւ Հայերու բարեմասնութեանց վրայ, քաջալերիչ խօսքեր ըրաւ, ու մասնաւորաբար յորդորեց չկապկել հիւրընկալ երկրի սովորոյթները, չմանել ուրիշներուն, այլ պահել ինքնուրոյն դիմագիծն ու ազգային առանձնայատկութիւնները։ Մեծ ծափերով ընդունուեցան երեսփոխանին խօսքերը։

Ֆրանսերէն ճառ մը կարդաց Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան աբբահայր Հ. Յովհան վրդ. Աւգերեան, որ ըսաւ թէ Մխիթարեան անունը հոմանիշ դարձած է հայութեան եւ Եւրոպացիները Հայերը ճանչցած են Վենետիկի միջոցով։ Յետոյ շնորհակալութեան խօսքեր ըրաւ ֆրանսական կառավարութեան հասցէին։

Վերջին խօսողն էր Պ. Ժորժ Լէյկ, որ յուսադրիչ խօսքեր ըրաւ։

Զինուորական նուագախումբը մէջ ընդ մէջ եւրոպական կտորներ կը նուագէր։ Շարժանկարի եւ լուսանկարի գործիքներ կ'աշխատէին ամբողջ հանդէսի ընթացքին։

Դժբախտաբար ոչ մէկ խօսք հայերէն լեզուով, ինչ որ տեղի տուաւ արդար դիտողութեանց։

Հանդէսէն վերջ ընդունելութիւն տեղի ունեցաւ մեծ դահլիճին մէջ, ուր հիւրերը պատուասիրուեցան զովացուցիչներով։ Հիւրերը ստորագրեցին վարժարանի Ոսկեմատեանին մէջ։

Շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկած էին կարտինալ Փաչէլլի, Պապին կողմէ, Իտալիոյ դեսպան Մանցոնի, Հռոմի կաթոլիկ Ինստիտուտի տեսուչը, Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի տնօրէնները, իտալական Երեսփ. Ժողովի նախագահ Ճուրիաթի, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը։ Իսկ նամակներ ղրկած էին նախկին վարչապետ եւ ակադեմական Լուի Պարթու, արտաքին նախարար Պրիան, Փարիզի հէլլէն դեսպան Փոլիթիս, փոխվարչապետը, երեսփոխան Լուի Մարէն, ընկերվարական երեսփոխան Փոլ Պոնքուր, Սէնի նահանգապետ Ռընար, Սէնի նահանգային ընդհ. Ժողովի նախագահ Տըլառէն, Փարիզի թաղապետական ժողովի նախագահ Տօտինիէ, Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանութեան պատուիրակ Փիէռ Ալիփ, ժոնսէնեոր Բրէփէն, Փարիզի համալսարանի վերատեսուչ Շառլէթի, հայագիտական ընկերութեան նախագահ Շառլ Տիլ, Ալիանս Ֆրանսէզի ընդհ. քարտուղար Փօլ Լապէ, Սէն-է-Ուազ նահանգի հրամանատար զօրավար Ժոլի, Սէն-է-Ուազի նահանգապետը եւ այլն։

*** Շաբաթ օրուան «Ֆիկարօ»ին մէջ ակադեմական Ժորժ Կոյօյիս գեղեցիկ յօդուած մը գրած էր Մխիթարեաններու մասին։ Կիրակիի հանդէսին նկարագրութիւնը հրատարակեցին ֆրանսական զանազան թերթեր։

ՊՈՒԼԿԱՐ ՓՐՈՖԷՍՕՐԻ ՄԸ ՃԱՌԸ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Սօֆիայի մեր Թղթակիցը նկարագրած էր Ա. Ահարոնեանի յոբելեանի հանդէսը, որուն մէջ խօսեցաւ նաեւ պուլկար փրօֆ. Գ. Բացարօֆ։ Ստորեւ քանի մը հատուածներ՝ իր ճառէն.—

«Չկայ աւելի բնական բան, քան այն, որ այսօր մեր քաղաքացի Հայեր եւ Պուլկարներ, հաւաքուած ենք հոս, միասին յարգելու եւ մեծարելու քառասունյոթնամեայ գրական եւ հանրային գործունէութիւնը հռչակաւոր հայ բանաստեղծ գրագէտ եւ հանրային գործիչ Ա. Ահարոնեանի։ Որովհետեւ, հայ եւ պուլկար ժողովուրդները ոչ միայն կապուած են իրարու պատմական եւ մշակութային հին կապերով, այլեւ, կարծես թէ, այն դժբախտութիւնն ու տառապանքը, զոր ապրած են ու կ'ապրին անոնք մինչեւ այսօր, ա՛լ աւելի ամրապնդած է անոնց կապն ու փոխադարձ համակրանքը։ Պուլկարները եւ Հայերը, երկու մարտիրոս ժողովուրդներ, դարաւոր գերութեան մէջ ապրելով՝ միշտ ալ իրենք զիրենք մօտիկ զգացած են իրարու։ Անոնցմէ մէկուն կրած տառապանքը միւսին քով հարազատօրէն արձագանգած է եւ խոր կարեկցութեան արժանացած։

Կը կարծեմ թէ այս երկու ազգերուն փոխադարձ կապի եւ համակրութեան օրինակները տալու հարկ չկայ. Ամէնուն յայտնի են այն ջերմագին վերաբերմունքն եւ օգնութեան պատրաստակամութիւնը, զոր Հայերը ցոյց տուած են, հեռաւոր անցեալին մէջ, Տիգրանակերտ աքսորուած Պուլկարներուն։ Պալքանեան պատերազմներուն մէջ, երբ պուլկար ժողովուրդը կը պայքարէր ստրկութեան մէջ գտնուող իր եղբայրներու ազատութեան համար, հայ կամաւորներ որոնք իրենց կաշիին վրայ արդէն զգացեր էին ստրկութեան դառնութիւնները, գործօն մասնակցութիւն բերին մեր պայքարին մէջ։ Նոյնպէս վերջին պատերազմին, մեր հայ քաղաքացիները, իբրեւ սպաներ եւ քաջ զինուորներ, արժանաւորապէս կատարեցին իրենց պարտքը, հանդէպ իրենց երկրորդ հայրենիքին։ Միւս կողմէ, Պուլկարիա գրկաբաց ընդունեց հայ տարագիրներ եւ պանդուխտներ, որոնք հարկադրուած էին լքել իրենց հրդեհուած եւ քանդուած օճախները եւ ապաստան փնտռել աշխարհի չորս ծագերուն վրայ։ Մասնաւորապէս 1895էն ի վեր էր որ տեղի կ'ունենային խաղաղ եւ անպաշտպան հայ ժողովուրդի դաժան եւ զարհուրելի ջարդերը, որոնք հարիւր հազարաւոր զոհեր խլեցին։ Այդ ջարդերը պիտի մնան իբրեւ ամէնէն մութ կէտը Եւրոպայի քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ։

Բայց, այս հանդիսաւոր վայրկեանին չզբաղինք այս տխուր յիշատակներով եւ յուսանք թէ պիտի գայ օրը, երբ ի զօրու չպիտի ըլլան հին հելլէն փիլիսոփայ Արիստոտէլի խօսքերը թէ՝ «Միշտ տկարներն են որ ձայն կը բարձրացնեն իրաւունքի եւ հաւասարութեան, իսկ հզօրները բնաւ»։ Թող մեզ ամրապնդէ այն հաւատքը թէ, մարդկային ոգին, որ տակաւ աւելի հզօր եւ ազնիւ կը դառնայ, ի վերջոյ պիտի յաղթանակէ անասնական կոպիտ եսականութեան, անգթութեան եւ բռնութեան, եւ պիտի պարտադրէ արդարութեան, ճշմարտութեան եւ ազգային ու ընկերային խաղաղութեան յաղթանակը։

Բանախօսը համառօտակի ներկայացնելով յոբելեարին կեանքը, եզրակացուց.

—Բանաստեղծ Ահարոնեանը իր ծննդավայրի հրաշալի գեղեցկութիւններով սնած՝ կ'ապրէր նաեւ իր ազգին մեծ տառապանքները եւ անհաւասար պայքարը ազատութեան եւ մարդկային տառապանքներու համար։ Եւ ասիկա չէր կրնար արձագանգ չգտնել բանաստեղծի հոգիին մէջ, որ միացած է ժողովուրդի հոգիին հետ եւ հարազատ արտայայտիչը եղած անոր ցաւերուն եւ ձգտումներուն։ Այսպէս, ան տակաւ կը դառնայ իսկական ազգային բանաստեղծ եւ առաջնորդ։ Ան կը ներկայանայ իբրեւ ամէնէն հզօր դէմքերէն մէկը հայ նոր գրականութեան պատմութեան մէջ։

Մենք այսօր հաւաքուած ենք հոս տալու արժանավայել յարգանքը հայ ազգի ազնիւ զաւակին ստեղծագործ աշխատանքին։

Ասով մենք մեր յարգանքը եւ մեր համակրանքը ի յայտ կը բերենք նաեւ մեծ հայ ազգին՝ թէ՛ անոր կրած տառապանքներուն ու մղած հսկայ պայքարին եւ ազատութեան համար, եւ թէ անոր մշակութային դարաւոր արժէքներու, զորս անոր հանճարը ստեղծած է իր երկար ու պատմական կեանքին շարունակութեան մէջ։ Ահարոնեան մէկն է մշակոյթի այդ ստեղծագործներէն, անոր մէջ կեանք առած է հայ հանճարը։ Ինչպէս բոլոր մեծ բանաստեղծները, ան պիտի միայն յաւէտ սիրելին իր ազգին, ան պիտի ապրի անոր սրտին մէջ, նոյնպէս եւ սրտին մէջ բոլոր ստրկացած ժողովուրդներուն, որոնք յանձին անոր կը տեսնեն իրենց ալ ազատութեան գործիչը։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԸ

ՌՈՒԱՆ, 9 յունիս.— Հայ Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ խորհրդակցութիւն մը, օրակարգ ունենալով մանկապարտէզի մը բացումը։ Խօսեցան Միութեան կողմէ Պ. Մեսրոպ Թորոսեան եւ Պ. Արշակ Պօղիկեան ու ներկաներէն ալ խնդրեցին որ արտայայտուին։

Կարճ վիճաբանութենէ մը յետոյ, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ հող մը գնել եւ պզտիկ շէնք մը շինել։ Ներկաները մասնակցեցան իրենց կարողութեան չափով եւ գոյացաւ չորս հազար ֆրանք։ Անմիջապէս կարգադիր յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, որպէսզի այս գործը գլուխ հանէ։

Ի դիմաց Ազգ. Միութեան
Մեսրոպ Թորոսեան

ՄԻՍ ՁԳԵԼ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ

Վերջերս բժիշկները, քաջալերուած կենսանիւթերու գիւտէն, կը յանձնարարէին երախաներուն տալ կարմիր միս, որպէս զի օգտուին անոր պարունակած կենսանիւթէն։ Այս եղանակով, կ'ըսէին անոնք, կարելի պիտի ըլլայ արգիլել ոսկրաթեքութիւնը (rachitisme) սակայն կարգ մը բժիշկներ կը պնդեն թէ 12-15 ամսու երախաներուն միս տալով, եւ անոնց մարսողական գործարանները խճողելով, երախաները կը դատապարտուին կուրաղետապի, աղետապի եւ վտանգաւոր բարդութիւններու։ Եւ կ'արգիլեն միս տալ երախաներուն մինչեւ երկրորդ մանկութիւն։

Բայց առատ առատ պտուղի հիւթ, մասնաւորաբար նարինջի քամուք կը յանձնարարեն երախաներուն։

ՀԵՌԱԿԱՅ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Նիւ-Եորքի մէջ վերջերս կատարուեցաւ հրաշալի փորձը այն գիւտին, որ օր մը անշուշտ սովորական իրականութիւն պիտի դառնայ։

2500 հանդիսատես հաւաքուած էին թատրոնի մը մէջ։ Պատին վրայ սպիտակ վարագոյրը։ Թատրոնէն երկու քիլոմեթր հեռու, հաւաքուած էին դերասանները, միշտ պատրաստ խաղալու իրենց դերը։ Թատրոնին տնօրէնութիւնը հեռախօսով մը հաղորդակցութեան մէջ էր դերասաններուն հետ, որոնց կը հրամայէր կատարել զանազան շարժումներ։ Դերասանները եւս անթելով կը հաղորդակցէին թատրոնին հետ, այնպէս որ երբեմն կը լսուէր իրենց ձայնը կամ խնդուքը։ Դերասանները կը խաղային ելեկտրական անիւի մը դիմաց, որ ճառագայթներ կը ղրկէր թատրոնին վարագոյրին։ Դերասանները միայն իրենց ուսով եւ գլուխով կը տեսնուէին, եւ վարագոյրին միայն կեդրոնը պայծառ էր, շրջագիծին վրայ պղտոր։

Թերթերը կը յուսան թէ մօտ է անթելով ամէն կողմ շարժանկար դարձնելու օրը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՀՃԱՏԵՆԴ

«Խորհր. Հայաստան» կը գրէ (25 մայիս). — Երեւանի Շիլաչի Մահլա կոչուած թաղը մեքենական փուռին եւ ջերմապահական կայանին շրջակայքը ձեւացած է ճահիճ մը, ուր կը հոսին երեք կողմէ աղտոտ առուներ։ Առուներուն անկանոնութեան պատճառով, ջուրերը կ'ողողեն փողոցները, մասամբ կը հոսին պարտէզներուն մէջ, կամ երկաթուղագիծին մօտ շինուած բնակութեանց առջեւ։ Ճահճատենդը կը վարակէ թաղին բանուոր բնակիչները։ Վերահաս տաքերը աւելի եւս կը նպաստեն վարակումին։ Քանի մը անգամ դիմում կատարուած է համապատասխան մարմիններուն, բայց ոչ մէկ միջոց ձեռք առնուած է։ Նոյնիսկ 5 ամսուան ընթացքին նոյն թաղի բանուորներուն համար սպառած «քինին»ը աւելի սուղ կ'արժէ, քան այդ ճահիճը չորցնելու համար անհրաժեշտ ծախքը։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

իւզացիք կասկածի կը հրա-
ւին, և կը կարծեն թէ
յերը կը փորձէ իրենք։
պետի Առաքելը կ'ըսէ
է դուն չըռնես, ես կը բըռ-

ետ երկու եւ կէս ժամ այդ
ը կը ձգձգուի։ Բիւրդը կա-
կուտայ էդոնց թեւերը եր-
խուլամներուն եւ կ'ուզէ
ել Մուշ։

աքոյի ընկեր մշեցի Տիգ-
կ'ըսէ Ղըզըլ-Աղաճի մեր
կին ընկերներուն, որոնց
էին հրացանները. «Հրա-
մը տուէք ինծի, 2-3 հրա-
ալ դուք վերցրէք, ղար-
ք էդ Բիւրդերուն, որ տղա-
Մուշ չտանեն»։ Նրանք ոչ
ք կուզան, ոչ ալ զէնք
ան։ Բիւրդը իրեն խուլամ-
վ Սաքոյին եւ մխիթարին
անի Մուշ։

Երբ Հրայրը կ'երթայ Ղըզըլ-Աղաճ, նրանք արդէն տարած էին։

Ղըզըլ-Աղաճ գիւղը Ս. Յովհաննու վանքի տակն էր։ Այդ գիւղին մէջ կը գտնուէր եօթը հրացան և լի փամփուշտ, հարիւրին հարիւրվստահեմ որ եօթը հրացան զարնէին՝ այդ երկու մարդիկը պիտի ազատուէին եւ գային Սասուն։ Ղըզըլ-Աղաճէն Շէնըք 6 ժամ է։ Ճազայիրը ամբողջ Հայերը ծեծած է, ամէն չարիք թափած է գլուխները, մեծ հարստութիւն դիզած է։ Ղըզըլ Աղաճէն երեք քառորդ ժամ Ալզաղըբիր հոյ գիւղը ունի 3 յարկանի քէօշք մը։

Հրայրի գնալուց յետոյ ալ Դալիբ էֆէնտին դեռ կը շարունակէր իր խուզարկութիւնները եւ ժողովուրդի չարչարանքները։ Խէչօյի եղբայրը Սինոյի տղան եւ մէկն ալ ուրիշ յանձն կ'առնեն Դալիբ էֆէնտիի հետ խօսալ, առաջուց պայմանաւորուելով, ռէսներու հետ ինչ խօսալու մասին։ Ռէսները կուգան կ'ըսեն Դալիբ էֆէնտուն, թէ մի տղայ տեսեր է Սերոբին եւ իր խումբը։

— Ո՞վ է այդ տղան, կը հարցնէ Դալիբ էֆէնտին։

— Սինոյի տղան է։

Կը կանչեն Սինոյի տղան Գիրօ, եւ Դալիբ էֆէնտին կը հարցնէ.

— Ո՞ւր տեսար Սերոբին եւ իր խումբը, ի՞նչպէս տեսար։

— Ես խոտ կը քաղէի, իրիկուն մութ ժամանակ հասայ Ներքին Ախպիի եկեղեցիի քով։ Հոն կար մի մեծ բազմութիւն։ Յանկարծ ինձ բռնեցին։ Ըսին՝ «մեզ պիտի տանես մեր գնալու տեղը»։ «Դուք ո՞ւր պիտի երթաք», հարցուցի։ «Մի հարցըներ» ըսին եւ թեւիս մէկը կապեցին։ Ապա ըսին. «Մեզ տար Կուրտիկ սարը»։ Ես ընկայ առաջնին եւ տարի Կուրտիկ։

— Հոն կայնեցա՞ն, — հարցուց Դալիբ էֆէնտին։

— Կայնեցան։

— Սիկարա քաշեցի՞ն։

— Հա՛, քաշեցին քանի մը հոգի։

— Սիկարայի գլուխները գետի՞ն թափեցին։

— Չէ՛, էֆէնտի, ձեռքերու մէջ փշրեցին, քամիին տուին։

— Կայնած տեղերնին խո՞տ էր, չէ նէ հող։

— Խոտ էր։ Ինձ վերադարձուցին ու գացին։

— Վրանին ի՞նչ հագած էին։

— Բոլորն ալ չուխայ շորեր, մեր երկրի շոր չէր, գլուխնին ալ փափախ։

— Ո՞ր կողմը գացին։

— Չգիտեմ։ Էգտեղէն տասը ճամբայ կը բացուի. ո՞րտեղէն գացին, գիտեմ։

Դալիբը քանի մը օրէն թողեց Սասունն ու հեռացաւ։

Մենք բոլորս կ'ըլլայինք 55 հոգի։ Անօթի էինք. կորեկի հաց ալ մեր ձեռքը չէր կպել որ։ Գուրգէնն ու Սերոբը այդ տեղերուն անծանօթ էին, եւ մենք ման կը բերէնք սարէ սար եւ շատ դժուարութեամբ, որովհետեւ հետերնիս կին ու երախայ կային։

Օր մը ըսինք Սերոբի կնոջը, թէ Սասունցու կնոջ շոր հագցընենք եւ ապահով տեղ մը դնենք, որպէսզի մեզ հետ ման չգայ։ Նա չընդունեց եւ սկսեց լալ. չէր ուզեր Սերոբէն բաժնուիլ։ Սերոբը բարկացաւ եւ ուզեց զարնել, սակայն, Գուրգէնը բըռնեց։

Ելանք Հալըներ՝ Սինոյի գոմը։ Գուրգէնն ըսաւ. «Ա՛յ աղերք, տղերքն անօթի մեռան, բան չկա՞յ ուտելու»։ Մենք ըսինք. «Չկայ, սակայն կարելի է Սինօի գոմի բոլորը ժաժիկ թաղած ըլլայ»։ Ժաժիկ ըսուածը թանէն կը պատրաստուի։ Երկու բերդանկի շիշ հանեցինք, սկսեցինք հողը մխտել, գտանք մի կարաս։ Փորեցինք ու հանեցինք երկու փութէն աւելի ժաժիկ։ Երկու օր էդով ապրեցանք։

Այդտեղից գացինք Չորութ՝ Հէթինցի Մարտոյի գոմը։ Մարտօն բերաւ մեզի մի կոտ գարի, խարկեց, փոխինդ ըրաւ, ջրով շաղուեց՝ բերաւ տղայոց։ Շատ անհամ էր։ Տղայոց մի քանիսը յետ դարձուցին։

Որոշուեցաւ, որ Սերոբը շարք մը ընկերներով յետ գնայ։ Ճանապարհին ծանօթ քանի մը ընկերներ (Գէորգ, Համբարձում, Խիանցի Կրպօ) տուինք հետերնին, որոնք տարին մինչեւ Դաշտը, Բերդակ գիւղը անցկացրին եւ իրենք վերադարձան Սասուն։ Իսկ Սերոբը իր զինուորներով գնաց Ախլաթ։

***

1897ի ձմեռը, երբ մենք 16 ընկերներով Սասուն կը մնայինք, Սերոբ եւ Գուրգէն Ախլաթի գիւղերը բաւականին կազմակերպած էին, Բաղէշն ալ որոշ չափով։ Նաեւ հանգանակութիւն մը ըրած էին։

Օր մը Բաղէշ խմբով մի կնոջ քով կը գտնուին եղեր։ Բաղէշի կոմիսէրը այդ կնոջ քով կը գնայ կգայ եղեր։ Հէնց այդ ատեն դուրսի դռնէն ներս կը մտնի։ Տղերքը եղեր են Ներքին յարկը, այդ պատճառաւ կինը բէյին վերին յարկ կը հրաւիրէ։

Սակայն, որովհետեւ տղայոց մօտ կը գտնուի եղեր մի փոքր շուն, եւ սա սկսեր է հաչել, բէյը կ'ամեցեր է տեսնել, թէ ո՞վքեր են Ներքին յարկը։

(Շար.)

պատուիրակութեան մէջ: Ամսական կը ստանար 200 տոլար: Քանի մը ամիսէ ի վեր հրաման ստացած էր Մոսկուա դառնալու, բայց, իր գործունէութեան շնորհիւ, յաջողած էր յետաձգում ստանալ, ժանաւանդ անցեալ ապրիլի վերջերը: Յետոյ յունիս 5ին Փարիզէն ճամբայ ելաւ դէպի Մոսկուա, միասին տանելով բազմաթիւ փաստաթուղթեր՝ իր գործառնութեանց մասին: Իրեն կ'ընկերանար գլխաւոր հաշուակալ Օթթօ Վինթէրի կինը: Այդ օրէն ի վեր, Տիկին Նաումոֆ լուր չունէր, երբ թերթերը գրեցին անձնասպանութեան խնդիրը: Տիկինը կը կարծէ թէ իր ամուսինը Թակարդը ձգուած է Չեկայի գործակալներուն կողմէ, եւ ոչ թէ անձնասպանութիւն փորձած:

45 հոգի ածխացած կամ խեղդուած

Չորեքշաբթի օր, Նաւային աՀաւելի աղէտ մը պատահեցաւ Պոսթընի մօտ, Մէսէչուսէցի ծոցին մէջ: «Ֆէրֆէքս» շոգենաւը, որ յամրաբար կը յառաջանար մշուշին պատճառաւ եւ ունէր 71 ճամբորդ, յանկարծ Նաւ մը տեսաւ իր ճամբուն վրայ: Շատ ուշ էր խուսափելու համար եւ զարհուրելի ընդհարում մը տեղի ունեցաւ: Միեւնոյն ատեն պայթեցան քարիւղի շտեմարանները, Նաւը վերածելով խոշոր խարոյկի մը: Բոցավառ քարիւղը կը տեղար Նաւուն կամուրջին վրայ: Այրեր եւ կիներ, կենդանի ջահերու վերածուած, ծով կը Նետուէին խելայեղ: Ամբողջ Նաւուն շրջապատը դարձած էր հրեղէն ծով: Զոհերուն թիւն է 45: Տասնըմէկ ճամբորդներ, որոնց չորսը կիներ, ողջ ողջ այրած էին 15 Նաւազներու հետ: Միւսները՝ խեղդուած:

Ընկերվարական համագումարին փակումը

Չորեքշաբթի օր փակուեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական համագումարը, յետաձգելով բոլոր փափուկ խնդիրները: Միաձայնութեան վաւերացուեցաւ կեդր. վարչութեան բարոյական տեղեկագիրը: Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ որ «ֆրանսական ընկերվարութիւնը մնացած է իր պատմական աւանդութեան ուղիղ գծին վրայ, համաձայն կուսակցութեան մեծամասնութեան ուժգնօրէն արտայայտած կամքին»:

Դժուարութեան մատնուեցաւ խորհրդարանական խմբակցութեան վերաբերեալ բանաձեւը: Միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ բանաձեւին առաջին յօդուածը, որով համագումարը կը վաւերացնէ խմբակցութեան տեղեկագիրը: Երկրորդ յօդուածին դէմ, որ կը յայտարարէր թէ երեսփ. ժողովի Նախագահութեան թեկնածուի խնդիրը կը պատկանի խորհրդարանական խմբակցութեան, կուսակցութեան Ռօնի շրջանը Ներկայացուց հետեւեալ առաջարկը.— «Նկատելով որ երեսփ. ժողովի Նախագահի պաշտօնավարութիւնը ընկերվարականի մը կողմէ՝ յետադիմական ժողովի մը մէջ՝ աւելի շատ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ քան առաւելութիւններ, առանց արտայայտուելու սկզբունքի հարցի մասին, հրաւիրել ընկեր Ֆէռնան Պուիսոնը՝ հրաժարիլ իր Նախագահական պաշտօնէն որ կը հարկադրէ զինքը ժամնակցիլ կուսակցութեան շահերուն հակառակ ցոյցերու»:

Երկու բանաձեւերը քուէի դրուելով, առաջինը ընդունուեցաւ 841ի դէմ 2649 ձայնով: Ձեռնպահ մնացին 78 հոգի. բացակայ էին՝ 47 պատգամաւորներ: Նոյն ձեւով փակուեցաւ Նաեւ Ռընոտէլի դէմ յարուցուած հարցը:

Յետոյ տեղի ունեցան ընտրութիւնները: Քաղքենի թերթերը կը գրեն թէ կուսակցութեան աջ թեւը 14 աթոռ պահանջած էր կեդր. Վարչութեան մէջ, 33ի վրայ, բայց ստացաւ միայն 12, որով ձախ թեւը կ'ունենայ 9 ձայնի մեծամասնութիւն: Ընտրուեցան գրեթէ բոլոր ծանօթ վարիչները:

Ռընոյի սկսաւ ճամբել

Վերջերս հարիւրաւոր բանուորներ կը ճամբուին Ռընոյի գործարանէն (Պիյանքուռ), իբրեւ թէ բանուորական խլրտումներու հետեւանքով:

Նոր ցնցումներ Նիւ-Եորքի սակարանին մէջ

Ատենէ մը ի վեր, նոր տագնապ մը կ'անցընէ Նիւ-Եորքի սակարանը: Անցեալ Նոյեմբերէն ի վեր, ամէնէն ծանր փլուզումը տեղի ունեցաւ յունիս 11ին, երբ անհաշիւ վաճառումներու ճնշումին տակ, 4,471,000 արժեթուղթեր ձեռքէ ձեռք անցան: Շատ մը թուղթեր 5 մինչեւ 20 կէտ անկում ունեցան: Ընդհանուր կորուստը չորս միլիոն տոլար կը հաշուեն:

Միամիի մէջ (Ֆլորիտա) չորս դրամատուններ իրենց դուռները չբացին, վախնալով իրենց դրամները պահանջողներու խուժումէն: Դրամատուն մը առտուն բացաւ դուռները, բայց անմիջապէս փակեց, միեւնոյն պատճառներով:

Հ.Յ.Դ.ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Լա Սիոթա.— Այս կիրակի, սովորական հաւաքատեղին:
Սալէն տը ժիրօ.— Այս կիրակի:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վըէժ խումբը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ:
Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի անդամները: Պարտաւորիչ Ներկայութիւն: Կարեւոր օրակարգ:

ՌՈՍՏՈՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒԼԻՍ 13ԻՆ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԱՅՍ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ իրիկուն Փրոֆ. Աղաջանեանց կը խօսի՝ կամքի հիւանդութիւնները եւ պատասխանատուութեան հարցը Նիւթին մասին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԻ ՄԷՋ

Սահակ-Մեսրոպ Գրադարանի կողմէ 22 յունիս կիրակի օր կը խնդրուի Նկատի ունենալ այս թուականը

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէին
գին՝ 2 ֆր. 50: փոստի ծախքով միասին 3 ֆրանք
Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի եւ կուսակցական տեղական մարմիններուն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Պարտաւորիչ Ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 131 Fbg. du Temple Պարտաւորիչ Ներկայութիւն:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 63 րիւ տը լա րէփիւպլիք: Ներկայանալ անդամատետրով: կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ջարդարեան, Քեռի, Քրիս, Գէորգ Չաւուշ եւ Արմէն Գարօ խումբերու ընկերները այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

կարեւոր օրակարգ, Պարտաւորիչ Ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին 63 րիւ տը լա րէփիւպլիք, Գրադարան-ընթերցասրահին մէջ:

Պ. ԽԱՉԱՏՈՒՐ Աղլաղանեանէ (Աֆիոնգարահիսարցի) կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընկերային դաշտագնացութիւնը այս կիրակի առաւօտ ժամը 6.30ին: Ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամին Bld. Garibaldiի կայարանը եւ առնել հանրակառք 15, 16, 40 եւ 39 ու իջնել՝ Վալ Պառել: ճաշը միասին բերել:

ԳԱՒԱՌԷՆ եկած ընկերներ որոնք կը բնակին Պէլվիլի շրջանին մէջ կը հրաւիրուին Ներկայանալ Ռոստոմ ենթակոմիտէին այս կիրակի առաւօտ ժամը 10 12: 131 Fbg. du Temple:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ Բարերարին եւ անոր կտակատար կ. Եղիանցի մահուան տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի 15 յունիս, հանդիսաւոր հոգեհանգիստ փարիզի եկեղեցիին մէջ: կը հրաւիրուին բոլոր Սանասարեան սաները եւ այս երկու մեծ հայերուն յիշատակը յարգող հայրենակիցները:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր Հայր. Միութեանց վարչութիւններէն որ տպարան Եփրատի կողմէ Նախապէս իրենց ղրկուած «բաց Նամակ»ներու եւ անոր կից հարցարաններու պատասխանները հաճին մեզ փութացնել մինչեւ յունիսի վերջը: Տպ. «Եփրատ» Հ. Թադէոսեանի, 34 Rue Villeroy, Lyon:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Միլան, Գործ.— 96 լիր. 70:
Մեց, Ս. Պ.— 70:
Լը Ման Ս. Մ.— 35:
Քէրքիւք, Բժ. Փ.— 18 շիլին:
Քէրքիւք, Ռ. Պ.— 250 ֆր.:
Լա Թուր տիւ Փէն, Ա. Գ.— 35:
Ճունիհ, Յ. Մ.— 150 սուրիական
Վալանս, Գործ.— 532:
Լիոն Գործ.— 820.40:
Մարսէյլ, Գործ.— 858.80:
Երուսաղէմ, Տ.— 7 անգլ.:
Քոլոնպ, Օր. Քիւր.— 70:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Նոր գիրքը

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (իր գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ):

դիմել՝ L. Kévonianի, 325 Fbg. St Martin: գին՝ 5 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Ե. Այվազեան, Ե. Յարութիւնեան, Յ. Մարգարեան, Մ. Մէտոսեան 10ական, Յ. Մարկոսեան, Ս. Պապիկեան, Ն. Ճիգմէճեան, Վ. Գասպարեան, Յ. Կարապետեան, Գարակէօզեան, Մ. Տօնիկեան, Գ. Իսկէցեան, Ս. Տօնիկեան 5ական, Մ. Հալաճեան 1, Մ. Աւագեան 3, Ա. Յովակիմեան 9, Ս. Տէրտէրեան 20, Ն. Գրիգորեան 4, Մ. Կարապետեան, Մ. Թորոսեան, Գ. Թաթուլեան 2ական, Յ. Յովհաննէսեան 4, գումար 132 ֆրանք:

Վ. Միքայէլեան, Ե. Գրիգորեան, Տ. Ղազարեան, Ի. Կարապետեան, Մ. Քէճէզեան, Ղ. Նազարեան, Տ. Գաբրիէլեան, Մ. Յակոբեան, Տիկ. Գումրուեան, Օր. Ա. Կիւրճեան 2ական, Խ. Նազարէթեան 20, Մ. Խաչատուրեան 20, Ա. Պօղոսեան, Կ. Ասատուրեան, Ն. Գարաեան, Տիկ. Կարապետեան 3ական, Ա. Խաչատուրեան 3.75, Թ. Քէսէեան, Վ. Ջատիկեան, Մ. Խտիշեան, Ն. Թորոսեան, Ոմն, Յ. Մարկոսեան 5ական, Աթինա 1.20, Ե. Գէճէզեան 1.80, Ն. Յարութիւնեան 2.50, Մ. Շահինեան 1, Շ. Իփէքեան, Ե. Երամճեան, Վ. Մուզպուլեան 10ական ֆր., գումար 142.25 ֆրանք:

Մ. Արթինեան, Մ. Շահմանեան, Ս. Սիրունեան, Տ. Եղիազար 1ական, Յ. Մութաֆեան, Ե. Մարտիրոսեան, Ս. Արապեան, Օ. Ուզունեան, Վ. Սահակեան, Դ. Շիրինեան, Տէր Գէորգեան, Մ. Թէրզեան, Կ. Յակոբեան, Մ. Խաչատուրեան 2ական, Ս. Հայրապետեան, Ա. Վարդապետեան 3ական, Կ. Պոյաճեան 4, Օ. Մարգարեան, Ս. Յարութիւնեան, Ա. Պալեան, Հ. Տէրտէրեան, Յ. Մինասեան, Յ. Պէնլեան, Խ. Սարըպօղոսեան, Ա. Վարդապետեան, Յ. Մուրատեան, Մ. Ղազարեան, Ն. Չաքարեան 5ական, Պ. Պարոնեան 10, Ն. Ալիքսանեան 25: Գումար 124 ֆրանք:

Գ. Դաւիթեան 10, Մ. Գասպարեան: Մ. Չարչեան 3ական, Վ. Գէորգեան, Մ. Սարգիսեան 2ական, Տիկին Վարդանեան 3, Մ. Սարգիսեան, Կ. Օհանէսեան 5ական, Կ. Գաբրիէլեան 3, Ա. Ճէզվէճեան 2, Պ. Փիլիպոսեան 5, Պ. Մուրատճեան 10, Մ. Տէյիրմէնճեան 5, Հ. Թումանեան 20, Գ. Գալայճեան 3, Սիլվա Սաղաթելեան, Հայկանուշ Գատըեան 2ական, Օ. Գասպարեան 5, Լ. Քէնտիրեան 15, Ոմն, Պ. Տէրտէրեան 5ական, Լուսիա Սամուէլեան 1, Յ. Շուշանեան, Խ. Սարգիսեան 5ական, Ա. Ամերիկեան 1, Օ. Խօտիկեան 2, Ե. Սարգիսեան 5, Տիկին Ասատուրեան 2, Աղնիւ Յակոբեան 3, Ոմն 1 ֆրանք: Գումար 140 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Աֆիոն Գարահիսարցի Հայկ Ճօրճօրեան որ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ:

Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

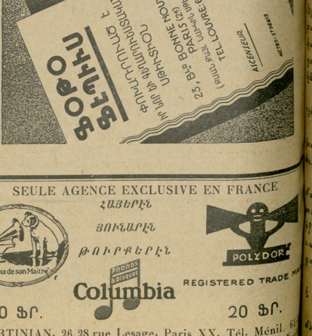
— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Չօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին: Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար: Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ: Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր: Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Չօպանեանի 31 Rue dc Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իպլիգեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. Նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan Maroc: կամ «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հեղնաեան): Կը կարծուի թէ կը գտնուի Յունաստան եւ ամուսնացած է Յոյն աղջկան մը հետ: Իմացնել իր եղբօր դերձակ Անդրէաս Սարգիսեանի (Հեղնաեան) Ave. Jean Jaurès Décines, (Isère): Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆր. նուէր:

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ՅՈՒՆԻՍ 1930
14 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1288 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

„ՈՎ ՈՐ ՔԱՋ Է, Ի՞ՆՉ ԿԸ ՍՊԱՍԷ...„

1922էն ի վեր մղուած պայքարը՝ գաղութները կազմակերպելու, մէկ ընդհանուր կեդրոնի կապելու համար, ճիշդ է, չունեցաւ ցանկալի արդիւնքը։ Բայց, թողուց բարերար հետքեր։ Գոնէ գաղափարը կը պտտի գաղութէ գաղութ եւ գլուխէ գլուխ։

Մարդիկ, որ կը սիրեն հեռու մնալ օրուան ժխորէն, հետզհետէ կը վարակուին, եւ յաճախ կուգան խորհուրդ հարցնելու կամ թելադրութիւններ ընելու։ Գիտենք այնպիսիններ ալ՝ որ կը մեղադրեն մեր թուլութիւնը (բառին արեւմտահայ իմաստով)։

Այսպէս կամ այնպէս, հետզհետէ աւելի մեծ թիւով հայրենակիցներ կ'ըմբռնեն թէ այլեւս անհանդուրժելի է ներկայ վիճակը, անիշխան եւ անկերպարան։ Մանաւանդ որ, Երեւանը բարձրաձայն ազդարարեց, ճերմակ թուղթի վրայ գրեց եւ պնդեց թէ՝ — չի հետաքրքրուիր արտասահմանի 550,000 «անորոշ ազգութեան պատկանող», «հայմաթլոս» գաղթականներով։

Աւելի հեռուները չերթալու համար, յիշենք երկու նոր իրողութիւններ։

Անցեալ շաբթու, հայունի մըն էր որ, Քոնսթանցայէն, առաջարկէր, —

1. Խորհրդակցութեան հրաւիրել բոլոր կարող եւ յայտնի դէմքերը, որոշ ծրագիր մը մշակելու համար։

2. Սեւ ցանկ մը պատրաստել բոլոր անոնց համար որ չեն մասնակցիր խորհրդակցութեան, առանց գրաւոր արդարացուցիչ պատճառի։

3. Եկեղեցիներու բեմէն յայտարարել գաղութներու կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը։

4. Կոչ մը հրատարակել եւ ցրուել ամէն կողմ։

5. Այս գործին նախաձեռնութիւնը յանձնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Այսօր. Պերլինէն աշխատակից մըն է որ կրկին եւ կրկին կ'արծարծէ խնդիրը։

Մեր անկուսակցական հայրենակիցը միեւնոյն ատեն ըլլալով անդամ Պերլինի Գաղթային Վարչութեան, եւ յետոյ... [illegible], այս գործին վրայ կը նայի գերմանական՝ դրական աչքով։ Անոր յաջողութեան կը հաւատայ ինչպէս լաւ կազմակերպուած եւ հետապնդուած ո՛ր եւ է ձեռնարկի։ Եւ հարցը կ'ըմբռնէ ճիշդ այնպէս ինչպէս կը պարզենք տարիներէ ի վեր,— ունենալ կեդրոն մը, որ վարէ գաղութներու ճակատագիրը։

— «Հայոց արեւը մարը չի մտներ... Ամէն տեղ կանք, բայց նոյն ատեն իրար չենք գիտեր։ Չունինք մեր ճշգրիտ թիւերը, վիճակագրութիւնը եւ ընկերային դիրքի պատկերը։ Հարցուցէք երեք Հայու եւ երեք տարբեր թիւ պիտի իմանաք հայութեան մասին... իսկ Սուրիայէն, Պուլկարիայէն, Յունաստանէն օգնութիւն կ'աղաղակեն...

«... Համայնքներ ունինք — 40-50 մանուկներով — որոնք դժուար թէ կարենան հոգալ դպրոցի ծախքը։ Համայնքներ ալ ունինք փարթամ եւ հարուստ, որոնք կրնան տասը դպրոց պահել, եւ որոշ բարեացակամութիւն ցոյց կուտան, բայց առիթը չունին, կազմակերպիչ ուժ չկայ, որ բան մը մէջտեղ բերուի»։

Ինչպէս կը տեսնէք, նոյնիսկ մանրամասնութիւններու մէջ տարբերութիւն չկայ մեր եւ չէզոքներու տեսակէտներուն միջեւ։

Բայց, ո՞վ գլուխ պիտի հանէ այս տարրական, այս կենսական և ստիպողական գործը։

Մինչեւ հիմա փորձուած բոլոր միջոցները ձախողեցան։ ...րակոր Նահանջեց նոյնիսկ այն իմաստունը որ «Մարդ մը», կամ իսկ բառով՝ «Աշիրէթապետ մը» կը փնտռէր։ Ռամկավարները իրենց վերջին պատգ. ժողովին մէջ անգամ մը եւս նուիրագործեցին իրենց գարշելի «սապոթաժ»ը, աւելի գին տալով Երեւանի չինովնիկներուն բարեհաճութեանը քան 700,000նոց բազմութեան մը շահերուն։ Հնչակեանները նախ իրենք իրենց մէջ կազմակերպուելու պէտք ունին։ Երեւանցիները պատրաստ են դժոխքին բոլոր անէծքները տեղալու գաղութներու կազմակերպութեան ո՛րեւէ փորձի դէմ։

Մէջտեղը կը մնան, ուրեմն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ «չէզոքհասարակութիւնը»։ (Ի՛նչ արտասուելի բացատրութիւն...)։

Արդ, մեր կուսակցութիւնը պիտի նախընտրէր որ այս նախաձեռնութիւնն ստանձնէին չէզոքները, խորհրդակցութեան եւ գործակցութեան հրաւիրելով բոլոր հոսանքները։

Գոնէ այս առթիւ, թող կուսակցութիւնները չարիք համարող, կամ անկուսակցական իմաստութեան հաւատացող տարրերը, բոլոր պարկեշտ եւ գործօն մարդիկը հրապարակ իջնեն եւ ապացուցանեն իրենց առաքինութիւնները։ Մանաւանդ որ, ոչ քաղաքական խնդիր կայ, ոչ ալ յեղափոխական գործունէութեան ծրագիր։

Պարզապէս՝ գաղութներու ինքնապաշտպանութեան հարցն է որ ուշ-կանուխ պիտի լուծուի։

Պատկերը այնքան յստակ տեսնելէ յետոյ տակաւին յամենալ և ձգձգել, կը նշանակէ փութացնել ընդհանուր կազմալուծումը։ Եւ պատմութեան կտակել աւելի տխուր ժառանգութիւն մը քան ունէինք Թուրքիոյ մէջ։

Ով որ քաջ է, ի՞նչ կը սպասէ... Եւ ո՞ր օրուան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (27 մայիս).

— «Ամբողջ Անդրկովկասի մէջ մեծ շուքով տօնած են Ատրպէյջանի «խորհրդայնացման, այսինքն՝ կարմիր բանակի կողմէ գրաւման տասնամեակը, որ լրացաւ ասկէ ամիս մը առաջ։

Այս առթիւ խորհրդային թերթերու մէջ ուշագրաւ յօդուած մը հրատարակած է Ատրպէյճանի ներկայ կառավարութեան նախագահ «ընկ.» Բունիաթ-Զադէն՝ ցոյց տալով իր քանի մը կէտերով շահեկանութենէ զուրկ չէ նաեւ մեր ընթերցողներուն համար։

Ատրպէյճանի Թուրք-Թաթար «ընկեր» վարչապետը սեծ պարծանքով կը յիշէ տաս տարի առաջ տեղի ունեցած դէպքերը եւ լրբեւ յեղափոխական մտաւորականութիւն կը հրամցնէ ի մէջի այլոց նաեւ բոլշեւիկներու այն զզուելի վերջնագիրը, զոր անոնք, Ատրպէյճանին տիրանալէ յետոյ, չամչցան ղրկելու Հայաստանի հանրապետական կառավարութեան, պահանջելով անկէ՝

Ա) հայկական զօրքերէ «մաքրել» հայկական Ղարաբաղն եւ Զանգեզուրը։

Բ) ետ քաշուիլ դէպի Հայաստանի սահմանները (կարծես Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը այդ սահմաններէն դուրս էին).

Գ) Դադրեցնել ազգամիջեան կոտորածը (կարծես թէ Թուրքերը չէին, որ կոտորեցին ու քանդեցին հայկական շուշին)։

Այս վերջնագիրը մերժուելու պարագային, ինչպէս յայտնի է, խորհրդային կառավարութիւնը կը սպառնար իր բանակները շարժել Հայաստանի վրայ։

Բունիաթ-Զադէ հասկնալի պատճառներով իր յօդուածին մէջ չի յիշեր, որ խորհրդային իշխանութիւնը, Հայաստանի Հանրապետական կառավարութենէն իր վերջնագրին մերժողական պատասխան ստանալէ ետքը, ոչ միայն իր բանակները շարժեց Հայաստանի վրայ, այլեւ իր զինակից Թուրքիան ալ դրդեց որ ան եւս միւս կողմէն յարձակի Հայաստանի վրայ։

Բունիաթ-Զադէ ուրախութիւն կը յայտնէ, որ խորհրդային իշխանութիւնը կարողացաւ «*իւրայատուկ ձեւով մը*» լուծել ազգային հարցը Անդրկովկասի մէջ։ եւ իբրեւ «իւրայատուկ ձեւին» մէկ յատկանշական եւ խիստ գովելի օրինակ, Թուրք-Թաթար «վարչապետը» կը ներկայացնէ հայկական Ղարաբաղը, որ փոխանակ Հայաստանի մաս կազմելու, կցուեցաւ Ատրպէյճանի։ Այդ «իւրայատուկ ձեւ»ին իբրեւ բնորոշ արտայայտութիւններէն մէկն ալ կը մատնանշէ հայկական Ղարաբաղի մէջ «հայ Թրքական կոլխոզ (հաւաքական տնտեսութիւն) հիմնելու փաստը», որ, ինչպէս կը հաւատացնէ, «միջազգային» դաստիարակութեան կը ծառայէ փառաւոր կերպով»։

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ՀԱՅ ՄԸ ԽԵՂԴՈՒԱԾ

Հէյպէլիի առջեւ (Պոլիս) ծովէն հանուեցաւ դիակը ոստիկան զօրքերու նախկին սպայ Վահան Սարգիսեանի։ Կ'ըսուի թէ անձնասպան եղած է նիւթական թշուառութենէն։

Այս մարդը վերջերս հանրագրութեան մը ձեռնարկած էր Պատրիարքարանին աշխարհականացման համար։ Ունեցած է տխուր անցեալ մը՝ հայաջինջ սարսափներու ընթացքին եւ աւելի վերջը, ինչպէս պատմեց իրազեկ աշխատակից մը, այս էջերուն մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ պետական դրամատունը

Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը յունիս 12ին քուէարկեց պետական դրամատան հաստատման օրինագիծը։ Այս առթիւ. ելմտական գործավարը ճառ մը խօսելով, մասնաւորապէս յայտարարեց թէ Թուրքիոյ տնտեսութիւնը, վարկը եւ դրամը այսուհետեւ պիտի մատակարարուին հզօր օրկանի մը կողմէ։ Դրամատան գործողութիւնները պիտի վերածուին հաստատուն գործերու։ Դրամատան դրամագլուխն է 15 միլիոն ոսկի։

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Պ. Փոնսօ, Սուրիոյ մարզպանը, Ֆրանսա վերադարձաւ, Սահմանադրութիւնը հռչակելէ եւ մինչեւ անապատ պտոյտ մը կատարելէ յետոյ։ Մարսէյլի մէջ, մարզպանը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն։

— Սուրիան բացարձակապէս ապահով է այժմ։ Ա՛յս է բոլոր ճամբորդներուն եւ իմ ալ տպաւորութիւնս։ Մնաց որ, ես ատոր համոզուեցայ վերջին ճամբորդութեանս ատեն։ Ամենամեծ գործունէութիւն կը տիրէ ամէն տեղ, շնորհիւ այդ ապահովութեան։ Քաղաքները կ'ընդարձակուին, գիւղերը կը վերածնին, մշակութիւնները կը զարգանան։ Այս միջոցին մեր բովանդակ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է ջուրի խնդրին վրայ որ պիտի լուծուի ոռոգումի ընդարձակ ծրագրով մը։ Ուսումնասիրութեան տակ է նաեւ Հոմսի ճամբով Եփրատէն դէպի ծովեզերք երկաթուղի մը շինելու ծրագիրը։ Քաղաքական տեսակէտով ալ, կացութիւնը շատ լաւ է։ Հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու սահմանադրութեան հռչակումը գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ ամէն տեղ։

Ռումանական տագնապը

Կարոլ Բ. տակաւին չունեցաւ իր դահլիճը։ Պ. Մանիու մերժեց իրեն յանձնուած պաշտօնը, առողջական պատճառներով, եւ յանձնարարեց զօր. Փրէզանը։ Այս վերջինը փորձեց խառն դահլիճ մը կազմել բոլոր հոսանքներէն, սակայն ձախողեցաւ։ Խուլ մոլտուքներ կը տիրեն այս հարցի մասին, եւ հաւանական է որ առժամեայ դահլիճ մը հաստատուի՝ բացառիկ իրաւունքներով։

⁂ Մարիա Թագուհին, որ Աւստրիա կը գտնուէր, Պուքրէշ դարձաւ հինգշաբթի օր։ Թագաւորը խոնարհեցաւ իր ձեռքը համբուրելու համար, բայց մայրը չթողուց եւ տղուն ճակատէն համբուրեց։ Անմիջապէս յետոյ, Թագուհի հռչակուեցաւ Ըլէնա իշխանուհին, քանի որ խորհրդարանը չեղեալ հռչակած էր 1926 յունուար 4ի բոլոր գործողութիւնները։ Ամուսնալուծման ջնջումը վերջնական համարելու համար, անհրաժեշտ է որ վճռաբեկ ատեանը եւ Սինոդն ալ որոշում տան իրենց կարգին. բայց Ըլէնա իշխանուհին այժմէն պիտի կոչուի Ն. Վեհափառութիւն։

⁂ Կարոլ Բ. իր գահաճառին մէջ Ռումանիոյ սահմաններու մասին ալ խօսած ըլլալով, Ռատէք դիտել կուտայ Մոսկուայի պաշտօնաթերթին մէջ.— «Խորհրդային Միութիւնը երբեք չէ ճանչցած Պեսարապիոյ կցումը։ Խորհրդային Միութեան հանրային կարծիքը համակրանքով կը դիտէ Պեսարապիոյ աշխատաւոր զանգուածներուն պայքարը՝ Ռումանիոյ մեծ կալուածատէրներուն լուծէն ազատելու համար»։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Պոմպէյի ոստիկանութիւնը որոշեց արգիլել մանր խումբերով ցոյցեր կատարելու սովորութիւնը, որ կը տեւէ շաբաթներէ ի վեր, կապելաններու եւ օտար խանութներու առջեւ։ Կամաւորները մեծ թափօր մը կազմած էին, Շօլափուրի դէպքին առթիւ։ Ցուցարարները անսաստեցին եւ զանազան շարժումներ կատարեցին քաղաքին մէջ։ Ոստիկանութիւնը շղթայի տակ առաւ գլխաւոր քաղաքները։ Բայց եւ այնպէս, 25,000 ցուցարարներ յաջողեցան համախմբուիլ մեծ հրապարակը։ Ցոյցը տեւեց երեք ժամ։

⁂ Առջի օր, բազմաթիւ Հնդիկներ ուրիշ թափօր մը կազմեցին, սեւ դրօշակներով, եւ գետին ափն երթալով, կրակի տուին բրիտանական քննիչ յանձնաժողովի նախագահին՝ Սըր Ճօն Սիմոնի պատկերը։

⁂ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ 20,000 իսլամներ ժողով գումարելով, որոշեր են չմասնակցիլ քաղաքացիական անհնազանդութեան պատերազմին։

Ջուրի ընկերութիւնը դատապարտուեցաւ

Լիոնի քաղաքացիները շահեցան ջուրի ընկերութեան դէմ բացուած դատը։ (Անցեալ տարի ժանտատենդ ծագած ըլլալով, 300 հոգի մեռած էին)։ Ընկերութեան տնօրէնը դատապարտուեցաւ մէկ տարի բանտարկութեան (յետաձգումով) եւ 500 ֆրանք տուգանքի։ Ընկերութիւնը 20,000էն 60,000 ֆրանք հատուցում պիտի ընէ կարգ մը ընտանիքներու որոնք դատ բացած էին անհատապէս։ Հատուցումներուն ընդհ. գումարն է՝ 300,000 ֆրանք։

Երկուքն ալ օրէնք դուրս

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաստատէ այն լուրը թէ Փարիզի առեւտրական պատուիրակութեան եր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա գ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 14

Վահան փափազեան	250
Մկրտիչ երիցանց	200
Լեւոն Զորմիսեան	200
կարօ Սասունի	150
գումար	800
նախորդ գումար	13,800
ընդհ. գումար	14,600

ՄԱՀ ՊԱՏՐԻԿ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը Պ. Պատրիկ Կիւլպէնկեանի, որ ծանօթ էր իր առատաձեռնութեամբ, Պոլսէն մինչեւ Ամերիկա։ Հակառակ իր ծերութեան (70ը անց էր), միշտ կը հետաքրքրուէր ազգային կեանքով եւ անցեալ տարի Յունաստան այցելեց, մօտէն հսկելու համար կարգ մը ձեռնարկներու վրայ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԸՆՏՐՈՒԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Այսօր, Բ. էջին մէջ, Երուսաղէմի մեր թղթակիցը կը պարզէ Ս. Յակոբեանց վանքին վիճակը, Դուրեան Պատրիարքի մահէն յետոյ։

Պոլսոյ փոխանորդ Սմբատ եպսկ. տեղեկութիւններ ուզած էր Երուսաղէմ պատրիարքական ընտրութեան խնդրին առթիւ, թելադրուած ազգ. թերթերու հրատարակութիւններէն։

Տեղապահ Մեսրոպ եպիսկ. Նշանեան հետեւեալը կը գրէ այս մասին, 31 Մայիս թուականով.

—«Ի պատասխան կարեւոր կը համարենք տեղեկացնել, թէ մինչեւ ցարդ ոեւէ ձեռնարկ չէ եղած այդ մասին։ Մեր տեղապահ ընտրութիւնը արդէն ծանուցուեցաւ ձեզ հեռագրով։ Մայիս 8ին ներկայացուեցանք Երուսաղէմի վսեմ. կառավարչին, եւ այդ օրէն սկսանք մեր պաշտօնին։ Այդ օրը Պ. կառավարիչը ըսաւ թէ *պատրիարքական ընտրութեան հին կերպը վերջ գտած ըլլալով, այլեւս պէտք է ներկայիս ստեղծուած պայմաններուն պատշաճեցուի այն՝ բարեփոխելով կանոնին պատրիարքի ընտրութեան վերաբերեալ յօդուածները։* Բայց տակաւին ոեւէ կարծիք չյայտնեց թէ կառավարութիւնը ի՞նչ կերպ կը մտածէ այդ մասին։ Միայն յայտնեց թէ առիթ պիտի ունենայ այս խնդրոյն վրայօք մեզ հետ խորհրդակցութիւն կատարելու։

«Նորին վսեմութիւնը ընդարձակ յիշատակագիր մը պատրաստած կամ պատրաստելու վրայ է, կ'ըսուի, ներկայացնելու համար Պաղեստինի բարձր քոմիսէրութեան, ինչպէս հրատարակած էին Պոլսի թերթերն ալ։ Բայց իրողութենէ զուրկ է այն լուրը թէ կառավարութիւնը ինք պիտի ընտրէ Պատրիարքը՝ ներկայացուած ցանկի մը վրայէն. գոնէ պաշտօնապէս բան մը չէ ըսուած մեզի այս մասին։ Մանաւանդ թէ մենք յայտարարեցինք որ երջանկայիշատակ հանգուցեալ Պատրիարքին մահէն ետք քառասնօրեայ սուգի շրջան մը ունինք, ու անկէ յետոյ միայն կրնանք ընտրական գործողութեանց ձեռնարկել»։

Ո՞Ւ ԻՐ Կ'ԵՐԹԱՆՔ ԱՅՍՊԷՍ

(ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ՝ ՊԵՐԼԻՆԷՆ)

Համազգային կազմակերպութեան պահանջքը ամէն օր մեր աչքին կը ցցուի, բայց մենք կոյր համբերութեամբ մը Թոյլ կուտանք որ տարիները սահին, երիտասարդութիւն մը ուծանայ եւ ազգային խմորը հատնի առօրեայ խառնիճաղանճի մը մէջ։

Առջի օր Պոլսատանցայէն «ճամբահատ մէջոց մը» կ'առաջարկուէր, (Յառաջ, 6 Յունիս)։ Ես ալ Պերլինէն, անգամ մը եւս կ'ուզեմ անդրադառնալ այս հարցին։ Կ'ընդունիմ «մեր ներքին կազմակերպութեան ընդդիմացողներու ցանկ» մը կազմելու առաջարկը. որովհետեւ ճիշտ է, ան որ կրնար ընել եւ չըներ իր կարելին՝ արդէն յանցանք կը գործէ։ Բացարիկ պայմաններու մէջ կ'ապրինք, արդարանալի են եւ՝ բացարիկ միջոցները։ Բայց այս ժողովուրդը որ ընդունակ է ամէն լուրջ հարց արժանավայել կերպով դիմաւորելու, իրաւունք ունի նախ և առաջ քարկոծելու իր մտաւորականութիւնը, որ չէ ըմբռնած օրուան կացութիւնը, որ ոչինչ կը տեսնէ առանց կուսակցական ակնոցի եւ կարծես կոչում չունի ամէն բանէ վեր ուղիղ ճամբան ցոյց տալու կամ ռահվիրան ըլլալու, իր ժողովուրդին։

Մամուլի եւ միութիւններու կարաւանը կ'իյնայ ու կ'ելլէ ցաւագին գնացքով մը, առանց գիտնալու դէպի ո՛ւր եւ մինչեւ ե՛րբ։ Պէտք են կարծես նոր Թշուառութիւններ կամ աղէտներ, որպէսզի երեւութական գործակցութեան մը շուրջ համաձայնութիւն գոյանայ, եւ այսչափ։ Ոչ ոք կ'ուզէ շարժիլ հիմնական աշխատանք մը կա, տաբելու եւ գլխ մօտաւոր ապագային համազգային ներկայացուցչական ժողով մը գումարելու համար։ Այն ինչ երեսի վրայ կը մնան ազգային-մշակութային հարցեր, հաւաքականութիւն մը ներկայացնելու իտէալները, այլ մանաւանդ ազգային հարստութիւնները եւ նորահաս սերունդը։ «Հայոց աբեւը մարը չի մտներ»... Ամէն տեղ կանք, բայց նոյնիսկ իրար չենք գիտեր։ Չունինք մեր ճշգրիտ համրանքը, վիճակագրութիւնը եւ ընկերային դիրքի պատկերը։ Հարցուցէք երեք Հայու եւ երեք տարբեր Թիւ պիտի իմանաք ճայութեան մասին... Իսկ Սուրիայէն, Պուլկարիայէն եւ Յունաստանէն կը պոռան — գաղթականութիւնը խեղճ վիճակ ունի, դժգոհ է, մարդավայել ապրելու եւ ապագայի հեռանկարներ կը փնտռէ, լոյսը կը կտրէ հայրենիքէն, Հարաւ. Ամերիկա կ'ուզեն գաղթել, ճար մը գտէք, մարդ ղրկեցէք, մեր աչքերը Փարիզ յառած ենք...

Եւ «Յառաջ» միշտ կտրուկ կը պատասխանէ թէ ամէն գաղութ յոյսը իր վրայ թող դնէ։ Ասով կը կարծուի թերեւս աւելի մղում տալ տեղական ուժերու, բայց կեդրոնի հարցը կը մնայ դարձեալ անլոյծ, Եւ պէտք է ընդունիլ որ տեղական ուժերը նախ իբր «մարգարէ ի գաւառի իւրում», երկրորդ վերջապէս նոյն շրջափակէն ըլլալով չեն կրնար առանձինն գոհացուցիչ երաշխիք ստեղծել եւ ժողովուրդը վարել ցանկալի ուղղութեամբ։ Պէտք է այդ ճիշտ ճանապարհը ամէն գաղթաճայի համար նոյնը ըլլայ՝ գծուած, չափուած ձեւուած բարձրագոյն ժողովի մը մէջ։ Միւս կողմէ, նկատելով որ համազգային կազմակերպութեան պահանջքը միայն մշակութային հանգամանք ունի, ո՛չ մէկ հիւրընկալ երկրի քաղաքական շահերուն վրայ կրնայ ազդել։ Ուրեմն, ընդունելի եւ իրագործելի պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր հայու համար։

Առնենք պարզ իրերօգնութեան պարագայ մը։ Համայնքներ ունինք 40—50 մանուկներով, որոնք դժուար թէ կարենան հոգալ դպրոցի ծախքը։ Համայնքներ ալ ունինք փարթամ եւ հարուստ, որոնք կրնան տասը դպրոց պահել եւ որոշ բարեացակամութիւն ցոյց կուտան, բայց առիթը չունին, մղիչ ուժը չկայ, որ բան մը մէջտեղ բերուի։ Ուրիշ։ Այսպէս կամ այնպէս նոր գրական սերունդ մը ունինք, որ քաղաքի անյարմար աշխատանքին ու տիղմին մէջ ստիպուած է իր գոյութիւնը քաշքշել կամ հազիւ բացուած Թառամիլ... Համազգայինը պիտի կրնար մասուցանել եւ խնդրանքի հաշուեկշիռով տալ անոնց վայելուչ աշխատանք եւ միեւնոյն ատեն պիտի օգտուէր գաւառի նոր սերունդը։ Թողունք մանրամասնութիւնը։

Բայց կը կարծեմ թէ անկարելի է նոյնիսկ ամփոփ կերպով ներկայացնել այն բազմակողմանի, եւ անհրաժեշտ օգուտները, զորս կրնայ տալ համազգայինը։ Այնքան շատ են անոնք։ Իսկ այս՝ ոչ ոք կ'ուրանայ ապահովաբար։ Խնդիր է թէ ի՛նչպէս պէտք է առնել առաջին քայլը։

Անոնք որ սրտցաւօրէն կը մօտենան հարցին, անոնց համար նշանակութիւն չունի, թէ ո՛վ կը նախաձեռնէ. բայց գործին ապաքաղաքական հանգամանքը նկատի ունենալով եւ ազգային ընդհ. գործակցութեան մը կարեւորութիւնը շեշտելով, այլեւմենքմեզ, Հայերս, լաւճանչնալով, կ'առաջարկէի հետեւեալ ճամբան.— քանի մը գաղութներ, փոյթ չէ թէ ըլլան փոքր կամ մեծ, միանան եւ կատարեն նախապատրաստական բանակցութիւններ եւ հրաւէր կ'ուղղեն յարանուանութիւններուն, կուսակցութիւններուն եւ բոլոր գաղութ ներկայացնող մարմիններուն, դարձեալ առժամեայ ժողովի մը համար, որմէ վերջ կարելի է ընդհանուր կանոնագրութեան մը հիման վրայ ընտրութիւններ կատարել երեսփոխանական ժողով գումարել եւ վարչութիւն ընտրել։

Թողլով որ այս օրինակ խնդիրները մասնագէտներ շօշափեն, կը փութամ յայտնել թէ այսպիսի պարագայի մը Պերլինի Գաղթային Միութիւնը, որ միակ պաշտօնական ներկայացուցիչն է գաղութին, ամենայն հաւանականութեամբ իր գործակցութեան բաժինը պիտի բերէ, որովհետեւ ընդհանուր ժողովը մասնաւոր թելադրանք մը ըրած էր այս խնդրին շուրջ, նախորդ վարչութեան առաջարկով։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԻ ԿԵՆԴԱՆԻ ՕՐԻՆԱԿ ՄԵԶ ՀԱՄԱՐ

Յունիսի 11ին Փարիզի ռուս համայնքը տօնեց ռուսական միջնակարգ դպրոցի տասնամեակը։

Տասը տարի առաջ, 1920 Թւականին, Փարիզի ռուսական դեսպանատան մէջ, մի խումբ ռուս մանկավարժների ջանքերով, բացւում է առաջին դպրոցը, որ բազմազան դժուարութիւններից յետոյ այժմ դարձել է Փարիզի օրինակելի մանկավարժական հիմնարկութիւններից մէկը։ Դպրոցի նիւթական, մանաւանդ սկզբի տարիները եղել էչափազանց ծանր։ Աշակերտների մեծամասնութիւնը չէր կարողանում վճարել ուսման վարձը։ Ուսուցիչները ամիսներով ոչինչ չէին ստանում կամ լաւագոյն դէպքում ստանում էին 8 ֆրանք իւրաքանչիւր ժամի համար։ Սակայն, հակառակ այդ ծանր կացութեան, այս տասը տարուան մէջ աւարտել եւ պսակաւորի (բակալորէա) քննութիւն են տւել աւելի քան 600 աշակերտներ։ Նրանցից 200ը արդէն աւարտել են համալսարանը կամ մասնագիտական բարձրագոյն վարժարաններ, իսկ 12 հոգի Թողւած են համալսարանում, գիտական ասպարէզի մէջ կատարելագործւելու համար։

Դպրոցը իր գոյութեամբ շատ է պարտական մի տիկնոջ, Տիկին Մոկլակովային, որ ամբողջ տասը տարի ժրաջան մեղուի պէս կարողացել է զանազան ռուս եւ օտար հիմնարկութիւններից եւ անհատներից նւէրներ ստանալ եւ պահել այդ խոշոր եւ կարեւոր հաստատութիւնը մինչեւ անցեալ տարի, երբ մի ռուս տիկին իր օտարազգի ամուսնու հետ յանձն առաւ կառուցանել նոր շէնք այդ կարեւոր հիմնարկութեան համար եւ հոգալ նորա ծախսերը, վերջ տալով դպրոցի անապահով կացութեան։

Կ'ուզէի որ այս փոքրիկ տեղեկութիւնը նիւթ դառնար բոլոր նրանց, որոնց համար թանկ են մեր մշակոյթը, մեր լեզուն եւ մատաղ սերնդի ու հայեցի դաստիարակութեան խնդիրը։ Մանաւանդ այս կարեւոր է նրանց համար, որոնք կիրակի օր ներկայ եղան Ս. Մուրատեան ճեմարանի բացման հանդէսին, ուր հոյակապ շէնքի մէջ հազիւ տեղաւորւել են մօտ 40 երախաներ. ուր հանդէսի համար հաւաքւած հայ հասարակութիւնը չլսեց մի հատիկ հայ բառ, ուր ամաչել էին բարձրացնել մեր եռագոյնը եւ հնչեցնել մեր ազգային քայլերգը։

Փարիզում հայ մտաւորականների մի ահագին զանգւած կայ, մեծ է Թիւը եւ հին ու նոր մանկավարժների, որոնք կարող են լծւել այդպիսի մի գործի։ Փարիզի դպրոցներում Թափառող կամ օտար վարժարաններում հարիւրաւոր մանուկներ կան։ Ունենք հարուստներ, եռանդուն տիկիններ եւ պարոններ, բայց դժբախտաբար չունենք այն, որ ամենից անհրաժեշտն է —սէր դէպի մեր մշակոյթը, եւ հաւատը մեր ապագայի։ Այդ իսկ պատճառով, կ'ուզէի որ, օտար ժողովրդների աշխատանքները մեզ համար մի խթան լինէին եւ մենք գիտակցօրէն, թէկուզ ուշ, լծւէինք մեր մշակութային աշխատանքներին եւ նոյնանման ձեռնարկներով փրկէինք մեր մատաղ եւ երիտասարդ սերունդը։

Ռ. Ս.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՎԱՆՔԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

(ԴՈՒՐԵԱՆ Ս. Ի ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 3 Յունիս (Սեփ. Թղթ.). — Երուսաղէմի գրագէտ պատրիարքին անակընկալ մահը ծանր ճնշեց վանքին վրայ, որովհետեւ մեծ յոյսեր կապուած էին անոր հոգեկան պատրիարքին հետ։ Վերջին տարիներուն, ողբացեալ պատրիարքին յաջողութիւնները, մանաւանդ վանքին կրթական ու բարոյականը բարձրացնելու տեսակէտէն՝ արդէն զգալի էին։ Ժառանգաւորաց վարժարանին վրայ ընծայարանի բաժինն ալ աւելցած էր եւ վանքին ժանգ կապած մամուլը չորս տարիէ ի վեր շարժման մէջ դրուած։

Բայց, Թողունք այժմ այդ խորհրդածութիւնները, և պարզենք վանքին ներկայ վիճակը։

Դուրեան պատրիարք վախճանեցաւ Ապրիլի վերջերը, պատրիարքական աթոռին տեղապահի ընտրութիւն՝ կատարուեցաւ Մայիս 5ին, եւ 33 քուէարկողներէն 27ին քուէովը տեղապահ ընտրուեցաւ լուսարարապետ՝ Մեսրոպ եպս. Նշանեանը։ Ներկայացուցիչ մը՝ միաբանութեան հին սերունդէն եւ ջերմ հակառակորդը վանքին հին օրէնքներուն ու բարքերուն արդիականացման։ Այսօր ճիշդ ամիս մը եղաւ իր պաշտօնի ձեռնարկելը, բայց ոչ մէկ նոր կարգադրութիւն վարչական կեանքի մէջ եւ ոչ մէկ մտահոգութիւն վանքին արդէն 100 հազար անգլիական ոսկի տոկոսաւոր պարտքը նուազեցնելու մասին։

Դուրեանի օրով, վանքին վարչական ու ելմտական ամենալուրջ բաժինները չափազանց անկանոն կը կառավարուէին։ Դեռ շատ թարմ է Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ին եւ Պոլսոյ «Ազգարար»ին մէջ անցեալ տարուան վերջերը, երեւցած երկարապատում Թղթակցութիւններուն տպաւորութիւնը։ Ելեւմուտից, կալուածոց զոյգ տեսչութիւններ, ինչպէս նաեւ գանձապետութեան, մատակարարութեան, եւ դեռ ուրիշ շարք մը պաշտօններ հինէն կեդրոնացած են զառամած, ձեռքն ու ոտքը դողով պատած եպիսկոպոսի մը ձեռքը, որ միանգամայն իբր հաշուեպահանջ ժողովական ալ է...։ Նոյն վիճակը կը տիրէ միւս պաշտօններուն շուրջ։ Այսօր վանքին գրեթէ բոլոր պաշտօնները, բռնօրէն գրաւած՝ իրենց կը պահեն երկու եպիսկոպոսներ, Մատթէոս եւ Մեսրոպ եւ մնացեալները կը Թոյլատրեն որ օրինազանցութիւններ միշտ գոյութիւն ունենան, որովհետեւ շատերն ալ իրենց կարգին աւարը ունին։ Մէկ խօսքով, ազգային այս հսկայ կալուածը շահատան դարձած է քանի մը վեղարաւորներու։

Արդէն կը խօսուի նոր պատրիարքի ընտրութեան մասին, ինչ որ բաւական դժուարալոյծ խնդիր մըն է։ Ոչ օրէնք կայ, ոչ կանոն, ի՞նչ հիման վրայ պիտի կատարուի այդ ընտրութիւնը, — անորոշ է։ Ներսէ՞ն թէ դուրսէն ընտրել ապագայ պատրիարքը, ո՞վ կրնայ Դուրեանին լուռ ու մունջ սկսած գործը շարունակել։ Եւ յետոյ խնդիր է դեռ թէ ո՞վ պիտի ըլլայ բովանդակ ազգին ձայնը արտասանողը։

Ընդհ. պատերազմին, երբ Պաղեստինը Թրքական տիրապետութեան տակ էր, Պոլսոյ Ազգ. Ժողովը կ'ընտրէր ու կը վաւերացնէր Երուսաղէմի պատրիարքը՝ 7 հոգինոց ցանկէ մը. հիմա որ փոխուած են պայմաններն ու երկրին տէրերը, եւ Անգլիացիները դարձած են երկրին տէրն ու տիրականը, ի՞նչ ընթացք պիտի բռնէ հոգատար իշխանութիւնը, ժողովրդական իրաւունքը պահպանելու համար։ Եթէ վանքի այժմեան վարիչներուն մտայնութենէն դատենք, անոնք շատ բարակը չեն փնտռեր։ Ազգը իր ձայնը տուէր կամ չէ տուէր արժէք չի ներկայացներ, կը բաւէ որ իրենք մէկը ներկայացնէն տեղական կառավարութեան եւ անոր միջոցաւ ալ Անգլիոյ Թագաւորին եւ ան վաւերացնէ եւ ընտրեալը պաշտօնի կոչէ։ Գրեթէ այս է ընդհանուր կարծիքը Միաբանութեան հին անդամներուն։ Տխուր դեր մը կը կատարէ նաեւ դիւանապետ Կ. Նուրեան, որուն համար կ'ըսեն թէ կլորիկ հարստութեան մը տիրացած է վերջին երեք տարիներու ընթացքին։

Ապագայ պատրիարքութեան համար միաբանական լայն շրջանակներ կը խորհին հրաւիրել Եգիպտոսի առաջնորդ Թորգոմ եպիսկ.ը։ Փոքրամասնութիւն մը եւ Երուսաղէմի ժողովուրդը հակամէտ են Զաւէն արքեպ.ը ընտրելու, իսկ վանքին արդի վարիչները այդ շողշողուն փառքը իրենցմէ դուրս ոչ ոքի կը զիջին։ Մէկ խօսքով, ընտրական այս կնճռոտութիւնը յղի է մեծ անակնկալներով։ Կը վախցուի բարդութիւններէ եւ անհաշիւ մախումներէ։

Կը սպասուի որ արտասահմանի հայ մամուլը լայնօրէն զբաղի այս խնդրով, հարկ է միակամ երեւալ, փրկելու համար, նախ ազգին ձայնի իրաւունքը, երկրորդ՝ միջազգային համբաւ վայելող սեփականութիւն մը, երրորդ՝ մեր պատրիարքի ընտրութեան Թուականի մասին պաշտօնական անձեր կատարեալ լռութիւն կը պահեն։ Արաբական Թերթերը սխալ տեղեկութիւններ հրատարակեցին վերջերս, ի՞նչ նպատակով։ Բայց մեր անտարբերութիւնն ալ կրնայ աւելի եւս վատթարացնել կացութիւնը։

Ի մօտոյ 8—10 հատ սարկաւագներու ձեռնադրութիւնը պիտի կատարուի։ Այս ձեռնասունները Կիւլպէնկեան ընծայարանի սաներն են որոնք այս տարի իրենց շրջանը աւարտած ըլլալով աբեղայ պիտի դառնան։ Նորընծաները բարձր դասախօսութիւն ստացած են, ըլլալով ողբացեալ Դուրեանի սաները։

Շուտով պիտի վերադառնան այս տարի նաեւ Օքսֆորտ իբր ուսանող ղրկուած Նորայր եւ Տիրան աբեղաները, իրենց շրջանը աւարտած ըլլալով։

Զ. ԳԻՍԱԿ

Յ. Գ. — Դուրեան պատրիարքին բնակած սենեակները Թորգոմ եպս.ի ներկայութեան բացուած են եւ իր աշխատանոցէն մէկ մեծ սնտուկ իր ձեռագիրները ելած են։ Ձեռագիրներուն մեծ մասը գրեթէ աւարտած են, շատ փոքր մէկ մաս մը միայն կիսատ կը մնայ։ Իր պատրաստ ունեցած դրամը՝ 128 ոսկիի մօտ յանձնուած է եղբօրը Ագրիպպաս Դուրեանին, Տնօրէն ժողովին կարգադրութեամբը։

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ, (Սեփ. Թղթ.).— Ամէն տարի, Կիպրոսի գաղութը կ'ընդունի արուեստագէտներու խումբեր որոնք իրենց հայկական ներկայացումներով ու նուագահանդէսներովը կ'արթարթեն ժողովուրդի սէրն ու համակրանքը դէպի մեր գիրն ու գրականութիւնը։

Այսպէս, Եգիպտոսէն հոս են եկած Կոստանեանի եւ Վօլթէրի Թատերախումբերը եւ ներկայացուցած Վ. Հիւկոյի «Թշուառները», Ս. Պարթեւեանի «Անմահ բոցը», «Օթէլլօ» եւայլն։ Դերասան Շիշմանեան նոյնպէս տուաւ երկու ներկայացումներ որոնց առաջին «Զուռնա Արթին Աղա»ն գտաւ ջերմ ընդունելութիւն։

Իսկ քանի մը օրէ ի վեր ունինք հիւր աննման «քէմանչիստ» Ռուբէնը որ եկած է Եգիպտոսէն։ Արդէն իսկ վարձուած է Բարատօբուլոյի սրահը, ուր պիտի հնչեն հայ աշխարհի չքնաղ աշուղներու երգերը։ Կը լսեմ թէ քաղաքին մէջ աշխատանք կը տարուի, որպէսզի Ռուբէնը տայ նաեւ երկրորդ նուագահանդէս մը Անգլիացի, Յոյն եւ Թուրք հասարակութեան համար։

Ռուբէնը պիտի նուագէ նաեւ Մելգոնեան Կրթական հաստատութեան սաներուն ու սանուհիներուն ինչպէս նաեւ ուսուցչական կազմին համար, հաստատութեան սրահին մէջ։ Կարօտը հայրենի կը խղդէ արդէն նոր սերունդին սիրտը։ Անհամբեր են։ Կը սպասեն «Կռունկ»ին, հայ աշուղին...։

*** Գէորգ Ե. կաթողիկոս եւ Դուրեան պատրիարքի մահուան առթիւ, տեղի ունեցան սգահանդէսներ որոնց մասնակցեցաւ ամբողջ գաղութն ու Մելքոնեան հաստատութեան սաներն ու սանուհիները։ Իսկ Նիկոսիահայ Ակումբին նախաձեռնութեամբ կատարուեցաւ Մայիս 28ի մեծ տարեդարձը։ Երաժշտապետ Պ. Վահան Պէտէլեանի նուագախումբը երգեց հայկական եւ եւրոպական զմայլելի կտորներ, Պ. Սինանեան յաջողապէս երգեց «Հայաստան»ը։ Եղան արտասանութիւններ հայոց բանաստեղծներէն։ Ցաւալի է ըսել որ օրուան բանախօսը՝ գրաւոր մէկուկէս ժամ տեւող ձանձրացուցիչ ճառ մը կա[...] գաց, առանց սակայն ոգեկոչելու Սարտարապատի անմահ քաջերը եւ առանց արտասանելու Մայիս 28ը բառերը։ Անիկա Մայիս 28ի տեղ պատմութիւնն ըրաւ Թուրքիոյ հայ ամիրաներու. Առաջնորդ[...] քանի մը խօսքերով ի վեր[...] հասկցուց թէ ինչ է Մայիս 28ի նշանակութիւնը, եւ թէ ի[նչու] համար, հայութիւնը ամեն[...] կը կատարէ այս տօնը մեծ խան[...] դավառութեամբ։

Իսկ մէկ շաբաթ առաջ, Յունիս 1ին, տեղի ունեցան Մելքոնեան կրթական հաստատութեան 4րդ ամավերջի հանդէսին նուա[...] սարդեան խաղերը, հովանաւորութեամբ փոխ-կառավարիչ Մր. Հ. Հէնիքըր Հիթինի։ 300ի մօտ երկսեռ սաներ կատարեցին հաստատութեան ընդարձակ մարզադաշ[տին] վրայ սիրուն տողանցք մը. Ցեղոյ մարզիչ Պ. Հ. Արգարեան ղեկավարութեամբ տեղի ունեցան վազքի, գունդ նետելու, երկայնութիւն ցատկելու, բարձրութիւն ցատկելու, սկաւառակ նետելու եւն. մրցումներ։ Մարաթոն վազք[ի] մէջ (3 մղոն) առաջին ելաւ սան Յակոբ Ուզունեան։ Նիզակ եւ սկաւառակ՝ Աղատ Պալեան։ Բարձրութիւն ձողով 2.80, Յով[...] սէփ Ասատուրեան։ Հինգ մղոն վազք՝ Արամ Պապաջանեան (37,24)։ Մէկ մղոն՝ Թ. Մնացականեան։ 100 մեդր վազք՝ Չէ[...] կէլեան Գէորգ։ Գունդ նետել (3.66) Եղիշէ Մանուկեան։ Քա[...] ղաքէն խուռն բազմութիւն մը (հայ եւ օտար) եկած էր ծափ[...] հարելու սաներն ու սանուհիները, որոնք իրենց մտաւոր եւ ֆիզիքական ուժերով կը պատրաստ[...] քաջակորով քաղաքացիներ դառ[...] նալ։ Հայ եւ օտար բարձրաստիճան հիւրերը ինչպէս նաեւ փոխ-կառավարիչը իրենց գոհունակութիւնը ու շնորհակալութիւնը յայտնեցին դպրոցին վարչութեան։

Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՃԵՒԱՆԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Այս ջրանցքն սկսան շինել 1924 տարուան աշնան մ[...] շրջանին մէջ։ Նախապէս փոք[...] առու մըն էր եւ կը ջրէր մ[...] Կարճեւան գիւղը, 4.500 հեկ[...] հող։ Այժմ ջրանցքը կ'ոռոգէ [...] միայն Կարճեւան գիւղին, [...] նաեւ Կոքաւաբերդի հողերը [...] մօտաւորապէս 1780 հեկտար։

Տնտեսական մեծ արժ[...] կը ներկայացնէ Կարճեւանի ջրանց[...] քը, որովհետեւ Մեղրիի շրջ[...] ներկայացնէ կլիմայական, [...] ղային լաւագոյն պայման[...] եւ գիւղացիները կը զբաղ[...] գեգործութեամբ, պտղամշ[...] Թեամբ եւ շերամապահութ[...] Շրջանին մէջ կը մշակուի [...] բամպակ, «քնջութ» (արե[...] կանեփ, ծխախոտ եւ ցորեն։

Ջրանցքը կը սկսի Մե[...] վտակէն, Բուղաքար գիւղին [...] եւ ջուր կը ստանայ բազմ[...] առուներէ, յետոյ կ'անցնի [...] ռոտ պառիվայրերէ, կամ[...] հեղեղատներ։ Այս պատճառ[...] անհրաժեշտ է շինել ագուգ[...] (aqueduc), կամուրջներ։ Ջր[...] քին մայր երակը ունի 20 [...] մեդր երկարութիւն։ Ջրանց[...] անկողինը բարձր ըլլալով [...] կարօտ դաշտերէն, պէտք [...] ջրաթափեր։

Ջրանցքը պիտի ունենայ [...] մասնաւոր անցքեր, ի [...] դուրս թափելու համար [...] ջուրը։

Այժմ շինուած են 5 մեծ [...] 9 փոքր ագուգաներ։ Փոր[...]

...փապուղիներ 600 մեթր եր-կարութեամբ։

Բոլոր այս աշխատանքները կը վարէ ճարտարագէտ Սուրէն Օ-հանեան։

Ըստ ծրագրի, ջրանցքին աշխատանքները պէտք է աւարտած ըլլային 1929ին, սակայն շարունակ կը ձգձուէին եւ մինչեւ հիմա չեն աւարտած։ Մասնաւորապէս դրամական օժանդակութիւնը կասեցուած է շարունակ։ Միւս կողմէ բանուորները կը պակսին այս շրջանին մէջ եւ ոչ ոք կ'ուզէ երթալ Մեղրի, որ հեռու է եւ զատուած կեդրոններէն։ Դարձեալ փոխադրական միջոցները եւս կը պակսին։

Եւ որքան կ'ուշանայ, այնքան շատ դրամ կը ծախսուի, ինչպէս կը խոստովանի «Խորհրդային Հայաստան» (30 Մայիս)։

ՄԱՐԱԽԻՆ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

Ա. Երզնկեան Թերթերուն կը յայտարարէ թէ Մարախին վտանգը չափազանց մեծ է։ Մարախը ծածկէ կարծուածէն աւելի մեծ տարածութիւն մը։ Այս օրերս կը սպասուի մարախի երկրորդ յարձակումն ալ Պարսկաստանի հորիզոնէն։ Եւ այն ատեն ճշմարիտ պատուհաս մը պիտի դառնայ մարախը, փճացնելով երկրին բամպակն ու այգիները։

Արշաւող մարախին տեսակը ... ընթացքին վեց անգամ ... կ'ածէ։ Հայաստանի ...մային տակ թերեւս չկարելի ըլլայ աւելի քան 3 անգամ սերունդ հասցնել։

...ԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ

...կիւսթավ Քան, Նկարչական ...նադատ «Քոթլիտիէն»ի, կը ...է նկարիչ Մելքոն Քէպապճեա-...ի ցուցահանդէսին առթիւ.

— Դիտելով Քէպապճեանի ...կարները եւ գծապատկերները, ...ոնց գոյները ներդաշնակ հնչա-...կութիւն մը ունին եւ խճա-...կարները՝ շնորհաձեւութիւն, մեծ ...ճոյք կզգացի՝ իրենց զարդա-...կարչական ինքնատպութեան եւ ...ազային դրոշմին համար։ ...Արդեօք իր ծագման կնիքն ու ...հոտքը չի՞ կրեր։

Հայոց արուեստը ճկուն է եւ ...զմազան։ Բացի կնոջական գե-...ղեցկութեան խոր եւ արեւելեան ...զգացումէն, դժուար է ցոյց տալ ...ազային ազդեցութիւն մը Հա-...ու մէջ։ Արմինիա Բաբայեանի կենդանանկարներուն, ծաղկանկարներուն եւ ներքնանկարներուն նրբին երանգներուն մէջ, դուք կրնա՞ք նշմարել բան մը առանձնապէս հայկական։ Եւ սակայն այս երկու արուեստագէտներուն մէջ, որոնք խիստ փարիզցի դարձած են, բան մը կայ, որ ինքնատիպ համ մը ունի։

Մելքոն Քէպապճեան աւելի եւս արեւելեան է։ Նոյնիսկ շատ արեւելեան։ Պատճառն այն չէ, որ իր զարդանկարչական շրջանակներուն մէջ՝ կը ներշնչուի պարսկական ճարտարապետական արուեստէն։ Շատ քիչ կը փորձէ այդ։ Բայց այս շրջազարդերը կը յօրինէ ծաղկեայ գալարներով, շրջազգեստներու երիզներով, կերպասներու նուազուն ճաճանչներով, որոնց կուտայ նոր ձեւ մը, նոյն իսկ անակնկալ ձեւ մը, որ կ'ազդէ մեր վրայ եւս իբրեւ ամէնէն ներդաշնակ նուագ մը, իբրեւ հեռաւոր պարտէզի երազ մը, (որ կը կարծէք թէ կ'աղօտանա՞յ, ընդհակառակն, կը պայծառանայ այնքան, որքան արուեստագէտը կը փափաքի), իբրեւ տեւական երազ մը։

Քէպապճեան կը հաստատէ եւ ուժգնօրէն ցոյց կուտայ թէ ինք արեւելքցի մըն է, շնորհիւ այն պաշտումին, որ ունի խորհրդանշանին մասին։

Խորհրդապաշտ վերջին դպրոցը ֆրանսական է։ Այս պարագան ուրացում մը չէ թէ Արեւելքի մէջ ծնած է խորհրդանշանը, թէ առուգութեամբ աճած է Արիականներուն եւ Սեմականներուն մօտ։

Քէպապճեան չի պատմեր։ Ան կը ներկայացնէ, կ'ոգեւորէ, յաճախ շնորհագեղ պայծառութեամբ մը։ Ան ցոյց կուտայ, շատ ինքնատիպ եղանակով մը, քանի մը յարաբերական կէտեր Ռըտոնի կամ Պիքասոյի գիտերուն հետ, որոնք ոչինչ ունին արեւելեան, բայց կը հետեւին գեղեցկագիտութեան մը կանոններուն։ Քէպապճեան ունի անձնական մոգութեան մը գաղտնիքը։ Արդեօք իր գծանկարին նրբութեա՞մբ, կամ գոյներուն քնքուշութեա՞մբ է, որ կ'իրագործէ զանազան կախարդանքներ եւ կը պայծառացնէ առեղծուածներ ուր նայուածքը նախ ոչ մէկ արտառոց բան կը նշմարէ։ Եթէ գրէին թէ երկու մանկամարդ կիներու մարմիններ, կնոջական աչքեր եւ մազեր, կը կազմեն դէմք մը վշտահար, թէ սեւ արցունքներ ողբերգական Նիոբէի մը սարսափելի երեսէն վար կը հոսին, ոչինչ պիտի հասկնայիք։

Եւ սակայն, դիտելով պատկերը, որ կը ներկայացնէ հայ մօր մը, Հայաստանի խորունկ վիշտը, պիտի հասկնայիք առաջին իսկ նայուածքով, եւ պիտի ցնցուէիք մինչեւ ձեր հոգին։

Ոգեկոչումը։ Ոգեկոչումի զանազան եղանակներով է, որ արուեստագէտը կը ներկայացնէ փոթորիկը, ծովը, տիեզերական ուժը, ծարաւը որ հողը ամպերուն կը կապէ, անջրպետը, եւ գեղածիծաղ տեսարաններ, գարուն մը, որ կը զարթնու ծիծեռնակներու գալուստով։ Երբեմն կը նկարէ քաղաքները իրենց ուրախութեամբը, իրենց քանի մը պահերուն բերկրալից հոգիովը, ինչպէս սա՛ Վենետիկը, իր մաքուր, նոր եւ պճնազարդ նաւակներով։

Եւ դեռ գիրքի դեղազարդեր, փորագրիչի գեղեցիկ արուեստով մը որ կը գեղուն սեւով ու ճերմակով եւ գրաւիչ պատկերներով։

Այս ամէնը նոր արուեստով մը, յստակ, բազմազան, եւ շատ կենդանի, անակնկալ, որ կը ցայտէ իրականութեան մակարդակին վըրայ, ինչպէս տրամաբանական երազի մը ժէջէն, որ խորհրդանշանն է։

Եւ ամբողջ այս գործը կը պատկանի արժէքաւոր արուեստագէտի մը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԷՄԱԼԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Թուրք ընդդիմադիրներու Փարիզի օրկանը, «La République Enchaînée» հետեւեալ թըղթակցութիւնը կը հրատարակէ Եգիպտոսէն, այս խորագրին տակ.—

Աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ դեսպաններու եւ հիւպատոսներու գլխաւոր պաշտօնն է պաշտպանել իրենց երկիրներուն եւ հպատակներուն շահերը՝ իրենց պաշտօնավարած երկիրներուն մէջ։

Խնդիր է թէ Քէմալի ներկայացուցիչները կը գտնուի՞ն իրենց կոչումին բարձրութեան վրայ։ Մնաց որ, երկրին ներսը ինչպէս եւ դուրսը վարած գեղծարար եւ արատաւոր քաղաքականութեամբ, քէմալական Թուրքիան այսօր կորսնցուցած է իր ամբողջ հեղինակութիւնը ամէն տեղ եւ մասնաւորապէս Եգիպտոսի մէջ։ Խալիֆայութեան ջնջումը, լատինական տառերու ընդունելութիւնը, կրօնի եւ աւանդութեանց դէմ ստեղծուած հոսանքները պաղեցուցած են Եգիպտացիները՝ Թուրքիոյ հանդէպ։

Ի վիճակի ենք հաստատելու թէ Թրքական կառավարութիւնը իր հեղինակութեան 100ին 90ը կորսնցուցած է Եգիպտոսի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ։ Այդ հակակրութիւնը այնպիսի համեմատութիւններ առած է, որ արդի Թուրքիան այլեւս չի հետաքրքրեր եգիպտացի ժողովուրդը։ Մեր դիւանագիտական եւ հիւպատոսական առաքելութիւնները այլեւս կը համարուին Մ. Քէմալի ստեղծած հռչակաւոր «Խալք» խմբակցութեան մասնաճիւղերը։ Քէմալական դեսպանատան եւ հիւպատոսարանին պաշտօնը կը սահմանափակուի Էնկիւրիի գործակալներուն եւ լրտեսներուն գործը դիւրացնելով։ Եգիպտոս ապաստան տուած է հազարաւոր Թուրք՝ զանազան ցեղէ եւ կրօնէ փախստականներու, որոնք փախած են դիկտատորական բռնակալութենէն։

Եգիպտոսի Թրքական դեսպանատունը, փոխանակ միջոցներ խորհելու Թուրքիոյ տընտեսական ծանր տագնապին դէմ, ահագին գումարներ կը ծախսէ եւ տենդոտ գործունէութիւն կը ցուցնէ Եգիպտոս ղըրկուած լրտեսներուն եւ գործակալներուն գործը դիւրացնելու համար։ Բարեբախտաբար, դեսպանատունը չի կրնար ո՛ր եւ է վնաս հասցնել Թուրք տարագիր հայրենասէրներուն եւ զատապարտեալներուն՝ 150ի ցանկէն թէ դուրսէն։ Եգիպտական կառավարութիւնը մեծ ուղղամտութեամբ և բարեգթութեամբ կը վարուի այս դժբախտ տարագիրներուն հետ։ Հակաքէմալական «Մուսավվաթ» լրագիրը խափանելու բոլոր ջանքերը ապարդիւն անցան։

Յաւալի է որ քէմալականները կրցածէն գործակալներու ցանկին մէջ արձանագրել քանի մը տարագիրներ։ Ասոնց մէջ կըրնանք յիշել Քիրազ Համտին։ Կը թուի թէ այս մարդուն ճամբորդութիւնը դէպի Եգիպտոս՝ նըպատակ ունի տարագիրներուն լուսանկարները հանել, Էնկիւրիի Ապահովութեան Տեսչութեան ղրկելու համար։ Քիրազ Համտի այստեղ ճանչցուած է իբրեւ գլխաւոր նեցուկը քէմալական իշխանութեան։ Ասկէ կը հետեւցուի այժմ թէ 1925ի կախաղանները որ տեղի ունեցան Էնկիւրիի մէջ, Քէմալի դահիճներուն կողմէ, գործն են այս սադայելական եւ թշուառական լրտեսին։

Քէմալի լրտեսները իրենց իրական անուններով եւ արհեստներով չեն ներկայանար արտասահմանի մէջ։ Անոնք յաճախ կեղծ անուններ կ'առնեն եւ կը ներկայանան իբրեւ առեւտրական։ Բարեբախտաբար փախըստականները շատ ուշադիր են։

Այստեղ կը փսփսան թէ Գահիրէի քէմալական դեսպանատունը ապաւէն կը ծառայէ ուրիշ անխոստովանելի ազգութեան մը պատկանող լրտեսներու։ Վաւերական աղբիւրէ կ'իմանանք թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը պիտի մղուի ծայրայեղ միջոցներ ձեռք առնել արտասահմանի ընդդիմադիր պետերուն դէմ, իբրեւ հետեւանք այն մեծ դժուարութեանց, որոնց մէջ կը գալարուի, իր իշխանութիւնը պահպանելու համար։ Եգիպտոսի մէջ, քէմալականները ունին օրկան մը, որ կը կոչուի «Մուհասէնէթ»։ Այսպէս կոչուած բարեգործական ընկերութիւն մըն է այս, ղըրկուած՝ Գահիրէի դեսպանատան հովանաւորութեան տակ։ Նպատակն է՝ դրամ ճարել լրտեսութեան ծախքերը հոգալու համար։ Յաւալի է որ մեր քաջարի հրամանատարներէն մէկն ալ, Մահմուտ Մուխթար փաշա, չգիտնալով այդ ընկերութեան գաղտնիքները, կ'օգնէ նիւթապէս։ Աղեքսանդրիոյ մէջ ալ, քէմալականները կորիզ մը կազմած են, որուն գլուխը կը գտնուի Պոլսոյ ոստիկանական նախկին վերատեսուչ Մուհիէտտին փաշա, իբրեւ առեւտրական ներկայանալով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 10 Յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Յունիս 9ին, Cinema Noveltyի մէջ, Հայ «Տրամ-Օբերէթ» խումբը, ղեկավարութեամբ ծանօթ դերասան Սուրաբեանի, ներկայացուց «Արշին մալ Ալան» օփերէթը։ Ժամանակէն շատ առաջ ժողովուրդը խուռներամ կը դիմէր դէպի սրահը։ Վարագոյրը բացուելու ատեն 700է աւելի հանդիսականներ գրաւած էին իրենց աթոռները։

Խաղին կը մասնակցէին տիկիններ Սուրաբեան, Սիրուշ, Սօնա Ղարիբ, Ասիա. Պարոններ Սուրաբեան, Ղազարեան, Ազարեան եւ Գազազեան։ Խաղը յաջող անցաւ։ Տիկին Սուրաբեանի Կովկասեան պարերը, բուռն ծափերու արժանացան եւ յարգելի դերասանուհին փունջ մը ծաղիկ նուէր ստացաւ։

Վերջին արարուածի սկիզբը, դերասան Սուրաբեանը քաջալերուած Տէսինի գաղութին կողմէն ցոյց տրուած այս ընդունելութենէն, յայտարարեց.

— «Սիրելի հայրենակիցնե՛ր, լսեցի որ Տէսինի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ակումբ եւ դպրոց մը կը շինուի, հայ երիտասարդները եւ հայ մանուկները այլասերումէ փրկելու համար։ Չափազանց ուրախ եմ որպէս Հայ, որ Տէսինցիները այդ գեղեցիկ եւ նուիրական ձեռնարկը սկսած են, որովհետեւ հայ դպրոցն է որ կը պատրաստէ հայ դերասաններ, արուեստագէտներ եւ գրագէտ-բանաստեղծներ, որոնց շնորհիւ հայ ազգը կը պահէ իր գոյութիւնը եւ պիտի պահէ մինչեւ վերջը։ Ուրեմն, իմ կողմէ իբր քաջալերանք այդ ձեռնարկին կը նուիրեմ 200 ֆրանք եւ յաջորդ կիրակի գիշերն ալ — 15 յունիս — Կոմիտէին հրաւէրով ի նպաստ ակումբ-դպրոցին պիտի խաղանք պատմական օպերէթ «Աշուղ-Ղարիբ»ը, այն խոր համոզումով որ դուք կրկին այս սրահը պիտի լեցնէք ձեր ներկայութեամբ, քաջալերելով թէ Կոմիտէն եւ մեզ։ Կեցցէ՛ հայ դպրոցը, թատրոնը եւ կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը»։

Տէսինի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն, պարտք կը զգայ հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը յայտնելու։ Անշուշտ Տէսինի հայրենասէր եւ զոհաբերող ժողովուրդը պիտի գիտնայ քաջալերել առաջադրուած ձեռնարկը։

Փոքրիկ թելադրութիւն մը, փափաքելի է որ գրկի երախաները չբերէին ներկայացումներուն, եւ յարգուէր կարգապահութիւնը։

Վ. Հիւսեան

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՊԱՐԺԸՄՈՆ (Վառ).— Մայիս 25ին տեղի ունեցաւ Յառաջդիմասէր Միութեան բացումը, հոծ բազմութիւն մը կար, Ֆրանսացիներով խառն։ Բաւական փայլուն անցաւ հանդէսը։ Ներկայացուցինք «Նոր զգեստը» եւ «Պաշտօնս խամբալ է», Նախապէս ֆրանսերէն բացատրելով իմաստը։ Բոլորը գոհ մնացին հանդէսէն։

Յաջորդ օրը ընտրուեցաւ նոր վարչութիւնը, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Աբգար Զամուրճեան, Յովհաննէս Սօլագեան, Արտաշէս Աճէմեան, Խաչիկ Գալֆաեան եւ Տիգրան Մկրտիչեան։

Գ. Փ.

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԱՐՔ.Ի

Սոֆիայի մէջ յանձնաժողով մը կազմուած է, Նիկոմիդիոյ Նախկին առաջնորդ Ստեփաննոս արք.ի քահանայութեան 60ամեայ յոբելեանը կատարելու համար։

Այս առթիւ, Լիոնի մէջ ալ հանդէս մը տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի առտու 75 Ave. Berthelotի եկեղեցին, նախագահութեամբ Նիկոմիդիոյ նախկին առաջն. փոխանորդ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաբէլեանի։ Կը հրաւիրուին մասնաւորապէս Բիւթանացիները։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՐԱԿԱՐԱՆ (Բանաստեղծութիւններ)։ Գրեց՝ Հ. Վահան Յովհաննէսեան։ Վենետիկ։ Ս. Ղազար։ 1930։ Գին 2. գ. ֆրանք։

TROIS CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, faites à la Fondation Carol I à Bucarest, par Fréderic Macler, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 13 Rue Jacob.

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 39 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

...կինը խնդրեր է վերեւ գնալ, ...այց կոմիսէրի կասկածը աւելի ...ատացեր է եւ ըսեր՝ «Մինչեւ ...ստնեմ ո՞վ կայ հոս, ես վեր ...մ երթար», ու սկսեր է դուռը ...բանալ։ Տղերքը դուռը բացեր են, ...կոմիսէրին ներս տարեր եւ դրսի ...դուռը անմիջապէս փակեր։ Գի-...րը դուրս են հաներ փողոց եւ ...այդ տնէն քիչ մը հեռու սպան-...եր են ու հեռացեր։

Երբ ընկերի մէկը կը զարնէ՝ ...անջալի ծայրը կը դիպցնէ Սի-...մոնի ձեռքին եւ կը վիրաւորէ ...եւ Սիմոնի ձեռքը։ Խումբը ...կ'երթայ մի սար, ապա այդտե-...ղէն կը փոխադրուին գիւղերը։ ...կառավարութիւնը դիակը գտնե-...լուն՝ անմիջապէս կինը կը բռնէ ...եւ չարք մը ձերբակալութիւններ կ'ընէ։ Հայերու մէջ վախը կը տիրէ՝ թէ կոտորած կ'ըլլայ. սակայն, ոչինչ չեղաւ։

Երբ մենք 1897ի աշունքին Նեմրութից հեռացանք, Քիւրդերը Տափավանքի Թալանը կը վերցնեն, կը տանեն եզները։ Ընդամէնը եղած են 4 քիւրդ։ Տափավանցիք անմիջապէս կ'երթան Սուլթանբէկի գիւղը եւ կը գանգատուեն Սուլթան բէկին։ Այդ Սուլթան բէկը Դաղստանէն եկած չէրքէզ էր եւ այդ օրերը կը վարէր ղայմագամի պաշտօն։ Այս այն Սուլթան բէկն է, որ Սերոբի կռուին Սախօրդ եկած է։

Երբ Տափավանեցիք լուր կը բերեն, Սուլթան բէկը եղբօր տղան կ'ամուսնացնէր, սակայն, հարսանիքը կը թողու եւ իրեն հետ վերցնելով երկու չէրքէզ եւ մի յայտնի քիւրդ՝ կ'երթայ թալանը յետ առնելու։ Ձիերը արագ կը քշեն եւ կը հասնին թալան տանողներուն։ Քիւրդերը կը պոռան. «Մի՛ մօտենաք, ափսոս էք»։ Կը սկսուի հրացանաձգութիւն։ Գողերուց երկուքը կը կռուին, իսկ միւս երկուքը խաղ կը կանչեն։ Կը զարնեն Սուլթան բէկին, նաեւ մի չէրքէզի եւ թալանը կը տանեն։

Սուլթան բէկին կը բերեն տուն. Նա դեռ կը խօսար։ Կը կանչէ մօրը եւ կ'ըսէ.

«Ինձ զարնողները քիւրդեր էին. վաղը կառավարութիւնը կուգայ եւ կ'աշխատի զարնուիլս Հայերու վրայ ձգել. բայց ես քեզ կ'ըսեմ, որ ինձ զարնողները քիւրդեր էին, եւ մեղքը Հայերու վրայ չձգես»։

Սուլթան բէկը կը մեռնի։

Ախլաթէն եկած ղայմաղամը կ'աշխատի համոզել մայրը, թէ Սուլթան-բէկը սպանողները քիւրդի շոր հագած Հայերն են եղած. սակայն, Սուլթան-բէկի մայրը կ'ըսէ.

«Հայերու ք... մ'ուտեր, տըղաս իր բերնով ըսաւ, թէ զինքը սպանողները Քիւրդեր են։ Ես իմ վրէժս կ'ուզեմ. կամ կը բռնես մեղաւորները, կամ գիտցածս կ'ընեմ»։

Ղայմաղամը հեռացաւ։ Ձայն տարածուեց չորս կողմը։ Մայրը լուր ղրկեց Սուլթան-բէկը սիրող չէրքէզներուն, որոնք 200ի չափ հաւաքուեցան Քիւրդերու վրայ գնալու։ Կառավարութիւնը տեսաւ, որ հետեւանքը վատ պիտի ըլլար՝ Բաղէշէն պաշտօնեաներ եկան, մտքերը խաղաղեցուցին, ըսելով որ մեղաւորները անպատճառ կը բռնեն։ Եւ իրաւ, սպանողներէն մէկը, որը շատ յայտնի էր, բռնեցին եւ Բաղէշ բանտարկեցին։ Չէրքէզները ցրուեցին։

Այդ ատեն Սերոբի եղբայր Ռէս Մխօն ալ բանտարկուած էր։ Բանտարկեալները բանտը ծակեցին եւ փախան։ Ռէս Մխօն եւ Սուլթան-բէկը սպանող քիւրդն ալ միասին կը փախին։ Մխօն՝ ծերացած ըլլալով՝ կարիք կը զգայ մէկու մը ընկերակցութեան եւ կը խնդրէ այդ քիւրդէն իրեն ընկերակցելու։ Սակայն, քիւրդը կը վախնար Սերոբէն եւ չուզեր նրան ընկերանայ։ Այդ պատճառով Ռէս Մխօն նրան բախտ կուտայ, այսինքն՝ կ'երդուի, որ իրեն բան չըլլար, եթէ ընկերակցի։ Քիւրդը վերջապէս կը համաձայնի եւ կ'երթան Սերոբի եւ Գուրգէնի քով։

Տղաները քիւրդի անցեալին շատ լաւ ծանօթ էին։ Նա Բուլանըխի Հայերուն շատ վնասներ հասցուցած էր, ուստի Գուրգէնը կը վճռէ նրան սպաննել։ Սակայն, որովհետեւ Ռէս Մխօն Սերոբին խնդրեր էր չսպաննել, քանի որ ինքը բախտ էր տուեր, երդուեր էր, որ ոչինչ վնաս չտրուի, քիւրդին կ'արձակեն։

Այս բանի լուրը կը հասնի Սուլթան-բէկի մօրը ականջին, նաեւ կ'իմանայ Չէրքէզ Ալի-բէկը, որ Ղըրսարտարի գլխաւորն էր, այսինքն՝ գողերու, աւազակներու, յեղափոխականներու յետեւից պտտողը։

«Աս ի՞նչ բան է,— կ'ըսեն նրանք,— Սուլթան-բէկը սպաննուի Հայերու թալանի համար, մենք զարնողին բռնել տանք, նա փախչի գայ Սերոբի քով, իսկ սա փոխանակ սպաննելու կամ մեզ յանձնելու՝ ազատ թողուցած է։ Ուրեմն, մեր բարիքի փոխարէն նրանք չարիք կը հատուցանեն։»

Կատաղած չէրքէզ Ալի-բէկը իր ձիաւորներով սկսեց օր ու գիշեր անընդհատ հալածել խմբերը։

(Շար.)

կու անդամները, Պ. Պայթին եւ Սթրոպէրկ, եա կանչուած են, ինչպէս գրած էինք երէկ: Պաշտօնական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ երկուքն ալ մերժած ըլլալով Մոսկուա դառնալ, գերագոյն ատեանը օրէնքէ դուրս հռչակեց զանոնք, եւ վճռեց գրաւել անոնց ինչքերը: Վկաներու յայտարարութեան համաձայն, Պ. Պայթին ապօրէն դիւրութիւններ տուած է ֆրանսական Տուներու եւ տետրակներ կեղծեր է ի վնաս պետութեան, մեծ կորուստներ պատճառելով: Իսկ Սթրոմպէրկ կաշառուելով օտար Տուներէ, ապօրէն զեղչեր ըրեր է Խորհրդային Միութենէն արտածուած ատաղձի գիներուն վրայ: Այս կերպով, խորհրդային կազմակերպութիւնները 400,000 րուբլի կորուստ ունեցեր են:

*** Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ պաշտօնէն արձակուեցաւ հաղորդակցութեանց գործավար Ռուցուտաք: Իրեն յաջորդեց տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդի նախորդ փոխ-նախագահ Ռուխիմովիչ:

Անգործութիւնը Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ մէջ

Գերմանական տեղեկագրի մը համաձայն, մինչեւ մայիս 31 նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 1,889,000, իսկ անգործներու ընդհ. թիւը՝ 2,637,000. ինչ որ կը նշանակէ 1,290,000 հոգի աւելի՝ բաղդատելով անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին հետ եւ 90,000 աւելի՝ քան երկու շաբաթ առաջ:

Անգլիոյ անգործներուն վերջին գումարն է 1,775,000: Անգլիոյ բնակչութիւնն ըլլալով 44,500,000, իսկ Գերմանիոյ բնակչութիւնը 63,000,000, իւրաքանչիւր երկրի գործազուրկներուն թիւն է Գերմանիոյ մէջ՝ 24էն մէկ, Անգլիոյ մէջ՝ 25էն մէկ:

Ապստամբութեան վախ Հունգարիոյ մէջ

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Փեշթայէն.— Եթէ կառավարութիւնը արագ միջոցներ ձեռք չառնէ, դարման տանելու համար հողագործ դասակարգին մէջ տիրող թշուառութեան, գիւղացիական ապստամբութիւն մը կրնայ ծագիլ: Այս ծանրակշիռ ազդարարութիւնն եղաւ խորհրդարանին մէջ, պահպանողական կուսակցութեան կարեւոր անդամներուն կողմէ: Երկուքն ալ դատապարտեցին կառավարութեան անգործութիւնը եւ մեղադրեցին թէ կը ծածկէ վտանգը, առանց դարման տանելու խռովութեանց: Տոքթ. Վոլֆ յայտարարեց թէ Զիօնկրատ քաղաքին մէջ, անցեալ շաբթու անգործ գիւղացիներու պատուիրակութիւն մը ներկայացած է ոստիկանութեան եւ խնդրած է որ արտօնութիւն տայ սովահարներուն քանի մը ժամ թալանելու խանութները:

Երկար բանակցութիւններէ յետոյ միայն կարելի եղած է ետ կեցնել գիւղացիները: Հարցապնդողներէն կոմս Հունիատի յայտարարեց թէ ինք անկեղծ պահպանողական մըն է, բայց պարտք կը սեպէ ազգին ազդարարել անխուսափելի աղէտը: Իսկ Տոքթ. Վոլֆ՝ անդամ կառավարական կուսակցութեան եւ նախագահ Փեշթայի քաղաքապետական խորհուրդի կառավարական խմբակին:

Վեց հարիւր ձերբակալութիւն Շիքակոյի մէջ

Շիքակոյի ոստիկանութիւնը հինգշաբթի օր յանկարծ կոխեց քաղաքին բոլոր վատահամբաւ վայրերը, զինուած՝ գնդացիրներով եւ արտասովոր ռումբերով: Առաջին առթիւ ձերբակալուեցան 600 հոգի, այր թէ կին, իբրեւ աւազակ կամ մաքսանենգ (ոգելից ըմպելիներու): Ձերբակալուեցան նաեւ ծանօթ ընկերութեան մը վեց անդամները, որոնց վրայ գտնուեցաւ 1,500,000 ֆր.ի գումար մը: Բայց բուն վարիչները հոտ առած ըլլալով, փախան: Աւազակները անցեալ օր սպաններ էին «Շիքակօ Թրիպիւն»ի մէկ լրաբերը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՊԵԼՎԻԼԻ Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 131 Fbg. du Temple Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին:

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին 184 Ave. d'Italie. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք: Ներկայանալ անդամատետրով: կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, Գրադարան-ընթերցասրահին մէջ:

ՏԷՍԻՆԻ Պ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 9ին սովորական սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընկերային դաշտագնացութիւնը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 6.30ին: Ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամին Bld. Garibaldiի կայարանը եւ առնել հանրակառք 15, 16, 40 եւ 39 ու իջնել՝ Վալ Պառել: ճաշը միասին բերել:

ԳԱՒԱՌԷՆ եկած ընկերներ որոնք կը բնակին Պէլվիլի շրջանին մէջ կը հրաւիրուին ներկայանալ Ռոստոմ ենթակոմիտէին այս կիրակի առաւօտ ժամը 10 12: 131 Fbg. du Temple:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ Բարերարին եւ անոր կտակատար Կ. Եղիանցի մահուան տարեդարձին առթիւ, վաղը կիրակի 15 յունիս, հանդիսաւոր հոգեհանգիստ փարիզի եկեղեցիին մէջ: կը հրաւիրուին բոլոր Սանասարեան սաները եւ այս երկու մեծ հայերուն յիշատակը յարգող հայրենակիցները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Վ. Իրանեան.— Այդպէս պիտի շարունակուի: կը խնդրուի նորէն ղրկել պակաս թիւերու ցանկը:

Օր. Մխ. Սօֆիա.— կը խնդրուի պատասխանել մեր մայիս 16 թուակիր նամակին:

Պ. ԱՐԱՄ Գարաճեանէ կը կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վանեցի Միքայէլ Վարդանեան Մարտիրոսեան կը փնտռէ Յովհաննէս Քիւրքճեան (Վ.ան, Այգեստան): իմացնել՝ Միքայէլի, քաֆէ «Բիրժա», Թաւրիզ:

— Կը փնտռուի Աֆիոն Գարահիսարցի Հայկ Ճօրճօրեան որ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ:

Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Պօղոս, մօր՝ անունը Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին: Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար: Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ: Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր: Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն խօսրով Պիլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի: կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Սեբաստիոյ Ղարւա գիւղէն օր. Էլմաս Պարոնեան, հօր անունը՝ Խաչատուր, մօր անունը՝ Նարօ կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մինաս Մարկոսեան (Սեբաստիոյ Եէնիճէ գիւղացի), որ 1920 - 1924 կը գտնուէր New-York City, Ամերիկա եւ կը թղթակցէր իր մօր հետ, իմացնել Elmas Baronianի, c)o Katri Frères, Beyrouth, (G. Liban).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT[...]
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHA[...]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ 1930
15 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1289 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՆ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ...

Մեր ասկն յիմարացէլ ան,
Շուտով փչանալ ան ուզում,
Ուրախութիւն, սէր թողել ան,
Ցիրուր գլուխ լալ ան ուզում.

ԱՇՈՒՂ ՂՈՒԼ ԱՐԶՈՒՆԻ

Այս տողերուն հանդիպեցանք պարսկահայ թերթի մը մէկ անկիւնը, աշուղներու նուիրուած ուսումնասիրութեան մը կարգին:

Կը պատկանի՝ 1650—1734 թուականներուն, եւ ներշնչուած է՝ այդ շրջանի կրօնական պառակտումներէն:

Դո՛ւն դատէ, ընթերցող,— մե՞ծ է տարբերութիւնը ա՛յն օրուան եւ ա՛յս օրուան միջեւ...

Դատէ՛, կարդալով հետեւեալ տողերն ալ.—

Քօսցը լեզվօվ յիրուր խաբում,
Ջնջլով մինգ մինու կապում.
Ցիրուր գլխի կրակ թափում,
Երվել, սէվանալ ան ուզում:

Արդարեւ, «մեր ազգն յիմարացեր է, շուտով փճանալ կ'ուզէ»,— եթէ դատենք մեր ամենօրեայ իրականութենէն:

Կատարեալ քաոս, երեւութական խաղաղութեան մը շղարշին տակ: Ակներեւ չարիքներն անգամ ուրանալու աստիճան:

Ամբողջ գիւղեր եւ բոյներ մոխիրի վրայ նստան Հայաստան աշխարհի մէջ, «հաւաքական տնտեսութեան» առաջին խանձարութեան տակ: Հայ գիւղացին բանտարկուեցաւ, աքսորուեցաւ կամ փախաւ, լքելով տուն-տեղ: Անոր կինն ու աղջիկները անգամ պատրաստ աւար դարձան թրքաբարոյ խրախճանքներու, հայանուն կարմիր «զապթիէ»ներու ձեռքով: Տուած ենք փաստեր եւ կուտանք տակաւին):

Ոչ մէկ տող գիր՝ ազատ երկնքի ազատ մամուլին մէջ: Ոչ աջին, ոչ ալ ձախին կողմէ: Ո՛չ կուսակցական գրիչին, ոչ ալ «անկախ» մտաւորականին բերնով: Ոչ ծերին, ոչ ալ երիտասարդին ստորագրութեան տակ:

Ինչո՞ւ տհաճութիւն պատճառել «հայկական» կառավարութեան: Երախտապարտ չէ՞ք որ ներում շնորհեր են 25 շրջաններու աքսորականներուն, փոխանակ մինչեւ Սառուցեալ ովկիանոս կամ Սիպերիա քշելու,

Փուշի վրայ նստեր ենք այստեղ, արտասահմանի մէջ:

Գաղութներ կան՝ բթացած փարթամութեան և անհոգութեան մէջ: Ծեփուած գերեզմաններ որոնց վրայ մամուռ կը բանի:

Գաղութներ կան հազար հովէ աարուբեր, և քարէ քար զարնուած: Անտէր ու անճար:

Եւ կան գաղութներ որ կեանքի ու մահուան ժամեր կ'անցնեն պարբերաբար:

Որո՞ւ հոգ: Թող դժոխքին բաժին դառնան բոլորն ալ, միայն թէ՝ Երեւանը չբարկանայ եւ վերջին խօսքն ե՛ս ըսած ըլլամ:

Երեւանը շատոնց խաչ է քաշած մեր վրայ, աշխատաւոր բազմութեան դէմ դարձնելով մուրճն ու մանգաղը: Թուրքն ու Ռուսը, Եւրոպան ու Ամերիկան իրար դիմաւորեցին չորս ճամբու վրայ, ամէնէն ծանր տապանաքարը պատրաստելու համար:

Իսկ մե՞նք... Օ՛, մի՛ վիրաւորէք. անոնք որ հրապարակը բռներ են եւ Հայոց ազգը երջանկացած կը համարեն Երեւանով ու Էջմիածնով, նուիրուած են շատ կարեւոր աշխատանքի մը.

— «Քաղցր լեզուով իրար խաբում, շղթաներով իրար կապում, իրար գլխի կրակ թափում...»

Այն աստիճան որ, երբ կը շշնչաս թէ Սուրիան մասնաւոր ուշադրութիւն կը պահանջէ,— կը փութան նոր նիւթեր հայթայթել գրգռիչներուն:

Կամ երբ կը բացատրես թէ անհրաժեշտ է տեղաւորել եւ նորին կապելթուրքիայէն հասած բեկորները և Վասպուրականի վերջին մնացորդները, — արդէն կը դառնաս արկածախնդիր, «ողջմիտ եւ իրատես» դպիրներու աչքին:

Ոչինչ՝ պատուհանէ պատուհան արձակուած սլաքները: Դժբախտութիւնն այն է որ, մարդիկ չեն գոհանար ատով, եւ քար քարի վրայ կը գլորեն, որպէսզի քանդուի ինչ որ հաճելի չէ իրենց, կամ գոհողութիւն կը պահանջէ: Կամ իրենց ապիկարութիւնը պիտի ապացուցանէ, եթէ գործի մղուին:

Այսպէ՛ս է իրականութիւնը՝ հալածական բեկորներու տեղաւորումէն մինչեւ ... Պէյրութի ճեմարանը: Գաղութներու կազմակերպութենէն մինչեւ Ապրիլեան Սգատօնը:

... Ըսէ՛, ընթերցող, ի՞նչ է տարբերութիւնը ա՛յն օրուան եւ այս օրուան միջեւ:

Երկու հարիւր տարին կրցե՞ր է կոտրել արժէքը ողբին.—

Մեր ասկն յիմարացել ան,
Շուտով փչանալ ան ուզում:

Այն ատեն՝ միայն կրօնական կիրքն էր որ իրար անարգել, բանադրել եւ աքսորել կուտար:

Այսօր՝ տասնապատիկ աւելի շատ են եւ աւելի թանձր՝ կիրքերը:

Ի՞նչպէս կը յուսանք վառ պահել հայկական արեւը, երբ հասարակ բարեւն անգամ շատ կը տեսնենք հաւաքական աշխատանքի համար...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Աւար աւարի վրայ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Կուսակալութեան հրամանով, Բերայի Թաղապետութիւնը նոր ազգարարութիւն մը ուղղած է Բանկալթիի գերեզմանատան՝ խանութներու վարձակալներուն, որպէս զի Թաղապետութեան հետ կնքեն իրենց վարձակալութեան հաշիւները: Ինչպէս յայտնի է, այդ կալուածները, ինչպէս եւ գերեզմանատունը ազգին կը պատկանին:

Մակեդոնացիները վերսկսան

Պելկրատէն կը հեռագրեն յունիս 13 թուականով.—

Երէկ առտու դժոխային մեքենայ մը որ պահուած էր Նիշի կայարանի Գ. կարգի վառարանին մէջ, յանկարծ պայթեցաւ: Ծանրապէս վիրաւորուեցաւ անասնաբոյժ մը, իսկ թեթեւ վէրքեր ստացան երկու զինուորներ եւ ուսանողուհի մը:

Ժամը 11ին, երկրորդ դժոխային մեքենայ մը պայթեցաւ միեւնոյն կայարանէն 900 մեդր հեռու, Նիշ-Փիրոթ գծին վրայ, երբ կ'անցնէր Փիրոթէն եկող ճեպընթացը: Նոյն վայրին մէջ գտնուեցաւ երրորդ մեքենայ մը, որ կը կշռէր մէկուկէս քիլօ: Վերջապէս, առտուան ժամը 3ին, չորրորդ մեքենայ մը պայթեցաւ քաղաքին մէկ ծայրը, ուր պահուած էր Լեսքովայի ճամբուն շինութեան յատկացուած աւազին տակ: Վերջին երեք դէպքերը վնաս չպատճառեցին:

Ցարիպրոտէն կը հեռագրեն թէ զրոյցի մը համաձայն, ռումբ մըն ալ պայթած է այդ կայարանին մէջ:

Այս բոլոր դէպքերը կը վերագրուին Մակեդոնացիներուն, եւ կը կարծուի թէ պուլկարական կառավարութիւնը պիտի ստիպուի խիստ միջոցներ ձեռք առնել:

Վերջերս Պելկրատ կանչուեցաւ Սօֆիայի սերպիական դեսպանը, որ կը ջանար հաշտարար քաղաքականութեան մը հետեւիլ Պուլկարիոյ եւ Մակեդոնացիներուն հետ: Այս պարագան ալ գրգռած է Մակեդոնացիները:

Ռուսիա եւ Գերմանիա նորէն կը բանակցին

Երկուշաբթի օր կը վերսկսան ռուսեւգերման բանակցութիւնները, Մոսկուայի մէջ: Եւրոպական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս բանակցութեանց, որոնք վերջնական ձեւ պիտի տան զանազան յանձնաժողովներու կողմէ կատարուած աշխատանքներուն: Գերմանացիները կրկին պիտի պահանջեն որ խորհրդային գործակալները չխառնուին Գերմանիոյ ներքին գործերուն: Անշուշտ Ռուսերն ալ իրենց կարգին պիտի ուզեն օգտագործել առիթը: Կը կարծուի թէ Գերմանիա պաշտպան փաստաբանի դեր պիտի կատարէ Խորհրդային Միութեան համար, երբ քննութեան ենթարկուի Պրիանի ծրագիրը՝ համեւրոպեան դաշնակցութեան մասին: Մոսկուայի մէջ միշտ այն համոզումը կը տիրէ թէ այդ ծրագիրը ուղղուած է խորհրդային իշխանութեան դէմ: Միւս կողմէ, Պերլինի մէջ կը կարծեն թէ առանց Անգլիոյ մասնակցութեան՝ համեւրոպեան դաշնակցութիւնը պիտի ենթարկուի Ֆրանսայի գերակշռութեան եւ Գերմանիան պիտի մեկուսացուի, մատնուելով տկար դիրքի մը: Ամէն պարագայի մէջ, տիրող կարծիքն այն է թէ Ռուսիոյ կացութիւնը որոշ դեր պիտի կատարէ Գերմանիոյ տալիք պատասխանին մէջ:

Թուրքեւյունական համաձայնութիւնը

Թուրքեւհելլէն համաձայնութեան ստորագրման առթիւ, Պ. Վէնիզէլոս եւ Թէվֆիգ Րիւշտի պէյ հեռագիրներ փոխանակեցին, շեշտելով թէ նոր դաշնագիրը վերջնապէս հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ անցեալը, թէ ան պիտի նպաստէ երկու երկիրներու յարաբերութեանց զարգացման եւ պիտի դիւրացնէ արդիւնաւոր եւ անկեղծ գործակցութիւն մը, ծառայելով թէ երկու երկիրներու շահերուն եւ թէ արեւելեան Միջերկրականի, Պալքաններու եւ Եւրոպայի խաղաղութեան: Երկուքն ալ լոյս կը յայտնեն թէ այս համաձայնութեան պիտի յաջորդեն ուրիշներ, եւ ամէնէն առաջ՝ բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը:

Համաձայնութեան ստորագրութենէն յետոյ, Թէվֆիգ Րիւշտի պէյ շեշտեց դաշնագրին կարեւորութիւնը, որ վերջ կուտայ 1923էն ի վեր առկախ մնացած դժուարութեանց: Այս առթիւ արտաքին գործավարը շնորհակալութիւն յայտնեց դեսպանական մարմնին անդամներուն, եւ —մասնաւորապէս ֆրանսական դեսպանին— որոնք դիւրացուցին համաձայնութիւնը:

Հնդկական շարժման հետեւանքները

Ութսունեւչորս մանարաններ փակուեցան Պլէքպըրնի մէջ (Լանքաշիր, Անգլիա), ինչ որ կը նշանակէ 40ի յաւելում մը անգործ շաբթուան վրայ: Քաղաքին մանարաններուն աւելի քան 3)4ը անգործութեան դատապարտուած են, իբրեւ հետեւանք Հնդկաստանի խռովութեանց:

*** Պոմպէյի մէջ, քաղաքացիական անհնազանդութեան կամաւորներէն 250 հոգի ուրբաթ իրիկուն դիրք բռնեցին 120 խանութներու առջեւ որոնք եւրոպական ըմպելի կը ծախեն: Կամաւորները հրաման ստացած էին պաշարել խանութներուն դուռներուն առջեւ, որպէսզի բանուորները չկարենան ներս մտնել եւ խմել: Եւ իսկապէս, բանուորները մեծ մասով հեռացան...

Պոմպէյի կառավարութիւն 500 հոգինոց օգնական ուժ մը պահանջեց ստիպողաբար:

*** Ալլահապատի պատերազմական ատեանը դատեց 17 զինուորներ, որոնք անսաստած էին տրուած հրամաններուն, Փէշավէրի խռովութեանց ատեն: Ամբաստանեալներէն մէկը դատապարտուեցաւ մշտնջենական բերդարգելութեան, մէկը՝ 15 տարուան, իսկ միւս 15ը՝ 3—10 տարի բանտարկութեան:

*** Հնդիկ ազատական կուսակցութիւնը կոչ մը ուղղեց, հրաւիրելով Կանտին եւ իր գործակիցները՝ դադրեցնել քաղաքացիական անհնազանդութիւնը որ պառակտում յառաջ կը բերէ եւ կը ջլատէ երկրին տնտեսական կեանքը: Կուսակցութիւնը միեւնոյն ատեն կը խնդրէ որ Հնդկաստանի կառավարութիւնը ներում շնորհէ քաղաքական յանցաւորներուն, իսկ Լոնտոնի մէջ գումարուելիք խորհրդաժողովի օրակարգին գլուխը դնէ՝ Հնդկաստանին ինքնավարութիւն տալու խնդիրը:

Առաջարկ մը՝ բռնի աշխատանքի մասին

Այս միջոցին, Ժընեւի մէջ, տեղի կ'ունենայ աշխատանքի միջազգային խորհրդաժողովը: Այս առթիւ, տաք վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ բանուորական պատուիրակ Ժուհոյի եւ ֆրանսական կառավարութեան պատուիրակին միջեւ: Բանուորական խմբակցութիւնը կը պահանջէր առաջարկուած պայմանագրութեան մէջ դնել հատուած մը, որուն համաձայն պիտի ջնջուի բռնի կամ պարտադիր աշխատանքը, հինգ տարուան ժամանակաշրջան'ի մը մէջ: Ֆրանսայի պատուիրակը ընդդիմացաւ այս առաջարկին, յայտարարելով թէ պիտի վտանգէ Ֆրանսայի գաղթային բարեշինութեան գործը եւ թէ իր կառավարութիւնը երբեք չի կրնար այդպիսի հրամաններ ընդունիլ: Պ. Ժուհօ պատասխանեց թէ գնահատելով հանդերձ Ֆրանսայի քաղաքակրթիչ դերը գաղթավայրերու մէջ, կ'ուզէ ջնջել անոր արատները, եւ մերժուեցաւ բանուորական խմբակցութեան առաջարկը: Բայց, յանձնաժողովը քուէարկեց անգլիական առաջարկ մը, որուն համաձայն բռնի աշխատանքի վերացման խնդիրը քննութեան պիտի ենթարկուի Աշխատանքի Գրասենեակին վարչական ժողովին մէջ, հինգ տարուան ժամանակաշրջանի մը մէջ:

Պաշտօնեաներ կ'արձակուին Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ ելմտական տարեմուտին առթիւ պատրաստուած պաշտօնեաներու նոր ցանկին եւ ելմտացոյցին մէջ, կարգ մը պաշտօնատուներէն պաշտօնեաներ արձակուած են, Այսպէս, դատական պաշտօնատան զանազան բաժիններէն 100ի չափ անձեր պաշտօնէ հանուած են: Քաղաքապետութիւնն ալ մաքրութեան ճիւղի գործաւորներէն 40 հոգիի պաշտօնին վերջ տուած է: Ուրիշ պաշտօնատուներէ ալ փոքր թիւով անձեր բացը թողուած են:

Թոշակներու զեղչը Գերմանիոյ մէջ

Ծանր տագնապ մը կ'անցընէ գերմանական դահլիճը: Ելմտական նախարարը ծրագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն ժետաղագործական հաստատութեանց աշխատաւորներուն թոշակները պիտի զեղչուին հարիւրին 7ուկէս: Այս որոշումէն պիտի ազդուին 200,000 հոգի: Պիտի զեղչուին, նաեւ, պետական պաշտօնեաներու թոշակները: Մեծ յուզում կը տիրէ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ եւ ամէն օր ցոյցեր եւ սպառնալիքներ կ'ըլլան: Դահլիճը կը պնդէ իր ծրագրին վրայ, սպառնալով գործադրել սահմանադրութեան մէկ տրամադրութիւնը, որ դիկտատորութեան իրաւասութիւն կուտայ կառավարութեան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէկ գիւղին մէջ ձերբակալուեցաւ հրէշ մը, որ մանուկներ ժողվելով տուն կը տանէր, կը մորթէր եւ կ'ուտէր: Տանը մէջ գտնուեցան անհետացած մանուկներու ոսկորները: Քննութեան ենթարկուելով, հասկցուեցաւ թէ խելքէն պակաս է: Անմիջապէս փոխադրուեցաւ Վարշաւա, բայց հարցաքննութեան ատեն կաթուածահար եղաւ:

ՓԱՐԻԶԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ձերբակալեց գերմանուհի մը, Էլզա Արնօլտ, որ ղրկուած էր կարմիր սէնտիքաներու գործադիր կոմիտէին կողմէ, գործելու համար արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Ձերբակալեց նաեւ Էօժէն Կալօփէնը, քարտուղար Ֆրանսայի երիտասարդ համայնավարներու դաշնակցութեան եւ անդամ կեդր. կոմիտէին որ կը փնտռուէր երկար ատենէ ի վեր:

ԻՏԱԼԱՑԻ ԼՐՏԵՍ մը ձերբակալուեցաւ Նիսի մէջ: Շարունակ տեղ կը փոխէր եւ ինքզինքը կը ներկայացնէր իբրեւ երկրաչափ: Վրան գտնուեցան բազմաթիւ 'փաստաթուղթեր' հարաւ. արեւելեան սահմանագլխի պաշտպանութեան մասին:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ նոր դահլիճը կազմեց Պ. Մանիու, ուրիշ ամէն ձեռնարկ ձախողած ըլլալով:

ԳԵՐՄԱՆ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ Շմէլինկ համաշխարհային ախոյեան հռչակուեցաւ Նիւ-Եորքի մէջ, մրցելով ամերիկացի ձէք Շարքիի հետ: Այս վերջինը զրկուեցաւ իր հանգամանքէն ապօրինութեան դիմած ըլլալով եւ արգունքներով ընդունեց իր պարտութիւնը: Մրցման վայրը խուժած էին 80,000 հոգի:

ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐՔԸ կերաւ անգլիացի Սըր Հէնրի Սիկրէյվի գլուխը: Կ'ուզէր կոտրել արագութեան մրցանիշը՝ զոր շահած էր ամերիկացի կարուար (150 քիլ. 280): Արդէն հասած էր 157 քիլ. 804ի, բայց ուզեց երրորդ փորձ մըն ալ կատարել եւ յանկարծ մակոյկը անհետացաւ ջուրին տակ: Սիկրէյվէն զատ, մեռան մեքենավարը եւ ուրիշ մը:

28 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ՎԱՌԵՑԱՆ Քիէվի մէկ սինէմային մէջ, ճարակ դառնալով հրդեհի մը բոցերուն: Վիրաւորուեցան 84 մանուկներ:

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

"ԳՐԱԿԱՆ„ ԱՆԹԱՑՈՒՊ

Խօսքը գրական երկերու յառաջաբանի մասին է: Բոլորովին աւելորդ նախադուռ մը, որ բացասական տրամադրութիւն ըստեղծելու կը ծառայէ միայն, երբ կը բացուի արուեստին անկախօրէն մօտեցողին առջեւ:

Այս ընդհանուր ըմբռնումէն շեղած երկեր շատ են եղած. մանաւանդ երբ կրկնակի տպագրութիւններու արժանացած են անոնք, ու գրագատութիւնը լայնօրէն արտայայտուած է անոնց մասին: Հրատարակչական ընկերութիւնները, շատ յաճախ, արժէքաւոր վկայութիւններու անփոփումը կամ յայտնի քննադատի մը կարծիքը կը ներկայացնեն իբրեւ յառաջաբան: Իսկ եթէ հեղինակը մեռած է, որոշ կենսագրական տեղեկութիւններ կուգան աւելցնել ընթերցողին հետաքրքրութիւնը: Այս հարկադրական (երբեմն) յառաջաբանները չեն, որ խնդրոյ առարկայ են: Ծանօթը չեղեալ կը նկատէ զանոնք, — անծանօթը մասամբ մը իր ծանօթութիւնը կ'աւելցնէ:

Խնդիրը կ'ուզեմ սահմանափակել երկու պարագաներու մէջ:

Երբ գրագէտը, մանաւանդ երիտասարդ գրագէտը կը ներկայացնէ իր ստեղծագործութիւնը անտեղի բացատրականով մը: (Բարեբախտաբար մեծ մասով անտաղանդ մարդիկ այդպիսի քայլեր կ'առնեն):

Երբ՝ առաջին անգամ հրապարակ եկող սկսնակը իր երկին ճակատը կը զարդարէ համբաւեալ գրագէտի մը նամակով, կամ գնահատական խօսքով, իբրեւ «յառաջաբան»:

Առաջին պարագային, պէտք է մխիթարուինք որ մեծամասնութիւնը նման հեղինակներու, անտաղանդ մարդիկ են, ու իրենց այդ յաւակնութեան վկայականը իրենք իսկ կը մատակարարեն: Բայց անոնց մէջ կան տաղանդաւորներ ալ, որոնք եթէ զոհ չերթային այդ սնամտութեան, ընթերցողները վատ նախապաշարումէ մը պիտի ազատէին: (Այս դիտողութիւնը չերթար անոնց, որ «յառաջաբան»ի նմանող նախերգանքով մը կը սկսին իրենց գրուածքը):

Երկրորդ պարագային, իմ համոզումով, սկսնակ գրողը ինքնասպանութեան կը դիմէ, երբ իր առաջին փոքրիկ հատորը մեզ կը հրամցնէ այսինչ կամ այնինչ գրագէտին կամ քննադատին երկտող նամակովն ու դատողութեամբը: Մեր առաջին տպաւորութիւնն այն կ'ըլլայ, որ առողջագէմ այդ երիտասարդը չի կրնար քալել, անթացուպերու պէտք ունի: Անդամալոյծ մը խղճահարութեան կը մղէ մեզ, ու մենք ալ չենք կրնար տեսնել միացած առաւելութիւնները:

Անթացուպաւոր երիտասարդներ, որոնք ընդհանրապէս կայծկլտող հոգիներ են: Ասոնցմէ ոմանք զոհ կ'երթան իրենց անհամարձակութեան եւ ձեռք բռնողի մը պէտք ունին, իսկ ուրիշներու մօտ շուտահաս փառատենչութիւնն աւելի արագ կը վազէ քան իրենց գործը: Ու անոնք կ'ուզեն որ ընթերցողները զիրենք գնահատեն, տակաւին բուն երկը չկարդացած:

Բիչ մը հոգեկան անկախութիւն եւ քիչ մը հաւատք իր ստեղծագործութեան վրայ, բաւական պիտի ըլլային զօրացնելու երիտասարդի մը հպարտութիւնը իր հասակովը մեզի ներկայանալու: Այդ կեցուածքը յարգանք կը ներշնչէ եւ ուշադրութիւնը կը խորանայ ինքնաբուխ ու բարեհաճ:

Անթացուպի պատկերը կազմուեցաւ իմ մէջ, երբ երեք-չորս փոքրիկ, բայց արժէքաւոր գրքոյկներ ձեռքս անցան, անցած երկու-երեք տարիներու ընթացքին: Առաջին առթիւ, ճիշդ այդ փոքրիկ յառաջաբաններու պատճառով չկարդացի զանոնք: Յետոյ, վերջին էջերէն սկսայ, առաջին էջի արարողութիւններէն խուսափելու համար: Ու յաճախ մտածեցի ինծի անծանօթ այդ գրողներու մասին, աւելի շիտակ՝ նման տրամադրութեան մը մասին, որ անհատական չէ, ընդհանուր է, ուրիշներուն մէջն ալ նոյն անդրադարձումն ունեցած է: Մտածում մը որ անհատի թաքուն սեփականութիւնը չէ, կարող է վերադառնալ ընդհանուրին:

Ու ահա մտածումս: Երիտասարդ գրողները պէտք է հրաժարին անթացուպերէն:

Ըրածս խրատէ աւելի դիտողութիւն մըն է: Խրատն իր կարգին անհաճոյ բան մըն է, ու շատ անգամ մարդոց ականջները կը խլանան՝ միայն խրատ մտիկ չընելու համար: Իսկ դիտողութիւնը սլաք մըն է նետուած որոշ նպատակի. եթէ ճիշդ չիզին հանդիպեցաւ, իր դերը կը կատարէ:

Առաջին անգամ գրականութեան բեմը եկողի մը հանդէպ երբ այսքան բծախնդրութիւն կը փնտռենք, կը հաւատանք որ համբաւեալ գրողներն աւելի ունկնդիր պիտի ըլլան այս դիտողութեան:

«Հարսնուկ քեզ կ'ըսեմ, կեսրուկ դուն լսէ՛:»

Կարելի չէ՞ր խնդրել սա անուանի գրագէտներէն, որ ի սպառ հրաժարէին իրենց յառաջաբան նամակներէն եւ գնահատական «քանի մը խօսք»երէն: Անթացուպերն ինքնին կը վերնային ու երիտասարդ հոգիները կը վարժուէին իրենց սեփական ոտքերովը քալելու:

Ասիկա պահանջ մը չէ որ անոնք չգնահատեն այն յուսատու սկսնակները, որոնք իրենց առաջին քայլերուն մէջ իսկ արուեստի ճառագայթներն ունին: Ընդհակառակն: Մեծերու գուրգուրանքին ու գնահատանքին պէտք ունին նորերը, շառաւիղ նետելու համար: Բայց այդ գուրգուրանքի եւ վեհանձնութեան տեղը «յառաջաբան»ի էջը չէ:

Երկը լոյս տեսնելէ յետոյ, գնահատական նամակ մը կամ գրական գնահատութիւն մը ուղղուած մամուլին եւ գրական հանդէսներուն՝ գերազանցապէս աւելի արժէքաւոր է, եւ «ծեռնասուն»ն աւելի ուշադրութեան առարկայ կը դարձնէ, քան յառաջաբան մը, որ ամէնէն բարեյաջող պարագային, բարեհաճութիւն մը պիտի նկատուի, իսկ ինծի պէս մտածողները կայտառ ու առողջ երիտասարդին թեւերուն տակ անթացուպեր պիտի տեսնեն:

Բարեգործութիւնը վերապահենք ազգային Հիւանդանոցին. եւ գրական գնահատանքը հայկական «բարեգործութիւն» չդարձնենք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԷ՞Պ ԹԷ ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՆ

Ինչպէս նկատած էք թերեւս, յուշագրութիւնները շատցած են վերջերս: Մանաւորաբար պատերազմէն ի վեր: Եւ ամէն ընթերցող ինկած է այն գիրքերուն վրայ, ուր յիշատակներ կը պատմուին, յայտնութիւններ կ'ըլլան, կենդանի եւ հետաքրքրական:

Այս պարագան անշուշտ պիտի ազդէր վէպի փառքին վրայ: Այնպէս որ շատերը կը մտածեն հարցնելու թէ յուշագրութիւնները չպիտի՞ սպաննեն վէպը: Այսօր ընթերցողները աւելի շատ կը փափաքին կարդալ մեծերու յիշատակները, ապրուած կեանքը, քան թէ վիպագրի մը երեւակայական պատմութիւնները:

Այժմ Ժան-Ժաք Ռուսոյի «Խոստովանութիւնները», Վոլթէրի «Թղթակցութիւնները», Շաթօպրիանի «Անդրշիրիմեան յիշատակները» աւելի կը փնտռուին, քան սովորական վէպերը: Իրականութեան սէրը չէ՞ միթէ պատճառն այս երեւոյթին: Արդարեւ քննադատները կը սիրեն Պալզաքի կամ Ֆլօպէրի այն էջերը, ուր իրական եւ ծանօթ դրուագներ վերապրում մը կուտան ընթերցողին:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ԽՈՀԵՐ

"ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ„

Ջուրը աղբիւրէն, պտուղը ծառէն, գինին տակառէն:

Հետեւողութեամբ, գացէք տեղին վրայ իսկ ականջ տալու «Ձայներ»ուն, որ մեղմ ու խոնարհ, կը թրթռան «Յառաջ» մէջ զուսպ բողոքի փսփսուքներով, կամրամբ ու գոռ,հպարտ շեշտե՞րը կը շփոթեն բանտուած զայրոյթներու, թէ սուր ու կարճ, բարիքները կը կանչեն հեռացող ու փախող արդարութեան մը:

Բայց մեղմ ըլլան, բամբ թէ սուր, ըլլան մրմունջ, տրտունջ թէ պահանջ,— միշտ յամառ ու միշտ կորովի,— գացէք զանոնք լսելու տեղին վրայ եւ, ինչպէս պապական ճամբորդը որ բերնով, բայց կարծէք ամբողջ մարմնով, կ'ըմպէ զով ու ջինջ աղբիւրէն, պահ մը կանգ առէք. լայն շունչի մը ճնշումէն, ուռեցուցէք ձեր կուրծքը եւ ձեր աչքերը պիշ՝ պարպուած երկնքին, անոնց մէջ փնտռեցէք գաղտնիքը այս ժողովուրդի ուժին:

Եթէ չէք կարդացած յիշելու համար գաղջ յուզումով, եթէ գոց չէք ըրած արտասանելու համար սրտաբուխ աղօթքի ջերմութեամբ, դուք, իսկ պիտի յղանաք ու երգէք,— «Ցարգա՜նք քեզ…»:

Եւ ինչպէս քաղքենի ծթռած ստահակը որ թանձր պատերու խոնաւութենէն ու պտոր լոյսերու տխրութենէն վերջ, ծառէ ծառ՝ յափշտակութեամբ կը մոլորի այգեստաններու անարուեստ՝ այլ հրաշալի շէնքին մէջ, գացէք տեղին վրայ ճաշակելու փորձառութեան, անկաշկանդ ու անյօդ խորհրդածութեան պտուղները

Դառն են անոնք, յաճախ կծու կամ թթուաշ բայց միշտ առողջ եւ առատ եւ հիւթեղ:

Գացէք եւ պիտի տեսնէք թէ մարդկութեան համար սուտ չէ, բայց գոնէ հայութեան համար ալ իրաւ չէ՝ երբ կ'ըսեն,— ճամբան՝ փորձառութեան դպրոց է:

Փորձառութի՞ւն: Այո՛: Բայց ի՜նչ տեսակի:

Ինծ կը թուի թէ դարաւոր ճիգերու եւ խորհուրդներու գասերը իրենց արժէքը կը պահեն մարդկութեան այն մասին համար, որ դուրս կը մնայ հայութենէն…: Իսկ հայը որ իր կարգին՝ դուրս կը մնայ մարդկութենէն, տակաւին նոր եւ անգամ մը'եւս, հեթանոսի ապերախտ կոպտութեամբ մը փորձաքարի սկսած է զարնել դարերու միտքը, եւ նոր դասեր հանել անոնց համար որ իրմէ կը սերին եւ տառաբութեան այս շքեղ ու տխուր ափերուն վրայ կը թափառին իբր ուրուականները՝ հնամենի ու մահախոյս ցեղի մը:

Գացէք ուրեմն այս փորձարկութեան պտուղները ճաշակելու եւ ճանչցէք ցեղին կենսունակութեան գաղտնիքը, որ վարուժանի հետ երգէք,— կ'երթա՛մ աղբի՛ւրը լոյսին…

Բարի ճամբա՜յ…

«Ուղին երկար է», եւ «սալարկուած» հայկական հողի վրայ եւրոպական քարերով ու կը տանի լոյսի՛ն որ կը բխի ժողովրդական սրտէն:

Եւ ինչպէս սրբազան արբեցողը, որ երկիւղածութեամբ, յոյսով ու զուարթ յօժարութեամբ կանգ կ'առնէ տակառին առջեւ ու կը փորձէ մատ հարուած մը, —լեցո՜ւն ես, թէ պարապ,— գացէք ձայն տալու սըրտերուն, որ համբերութիւն կը մարզեն քաղաքներու եւ գիւղերու անկիւնները:

Ձայն տուէք եւ սպասեցէք պատասխանին որ չուշանար:

Եւ ձիշդ արբեցողին պէս, որ գգուանքի եւ շնորհակալութեան շարժում մը կը փորձէ լեցուն տակառին վրայ, ձայներ կան որ պիտի ուզէիք գգուել, շոյել ու սիրել իբր ուրախութեան, հաճոյքի եւ հեշտանքի անօթներ:

Ձայներ կան որ բեկումի, դառնութեան ու անկումի հեծկլտուքներուն քով կը հնչեցնեն յամառութեան, կորովի եւ կենսունակ աճումի շեշտե՛ր:

Ցեղին այծերը.:

Ու ձայներ կան որ հանդարտ խորհրդածութեան ու պաղ խրատի մրմունջներուն կը դաշնաւորուին եռուզեռի, շարժումի, անզուսպ մղումի կանչերով:

Չի բաւեր զանոնք լսել հեռաձայնով, ձայնագիրով կամ գրաձայնով…

Գացէք զանոնք լսել տեղին վրայ, որ եթէ հայ էք (բայց արդէն պաղելու վրայ) կրկին մկրտուիք հայ:

Եւ կամ, եթէ հայ էք ողջ ու ամբողջ, դառնաք դաշնակցական…

. . . .

Դառնաք դաշնակցական: Այո՛: Այսի՞նքն: Ազգին մէջ ողնայար. (աւելի ճիշդը, եւ առանց համեստութեան), ազգին մէջ ազգ, որ վարժուիք քմծիծաղով եւ անտարբերութեամբ ականջ տալու միւս ձայներուն,— անոնց որ դուրս կը մնան շրջանակէն եւ յարկէ յարկ իջնող արձագանգի պէս կը հնչեն խառն ու անդաշն, բազմաձայն լուտանքի տաղտուկով. վարժուիք լսել զանոնք ալ, բայց անտարբերութեամբ եւ կամ չլսել,— որ գաւառի մեր «Ձայներ»ուն ուղղութեամբ՝ քալէք անշեղ ու հպարտ,— «Ձայներ»ուն որ կը բխին աւշաւէտ, պարզ ու արծուային հոգիներէ եւ հին ու փառահեղ տաճարի մը խորէն հնչող պատգամի նման, կամքերը կը բոնադատեն հմայքով ու գիւթանքով:

*
* *

Մեկնեցէք փարիզէն Մարսէյլ, կանգ առէք Լիոն, Վալանս, իրենց շրջականերով. Անցէք Ցէսին, փոն տ'Օպնա, Վիէն, Կրընոպլը: Մի՛ մոռնաք Ռոանը, Սէն Թ'Էթիէնը, Սէն Շամօնը ու կարտանը եւ ամէն ուր որ կայ ափ մը հայութիւն եւ դաշնակցական կորիզ մը փնտռեցէք անոնք որ օրը օրին ձայն կուտան գաւառէն ու խաղաղ կեանքի մը երեւոյթին տակ, սորվեցան պարտկել անթեղուած կրակներու ջերմութիւնը:

Մրջնային աշխատանք ամէն տեղ:

Ցեղէն թափառական զաւակները իրենց բոյները կը կերտեն շարժական… հիմերու վրայ, ու ամէն տեղ, օտար կանթեղներով իրենց իւղը կը վառեն տաճարին մէջ, ուր հայ հոգին պիտի կազդուրուի եւ ամփոփէ իր ուժերը:

Կարծէք, ջարդ չէ անցեր անոնց գլխէն. կարծէք անոնց ոտքերը չեն ճանչցեր աքսորի հազարեւմէկ ու փշոտ ճամբաները:

Այնքա՜ն կորով կայ ու ջերմութիւն անոնց ձայնին մէջ. այնքա՜ն եռանդ կայ եւ ուժ անոնց շարժումին մէջ:

Ալ գիտեն, այս անգամ պիտի մաքառին նախ ճակատագրին դէմ:

Ու այս «ճակատագրական պայքար»ին ալնորէնու միշտ «մերիններ»ն են, անխոնջ, անվհատ, տաք ու իսկապէս «ընկեր» մերինները:

(1) ՄԱՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԵՐ

Պատերազմէն յետոյ Եւրոպայի գրական, գեղարուեստական եւ զանազան հրապարակներուն վրայ կը տեսնուին թարմ ժողովուրդներ՝ իրենց երգերովն ու թատրոնովը, բարքերովն ու զարդերովը: Մասնաւորապէս Ափրիկէի եւ Ամերիկայի սեւամորթերն են, որ իրենց երգն ու երաժշտութիւնը կը ցուցադրեն յաճախ Փարիզի թատերասրահներուն մէջ: Եւ Հարաւային Ամերիկայի, Խաղաղական ովկիանոսին մէջ լողցող կղզիներուն անծանօթ ցեղերն են, որ ահա Փարիզ կը բերեն իրենց սիրոյ տենդն ու հառաչանքը: Սիրոյ երգե՛ր. անոնք միշտ նման են ամէն ցեղի մէջ, եթէ նոյնիսկ ժողովուրդը քաղաքակրթուած ըլլայ կամ դեռ մշակուած չըլլայ: Որովհետեւ սիրոյ երգերուն ակունքը մէկ է, արու եւ էգ մարդնիսական թաքուն ուժերուն մէջ:

Ես պիտի ներկայացնեմ ժողովրդական երգերը Փերուի, երկիր մը Խաղաղական ովկիանոսի վրայ: Այդ երգերը կը կոչուին ենկայականերգեր,որոնք նուիրուած են Ենկային, արեւին առաջին որդւոյն, սիրոյ աստուածին: Եարավէքը կը կոչուին աշուղները, որոնք երկրին մէջ կը թափառին եւ կ'երգեն սիրոյ հրաշքը եւ ողբերգութիւնը:

Ենկան ունի կին մը,աստուածուհին Մամա Օկլօ՝ «փղոսկրեայ բազուկներով»:

Ենկա երգիչ է,եւ երբեմն երեւան կուգայ՝ երգելու համար, երկրի վրայ, այն երգերը, զորս լսած է իր հօր՝ արեւ-աստուածին պարտէզին մէջ, ոսկեղէն սաղարթներուն տակ:

Եարավէքներն են, որ կը լսեն այդ երգերը, եւ իրենց ձայնը կը մարզեն համաձայն աստուածային երգիչին երաժշտութեան խաղերուն: Այսպէս ստեղծուած է երգը, կ'ըսէ Փեռուի ժողովուրդը:

Բայց Ենկա որդին է նաեւ Մեղեդիներու Աղբիւրին, անուշահոտութեան աստուածին,ահա թէ ինչո՛ւ կը զգար բոլոր գեղեցկութիւնները, կը լսէր բոլոր ձայները եւ կը վայելէր բոլոր քաղցրութիւնները, զորս Բնութիւնը կուտայ:

Երբ Ենկա թաղուած էր իր այս զգայութեանց մէջ, լսեց Լոյսին հրամայական ձայնը:

— Սիրէ՛ կեանքը, կարծեց լսել Բարութեան պահերուն:

Եւ Ենկա աստուածային եղանակով մը պատասխանեց.

— Կը սիրե՛մ կեանքը:

Այն ատեն ամառուտասները (այսպէս կը կոչուին երկրին իմաստունները), անուշահոտ աղջիկները, (որ դեռ կոյս էին), եւ բոլոր անոնք որ կը սպասէին Ենկայի գահին առջեւ, ըսին.

— Կը սիրենք կեանքը:

Այսպէ՛ս ծնաւ Գեղեցկութիւնը, կ'ըսէ ժողովուրդը: Եւ այդ օրէն ի վեր, բնազդը թոյլ տուաւ որ նորածինները բանան իրենց աչքերը, երբ շրթները կը դպին գունտլիկ ծիծերու, որոնք լեցուն են կենսապարգեւ աւիշով:

Եւ մարդիկ ոտքի կանգնած, աչքերը վեր յառած՝ կը դիտէին երկինքը: Անոնցմէ մէկը հետզհետէ հասկցաւ վերջալոյսի խենդ ու բաբախուն տաղերը, սոխակին կախարդական մեղեդիները, աղբիւրներուն ձայնը, կեանքին կշռոյթը:

Եարավէքն էր, որ կը ստեղծէր այսպէս ժողովուրդին բանաստեղծութիւնը:

Ենկայական երգերը,— զարմանալի՛,— տեղ տեղ հնդկական վէտաներու շեշտն ունին, երբ կը փառաբանեն արեւը: Բայց նաեւ միստիկ, խորհրդանուշ ու կախարդ դրոշմ մը, որ տեղական է, ինչպէս ունին Խաղաղական ովկիանոսի բոլոր ցեղերը: Դեռ առիթ կ'ունենանք ներկայացնելու եւ թարգմանելու այդ ժողովուրդներուն երգերը, տալով փունջ առ փունջ:

Շ. Ն.

*
* *

— Պէտք է սիրել խորունկ սէրով մը, ինչպէս շէկ տատրակը, որ կը շշնջայ իր սիրոյն շատութենէն:

— Պէ՛տք է սիրել, որովհետեւ զարունը այդպէս կ'ըսէ, այդպէս կ'երգէ տարտամ ձայնով մը, ուժգին եւ բազմաձայն.

— Պէտք է սիրել քնքուշ սիրով աղբիւրին, որ շարունակ կ'երգէ ամէն նոր արշալոյսի կապոյտ բառերով, միշտ աւելի զգուական:

— Պէտք է սիրել մայրի սէրով, այնքան ամուր, որ փոթորիկները չկարենան սասանել, այնքան բարձր, որ միայն վերը հասնին:

— Մեղեդի մըն է քու աչքդ, հորիզոնի մը պէս տարօրինակ, ուր սեւ արեգակներ վերջալոյսի կը մտնեն մեծ թարթիչներու կապոյտ արմաւենիներուն ետեւը:

— Իշխանուհի՛, քուրմերու բազինը մարմինդ դէպի ամպերը բարձրացնելէն ի վեր՝ եւ շարունակ կուլամ վրադ, բայց քեզ աւելի մօտ կը զգամ:

— Վագրը ունի իր ականջը՝ իր ճիրանը, ուղտը՝ իր համբերութիւնը: Միայն մարդն է, որ ունի իր ժպիտը, նաեւ արցունքնե՛րը…:

— Քարերն իսկ կը յուզուին եւ աղբիւրները կը հեծկլտան տխրագին: Միայն քու անյարիր աչքերդ են, որ կը քնանան ու կը խփուին՝ երբ իմ բանաստեղծութիւններս կը կարդամ:

— Գիտե՞ս որ, գիշերը, շուշիդ կը թափառիմ իբրեւ անտեսանելի ցայգաթիթեռ մը, եւ աչքերուդ սուզին մէջ կ'ընդունիմ իմ մէկ յիշատակս:

— Կան անհասկնալի հեծկլտուքներ, զորս գիշերուան հովը կ'եղանակէ: Երբ ցաւին սաստկութիւնը կը հասնի իր ծայրագոյն աստիճանին, մահիկ ըրէ՛, ե՛ս եմ:

— Ինչո՞ւ վրաս չես նայիր, նոյնիսկ յանդիմանական նայուածքով մը: Ու ես գիշերուան մէջ կը փնտռեմ աչքերդ, եւ աստղերը զիս կը քամահրեն:

— Կապոյտ բոլրը կուգայ ծաղիկներէն, դեղինբոլրը՝ պտուղներէն, իսկ քու շրթներէդ կը բարձրանայ երջանկութեան վարդագոյն անուշահոտութիւնը:

— Արուսեակն անգամ կը մոռնայ իր պարտականութիւնները, զբաղած ըլլալով ոսկեզօծել շուքդ՝ երբ դուն կը վերադառնաս իրիկունը, ո՛վ աղաւնիս մտածումներուս:

— Արեւը վրադ ոսկի արցունք թափեց, լուսինը արծաթ[ացաւ], իսկ ես, տխուր աշուղ, արիւն արցունք կուլամ:

— Քու աստուածամաւանդ կ'ըսէ թէ գիշերը ծնած ես, ընդհակառակն հովը կը պնդէ թէ ցերեկին աշխարհ եկած ես: Եթէ գիշերն ըլլար, աստղերը քեզ կ'առեւանգէին, ո՛վ զուն, որ աստղերուն քոյրն ես:

— Ես այնքան կուլամ, որ աղբիւրը, տեսնելով իմ վիշտս, ինքն ալ սկսաւ հեծկլտալ, բայց իմ պատճառներս չունի:

— Քու նայուածքդ, այդ հրաշալիքը, որ լեցուն է ամենայն պայծառութեամբ եւ բոլոր փոթորիկներով, ցաւ կը պատճառէ ինծի, որովհետեւ չեմ կրնար զայն ծածկել գգուանքով:

— Ինչո՞ւ համար չես սիրեր զիս: Քեզի համար է, որ կը կրեմ անքնութեանս զանձը, եւ երկու կապոյտ հօփալներ, որ կը հե[...] կեն վրադ:

— Ոսկին հանքերէն կուգայ, լոյսը՝ արեւէն, իսկ մեր սիրոյն ջերմութիւնը՝ մեր հոգիին անյատակ խորութենէն:

— Երբ նիզակները տենչալի ամէն ոք կը սարսափի: Միայն քու լայն կրանիտեայ կուրծքը, որ կը կենայ քաջ, անշարժ, խիզախ զինուորը աստուածներուն:

— Հողմաթափ վարդերը ունին: Վերջալոյսը մարեց թաթախ ամպերուն վերջին դերը: Միայն այտերուդ վարդերն են, որ ինծի մնացին:

— Փողոցներուն մէջ անցորդները կ'ըսեն թէ այլեւս չես սիրեր զիս: Այսպէս ըսին, չեն տեր…:

— Եթէ կը սիրես զիս, եթէ չես սիրեր, շո՛ւտ ըսէ ինծի, որպէսզի ուրիշ սիրուհի մը գտնեմ քեզի նման, բայց ընտիր:

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խորհրդային Միութիւնը աշխարհի միակ մեծ երկիրն է, ուր երկու չափերով կը տիրապետէ սակի դրութիւնը (վէսիգա) կենդանի եւ ճարտարարուեստի վերջնական արտադրութիւններու բաշխման համար: Այս դրութիւնը նուազ կատարեալ է, քան այն որ կը գործադրուէր պատերազմի միջոցին եւրոպական զանազան երկիրներու մէջ, որովհետեւ կարելի է որոշ արտադրութիւններ գնել առանց տոմսի, եւ նաեւ սահմանափակ ազատ շուկայ մը՝ ուր կարելի է պարէն գնել ուզած չափերով: Սակայն ազատ շուկային մէջ գիները այնքան բարձր են՝ որ հոն ռուս ժողովուրդը իր գնումները կը նկատէ իբրեւ պերճանք:

Որոշ արտադրութիւններու համար ամէն քաղաքացիի կը տրուին տոմսեր, տետրակներու ձեւով եւ կտրօններով, բացի չարտօնագրուած դասակարգէն (քահանաներ, առեւտրականներ, նախկին ազնուականներ եւն.): Ասոնց ալ որոշ սակայն կրնան ստանալ պարէնի որոշ քանակը:

Գրքոյկ ունեցողը կրնայ սահմանափակ քանակը գնել պետական կամ գործակցական խանութներու մէջ, բաղդատաբար չափաւոր գիներով: Մոսկուան իբրեւ մայրաքաղաքը եւ ճարտարարուեստի մեծ կեդրոնը բաղդատաբար աւելի լաւ պարենաւորուած է քան գաւառական քաղաքներու մեծ մասը:

Բոլոր Ռուսերը, բացի ամէնէն աղքատներէն կը պարենաւորուին մասնաւոր շուկայէն: Մինչ անցեալ ձմեռ մասնաւոր խանութները գրեթէ վերցուած էին կատարեալ ընկերվարութիւն հաստատելու նպատակով, հիմա քանի խստութիւնը թուլցած է, գիւղացիներուն մէջ նոր շարժում մը կայ ուղղակի առեւտուր ընելու:

Ուտելիքներու գիներն են մասնաւոր շուկային մէջ, միս՝ մէկուկէս կամ երկու րուբլի լիպրան: Կարագ՝ 3ուկէսէն 4 րուպլի: Կաթ՝ 60 կոպեկ լիտրը: Գործակցականներու մօտ կաթը կը ծախուի 24 կոպեկ լիտրը: Ընդհանուր առմամբ ազատ շուկային մէջ գիները 2ուկէս - 3 անգամ աւելի պակաս են քան պետական կամ գործակցական խանութներուն մէջ:

Օտարականները ազատ են պարէնի խիստ դրութենէն, որովհետեւ այցելուները միշտ պանդոկներու մէջ կը մնան, ուր ճաշերը շատ տարբեր չեն ուրիշ երկիրներու մէջ եղածներէն: Մինչ միայն օտարականները, ինչպէս դեսպաններ, թղթակիցներ, ճարտարապետներ, որոնց թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ, պետական պայմանագրութեան շնորհիւ, գործակցականներէն անսահման քանակութեամբ գնելու մենաշնորհը կը վայելեն:

Խորհրդային Միութեան մէջ պարէնի պակասը պէտք չէ վերագրել ոչ պատերազմին, ոչ ալ բացարիկ բնական աղէտի մը, ինչպէս խիստ երաշտութեան, այլ հետեւեալ պատճառներուն.

1.— Երկրագործական յեղափոխութիւն (համայնացում), որ քանդեց աւելի արագ հարուստ գիւղացիներու յաւելեալ արտադրութիւնը քան կրնային ստեղծել պետութիւնը կամ գործակցականները:

2.— Սնունդի արագ աճում, որ կապուած է քաղաքներու ընդարձակման եւ մեծ շէնքերու շինութեան ծրագիրներու հետ եւ զոր Խորհրդային Միութիւնը յառաջ կը տանի մեծ եռանդով:

3.— Հաւկիթի, կարագի, պտուղի եւ խավիարի նման արտադրութիւններու տեւական արտածումը:

4.— Անկանոն փոխադրութեան եւ գործակցականներու բաժնելու դրութիւն:

Թէ ե՞րբ կրնայ վերնալ սնունդի տագնապը, տակը կախում ունի նախ եւ առաջ տնտեսութեանց կազմակերպումէն: Սնունդի ներկայ դժուարութիւնները չեն կրնար անմիջապէս անհետանալ, հաւանականութիւնը այն է որ Ռուսերը պարտաւոր պիտի ըլլան տարի մը եւս սեղմել իրենց ակռաները:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԸ
(ՍԹՐԱՆԻ ՀԱՎԱՐ)

ԽՄԲ.— Արարատի ապստամբ քրտական շրջանը, որ չորս տարիէ ի վեր անկախ է, սկսած է հրատարակել «Էյրի» (Արարատ) անունով քիւրտերէն թերթ մը, որուն առաջին թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ երգը.—

Թուրքերու դաւէն վիշտն ապրեցանք,
Քիւրտերու արիւնէն ձորերը կարմրեցան:
Հրացանի ձայնէն լեռները թընդացին,
Հայրենիքի քաջե՛ր, օգնութեան հասէ՛ք:

Լեռներն ու դաշտերը դիակներով լեցուեցան,
Ողջ մնացած տղամարդիկ կրակ կտրեցան:
Հրացանի ձայնէն լեռները թընդացին
Հայրենիքի քաջե՛ր, օգնութեան հասէք:

Պալենական զօղանները (*)
Թշնամիին ոտքին տակ
Կը վայեն... Ո՞ւր են կիներն ու երախաները:
Հրացանի ձայնէն լեռները թընդացին,
Հայրենիքի քաջե՛ր, օգնութեան հասէ՛ք:

Քիւրտի տղաքը ձեռք նետեցին հրացանի,
Առիւծի նման Թուրքերուն դէմ ելան:
Հրացանի ձայնէն լեռները թընդացին,
Հայրենիքի քաջե՛ր, օգնութեան հասէք:

Ո՛վ վատթար ազգ, ունկնդիր կեղծիքի,
Ի՞նչպէս պիտի խուսափիս այս առիւծներու ձեռքէն:
Հրացանի ձայնէն լեռները թընդացին,
Հայրենիքի քաջե՛ր, օգնութեան հասէք:

ՋՈՒՄՇԻՏ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՐԳԵՐ

Չինական յեղափոխութիւնը զարկ տուաւ ոչ միայն ջարդին, այլ և ... բանաստեղծութեան: Անգլիացի տիկին մը վերջերս հրատարակեց շարք բանաստեղծութիւններ, քաղելով աւելի քան հինգ հարիւր երգեր, որոնք բոլորը յեղափոխական ձգտում ունին: Ահաւասիկ հատ մը, — «Արշաւ Արդարութեան».—

Աւելի՛ արագ: Բանէ՛
Լուսաբացէն մինչեւ գիշեր,
Տասնըչորս ժամ, տասնըհինգ ժա՛մ,
Աւելի արագ, դէպի ծերութիւն,
Դէպի Թշուառութիւն, դէպի մա՛հ:

Աւելի՛ արագ: Աւելի՛ արագ:
Խորտակեցէք շղթաները բանւորի վզին:

Եւ աս երկրորդը, որ ութժամեայ աշխատանք կը պահանջէ.

Դուն կը ցանես դաշտերը,
Ես կը հիւսեմ կտաւը,
Ան կդմինդր կը շինէ տուները ծածկելու համար.
Հա՛նկ-կօ, հա՛նկ-հօ, հա՛նկ կօ,
Աշխատէ՛ ութ ժամ,
Հանգստացիր ութ ժամ,
Սորվէ՛, սերտէ՛ ութ ժամ:

Եւ վերջապէս, ահա «Կտաւ ծախողին երգը», որ շատ կը յիշեցնէ Հուտի «Ասեղին Երգը».—

Քուրի՛կ, կտաւ գործէ,
Աղբարիկ, կտաւ ծախէ.
կտաւ ծախէ եւ բրինձ գնէ,
Անոնց փորը կշտացնելու համար:

Քուրի՛կ, կտաւ գործէ,
Աղբարիկ, կտաւ ծախէ,
Երախային տաբատը պատռեր է,
կտոր չկայ կարկտելու համար:
Քուրի՛կ, կտաւ գործէ,
Աղբարիկ, կտաւ ծախէ,
Ո՞վ կ'ուզէ կտաւ գնել,
Սա՛ գիւղին ունեւորը:

Տունը գործուած կտաւը կոշտ է.
Օտար կտաւը նուրբ է:
Օտար կտաւը աժան է,
Ունեւորը ա՛ն կ'ուզէ:
Տունը գործուած կտաւը մա՛րդ չուզեր:
Անօթի սատկէ՛, քուրիկ, աղբարիկ:

(*) Ամարանոց արօտավայր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լուսաւորութեան գործավարը, ընտանեկան ծանրաբեռնուած կամ գիւղերու մէջ աշխատանքի լծուած ուսուցիչներուն բարձրագոյն կրթութիւն տալու նպատակով, փետրուար ամիսէն սկսեալ, Երեւանի պետական համալսարանին մանկավարժական բաժնին կից բացաւ դասընթացք մը, որ ունի 3 տարուան շրջան: Այս դասընթացքներուն կը հետեւին 110 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ, որոնք եկած են Հայաստանի գիւղերէն, Ադրբէջանէն, Վրաստանէն, Լեոնային Ղարաբաղէն ու Վլատիկավկասէն:

Ամէն դասախօսութիւն կը կատարուի համալսարանին փրոֆէսէօրներուն կողմէ, որոնց կ'օժանդակեն բարձրագոյն կարգի ուսանողներ: Գիրքերը կը պակսին, այս պատճառով սկսան համալսարանին տպարանին մէջ տպել բոլոր դասախօսութիւնները 500ական օրինակ: Մինչեւ հիմա հրատարակուած են Փրոֆ. Ա. Տէրտէրեանի Հայոց նորագոյն գրականութեան 5 պրակներ, (հետզհետէ լոյս պիտի տեսնեն ռուսահայ եւ թրքահայ նորագոյն ամբողջական գրականութիւնը), Գ. Էդիլեանի Հոգեբանութեան 6 պրակները, Կ. Ղազարեանի եւրոպայի պատմութեան 1 պրակը, Դ. Տէր Մկրտիչեանի բնախօսութեան 2 պրակները: Շուտով լոյս կը տեսնեն նաեւ Ռուսերու պատմութիւնը, Հայոց լեզուի տեսութիւնը, Զգային անդրադարձ շարժումներու գիտութիւնը (réflexologie):

Բոլոր այս պրակները ուսանողներուն կը տրուի ձրի, իսկ դուրսէն պահանջողներուն համար 20 կոպեկ:

Գալ տարեշրջանի դասախօսութիւնները պիտի սկսին սեպտեմբեր 1ին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 10 յունիս.— Կիրակի օր տեղի ունեցաւ բաժակի մեծ մրցում մը հայկական տասը խումբերու միջեւ, կազմակերպուած Մ. Ա. Ռ. Ը. կողմէ:

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ իր մասնակցութիւնը բերաւ իր ֆութպոլի առաջին խումբը ղրկելով:

Մրցումները տեղի ունեցան A. S. L. մարզարանին մէջ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 9:

Նախապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի Ա. խումբը եւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը մրցեցան, վիճակահանութենէ մը ետքը: Երկու քոյր մասնաճիւղերու Միութիւններն ալ դաշտ ելան, իրենց յատուկ դրօշով եւ հայկական եռագոյններով:

Երկու խումբերն ալ ցոյց տուին հանդիսականներուն նուրբ խաղարկութիւն մը, որմէ յետոյ Վիէն յաղթական ելաւ 2ի դէմ Օով:

Դովելի է Տէսինցիներու դիմադրութիւնը Վիէնի Ա. խումբին դէմ:

Ժամը 10ին «Արծիւ» Մարզական Միութիւնը մրցեցաւ Մօնշաի (Լիոն) պահեստի խումբին դէմ, որուն յաղթեց 2ի դէմ 1ով:

Ժամը 11ին Foot-Ball Club Armenienը եւ կազմակերպիչ Միութեան խումբերը մրցեցան F. C. A. յաղթական ելաւ 4ի դէմ 1ով:

Ժամը 12ին, հանդիպեցան Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ Մօնշաի Ա. խումբերը: Խաղը երկաբաժնուելէ յետոյ Մօնշա յաղթական ելաւ 1ի դէմ Օով: Սակայն գնահատելի էր նորակազմ Միութիւնըրրերու, որոնք ընտիր խաղարկութիւն մը ցոյց տուին: Զ. Ե. Ռ. Մ.ը շատ աւելին կրնայ ընել եթէ այսպէս շարունակէ:

Ժամ մը յետոյ, Փօն տ'Օպնայի եւ Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի 2րդ խումբերը մրցեցան, փոքրիկ Տէսինցիները յաղթեցին 1ի դէմ Օով:

Այսպէսով մրցումներու առաջին շրջանը լրացաւ եւ հետեւեալ յաղթական խումբերու վիճակահանութիւնը դարձեալ տեղի ունեցաւ: Վիէն - Տէսին, F. C. A., Արծիւ եւ Մօնշա,

Արծիւ մարզական յաղթեց Տէսինի երկրորդին 2ի դէմ Օով: Ֆութպոլ Գիլիպ յաղթեց Մօնշա Ա.ին 2ի դէմ 1ով: Վիէն յաղթեց Արծիւ մարզականին 2ի դէմ Օով:

Այս մրցումներէն յետոյ միայն ֆինալի եւ ամենակարեւոր մրցումը: Վիէն և Ֆութպոլ Գիլիպ: Երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին սկսաւ մրցումը: Առաջին վայրկեանէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերդը վտանգի ենթարկուեցաւ, եւ հազիւ քանի մը վայրկեաններ սահած էին, Ֆութպոլ Գիլիպ ըրաւ Ա. նշանակէտը: Մինչեւ վերջին վայրկեանները Հ. Մ. Ը. Մ. ի զուր ջանքերով խաղը հաւասարեցնել: Մրցումը լրանալու երկու վայրկեան մնացած, Հ. Մ. Ը. Մ. շահեցաւ նշանակէտ մը եւ խաղը հաւասարեցաւ: Տասը վայրկեան խաղը երկարաձգուելով Հ. Մ. Ը. Մ.ը նշանակէտ մը եւս շահեցաւ եւ յաղթական ելաւ 2ի դէմ 1ով:

Դժբախտաբար միջադէպ մը ծագեցաւ:

Մինչ դատաւորը սուլէին վերջին հարուածը կուտար Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեան, Ֆութպոլ Գիլիպի անդամներէն քանի մը հոգի, համաձայնելով կազմակերպիչ անդամներու հետ, եւեւի դուռէն կը փախցնեն բաժակը:

Հակառակ ժողովուրդին եւ Միութիւններու փափաքին, որ էր տեսնել բաժակին յանձնումը Հ. Մ. Ը. Մ.ի, որուն արդար իրաւունքն էր, իրարանցումէ եւ վիճաբանութենէ ուրիշ բան չտեսան:

Այդ անվայել արարքին առթիւ կը բողոքեն հետեւեալ խումբերը, Տէսին, Մօնշա, Զ. Ե. Ռ. Մ., Փօն տ'Օպնա, Արծիւ Մարզական եւլն., եւլն.:

Կը սպասենք Քննիչ եւ Կազմակերպիչ անդամներու վերջնական եւ արդար կարգադրութեան:

ԱՐՇԱՐՈՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄՐՑԱՆԱԿ

Ֆրանսական շարժանկարի ընկերութիւնները 30,000 Ֆր. արժէքով մրցանակ մը նշանակած էին լաւագոյն շարժանկարի մը համար: Եւ սակայն մրցանակի արժանի գործ մը չտեսաւ քննիչ մարմինը: Ի վերջոյ 30,000 Ֆր.ը հաւասարապէս բաժնեց երեք հոգիի, որոնք կրցած էին ներկայացնել քիչ շատ գեղեցիկ գործ մը:

Նոյն ընկերութիւնները այսուհետեւ 50 հազար Ֆր. տարեկան մրցանակ մը նշանակած են գլուխ-գործոց շարժանկարի մը համար:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Երկունք», օրկան Զ. Ե. Ռ. Միութեան, Մայիսի թիւը նոյն բովանդակութեամբ.—

Մեր յայտարարութիւնը (նկարագրութիւն Այրիի, Տասնըչէկի միջադէպին), Թղթակցութիւններ, որոնք հետեւանքը Թրակիոյ մէջ, որբերու նամակներ եւ մահեր: Շ. Նարդունի կը ներկայացնէ նոր որբ արձակագիր մը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են՝ Ֆրանսա 25 Ֆր., արտասահման՝ 1.50 տոլար: Դիմել Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris.

ԱՄԲՈՂՋ Փարիզի ամէնէն սիրուն գլխարկները: Գիները անմրցելի F. SORBIER, 11 Rue Lafayette, Օփերայի մօտ:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 40 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Խուզարկութիւն սկսաւ, մօտ 12 բերդանկա բռնեց, մարդիկ բանտարկեց, մօտ 25 մարդ ներքինացրեց, կնիկներ բռնեց չարչարեց (*):

(*) Կանանց վարտիքները կապում կը ձգէր եւ այնպէս կը չարչարէր: Ջրհորցի ծերունի մը կար, որուն կը հարցնէինք. «Պապե՛ր, Ալի-բէկը քեզի ի՞նչ ըրաւ»: Նա կ'ըսէր. «Մի հարցնէք ադ անաստուածի մասին»: «Դէ՛ պատմի՛, ի՞նչպէս եղաւ»: «Դեղի մէջ բռնեց էն անաստուածը շաքարի թելով կապեց վարոցս, էքա՛շ, էքա՛շ, հանեց Գրգուռի բոլ Թզուկի գլուխ: Մէկ կը քաշէր, մէկ կ'ըսէր՝ դէ՛հ, ըսէ՛, ո՞ւր է Սերոբը: Վալա՛հ, բէկ, կ'ըսէի, խաբար չեմ: Վարոցս ուռաւ, սկսաւ արիւն գալ: Ուշքս գնաց՝ ընկայ էդտեղ. էդ անաստուածը էդպէս չարչարեց եւ գնաց»: ԱՆԴ.

* * *

Երբ 1898ին Սերոբը վերադարձաւ, որոշուեց որ նա գնայ Ընդհանուր Ժողովին: Սակայն, կինը յետեւից ընկնելով արգիլեց էդ գնալը: Կնոջ պատճառով Սերոբից բաժնուեցան Սիմոն, Աշոտ, Նատօ, Վարդենիսցի Բարսեղ, Ալեքսան, Կրպօ, Աւագ: 98ի ամառը նրանք կը գտնուէին Դատուան գիւղը:

Երբ Դալիբի խուզարկութիւններէ ատեն՝ Սերոբը վերադարձրինք Սասունէն, նա գնաց Ախլաթ: Խմբերը առանձին առանձին կը պտտէին:

Օր մը Սերոբ կը գտնուի Ուլթափի անտառի մէջ, իսկ Սիմոն, Աշոտ, Բարսեղ, Ալեքսան եւ Նատօ Դատուան մարագի մը մէջ: Կրպօն եւ Աւագ ուրիշ տեղ են եղած: Ալի-բէկ իր ձիաւորներով գիւղը կ'իջնէ: Հոդ կար նաեւ եօթ ութ հոգիէ բաղկացած գորտոն մը եւ մի փոլիս: Գիւղի մէջէն մարդ մը կը մատնէ տղաները, սակայն, կ'աւելցնէ, թէ՝ «չարչարեցէ՛ք Աշոտի կինը, նա կ'ըսէ տեղը»: Այդպիսով իրեն մատնութիւնը յայտնի չըլլար:

Դեռ կէսօր չեղած կը բռնեն Աշոտի կինը (սիրուն, երիտասարդ կին մը) եւ կը չարչարեն: Խեղճ կինը չարչարանքներին չի կրնար դիմանալ եւ կը փախչի մարագի կողմը, քանի մ'ալ ոստիկան յետեւից կը վազեն: Կինը կը պոռայ երկանը. «Էլի՛ր, կա՛մ զիս էս գազաններու ձեռքէն ազատէ, չէ նէ ես ի՞նչ ընեմ»:

Մարագի մէջէն Աշոտը կը զարնէ կնոջը, բայց գնդակը չի կպիր: Զարկած ատեն՝ մարագը պաշարուած էր արդէն: Գիւղի հայ մատնիչը ցոյց տուած էր արդէն տեղը: Կռիւը կը սկսի:

Սերոբը երեք քառորդ ժամ հեռու կը գտնուէր, սակայն, հրացաններու ձայնը լսելով անգամ, օգնութեան չի գար, որովհետեւ տղերքը կնոջ պատճառով իրենից հեռացած էին:

Կռիւը կը տեւէ մինչեւ իրիկուն: Երեկոյեան մութ տալու ատեն մարագը կը վառեն: Մարագի պատը տղերքը արդէն ծակած էին դուրս գալու համար: Նատօն կ'ըսէ. «Տղե՛րք, դուրս եկէ՛ք»: «Առաջ դու ընկիր»: Նատօն դուրս կուգայ, կը բռնէ Վարդենիսցի Բարսեղի ձեռքը, նրան ալ դուրս կը քաշէ, կը հանէ: Միւսներուն կը պոռան՝ «դուրս եկէք». սակայն, դուրս չեն գար: Մարագը արդէն կը վառէր: Երբսուն քայլ չգնացած, գնդակ մը կը կպի Բարսեղի սրտին: Նատօն կը վերցնի նրա հրացանը եւ կը փախնի, կ'ազատուի: Նատօն կ'երթայ Խնձորկինայ սարը:

Բաւական ժամանակ վերջը նա կ'ունենայ հետը ընկեր մը: Պուրակի մը մէջ նստած են եղեր: Կին մը զորեկին հաց կը տանի: Խնձորկին կը գտնուի գորտօն՝ քանի մը ոստիկան: Ոստիկան մը կը նկատէ էդ կնոջը հաց տարած ատեն: Երեկոյեան կողմը Նատոյի քով կուգայ անոր եղբայր Միսաքը: Նատոյի ընկերոջ փորը կը ցաւայ եւ հոդ կրակ կը վառեն:

Ոստիկանները Քիւրդերին ալ լուր տալով, կ'երթան կրակի մօտ, Ջալպ (համազարկ) մը կը զարկեն տղայոց վրայ եւ կը սպաննեն Նատոյի եւ իր ընկերոջը: Նատոյի լեզուին միայն այսքան շունչ կուտայ թէ՝ «Միսա՛ք, վերցրու հրացանս եւ փախի՛ր»: Միսաքը կը վերցնի Նատոյի հրացանը եւ անտառի միջով կը փախչի: Քիւրդերը կը շարունակեն զարնել, որովհետեւ դեռ կենդանի կը կարծէին, ապա կը մօտենան դիակներուն, կը վերցնեն ու կը տանեն:

(Շար.)

ԽՄԲ.—Անդրանիկի ըրած վերագրումը Սերոբին ճիշդ չէ: Առհասարակ՝ Անդրանիկ անաչառ չէ Սերոբի կամ իրմէ բարձր դիրք ունեցող ուրիշ ընկերներու մասին խօսելու ատեն:

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 10ին գոյացած համաձայնութեան մը վրայ, Մարսէյլի Գաւառ. Ժողովը յունիս 9ին կազմած է ընտրողական յանձնախումբ մը, նոր ընտրութիւններ կատարելու համար, մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներուն: Յանձնախումբին անդամ ընտրուած են Պ. Պ. Յ. Պապիկեան (Դաշնակցական), Յովիկեան (Ռամկավար), Արապեան (Հնչակեան) եւ չորս անկախներ Պ. Պ. Յովհ. Սահաթճեան, Անտոնեան, Փիրանեան, Աբգարեան:

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՅՈՒՆԻՍ
1930

17 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1290 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի անկախութեան տօնի — Մայիս 28ի հանդէսներէն յետոյ, անկախութեան երդուեալ թշնամիները լայն բացած են իրենց բերանները, նախ անկախութեան գաղափարին դէմ պայքարելու, ու ապա, խեղաթիւրելու Հայոց ժամանակից պատմութեան ամէնէն լուսաւոր իրողութիւնը։

Ամէն տարի հայ բոլշեւիկները Խ. Հայաստանի, իսկ իրենց արժանի ուղեկիցներն արտասահմանի մէջ ընդարձակ յօդուածներ կը լեցնեն անկախութեան դաւանանքը Նսեմացնելու, փիտակցելով որ անկախութեան ձգտումը, որպէս Հայութեան քաղաքական պահանջը՝ մահացու վտանգ մըն է հայ հակազգային տիրապետութեան, որ կանգուն կրնայ մնալ ազգային դաւանանքէ զուրկ, սարկօրէն համակերպող բազմութիւններուն վրայ։

Որքան ատեն հայութեան քաղաքական անկախութեան միտումը անսասան է, բոլշեւիկները հայ իրականութեան մէջ բարոյական հիմքերէ զուրկ պիտի մնան։ Իսկ առանց քաղաքական-բարոյական հիմքերու՝ իրենց տնտեսական բոլոր ձեռնարկները սահմանուած են մնալու փորձարկութիւններ, որոնք բռնութեան վրայ հիմնուած՝ առօրեայ հեղեղներէն կըրնան սրբուիլ անհետ։

Անկախութեան հակառակորդներն իրենց տիրապետութիւնն ամրացնելու համար, մտահոգուած են ետ մղելու անկախութեան մտայնութիւնը որ հրաբուխ մը կը հանդիսանայ համայնավար շէնքին տակ։

Ու այդ Նպատակին հասնելու համար, ամէն միջոցի կը դիմեն, նոյնիսկ փաստական պատմութիւնը խեղաթիւրելու, օր ուրանալով։

Տեսէ՛ք, Փարիզի երեւանեան արձագանգը կը ճգնի ցոյց տալու որ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը կը պարտինք բոլշեւիկեան Հոկտեմբերին։ Անշուշտ կարծելով որ հաւատութիւնը 1918ի անցքերը մոռցած է, երբ բոլշեւիկեան Ռուսաստանը աւերիչ հեղեղով մը կը հեռանար Հայաստանէն, իր ետին թողլով հայ ժողովուրդը։

Տեսէ՛ք, մարդիկ աներեսութիւնը հոն հասցուցած են, որ իրենց կարմրիր իրենց շարքերուն եւ Ռամկավարներուն հաւատացնելու թէ բոլշեւիկեան Ռուսաստանը Բրէստ-Լիտովսքի դաշնագրութեամբ հայութիւնը փրկեց աշխարհակալներու ձեռքերէն։ Մինչդեռ պատմութիւնը գիտէ թէ բոլշեւիկները ամբողջօրէն Թրքահայաստանն ու Ռուսահայաստանի մէկ կարեւոր մասը (մինչեւ Արփաչայ) յանձնեցին Թուրքերուն, երբ հայ ժողովուրդը տակաւին Նստած կը մնար Վան, Մուշ, Էրզրում եւ Երզնկա,

Այլ առակ լուարուք։

— «Մայիս 28ը այն Թուականն է որ մեզ կը յիշեցնէ, ցաւօք սրտի եւ ակամայ ծնած «անկախութիւնը» դաշնակցական Հայաստանին։» («Երեւան», Մայիս 28)։

Իսկ հայ բոլշեւիկներու Նոյեմբեր 29ը՝ կամաւոր։ Արդեօ՞ք։ Հայութիւնը այսօր տակաւին կը զգայ թրքական և ռուսական սուինոտ ու մեղսակից սուիններուն ցաւը։

Տարուէ տարի հայ բոլշեւիկները կ՚աւելցնեն իրենց համարձակութիւնը բոլոր անպատիւ իրողութիւններն իրենց պատուոյ տախտակին վրայ գրելու։ Աւելի առա՛ջ գացէ՛ք։ Պատմութիւնը կատարեալ կը դառնայ, երբ բոլշեւիկները թրքական սրերն ալ հայ ժողովուրդի օգտին արձանագրեն...։

Մայիս 28ը ակամայ յայտարարութիւն մը կը Նկատեն մեր հակառակորդները, ու ատով կը կարծեն թէ Հայաստանի անկախութեան տօնը խանդավառութեան աղբիւր մը ըլլալէ կը դադրի։

Բոլշեւիկներուն ձայն կը բռնեն Ռամկավարները, կամ «Պայքար»ի պէս կը լռեն Մայիս 28ի առթիւ, կարծելով որ, պատմութեան արձանագրութիւնը կրնայ փոխուիլ։

Պատմութիւնը սակայն Հայաստանի անկախութեան հակառակորդներու այս թշուառութիւնը պիտի արձանագրէ, ու յանձնէ յետագայ սերունդներուն։

Հայոց պատմութեան խեղաթիւրողները ինչպէս Նաև անոնք որ լուռ կը մնան, ու իրենց խեղճուկ թերթին մէջ անկախութեան օրը չեն արձանագրեր, գիտեն, պէտք է գիտնան, որ Մայիս 28ը թղթէ յայտարարութեամբ մը չարձանագրուեցաւ Հայոց պատմութեան էջերուն մէջ։

Պէտք է գիտնան որ Թիֆլիսի «ակամայ» յայտարարութիւնը չէ որ անկախութեան կայծով յարութիւն տուաւ հայ ժողովուրդին։

Պէտք է գիտնան որ Բաթումի դաշնագրութիւնը չէ որ հայ ժողովուրդի հոգուն մէջ տօնական տրամադրութիւններ կը ստեղծէ։

Հայաստանի անկախութիւնը միակամ հռչակուեցաւ Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներու ընթացքին, հայ ժողովուրդի կորովով ու յաղթանակովը։

Մեր հակառակորդներն այս իրողութիւնը չեն կարող ուրանալ, եթէ իրենց ամբողջ գոյութեան ընթացքին բառ մը իսկ չարձանագրեն ի նպաստ Մայիս 28ի։

Որովհետեւ Մայիս 28ի պատմութիւնը հայ սուիններով հռչակուեցաւ Արարատեան դաշտին մէջ, թնդանօթի գնդակներով քանդակուեցաւ Ղարաքիլիսէի անմահ ժայռերուն վրայ և Սարդարապատի աւիւնով դրոշմուեցաւ հայ ժողովրդի սրտին մէջ։

Այս հիմնարկէքի վրայ բարձրացաւ Հայոց անկախութեան շէնքը, ու այդ հիմներուն վրայ է որ այսօրուան Հայաստանը տակաւին կը շնչէ։

Այս խորունկ ակունքներէն կուգայ անկախութեան խանդավառութիւնը։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ-ՔՐԴԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Պոստոնի «Պայքար» թերթը «Արկածախնդրութեան Դէմ» վերնագրով խմբագրականի մը մէջ (յունիս 4) կը գրէ հայ-քրդական բարեկամութեան դէմ, ոչ միայն իր տգիտութիւնը ցուցադրելով, այլեւ արձագանգը կ՚ըլլայ շարք մը ըսի-ըսաւներու, որոնք անտեղի կասկածներու տակ կը դնեն Իրաք եւ Սուրիա նոր տեղաւորուած գաղթականները.

— «Ներկայ պարագաներու տակ, Հայ եւ քիւրտ գործակցութիւն մը ոչ միայն անգործնական է, այլ եւ անօգուտ ու անիմաստ է՝ Թուրքիոյ Հայոց Դատին լուծման տեսակէտով։

Այս անիմաստ վճռէն յետոյ, Ռամկավար թերթը հետեւեալ «ժուռնալ»ը կը ներկայացնէ.

— «Ժամանակէ մը ի վեր Սուրիոյ արաբ թերթերն ու ազգայնական շրջանակները կը գանգատին թէ ֆրանսական իշխանութեանց աջակցութեամբ փորձեր կ՚ըլլան Հայ քրդական օջախ մը հաստատելու՝ Խապուրի շրջանակին մէջ ընդդէմ Թուրքիոյ։ Այդպիսի խօսքեր խօսուեցան նաեւ Նաճը էլ Օմարէն Մուսուլի շրջանակը փոխադրուած քանի մը հազար Հայութեան համար։ Թէ Ֆրանսա Սուրիա եւ Անգլիա՝ Միջագետքի մէջ արաբ ազգայնականներու դէմ կ՚ուզեն գործածել քիւրտերը, եւ այդ ուղղութեամբ ծրագիրներ ունին ու յառաջ կը մղեն, ատիկա մեզի վերաբերեալ խնդիր մը չէ, բայց մենք Հայերս չարաչար կը տուժենք, եթէ փորձենք Թուրքիոյ դէմ ըլլալու ձեւին տակ ուեւէ մէկուն գործիք ըլլալ։

Ողջմիտ եւ իրատես հայ մը կը հասկնայ մեր ըսածներուն նշանակութիւնը։

Ողջմիտ Հայերը լաւ կ՚ըմբռնեն այս «ժուռնալ»ին իմաստը որ հասկնալի է Թուրքերուն եւ այն ազգայնական տարրերուն, որոնք մատնութիւններու պէտք ունին ծուռ նայելու հայ ժողովուրդին։

ՋԱԽՈՐԴ ՇՐՋԱՆ ՄԸ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Առջի առտու, զինուորական օդանաւորդ մը, փորձեր կը կատարէր Սթրազպուրկի մէջ, երբ օդանաւը՝ խանգարման հետեւանքով, վար ինկաւ ու ջախջախուեցաւ։ Նաւորդը գլխէն վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն։

⁂ Դարձեալ նոյն շրջանին մէջ, օդանաւորդ մը փորձեց անկարգելով հազար մեդր բարձրութենէն վար նետուիլ։ Անկարգելը կառչեցաւ սաւառնակին, որ արագօրէն վար ինկաւ, ջախջախելով երիտասարդը։

Թանձր մառախուղին պատճառով, սերպ օդանաւ մը բախում մը ունեցաւ ու ջախջախուեցաւ։ Օդանաւորդը որ Անգլիայէն պիտի մեկնէր Զաղրէպ, սպանուեցաւ կանգ առնել Բալէի մէջ։ Մարդը անվնաս է։

⁂ Էնի մէջ (Ֆրանսա) օդանաւորդ մը աճպարարութիւններ կը փորձէր, երբ գործիքը զարնուեցաւ ծառի մը ու վար ինկաւ։ Օդանաւորդներէն մէկը մեռաւ, միւսը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ։

⁂ Բէօցէկի մէջ (Հունգարիա) օդանաւորդական վարժարանի աշակերտներէն մէկը, անկում մը ունեցաւ իր գործիքով։ Օդանաւորդը եւ ճամբորդ մը մեռան արկածին հետեւանքով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բուռն փոթորիկ Ֆրանսայի մէջ

Քանի մը օրէ ի վեր, շարունակուող փոթորիկները, անձրեւի եւ կարկուտի տարափներով, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, մեծ վնաս պատճառեցին հունձքերուն, այգիներուն եւ պտղատու ծառերուն։

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ, շանթահարման բազմաթիւ դէպքեր արձանագրուեցան։ Կիրակի առտու, Փարիզի եւ շրջակայ արուարձաններուն՝ մանաւանդ Վէրսայլի վրայ տեղացող հեղեղանման անձրեւը, մեծ վնասներ պատճառեց։ Փողոցները հեղեղի վերածուեցան, ողողելով Նկուղները եւ կոյուղիները։ Մայրաքաղաքին շատ մը կէտերուն միջեւ, հեռաձայնի հաղորդակցութիւնը դադրեցաւ։

Լիոնի մէջ, մէկ ժամ տեւող յորդառատ անձրեւին հետեւանքով, Նկուղները եւ գետնափոր վայրերը ողողուեցան։ Մեծ քանակութեամբ ապրանք փճացած է։ Կայծակ ինկաւ քաղաքին զանազան վայրերուն վրայ։ Այրեցան 7 տուներ։

Ողողումի լուրեր կը հասնին ամբողջ արեւելեան Ֆրանսայէն, Ալզասէն, Լոռէնէն, Պուրկոնեէն, Պուրպոնէէն, Սոլոնեէն, Լուառէն եւայլն։ Լուառի շրջակաները, հեղեղը մեծ քանակութեամբ հող քշած է բարձունքներէն։ Իսկ Լափաքօ գետակը յորդած է ողողելով բազմաթիւ տուներ։

Օդերեւութաբանական սպասարկութիւնները կը յայտնեն թէ օդի այս վիճակը պիտի տեւէ քանի մը օր եւս։

Նոր վէճ Լեհեւգերման սահմանին վրայ

Նոր միջադէպ մը պատահած է Լեհեւգերման սահմանագլուխին վրայ։ Գերմանական աղբիւրէ հասած տեղեկութիւնները հետեւեալ կերպով կը պատկերացնեն դէպքը։

Գերմանուհի մը, իր մէկ ազգականուհիին ընկերակցութեամբ, լեհական հողը մտնել կ՚ուզէր, երբ սահմանագլուխի լեհական պահակը փորձեց զայն ձերբակալել։ Կիներուն անցագրերը կանոնաւոր էին։ Սակայն լեհ պահակը, սուինաւոր զէնքի սպառնալիքին տակ, ուզեց զանոնք մղել Վիստուլա։ Կիներու աղաղակին վրայ, անոնցմէ մէկուն ամուսինը վազեց եւ սահմանագլուխին միւս կողմէն, քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեց օդին, օգնած ըլլալու համար իր կնոջ։ Այն ատեն միայն, Լեհը ազատ արձակեց կիները, որոնք փախան եւ ապաստանեցան գերմանական հողը։

Վարշաւիոյ գերմանական դեսպանը հրահանգ ստացաւ լեհ կառավարութեան բողոքելու՝ սահմանագլուխի պահակին այս ընթացքին դէմ։

Իսկ լեհական «Պատ» գործակալութիւնը բոլորովին տարբեր կերպով կը պատմէ դէպքը.— Մայիս 13ին, Լեհեւգերման սահմանագլուխին վրայ, Վիլքի-Վիոզլօ վայրին մօտերը, վէճ մը ծագեցաւ խումբ մը գերմաններու եւ սահմանագլուխի լեհ պահակին միջեւ, որ սահմանէն անձնող գերմանացիի մը անցագիրը կը քննէր։ Գերման սահմանագլուխէն՝ կրակ բացուեցաւ լեհ պահակին վրայ, որ սակայն չվիրաւորուեցաւ։

Երկու կողմէն քննութիւն բացուած է վէճին դրդապատճառը եւ յանցաւորները երեւան հանելու համար։

Համայնավար հոսանքին դէմ

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ մէջ քաղաքական կացութիւնը շատ տագնապալի է, համաձայն Հելսինկֆօրէն առնուած ստոյգ լուրերու։

Կառավարութիւնը հրաժարած է եւ կը թուի թէ հակաբոլշեւիկ բոլոր կազմակերպութիւնները՝ գլխաւորութեամբ ագարակապաններու ընկերակցութեան, պետական հարուած մը կը պատրաստեն։ Այս կազմակերպութիւնները վճռած են ջախջախել համայնավարութիւնը եւ արդէն, միջոցներ ձեռք առած են՝ արգիլելու համար բոլշեւիկեան ձգտում ունեցող թերթերու հրատարակութիւնը։

ԴԱՆԻՈՅ մէջ կառավարութիւնը իր կարգին որոշեց 21 ժամ փակել գերմանեւդանիական սահմանագլուխը։ Պատճառը՝ Ներկայութիւնն է հազարի մօտ գերման համայնավարներու, որոնք կ՚ուզէին սահմանն անցնիլ եւ հիւսիսային Շլէզվիկի Դանիոյ կցման տասնամեայ հանդէսներուն առթիւ ցոյցեր կատարել։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ համայնավարներու երկրորդ խումբ մը եւս Ներկայացաւ մասնաւոր դատարանին, Միլանի մէջ համայնավար մասնաճիւղ մը հաստատելու ամբաստանութեամբ։ Չորս հոգի դատապարտուեցան 1—3 տարի բանտարկութեան։ Մնացեալները պիտի ենթարկուին խիստ հսկողութեան՝ երեք տարի շարունակ։

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Պալ քաղաքին մէջ, քաղքենի եւ արհեստաւորական կազմակերպութիւնները հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը սարքեցին, պահանջելու համար տեղական իշխանութիւններէն որ վճռապէս պայքարին համայնավարութեան դէմ։ Ցուցարարները հրաւիրեցին Դաշնակցային Խորհուրդը որ վերջ դնէ համայնավարներու խռովութեանց եւ մասնաւոր օրէնքով մը արգիլէ անոնց կազմակերպութիւնները երկրին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը նայիլ դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 15

ՎԱԼԱՆՍԷՆ.—

Պսակ քհնյ. Սարգիսեան	150
Ղազար Տէր Ալեքսանեան	100
Ալիքսան Չէլէպեան	100
Աւետիս Քէփէնէկեան	100
Գէորգ Գասեան	100
Գեղամ Շէհրեբեան	100
Ղազար Գալուստեան	100
Մատթէոս Պլըքեան	100
Սարգիս Յակոբեան	100
Սուրէն Մանուկեան	100
Սարգիս Քէփէնէկեան	100
Եդուարդ Գասեան	100
Արմէն Խաչիկեան	100
Գրիգոր Խաչիկեան	100
Յովսան Տօնապետեան	100
Սրապ Պաղտասարեան	100
Գումար	1650
Նախորդ գումար	14,600
Ընդհ. գումար	16,250

ՄՈՒՐՃԻՆ ԵՒ ՄԱՆԳԱՂԻՆ ՏԱԿ

ՇԱՏԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ՝ ՀԱՅ ՄԸՆ ԱԼ

Միայն եւրոպայի մէջ չէ որ Չեկան կը փորձէ իր սարսափի ցանցին տակ բռնել բոլշեւիկ պաշտօնատարները, որոնք Մոսկուա վերադարձի... հրամաններուն կ՚անսաստեն ու կը նախընտրեն օտար հողերու վրայ թափառիլ աղքատ ու հալածական, քան փտիլ կարմիր գնտաններու մէջ։

Բոլշեւիկեան «ըմբոստ» պաշտօնատարներու մասին, վերջին լուրը կուգայ այս անգամ Նիւ-Եորքէն եւ կը վերաբերի Հայու մը՝ Խաչատուրօֆի՝ խորհր. առեւտրական պատուիրակութենէն, որ իր երկու պաշտօնակիցներուն հետ, հրահանգ ստացեր էր վերադառնալու Մոսկուա։

Պերլինի մէջ Խաչատուրօֆ հիւանդացաւ եւ մտաւ դարմանատուն մը, մինչ իր երկու ընկերները կը շարունակէին ճամբորդութիւնը դէպի Մոսկուա։

Հիւանդանոցին մէջ, Խաչատուրօֆ կիմանար թէ իր երկու ընկերները՝ հազիւ հասած Մոսկուա, հրացանի բռնուեր էին Չեկայի կողմէ, եւ երբ ապաքինեցաւ, նախընտրեց անշուշտ վերադառնալ Նիւ-Եորք, ուր Չեկայի գործակալներուն հսկողութենէն խուսափելու համար, յաճախ բնակարան կը փոխէր, Հուսկ ուրեմն, անցաւ գաւառ աշխատելու եւ հալածանքէն փրկուելու յոյսով։

Վերջերս սակայն, Ուիշիթի (Քանսաս) մէկ պանդոկին մէջ, դժբախտ Հայուն դիակը գտնուեցաւ։

Ոստիկանութիւնը դեռ չէ ստուգած թէ Խաչատուրօֆ անձնասպա՞ն եղած է թէ սպաննուած։

ԱՇԻՐԷԹՆԵՐԸ ՀԱՇՏԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ելքար ատենէ ի վեր Ճէպէլ Տրիւզի աշիրէթներու եւ սուրիական աշիրէթներու միջեւ գոյութիւն ունեցող վէճն ու պայքարները դադրեցնելու եւ զանոնք հաշտեցնելու մտօք, Մարզպանութեան Տեղեկատու Դիւանին պետը՝ զնդ. Մօրթիէ մեկնեցաւ Ճէպէլ Տրիւզ։

Զնդ. Մօրթիէ պիտի ջանայ մոռցնել տալ անոնց նախորդ դէպքերը եւ կատարեալ հաշտութիւն գոյացնել իրենց միջեւ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի ընթերցողներէն շատեր տեղեակ են ընկերային ապահովագրութիւններու շուրջ երկար տարիներէ ի վեր Ֆրանսական խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութեանց եւ վիճաբանութեանց մասին։

Ստորեւ կուտանք 1928 Ապրիլ 5ին քուէարկուած եւ 1930 Ապրիլ 30ին բարեփոխուած եւ վերջնականապէս օրէնքի կարգ անցած 84 յօդուածներու մէկ ամփոփումը, խորհուրդ տալով ուշադրութեամբ կարդալ եւ պահել այս թիւը, որ օրէն գործադրութեան համար օրէնքի տրամադրութիւնները, որոնց դէմ զանցառութիւնները կրնան պատժուիլ եւ տուգանքներու ենթարկուիլ, պաշտօնական վարչութեանց կողմէ։ Օրինագիծը արդէն յօդուածով կ՚ըսէ. «Կ՚ենթադրուի թէ ամէնքն ալ ծանօթ են օրէնքին»։

Այսօրուընէ նպաստներէն դուրս է քննել ապահովութեանց օրէնքը ընկերային հաշիւներով, այլ ինքն թերը ու գէտ արտայայտել անոր կամ ցոյց տալ առաւելութիւնները ու թերութիւնները։ Օրէնքը քուէարկուած է երկու խորհրդարաններէն եւ գործադրութեան դրուած է արդէն եւ բոլորին պարտականութիւնն է ճանչնալ զայն։

ՆՊԱՏԱԿ.— Ընկերային ապահովագրութեանց նպատակն է ապահովել երկու սեռէ վարձուած (salarié) պաշտօնեայ, գործաւոր, սպասաւոր եւլն. հիւանդութեանց, կանխահաս անկարողութեան (invalidité) ծերութեան եւ մահուան դէմ, ինչպէս նաեւ մասնակից ընտանեկան ծախքերուն, մայրութեան եւ գործազրկութեան պարագաներուն, օրէնքին կանխատեսած պայմաններով։

Պարտաւորիչ կերպով կը մասնակցին ընկերային ապահովագրութեանց այն բոլոր վարձուորները, որոնց տարեկան վաստակը — իր ձեւով ալ որ ըլլայ, այսինքն հաշուելով նաեւ յաւելեալ հատուցումները, ուտելիք, պարգեւ, յանձնարարութիւն եւլն. — 15 հազար ֆրանքէն աւելի չէ։

Այս առաւելագոյն թիւը կը բարձրանայ 18,000 ֆրանքի, 200,000 բնակիչէն աւելի ունեցող քաղաքներու եւ Ժարոնյի շրջաններու մէջ։

Այս 15 կամ 18,000 ֆրանք առաւելագոյն վաստակին վրայ կ՚աւելնայ 2000 ֆրանք, եթէ վարձուոր ունի մէկ զաւակ — վեց տարեկանէն աւելի եւ 16 տարեկանէն պակաս — 4 հազար ֆրանք երկու զաւակի համար, 2500 ֆրանք, երեք եւ աւելի զաւակներու համար։

Վարձուոր չեն նկատուիր այն անձերը որոնք տարին 90 օրէն պակաս կ՚աշխատին։

Իրենց ծնողքին քով կամ իրենց աշխատող պաշտօնեաները չեն նկատուիր վարձուոր, բայց ծառայողները կը մասնակցին ապահովագրութիւններու մէջ։

Օտարահպատակ գործաւորներն ալ պարտաւոր են նոյնպէս ընկերային ապահովութեան, եթէ երկու տարի է Ֆրանսայի մէջ։

Իւրաքանչիւր գործատէր պարտաւոր է մինչեւ յուլիս 1 մասնաւորապէս այդ նպատակին համար մը պատրաստուած յայտարարութեան մը միջոցաւ (ստանալ կեդրոնէն (11, Avenue Lowendal) ծանուցանել Ապահովագրական կեդրոնական գրասենեակին՝ Մայիս 15էն ի վեր իր քով աշխատող պաշտօնեաներու ցանկը եւ այնուհետեւ ալ նոր պաշտօնեայ մը բանելէն առ առաւելն մէկ շաբաթ վերջը, եթէ այդ նոր պաշտօնեան արդէն արձանագրուած չէ ապահովագրական գրասենեակի ցանկերուն մէջ։

Այդ յայտարարութեան պիտի կցուին իւրաքանչիւր վարձուորի համար մէկ մասնաւոր թերթ — (ստանալ նմանապէս քաղաքապետարաններէն կամ կեդրոնական գրասենեակէն) — հարկաւոր լրացուցիչ տեղեկութիւններով — անուն, մականուն, տարիք եւայլն.։

Եթէ վարձուորը ոչ թէ մէկ այլ քանի մը գործատէրներու քով կ՚աշխատի — (ինչպէս գործաւորներ որ տանը մէջ կ՚աշխատին կտոր գլուխ կամ կիներ, որ տուներուն մէջ կ՚աշխատին ժամով (femme de ménage) — ինք պարտական է յայտարարել իր վաստակը։

* **

Ընկերային ապահովագրութեանց հասոյթի աղբիւրներն.— Պետական նպաստ, գործաւորներու վճարելիքն ըստ իրենց վաստակին, ստորեւ նշանակուած ցուցակին համեմատ եւ գործատէրներու վճարելիքը, որ հաւասար է իւրաքանչիւր գործաւորի վճարելիքին։

Ամէն գործատէր պարտական է վճարումի օրերուն գործաւորի վաստակէն վար դնել որոշուած գումարը — առնուազն ամիսն անգամ մը — եւ համապատասխան դրոշմ մը փակցնել գործաւորի մասնաւոր տետրին մէջ։

Որովհետեւ հաւաքուած գումարները պիտի ծառայեն երկու նպատակի, այսինքն 1.— Ծերութեան հանգստաթոշակի եւ 2.— Հիւանդութեան, մահուան, անկարութեան, յղութեան համար հաւանական պարագաներու, այդ պատճառաւ ալ պատրաստուած են երկու տեսակ տետր. մէկը տարեկան (հանգստաթոշակի համար) եւ միւսը՝ եռամսեայ (հիւանդութեան, մահուան պարագաներու համար). այս տետրակները ձրի կը բաժնուին Ապահովագրական կեդրոնական Գրասենեակին միջոցաւ։ Իւրաքանչիւր դրոշմի վրայ գործատէրը պիտի նշանակէ փակցուելու թուականը, երբ դրոշմներուն համապատասխան տեղերը լմնան, տետրերը պիտի փոխանակուին նորերու հետ միեւնոյն գրասենեակին միջոցաւ։

Բացի գործաւորին վճարածին հաւասար գումարը, գործատէրը պարտաւոր է նաեւ վճարել (18 հազարէն աւելի եւ 25 հազարէն պակաս) ստացող պաշտօնեաներուն համար տարեկան տուրք մը, որ ամէն տարի պիտի որոշուի մասնաւոր հրամանագրով։

Պարտադիր ապահովագրութիւնը կը դադրի 60 տարեկան հասակին, բայց գործաւորն եթէ ուզէ, կրնայ շարունակել իր վճարումները եւ այդ պարագային միջոց կը վայելէ հիւանդութեան եւ մահուան պարագաներուն տրուած առաւելութիւնները։

Ստորեւ կը ներկայացնենք մանրամասն ցուցակ մը, որ կը պարզէ գործատէրին եւ վարձուորին վճարելիք տուրքերը, համաձայն դասակարգի, օրական, ամսական եւ տարեկան.—

Տարեկան կամ ամսական ըստ դասակարգում	Ֆիմբ Թոշակի	Պաշտօնեային վճարելիք (օրական)	Գործատէրին (օրական)	Գումար (օրական)	Պաշտօնեայ (շաբաթական)	Գործատէր (շաբաթական)	Գումար (շաբաթական)	Պաշտօնեայ (ամսական)	Գործատէր (ամսական)	Գումար (ամսական)	Պաշտօնեայ (տարեկան)	Գործատէր (տարեկան)	Գումար (տարեկան)
1. դասակարգ 1—2399 ֆր. (օրական 8. ֆր.էն պակաս)	6	0.25	0.25	0.50	1.50	1.50	3.—	6.—	6.—	12.—	72.—	72.—	144
2. դասակարգ 2400էն 4499 ֆր. (օրական 8էն 15 ֆր.)	12	0.50	0.50	1.—	3.—	3.—	6.—	12.—	12.—	24.—	144	144	288
3. դասակարգ 4500էն 5999 ֆր. (օրական 15էն 20 ֆր.)	18	0.75	0.75	1.50	4.50	4.50	9.—	18.—	18.—	36.—	216	216	432
4. դասակարգ 6000էն 9599 ֆր. (օրական 20էն 32 ֆր.)	24	1.—	1.—	2.—	6.—	6.—	12.—	24.—	24.—	48.—	288	288	576
5. դաս. 9599էն աւելի (օրական 32 ֆր.էն աւելի)	36	1.75	1.75	3.50	10.—	10.—	20.—	40.—	40.—	80.—	480	480	960

Ծանօթ. [illegible] վարձուորներուն [illegible] փոփոխութիւնները, համաձայն օրէնքին։

Մ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՀԱՆԴԷՊ

«Լը Փուայէ» թերթը իր վերջին թիւին մէջ «Նուպարաշէնի առթիւ» խմբագրականով մը, իր սովորական մեղմ եւ զգոյշ արտայայտութիւններով, փորձած է Դաշնակցութեան վրայ հաստատել երկու մեղքեր, մէկը միւսէն կարեւոր եւ պատասխանատու։

Թերթին խմբագրութիւնը Նուպարաշէնի հարցը արծարծելով, նպատակն է ունեցած պարզել Դաշնակցութեան դիրքը Բարեգործականի եւ Խորհրդ. Հայաստանի հանդէպ։

Այս խնդիրներու շուրջ շատ է խօսուած եւ գրուած, եւ տաղտկալի պիտի դառնար արծարծել, եթէ իրականութիւնը ներկայացուած չըլլար բոլորովին միակողմանի եւ քիչ մըն ալ նպատակաւոր։

Ճշտենք ամէնէն առաջ Դաշնակցութեան դիրքը Բարեգործականի հանդէպ ընդհանրապէս, իսկ Նուպարաշէնի՝ մասնաւորապէս։ Եւ ասիկա անոր համար, որ ըստ «Լը Փուայէ»ի.—

«ընդհանրապէս մեր մէջ տիրող համոզումն այն է թէ Դաշնակցութիւնը «հակառակ է» Բարեգործական միութեան։»

Խմբագրութեան «հակառակ է» արտայայտութեան չակերտները եթէ վերցնենք, արտատպուած նախադասութեան իմաստէն կը պարզուի հետեւեալը.— Հայութեան մէջ տիրող համոզումը այն է թէ Դաշնակցութիւնը հակառակ է Բարեգործականին։

Դիւրին է անշուշտ ընել այդպիսի եզրակացութիւններ, առաջնորդուելով ամբոխային տրամադրութիւններէն, առանց լուրջ եւ հիմնական պատճառաբանութիւններու։ Մանաւանդ մեր իրականութեան մէջ, ուր իրականութենէն աւելի կողմնակի արտայայտութիւններն ու ըսի ըսաւները այնքան մեծ դեր կը կատարեն։

«Այսպիսի պարզ եւ մէկին տեսակէտ մը ծնունդը անշուշտ հետեւանք ըլլալու է տարիներու ընթացքին՝ կրկնուող դէպքերու եւ բազմապատկուող փաստերու» կը փսփսայ թերթը։ Եւ անմիջապէս յետոյ կ՚աւելցնէ,

— «Իրողութիւնը այն է որ Դաշնակցական մամուլը բարեացակամ վերաբերում մը չէ ունեցած եւ չունի Բարեգործականի հանդէպ, եւ Դաշնակցական շարքերը ընդհանրապէս հեռու կը մնան Բարեգործականի զանգուածէն…»։

Իբրեւ կարեւոր մեղադրանք բանաձեւուած այս տողերը ոչինչ կ՚ըսեն ի նպաստ իրենց տեսակէտին։ Որովհետեւ եթէ որոշ ճշմարտութիւններ կան վերեւի տողերուն մէջ, առանք մասնակի արտայայտութիւններ են, հետեւանք նոյն ինքն Բարեգործականի ծուռ քայլերուն եւ ուղղութեան։ Ի՞նչ խօսք սակայն, որ եթէ նոյն իսկ այդ ճշմարտութիւններէն դատենք, անհնար է ընդունիլ թէ Դաշնակցութիւնը հակառակ է Բարեգործականին։ Եւ վերջապէս աւելի մօտենալով խնդրին, հարկ է ընդունիլ թէ կուսակցութեան մը վերաբերմունքը այս կամ այն կազմակերպութեան դէմ՝ կրնայ ծնունդ առնել երկու հիմնական խնդիրներէ։ Առաջին՝ իր ընդհանուր աշխարհհայեացքին, երկրորդ՝ իր քաղաքական պահանջքներէն եւ ծրագիրներէն։

Դաշնակցութիւնը ո՛չ մէկ հիմնական պատճառ ունի բացասական դիրք բռնելու Բարեգործականին դէմ։ Ընդհակառակն, մեր հիմնական պահանջներու իրագործման համար, Բարեգործականը կը ներկայանայ կարեւոր ազդակ մը, որ եթէ ուզէ կրնայ մեծ դեր կատարել մեր դատի պաշտպանութեան համար, իր կոչումին համապատասխան աշխատանքներով։

Կայ ուրիշ պարագայ մըն ալ, որ իր կարգին կը թելադրէ բռնել դրական դիրք այս կազմակերպութեան հանդէպ։ Ատիկա մեր գաղթահայ իրականութիւնն է, եւ անկէ յառաջ եկած բացառիկ պահանջները։ Մեր ներկայ վիճակին մէջ բազմազան գործեր կան վերապահուած Բարեգործականի նման հաստատութեանց։ Հետեւաբար, եթէ նոյնիսկ մեր ընդհանուր սկզբունքներուն անընդունելի կազմակերպութիւն մը ըլլար Բարեգործականը, վերջին իրողութիւնը միայն բաւական էր որպէսզի Դաշնակցութիւնը իբրեւ ժամանակի անհրաժեշտութիւն ընդունէր դրական վերաբերմունք։

Այսքանը բաւական է, կարծենք, մերժելու այն ամբոխային մեղադրանքը թէ Դաշնակցութիւնը հակառակ է Բարեգործականին։

Դաշնակցութեան վերջին Ընդհանուր Ժողովն ալ տարբեր տեսակէտ չէ ընդունած։

Կը զգանք այս կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը եւ հետեւաբար չենք կրնար ձգտիլ անոր քայքայման, ինչպէս մեր երեսին կուտան։

Մեր պաշտօնակիցը կա՛մ պէտք է ըմբռնէ այս տարրական ճշմարտութիւնը, եւ կամ պէտք է լուրջ փաստերով ապացուցանէ հակառակը։

Մեր շարք մը թերթերու քննադատական ուղղութիւնը եւ Դաշնակցական անհատներու մեկուսացումը Բարեգործականի զանգուածէն ծնունդ է բոլորովին տարբեր իրողութեանց եւ ո՛չ այս հիմնական հարցին։ Այս՝ արդէն խնդրին մէկ ուրիշ կողմն է, զոր ըմբռնելու համար հարկ է քննել ո՛չ թէ Դաշնակցութեան այլ Բարեգործականի վարիչներու դիրքը որքան Բարեգործականի նոյնքան եւ մեր ազգային պահանջներուն հանդէպ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ՎԵՐՋ...

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին ուշագրաւ հանգամանքով մը կը ներկայանայ միջազգային քաղաքական կացութիւնը։ Հակառակ անոր որ այսօր շատեր կը ջանան համոզել թէ Լոնտոնի զինաթափութեան խորհրդաժողովը յաջողութեամբ պսակեց իր աշխատանքը, բացայայտ է թէ մասնակցող ծովային հինգ մեծ պետութիւնները չկրցան յանգիլ ցանկալի համաձայնութեան։

Մանաւանդ որ, այդ ժողովը փոխանակ ամպոտած հորիզոնը պարզելու, կարծես աւելի ելեկտրականացուց մթնոլորտը, պղտորելով մասնակցողներու եւ հանդիսատեսներու միտքերը։ Ամէն անոնք որ ուշի ուշով հետեւեցան Լոնտոնի խորհրդաժողովին, շատ յստակ գաղափար մը կազմած պիտի ըլլան Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Անգլիոյ փոխադարձ յարաբերութեանց մասին։

Նախ եւ առաջ, Իտալիա եւ Ֆրանսա բոլորովին պարզեցին իրենց փոխադարձ դիրքը։ Եւ այն «լատին պլօքը» որ կազմուելու վրայ էր Լա Հէյի վերջին ժողովի առթիւ, Սնօտընի բռնած դիրքին առջեւ, այսօր բոլորովին օդը ցնդած է։ Ֆրանսական թերթերը Լոնտոնի մէջ Իտալացիներու բոլոր պահանջները ուզեցին վերագրել ազգային արժանապատուութեան խնդրի մը։ Թերեւս ճիշդ ըլլայ ըսել որ արժանապատուութենէ աւելի գերակշռութեան խնդիր մըն է այդ, քանի որ յայտնապէս՝ թէ Ֆրանսան եւ թէ Իտալիան այսօր կ՚ուզեն Եւրոպայի մէջ առաջնութիւն շահիլ, առաջինը՝ Վերսայլի դաշնագրի անփոփոխութեան գաղափարին կառչելով, իսկ Իտալիան՝ դաշնագիրներու վերաքննութիւնը պահանջելով։ Պ. Մուսոլինի մէկէ աւելի անգամներ յայտարարեց թէ «դաշնագիրները յաւիտենական չեն»,

Ֆաշիզմի լեզուն շատ բացորոշ է, այս մասին,. Իտալիա՝ Վերսայլի դաշնագրով իր պահանջներու միայն մէկ մասը ստացած ըլլալով, մեծապէս յուսախաբ եղաւ։ Եթէ այն օրուան պատասխանատու վարիչները չկրցան երկրին բարձրագոյն շահերը պաշտպանել, ներկայ վարչաձեւը վճռած է հատուցում պահանջել այդ անիրաւութեան փոխարէն։

Երկու «քոյր ազգերու» փոխադարձ կիրքին պատճառը միայն Վերսայլի դաշնագի՞րն է։ Ո՛չ։

Անհամաձայնութեան պատճառները բազմաթիւ են։ Ժամանակին Իտալիայէն դէպի Ֆրանսա գաղթող հազարաւոր Իտալացիները՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը քաջալերէր որ երթան իր հարաւ-արեւելեան հողամասերուն վրայ հաստատուին եւ հող մշակեն։ Բայց այժմ, ինչպէս կ՚երեւայ, սահմանագլխին մօտ եւ ճիշդ Նափոլէն Գ.ի Իտալիայէն ստացած հողերուն վրայ այդ հոծ մեծամասնութեան գոյութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ Ֆրանսայի։ Ասկէ զատ, կա[illegible] ֆրանքեւսերը դաշնակցութիւնը։ Այսօր Եուկոսլավիա ընծ[illegible] ծովեաներ կ՚ապսպրէ։ Ինչո՞ւ եւ որո՞ւ համար. Եր Աֆրիկակ[illegible] ափե՞րը պաշտպանելու թէ վա[illegible] զը ի հարկին Ֆրանսական նա[illegible] ւատորմիղը զօրացնելու համար[illegible]

Այսպէս Ֆաշիստ կառավարութիւնը վերին աստիճան արտնե[illegible] ղած է այն ազատութեան հա[illegible] մար որ հակաֆաշիստ տարրերը կը վայելեն Ֆրանսական հողի վրայ։ Անոնց ամէն մէկ խօսքն ու գործը կ՚ազդեն երկու բարեկամ պետութիւններու փոխադարձ յարաբերութեանց վրայ։

Իսկ բուն անհամաձայնութեան պատճառը Թունուզի հարցին մէջ փնտռելու է։ Գաղթավայր մը ուր Իտալացիները աւելի բազմաթիւ են քան Ֆրանսացիները։ Հոռմ կ՚ըսէ.— Աֆրիկեան Տրիպոլսոյ եւ Թունուզի սահմաններու խնդիրը պէտք է այնպէս մը կարգադրել որ Իտալիան փոքր հատուցում մը ստանայ, հաշտութեան ժողովին մէջ իրեն եղած խոստումներուն փոխարէն։

Թէեւ Լոնտոնի ժողովը չկրցաւ յանգիլ իր բուն նպատակին, բայց անուղղակի այն օգուտը ունեցաւ որ իր տեւողութեան ընթացքին, ինչպէս բոցավառ լուցկին թթուածնի մէջ մանաւանդ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի տրամադրութիւնները աւելի գոյն առին եւ վէրքերու խոկական վիճակը ճշդուած ըլլալով, դարմանումը պէտք չէ դժուարանայ։

Լոնտոնի ժողովին մէջ տեսնուեցաւ որ պարագաներու բերումով Անգլիա կրնայ հեռանալ երկու յաղթողներու խումբէն, մանաւանդ Ֆրանսայէն։ Եւ այս զարմանալի չէ, քանի որ Նէր[illegible] կայիս բրիտանական կայսրութեան ընկերվարական վարիչները կողմնակից չեն Սիրալիր համաձայնութեան։ Այս իրականութիւնը, սակայն այնքան զարմանք պատճառած չէ Ֆրանսայի որքան Լոնտոնի մէջ Իտալիոյ բռնած պահանջկոտ դիրքը։ Արդարեւ առաջին անգամն է որ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի շահերն այսքան բացորոշապէս իրար կը խաչաձեւէին։ Առաջին անգամն էր որ Պ. Մուսոլինի իր արտաքին նախարար Պ. Կրանտիի բերնով բարձրաձայն կը յայտարարէր թէ բնաւ տրամադիր չէ իբր սկզբունք ընդունելու Ֆրանսայի առաջնութիւնը Եւրոպայի մէջ։ Ան չէր մոռցած Դաշնակիցներուն բռնած դիրքը հաշտութեան ժողովին մէջ իր երկրին հանդէպ եւ ժամը հասած կը համարէր Ֆրանսայի հետ ծովային սպառազինութեանց հաւասարութիւնը պահանջելու։

Բայց Իտալիոյ այս պահանջը աւելի՝ իր պատուիրակութեան խիստ եւ անխախտ դիրքն էր որ ապշութիւն պատճառեց Ֆրանսայի երբեմնի «փոքր քոյր»ը» մի՞թէ այսքան մեծցած էր. Այո՛, վերջին ութը տարիներու ընթացքին Ֆաշիզմին շնորհիւ նոր խօսք մը, լեզու մը կը տիրէ Իտալիոյ մէջ։

Լոնտոնի ժողովին պայմանագրերու ստորագրութեան մ[illegible] լանը դեռ չչորցած, Իտալական կառավարութիւնը իր նախագ[illegible] ծրագրած 29 նաւերու համ[illegible] պատասխան 42,000 թոնի [illegible] նութիւններուն արտօնագ[illegible] տուաւ։ Այս պարագան պէտ[illegible] չէ զարմանք պատճառել, [illegible] որ առժամանակեայ [illegible] մը վերջ, այս որոշումը ընդ[illegible] արդիւնքն էր ժողովին անյա[illegible] ղութեան։

Անշուշտ առանց պատճ[illegible] չէ որ Հէնտերսըն անդին, հրաժ[illegible] քով կը դիտեն Ֆրանքօ-իտա[illegible] կան այս մենամարտը, որ[illegible] խումբ ունի Գերմանիոյ [illegible] վաղուան Եւրոպայի [illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Երեւան քաղաքին նախակրթարանները եւ երկրորդական վարժարանները արդէն սկսած են արձակուրդ տալ աշակերտներուն: Մայիս 20էն սկսաւ նախակրթարաններուն, եւ 25էն միջնակարգ կարգերու, եւ բարձրագոյն կարգերու արձակուրդը: Մաս մը ուսանողներու համար դպրոցական շրջանը պիտի տեւէ մինչեւ յունիս 6, որմէ յետոյ պիտի տրուին մրցանակաբաշխութեան եւ վկայականներու յանձնումի հանդէսները:

Դպրոցներու փակումին առթիւ յունիս 6ին Երեւանի մէջ պիտի ըլլայ միտինգ մը, որուն պիտի մասնակցին աշակերտները, ուսուցիչները եւ ծնողները:

ԱԼԱՋԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Երեւանի պրոլետ գրողներէն Ալազանի ճանապարհին վէպը թուրքերէնի թարգմանած է Յամալի Իսմիխանով եւ տպագրուած է Ադրբէջանի Պետական Հրատարակչականին կողմէ:

ՓՐՈՖ. Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յունիս 1ին Երեւանի Արուեստի Տան մէջ տեղի ունեցաւ Փրոֆ. Վահան Արծրունիի բժշկական գործունէութեան 45 ամեայ յոբելեանը:

Ճառեր խօսեցան առողջապահական գործավար՝ Կարդաշեան, Լուսաւորութեան գործավար Միրզաբեան եւ ուրիշներ: Լուսաւորութեան գործավարը, յանուն կառավարութեան, յոբելեարին տուաւ «Հանրապետութեան վաստակաւոր գիտական աշխատող» տիտղոսը: Ուսանողները յոբելեարին նուիրեցին Բժշկական Բնութեան դիալեկտիկան, փափաք յայտնելու համար բժիշկը, իր ապագայ գործունէութեան ընթացքին, առաջնորդուի մատերիալիզմի սկզբունքներով:

Ծնած է 1860ին Նոր Բայազէտ քաղաքին մէջ: Յաճախած Երեւանի եւ Թիֆլիսի վարժարանները, բայց յանկարծ կը մեկնի Թիֆլիսի վարժարանէն: Կ'անցնի Փարիզ, ուր կ'աւարտէ բժշկական համալսարանը 1885ին: Պահ մը Ռուսիոյ մայրաքաղաքին մէջ կը հետեւի գինուորական բժշկական վարժարանին եւ կը ստանայ ուսուցչական վկայական: Մասնագիտութիւն ընտրելով քիթի, կոկորդի եւ ականջի հիւանդութիւնները, կը մեկնի Թիֆլիս, ուր կը գործէ իբրեւ Թաղապետական բժիշկ մինչեւ 1916: Մեծ դեր կատարած է 1918ին Անդրկովկասեան Կովկասի մէջ բծաւոր ժանտատենդի համաճարակին դէմ:

1919ին դաշնակցական կառավարութիւնը կը հրաւիրէ Երեւան եւ այնուհետեւ կը մնայ Փրոֆեսոր բժշկական վարժարանին մէջ: Գրած է հիմնադիրին է այդ վարժարանին: Գրած է 25 գրքոյկ առողջապահական նիւթերու մասին: 1903ին հրատարակած է Առողջապահիկ կիսամսեայ պատկերազարդ թերթը: Ունի նաեւ ռուս-լատին-հայ բժշկական բառարան մը, (որ կը պարունակէ 17,000 բառ): Մարդակազմութիւն, 6 հատոր, 4ը տպագրուած: Ունի նաեւ 2 վէպ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

«Խորհ. Հայաստան» կը հրատարակէ Երեւանի կուսակցական դպրոցին ընդունելութեան պայմանները: Դպրոցը երկու տարուան շրջան մը ունի: Կ'ընդունուին այն կուսակցականները, որոնք 20—30 տարեկան են, (աղջիկները 18 տարեկան): Հայերը կուսակցական 2 տարուան անցեալ մը պէտք է ունենան, իսկ Թուրքերը՝ պակաս: Թեկնածուները պէտք է գիտնան հայերէն եւ ռուսերէն կարդալ գրել եւ ուրիշ գիտութիւններ: Դպրոց պիտի ընդունուին Ադրբէջանէն 2 Հայ, Վրաստանէն 2 Հայ, Երեւանէն 10 Հայ եւ 12 Թուրք, Լէնինականէն 8 Հայ եւ 5 Թուրք, Լոռի-Փամբակէն 6 Հայ եւ 5 Թուրք, Զանգեզուրէն 5 Հայ եւ 5 Թուրք, Սեւանէն 5 Հայ եւ 5 Թուրք: Ընդամէնը 38 Հայ եւ 35 Թուրք: Երեւանէն պիտի ընդունուին 3, Լէնինականէն 2 քիւրտեր, որոնք պէտք է հայերէն գիտնան:

«ԹՔԵԼ ԵՄ ԿՈԼԽՈԶԻՆ...»

Դպրոցական աշակերտներու նման կոմունիստ թղթակիցները իրար կը մատնեն Երեւանի թերթերուն մէջ: Թղթակից մը կը գանգատի կոլխոզի մը վարիչին դէմ, իբրեւ «ձախ», ուրիշ մը թղթակիցը կ'ամբաստանէ իբրեւ «աջ»:

«Խորհրդային Հայաստան (4 յունիս) կը գրէ թէ Հայ Դուզին գիւղը ունի համայնացուած 5 6 հեկտար պարտէզներ եւ հողեր: Սակայն գիւղին մէջ կան կոմունիստներ, Լ. Թորոսեան, Ս. Բաղալեան, Ս. Քոչարեան, որոնք ոչ միայն չեն օգներ գիւղատնտեսութեան, այլ խայտառակութիւններ կ'ընեն: Ահագին կուիներ ու «ղալմաղալ սարքեցին, անցեալ օր»: Բաղալեան ժողովուրդին մէջ մտած կը պոռար, կը հայհոյէր եւ երդում կ'ընէր.

— «Դուրս կը գամ կոլեկտիվէն, կը թքեմ կոլխոզի վրայ»:

Իսկ կոմունիստ երիտասարդներէն Ա. Յովհաննէսեան, փոխանակ կոլխոզին օժանդակելու, հեծելանիւ նստած աղջիկներուն հետ զբօսանքի կ'երթայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիվրի-Հիսարի Երիտ. Միութիւնս կազմուած է 1929 օգոստոս 5ին, իր շուրջը բոլորելով հայրենի երդիքէն հալածական ու տարագիր երիտասարդներու եռանդուն խումբ մը: Նպատակը՝ համախմբել Սիվրի-Հիսարի երիտասարդութիւնը եւ տալ անոնց մտային, բարոյական եւ ֆիզիքական զարգացում, հայկական տոհմիկ աւանդութիւններն ու առաքինութիւնները միշտ վառ պահել, եւ զանոնք զգուշացնել այլասերումի վտանգէն:

Սիվրի-Հիսարի Հայրենակց. Միութեան ծոցէն ծլած այս ծիլը սկսած է գործունէութեան նշոյլներ ցոյց տալ: Արդէն իսկ դասախօսութեան սկսած ենք, նաեւ կը յուսանք ճոխ դրադարանի մը հիմը դնել մօտ ատենէն, շնորհիւ մեր հայրենակից անդամներուն կամքին եւ զոհաբերութեան: Հետեւաբար կոչ կ'ընենք արտասահմանի սիրելի հայրենակիցներուն, որ համախմբուին մեր այս վեհ նպատակին շուրջ: Եթէ օր առաջ չկազմակերպուինք, կործանարար պիտի ըլլայ հայրենի սահմաններէն կտրուած եւ ցիրուցան բեկորներուն ապագան: Մենք լաւատես ենք մեր ապագային մասին: Կը հաւատանք թէ օր մը պիտի հնչէ ազատարար փողը՝ վերադառնալու մեր հայրենիքը, վերաշինելու և ծաղկեցնելու համար նոր Սիվրի-Հիսար մը, միաժամանակ անմահացնելու համար հայ ազատագրութեան ու անկախութեան խիղախ ոգին:

Դրամ, նամակ եւ որեւէ թղթակցութիւն ուղղել հետեւեալ հասցէին, Agop Oughdéntz Bld. La Fuènte No. 36 Marseille:

(Կնիք)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՍ — Փարիզի Հնչակեան շաբաթաթերթը երկարապատում յօդուած մը ունէր տեղւոյս Նորակազմ Միութեան (Union de la Colonie Arménienne des Alpes Maritimes) Նախագահին դէմ:

Թէեւ անդամ չեմ այդ Միութեան, բայց ուզելով ստուգել ճշմարտութիւնը, դիմեցի յարգելի Նախագահին:

Միութիւնը կազմուած է տարուան սկիզբները, մինչեւ հիմա արձանագրած է 70 անդամ որոնց՝ 55ը Հայ: Վարչութիւնը կազմուած է հայ եւ ֆրանսացի խառն անդամներէ: Ցիշեմ երկու անուններ, Mr. Girody (փոխ-քաղաքապետ) եւ Mr. Garino (քաղաքապետարանի առաջին քարտուղար): Առաջինը՝ Միութեան պատուոյ Նախագահն է, իսկ երկրորդը փոխ-Նախագահ: Միութեան պատուոյ անդամ են նաեւ Հրապարակի վրայ ծանօթ դէմքեր: Պ. Նախագահը ինծ ներկայացուց Միութեան հաշուեկշիռը, անդամներու ցանկը եւ ամբողջ գործունէութեան պատկերը՝ արձանագրուած կանոնաւոր եւ պաշտօնական տետրակներու մէջ: Միութիւնը շատ օգտակար եղած է անտէր գաղթականներու, դիւրացնելով բնակութեան, աշխատանքի եւ ամուսնութեան գործեր:

Չեմ ուզեր օրինակներ յիշել: Փափաքողները կրնան երթալ ստուգել: Միութեան անդամավճարը տարեկան 30 ֆրանք է եւ իւրաքանչիւր անդամի որեւէ մէկ գործը ձրի կը կատարուի, բացի պաշտօնական ծախքերէ: Իսկ «ալամինիւթ» լուսանկարչութեան արտօնագրով երբեք զբաղած չեն: Առաւ-փախաւ մը շահագործելով Միութեան անունը կը յաջողի հայրենակիցէ մը շորթել 1000 ֆրանք, Ֆրանսա բնակելու արտօնագիր ստանալու պատրուակով: Յիշեալ պարոնը Հրանտ Մ. որ ուրիշ կարգ մը տխուր գործեր ալ կատարած է, այս շրջանէն փախած ըլլալով, կը հետապնդուի:

Եօթը տարուան կեանք ունի այս գաղութը, լճացած եւ տարուբեր՝ ապազգայնացման ճամբուն վրայ: Զանազան անհատներ միշտ ալ ուզած են կազմել հայրենասիրական եւ բարենպատակ Միութիւններ, սակայն ձախողած են: Արդ, երբ սրտցաւ հայրենակից մը յաջողած է կորիզ մը կազմել օգտակար ըլլալու եւ դիւրութիւններ տալու նպատակով, ինչո՞ւ խծբծել անիրաւաբար:

Եթէ Պ. յօդուածագիրը իսկապէս անկեղծ է? ինչո՞ւ ինք նախաձեռնարկ չըլլար կազմակերպելու գաղութը:

Կը լսենք որ Նիսի Հայ գաղութը հանրագրութիւն մը կը պատրաստէ ներկայացնելու քաղաքապետութեան, յայտնելով համակրութիւնը այս Միութեան:

Հ. Անդրունի

ՍԷՆ ԼՈՒ-ԿՐԱՆ-ՓԷՆ (Մարսէյլ).— Յունիս 10ին մեր գիւղն այցելեց Պ. Առաքել-Կարապետ Մարտիրոսեան Ռանկանցի (Հնդկաստան), որ իր տիկնոջ և երկու երիտասարդ զաւակներուն հետ Մարսէյլ հասած էր, Անգլիա մեկնելու համար: Մեր հայրենակիցը փափաք յայտնած էր տեսնելու Մարսէյլի եւ արուարձաններու կրթական թէ եկեղեցական բոլոր հաստատութիւնները, իրենց մանկապարտէզ-նախակրթարաններով եւ այս առթիւ դպրոցի տնօրէնին յանձնեց 10 անգլիական ոսկիի չէք մը, կրթական գործին յատկացուելու համար: Տուաւ իր եւ Կալկաթա հաստատուած հայկական մեծահարուստ ընկերութեան նախագահին հասցէն, յայտարարելով.— «Թէ իմ պատկանած ընկերութեանս եւ թէ Կալկաթա բնակող յարգելի անձնաւորութեանց կողմէ կազմուած ընկերութեանց քով կրթական թէ եկեղեցական գործերուն օգնելու համար գումարներ կան պատրաստ, կը յանձնարարեմ ձեզ, անմիջապէս գրեցէք յիշեալ հասցէներուն եւ վստահ եղէք որ անպայման գոհացում պիտի ստանաք:»

Ան մեկնեցաւ միւս արուարձանները եւս այցելելու:

Յարգանքի խօսք միայն ունինք այսպիսիներուն:

Գ.Ժնիկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. «ԻԹԱԼԻ»

Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Իթալի» ֆութպոլի խումբը յունիս 8ին եւ 9ին մրցումներ ունեցաւ Chelles-Gouruyի մէջ ֆրանսական երկու խումբերու հետ: Մրցման առաջին օրը մեր խումբը 1ի դէմ 3 նշանակէտով յաղթեց U. S. Chelles ֆրանսական խումբին, իսկ երկրորդ մրցման դարձեալ յաղթական ելաւ Black Starի դէմ 2ի դէմ 6 նշանակէտով ու այս առթիւ շահեցաւ գեղարուեստական սփրուն արձան մը որ կը ներկայացնէ «դարանի կեցած երկու վագրեր»: Մրցումէն յետոյ մեր խումբը շնորհաւորութեան արժանացաւ մրցումի կազմակերպիչ U. S. Chelles խումբի նախագահին կողմէ, որ գովեց Հայերու կորովի խաղարկութիւնը: Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Իթալի» ֆութպոլի խումբը մեծ յառաջդիմութիւններ կ'ընէ շարունակ:

Մ. Տէր Յակոբեան

ՏԷՍԻՆ.— Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը կը պատրաստուի յուլիս 13ին տալ բաժակի մրցում մը իր դաշտին վրայ, շրջանի հայ մարզական Միութիւններու միջեւ:

Այն բոլոր մարզական Միութիւնները որ կ'ուզեն մասնակցիլ սոյն մրցման, պարտաւոր են օր առաջ դիմել Միութեանս քարտուղար Պ. Նուպար Պօտուրեանի, իմանալու համար մրցման պայմանները: Վարչութեանս հասցէն է M. Noubar Bodourian, Avenue Bernard Palissy N. 9 Dècines (Isère):

Վարչութիւն

ՆՈՐ ՊԱՐԵՐ

Այս միջոցիս Փարիզի մէջ գումարուած էր պարի միջազգային ժողովը: Այս առթիւ ստեղծուած են երկու նոր պարեր, մէկը մուշի, միւսը պրոտվէյ անունով: Կ'ըսեն թէ ժողովին չէ կրցած հասնիլ Պրազիլիացի պարադէտ մը, որ ստեղծեր է քուէքքա մոտէրնա պարը:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱԳԱՐԱԿԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջերս շատցած են օտարական ագարակատէրերը Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ:

Հողագործական Նախարարութեան կատարած քննութիւններուն համաձայն, Ֆրանսայի մէջ հողատէր դարձած եւ արդիւնաբերութեամբ կը զբաղին 412 Գերմանացիներ, 43 Հայեր, 8 Աւստրիացիներ, 4797 Պելճիքացիներ, 8046 Սպանիացիներ, 18 Յոյներ, 139 Հոլանտացիներ, 68 Հունգարացիներ, 14,719 Իտալացիներ, 916 Լիւքսէնպուրկցիներ, 109 Լեհեր, 24 Փորթուգալցիներ, 203 Ռուսեր, 11 Սերպեր, 5 Նուէտացիներ, 27 Չեխեր, 3,412 Զուիցերիացիներ, 65 Ամերիկացիներ, 141 Անգլիացիներ, 4 Ռումանացիներ, 2 Ֆինլանտացիներ, 110 ուրիշ ազգեր, ընդամէնը 33 հազար 285 օտարականներ:

Իսկ ագարակ ունին 91 Գերմանացիներ, 40 Հայեր, եւ այլն, ընդամէնը 58,419 օտարականներ:

Ֆրանսայի մշակելի հողերուն տարածութիւնն է 46 միլիոն 704,626 հեկտար, որուն 586,304 հեկտարը գրաւած են օտարականները:

Օտարականները գրաւած են մասնաւորաբար Ժէր, Լօ եւ Կարոն, Պուշ տիւ Ռոն, Վար նահանգները:

Ֆրանսայի մէջ իբրեւ հողագործ բանուոր կ'աշխատին 1,111 Գերմանացի, 529 Հայ, 18,822 Պելճիքացի, 41,264 Իտալացի, 31,943 Լեհ, 1,556 Ռուս, 6,883 Զուիցերիացիներ, 3,282 Չեխեր, ընդամէնը 162,779 օտարականներ:

Անոնք ընդհանրապէս կ'աշխատին Ալփ-Մարիթիմ, Հէրօ, Օտ, Վար, Փիրէնէ Օրիանթալ, Էն, Ուազ, Սէն-է-Մարն, Ժէր, Պուշ-տիւ-Ռօն, Օթ-Կարոն նահանգներուն մէջ: Ամէնէն մեծ թիւը կը կազմեն Իտալացիները (72,992), Սպանիացիները (64,165) եւ Պելճիքացիները (41,101):

ՏՈՒՆԵՐԸ ՔԱՆԴԵԼ

Վերջերս Փարիզի հարուստները սովորութիւն ըրած էին քանդել իրենց հսկայ տուները, անոնց տեղ բարձրացնելու համար աւելի մեծ շէնքեր՝ անշուշտ շահախնդրական նպատակներով:

Կառավարութիւնը հրամանագրով մը կ'արգիլէ քանդել բոլոր այն շէնքերը, որոնք բնակելի են, առողջապահիկ եւ ունին ամէն յարմարութիւն: Այս ձեւով թերեւս կարելի ըլլայ մեղմել բնակարանի տագնապը, որ շէնքերու քանդումով աւելի կը սաստկանար վերջերս:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — I —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

3.

Սարըղամիշ-պատմական Վանանդ, Եղեւինների մշտադալար անտառ: Բարձրաբերձ լեռներդ անդրահեր, ձորերդ ու հովիտներդ զարդարուն, աղբիւրներդ անթահոս, Հրվէժներդ խօսուն, փարհ խնկաբոյր, ո՛րքան սիրուն ես...

Դո՛ւ, որ, կեանքի եւ սիրոյ դրախտ ես պերճ, դու, որ յոյսի ու բանաստեղծութեան մի մեծ կայր ես սիրուն, ինչո՞ւ քո ծոցում պալատների եւ վարդաստանների փոխարէն՝ զօրանոցներ ու ամրակուռ դիրքեր ես ծնում: Դու հէքեաթային այն աշխարհի կիրճ դուռն ես որի դռնակը, աւա՜ղ, վիշապն է բոյն դրած. վիշապը ամենակուլ, որ միշտ պատրաստ է ներսդ սողոսկել, գեղանի հարսներդ ու պարմանուհիներդ լափել:

Ազատ ապրելու, աշխարհդ զարդարելու համար՝ կտրիճ զաւակներդ միշտ արթուն պահակ պիտի կանգնեն, որ իրենց թիկունքում դրախտ աշխարհը կեանքով ու սիրով լեցուն պահեն:

Վա՜յ, եթէ պահակները թեւանան...

*
* *

Ազատ ու անկախ Հայաստան: Սարըղամիշը, Ղարաքուրղանը սահման: Հէքեաթ աշխարհի կիրճն է այն, որի դրանը Թուրք վիշապն է բոյն դրած: Ու այնտեղ հայ զօրքը միշտ արթուն պահակ է կանգնած... սահմանապահ զօրք... կառավարութիւն եւ ժողովուրդ իրենց սիրոյ եւ խնամքի առարկան սահմանապահ գնդերն են դարձրած: Հանրապետութեան խորհրդարանի ծերունազարդ փոխ-նախագահը հայրենիքի ողջոյնն է բերում նրանց, հայ կինն իր լաւագոյն նուէրներն է ուղարկում ու գեղջկուհին իր սրտաբուխ երգերով գովքն է հիւսում նրանց:

Բոլշեւիկների մայիսեան ապստամբութիւնը ճնշած՝ հայ զօրքը յաղթական ու հպարտ՝ իր առօրեայ գործերով, զինավարժութեամբ, մարզանքով եւ հայրենիքի վերաշինութեամբ է զբաղած:

Աշուն է, երեկոյ, անտառները սոսըռում են աշնան հովերի դէմ, վերջալոյսը ոսկի է թափել եղեւինների կատարներին, անտառ ու մարգագետին խունկ ու մուշկ են բուրում:

Զինուորական շեփորը պահականոցի աշտարակէն գործի դադար եւ աղօթքի հրաւէր է շեփորում: Անտառը արձագանգը հազարապատկած՝ գիւղերն ու քաղաքն է հասցնում: Դաշտում մաճկալն իր մաճն է թողնում, եզներն արձակում, աղօթարանի բանուորները մաքոքներն են կանգնեցնում, քաղաքի ջուլհականոցներում մոկոլներն են լռում, երկնասլաց զանգակատներէն երեկոյեան աղօթքի ղօղանջներն են հնչում եւ զօրք ու ժողովուրդ աղօթքի են պատրաստւում:

Անտառում զօրանոցների ընդարձակ հրապարակում սահմանապահ զօրքը վաշտ առ վաշտ, ջոկատ առ ջոկատ, աղօթքի է կանգնում.

Շեփորի վերջին հնչիւնների հետ հազարաւոր ձայների բազուկներ բարձրանում են միաձայն եւ վար առնում գլխարկները զինուորական, բացւում են ճակատներ հպարտ եւ գետին յառում հայեացքներ խոնարհ: Զինուորական երաժշտութեան ներդաշնակութեամբ՝ հազարաւոր կրծքերում յորդած է զգացմունքը եւ շրթունքներէ դուրս հոսում «Հայր Մեր»ը տէրունական: Ու նրանց երգ-աղօթքը հոգեպարար աղօթքի է կանգնեցնում բանուորներին գործարանների դռներում, ժողովրդին քաղաքում ու գիւղերում:

Զօրքն Աստծուն է աղօթում, ժողովուրդը՝ զօրքին. զօրքն Աստծուն է ապաւէն կանչում, ժողովուրդը՝ զօրքին: Տէրունական աղօթքին յաջորդում է «Տէր Կեցո»ն, որ երգւում է աւելի յուզումով, աւելի զգացումով: Թւում է ամէն մի զինուոր զգում է բնազդօրէն, որ «Ազգը կեցուցանողը» միայն Աստուած չէ լինելու, այլ եւ զինուորը, զօրքը Աստծոյ հրամանով: Աղօթքի վերջին մեղամաղձիկ հնչիւնները երկարում, նւաղում եւ լսւում են հեռւում: Զօրքն սպասում է ցրւելու հրամանին: Բայց հրամանն յապաղում է: Հրամանատարը կանգնած է մռայլ, բայց խրոխտ, ձեռը սրին դրած ու նրա հայեացքը որոնում է մէկիկ-մէկիկ հայեացքները զինւորների, ու նրանց հայեացքներէն էլ հեռու չափում է սահմաններն հայրենիքի: Զօրքն սպասում է... ի՞նչ կայ արդեօք, մի մեծ աւետի՞ք բանւորական Խորհրդային Ռուսաստանի հետ բարեկամական դաշինքի կնքո՞ւմն արդեօք, որին սպասում է հայ աշխարհը սրտատրոփ: Շարուր Դարալագեազի յաղթանակէն յետոյ՝ Մեծ ու Փոքր Վէդիների գրաւո՞ւմն արդեօք, թէ՞... Շարժւում են շրթունքները հրամանատարի, զօրքը մէկ ականջ դարձած՝ դեռ հնչիւնները չըշաղկապւած ուզում է ըմպել խօսքն աւետիքի:

—Սպաներ եւ զինւորներ Հայաստանի Հանրապետութեան...

Խորը շունչ է քաշում, կարծես ճնշւած մի ծանր բեռէ՝ չի կարողանում խօսել. զօրքը լուռ է արձանի նման: Զօրանոցների վրա ծփծփացող դրօշակները եռագոյն մի խորհրդաւոր բան են փսփսում ամէնի հոգուն:

— Մեր խաղաղ երեկոյին փոթորիկ է սպասում: Թշնամու գիծը անցած մեր հետախոյզները վատ լուրեր են բերում: Կասկածելի պատրաստութիւն և շարժում կայ Թուրք զօրքի եւ ամբոխի մէջ. պարզ է, որ նրանց զէնքը մեր դէմ է շարժելու: Վստահ եմ, որ Հայաստանի կառավարութիւնը պատերազմ չի ուզում. նա շատ է վիրաւոր ու խոցոտած նոր վէրքերի տեղիք տալու համար: Նա պատրաստ է բոլոր դրացիների հետ բարեկամ մնալ, չպահանջել, բայց եւ չտալ: Նա չի կարող տալ այն, ինչ կարող է խախտել իր ազատ գոյութիւնը եւ ժողովրդի ու հայրենիքի ապահովութիւնը: Պատերազմել, կամ չպատերազմել՝ կառավարութեան գործն է:

ԼԻԼԻԹ ԲԻՒԶԱՆԴ

(Շար.)

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Ինչպէս կը յիշուի, հնդիկ ազգայնականները կամաւորական խափանարար խումբեր զետեղէր էին կապելաններու եւ վաճառատուններու առջեւ, արգիլելու համար ոգելից ըմպելիներու եւ եւրոպական ապրանքներու վաճառումը: Այդ խումբերու գործունէութեան դէմ, Հնդկաստանի կառավարութիւնը հրատարակած է հրամանագիր մը որ արդէն գործադրութեան դրուեցաւ Պոմպէյի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Կարգը պահելու եւ այս հրամանագրին գործադրութիւնը ապահովելու համար, նոր զօրախումբեր բերուեցան Պոմպէյ: Մատրասի մօտ՝ Թէնտիվանամի մէջ, ցուցարարները յարձակեցան ոստիկան սպաներու վրայ եւ զանոնք վիրաւորեցին ծանրօրէն: Յետոյ կրակ տուին հանրային շէնքի մը:

Կալկաթայի մէջ, պայթուցիկ շինելու մեղադրանքով ձերբակալուած 27 անձերու դատը վերջացաւ: Անոնց պետերը Սէն Կուփտա եւ Նիրան Ճան դատապարտուեցան 10ական տարի աքսորի, ուրիշներ 7 ական տարի բանտի կամ զանազան պատիժներու: Ութը հոգի անպարտ արձակուեցան:

Անգլիոյ հանրային կարծիքը նուազ մտահոգ է հնդիկ ազգայնական խռովութիւններով, քան Սիմօնի տեղեկագրին առաջին հատորին ձգելիք տպաւորութեամբը: Առհասարակ կը կարծուի թէ հնդիկ ազատականներու չափաւոր տարրերը լաւ ընդունելութիւն պիտի ընեն: Միւս կողմէ, յոյս կայ որ Հնդկաստանի մահմէտականները պիտի պաշտպանեն անգլիական տեսակէտը, այդ կերպով, հնդիկ մեծամասնութեան հաւանական տիրապետութենէն խուսափելու վախով:

Պոմպէյի եւ Սիմլայի միջեւ բանակցութիւններ սկսան, պատրաստելու համար Հնդկաստանի բոլոր կուսակցութեանց համաժողովը, որ աշնան պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ եւ պիտի բաղկանայ 50 անդամներէ:

Թուրքեւնեղեն համաձայնագիրը

Թուրք գործավարներու խորհուրդը վաւերացուց Թուրքեւհելլէն համաձայնագիրը եւ յղեց Ազգ. ժողովին:

Աթէնքի մէջ համաձայնագրին ստորագրութեան լուրը գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ: Կարգ մը թերթեր, յաւելուածներով լուրը տարածեցին ժողովրդեան մէջ:

Այն կարծիքը կը տիրէ թէ փոխանակելի կալուածներու հարցին մէջ, չէզոք անդամներու իրաւարարութեան խնդիրը երկար չպիտի տեւէ: Չէզոքները իսկոյն վճիռ պիտի տան համաձայնագրին գործադրութեան համար: Եթէ իրաւարարութեան խնդիրը երկարի, համաձայնագրին դրամական խնդրին հետ կապ չունեցող կարգ մը որոշ յօդուածներուն գործադրութեան համար, երկու կողմերը պիտի համաձայնին:

Համաձայնագրին ստորագրութենէն յետոյ, չէզոք անդամները ժողով մը գումարեցին Էնկիւրիի մէջ եւ կարգ մը որոշումներ տուին, համաձայնագրի գործադրութեան մասին:

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

7 Յուլիս կիրակի: Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՔԷՕՖԹԱՅԻ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԸ ՄԷՏՕՆԻ

անտառին մէջ Յուլիս 14ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՊԷՆՍՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Շանթ Թատերախումբի կողմէ այս կիրակի

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սթանոզի Հայր. Միութեան կողմէ 3 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Haroldի սրահներուն մէջ, 3 Rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses: գեղարուեստական բաժին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէին

գին՝ 2 ֆր. 50: փոստի ծախքով միասին 3 ֆրանք

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի եւ կուսակցական տեղական մարմիններուն:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Կը խօսի Ընկ. Ս. Ազարեան: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ խումբերու ընդհ. ներկայացուցչական ժողովը կը գումարուի այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ:

Տիկ. Ղ. Պարիկեան եւ զաւակները, Գեր. Յովսէփ Վրդ. Պարիկեան (Իտալիա), Տէր եւ Տիկ. Իսահակ Պարիկեան (Ամերիկա), Այրի Տիկ. Սրբուհի Պարիկեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Պարիկեան (Եոզկատ), Տէր եւ Տիկին Սիմօն Պարիկեան, Տէր եւ Տիկ. Սիմօն Գալուստեան, Տէր եւ Տիկ. Մանուէլ Նազարեան, Տէր եւ Տիկ. Սէրայտարեան, (Ամերիկա), խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւնն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՊՐ. ՂԱԶԱՐՈՍ ՊԱՐԻԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 60 տարեկան հասակին, 7 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 7 Rue du Musé իրենց բնակարանին մէջ:

8 Յունիս 1930 Մարսէյլ

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի մէջ հաւաքուած են հետեւեալ գումարները.— Անցեալ տարուան հանգանակութեան գումարներ 2,560, Պ. Պ. Ներսէս Շաքարեան եւ որդիք 50, Դանիէլ Եղիշեան 50, Շահէն Պետրոսեան 50, Յովհաննէս Դալիթեան 50, Խաչատուր Նունոեան 10, Միհրան Ալօեան 10, Ոմն (տպարանատէր) 15, ֆրանք: գումար 2795:

Նուիրատուութիւնը շարունակելի է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց օժանդակութիւնը բերել, թող բարեհաճին կամ «Յառաջ»ի խմբագրին եւ կամ մեր միջոցաւ ուղարկել իրենց նուէրները: Յանձնախումբի կողմէ Յովհ. Պանտիկեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԻԼԱՆԻ Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութեան Դ. ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 22 կիրակի, ժամը 3ին, Միլանի Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ (Viale Umbria-62) հետեւեալ օրակարգով.

Ա.—Համարատուութիւն վարչութեան, Բ.— Նոր առաջարկներ վարչութեան կողմէ, Գ.— Ընտրութիւն Վարչութեան: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

Ըստ ծրագիր-կանոնագրի «իւրաքանչիւր անդամ կրնայ ուրիշ երեք անդամներու կողմէ տրուած գրաւոր փոխանորդութիւնը ընդունիլ եւ իր փոխանորդութեան իրաւունքը գործածել քուէարկութեանց մէջ»:

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Հ. Սէրէնկիւլեան 75, Ս. Ոսկեան 50, Կ. Զաքմաքճեան, Համբարձումեան, Մ. Զատիկեան, Մ. Հայրապետեան, Տ. Սահակեան, Ս. Սէրմէնճեան, Պ. Տէյիրմէնճեան, Ռ. Ճանօեան, Խ. Մխճեան, Արիստաքէսեան, Տողրամաճեան 5ական, Լ. Աբելեան 10, Կէօճէնեան 1, Մ. Տաղլարեան 2, Դարբինեան 15, Տ. Քիւրտօղլեան 10, Սուքիասեան 3, Գ. Գաբրիէլեան 10: գումար 231 ֆր.:

Ն. Իշխանեան, Մ. Զգմէքեան, Գ. Խայիկեան, Ոմն, Գ. Տալտալեան, Ե. Մեսրոպեան: Գ. Խոշորեան, Լ. Լալաեան, Ղ. Կարապետեան 10ական, Պ. Մկրեան, Քէսիկեան, Ոմն, Գ. Մլճեան, Սիլլօղեան, Ա. Մակարեան, Ջ. Յովսէփեան, Թ. Շահպազեան, Ն. Ջօպանեան, Յ. Չէրնեան, Յ. Փափազեան, Գ. Ճկրտէրէնճեան 5ական, Ե. Մատաքեան, Ոմն, Ե. Շահիկեան 3ական, Օ. Օհանեան 2, Ռ. Փանոսեան 2, Տ. Օհաննէսեան 20, Ա. Թէրզիպաշեան 20, Կ. Սիլլօղեան 5: գումար 208 ֆրանք:

Յորրքճի 3, Լ. Էպէմիրեան 5, Գ. Քէսրէկեան 10, Ե. Ժամկոչեան 5. Տ. Վ. Վարժապետեան 5, Յ. Գոնտուրաճեան 10, Ոմն 5, Մ. Աւետիսեան 10, Ռ. Թաթիկեան 10, Ա. Թաղէօսեան 10, Ա. Թաթիկեան 5, Ս. Սարալլարեան 5: Գումար 81 ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վանեցի Միքայէլ Վարդանեան Մարտիրոսեան կը փնտռէ Յովհաննէս Քիւրքճեան (Վան, Այգեստան): իմացնել՝ Միքայէլի, Քաֆէ «Բիրժա», Թաւրիզ:

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Չօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին: Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար: Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ: Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր: Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Չօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի բագառիճէն Խոսրով Իփլիքեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Տաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Սեբաստիոյ Ղարլա գիւղէն օր. Էլմաս Պարոնեան, հօր անուն՝ Խաչատուր, մօր անուն՝ Նարօ կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մինաս Մարկոսեան (Սեբաստիոյ Եէնիճէ գիւղացի), որ 1920 - 1924 կը գտնուէր New-York City, Ամերիկա եւ կը թղթակցէր իր մօր հետ: իմացնել Elmas Baronianի, c/o Katri Frères, Beyrouth, (G. Liban).

Le Gérant H. STEPHAN

Ուշադրութիւն ճաշակաւորներուն

Կը յայտարարեմ յարգելի դաճախորդներուս թէ՝ փլաքներու եւ կրամաֆոններուս վաճառատունս «MAISON NICHANIAN» կը հայթայթէ իր ապրանքները ուղղակի արտադրութեան կեդրոններէն եւ ո՛չ թէ որ եւ է փոքրիկ մէկ մասնաճիւղէ մը:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆԻՍ 1930
18 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1291

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ

Ազգային քաղաքական և ներքին կազմակերպական կեանքը անթանալ ինքնագլուխ և գերազանցապէս պառակտուած: Հաւատարմութեան խօսքերը դատարկ ու անիմաստ հնչիւններ դարձած են մեր իրականութեան մէջ, ու այդպէս ալ պիտի մնան, որքան ատեն համերաշխութիւնը չբխի ուժերու փոխյարաբերութիւններէն և ազգային կամքի հարկադրանքէն:

Բարի կամեցողութիւնը միշտ պակսեցաւ մեր հակառակորդներուն քով, ու անոնք յամառօրէն հեռու մնացին հայ ժողովուրդի կամքը կեդրոնացնելէ մէկ տեղ, այնքան հրատապ պէտքերուն ընդառաջելու համար:

Արտասահմանի հայութեան իրաւական պայմաններն ալ նոյնպէս կը նպաստեն այս անիշխանութեան: Հարկադրական կամքի և ուժի բացակայութեան բերումով՝ իւրաքանչիւր հոսանք և խմբակցութիւն կը մնայ իր սիրած պատնէշին վրայ:

Ուժերու փոխ-յարաբերութիւնը կարելի պիտի ըլլար ճշդել ազատ ընտրական սիստէմով մը: Ու մեծամասնութեան կամքը պիտի կարողանար ղեկավարել ազգային և մշակութային գործերը՝ ազատելով գաղութները բազմիշխանութիւններէն, աւելի շիտակ՝ անիշխանութենէ:

Մինչդեռ հիմա կատարեալ «անկախութիւն» կը վայելեն գաղութները, խմբակները, նոյն իսկ անհատները, իրենց գիտցածին պէս ժողովուրդին բախտը տնօրինելով:

Ազգային կեանքի քայքայման ներկայ փուլը, ըստ երեւոյթին, մեր հակառակորդներուն գործին կուգայ, հակառակ անոնց «ազգասիրական» հաւաստումներուն:

Եթէ կազմակերպութեան և համագործակցութեան ճանապարհով կարելի չէ պայծառացնել գաղթահայ իրականութիւնը, ուրիշ ելք մը պիտի ըլլար, մասամբ մը բնականոն կանքին դառնալու, եթէ շարք մը աւելորդ հոսանքներ կամ խմբակներ (որոնք ծրագրէ և քաղաքական ուղեգծէ զուրկ՝ անպէտ մարմիններ են՝ պլլուած հայ ժողովրդի ոտքերուն), քաշուէին քաղաքական հրապարակէն:

Այս ուղղութեամբ ուշագրաւ փաստ մը կը հայթայթէ Ռամկավարներու Եգիպտոսի օրգանը, «Ազգապահպանման հարցը և մեր ուղին» խմբագրական յօդուածաշարքով:

Ահա այս կարեւոր յայտարարութիւնը որ Եգիպտոսի պաշտօնաթերթը կ՚ընէ, անշուշտ, յանուն Ռամկավար կուսակցութեան:

— «Մեր կուսակցութիւնը շատոնց է որ հրաժարած է քաղաքական գործունէութենէ՝ արտասահմանի մէջ, երկրին ճակատագրի հոգը եւ անոր վերաբերեալ ամէն տեսակ աշխատանք՝ գործը ձգելով միայն եւ միայն երկրին իշխանութեան»:

Այս յայտարարութեամբ երկու կարեւոր տեսակէտներ շեշտուած կը գտնենք: Նախ, այն որ Ռամկավարներն անվերապահ բարեկամական վերաբերմունք ունին հանդէպ բոլշեւիկեան հայ իշխանութեան. և երկրորդ՝ այնքան վստահութիւն ունին անոնց վրայ, որ կը հրաժարին քաղաքական գործունէութենէ և հայ ժողովուրդի ճակատագրի հոգը կը յանձնեն միայն եւ միայն, այդ իշխանութեան:

Հայ բոլշեւիկներու վերաբերմունքն այսպիսի կեցուածքի մը հանդէպ արտայայտուած է եւ կ՚արտայայտուի միայն արհամարանքով: «Երեւան» թերթը Ռամկավարներու այս ծառայական արտայայտութիւնները արտատպելով՝ կը հարցնէ. — «Խօսքը կայ, իսկ գո՞րծը...»: Ու կ՚աւելցնէ.— «Ժողովրդական աթոռը կ՚ըսէ, եթէ լեզուն ոսկոր ունենար...»:

Թողունք որ ռամկավար-բոլշեւիկ բարեկամութիւնն այս «սիրալիր»հունով ընթանայ: Անդրադառնանք սա քաղաքական գործունէութենէ հրաժարումին: Եթէ ռամկավարները հրաժարած են քաղաքական գործունէութենէ արտասահմանի մէջ, կը նշանակէ որ առ հասարակ քաղաքական գործերէն հրաժարած են, քանի որ երկրի մէջ ոչ յայտնի եւ ոչ ալ գաղտնի գործ մը ունին:

Այս անգործունէութեան բացարձակ խոստովանութիւնը, մեր օրերուն, պէտք էր յանգէր իր տրամաբանական արդիւնքին: Այսինքն, ռամկավար «կուսակցութիւն»ը ինքզինքը լուծուած պիտի յայտարարէր եւ փակէր իր բոլոր թերթերը, որոնք ազգային կեանքը պղտորելէ զատ, ուրիշ ընելիք չունին:

Ռամկավար անհատներն ազատուելով քաղաքականապէս մեռած կուսակցութեան մը պարտաւորութիւններէն, կարող են անդամակցիլ Կարմիր Խաչերուն, Հօկերուն, Բարեգործական Ընկերութեան եւյլն. հանրային հաստատութիւններուն եւ շարունակել օգնել ներկայ Հայաստանին, եթէ անկեղծ են իրենց հաւաստումները: Սակայն առանց քաղաքական ուղեգծի, առանց հիմնական ծրագրի, եւ առանց որոշ եւ ձեւակերպուած առաջադրութիւններու՝ անիմաստ է շարունակել իրենց կուսակցութեան գոյութիւնը: Իսկ անիմաստ գոյութեան մը արտայայտութիւնները, (որոնց մենք ամէն օր կը հանդիպինք ռամկավար թերթերուն մէջ), անիմաստ ըլլալէ աւելի, վնասակար են:

Արտասահմանի հայութեան ազգային եւ քաղաքական կեանքն անհամեմատօրէն աւելի բնականոն ընթացքի մէջ պիտի մտնէ, եթէ Ռամկավարներն իրապէս յարգեն իրենց որոշումը և հրաժարին քաղաքական բեմէն: Այդպիսի քայլով, անոնք պիտի ազատեն հայ ժողովուրդը նեխած մթնոլորտէ մը, եւ ցոյց պիտի տան թէ, իրօք մտահոգուած են հայութեան բարոյական առողջապահութեամբ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայրենիք» խմբագրական մը նուիրած է Սալմաստի աղէտին վերի խորագրով (մայիս 29) ուր թուելէ յետոյ 1918ի վերիվայրումները, եւ Սալմաստի հայութեան տեղահանութիւնը, կը շարունակէ.

— «Դեռ վերջերս էր, որ «Յառաջ»ի Թղթակիցը հետեւեալ խանդավառ նկարագրութիւնը կուտար Սալմաստի հայ գիւղերու վերաշինական ճիգերու մասին: «Օրը օրին— կը պատմէր ան, փլատակների մէջ բարձրանում են նոր շէնքեր: վերաշինւում են քանդուած բոյները: վերաշինուած տների կողքին քիչ շատ հայաշատ գիւղերից՝ Հաւթւան, Մահլամ, Ղալասար եւ Ղզլջան ունին նորակառոյց դպրոցական շէնքեր, իսկ մնացեալ գիւղերում էլ ջանք է տարւում այդ ուղղութեամբ: Գիւղացիները հետզհետէ մշակում են խոպան դաշտերը, մաքրում են առուները, նորոգում փճացած այգիները, տնկում են նոր տունկեր եւ արհեստական անտառներ»:

Երկրաշարժը եկաւ կրկին փլատակներու կոյտի վերածելու այն բոլորը, ինչ որ Սալմաստի ժրաջան ժողովուրդը շինած էր վերջին տարիներուն:

Աղէտներու վարժուած այդ չարքաշ ժողովուրդը հարկաւ յուսահատած չէ եւ, վստահ ենք թէ, աննկուն հաւատքով նորէն ձեռնարկած է իր նոր աւերակներու վերաշինութեան: Ու տարակոյս չունինք, որ եթէ արտասահմանի հայութիւնը օգնութեան ձեռք մեկնէ անոր, շատ շուտով ան պիտի յաջողի Սալմաստը դարձնել կրկին նոյնքան շէն ու բարգաւաճ, որքան էր մեծ պատերազմէն առաջ:

Ամերիկայի Հայ Կ. Խաչը գեղեցիկ ժեստ մըն էր ըրած՝ 500 տոլարի օգնութիւն մը անմիջապէս հասցնելով աղէտին վայրը: Սակայն, ատիկա շատ քիչ է: Պէտք է ղրկել նոր գումարներ: Մասնաւորապէս Բարեգործականը պարտաւոր է արձագանգ տալ նոր աղէտի վայրէն եղած ստիպողական պահանջին:

Հայ հասարակութիւնը պէտք չէ իր գուրգուրանքէն եւ խնամքէն զրկէ նաեւ Սալմաստի աղէտեալները:

ԳԱՆՁ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Խորհրդային իշխանութիւնները ձեռնարկեցին փնտռելու գանձեր՝ Սպիտակ ծովուն յատակը:

Իրօք, Սպիտակ ծովը ուր պատերազմի ընթացքին ընկղմած են բազմաթիւ նաւեր, մեծ հարստութիւն կը վայելէ այս տեսակէտէն:

Գանձի խուզարկուները կայան ընտրած են Մուրմանսքը: Ու աշխատանքի պիտի սկսին, փորձելով դուրս հանել «Ռուսլան» նաւը, որ քերկի անցքին մէջ խրեցաւ, երբ ռուս գերիներ կը փոխադրէր:

ՄԱՉԷՔ ԱՆՊԱՐՏ

Հակառակ ընդհ. դատախազի խիստ ամբաստանութեան, Պելկրատի դատարանը անպարտ արձակեց Խրուաթներու պետը՝ Մաչէք որ ուրիշներու հետ, ահաբեկչական մեղադրանքի տակ կ՚իյնար: 15 անձեր ենթարկուեցան զանազան պատիժներու: Նախկին երեսփոխան Շէլաշիչ դատապարտուեցաւ 3 տարուան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ Սահմանադրութեան շուրջ

«Թայմզ»էն.— Դամասկոսի ազգայնական պարագլուխները ժողով մը գումարեցին բողոքելու համար որ, 1) Սահմանադիր ժողովին թոյլ չէ տրուած իրականացնելու իր կոչումը, 2) Մարզպանը երկիրը բաժնած է Սահմանադրական զանազան շրջաններու, 3) Նոր Սահմանադրութեան 116րդ յօդուածին մէջ մտցուած վերապահումը ամբողջովին կը վտանգէ ազգային անկախութեան սկզբունքը, 4) Անտեսուած է ազգային կամքը, մեկուսացնելով ժողովուրդին ընտրեալները, միւս կողմէ, պահելով ներկայ ժամանակաւոր կառավարութիւնը, որ բեռ մըն է երկրին, 4) Աքսորի մէջ կը մնան ազգին ամէնէն լաւ զաւակները, 6) Արգիլուած են հրապարակային հաւաքոյթներն եւ ոտնակոխ է եղած բնակարանի անձեռնմխելիութեան սկզբունքը:

Այս ժողովի ընթացքին, ընդհարում մը տեղի ունեցաւ կառավարական եւ ազգայնական ուժերու միջեւ, ազգայնական պարագլուխի մը տան առջեւ, ուր ժողովը տեղի կ՚ունենար: Ժողովականները հաւաքուեցան ուրիշ տուն մը, ուր իրենց բողոքները բանաձեւելով, յաջողեցան ներկայացնել Սուրիոյ մարզպանին,

Խռովութիւններ Սիպերիոյ մէջ

Չինական եւ ճափոնական աղբիւրներէ յամառ լուրեր կը հասնին Սիպերիոյ մէջ կարգ մը ըմբոստացման դէպքերու մասին: Ըմբոստները իբր թէ լաւ կազմակերպուած են եւ արդէն գրաւած կարեւոր քաղաքներու կառավարութիւնները: Գրաւած են նաեւ Պլակովէսչէնսք քաղաքը, որուն հրամանատարը իր զօրախումբով անցած է ըմբոստներուն կողմը: Կատարուած քննութիւնները կը հաստատեն սակայն թէ լուրերը չափազանցած են: Իրականութիւնն այն է որ ուտեստի սակաւութեան եւ հողերու համայնացման փորձերուն հետեւանքով, ժողովուրդը չափազանց գրգռուած է: Չինաստան ապաստանած ռուս գաղթականները չափազանց յուզուած են: Հազարի չափ կամաւորներ սահմանն անցան, Վլատիվոսթոք երթալու եւ անկից մասնակցելու համար շարժումին:

Նոր ուժեր Պոմպէյի վրայ

Կացութիւնը դեռ չափազանց մտահոգիչ է Բրիտանական դահլիճին եւ Հնդկաստանի կառավարութեան համար: Պոմպէյ մանաւանդ, յուզումնալի օրեր կ՚անցնէ եւ զինուորական ուժերը որ փութով հոն կը ղրկուին, կը հաստատեն թէ կացութիւնը իրօք ծանր է: Ներկայիս, քաղաքը շղթայի տակ առնուած է հինգ զինուորական ջոկատներու, ձիաւորներու, թնդանօթաձիգներու եւ զրահապատ ինքնաշարժներու կողմէ:

Նահանգին կառավարիչը, աջի օր, մինչեւ կէս գիշեր խորհրդակցութիւններ ունեցաւ զինուորական եւ ոստիկանական պետերուն հետ, որոնց տուաւ կտրուկ հրամաններ, ամէն գնով, կապեղաններու եւ վաճառատուններու մուտքը խափանող կամաւորներու շղթաները խորտակելու համար:

Ընդդիմադիր պետերէն շատերը խիստ հսկողութեան տակ են եւ հպրիւրաւոր անձեր ձերբակալուած:

Միւս կողմէ, անգլիական աղբիւրէ առնուած լուրի մը համաձայն, Կանտի եւս հրաւիրուած է մասնակցելու այն խորհրդակցութեան որ Լոնտոնի մէջ տեղի պիտի ունենայ աշնան եւ ուր վէճի պիտի դրուի Հնդկաստանի տրուելիք գաղթային իրաւունքներու հարցը:

⁂ Հակառակ դրուած խիստ արգելքին, բազմաթիւ հնդիկներ փոխն ի փոխ, խմբովին կը շարունակեն կանգ առնել եւրոպական վաճառատուններու առջեւ, արգիլելու համար օտար արտադրութեանց վաճառումը:

Ոստիկանութիւնը, հազիւ ձերբակալած այս խափանարար խմբակներէն 25 հոգի, ուրիշ 25նոց խումբեր կանգ կ՚առնեն նոյն վաճառատան առջեւ, շարունակելու կիսատ մնացած գործը:

Ամբողջ օրը, ոստիկանական ինքնաշարժներ շարունակ երթեւեկեցին երեք գլխաւոր վաճառատուններու եւ ոստիկանատան միջեւ, փոխադրելու համար ձերբակալուածները: Ձերբակալուեցան 200է աւելի կամաւորներ, որոնց 100ը արդէն դատապարտուեցան 4ական ամիս բանտարկութեան:

Լուծուած ճնչէն խորհրդարանին ?

Յունական Խորհրդարանի յատուկ յանձնախումբը որ բաղկացած է քաղաքական կուսակցութեանց պետերէն, ժողովի նստաւ երէկ, լսելու համար Պ. Վէնիզէլոսի զեկոյցը՝ Թուրքեւ հելլէն համաձայնութեան մասին:

Յունաստանի վարչապետը յայտնեց թէ կառավարութիւնը որոշած է, իր իսկ պատասխանատուութեամբ, գործադրել կընքուած համաձայնութիւնը, թէ պիտի ձեռնարկէ նաեւ Թուրքիոյ հետ ուրիշ համաձայնութիւններու կնքման: «Եթէ, աւելցուց Պ. Վէնիզէլոս, կառավարութիւնը ընդդիմութեան հանդիպի, չպիտի վարանի լուծելու Խորհրդարանը եւ ձեռնարկելու նոր ընտրութեանց:

(Լուրերու շարունակութիւնը երրորդ Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 16

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԷՆ.—

Խօսրով Արագչիճեան	100
Դաւիթ Երեմեան	100
Ստեփան Թիւրքմանեան	100
Պաղտասար Ասատուրեան	100
Յովհաննէս Դաւիթեան	100
Մկրտիչ Շահինեան	100
Յովհաննէս Տէր Ղազարեան	100
Բիւզանդ Գամեան	100
Նշան Գարկեավուրեան	100
Խաչիկ Նազիկեան	100
Գումար	1000
Նախորդ գումար	16,250
Ընդհ. գումար	17,250

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Թուրքեւհելլէն համաձայնագրին մէջ առկախ խնդիր մը կայ, որ դեռ չէ լուծուած: Համաձայնագրէն առաջ, Թուրքիա առաջարկած էր որ երկու կողմի կալուածներուն գնահատումը կատարուի հաշուակցութեան ձեւով, իսկ Յունաստան գնահատութեան տարբեր ձեւ մը ուզած էր: Ասոր վրայ, երկու կողմերը համաձայներ էին որ այս կէտին կարգադրութիւնը Թողուի չէզոքներու իրաւասութեան, իսկ համաձայնագիրը ստորագրուի:

Համաձայնագրին մէջ ըսուած է թէ չէզոքները մէկ ամսուան ընթացքին պիտի ճշդեն իրենց յարմար գտած լուծումը: Արդ, կ՚ըսուի թէ անոնք արդէն տուած են իրենց որոշումը, որովհետեւ ծանօթ են գործին բոլոր մանրամասնութեանց: եւ որոշումն ալ հաղորդած են երկու կողմերուն:

Այն պարագային որ երկու կողմերէն մէկը չընդունի չէզոքներուն որոշումը, կամ Լահէյի ատեանին պիտի դիմուի, կամ ուղղակի բանակցութեան պիտի ձեռնարկուի:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՖԱՇԻՍՏՆԵՐՈՒ ՅՈՒԶՈՒՄԸ

Աւստրիական կառավարութիւնը երկրէն վտարեց «Հայմվէրն»ներու հոսանքին գլխաւոր պետերէն, գերման հրամանատար Բապցը, իր քաղաքական գործունէութեան համար: Բապց երէկ Վիեննայէն օդանաւով մեկնեցաւ Վենետիկ իր կնոջ հետ, երկու ոստիկաններու հսկողութեամբ:

Այս վտարումը մեծ յուզումի մատնած է Բապցի կուսակիցները որ Աւստրիոյ ազգայնական շարժումին ամէնէն գլխաւոր ղեկավարներէն է: Թիրոլի կառավարութիւնը հրատարակած է յայտարարութիւն մը, որով, վտարման այս որոշումը կը նկատէ թշնամական արարք մը հանդէպ շարժումին, որ ժողովրդական համակրանք կը վայելէ:

Այս վտարման հետեւանքով, մէկ քանի միջադէպեր եւս պատահած են, ոստիկանութեան եւ ժողովուրդին միջեւ:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թէհրանէն կ՚իմացնեն թէ ամսոյս 15ին նոր ցնցումներ տեղի ունեցած են Պարսկաստանի հիւսիսային մասին մէջ եւ 10 գիւղեր աւերակ դարձած են:

Ի՞ՆՉ ԲԱՐԻՔՆԵՐ Կ'ԱՊԱՀՈՎԷ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Նախորդ յօդուածով պարզեցի Ֆրանսայի ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին հիմնական պայմանները, գործատէրերին եւ բանուորին պարտականութիւնները։

Այժմ ներկայացնենք օրէնքին խոստացած օգուտները.—

Հիւանդութիւն.— Ընկերային ապահովագրութեանց գրասենեակը կը մասնակցի բժշկի եւ դեղի բոլոր ծախքերուն, հիւանդանոցի եւ փոխադրութեան վարձքերուն, վիրաբուժական գործողութեանց վճարման ինչպէս գործաւորին, նոյնպէս եւ անոր կնոջը եւ 16 տարեկանէն վար զաւակներուն համար։ Հիւանդ գործաւորն ինք կ'ընտրէ իր բժիշկը։ Ատամնաբոյժներու վարձքը կը վճարուի միայն խնամքին համար։ Հիւանդը պարտաւոր է բժշկին դիմել, եթէ կրնայ տեղափոխուիլ, հակառակ պարագային իրաւունք ունի իր տունը կանչելու բժիշկը։

Բժշկին վարձքը կ'որոշուի նոյն տեղի բժշկական միութեան սակագնին համաձայն։

Ապահովագրական սնտուկի մասնակցութեան չափը կ'որոշուի ամէն տարի գանձուած գումարներու համեմատութեամբ եւ կը տեւէ մինչեւ վեց ամիս.

Եթէ հիւանդը գործի վերսկսելու վիճակին մէջ չըլլայ, վեցերորդ օրէն սկսեալ մինչեւ բուժման օրը — վեց ամիսը չանցնելու պայմանով — կը ստանայ իր օրական վաստակին կէսին չափ գումար մը, ամէն օրուան համար, պայմանաւ որ նախորդ երեք ամիսներուն մէջ 60 օր աշխատած ըլլայ։ Աշխատանքի արկածներու հին օրէնքներէն օգտուող գործաւորները չեն կրնար միեւնոյն ժամանակ ապահովագրական սնտուկէն օգտուիլ։

Ծննդաբերութիւն.— Ցղութեան շրջանին եւ ծննդաբերութեան յաջորդող վեց ամիսներու միջոցին, մայրն իրաւունք ունի հիւանդութեան համար նշանակուած խնամքներուն։ Ծննդաբերութենէն վեց շաբաթ առաջուընէ մինչեւ վեց շաբաթ վերջ, մայրը իրաւունք ունի իր դասակարգի օրական գումարի կէսը ստանալու, եթէ անկէ առաջուան երեք ամիսներուն մէջ վաթսուն օր աշխատած է։ Իր զաւակին անձամբ կաթ տուող մայրը իրաւունք ունի մինչեւ ինն ամիս, ամսական 150 ֆրանքի՝ առաջին չորս ամիսներուն, 100 ֆրանքի՝ հինգերորդ եւ վեցերորդ ամիսներուն եւ 50 ֆրանքի եօթներորդէն իններորդ ամիսներուն համար։ Եթէ մայրը անձամբ կաթ տալու վիճակի մէջ չէ, բայց իր քով կը մեծցնէ զաւակը, իրաւունք ունի վերոյիշեալ գումարներու 2-3ի արժողութեամբ կաթի տոմսեր ստանալու։

Անկարութիւն.— Եթէ վարձուորը երկու տարիէ ի վեր արձանագրուած է եւ վեց ամիս հիւանդ պառկելէ յետոյ ալ անկարող կ'ըլլայ աշխատելու, իբրեւ հետեւանք գործարանային անկարութեան մը, որ իր աշխատութեան կարողութիւնը կը նուազեցնէ 2—3 աստիճանով, իրաւունք կ'ունենայ նախ հինգ տարուան համար առժամեայ եւ յետոյ, եթէ, հարկը պահանջէ, վերջնական կերպով անկարութեան թոշակի մը, որ հաւասար է միեւնոյն պարագաներուն համար զինուորական անկարութեանց վերաբերեալ օրէնքի գումարներուն։

Ցառաջիկային պիտի պատրաստուի մասնաւոր ցուցակ մը։ Ցամենայն դէպս այդ գումարը չի կրնար տարեկան 1000 ֆրանքէն պակաս ըլլալ, եթէ անկար գործաւորը գոնէ վեց տարի վճարած է։ Տարին ամբողջ կը համարուի, եթէ 240 օրական վճարուած է այդ տարուան մէջ։ Եթէ անկարութիւնը 50 առ 100 ով միայն կը պակսեցնէ գործաւորին աշխատելու կարողութիւնը, հանգստաթոշակը կը դադրի հինգ տարուան առժամեայ պայմանաժամէն յետոյ։

Ծերութեան հանգստաթոշակ.— Ամէն վարձուոր իրաւունք ունի 60 տարեկանէն վերջ հանգստաթոշակի մը, եթէ հինգ տարի ամբողջ մասնակցած է ապահովագրութեան։

Ծերութեան հանգստաթոշակի գումարը պիտի որոշուի ըստ օրուան տոկոսի սակին, ժողովուրդի մահացութեան համեմատութեան եւ վերջապէս ըստ ապահովագրական փորձառութեան։ Ցամենայն դէպս, երեսուն տարի անընդհատ ապահովագրուածի մը մը համար հանգստաթոշակը պիտի չըլլայ աւելի պակաս քան 40 առ հարիւր իր տարեկան վաստակի հիմնական գումարը։

Օրէնքի գործադրութեան դըլլուելու պարագային 60էն 65 տարեկանները որոնք կը շարունակեն իրենց վճարումները ապահովագրական սնտուկին, պիտի ունենան 500 ֆրանք տարեկան, վճարելի երեք ամիսն անգամ մը։

Տասնըվեց տարեկանէն ապահովագրութեան մասնակցող մը եթէ 25 տարի շարունակած է իր վճարումները, կրնայ 55 տարեկանին պահանջել իր հանգստաթոշակը։

Մահուան պարագային ապահովագրական սնտուկը կ'երաշխաւորէ օրինական ժառանգորդներուն՝ մեռնողի տարեկան հիմնական թոշակի 20առ հարիւրը, առ նուազն 1000 ֆր.։ Մահուան ապահովագրութեան իրաւունք ունին միայն անոնք, որ արձանագրուած են մէկ տարիէ ի վեր։

Գործազրկութեան ժամանակ միայն Ֆրանսացի վարձուորները, եթէ իրենց կամքէն անկախ պատճառներով դատապարտուած են անգործութեան, իրաւունք ունին մէկ տարուան մէջ առ առաւելն չորս ամսուան համար (եթէ գործազրկութենէն անմիջապէս առաջ ամբողջ մէկ տարի վճարած են իրենց ապահովագինը) իրենց օրական վաստակի հիմքին չափ գումարի մը։

Կամաւոր ապահովագրութիւն.— Այն բոլոր Ֆրանսացիները որ ո եւ է թոշակ չեն ստանար, ինչպէս արհեստաւորները, տնտիկինները, փոքր խանութպանները, արուեստագէտները եւ այլն, որոնք իրենց ձեռքի աշխատանքովը կ'ապրին, եւ չեն շահիր աւելի քան 15000 ֆրանք տարեկան, կրնան եթէ ուզեն, մասնակցիլ ապահովագրութեան, եթէ բժշկական վկայագիր մը ցոյց տան իրենց առողջութեան մասին։

Տանտիկիններու տարեկան վաստակը կը հաշուի 1200 ֆր. տարեկան եւ ապահովագին 10 ֆր. ամսական, որով իրաւունք կ'ունենան ծերութեան համապատասխան հանգստաթոշակի մը եւ որոշ առաւելութեանց։

*
* *

Ցակաւին բոլորովին որոշ չեն օրէնքին շատ մը յօդուածները, որոնք զանազան փոփոխութեանց պիտի ենթարկուին, փորձառութեան բովէն անցնելէ յետոյ. Ամէն պարագայի մէջ, գործատէրերուն համար 4 առ հարիւր բացարիկ տուրք մըն է այս, որ կրնայ ազդել ապրուստի գնին վրայ։ Կ'ընդունուի առ հասարակ թէ 100 ֆրանքի ծախուած ապրանքի մը մէջ 33 ֆրանքը նիւթն է, 33 ֆրանքը աշխատավարձը եւ 33 ֆրանքը շահը։ Այս հաշուով միայն աշխատավարձին վրայ 4 առ հարիւր աւելցնելով, ապրանքին ընդհանուր գումարը հազիւ մէկ ու կէս առ հարիւրով կը բարձրանայ, բայց փորձառութիւնը ցոյց տուած է միշտ թէ ապրանքին գինը շատ աւելի կը բարձրացուի քան արժէքի իրական յաւելումը։

Մ. Տ.

ՆՈՐ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԾՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս օրերուս վէճ մը կայ «Խորհրդային Հայաստան»ի էջերուն մէջ։ Ոմանք սխալ կը նկատեն գաւառներու բաժանումներն ու սահմանագծումները։ Այնպէս որ Կ. Բոխեան կը պահանջէր անյապաղ սրբագրել շրջաններու եւ գաւառներու սահմանագծումները («Խորհ. Հայաստան», 7 Մայիս)։ Ուրիշ յօդուածագիր մը եւս, նոյն թերթին մէջ (18 մայիս), կը շեշտէ հարցին կարեւորութիւնը, «որովհետեւ շրջանացման սխալներն ու թերութիւնները արդէն շօշափելի են դարձած՝ մասնաւորապէս տեղական մարմիններու եւ աշխատողներու համար»։

Որո՞նք են այդ սխալները։

— «Շրջանացման սխալներուն մէջ ամէնէն շօշափելի կէտերը կը վերաբերին գիւղերուն։ Այսպէս բազմաթիւ գիւղեր ու գիւղախումբեր միացուած են իրենց անհամապատասխան շրջաններուն, այս պատճառով ստեղծուած են վարչական, տնտեսական եւ այլ դժուարութիւններ եւ անյարմարութիւններ»։

Օրինակներ.—

Սեւանի գաւառին մէջ Գեօզալդարայի ու Քոլակրանի գիւղերը, որոնք ունին մօտ 8,000 բնակիչ, փոխանակ կցելու Մարտունիին, միացուցած են Բասարգեչարին։ Այդ գիւղերը Մարտունիէն հեռու են 8—12 քիլոմեթր, իսկ Բասարգեչարէն՝ 25 քիլոմեթր։ Եւ յետոյ, գիւղատնտեսական արդիւնաբերական տեսակէտով՝ Քէյթի-Եանըխ եւ Այրիջան անասնապահական այդ մեծ գիւղերը բոլորովին նման են եւ բնականօրէն կապուած են Մարտունիի շրջանին գիւղերուն հետ, ընդհակառակն բոլորովին կը տարբերին Բասարգեչարի ցորենամշակութեան շրջանէն։

Լոռի գաւառին մէջ Բարանայի մերձակայ գիւղերը (Կոթինգեղ, Դոստլու, եւայլն) միացուցած են Իջեւանի շրջանին։ Մինչդեռ այդ գիւղերը, իրենց արօտներով (Չաթիդաղ) եւ անտառներով (Կողբ ու Կոթիգեղի), նման եւ անբաժանելի մաս մը կը կազմեն Ալլահվէրդիի շրջանին գիւղերուն։ Եւ յետոյ բոլոր այդ գիւղերը Ոսկեպարի ձորով կտրուած են Իջեւանէն եւ իրենց գիւղատնտեսական շարժումով կապուած են Ղարաքիլիսա — Թիֆլիս երկաթուղիին։ Այնպէս որ աւելի լաւ կ'ըլլար այդ գիւղերը գաւառին միացնել Այրում կայարանով, բայց երբեք Իջեւանի վրայով։

Լենինական գաւառին մէջ Աղբաբայի շրջանին կեդրոն նշանակուած է Ամասիան, որ ունի 85 տուն եւ կը գտնուի շրջանին գլխաւոր գիւղերէն հեռու անկիւն մը։ Միւս կողմէ Լենինականի քիթին տակ գտնուած գիւղախումբ մը (3ը հայաբնակ, 2ը խառն բնակչութեամբ), որ 8 — 12 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի քաղաքէն, կապած են Աղբաբայի շրջանին։ Մինչդեռ այս գիւղերը, Օխչօղլի, Կարամամեդ, Չախմախ, եւայլն, իրենց երկրագործական կեանքով կը մասնակցին Շիրակի դաշտին հետ, եւ ոչ մէկ յարաբերութիւն ունին Աղբաբայի անասնապահական շրջանին հետ։

Սխալ է նոյնպէս Ղըլըխթենորաշէն — Ղասմալի գիւղախումբը միացնել Հաջիխալիլին, որովհետեւ այդ գիւղերուն շարժումն ալ ուղղուած է դէպի Լենինական։ Արթիկ — Տուֆի անմիջական շարունակութիւնը կը կազմեն Ղփչաղ, Խաչաքիլիսա եւ Հաբեւան գիւղերը, այնպէս որ պէտք էր միացնել Կապուտանի շրջանին, եւ ոչ թէ Հաջիխալիլին, որ կը զբաղի միայն գիւղատնտեսութեամբ։

Երեւան գաւառին մէջ շրջաններու բաժանումը աւելի գէշ է։

Նախկին Սամաղարի շրջանէն փոքրիկ գիւղախումբ մը, ուր գիւղացիները կը զբաղին երկրագործութեամբ եւ անասնապահութեամբ, միացուցած են Աշտարակի, որ այգեգործութեամբ կը զբաղի, եւ Վաղարշապատի, որ բամպակամշակութեամբ կը զբաղի։ Ընդհակառակն պէտք էր բոլորն ալ միացնել Թալինի, որովհետեւ բնակչութիւնը (Սասունցիներ եւ քիւրտեր) գիւղատնտեսական նոյն կեանքը կ'ապրին։

Նախկին Զանգիբասարի գիւղերը Նորագաւիթին կամ Ուլուխանլուին միացնելն եւս չարդարանար «ոչ գիւղատնտեսութեան շրջանացումով, ոչ ոռոգման գծի պահանջներով, ոչ շուկայի թելադրանքներով եւ ոչ էլ կապի ու հաղորդակցութեան յարմարութիւններով»։ Զանգիբասարի այդ գիւղերը եւ Վաղարշապատի այժմեան շրջանը Հրազդանի, Այղըրլիճի եւ Սեւ ջուրի ոռոգման ցանցերով այնպէս են շաղկապուած իրարու հետ, որ անկարելի է բաժնել։ Ոռոգման տեսակէտէն սխալ է Ղամարլուի՝ չմիացնել Գեառնի գետէն ջուր ստացող Իմանշալուն եւ Հարբեւան գիւղերը։

Դարձեալ Միլի-Դարայի գիւղերը տնտեսապէս կապուած են Ղամարլուի շրջանին։ Այդ գիւղերուն շուկան, բանուորներուն աշխատավայրը կը ներկայանայ Ղամարլուն, որ մօտիկ է, եւ ոչ Վեդի-Բասարը, որ հեռու է։

Այսպէս ուրեմն Հայաստանի գաւառները շրջաններու բաժնելու ատեն նկատի չեն առնուած գիւղերու արդիւնաբերական պայմանները, ոռոգման վիճակը եւ հաղորդակցութեան միջոցները։

Սեւան գաւառը շատ պիտի տուժէ կատարուած բաժանումին պատճառով։ Այս գաւառին մէջ ստեղծուած է Ալափարսի շրջանը, որուն գիւղերուն հողերը, սկսելով Հրազդանի տաք ու քամիներէն համեմատաբար պաշտպանուած ափերէն (աշնանացանի չերտ), կը բարձրանան մինչեւ լեռնալանջերը (աշնանացանի չերտ), Աղմաղանի եւ Միսխանայի արօտավայրերը։ Ալափարսի շրջանին բաժանումով Ծաղկաձորը խզած են Աղմաղանէն, որոնք գիւղատնտեսական նոյն պատկերը կը ներկայացնեն։ Ալափարսի փոքրիկ, սակաւահող եւ արդիւնաբերութեամբ աղքատ շրջանը երբեք չպիտի կրնայ հաւասարակշռել իր պիւտճէն եւ պիտի ծանրացնէ Սեւանի արդէն տկար ելմտական վիճակը։

Բայց Լենինականի գաւառին սխալները աւելի եւս աղաղակող են։ Լենինական ունի 7 շրջան, 162 հազար բնակիչ, 4.768 քիլոմեդր տարածութիւն, մինչդեռ Լոռի, որ ունի 168,000 բնակիչ եւ 6.651 քիլոմեդր տարածութիւն, բաժնած են միայն 5 շրջաններու։ Իսկ Սեւան բաժնած են 6 շրջաններու, ունենալով 153,000 բնակիչ եւ 5.405 քիլոմեդր տարածութիւն։

Շրջաններու կեդրոնի ընտրութիւնը եւս սխալ է կատարուած։ Երեւան գաւառին Կոտայք շրջանի կեդրոնն է Արամուս, եւ Հրազդան շրջանին կեդրոնը՝ Ուլուխանլու, որոնք կարելի էր միացնել իրարու՝ կապելով մայրաքաղաքին, որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսուի, «բոլոր ճանապարհները դէպի Երեւան են տանում»։

Աշխարհագրական եւ գիւղատնտեսական տեսակէտով, Դարալագեազն ու Մեղրին երբեք չեն նմանիր Երեւանի, այլ կը նմանին Զանգեզուրի շրջաններուն (Կապան, Գորիս, Որոտանի ձոր)։ «Սարը մարդու մօտ չի գայ, բայց մարդը կ'երթայ սարի մօտ» կ'ըսէ ժողովուրդը։ Ահա թէ ինչո՛ւ համար Դարալագեազը պէտք է կապել ոչ թէ Երեւանին, այլ իր հարեւանին՝ Զանգեզուրին։ Վարչական բաժանումներու մէջ, այդպիսի խոշոր սխալներ մեծապէս կը վնասեն երկրին ելմտական գիւղատնտեսական եւ աշխատաւորական շահերուն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԹԷՀՐԱՆԷՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ԹԷՀՐԱՆ, 19 մայիս.— Ամսոյս 17ին, Համայնական Խորհրդի — ազգ. բարձրագոյն իշխանութեան — նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքների եւ միութիւնների տօնեց Ա. Ահարոնեանի գրական յոբելեանը։

Հաճելի է նկատել որ տեղիս հակադաշնակցականներն եւս իրենց լայն մասնակցութիւնը բերին յոբելենական հանդէսին, մէկ կողմ դնելով թթու, կրքոտ եւ այլամերժ կեցուածքը։

Ջրադաշտականների «Սիրուս» գեղեցիկ սրահը, որ ձրիաբար տրամադրել էր Պ. Ա. Նազարեանը, լցուած էր թէհրանահայ խուռն բազմութեամբ։ Բեմը գեղեցկօրէն զարդարուած էր ծաղկափնջերով. աջ կողմում գտնւում էր յոբելեարի մեծադիր նկարը՝ ծաղիկներով շրջանակուած։ Բեմի խորքում նստած էին յոբելենական յանձնախմբի անդամները։ Նախագահ ընկ. Տքթ. Ստեփանեանը հանդէսը բացաւ հետեւեալ խօսքերով։ «Մենք այսօր հաւաքուել ենք տօնելու բոլորիս կողմից սիրուած Ահարոնեանի գրական քառասնամեակը. 40 տարի նա գրիչ է շարժել, ստեղծագործել, երգել է հայկական տառապանքը. որով նպաստել է մեր ազգային-ազատագրական զարթօնքին, դաստիարակելով այդ ոգով հայ սերունդներ. արդար է որ մենք մեր համեստ մասնակցութիւնը բերենք ազգային մշակի համազգային այս տօնակատարութեան»։

Յետոյ խօսք տուաւ ընկ. Յ. Թադէոսեանի, որ ըսաւ.— «Այսօր մենք եւս — Թէհրանի հայ հասարակութիւնը իր բոլոր խաւերով ու տարբեր հոսանքներով — հաւաքուած ենք միացնելու մեր ձայնը ամբողջ Հայութեան ձայնին ու հրապարակաւ յայտնելու մեր սէրն ու յարգանքը, մեր երախտագիտական անկեղծ զգացումներն ու հիացմունքը մեր ազգային անխոնջ ու վաստակաւոր գրագէտին ու գործիչին։ 40 տարուայ ընթացքում նրա զգայուն քնարը կենդանի արձագանգ է տուել հայ ժողովրդի վշտին ու տառապանքին, նրա հերոսական պայ[քարին]... [ապ]րին՝ ապրելու իրաւունք ... բերելու այս անիրաւ ... հում, ուր ճանաչում, ... տում ու հաշւի են առնում ... այն կոպիտ շահն ու ... ոյժը եւ շատ ... արդարութիւնն ու իրաւ... Բայց, եթէ խորապատկ... լինենք մի վայրկեան այսօր... հանդէսի էութեան մէջ, եթէ ... խատենք ըմբռնել նրա ներ... իմաստը, մենք կը տեսնենք ... իրօք, Ահարոնեանի անձը ... որ դառել է ամբողջ հայութեան ... մեծարանքի ու հիացմունքի ... առարկան, այլ ինքն հայ ... վուրդն է, կամ աւելի ճիշտ ... ժողովրդի ստեղծագործող ... է, նրա անսպառ կորովն ու զ... ժանելի կենսունակութեան հան... ճարն, որ այսօր խանդավառ... ոգեւորել ու միացրել է մեզ ... մենքիս ու բերել հարիւրներով ... այսպիսի հանդիսաւոր համազ... գային տօնակատարութիւններ... Ահարոնեանը սոսկ առիթ է, մի ... երջանիկ արտայայտութիւն ... շօշափելի մարմնացում հայ ժո... ղովրդի հանճարի։ Ճիշտ այնպէս ինչպէս մենք ճանաչում ենք ... բեզակի զօրութիւնը՝ նրա կեն... սատու ճառագայթների մէջ, ինչպէս մենք զգում ենք բնու... թեան վեհութիւնը նրա հազար ... ու մի ահաւոր թէ սքանչելի ե... րեւոյթների մէջ, ինչպէս մենք ըմբռնում ենք նրա գաղտնիք... ները մասնաւոր գիտերի մէջ, ճիշտ այդպէս էլ արտայայտւում ու ճանաչւում են ազգային հա... ւաքականութիւններն։ Անհա... տական տաղանդներն են որ դրսեւորում են իրենցով իրենց ժողովուրդների ստեղծագործական ոգին ու ինքնութիւնը։ Այս տեսակէտից, որքան բազմաթիւ են ու մեծ ազգայինանհատ գոր... ծիչներն, որքան բեղմնաւոր ... արգասաւոր է նրանց ստեղծա... գործական կարողութիւնը — այնքան էլ մեծ է ու գնահատելի նրա ժողովրդի մշակոյթային ու բարոյական արժէքը համաշխարհային քաղաքակիրթ մարդկութեան մէջ։

Այս եւ նման մշակութային յառաջդիմական երեւոյթներն մեր կեանքի մէջ ցայտուն ապացոյցներ են, որ մեր ժողովուրդը իր քաղաքակրթական վերելքի մէջ է եւ ունի զօր իր խօսքն՝ ասելու համայն մարդկութեան»։

Այնուհետեւ ընկերը անցնում է Ահարոնեանի կեանքին ու գործին, եւ վերջացուց ըսելով.— «Նա իր բազմահատոր հեղինակութիւններով, իր բեղմնաւոր գործունէութեամբ կանգնեցրել է մի հոյակապ յուշարձան։ Իսկ քանի մի ժողովուրդ գիտէ մշակութային նուաճումներ անել, գիտէ իր ձգտումների մէջ ... նալ դէպի ազգային ու համամարդկային իդէալական բարձունքները, ապրել սատանայական շնչով, որքան էլ մռայլ լինի նրա ներկան, այնուամենայնիւ նա ունի հաստատուն երաշխիքներ, ու հասնելու է լուսաւոր ապագայի։ Այսօրուայ յոբելեանը ապացոյց է որ գիտենք խրախուսել մեր ազգային մշակութային անդաստանի վրայ աշխատող մշակներին ու այդպիսով նպաստել ու ապահովել մեր ազգի յարատեւ յառաջդիմութիւնը»։

Ահարոնեանի գրական գործունէութեան շուրջ խօսեց ընկեր Ալ. Սենիկ, որ մանրամասն կանգ առաւ նրա ստեղծագործութիւնների վրայ, գտաւ որ նա հայ մարդու ապրումների, զգացմունքների հարազատ արտայայտիչն է եղել, ցոլացնելով իր գրուածքներում Հայի չարքաշ կեանքը, տառապանքն ու վիշտը։ Նրա գրուածքներուն չկայ ոչինչ ոչինչ անբնական, որովհետեւ նա ճշգրտօրէն, բայց գեղեցիկ կերպով պատկերացրել է իր գրուածքներում Հայի դժնդակ կեանքը. եւ Ահարոնեան վիշտը չինը չէ եղել։ Մեր պատմութիւնը եղել է մեծաւ մասամբ տառապանքի պատմութիւն։ Երկար է այդ տառապանքը ... գողների շարքը. Եղիշէից սկսած

Ահարոնեանի հոյակապ դէմքը։ Անոր՝ որ գաղափարի մարմնացումի ճամբին՝ արիւն-արցունքով գրեց ու ապրեց հայութեան զուլումը, անոր՝ որ համոզումները հոգիի մէջ դրոշմած՝ շիտակ ու անշեղ քալեց իր տատասկոտ ճամբան»։

Պ. Հ. Աբրահամեանը խօսեց Ահարոնեանի ոճի մասին։ Բանախօսը ոճի վերլուծում կատարեց Ահարոնեանի ստեղծագործութիւնների մի կտորից եւ նկատեցթէ Ահարոնեանի գեղարուեստական գրուածքների մասին միշտ կարող են լինել տարբեր կարծիքներ, բայց նրա լեզուի, նրա ոճի մասին կարծիքը մէկ է։ Ահարոնեանի լեզուն մեր ներկայ աշխարհաբարի դասական ներկայացուցիչն է, համառօտ, փարթամ, որ ունի մի առանձին հմայք։

«Որպէսնիւթ այդ ոճաբանական ստեղծագործութիւնների, Ահարոնեանը հմտութեամբ օգտւում է գրաբարի բառամթերքի հարուստ շտեմարանից, ընտրելով առանձնապէս գեղարուեստական բառեր ու դարձուածքներ։

Ահարոնեանի ոճը ներդաշնակւում է նրա զգացմունքներին տենչերին եւ իտէալներին։ Իր զգացումներով խիզախ պայքարող եւ զգացումներով ժողովուրդին անձնուէր մի գործիչ, Ահարոնեանը իր ոճի երանգներով զօրեղացնում է իր մտքերը եւ խտացնում զգացմունքները եւ դարձնում նրանց մերթ մտրակող, մերթ յուզիչ, մերթ ըմբոստ, բայց միշտ վարակող, միշտ գրաւիչ, միշտ հմայիչ։ Շնորհիւ իր այս յատկութիւնների Ահարոնեանը իրաւամբ գրաւել է հայկական Պառնասի վրայ առաջնակարգ աթոռներից մէկը եւ անշուշտ նրա փառքը որպէս լուսազօծ ոճագէտ գեղարուեստագէտ՝ անմեռ կը մնայ»։ «Բուռն ծափերի տակ վերջացրեց Պ. Աբրահամեանը իր խօսքը։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնն էին բերել՝ Տիկ. Ա. Ասատրեանը, որը իր առողջ եւ հաճելի ձայնով երգեց Պ. Գալանդարեանի ինքնուրոյն երաժշտական ստեղծագործութիւններից երկու կտոր, խլելով հասարակութիւնից բուռն ծափեր։ Յաջող մեներգեց նաեւ Պ. Արա Տ. Յովհաննիսեանը։

Շնորհալի երաժիշտներ՝ Պ. Դ. Կարապետեան (թաւջութակ) եւ Պ. Ժ. Ժորժ (դաշնամուր) նուագեցին եւրոպական կտորներ։ Մասնաւորաբար յաջող էր Պ. Կարապետեանի նուագը։

Յաջող արտասանեց Ահարոնեանի «Դարբնի երգ»ը՝ Օր. Ե. Յակոբեանը։ Անման էր Օր. Ա. Բարխուդարեանի «Ուխտաւորը»։ Տիկ. Վ. Տէրեան կարդաց Ահարոնեանի «Իմ գրքից» Մասիսի նկարագրութիւնը։

Ծրագրից դուրս խօսք առաւ Պ. Ա. Նազարեանը, գովաբանելով Ահարոնեանի ստեղծագործութիւնը, որ նա «զգացումներ երգելու աստուածային ձիրք ունի, որով հմայում է նաեւ իր ընթերցողներին՝ պատճառելով գեղարուեստական հաճոյք. մենք՝ նրա ընթերցողներս պարտաւոր ենք մեր հերթին յարգանք յայտնելու «Աստուածային հուրով» օժտած այդ մեծ արուեստագէտին ու մեծ Հային։»

Այնուհետեւ յոբելեանական յանձնախմբի առաջարկութեամբ եւ հասարակութեան խանդավառ հաւանութեամբ, որոշւեց հեռագրել յոբելեարին, շնորհաւորելու նրա 40ամեայ գրական-հանրային գործունէութեան յոբելեանը։

ՀՐԱԶԴԱՅ

ԼՈՒՐԵՐ ԿՈՎԿԱՍԷՆ

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

Անհատական նամակէ մը քաղելով կը հաղորդեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Կովկասում կեանքը հանդարտ չէ։

Ղարաբաղ-Զանգեզուրում կռիւներ են տեղի ունենում լեռ ապստամբների եւ կառավարական պաշտօնեաների ու միլիցիոներների միջեւ։

Կառավարութիւնը ամբողջովին տարուած է ապստամբների եւ փախստականների խնդրով։ Սակայն որոշ շրջաններ (օրինակ Թոմաս Դաղի ուղղութեամբ) զգուշանում է զօրք ուղարկել վախենալով որ զօրքը կարող է միանալ ապստամբներին կամ թէ չէ այդ շրջանի (Դեզակի Հարաւ-արեւմ.) գիւղերը կարող են ապստամբել, դորա համար էլ այդ վիճակում քարշ է գալիս։ Բոլոր շրջաններում նոր կոլտնտեսութիւններ առաջ բերելու աշխատանքներ համարեա թէ չի կատարւում։ Գիւղացիների ցոյց տուած վերաբերմունքից, կառավարութիւնը զգուշանում է եւ այլեւս այդ ուղղութեամբ առաջարկներ չի անում։

Մեծ թափով, կուսակցական շրջանակներում, 16րդ համագումարի աշխատանքներն են առաջ տարւում։ Պատասխանատու կոմունիստները այն կարծիքին են, որ յուլիսին նշանակուած համագումարը նորէն պիտի յետաձգեն եւ այդ պատճառաբանում են նրանով, որ իրենց կուսակցութեան մէջ ուժեղ պայքար է առաջ եկել Ստալինի դէմ։ Դորա համար էլ ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ չէկան ոտքի է կանգնած։

Իրաքից հիւսիս եկած մարախը անցել է նաեւ Ղարաբաղ-Զանգեզուր, ցանքերին առանձնապէս վնաս չի պատճառել, բայց նոր դուրս եկող կանաչը փչացնում է։ Վարանդայի (Ղարաբաղ) ցանքերի մի մասը կարկուտը հարիւրին յիսուն փչացրել է։ Հիւսիսային Կովկասում նոյնպէս կռիւներ կան։ Գեներալ Շքուրօվը հանքային ջրերում ապստամբութիւն է առաջ բերել։ Պեատիգորս քաղաքը ապստամբների ձեռքին է։ Դերբենտում կռիւներ կան եւ ամէն օր վիրաւորներ են բերում Բագու։ Նամակը վերջացնում է. «Եթէ այսպէս շարունակուի, մօտ է արշալոյսը...»։

Քիրս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՈԶՂԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ ՋԱՆՔԸ

Նախաձեռնութեամբ խումբ մը երիտասարդներու եւ քաջալերութեամբ Եոզղատի եւ շրջականերու հայրենակիցներուն, Լիոնի մէջ ալ կազմուեցաւ «Եոզղատի եւ Շրջականերու Ընդհ. Հայրենակցական Միութիւնը։ Միութեան նպատակն է սերտ յարաբերութիւն հաստատել հայրենակիցներու միջեւ, ուժ տալ նորահաս երիտասարդներուն դաստիարակութեան եւ մաքառիլ ուլասերման ու ապազգայնացման վտանգներուն դէմ։ Ապրիլ 20ին, գումարուած խորհրդակցական ժողովէ մը վերջ, կազմուեցաւ Միութեան մնայուն վարչութիւնը, հետեւեալ անդամներէն.— Տրդատ Սողոմոնեան՝ ատենապետ, Կարապետ Գալեան՝ ատենադպիր, Հայկազուն Ջէքեան՝ գանձապահ, Բենիամին Պօօեան եւ Տիգրան Ջէքեան՝ խորհրդականներ։

Արդ, Նորակազմ Հայրենակցական Միութիւնս կոչ կ'ուղղէ բոլոր Եոզղատի եւ շրջականերու Հայրենակցական Միութիւններուն, որ յարաբերութիւն պահեն իր հետ, եւ կը բաղձայ որ ընդհանուր պատգամաւորական ժողով մը գումարուի, բոլոր շրջաններու ներկայացուցիչներով, մշակելու աւելի լայն ծրագիր ու կանոնագիր մը եւ գրագելու կեդրոնական վարիչ մարմին մը ընտրութեամբ։

Կը լսենք որ Ցէսինէն՝ Եոզղատի եւ Շրջ. Հայրենակցական Միութիւնը, նախաձեռնարկ եղած է, ընդհ. պատգամաւորական ժողովի գումարման։ Միութիւնս ընդունելով Ցէսինի առաջարկը, կ'ակնկալէ որ միւս շրջաններն ալ օր առաջ կը պատասխանեն եւ կը պարզեն իրենց տեսակէտը։

Միութեանս Թղթակցութեան հասցէն է՝

Drtad Soghomonian, 37 Rue de Sèzc, Lyon, Rhône.

(կնիք)

ԱՓ ՄԸ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ ՍԷՆ-ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 յունիս.— Մարսէյլի Հ. Ց. Դ. Պատանեկան Միութիւնը, իր գոյութեան առաջին օրերէն իսկ մտահոգուած հայրենազուրկ նոր սերունդի դաստիարակութեամբ, եւ ամէն ջանք կը թափէ զայն փրկելու այլասերման վտանգէն, կապելու հայ կեանքին, հայ գրականութեան ու մշակոյթին հետ։ Եւ իր նպատակի իրագործման համար ան հիմնած է գրադարան-ընթերցասրահ մը, որ տակաւին, վեցերորդ տարին չբոլորած՝ ունի 1500է աւելի արժէքաւոր գիրքեր։

Միութիւնը շնորհիւ իր ճիգերուն, շուրջը հաւաքած է բազմաթիւ պատանիներ, որոնք Դաշնակցութեան շունչին տակ, կը դաստիարակուին հայրենասիրական ոգիով, ազգային խոր գիտակցութեամբ։

Բացի քաղաքէն, Մարսէյլի Հ. Ց. Դ. Պատան. Միութիւնը արուարձաններուն մէջ ալ անկազմակերպ պատանիները ի մի բերելու գեղեցիկ գաղափարն յղացած է, եւ ամէն ջանք ի գործ դրած հոն եւս հիմնելու մասնաճիւղեր։

Այսպէս, յունիս 8ին Սէն Լուի մէջ, հիմնեցին իրենց առաջին մասնաճիւղը։ 13 պատանիներ Դաշնակցութեան զինանշանին վըրայ կատարեցին իրենց ուխտը. «Կը խոստանամ հաւատարիմ եւ հլու ծառայել Հ. Ց. Դաշնակցութեան, երբեք չդաւաճանել անոր ծրագիր կանոնագրին, եւ կեանքի գնով պիտի ջանամ իրականացնել ազգին հինաւուրց երազը՝ միացեալ եւ անկախ Հայաստանը»։ Պաշտօնական մկրտութենէ յետոյ, բոլորը միաբերան թնդացուցին «Մշակ-Բանուոր»ը։

Ց. Եամանթօ

ՏԽՈՒՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ճիսր Պէյրութի մօտերը հայկական նոր թաղի մը մէջ, կէս գիշերին քանի մը հոգի գինովցած կը սկսին երգել եւ պոռալ։ Դրացիները անհանգիստ կ'ըլլան եւ կ'ազդարարեն լուռ մնալ եւ քնացողներու հանգիստը չի վրդովել։

Բայց «հերոսներ»ը կը վիրաւորուին այդ ազդարարութենէն եւ աւելի բարձրաձայն պոռալ կը սկսին։ Վերջապէս կռիւ մը ծայր կուտայ եւ լիսունէ աւելի մարդիկ կռուի դաշտ կ'իջնեն։ Կէս գիշերին աղմուկ եւ աղաղակներ օդը կը թնդացնեն եւ վերջապէս ոստիկաններ օգնութեան կը հասնին։ 10 հոգիի չափ արդէն վիրաւորուած էին իրենց զանազան տեղերէն՝ անդուլ տեղացող քարի եւ փայտի հարուածներէն։

Ոստիկաններ դժուարաւ կըրցան բաժնել կռուողները, որոնցմէ 8-10 հոգի ձերբակալուելով ոստիկանատուն տարուեցան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՑԷՍԻՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒՆ

Կապ եւ յարաբերութիւն հաստատելու համար Ցէսինի եւ շրջակայքի մարզ. միութիւններուն միջեւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ցէսինի մասնաճիւղը կազմակերպած է «Բաժակ»ի ախոյեանական (մէկ անգամուան) ընդհանուր ֆութպոլի մրցում։

Թուական նշանակուած է 13 յուլիս 1930, կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին խաղերը տեղի կ'ունենան Ցէսինի մարզադաշտին վրայ։

Մրցման ախոյեան խումբը պիտի ստանայ գեղեցիկ եւ թանկարժէք բաժակ մը, իսկ երկրորդը II շքանշան։

Մասնակցութեան պայմաններ՝

1.— Մասնակցող խումբերը միայն Հայերէ պէտք է բաղկանան։

2.— Իւրաքանչիւր խումբ պարտաւոր է մրցումի թուականէն շաբաթ մը առաջ յանձնախումբիս յայտնել իր խաղացողներու անուանացանկը, որը անփոփոխ պէտք է մնայ։

3.— Իւրաքանչիւր խումբ կրնայ տալ առ առաւելն 14 խաղացողներու անուանացանկ մը։

4.— Իւրաքանչիւր խումբի խմբապետ պարտի ներկայանալ պաշտօնական լիազօրագրով մը, ստանձնելով միաժամանակ այդ օրուան իր խումբին կարգապահական պատասխանատուութիւնը։

5.— Որեւէ անպատեհութեան պարագային, կազմակերպիչ յանձնախումբս բացարձակ իրաւունք ունի խաղէ զրկելու մարզիկ մը եւ նոյնիսկ խումբ մը, եթէ անոնց ընթացքն ու վարմունքը նկատուի հակակարգապահական։

6.— Դատաւոր կամ դատաւորներ, պիտի նշանակուին յանձնախումբիս յարմարագոյն դատած կարող անձերէն, որոնց իրաւունքը եւ լիազօրութիւնը անառարկելի է խաղերու ընթացքին ու տուած վճիռնին վերջնական։

7.— Իւրաքանչիւր խաղարկութիւն պիտի տեւէ 1 ժամ (25 վայրկեան, 5 վայրկեան դադար, 30 վայրկեան)։

Հաւասար մնալու պարագային խաղը պիտի երկարի 20 վայրկեան եւս, իսկ կրկնումի պարագային նկատի պիտի առնուի առաջին նշանակէտը։

8.— Մասնակցող իւրաքանչիւր խումբ իր զրկելիք անուանացանկին հետ, պէտք է նաեւ զրկէ մասնակցութեան սակագին մը իր պիւտճէին ներած չափով։

ԾԱՆՕԹ.— Ամէն թղթակցութեան եւ լիակատար տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝ Mr. Taniélian Mésrob 15 Pierre Fritte. Décines (Isère)։

Կարեւոր.— Երթեւեկի համար, առնել Լիոնէն Place des Cordeliers թիւ 16 թրամվէյը եւ իջնել ուղղակի դաշտ, Arrêt Soie Artificielle:

Յանձնախումբ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ 5 ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

(Երրորդ տարեշրջան)

Փարիզի Ազգատախնամը կը հաղորդէ.—

Ազգատախնամին Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութիւնը յառաջիկայ 11 նոյեմբերին, պիտի վերստին բաժնէ հինգ մրցանակ արժանաւոր Հայուհիներու, որոնք «առանց հանրային աջակցութեան դիմելու, Փարիզի եւ շրջակայից մէջ, իրենց յարատեւ աշխատութեամբ եւ ճակտին սուրբ քրտինքով, նեցո՛ւկ եղան իրենց ընտանեաց, եւ շարունակեցին իրենց Շաւարշանի քոյրերուն հանգոյն, անվհատ, հպարտ ու ազնուական ժպիտով դիմագրաւել ճակատագրի հարուածներուն, ու տարագիր իրենց հայկական տնակը վերաշինեցին, Ֆրանսական հիւրընկալ հողին վրայ։ Առանց դաւանական ու կուսակցական խտրութեան, նկատի պիտի առնուին անոնք, որ գիտցան ամէնէն աւելի տիպար հանդիսանալ անձնազոհութեան։

Հետեւաբար, բոլոր անոնք որ ընտրելիներ ունին, թող բարեհաճին մինչեւ 15 հոկտեմբեր, նամակով ներկայացնել զանոնք Ազգատախնամի ատենադպիրին հետեւեալ հասցէով. Mr. le Dr. Allahverdy Fils, 27 Rue des Sablons, Paris (16.)

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Բերանացի յանձնարարութիւններ չեն ընդունուիր։ Միայն գրաւոր առաջարկները նկատի առնուելով քննութեան պիտի ենթարկուին։

Ազգ. Օժ. Հայ Օրիորդաց Միութիւն

Պ. ՄԱՆՏԷԼՇԹԱՄԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Միջազգային իրաւաբանութեան մեծ վարպետ եւ հայ դատի բարեկամներէն Պ. Մանտէլշթամ, դասախօսութիւն մը կուտայ վաղը, հինգշաբթի ժամը 6ին, Institut des Hautes Etudes Internationalesի մէջ (12 Place du Panthéon)։ Դասախօսութեան նիւթն է «Մարդուն միջազգային իրաւունքները, Նիւ-Եորքի յայտարարութիւնը եւ Հայերը»։

Նկատի ունենալով դասախօսին հմտութիւնը եւ Հայոց հանդէպ բարեացակամութիւնը, ջերմօրէն կը յանձնարարենք մեր հայրենակիցներուն, ներկայ գտնուիլ այս դասախօսութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Մենք պատրաստ ենք նրա հրամանին։ Բայց որպէս սահմանապահ զօրք՝ պէտք է արթուն եւ պատրաստ լինենք։ Մենք ճանաչում ենք մեր թըշնամուն, նա օրէնք ու սրբութիւն չունի, դեռ պատերազմ չյայտարարուած՝ նա կարող է յարձակուել մեր վրայ. եւ կատարուած իրողութեան առջեւ կանգնեցնել մեր կառավարութիւնը։ Վա՜յ, եթէ անզգուշութեամբ առաջին ճեղքուածքը տանք, այնուհետեւ դիմագրաւել անկարելի կը լինի։

Հայ ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը ձեզ է վստահել հայրենիքի բանալին. դուք էք, որ չպիտի բանաք դռները թշնամու առջեւ, դուք էք, որ պիտի կտրէք թեւերը վիշապի։ Գիտեմ, ձեր մտքում առում էք հիմա. «Մենք քիչ ենք. իսկ թշնամին անթիւ...» իրաւունք ունէք։ Բայց մէկը, երբ գիտակցէ, որ իր թերացումով հայրենիքն է խորտակւում. նա իր մէկ մարմնի մէջ հարիւր ոգի կ'ոգեկոչէ և մէկ անձով հարիւրի դէմ կը մարտնչէ։

Մեր պատմութիւնը պատմութիւնն է մէկերի,որ բազումների հետ է պայքարել, մեր պատմութիւնը պատմութիւնն է հերոսների, որ թշնամու հիացմունքին եւ յարգանքին են արժանացել։ Մենք վանանդում ենք, այն երկրում, որ վերջինն եղաւ թաթարների արշաւանքներին դիմադրող։

Այստեղ է կռուել իշխան Թաթուլը, որի բազկի զարկը թշնամու բերնում հէքեաթ է դարձել։ Հայ իշխանը անհաւասար կռւում, մարտի դաշտ նետուած՝ մի զարկ է իջեցնում թաթարների գահաժառանգին։ Ու ինքն, աւա՛ղ, լքուած ընկերներէն՝ գերի է ընկնում։

Հրամանատարի առջեւն է, թեւերը շղթայուած։

— Բաջի համբաւը քեզ արժանացրեց իմ տեսութեան։ Եթէ ապրի գահաժառանգը՝ կեանքդ պիտի նուիրեմ քեզ։

Թաթուլը շարժում է իր շղթայակիր ձեռը եւ առում.

— Եթէ իմն է զարկը՝ չի ապրի գահաժառանգը։ Հենց հիմա կարող էք խլել կեանքս, որ հարկաւոր էր ինձ հայրենիքիս պաշտպանութեան համար։ Պարտուած հայրենիքում շղթայուած, թէ մեռած, մէկ է ինձ համար»։

Գահաժառանգը մեռաւ. իշխան Թաթուլի աջ բազուկը կտրեց եւ իբրեւ մխիթարութիւն սգակիր գահակալին ուղարկեց։

Ու բազուկը ներկայացնող զօրականը՝ վշտահար հօր առջեւ՝ կրկնեց հրամանատարի պատուէրը «Մխիթարւիր, ով Աստուածայինդ, քաւակդ վատ բազուկէ չէ ընկած»։

Մեր բազկին է յանձնած թաթուլների երկրի պաշտպանութիւնը, թող մենք լինենք արժանաւոր յաջորդներ։ Ցիշենք նրա բազկի զարկը, զարնենք այնպէս, որ մէկ զարկով թշնամին մեռնի, ու եթէ պարտւենք, մեր բազկի զարկը դարերով յիշուի։

— Կեցցէ՛ մեր պապերի յիշատակը. կեցցէ՛ Հայաստանի Հանրապետութիւնը։ Մինչեւ արեան վերջին կաթիլ պատրաստ ենք կռուել հայրենիքի պաշտպանութեան եւ ազատութեան համար։ Կանչեց զօրքը միաբերան։

— Հէնց այս վայրկեանին զէնքի՛, հետիոտն ու այրուձի, թնդանօթաձիգ ու ամրաշէն, Ղարաղարդանի դիրքերը պիտի զօրացնենք։

Վաշտ առ վաշտ շրջւեցին դէպի զօրանոցները զէնք վերցնելու համար ու յանկարծ հաւաքաւոր կրծքերէ միասնաբար դուրս թռաւ.

—« Կուեցէք, տղերք, կուեցէք քաջ քաջ» ռազմի երգը։

***

Պատերազմ սկսած է. յարձակողը թուրքն է։ Տղեքը կռւում են. կռւում են քաջաբար։ Թշնամուն առաջին գրոհը յետ է շպրտուած. տրամադրութիւնը բարձր է։ Ամբողջ երկիրն է ոտի վրայ։ Քաղաքներում հայ աղջկները շրջում են հիմնարկութենէ հիմնարկութիւն, երիտասարդ պաշտօնեաներին, որ կարող են զէնք վերցնել, բայց մնում են քաղաքներում, նախատելով դէպի ճակատ են մղում. զէնքի՛, զէնքի՛, կեանքի ու մահւան պայքար է մղւում։

Թիֆլիզէն կամաւորներ են գալիս, ուսանողներ, աշակերտներ... ընդունւած են նրանք ու ճամբւում ճակատ։ Ո՞ր հայրենասէրն այդ ժամանակ կարող էր մտածել մատնութեան, դաւաճանութեան մասին։ Միթէ՞ պարզ չէր ամէն հայի, թէ պարտութիւնը մահ է նշանակում, մահ ոչ միայն անկախութեան, այլ եւ ազգի ֆիզիքական գոյութեան. ի՞նչ կուսակցութիւն, ի՞նչ տեսակէտ, երբ ազգի գոյութիւնն է հարւածւում։ Ու զօրք ու ժողովուրդ հաւատում են դիմադրութեան, հաւատում են յաղթանակի։

«Կուեցէք տղերք, կուեցէք քաջ քաջ...» Երգում են թիկունքում, երգում են դիրքերում։

Ու յանկարծ կարկտի պէս տեղացող կարմիր թռուցիկներ տպագիր ու ձեռագիր՝ կռւող բանակին հաշիշ է խնկում։

— «Ընկերներ..»

Ով հայրենասէր է, չպիտի կռւի, հայ բոլշեւիկները գաշինք են կնքել թուրքերի հետ։ Եթէ Կարսն առանց դիմադրութեան յանձնւի՝ նրանք աւելի յառաջ չպիտի շարժւեն. ազգաբնակութիւնն իր տեղում պիտի մնայ։ Ու երբ պարտւած «Դաշնակ» կառավարութեանը խորհրդային կառավարութիւնն յաջորդէ, որ անխուսափելի է, Կարսը յետ պիտի առնի, հակառակ դէպքում, եթէ թուրքը Կարսի գրաւման համար արիւն թափէ՝ իր իրաւունքի տէր պիտի կանգնի եւ յաղթական յառաջ շարժւելով՝ Հայաստանում քար քարի վրայ չպիտի թողնէ։

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

Տագնապ՝ ամերիկեան սակարանին մէջ

Ամերիկեան խորհրդարանը 155ի դէմ 222 ձայնով քուէարկեց մաքսատուրքի նոր օրէնքը, որ Ամերիկայի մաքսային քաղաքականութեան մէջ կը բանայ նոր գլուխ մը եւ ամերիկեան ճարտարարուեստին կուտայ պաշտպանութեան միջոցներ, ընդդէմ արտաքին արտադրութեան։

Նախագահ Հուվըր կը պատրաստուի զայն ստորագրելու, որմէ անմիջապէս յետոյ, նոր օրէնքը գործադրութեան պիտի դրուի։ Արդէն, Միացեալ-Նահանգներու մաքսային 48 բաժանումները ստացան հեռագրական հրահանգներ, իսկ ներածող տուները կը փութան ապահովել հսկայ մթերքներ, օգտուելու համար տուրքի նախորդ սակէն։ Միայն մէկ օրուան մէջ, Նիւ-Եորք գանձեց 11 միլիոն տոլարի մաքսային տուրք, մինչ սովորական օրերու գանձումը չէր անցներ մէկ միլիոնը։

Սակայն, դեռ հազիւ քուէարկուած, նոր օրէնքը կը թուի յուսախաբ բրած ըլլալ շատերը, մինչդեռ անոր մէջ կը տեսնէին գործատուութեան դէմդարման մը։

Սակարանային շրջանակները սակայն, չէին բաժներ այս տեսակէտը եւ կ'երեւի իրաւունք ալ ունէին։ Երէկ Ամերիկեան Սակարանը զգալի տագնապ մը անցուց։ Կարեւոր արժեթուղթեր 3էն 20 կէտի անկում կրեցին, ամէնէն մեծը այս տարուան ընթացքին։ Վաճառումները այնքան շատ էին որ գիներու յայտարարումը կ'ուշանար եւ կը կատարուէր փոխանցումէն 50 վայրկեան յետոյ։

Արժեթուղթերու այս վաճառումը կը վերագրուի մաքսային նոր օրէնքին շուրջ ստեղծուած աննպաստ կարծիքին, եւ առեւտրական անկայուն վիճակին։

Ֆինլանտա կը շարժի

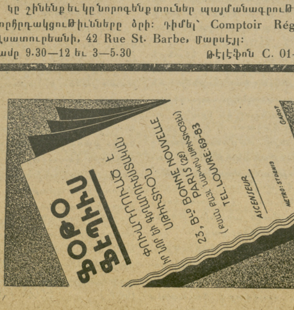
Ֆինլանտայի մայրաքաղաքէն՝ Հէլսինկֆորսէն առնուած լուրերու համաձայն, հակաբոլշեւիկ շարժումը որ վերջերս երեւան եկած էր երկրին զանազան քաղաքներուն մէջ, սաստկացած է այս օրերս։ Դէպքերը արագօրէն կը յեղաշրջուին եւ կը ձգտին պահպանողական վարչաձեւի մը հաստատման։

Զօր. Մանէրհայմ զօրակոչ հրահանգեց Նախկին Պատերազմիկներու Ընկերութեան, որուն Նախագահն է։ Յետոյ, ստիպեց կառավարութիւնը որ Հէլսինկֆորսի եւ զանազան քաղաքներու մէջ, խափանէ համայնավար թերթերը։

Ֆինլանտայի երկրագործ. ընկերակցութիւններէն ամէնէնկարեւորը՝ Ագարակապաններու Միութիւնը միացած է Նախկին Պատերազմիկներուն, որուն կոչին պատասխանելով, հազարաւոր գիւղացիներ կ'ուղղուին դէպի քաղաքներ ու զանոնք կը գրաւեն։

Ուլէպօրկի մէջ, 4000 գիւղացիներ փորձեցին յարձակիլ համայնավար թերթի մը կեդրոնատեղիին վրայ ու զայն գրաւել։ Բայց ցրուեցան առանց վնասելու, երբ լսեցին կառավարութեան որոշումը համայնավար թերթերու մասին։ Վազի եւ Քուօբիոյի մէջ ծանր միջադէպեր պատահած են։ Երկրին մէջ կացութիւնը չափազանց լուրջ է եւ կը սպասուի պետական հարուածի մը ու պահպանողական-գիւղացիական կառավարութեան մը հաստատման։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ։

ՍԷՆ ԼՈՒ եւ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).—Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սէն Լուի Ակումբին մէջ։ կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ։

ՊՈՒՎԱՐ OSSO եւ ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (միասին).— Այս կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին՝ կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Սալնոյ Ջորի Հայր. Միութեան կողմէ ի Նպաստ Սալնոյ Ջորի կարօտեալներուն, Այս կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին 84 Րիւ Շափ, Սալոն Շափի մէջ։ Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
կը ներկայացուի ՍԵՐՈԲ ՓԱՇԱ
տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սթանոզի Հայր. Միութեան կողմէ 3 յուլիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Haroldի սրահներուն մէջ, 3 Rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses: գեղարուեստական բաժին։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ ներկայանալ անդամատետրով։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ կը խօսի ընկ. Ս. Ազարեան։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ խումբերու ընդհ. ներկայացուցչական ժողովը կը գումարուի այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամներն ու ազգամուհիները փորձի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ (Նէվ Շէհիրցի) Տիկ. Պալիկեանէ եւ կամ իր զաւակներէն, որոնք Մարսէյլէն նոր եկած են Փարիզ եւ կը բնակին Պէլվիլի կողմը, հաճին այցելել Պ. Եարճանեանի գրասենեակը, 5 Rue du Cardinal Mercier,

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Տիկին Վառնաճեան 20, Մ. Զօրպաճեան, Յ. Սանտալեան, Կ. Սարըգըլեան, Ս. Միլտոնեան, Ս. Ներսէսեան, Օժտունի, Մարիամ Մինասեան 10ական, Պետրոսեան եղբայրք, Պ. Պարակեան 20ական, Թ. Փափազեան, Կ. Գազէրեան, Յ. Մետաքսեան, Ե. Սերոբեան, Բ. Ցէրզիեան, Գ. Ջուգուրեան, Ծ. Պառուշեան, Լ. Մակարեան, Գասպարեան, Ա. Կարապետեան, Ա. Սանտալեան, Մ. Պէրպէրեան, Ս. Հիւրմիւզեան, Ն. Մկրտիչեան 5ական, Ա. Ջաթալեան 2, Մ. Օհաննէսեան 4, Սէֆէրեան 6, Յ. Փանոսեան 4, Ն Սրապեան 3, Տ. Թէրզիեան 10 ֆրանք։ Գումար 229 ֆրանք։

(Շար.)

ԵՐԵԿՈՅԹ

Խարբերդի Հայր. Միութեան գեղարուեստական երեկոյթը 28 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ կը ցուցադրուի «Նափոլէոն»ի շարժանկարը։ կը հրաւիրուին հայրենակիցներն ու համակիրները։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր Հայր. Միութեանց վարչութիւններէն որ տպարան Եփրատի կողմէ նախապէս իրենց ղրկուած «բաց նամակ»ներու եւ անոր կից հարցարաններու պատասխանները հաճին մեզ փութացնել մինչեւ Յունիսի վերջը։ Տպ. «Եփրատ» Հ. Թադէոսեանի, 34 Rue Villeroy, Lyon.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քըրքաղաճցի Յովհաննէս Աբէրեան որ Հայաստանի մէջ Դրօի հեծելազօրքի գունդին մէջ սպայ էր, իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Ջարութիւն Կրլլօեան, Գատի գիւղի (Պոլիս) նախկին ոբբերէն։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ կամ շրջականները։ Իմացնել՝ Կարապետ Մկրտիչեանի 1 Ave. des Vergers, Bourg-la-Reine. Seine, France.

— Վանեցի Միքայէլ Վարդանեան Մարտիրոսեան կը փնտռէ Յովհաննէս Քիւրքճեան (Վան, Այգեստան)։ Իմացնել՝ Միքայէլի, քաֆէ «Բիրժա», Թաւրիզ։

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Ջօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Ջօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իսպիրեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Սեբաստիոյ Ղարւա գիւղէն օր. Էլմաս Պարոնեան, հօր անուն՝ Խաչատուր, մօր անուն՝ Նարօ կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մինաս Մարկոսեան (Սեբաստիոյ Եէնիճէ գիւղացի), որ 1920 - 1924 կը գտնուէր New-York City, Ամերիկա եւ կը թղթակցէր իր մօր հետ, իմացնել Elmas Baronianի, c/o Katri Frères, Beyrouth, (G. Liban).

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
19
ՅՈՒՆԻՍ
1930
19 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1292 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՏԱՐԵՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

Սալմաստի երկրաշարժի հետեւանքով 2500 Հայեր ալ ապիտանար դարձան։ Հեռագիրներն ու թղթակցութիւնները մանրամասն նկարագրութիւնը տուին տեղի ունեցող աղէտին և օգնութեան կոչեր եղան արտասահմանի հայութեան։

Հայ ժամուլը Ամերիկայէն մինչեւ Եգիպտոս անմիջական օգնութեան անհրաժեշտութիւնը շեշտեց, փրկելու համար բուռ մը Հայեր, որոնք բնութեան անողոք հարուածէն, անտուն ու անմունդ նետուած են բաց դաշտերուն մէջ։

Նկատի առնելով այն մեծ հեռաւորութիւնը, որ Ատրպատականի շրջանը կը բաժնէ հայկական հոծ գաղութներէն, և տրուած ըլլալով որ հայկական բնաւորութեան մէջ շատ շեշտուած է «աչքէ հեռու, սրտէ հեռու» ճշմարտութիւնը, մենք անհրաժեշտ կը գտնենք կրկնակի անդրադառնալ այս խնդրին, մղելու համար հեռուներն իրկած ապահով գաղութները, որ անտարբեր ցաւակցողի դերէն դուրս գան և կարելին ընեն, մէկ օրուան ընթացքին թշուառութեան մատնուած Սալմաստի գիւղացիութիւնը փրկելու համար։

Գոնէ բնութեան անողոք հարուածներու հանդէպ հաւաքական կամք մը յայտնաբերենք։ Ազգային հաւաքականութեան պահպանման ամէնէն տարրական գործը նախ անոր ֆիզիքական գոյութեան պահպանման ամէնէն տարրական խնդիրն է։ Ու այս պարագային, Սալմաստի շրջանի 2500 Հայերու ֆիզիքական փրկութիւնն է, որ անմիջապէս մեր մտահոգութեան կը ներկայանայ։ Վիճաբանութեան, տատանումներու և մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններու պէտք չկայ, անմիջական քայլ մը առնելու համար։ Փա՛ռք Աստուծոյ, տակաւին հոն հասած չենք, որ բնական աղէտներու պատճառներն ալ մեր ներքին կեանքին մէջ փնտռենք։

Միւս կողմէ, օգնութեան կազմակերպական գործն ալ ըստ ամենայնի վստահելի ձեռքերու մէջ է։ Ատրպատականի Առաջնորդարանը և ազգային իշխանութիւնները, ենթակայ ե... ներով կազմակերպուած են, որոնց գործը չէ վստահիլ ազգային որ եւ է պատասխանատու յանձնարարութիւն։

Տեղին վրայ ազգային այդ հաստատութիւններն արդէն գործի ձեռնարկած են։ Պարսկական կառավարութիւնը իր երկրին մէջ պատահած մեծ աղէտը դարմանելու ճիգեր կը թափէ։ Կարիքն այնքան մեծ է, որ կարելի չէ սպասել պարսկական կառավարութենէն առանձին ուշադրութիւն մը հայ բեկորներուն համար։ Այդ իսկ պատճառով, հայ ժողովուրդին կը մնայ հիմնական օգնութեամբ մը վերականգնել քայքայուած շրջանը։

Անցած 15 տարիները հարուստ են գաղթականական օգնութեան փորձերով։ Այդ փորձերն ու փորձառութիւնները մեզի շատ բան սորվեցուցին, եթէ գիտնանք օգտուիլ այդ անցեալէն։ Գործի անկանոն կազմակերպումը, օգնութեան ուշացումները, ողորմութեան ձեւին տակ կատարուած նպաստումները, շատ յաճախ, աղէտը բարդացուցած են, աղիտահարները աւելի թշուառութեան մատնած և հայ ժողովուրդի գլխին սանձած են տասնեակ տարիներու «Աղքատախնամ»ի գործեր։

Սալմաստի աղէտեալներու հանդէպ այս ճանապարհը պէտք չէ որդեգրել։ Հայ ժողովուրդը քամուած է «նպաստընկալներ»ու և «աղքատախնամ»ի մշտատեւ խնդիրներով։

Սալմաստի հայութիւնը պէտք ունի անմիջական ու միանուագ օգնութեան, նորէն գիւղեր կանգնելու՝ իր դարաւոր ծննդավայրին մէջ։ Պէտք ունի անմիջական ապաքինման՝ իր արտն ու ափը վարելու համար։ Պէտք ունի իր հայրենակիցներու նիւթական նպաստին, որպէսզի ինքնաբաւ դառնայ և վաղն ալ իր օժանդակութիւնը բերէ ազգային ձեռնարկներուն, ինչպէս որ ըրած է անցեալի մէջ։

Ու կայ ուրիշ բարեբախտութիւն մըն ալ, երբ աչքի առջեւ կ'ունենանք մեր շարք մը շարժական գաղութները, ուր մենք բարեհաճութեամբ ընդունուած «հիւրեր» ենք, ուր հող չունինք, գիւղի և տունի տէր դառնալու համար, ուր շրջապատի նախանձին ու հալածանքին ենթակայ ենք։ Մինչդեռ Սալմաստի շրջանը դարաւոր ծննդավայրն է այն հայութեան, որ այսօր իր սեփական դաշտերուն վրայ կը մնայ անպատըսպար։ Պարսկական կառավարութիւնը բազմաթիւ առիթներով ապացոյցներ տուած է իր բարեկամութեան հանդէպ՝ հայ ժողովուրդին. իսկ մասնաւորապէս՝ Պարսկահայութեան, որ Պարսկաստանի քաղաքացի է, շինարար ձեռք մը եղած է այդ երկրին եւ որ եւ է քաղաքական կնճիռ չկայ խանգարելու պարսիկ եւ հայ սերտ բարեկամութիւնը։

Այս նպաստաւոր պայմաններուն մէջ, եթէ արտասահմանի հայութիւնը իր հանրային հաստատութիւններով եւ ժողովրդական ինքնաբուխ օժանդակութեամբ օգնութեան ձեռք կարկառէ Սալմաստի հայութեան, շատ կարճ ժամանակի ընթացքին, մենք կ'ունենանք վերաշինուած շրջան մը, ֆիզիքապէս ապահով, ու բարոյապէս առողջ։

Բնութեան անողոք հարուածին դէմ, դիմենք արագ ու գիտակից օգնութեան։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՐ ՉԵՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (3 յունիս).

— «Հայերը այս երկրին մէջ հիւր չեն։ Անոնցմէ խոշոր զանգուածներ, պատմութեան մէջ, ինչպէս նաեւ պատերազմէն առաջ, կ'ապրէին Անտիոքի, Սուէտիոյ, Ալէքսանտրէթի, Հալէպի, Դամասկոսի եւ Լիբանանի մէջ։ Աւելի քան 50,000 էր անոնց թիւը, որոնք անշարժ մնացած են իրենց տեղերու վրայ եւ այն նեղ օրերուն հովանաւորուած ազնիւ արաբ ժողովուրդէն։ Եւ նոյն իսկ պատերազմէն առաջ, Հալէպի հայութիւնը առանձին երեսփոխան մը ունէր օսմանեան խորհրդարանին մէջ, (Յար. Պօշկէզէնեան)։

Դարերէ ի վեր ունինք Սուէտիոյ հայութիւնը, Զմմառի կաթողիկոսարան-վանքը եւ առեւտրական գործունէութիւն մը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Նոյն իսկ հպարտութեամբ կը յայտաբարենք որ Լիբանանի ամենամեծ գրագէտներէն Շէյխ Իսագ, հայրը երեսփոխան Պ. Ապտալլա Իսագի, հայ մըն էր։

Ուրեմն այժմեան հայ ազգաբնակչութեան գրեթէ կէսը այս երկիրներու հին բնակիչներն են։ ... պգքին, գրաադարին եւ մանաւանդ Ֆրանքլէն-Պույեօնի աւատաձեւն գիջումներէն վերջ, Հայերը դրացի Թրքական նահանգներէն անցան աւելի ապահով համարուող այն նահանգները, որոնք 1918ին միայն ստացան իրենց անկախութիւնը եւ անկէ առաջ նոյնպէս Թրքական վիլայէթներ էին իրենց բարբարոսական ռէժիմով եւ ջարդերու քաղաքականութեամբ։

Անցեր է ահա՛ 9-15 տարի այն օրէն, երբ հալածական Հայերը եկան այս հիւրընկալ երկիրը, ուր իրենց ազգակիցներէն խոշոր զանգուածներ արդէն բնիկներ էին։ Իրենցմէ շատերը քաղաքացիութիւնը ընդունեցին եւ հիներու հետ կազմեցին երկրի բնիկ եւ հարազատ ազգաբնակչութեան բաղկացուցիչ տարրերը։ Ինչպէ՞ս կրնանք հիւր նկատել տարր մը որուն մեծագոյն մասը տարիներէ ի վեր երկրի քաղաքացի է, օգտուելով իր իրաւունքներէն եւ պարտականութիւններէն հաւասարապէս, եւ որուն ապացոյցը Սուրիոյ սահմանադիր ժողովի երեք աթոռները եւ Լիբանանի ընտրութիւններուն մէջ եղած մասնակցութիւնն էր եւ աթոռները... եթէ կողմնակի նկատումներով չզրկէին մեզ։

Այս տարրը մակաբոյծ չէ որ միայն կը սպառէ. այս տարրը արտադրող է, երկրագործ ու արհեստաւոր, որոնց խիստ պէտք ունի երկրի նախնական տնտեսութիւնը եւ մանաւանդ խոպան մնացած հիւլթի երկիրը։ Այն «մրցում»ը, ինչ որ երկիւղով եւ խռովքով կը նկատուի, սեւ աշխատանքի եւ բանուորական մարզերուն մէջ, ժամանակաւոր է։ Այս երկրի ապագան, ըստ մեզ, երկրագործութիւն, ան ալ culture speciale կոչուած բարձր երկրագործութիւնն է (բամպակի, ծխախոտի, մետաքսի, եւայլն մշակութեան)։ Իսկ ասոնց մէջ Հայերէ աւելի ջանասէր, հասկցող եւ խաղաղ տարր չէք գտներ որ ձեզ հետ եղբայրօրէն աշխատէր»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութիւնը

Վարչապետ Պ. Թարտիէօի նախագահութեամբ, Ներքին նախարարութեան պաշտօնատան մէջ, կարեւոր խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ երէկ, ազգային պաշտպանութեան եւ սահմաններու կազմակերպութեան մասին։

Այս խորհրդակցութիւնը կուգայ մտահոգութիւնը փարատել Խորհրդարանի Ելմտական Յանձնախումբի կարգ մը անդամներուն, որոնք դէմ կը կանգնին արտադրութեան գործիքները արդիացնելու կառավարութեան ծրագրին, առարկելով թէ՝ այդ նպատակին յատկացուած վարկերուն հետեւանքով, պիտի տուժէ ազգ. պաշտպանութեան գործը։

Միւս կողմէ, Խորհրդարանի Ազգ. Պաշտպանութեան Յանձնախումբը, որ պաշտօն ունի տեղին վրայ քննելու պատերազմական նիւթեղէնները ու զինուորական սպառազինութիւններէն, ինչպէս նաեւ հսկելու՝ Ազգ. Պաշտպանութեան յատկացուած վարկերու գործածութեան վրայ, իր վերջին նիստին, լսեց պատերազմական, ծովային և օդային նախարարներու զեկոյցները։

Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը Խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ մէկ միլիառ յաւելուածական վարկի պահանջ մը, յատկացուելու համար ծովային, ցամաքային և օդային պաշտպանութեան պէտքերուն։

Գլխատում Պաղեստինի մէջ

Հակառակ արաբ թերթերու կողմէ Պաղեստինի Բրիտանական Մարզպանին եւ Անգլիոյ Թագաւորին կատարուած դիմումներուն, երէկ Աքեայի մէջ, կախաղան բարձրացան երեք Արաբներ, որոնք անցեալ օգոստոսին, Պաղեստինի խռովութիւններու ընթացքին, Հրեաներ սպաններ էին։

Անմիջապէս որ գլխատման լուրը տարածուեցաւ, բազմաթիւ Արաբներ, մահիկ ... [illegible] ... բեր բողոքի ցոյց, դադրեցուցին ամէն աշխատանք։ Արաբական թերթերը, գլխատման օրը լոյս տեսան սեւ երիզներով՝ ի նշան սուգի։

Դամասկոսի դրան առջեւ, հակասեմական մեծ ցոյց մը տեղի ունեցաւ, իսկ Աքեայի մէջ, արաբ բանտարկեալները բողոքի ծոմ յայտարարեցին։

Ոստիկանութիւնը հրաման ստացած է պատրաստ գտնուելու ամէն պատահականութեան հանդէպ։

*** Եաֆայէն քաշուած հեռագիր մը կ'իմացնէ թէ ոստիկանութեան փոխ-պետ անգլիացի հարիւրապետ Սքոթ, դաշունահար եղաւ արաբի մը կողմէ, երբ իր մարդոց կ'օգնէր ցրուելու ցուցարարները։

Եէն-Պէյի յեղափոխականները ալ

Տասներեք հնդկաչին յեղափոխականներ, որոնք Եէն-Պէյի վերջին խռովութիւններուն մէջ ամբաստանուած էին իբր ղեկավար եւ մահուան դատապարտուած՝ ոճրագատ ատեանին կողմէ, կախաղան բարձրացան երէկ, Եէն-Պէյի մէջ, քաղաքին մէկ հրապարակին վրայ։ Մին անոնցմէ՝ Թայի Հօփ տեսաբանն ու հիմնադիր է եղած Հնդկաչինի ազգայնական կուսակցութեան. կրթութիւնը ստացեր էր ֆրանսական հաստատութիւններու մէջ։ Գլխատուածներուն մէջ կան բժիշկներ և ուսանող մը։

Բաննվեց ուրիշ մահապարտներ արժանացան նախագահական ներման ու պիտի փոխադրուին Փուլօ-Քոնտոռի թիարանը։

Սայկօնի մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 7 անձեր, որոնք յայտարարութիւններ կը ցրուէին, հրաւիրելով ժողովուրդը որ ըմբոստանայ ֆրանսական կայսերապաշտութեան դէմ։

Եգիպտոսի դահլիճը հրաժարած

Վարչապետ Նահաս փաշա դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Ֆուատ Թագաւորին, որ դեռ չէ ընդունած։ Իսկ Խորհրդարանը իր նստաշրջանի փակումէն առաջ, վստահութեան քուէ տուաւ դահլիճին։

Այս հրաժարումով, աւելի սահմանադրական քան թէ նախարարական տագնապ մըն է որ կը ծագի Եգիպտոսի մէջ։ Նահաս փաշա, որ կը վայելէ Խորհրդարանի բացարձակ մեծամասնութեան վստահութիւնը, կը քաշուի այն պատճառով որ Թագաւորը կը մերժէ ընդունիլ ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան մէկ օրինագիծը, Սահմանադրութեան վերաբերեալ։

Ֆինլանտայի կացութիւնը

Երկրին խռովայոյզ վիճակին պատճառով, հանրապետութեան նախագահը ընդհատեց իր արձակուրդը եւ վերադարձաւ Հելսինկֆորս։ Ագարակապաններու Ընկերակցութենէն պատգամաւորութիւն մը ներկայացաւ նախագահին, հրաւիրելու զայն որ խիստ միջոցներու դիմէ ընդդէմ համայնավարութեան։

Կառավարութիւնը որոշեց բացառիկ նիստի հրաւիրել Խորհրդարանը, որուն մտադիր է ներկայացնել հանրապետու-

(Լուրերու շարունակութիւնը նարդա Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)
ՑԱՆԿ 17

Ռուբէն Տէր Մինասեան	250
Գառնիկ Յովհաննէսեան	150
Արամ Տէր Արսէնեան	150
Արամ Սէֆէրեան	150
Սիսակ Սիսլեան	150
Գումար	850
Նախորդ գումար	17,250
Ընդհ. գումար	18,100

ԱՆԳԼ. ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ վարչապետը բացումը կատարեց խորհրդաժողովի մը, որ պիտի ուսումնասիրէ անգործութեան դէմ պայքարի միջոցները։ Բացի նախարարներէն, ժողովին կը մասնակցին Լոնտոնի, Անգլիոյ կարեւոր կեդրոններու եւ Սկովտիոյ թաղապետական ներկայացուցիչները։

Իր բացման ճառին մէջ, վարչապետը ներկայի պայմանները կը նմանցնէ Նափոլէոնի պատերազմներուն յաջորդող պայմաններուն, եւ պէտքը կը շեշտէ կառավարութեան ու տեղական գործակցութեան։

ՓՈԹՈՐԻԿԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մէկ շաբաթէ ի վեր տիրող փոթորիկը տարածուած է ամբողջ Ֆրանսայի վրայ։ Պարբեբաբար կ'անձրեւէ առատօրէն, կարկուտով խառն։ Հսկայ հեղեղներ, զանազան վայրերու մէջ, մեծ վնասներ կը պատճառեն ո՛չ միայն հունձքերուն ու ցանքերուն, այլ նաեւ քաղաքներուն եւ գիւղերուն։

Փարիզ հանդարտ է մէկ քանի օրէ ի վեր, թէեւ օդը խաւար, երկինքը միշտ ամպոտ եւ սպառնալի։ Հօթ-Լուառի նահանգը ենթարկուած է կատաղեալ աղէտի։ Օզոնի մէջ, կայծակը հրդեհեց 10 տուներ, իսկ հեղեղը տարաւ 4 բնակարաններ։ Լը Կուտա գետակը յորդեցաւ եւ իր ճամբուն վրայ աւերեց ինչ որ կար։ Բնակիչները ստիպուեցան տանիք ապաստանիլ։ Բազմաթիւ խեղդուած անձեր եւ անասուններ կան։ Պուրպօնէի մէջ, հեղեղը քշեց կամուրջները։

Հաղպրուքի գլխաւոր թաղերը, Արրասը ամբողջ, Տիժոնի շրջակայ վայրերը ողողուած են։ Վալանս-Կրընոպլը ճամբան կտրուած է կայուն ջուրերուն պատճառով։ Փարիզ Նիմ երկաթուղին խափանուած է հաւաքուած ցեխակոյտէն։

Օդերեւութաբաններ կը նախատեսեն թէ փոթորիկը պիտի շարունակէ Ֆրանսայի կարգ մը կէտերուն վրայ։

30 ՄԻԼԻՈՆԻ ԿՈՂՈՊՈՒՏ

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Փարնաքի քաղաքապետը՝ Ժոզէֆ Փուլէ, որ Թուլուզի մէջ, իր հաշւոյն հաստատած էր ինքնաշարժերու եւ հողագործական վտանգներու դէմ ապահովագրական ընկերութիւն մը։

Շատ չանցած, Փուլէ բազմաթիւ յաճախորդներ շահեցաւ եւ իր դրամագլուխին վրայ բարդեց 20 միլիոնի գումար մը։ Սակայն, խարդախ գործառնութեանց հետեւանքով, անկարող եղաւ իր պարտքերը վճարելու։ Կ'ըսուի թէ 30 միլիոն քաշած է հրապարակէն։

Փուլէի սնտուկէն գտնուեցաւ 7000 ֆր.ի գումար մը միայն։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐԵԿ ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան ժամանակ գրում է Ստալին — մենք կարողացանք ծառի խոշոր ճիւղերը կտրել: Դա խոշոր բուրժուազիան էր, սակայն աւելացնում է Ստալինը — այդ ճիւղերից դուրս են եկել նոր դալար ճիւղեր, որոնք լինելով ճկուն յարմարւում են պրոլետարիատի այս կամ այն տեսակէտների հետ. բայց որպէս մանր-բուրժուազիա պահպանում են իրենց դէմքը: Մենք պէտք է տրակտորը գիւղ ուղարկենք այդ կոճղը (մանր-բուրժուազիա — այսինքն գիւղացին) արմատախիլ անելու:

Եթէ յեղափոխականօրէն քննենք այդ խօսքը, կը տեսնենք որ այն բոլոր միջոցները, զորս բոլշեւիկեան իշխանութիւնը գործադրել է, չեն կարողացել հաւաքական տնտեսութիւններ ստեղծել: Ուստի ըստ Ստալինի, անհրաժեշտ է խիստ միջոցներ ձեռք առնել եւ «կոճղը արմատախիլ» անելով, կազմակերպել, հաւաքական տնտեսութիւններ: Տեսնենք ինչ կապ ունի այդ բոլորը Ստալինի յետագայ «հռչակաւոր» գրուածքներուն հետ:

Ստալինը իրեն համարելով Լենինի անմիջական գործերի շարունակողը, միշտ յիշում է նրա առածները: Տասից 20 տարի բաւական է գրում է Լէնինը, որ Ռուսաստանի պրոլետարիատը գիւղացիութեան հետ ունենայ դաշինք, արդէն ընկերվարական իրաւակարգ ստեղծելու բոլոր նախադրեալները կ'ունենանք»: Ստալինը — տեսնելով որ 12րդ տարին անցել է ու քով լենինիսմը աստիճանաբար դառնում է մի անգործութեան տեսութիւն, որ նրա ամբողջ սածներն պէտք է ջուրն ընկնեն, 1930ին կենտկոմի բանաձեւներից մէկում գրում է. «Հաւաքական տնտեսութիւնների կազմակերպման ասպարէզում, ոչ մի միջոցի առաջ չծառանալ. ամէն միջոցներ ձեռք առնել եւ կազմակերպել այդպիսիները»: Ես կենտկոմի բանաձեւ ասելով հասկանում եմ ձեւականութիւն. ըստ երեւոյթին, Ստալինի առածներն են կենտկոմի բերանով). «Ամէն միջոցներ ձեռք առնել» յիշենք այդ: Այս բոլորը Ստալինը յայտարարել է հաւաքական տնտեսութիւնների կազմակերպման նախօրեակին: Դրանից յետոյ արդէն սկսեց յայտարարել համատարած, որի ժամանակ սկսեցին լուծարքի ենթարկել գիւղացիական տնտեսութիւններ: Բարբարոս կոմունիստները սկսեցին թալանել «ունեւոր» եւ «կուլակ» նշանաբանի տակ միջակ եւ նրանից բարձր տնտեսութիւն ունեցող հարկերի տակ ճզմուած գիւղացիներին:

Ցորեն, ալիւր, լուբիա, իւղ, անասուն, ոչխար, արտադրական գործիքներ՝ գութան, բահ, մանգաղ եւ այլն, մեքենաներ, մեծ մասամբ ուտեստեղէն հաւաքելով, բռնագրաւում եւ յանձնում շրջանային գործադիր կոմիտէների աշխատակիցներին, նախագահներին եւ ամէնից շատ նոր կազմակերպուած կարմիր պարտիզանական խմբերին: Գիւղի կատարածուների առաջնորդութեամբ, կոմունիստներն ու չեկիստներն քաղցած շների նման հաւաքում էին գիւղացիութեան ունեցուածքը եւ ուղարկում պահանջուած փրազաս նարկոմներին: Այսպէս ասած, վերադարձ դէպի ռազմական կոմունիզմ: Ստալինը կենտրոնացնելով իւր հարբած ուղեղը, ամէն օր թերթեր սեւացնելով՝ հնչեցնում է իր սոցիալիզմի կառուցման զանգը եւ հարբում նրանով: Սրան զուգահեռ Չէկայի նոր բարբարոսութիւններ: Ապրանքատար մարդատար աֆտոմոպիլներն իրենց երթեւեկութիւնը դադարեցրին. բոլորն ընկան Չէկայի տրամադրութեան տակ: Ինչպէս խաղաղ ոռոճացող ոչխարի հօտի մէջ գայլերկ՝ընկնեն, այնպէս չէկիստներն գայլերի նման ընկան անմեղ ժողովուրդի մէջ, գզգզեցին երիտասարդութիւնը: Սկսեց չտեսնուած ձերբակալութիւնները: Որսի շներն, Չէկայի հազորդակցութեան միջոցներն իրենց ձեռքն առնելով, Հայաստանի ծայրագաւառներից, գիւղերից եւ քաղաքներից հաւաքեցին աշխատաւոր գիւղացիութիւնն ու քաղաքի զանազան երիտասարդներին, թողնելով նրանց երեխաներն ու մայրերն սոված, ցուրտ թոնրան շուրթին: Եւ այսպէս, Չէկան մոբիլիզացիայի ենթարկելով իր խեղդող զամբռներին, կարողացաւ 15 օրուայ ընթացքում ձերբակալել 2500 մարդ: Համատարած կոլլեկտիվացում, եւ համատարած ձերբակալութիւնն էր: Բանտերն ու Չէկան լիք լեցուն էին, բայց եւ այնպէս ձերբակալութիւնները շարունակւում էին: Շրջաններում եւ գաւառներում չէկիստներն իրենց սենեակներն իրար միացնելով նոր տեղեր էին բաց արել ձերբակալածների համար: Գիւղերից բերուած գիւղացիութեանը 15—20 օր պահում էին այնտեղ, մինչեւ Չէկան հնարաւորութիւն ունենար իր ներսի ձերբակալուածներին մաքսել եւ այնուհետեւ տեղափոխում էին քաղաք: Ամէն տեղ համատարած էր: Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը, իր գործունեայ ուժերը նարարեց Ստալինի «ոչ մի միջոցի առջեւ չդժուարանալ, ամէն միջոցներ ձեռք առնել» դիրեկտիւներն ի կատար ածելու:

Գիւղական զոմերն ու դատարկուած գինու ամբարներն լցուեցին հաւաքական տնտեսութիւններից խուսափող կանանցով, ծերունիներով եւ այլն ընդդիմադիր մարդկանցով: Մահուան յուսահատական ճիչն ու սարսուռն էր համակել ողջ գիւղացիութեանը, — «Զուլում է, զուլում» լսւում էին գիւղացիների բերաններից: Գիւղական կոոպերատիւներից ոչինչ իրաւունք չունէին առնելու հաւաքական տնտեսութիւններից դուրս մնացած գիւղացիները: Չէ՞ որ գիւղ եկած չէֆերին ասուած էր. «Կիրարկել ամէն միջոցներ», էլ ինչո՞ւ չանել: Եւ այնքան ժամանակ էին մնում գիւղական բանտերում կանայք եւ այլ բանտարկւածներ, որոնք ճարահատեալ խոստանում էին մտնել հաւաքական տնտեսութիւնների մէջ: Համատարածը աճում էր:

Ղամարլուի Շրջգործկոմի նախագահ Դ. Ջախմախճեանը Վ. Դարղալու գիւղում հասարակական ժողովում յայտարարում է. «Ես Ջախմախճեանն եմ, մինչեւ այս գիւղը 100 առ 100ով չհաւաքականացնեմ, գիւղից դուրս չեմ գայ»: Նա այդպէս էլ արեց: 7 օրուայ ընթացքում, նրան յաջողւեց ամբողջ 300 գիւղացիական մանր տնտեսութիւնները վերածել մէկ համայնական տնտեսութեան, չհաշւած այն 19 տնտեսութիւնները, որոնց աշխատունակ անդամները, Չեկան սեփականացրել էր: Նոյն նախագահը Մասմլու գիւղի (Ղամարլուի շրջանի) տէրտէրին կանչելով յայտնում է. «Կամ գիւղը պէտք է թողնես, կամ մօրուքդ»: Տարաբախտ մարդին երկու ճանապարհ ցոյց տրւած էր: Չէոր ինքը մինակ չէ տուժողը, այլ ընտանիքի մանր երախաներն պէտք է առաջին հերթին զոհ գնան փետրւարեան ցրտին, ապա ինքը: Քահանան ոչինչ չէ պատասխանում: Մահւան դատավճիռը հեշտ չէ ստորագրել: Այդպիսով վերջը - վերջը Շրջգործկոմի նախագահն ու մի քանի գիւղական նման լկտիացած կոմերիտականները հարայ հրոցով, բռնի ուժով, ահ ու մահի տակ ուռաներով խուզեցին տէրտէրի մօրուքը եւ շորերը փոխելով կոմերիտականի նոր տարազ հագցրին, ծաղր ու ծանակով տուն տարին: Եւ ահա չորս ամիս է ինչ այդ մարդը խայտառակւած իրեն տունը բանտ համարելով կարօտ է արեւալոյսի:

Սոցիալիզմի կառուցման ճանապարհներով այնուհետեւ, համատարած հաւաքականացման հետ՝ սկսեց միաժամանակ այսպէս կոչւած, կուլակների վտարում գիւղերից: Կոմունիստները ո՞ւմ էին անւանում կուլակներ: Այն գիւղացին որ ունի 2 - 3 կով, 12 - 17 ոչխար, շնչապատկան վառելահող ու այգի, եւ 4 - 5 ընտանիքի անդամներ, այդպիսիները գիւղից դուրս էին շպրտւում մեքենաբար: Ղամարլուի շրջանին Հայ-Դոխնի գիւղխորհրդի նախագահն ահռելի հարուստ ուռճացած տնտեսութիւն ունի, քան նոյն գիւղի 8 արտաքսւած տնտեսութիւնները: Լինելով կոմունիստ ազատւել է ամէն ինչից, Փետրւարեան այդ դաժան ցրտերին հարիւրաւոր սայլեր ու ֆուրգոններ լցնում էր — «սոցիալիստական կառավարութիւնը» գիւղացիների նորածին երախաներով, նոր ծնունդի վրայ հասած կանանցով, աղջիկ երախան մերկ ու տկլոր, սուգ ու շիւանով, բեռում-թափում էին Երեւանի փողոցների ձիւնի վրայ:

Ստալինը յայտարարել էր կուլակի տնտեսական լիկւիտացիա, որի նշանաբանի տակ դիմել նաեւ կուլակի ֆիզիքական լիկւիտացիային:

Կառավարութիւնը յայտնել էր քաղաքի բնակիչներին, որոնք որ այդ արարածներին տեղ կուտան կամ կը հոգան նրանց այս կամ այն կարիքները, ... կայ են աքսորման: Ճանապարհին տեսնելով՝ դիտաւորեալ հարցնում էինք. «Ո՞ւր էք գնում, մայրի՛կ, այս ցրտին». «Կառավարութիւնը մեզ ձմեռային առաւանոց է ուղարկում, որդի՛ս,» արտասուքներն աչքերին, պատասխանում էին փայտացած կանայք սայլերի վրայից:

ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՐԱՏՑԻ

ԻՍԼԱՄ ՀՆԴԻԿՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

1920ին սկսուած Կանտիի շարժումին, իսլամ հնդիկներէն 500 միլիոնէր ֆէթվաին տակ ստորագրած էին եւ կը հրաւիրէին իսլամ հնդիկները ոչ-գործակցութեան պայքարին մասնակցելու: Այդ շրջանին կար Սէվրի դաշնագրութիւնը եւ քէմալական Թուրքիան Հնդկաստանի իսլամներու գրգռութիւններէն կ'ուզէր օգտուիլ, ճնշելու անգլիական եւ եւրոպական կարծիքը: Այսուհանդերձ իսլամ հնդիկներու մասնակցութիւնը մեծ համեմատութիւն չառաւ: Իսկ հիմա, (1930) Հնդկաստանի իսլամները վերապահ են եւ կառավարութեան կողմը կը հակին, կարգը վերականգնելու: Թէեւ քանի մը ամիսներ առաջ իսլամ հնդիկներու պարագլուխներէն ոմանք Երուսաղէմի խնդրին առթիւ շարժման ձեռնարկեցին, իրենց պաշտպանութեան խօսքը բերելու Պաղեստինի իսլամներու օգտին: Սակայն Պաղեստինը եւ 1920-1921ի Թուրքիան տարբեր բաներ են, եւ իսլամ համայնքը այնքան կոյր չէ, որ չտեսնէ տասը տարի առաջուան եւ այսօրուան տարբերութիւնները:

Մուհամմէտ Շաֆի, իսլամ ղեկավարներէն մէկը, եւ Հնդկաստանի ամէնէն հին պաշտօնատարը, յայտարարած է իր վստահութիւնը այն մասին թէ կացութիւնը շուտով կրնայ վերականգնիլ: Ինք եւ իր աշխատակիցները ջերմօրէն կողմնակից են կառավարութեան ձեռք առած ուժեղ միջոցներուն, խաղաղութիւնը վերականգնելու համար:

ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ա.

...Երբ**ք** Մոգեր էին անոնք, Մելքոն, Գասպար եւ Պաղտասար, Արեւելքէն ժամանած, Մոգերու երկրէն, եւ գիշերին մէջ իրենց ուղին կը ճերմկցնէր երկնածրագ առաջնորդ մը. Աստղը:

Արեւելքէն եկած Մոգ մը ահա, Նոր Մելքոն մը. Քէպապճեան Մելքոն: Եւ իր առաջնորդ Աստղը՝ Արուեստը:

*
* *

Կա՞յ տակաւին չճանչցող մը՝ նկարիչը զոր է Մելքոն Քէպապճեան: Մէկ անգամէն իր վարպետի տեղը գրաւեց ան: Եւ իրաւամբ: Յասնեակ տարիներու մեկուսի, անշահ ու բազմաբեղուն աշխատանք մը Պոլսոյ մէջ, ուր կ'ապրի բոլորովին անգիտուած, իր համեստութեան մէջ աւազախրրուած՝ կանացի զգեստազարդերու, ժանեակներու, ասեղնագործելի գծագրութիւններու նկարիչը: Զարդանկարիչ: Ճանչցուած եւ փնտռուած՝ մասնաւոր շուկայի մը մէջ: Չի փորձեր բնաւ մօտենալ պոլսահայ այն համախմբումին որ կոչուեցաւ երբեմն Հայ Արուեստի Տուն: Ու Հայ Արուեստի տունը չի գիտնար երբեւան հանել այս իրական տաղանդը՝ որուն գոյութենէն իսկ անտեղեակ կը մնայ: Եւ ահա՛ Քէպապճեան, իր աշնանային պտղաբերումէն մէջ, կը կազմակերպէ իր առաջին ցուցահանդէսը.. փարիզ:

*
* *

Լիահաս մարդու մշտադալար արուեստ: Ի՛նչ հակադրութիւն: Որովհետեւ խիստ երիտասարդ է ... արուեստը, եւ ո՛վ որ անձնապէս զինքը չի ճանչնար՝ զայն կ'ենթադրէ — այս համեստաբարո՜յ անձը — յանդգնասէր, նորագիծ, խիզախ ու յանձնապաստան պարման մը: Այս էր եղած գէթ իմ տպաւորութիւնս՝ Պէշիկթաշլեանի — իր անբաժան մտերմին — «Սիգոնեա»յով էր, որ հանրութեան կը ներկայանար ան առաջին անգամ: Երկարօրէն թղթատեցի ու դիտեցի, այն ատեն, այդ թարմաշունչ պատկերազարդումը:

— Ահա՛ յայտնութիւն մը, ուրախացայ ինքնիրենս: Ահա՛ ճըշմարիտ նոր մը վերջապէս որ կը հասնի: Գոյնի եւ սպասման լուրկ ողջոյն մը իրեն...:

Հա՞րկ է ըսել թէ ո՛րչափ մեծ եղաւ զարմանքս, երբ, վերջէն, հաճոյքը ունեցայ անձամբ ծանօթանալու հոգեմանուկ արուեստագէտին: Քէպապճեանի մոգութիւնն էր որ կրցած էր գործել ինքնանորոգման հրաշքը: Հրա՛շք որ չի կասիր իր մօտ:

*
* *

Ի՞նչ ըսել դեռ, կիսաթեւ քօնի նման հեղինակութեան մը կուռ գրուատականէն վերջ, ի՞նչ՝ որ ըսուած չըլլայ «Քէպապ»ի մասին:

Խորհուրդ ու բանաստեղծութիւն, ծայրէ ծայր, իր բոլոր գործերուն մէջ: Անխտիր:

Երանգներու համանուագ մը որ կը դիւթէ, օդածածան ու թաւշեղէն:

Գիծերու ճարտարահիւս մանուած՝ որ ոլորման ու մոլորման հեշտանքներուն կը տանի անձնատուր հեռեւորդը:

Ու գի՛տ, ու գի՛տ: Ամբոխում մը գիւտերու, անակնկալներու, նորութիւններու:

Ցետոյ, աշխատանքի եղանակ մը որ իրն է: Նոր՝ կիրարկման իր ճկունութիւններուն մէջ, դասական իր խնամքին մէջ: Արա՛գ՝ բայց երբեք թափթփած:

— Թէքնիք չունի, կը մոլլտայ մէկը (արուեստակի՛ց մը...):

Թէքնի՞ք:

Այսինքն՝ Քէպապճեան՝ սեւով կամ ջրաներկով կամ իւղաներկով (եւ իւղաներկ բնաւ չի գործածեր, այլ միայն կուաշ), լուսանկարչութիւն չ'ընե՞ր: Այսինքն, ան չի՞ շարունակեր արտաքնացնել իրերը եւ մարդերը (բայց ան կենդանագրող ալ չէ արդէն, ուրիշներուն թողլով այդ փառքը...) այնպէս ինչպէս վարժեցուցած են մեզի դիտել՝ աւանդական չափերը:

Այո՛: Ի հա՛րկէ: Ան կը խորտակէ բոլոր կապանքները: Յեղափոխական մըն է իր արուեստով Ան կ'ընդոտնէ ակադեմական օրէնքները: Ստեղծագործող մըն է իր արուեստով: Ան չի կրկներ վարժապետէն (ենթադրելով որ ունեցած ըլլայ) սորվուածը, ան չի կրկներ ուրիշներուն — հիներուն թէ նորերուն — ըրածը: Նորամոյծ մըն է ան իր արուեստով: Ան կը գարտուղի: Ան կուտայ լոկ ինքզինքը եւ իրը՝ մեծ ինքնատիպ մըն է ան իր արուեստով:

Այսինքն՝ մէկ խօսքով՝ անիկա ի՛նքն իսկ կը կերտէ իր թէքնիքը, իր գեղեցկագիտութիւնը, իր ոճը: Իր ոճաւորումը: Փոխանակ տրիչէն մուրալու այս բաները: Անսպառ ակն է իր հոգին՝ — իր ծննգավայրն ալ Ակն՝ գըլխագրով — նորանոր թաքուն հարստութիւններու: Ակը՝ մեծափարթամ բարդութիւններու, արեւելեան ոսկիներու եւ հայկական սեւերու:

*
* *

Քէպապճեան բուն իսկ անկախն է՝ նկարիչներուն մէջ, ... կախեալ չէ՝ իր գործերը մեզի հրամցնելու համար: Չի քսուըտիր ուրիշներուն: Ի՛ր ցուցահանդէսը: Պզտիկ սենեակ մը կը բաւէ: (Եւ հոս, պէ՛տք է շնորհաւորել Պ. Զատիկխանդատեանը՝ իր ազնիւ ու քաջ հիւրընկալութեան համար: Ըմբռնած ըլլալուն համար սա՛ կարեւոր ճշմարտութիւնը. — Եւրոպացիին ներկայանալ մեր յատուկ արժէքներով եւ գեղարուեստին հմայութեամբ):

Ուրեմն, իր ցուցահանդէ՞սը:

Առաջին ակնարկ մը՝ ասպնջական խուցին կախարթուած պատերուն: Այնուհետեւ միայն իր սիրուն նկարացանկին, կիսաթաքանէն յառաջաբանուած:

Երեսունէ աւելի գունաւորներ՝ բոլորն ալ նոյն մեծութեամբ փայլուն խաւաքարտի վրայ, միշտ միեւնոյն փայտով — իրեն յատուկ պատրաստութիւն մը — եւ միեւնոյն չափով շրջանակուած: Ցետոյ, նոյն փայլուն ու ճեփճերմակ խաւաքարտին վրայ — գծագրութեան թուղթը չի գործածեր ան, — չինական թանձրափայլ սեւ մելանը՝ հալած սեւ սաթ, ու նաեւ սեւին բոլոր աստիճանաւորումները, մինչեւ գորշագոյն ու մինչեւ սեփիա: Անոնք, սեւ ու ճերմակի այս աշխատանքները՝ գիրքերու եւ թերթերու մէջ, հոս հոն ցանցնուած ծանօթ պատկերազարդումներն են: Ցպագրութիւնը, աղօտ արձագանգ, ո՛րչափ կը խլէ ուրեմն գծագրիչին արուեստէն: Այլապէս գրաւիչ են, հոս, մանրատիպ զարդերուն այս բնանկարները, պչրուն եւ ինքնուրոյն իրենց գորշաթուղթ շրջանակաւորումով, մէկը միւսէն տարբեր: Իւրաքանչիւրին յատուկ ձեւ մը տրուած: Արուեստ մըն ալ՝ աս:

Ո՞ր մէկը պատմել: Ո՞ր սքանչանալ:

Ամէն մէկը նկարներուն՝ ... ռասնձրն ուշադրութեան արժանի: Այնքա՛ն բազմաձեւ: Այնքա՛ն բազմաճոխ:

ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 7ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

Բ.

Ա. Խանջեան, շարունակելով իր զեկոյցը, ապագայ յաջողութիւններու կարմիր մշուշով կ'ոսկեզօծէ օրուան բոլոր ձախողութիւնները, որոնց ենթարկուեցաւ իրենց կուսակցութեան քաղաքականութիւնը գիւղին մէջ:

— «Կեդր. կոմիտէն գիւղատնտեսութեան զարգացման տուաւ այնպիսի թափ մը, որ կը համապատասխանէ միայն ընկերվարութեան եւ քաղ. քակրթութեան մէջ առաջացած երկիրներուն: Մենք անթոյլատրելի կերպով անտեսեցինք մեր երկրին շարք մը առանձնայատուկ պայմանները: Բազմաթիւ շրջաններու մէջ մեր կազմակերպութիւնները աշխատեր են տառացի իրագործել ամէն որոշում, առանց որոշ չափով յարմարելու տեղական պայմաններուն»:

Ի՞նչ պիտի ըլլար արդիւնքը այս գիւղատնտեսական վանտալականութեան, որ «կոլտնտշինարարութիւն» կը կոչուի Հայաստանի մէջ: Քայքայո՛ւմ, ինչպէս կը խոստովանի Խանջեանն ալ.

— «... փաստ է, որ փետրուարին եւ մարտին գրեթէ լիակատար կազմալուծման ենթարկուեցան հայ գիւղատնտեսական ցանցերը, արդիւնաբերական ընկերութիւնները:

Ջրային տնտեսութիւնը.— Մեր երկիրը քիչ ջուր ունի, անջրդի տարածութիւնները շատ են, այնպէս որ մեծ նշանակութիւն ունի ոռոգման գործը (Փոքր Սարդարաբատ, Այղր լիճ, Շիրակի ջրանցք, Կարճեւան, Խոր վիրապի ջրհան եւայլն):

Այս մասին հիմնական դժուարութիւններն են.

1.— Աշխատանքներու դանդաղ կշռոյթը (Փոքր Սարդարաբատը, որ կարելի էր շինել 1—2 տարիէն, քաշքշուեցաւ 4 տարի):

2.— Հողեր, որոնց ոռոգումը կարելի չեղաւ արագօրէն իրագործել:

3.— Երկրախուզական նախնական աշխատանքներու մէջ գործադրուած պատասխանատուութեան պակասը, որուն համար բամպակի մշակման յատկացուած հողերու մէկ մասը անյարմար եկաւ բամպակի մշակութեան:

Բանուորներու կացութիւնը.— 1926 -1927ին Հայաստանի մէջ ունէինք 42,402 բանուոր, 1927-1928ին՝ 47,940: Բանուորներու թիւը կ'աճի մանաւորապէս շինարարութեան մէջ (29 առ հարիւր), եւ արդիւնաբերութեան մէջ (16,3 առ հարիւր): Ընդհանուր շինարարութեան շնորհիւ, ... նուազի գործազրկութեան ... նապը: 1928ին Հայաստանի գործազուրկներու թիւն էր աւելի քան 5000 եւ 1929ին՝ 4000: ... գործազուրկները մեծ մասամբ կը բաղկանան բանուորներէ, որոնք արհեստ չունին, անչափահաս կամ կին:

…աշխատութեան վարձատրու…
…ն ալ հետզհետէ գոհացուցիչ
…ղանայ բարձրանալով։ Քիչ
…ութիւն (50 րուբլի) ստա…
…ձատրութիւն 1927-1298ին
…բանուորները 38 առ հարիւր հա…
…տիւ մը, 1928-1929ին՝
…7 առ հարիւր։

…բնակարանային շինարարու…
…ը տակաւին մեր իրակա…
…թեան ամէնցաւոտ կողմն է(*)։
…28-1929ին յատկացուած էր
…00,000 րուբլի, իսկ այս
…՝ 7 միլիոն։ Սակայն սովո…
…ան միջոցներով կարելի չէ ա…
…նափոքր չափով իսկ բաւարա…
…ուր պահանջը։

…ունինք ընկերներ, որոնք կո…
…նխոտական արժանապատուու…
…ան համար անվայել կը հա…
…րին զբաղիլ տնայնագործու…
…ամբ։ Եւ սակայն այդ ասպա…
…ին մէջ արդիւնաբերութիւնը
…28ին 2,600,000 րուբլի էր, եւ
…29ին՝ 7,500,000 րուբլի։ Այս
…րուան սկիզբը, երբ ամէն ոք
…ղատնտեսութեան դարձուցած
…չքը, շատեր ուզեցին լուծել
…այնագործական աշխատանքնե…

…կուսակցութեան ճեղինակու…
…իւնը.— Կուսակցութեան հե…
…նակութիւնը հետզհետէ կը բար…
…նայ քաղաքներուն ու գիւղե…
…ն մէջ, բանուորներուն եւ գիւ…
…ղիներուն միջեւ։ Եւ սակայն
…տրուարին ու մարտին դասա…
…րգային թշնամին կրցաւ օգ…
…ագործել մեր սխալները՝ ուժե…
…ցնելու համար միջակ գիւղա…
…ւթեան վարանումը։ Մեր գիւ…
…ղատնտեսական քաղաքականու…
…եան հակառակ տրամադրու…
…իւնները բաւական լայն ծաւալ
…ռացան բազմաթիւ գիւղերու եւ
…ջաններու մէջ։ Սեփականատէր
…իւղացիները եւ դաշնակցական
…որրերը տեղ տեղ փորձեցին շար…
…ում մը ոչ միայն հակառակ մեր
…իւղատնտեսութեան, այլ նաեւ մեր
…որհրդային վարչաձեւին։ Փե…
…րուարին եւ մարտին, որոշ շրջան…
…ներու մէջ՝ մենք կանգնած էինք
…միջակ գիւղացիներու հետ մեր
…անցած համերաշխութեան խըզ…
…ան սպառնալիքին առջեւ, այն…
…չան որ սխալ էր ծածկել կամ թե…
…թագնահատել։ Պայքարը, զոր
…կսանք փետրուարին՝ սրբագրելու
համար կուսակցութեան գծին
…րած աղաւաղումները, մարտին եւ

(*) Այս խոստովանութիւնը,
…որ պատասխանատու անձի մը
…բերնով կը կատարուի, թող աչքը
…մտնէ բոլոր այն գրագէտներուն
եւ մունետիկներուն, որոնք թմ…
…բուկ կը զարնեն Երեւանի շի…
…նարարութեան մասին։ ԽՄԲ.

ՊԱՏՐԻԿ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Գրեցինք թէ Նիւ-Եորքի մէջ մեռաւ մեծահարուստ Պատրիկ Կիւլպէնկեան, որ ազգային բարերար մը դարձած էր իր առատ նուիրատուութիւններով։ Իր մահով կ'անհետանայ հին բարեգործ ազգային դէմքերէն մէկը։

Ծնած է Կեսարիա 1858ին։ Իր հայրը եւս, Սերոբէ Կիւլպէնկեան, ծանօթ էր առեւտրական ձեռնարկներով։ Երիտասարդ հասակին մէջ, կը մեկնի Պոլիս եւ կը մտնէ Ռոպէրթ Քոլէճ։ Ուսման շրջանը աւարտելէ յետոյ, կը մասնակցի իր հօր եւ հօրեղբօր հաստատած համբաւաւոր Կիւլպէնկեան առեւտրական տան։ Հօրը մահէն յետոյ, կը ստանձնէ այդ մեծ ձեռնարկին վարչութիւնը։ Եւ այդ շրջանէն կը սկսին իր բարեգործութիւնները ազգային եւ կրթական բոլոր ասպարէզներուն մէջ։ Կ'անդամակցի Կեդր. վարժարանի հոգաբարձութեան եւ Արմաշի խնամակալութեան, ատենապետ Եէտի-Գուլէի ազգային հիւանդանոցին հոգաբարձութեան՝ հիւանդանոցը

ապրելին աւելի որոշ եւ աւելի վճռական ձեւ ստացան։ Այսպէս վերականգնեցաւ բոլշեւիկեան իշխանութեան տեղական մարմիններուն հեղինակութիւնը, որ ինկած էր կարգ մը շրջաններու մէջ։

Բարձրացնելու համար մեր կուսակցութեան հեղինակութիւնը պէտք է օգտագործել մտաւորականները։ Արդէն հիմա մեր մտաւորականներէն շատերը խզած են չէզոքութիւնը, եւ սկսած է հասնիլ «լոյալութեան» սառոյցը։ Գրական ասպարէզին մէջ կազմեցինք խորհրդային գրողներու դաշնակցութիւն մը, շուրջն հաւաքելով բոլոր կենսունակ եւ լաւագոյն գրական ուժերը։

Դասակարգային պայքարի սրումը, սակայն, չէր կրնար չազդել մտաւորականներուն վրայ, որոնց մէկ մասը, չուզելով կտրել իր կապերը անցեալէն, մնալով ազգայնական գետնի վրայ եւ դոնքիշոտներու պէս իրենց ուսն առնելով «ազգին եւ ժողովուրդին» ներկայացուցիչի դերը, դժգոհ են մեզմէ եւ մեր քաղաքականութենէն։ Այս կամ այն ձեւով, վախկոտ փսփսուքներով կը փորձեն թունաւորել միտքերը։ Անոնք, այդ թրծուած ազգայնականները, մեր ազգային քաղաքականութիւնը կ'անուանեն «ռուսացման քաղաքականութիւն»։

Բայց մենք, պրոլետարական դիկտատուրայի անողոք օրէնքներով, դէմ ենք անոնց, որ կ'երազեն, խորհրդային Հայաստանի փոխարէն, ազգային-ժողովրդավար Հայաստան մը»։ (Շար.)

կ'օժտէ մասնաւոր յարկաբաժինով մը եւ արդիական ամէն յարմարութիւններով։ Մասնակցած է Օրմանեանի եւ Իզմիրլեանի պատրիարքութեանց օրով ազգային վարչական գործերուն։ Նպաստներ յատկացուցած է Կեսարիոյ որբերուն, մեծ գումարներ տուած է Նուպարաշէնի, հիմնած է Երուսաղէմի ժառանգաւորաց վարժարանը, որուն ծախսերը կը հոգար վերջերս, 1925էն ի վեր։

Կտակակատարն էր իր եղբօրը՝ Կիւլլապի Կիւլպէնկեանի կտակին (300,000 տոլար)։ Հիմնած է նաեւ որբանոց մը Սելանիկի մէջ 400 որբերու համար։ Այս առթիւ այցելած է Յունաստան, ուրկէ կ'ուզէր մեկնիլ Սուրիա, այնտեղ եւս որբանոց մը հիմնելու նպատակով։ Սակայն հիւանդանալով վերադարձաւ Ամերիկա, ուր հաստատուած էր 1905էն ի վեր։

Ամերիկայի մէջ մեծ համբաւ կը վայելէ իր առեւտրական տունը։ Երբ Ամերիկայի Նպաստամատոյցը կը հարցնէր թէ Հայերը ի՞նչպէս պիտի մասնակցին որբերու պատսպարման գործին, Կիւլպէնկեան եւ Գարակէօզեան 1000ական տոլար արձանագրուեցան ամսական։

Իր մահէն յետոյ անշուշտ Կիւլպէնկեան գերդաստանին բարեգործի համբաւը պիտի ուզէն յաւերժացնել իր եղբայրը՝ Յարութիւն Կիւլպէնկեան (Նիւ-Եորք) եւ որդին՝ Ներսէս Կիւլպէնկեան (Լոնտոն)։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԻՆԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Իրաւասու շրջանակներու կողմէ եղած յայտարարութեանց համաձայն, գինեգործութիւնը տարուէ տարի ինկած է Իզմիրի մէջ։ Վիճակագրութիւնները այս պարագան ցոյց կուտան շատ պերճախօս կերպով։ Այսպէս, 1910ին Իզմիրի մէջ արտադրուած է 12,780,895 քիլօ գինի, բայց մինչեւ 1926 այս չափը աստիճանաբար իջած է 219,993 քիլոյի։

Ոգելից Ըմպելիներու Մենաշնորհի Վարչութենէն կարեւոր անձնաւորութիւն մը հաստատած է այս պարագան եւ ըսած է թէ գինեգործութեան ամէնէն աւելի ուժ կը տրուի Թրակիոյ մէջ, որովհետեւ Իզմիրէն այլեւս յոյս չկայ, բոլոր այգիները աւերուած ըլլալուն պատճառով։

ԼՈՒՑԿԻԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լուցկիի մենաշնորհի պայմանագրութիւնը վիճաբանութեան դրուեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ։ Պայմանագրութեան վաւերացումէն երկու տարի վերջ, Պոլսոյ լուցկիի գործարանը շինուած պիտի ըլլայ եւ գործունէութեան պիտի սկսի. երկրին համար պէտք եղած լուցկին ամբողջութեամբ պիտի պատրաստէ եւ միշտ վեց ամսուան բաւելու չափ լուցկիի պատրաստ մթերք մը պիտի ունենայ երկրին մէջ։

Ներկայիս կառավարութեան ձեռքը գտնուած լուցկիները յունիս 30ին ընկերութեան պիտի ծախուին։ Ընկերութեան պատրաստելիք լուցկիներն ալ հիմակուաններուն նման պիտի ըլլան։ Ընկերութիւնը տասնըհինգէն աւելի օտարահպատակ պաշտօնեայ պիտի չունենայ։

Ընկերութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ հրահաններուն եւ կայծքարերուն ներկայ գինը մինչեւ երեք անգամի բարձրացնելու։ Լուցկիի գինը պատրաստութեան ծախքին համաձայն պիտի որոշուի։

ԱՐՏԱԾՈՒՄ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

Մաքսային վարչութիւնը 1930ի առաջին եռամսեայ վիճակագրութիւնները պատրաստած է։ Այս վիճակագրութեանց համաձայն, առաջին երեք ամիսներուն, 31,749,781 ոսկիի ապրանք ներածուած է։ Նոյն շրջանին մէջ կատարուած արտածումը աւելի շատ է, որովհետեւ 3 ամսուան արտածումը եղած է 37,281,203 ոսկիի ապրանք։

Արտածումներուն մէջ առաջին տեղը կը բռնէ ծխախոտը, յետոյ կուգան բամպակը եւ չոր պտուղները։ Ծխախոտ արտածուած է 13,500,000 ոսկիի, բամպակ 6 միլիոն ոսկիի եւ զօրգ՝ մէկ միլիոն ոսկիի։ Ներածուած ապրանքներէն ամէնէն շատը շաքարն է, յետոյ կուգան բամպակէ հիւսուածեղէններն ու կերպասները։

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ ՊԱՏՄԱԳԻՐ

Քէմալ ատենէ մը ի վեր քննութիւններ կը կատարէ Անատոլուի հին պատմութեան շուրջ, Թուրքիոյ նոր պատմութիւնը գրել մտադրած ըլլալով։ Քէմալ այս պատմութիւնը գրել սկսած է արդէն եւ Եալովայի մէջ պիտի աւարտէ զայն։ Այս երկասիրութեան առաջին մասը «Մարդկային պատմութիւն» կը կոչուի եւ աւարտած է արդէն։

Քէմալի այս գործին մէջ կը խօսուի հելլէն պատմութենէն առաջ գոյութիւն ունեցող Կրէտական քաղաքակրթութեան վրայ, որ Անատոլուէն եւ Թուրքերէն փոխանցուած է։ Գրքին մէջ, պատմական փաստերով կ'ապացուցուի որ Թրքական քաղաքակրթութիւնը հելլենականէն առաջ գոյութիւն ունէր։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Գեղամ Փափազեանի անձնասպանութեան առթիւ մեզի կը տեղեկացնեն թէ լուրը տրուած ձեւովը ճիշդ չէր։

Եկեղեցիին եւ Հ. Կարմիր Խաչին մէջ ոչ ոք ծանօթ է Գեղամ Փափազեանի մը, որ դիմում կատարած ըլլայ հիւանդութեանը համար։

Միայն կը յիշուի Գեղամ Փափազեան անունով երիտասարդ մը, որ ուղղակի դիմում կատարած է Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի, խնդրելով նիւթական օգնութիւն մը, մինչեւ կարենայ ստանալ իր «քարթ տ'իտանթիթէ»ն։ Այս երիտասարդը, ինչպէս իր նամակին մէջ ալ գրուած է, զաւակն է Պարգեւ Փափազեանի, ազգ. երեսփոխան։ Կիւլպէնկեանի յանձնարարութեամբ Փարիզի Տիկնանց Միութիւնը 500 Ֆր տուած է Գեղամ Փափազեանի, որ այնուհետեւ երբեք դիմում կատարած չէ եկեղեցիին կամ Հ. Կարմիր Խաչին։

Այսպէս եկեղեցիին եւ Հ. Կարմիր Խաչին անծանօթ կը մնայ ուեւէ հիւանդ մը, Գեղամ Փափազեան անունով, որ դիմում կատարած եւ մերժուած ըլլայ։

Այստեղ պէտք է աւելցնել թէ աւազախտի պատճառով անձնասպանութեան փորձ հազուադէպ է բժշկական տարեգրութեանց մէջ։ Կան ուրի՛շ հիւանդութիւններ, որ ենթական կը մղեն այդ վախճանին։

Միւս կողմէ մեզի կը տեղեկացնեն թէ, Գարձեալ Գեղամ Փափազեան անունով, հիւանդ մը կը դիմէ հայ բժիշկի մը, որ զայն կը տեղաւորէ ֆրանսական հիւանդանոցի մը մէջ, Փրոֆ. Աշարի մօտ։ Հինգ ամիս դարմանելէ յետոյ, ֆրանսացի փրոֆեսէօրը կը տեղեկացնէ թէ կարելի չէ եղած նուազեցնել բնասպիտային միգումը։ Հայ բժիշկը կը յանձնարարէ երիտասարդին՝ դիմել Հ. Կարմիր Խաչին, որպէսզի որեւէ օգնութիւն ցոյց տրուի։ Դեռ այդ դիմումը չկատարած, երիտասարդը անձնասպան կ'ըլլայ։

Արդ պէտք է գիտնալ, որ բնասպիտ այս հիւանդութիւնը ենթական կը մղէ մելամաղձոտութեան եւ անձնասպանութեան։ (Բժիշկները անձնասպանութիւնները կը բացատրեն միայն ախտաբանական բնախօսութեամբ)։

Այժմ Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչը՝ ինչպէս Հայ եկեղեցին կը յայտարարեն թէ Գեղամ Փափազեան անունով հիւանդի մը դիմումին մասին տեղեկութիւն չունին։ Այնպէս որ անծանօթ կը մնայ թէ Տիկնանց Միութեան դիմող երիտասարդը եւ անձնասպանը միեւնոյն անձե՞րն են։ Ինչ որ ալ ըլլայ, Հայ եկեղեցին եւ Հայ Կարմիր Խաչը որեւէ դիմում չեն ստացած Գեղամ Փափազեան անունով։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿ ՄԸ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Փարիզի Red-Starի ֆութպոլի Ա. խումբը Սպանիոյ մէջ երկու կարեւոր մրցումներ պիտի կատարէ. այս առթիւ խումբին վարիչները պատուաւոր արդիւնքներ ձեռք բերելու համար ուզած են զօրացնել իրենց խումբը։ Այս առթիւ հրաւիրած են հայ մարզիկ Սարգիս Կարապետեանը որուն վերջին յաջող խաղարկութիւնները մեծապէս գնահատուեցան ֆրանսական շրջանակներէ։ Հայ մարզիկը ընդունելով իրեն եղած հրաւէրը պիտի մեկնի յառաջիկայ ուրբաթ Պարսելօն քաղաքը։ Ա. մրցումը տեղի պիտի ունենայ F. C. Barcelloni Ա. խումբին դէմ։ Հ. Ս.

* * *

Ֆրանսական ֆութպոլի ընկերակցութիւնը որ ժամանակէ մը ի վեր ամէն ջանք ի գործ կը դնէ բարելաւելու համար Ֆրանսայի մէջ ֆութպոլի խաղարկութիւնը, նկատի առած է որ, անգլիականը ամէնէն յարմարն է, հրաւիրած է համբաւաւոր մարզիչ՝ Կրիֆիթսը, որ ընդհ. պատերազմէն առաջ մարզած է գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ ազգային խումբերէն զատ, բազմաթիւ խումբեր, որոնք բոլորն ալ օգտուած են իր դասաւանդութիւններէն։ Պատերազմէն յետոյ մարզած է պելճիքայի ազգային խումբը, որ 1920ին, Ողիմպիական մրցումներուն մէջ, ախոյեան եղած է։ Յետոյ անցած է Հոլանտա, մարզելու համար Հոլանտայի մէջ բազմաթիւ խումբեր եւ ազգային խումբը։ Քանի մը տարիէ ի վեր, Ֆրանսա կը գտնուի, եւ պաշտօնական մարզիչն է Ֆրանսայի ազգային խումբին։

Սըր Կրիֆիթի մարզիչի կարողութիւնը շատ բարձր է, եւ այս կէտը Ֆրանսական ֆութպոլի ընկերակցութիւնը գնահատած ըլլալով, իրեն յանձնած է պատրաստել Ֆրանսայի մէջ, դասախօս-մարզիչներ։ Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան յուլիս 1-15։

Ֆրանսայի բոլոր քաղաքները, ուր ֆութպոլը կ'ընդհանրանայ, ղրկած են մէյ մէկ ներկայացուցիչ, հետեւելու համար դասաւանդութիւններուն, Հ. Մ. Մ-ի վարիչ, Պ. Վ. Հարիկեան, նոյնպէս հետեւած է, եւ եղած է Ֆրանսական ֆութպոլի ընկերակցութեան մօտ պաշտօնական մարզիչ։ Ա. Բ.

ՏՐՈՒԻՏ, բոլշեւիկ թերթը կը գանգատի որ Տվէր քաղաքին աշխատանքի գրասենեակի պաշտօնեաները գործազուրկ աղջիկներուն աշխատանք կը հայթայթեն ի գին աղջիկներուն պատիւին։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Լաւ մտածեցէք. Ռուսաստանը դաշնակից է Թուրքիային, նա ձեզ չպիտի օգնէ. Վրաստանն էլ շուտով խորհրդային կը դառնայ, ձեր պայքարն աւելորդ է. դուք ոչ թէ հայրենիքի պաշտպանութեան համար էք կռւում, այլ հայրենիքի շահերին էք դաւաճանում. հայութեան գերեզմանը ձեր ձեռով էք փորում։ Ձեր փրկարարն ու միակ բարեկամը խորհրդային Ռուսաստանն է. մի թշնամանաք նրա հետ. լսեցէք նրա խօսքը, վար դրէք զէնքերը 'յանուն հայրենիքի, յանուն ժողովրդի փրկութեան, Թուրքը հին Թուրքը չէ. նա մեր բարեկամն է. նա գալիս է ձեզ փրկելու Դաշնակների ծանր լուծէն, որ ձեզ շարունակ կռիւների մէջ է պահում։ Զէնքերը վար, այդ է պահանջում հայրենիքի շահը…»։

Ու զօրքը հարբում է խնկւող հաշիշէն. ի՞նչ սիրուն երազ. կառավարութեան փոփոխութիւն եւ ուրիշ ոչինչ։ Եթէ ճիշդ է՝ ինչո՞ւ կռուել, ինչո՞ւ գրգռել զազան Թուրքը. ինչո՞ւ տալ նրան արեան իրաւունք։ Չէ՞ որ 1918 թւին էլ դաշնագրով յանձնուեց Կարսը եւ 19ին յետ ստացւեց. իսկ եթէ արիւն թափած լինէր՝ թերեւս չվերադարձնէր։

Ի՞նչպէս չհաւատալ հայ բոլշեւիկներին. չէ՞ որ նրանք էլ հայ են, բոլորը երիտասարդ, շատերը ազգային վարժարանի սաներ, նախկին Դաշնակցականներ, որ դեռ երէկ կամաւոր բանակի շարքերում հայրենիքի ազատութեան համար էին պայքարում։

Ի՞նչպէս չհաւատալ այնքան բաղձալի խաղաղութեան։ Զէնքերը վար ու խաղաղութիւն։ Տո՛ւն, տո՛ւն. դաշտերը ճնացած ցորենը կալսել. հնձանում հաւաքւած խաղողը քամել, տո՛ւն, տո՛ւն, դեռ ձիւնը չիջած՝ արտերը հերկել, աշնանացանի սերմերը ձգել։ Տո՛ւն, տո՛ւն, խաղաղութիւն ու հաւասարութիւն… Ի՛նչ անուշ երազ…

Ու նաւթը պիտի հոսէ Բաքւէն, ճերմակ ցորենը Կուբանէն ու Դոնէն, կերպաս ու կօշիկ ու հազար բարիք Ռուսաստանի մեծ քաղաքներէն։

Եւ այդ ամէնը որքան դիւրութեամբ. «Դաշնակ» կառավարութեան փոխարէն՝ կարմիր կոմիսար, եռագոյնի փոխարէն կարմիր դրօշակ… Ի՞նչպէս չհաւատալ Թովիչ երազին։

— «Կուեցէ՛ք տղէք, կուեցէ՛ք քաջ, քաջ…»։

Բայց կուողները քիչ են արդէն, նրանք են կռւում, որ չեն ենթարկւել հաշիշ Թոյնին, որ չեն հաւատում կարմիր հէքեաթին։

Ու չեն կռւում յանուն հայրենիքի ազատութեան, յանուն հաւասարութեան։ Պատուած է ճակատը. լքուն են դիրքերը, յետ են քաշւում Սարը Կամիշէն, Կաղզւանէն։

Թուրքը բարեկամի պէս չի գալիս. գալիս է թշնամու, գալիս է յաղթողի նման, գերում է, կոտորում։

Մինչեւ Մերտէնէկ դեռ կռւում են նրանք, որոնք չեն հաւատում կարմիր հէքեաթին։

Վերջին դիրքերն են Մերտէնէկում, պիտի պաշտպանւի Մերտէնէկը, որ ժամանակ տայ նահանջող զօրքին Կարսի բերդերում ամրանալու եւ բերդային կռիւ սկսելու։ Ու հայրենիքի վերջին հաւատարիմները կոչ են անում հարբած զինւորին սթափւելու եւ կուրծք դէմ տալու. թէկուզ մի քանի օր պահել թշնամուն Մերտէնէկի տակ, ժամանակ տալ զօրքը բերդերը քաշելու։

Ու Մէրտէնէկում կատարւում է ողբերգութիւնը մեծ հայրենասիրութեան։ Կապիտան Մազմանեան քանի անգամ հերոսացած գերմանական ու աւստրիական ահաւոր ճակատներում. քանի անգամ վիրաւոր, քանի անգամ խաչազարդ, քանի անգամ պսակաւոր՝ կանչում է իր յետեւէն հայ զինւորին կռւի։

Թեթեւ յաղթանակէն հարբած՝ թշնամին թուլացրած է իր կռւելու եռանդը։ Մի զօրաւոր յարձակում, մի գիրկընդխառն կռիւ ու կանգուն պիտի մնայ Կարսը։

— «Յառաջ, հայ զինւոր, յառաջ հայ տղամարդ, յանուն ազատութեան, յանուն ազգային պատւին, հնչում է ձայնը հայրենասէրի։

«Վա՛ր զէնքերը, ով կռւում է, նա դաւաճանում է հայրենիքին» հնչում է մի ուրիշ ձայն զօրքի ականջին։ Ու հայ զինւորը երկու կանչող ձայների մէջ տարուբեր՝ չգիտէ, կռւի, թէ չկռւի։ Ու յաղթանակին հաւատացող զինւորը՝ սուրը մերկացրած՝ յառաջ է նետւում դէպի թշնամին գիրկընդխառն կռւի. յառաջ է նետւում իր օրինակով խրախուսելու լքւած զինւորին։ Աւա՛ղ, քչերն են հետեւում նրան, զօրքը թիկունք դարձրած՝ փախչում է անկանոն։ Մթագնում են աչքերը հերոսի։ Տեսնում է իր հոգու աչքերով Կարսը պարտւած, Հայաստանը ոտնակոխ, եռագոյնը պատըռտւած ու անարգւած. Հայ կոյսն առեւանգւած ու ժողովուրդը, ա՛, ծեր ու մանուկ սրածւած…

Մազմանեանը, որ միշտ յաղթօղ է վերադարձել օտար երկիրների ռազմաճակատներէն. միշտ պսակազարդւել է ու խաչազարդւել, միշտ, որպէս հերոս, ովսաննաների է արժանացել, այժմ, իր հարազատ հայրենիքում, պարաւորի ամօթը ճակտին, որպէս դասալիք ներկայանալ իր մատնւած ժողովրդին, ու ապրել այնուհետեւ… Օ՛, ո՛չ, երբե՛ք. ո՛չ մի քայլ դէպի ետ Մերտէնէկէն։ Ու այն սուրը, որ մերկացրել էր ու բարձրացրել թշնամու կրծքին իջեցնելու համար՝ իջեցնում է իր հարազատ սրտին. ընկնում է. անձնասպա՞ն. օ՛, ոչ, նոխազը իր դասալիք հարազատների։ Եւ սուսը՝ «մինչեւ վերջին արեան կաթիլ» կատարւած է։

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

թեան պաշտպանութեան յատուկ օրինագիծ մը, ընդդէմ ֆաշիստական կամ համայնավար պետական հարուածներու։

Այս օրինագծով, կառավարութիւնը գործելու բացարձակ լիազօրութիւն կը պահանջէ խռովարար բոլոր տարրերուն դէմ։

Պիտի հրատարակուի նաեւ ժամուլի օրէնք մը խիստ սահմանափակումներով։

Ամերիկեան Սակարանին տագնապը

Վարանում եւ վախ կը տիրէ ամերիկեան շուկային մէջ։ Երէկ, սակարանը բացուեցաւ անկումով, բայց կէսօրէն վերջ թեթեւ բարձրացում մը արձանագրուեցաւ ճարտարարուեստի արժեթուղթերուն վրայ։ Նոյնպէս, հատիկներու եւ բամպակի շուկան փակուեցաւ գիներու համեմատելի բարձրացումով։

- Իսկ երկուշաբթի օր, արժեթուղթի տէրերը կորսնցուցին 800 միլիոն սթերլինկ, ամէնէն մեծ կորուստը այս տարուան ընթացքին։ Բազմաթիւ շահադէտներ չկարենալով հայթայթել անհրաժեշտ գումարները, սնանկացան 5,5 միլիոնի բացով։

Միջնորդ տուներ խորհրդակցութեան հրաւիրեցին իրենց գլխաւոր յաճախորդները, ինչ որ կը մատնանշէ կացութեան ծանրութիւնը։ Նիւ-Եորքէն զատ, անկումի շարժումը ծայր տուած է զանազան գլխաւոր կեդրոններու մէջ եւս։

Միպերիոյ խռովութիւնները

Շանկհայէն հասած լուրերուն համաձայն, ռուս զինուած գիւղացիներու խումբեր, յարձակում գործեցին կոլէնքի ձիաքրաններուն վրայ (Վլատիվոսթոքի մօտ) եւ գրաւեցին 60 ձիեր։

Սուչանի եւ Շքոթովոյի հանքային շրջաններուն մէջ, ըմբոստութեան դէպքեր ծագեցան։ Մանչուրիոյ եւ Վլատիվոսթոքի միջեւ, հաղորդակցութիւնները կտրուած են։

Հնդկական հրապուրը

Պոմպէյի մէջ, ոստիկանութիւնը երէկ շարունակեց խըստութեամբ գործել կանտիի կամաւորներուն դէմ, որոնք վաճառատուններու առջեւ կանգնած, կ'արգիլէին օտար արտադրութեանց վաճառումը։ Կալանաւորներու առջեւէն ձերբակալեց 26 անձեր, որոնք դատապարտուեցան 4ական ամիս տաժանակիր աշխատանքի։

Գաւազանի հարուածներով, ոստիկանութիւնը ցրուեց ամբոխը, որ քաղաքին գլխաւոր փողոցին մէջ գտնուող անգլիական վաճառատան մը վրայ կը քալէր։

Կալկաթայի ոստիկանութիւնը նոր փաստաթուղթեր երեւան հանեց՝ հնդիկ համաժողովին վերաբերեալ ու կատարեց նոր ձերբակալութիւններ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 6ին
12 Place de Panthéon, Institut des Hautes Etudes Internationales (Salle des Fêtes de la Faculté des Droits Internationauxի մէջ)

կը դասախօսէ՝ **Պ. ՄԱՆՏԷԼՇԹԱՄ**

նիւթ՝ Les Droits Internationaux de l'Homme et la déclaration de New-York et les Arméniens

Այս կարեւոր դասախօսութեան կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի մէջ, 64 Rue des Edoles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ։

ՍԷՆ ԼՈՒ եւ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).— Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սէն Լուի Ակումբին մէջ։ կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ։

ՊՈՒՎԱՐ OSSO եւ ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (միասին).— Այս կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին՝ կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այս Շաբաթ իրիկուն։ կը խօսի Տիկ. Պերճուհի, Հայ որբանոցներու մասին։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

առժամեայ վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր կեսարիոյ եւ շրջակայից հայրենակիցները, այս կիրակի ժամը 2ին, 50 Պուլվար տը Կօմիէ, Պար Մօնիմանթալի մէջ, Մարսէյլ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Սալնոյ Ջորի Հայր. Միութեան կողմէ ի նպաստ Սալնոյ Ջորի կարօտեալներուն։ Այս կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին 84 Րիւ Շափ, Սալոն Շափի մէջ։ Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

կը ներկայացուի՝ ՍԵՐՈԲ ՓԱՇԱ

Տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի ժամը 1.30ին Սէն Լու, Կրան-Բէնի պարտէզին մէջ

Գեղարուեստական բաժին Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայր. Միութեանց գիշեր, դպրոցի Բ. տարեշրջանի փակման առթիւ
Հովանաւորութեամբ Գ. եպիսկ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ ազգ. վարչութեան նախագահ Պ. Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆԻ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալօն Սպանեոլի մէջ
(46 Rue Tapis Vert — 46 րիւ Թափի Վէր)
Ջեկոյց, երգ, նուագ, բանախօսութիւն, եւայլն
Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՊԷՆՍՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Շանթ Թատերախումբի կողմէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր Ռոպէնսօնի Au Grand Arbre, chez Fiquet: Հայկական, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, ճազ պանտ, թառ, ժամը 8ին հրավառութիւն։ Ճաշը միասին բերել։ Փոքրիկներու մասնաւոր խաղավայր։ Անձրեւի պարագային մասնաւոր սրահ։ Ծախքերու մասնակցութեան համար՝ մուտք 4 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարանները։ Տաղաւարները վարձելու համար դիմել Պ. Ե. Գրիգորեանի 52 Rue Mr. le Prince, Paris, Հաղորդակց.— Շոգեկառք՝ Լիւքսէնպուրկի կայարանէն, հանրակառք՝ Փորթ տ'Օրլէանէն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ եւ Իսի-լէ-Մուլինօի Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Ջեկոյց ներկայացուցչական ժողովի եւ ընթացիկ հարցեր, 10էն 12 վիճաբանական ժողով։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ կը խօսի Ընկ. Ս. Ազարեան։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ խումբերու ընդհ. ներկայացուցչական ժողովը կը գումարուի վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարանին մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամներն ու անդամուհիները փորձի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի 3 Rue Eclipse մանկապարտէզի սրահին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple, Պէլվիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խնուսի Հայր. Միութեան պարգեւները կը ստանան հետեւեալ թիւերը 233,265,28,58 եւ 337։ Դիմել՝ Պ. Դաւիթ Սրապեանի, Camp Victor Hugo, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Աթէնք, Ա. Պ.— 191։
Սէն Թ'էթիէն, Լ. Պ.— 100։
Արլ, Ա. Պ.— 35։
Սէն Շամօն, Շէր.— 13։
Տէսին, Գործ.— 600։
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 213,
Համպուրկ, Ս. Յ.— 125։
Վանս, Վ. Փ.— 35։
Մէշէտ, Տքթ. Գ.— 200, կարգադրեցինք,
Վիվիէ, Ա. Ա.— 35։

ԱԶԴ

Տէր Կոմիտաս Քէօմիւրճեան Հայ քահանային եւ մարտիրոսին նահատակութեան տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի ժամը 10ին, Սէնրըմի եկեղեցւոյ մէջ (Պուլըվար տիւ Ժուպիլէ, Պրիւսէլ) Գեր. Յովհ. Վ. Նալպանտեան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ ըստ հայկական արարողութեան, եւ պիտի քարոզէ։ կէս օրէ վերջ ժամը 5ին, Վեր. Հայր Պօֆայլի՝ Տէր Կոմիտասի ներբողեանը պիտի ընէ։ Հայերէն երկեցողութիւն, երգեհոնի մասնակցութեամբ, Պելճիգացի 3 խումբերու եւ հայ Օրիորդաց կողմէ։ Երեկոյեան ժամը 20ին, «Հայ կեանքը» մոգական լապտերով։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Կ. Յովսէփեան, Գ Արզումանեան, Հ. Ատանալըեան, Ա. Պետրոսեան, Ն. Գանթարեան, Ն. Ջալեան 5ական, Հ. Աբրահամեան 1, Յ. Եազըճեան 3, գումար 34 ֆրանք։

Ա. Կիւլէսէրեան 15, Յ. Կարմիրեան, Ս. Փիրլեան, Ֆ. Հաճըլըեան, Տէր Մինասեան, Թ. Գարագաշեան, Յ. Ճէվիզեան, Թ. Փափազեան, Ա. Ժամկոչեան, Յ. Պալթաեան, Բ. Պէյլէրեան, Հ. Ոսկեան, Ս. Սամուէլեան, Յ. Պատուականեան, Մ. Քէլիշեան, Տիկ. Գասապեան, Ս. Գասապեան Տիկ. Սարըեան, Տ. Նազիկեան, Մ. Կարմիրեան, Ա. Թէֆնէեան, Մ. Քէօյլիւեան, Ջ. Մակարեան 5ական, Ս. Իփլիքճեան 2, Յ. Նէվշէհիրլեան 10, Գ. Պարոնեան 4, Ն. Ժամկոչեան 1, Վ. Սամուրեան 2, Հաճընլեան 2, Ս. Պալանեան 3, գումար 149 ֆրանք։

(Շար.)

ԵՐԵԿՈՅԹ

Խարբերդի Հայր. Միութեան գեղարուեստական երեկոյթը 28 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ կը ցուցադրուի «Նափոլէոն»ի շարժանկարը։ կը հրաւիրուին հայրենակիցներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Քըրքաղաճցի Յովհաննէս Աբէրեան որ Հայաստանի մէջ Դրօի հեծալազօրքի գունդին մէջ սպայ էր, իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— կը փնտռուի Եոզկատցի Ջարութիւն Կըլլօեան, Գատի գիւղի (Պոլիս) նախկին որբերէն։ կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ Կարապետ Մկրտիչեանի 1 Ave, des Vergers, Bourg-la-Reine. Seine, France.

— Վանեցի Միքայէլ Վարդանեան Մարտիրոսեան կը փնտռէ Յովհաննէս Քիւրքճեան (Վան, Այգեստան)։ Իմացնել՝ Միքայէլի, Քաֆէ «Բիրժա», Փարիզ։

— *Կը փնտռուի Ընկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Պօղոս, մօր՝ ... Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով ... Այդ թուականին մեկնած է ... մասկուսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը ... գոր Զօպանեանի 31 Rue* Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France *կամ Թերթիս վարչութեան։*

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ Քէմախի ... Բագառիճէն խօսրով Իսկի... եւ զաւակները Ղազարոս, ... թիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղ... ուղղուոյսզաւակները՝ Աւագ, ... թէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքս... ուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթ... կէն։ Անկեց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր Հայր. Միութեանց վարչութիւններէն որ տպարան Եփրատի կողմէ նախապէս իրենց ղրկուած «բաց նամակ»ներու եւ անոր կից հարցարաններու պատասխանները հաճին մեզ փութացնել մինչեւ Յունիսի վերջը։ Տպ. «Եփրատ» Հ. Թադէոսեանի, 34 Rue Villeroy, Lyon,

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
20
ՅՈՒՆԻՍ
1930

20 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1293

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Համայնավար կուսակցութիւնը ռուսական լայնածաւալ երկիրը քաղաքացիական չտեսնուած պատերազմի մը մատնեց, ի խնդիր համայնավարութեան իրականացման, քայքայեց ամբողջ երկիրը ռազմական կոմունիզմի շրջանին, սպառեց հին բոլոր պահեստները, ու միայն յաջողեցաւ ամրապնդել բոլշեւիկեան բռնապետութիւն մը, չեկիստներու եւ պաշտօնեաներու ընդարձակ ցանց մը ստեղծելով երկրին մէջ։

Քաղաքական և զինուորական իշխանութիւնը զէնքի ուժով ամրապնդելու ընթացքին, դէպի ընկերվարութիւնը դիմեցին հակառակ ուղղութեամբ, — կուտակուած հարստութեան վատնումով, — իսկական ընչազրկութեան հասնելու համար։ Երկիրը համատարած ընչազրկումի և սովի մատնելէն յետոյ, ընկճուած բազմութիւններով ձեռնարկեցին ընկերվարութեան «կառուցման»։ Այս աշխատանքը սահմանափակուեցաւ ճարտարարուեստի և շարժուն դրամագլուխի ասպարէզներուն մէջ, յենարան ունենալով բանուորական զանգուածները։

Տասներկու երկար տարիներ բոլորուեցան բանուորական դիկտատուրայի տուայտանքներու վրայէն, ու ընկերվարութեան կառուցումը մնաց իր նախնական և խեղճուկ վիճակին մէջ, նմուշներու առատ արտադրութիւն մը, որ ցուցահանդէսի արժէքէն անդին չանցաւ, ու չդարձաւ Խորհրդային Միութեան տնտեսական վերելքի իրական ազդակ մը։ Բանուորական զանգուածներն ու համայնավարական պաշտօնատարները միասին առած՝ չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմէին լայնատարած Խորհրդային Միութեան հարիւր յիսուն միլիոն բնակչութեան բաղդատմամբ։ Գիւղական հոծ զանգուածը կը մնար կառչած գիւղին, կը համբերէր բոլոր անիրաւութիւններուն, և նոյն պէս խոնարհ ու դիմացկուն՝ ծուռ աչքով կը նայէր տիրող անիշխանութեան և բանուորական առանձնաշնորհումներուն, որոնք կը սնանէին ի հաշիւ գիւղին։

Այս լարուած կացութեան մէջ, եթէ բոլշեւիկեան տիրապետութիւնը դիմացաւ այնքան խելագար փորձարկութիւններուն, հիմնական պատճառն այն է որ Ռուսաստանը խիստ ընդարձակ երկրագործական երկիր մըն է, օժտուած ճակատաբաղաշտ գիւղական զանգուածներով, որոնք դարերով վարժուած էին ենթարկուելու բռնակալութեանց և զանոնք սնուցանելու։

Արդ, Ռուսաստանի ներկայ երկրագործական կեանքն այնպիսի քաղաքական և տնտեսական սահմանափակումներու ենթարկուած է, որ կարող է նուազագոյն սնունդը հայթայթել տիրող դասերուն (բանուորութիւնն ալ մէջն հաշուած), որոնք միայն հնարաւորութիւն կ'ունենան իրենց ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանել, բայց երբե՛ք ծաղկիլ՝ կամ ազատօրէն դիմել ընկերվարութեան կառուցման, լայն սահմաններու մէջ, ինչպէս կ'երեւակայէին հնգամեայ ծրագրով, մօտենալու համար (անհիմն հաւակնութիւն) ներկայ Ամերիկայի տնտեսական վիճակին։

Բոլշեւիկեան տնտեսական քաղաքականութիւնը բռնուեցաւ նոպայէ մը, գեր-արտահանութեան ձեռնարկելով, որ բնաւ համեմատական չէր երկրի արտադրութեան չափին և ներքին շուկայի պահանջին։ Անշուշտ բոլշեւիկ վերին իշխանութիւնը կը հետապնդէր այնպիսի քաղաքական և տնտեսական հաշիւներ, որոնք ռազմավարական նշանակութիւն ունէին։ Սակայն տնտեսական կեանքը (գոնէ այդ ուղղութեամբ Մարքսէն շատ բան սորված ըլլալու էին) նման քաղաքական ռազմավարութիւններու ետեւէն չընթանար, այլ իր երկաթէ բռունցքը կը հարկադրէ։

Տնտեսական անելին առջեւ անճրկած, Ստալինի վարչութիւնը որոշեց դիմել արմատական քայլի մը, — գիւղական հաւաքական տնտեսութեան։ Այս, արդէն, ընկերային և տնտեսական այնպիսի մեծ յեղաշրջում մըն էր, որ իր ծաւալով և բարդութեամբ կը գերազանցէր ռազմական համայնավարութեան անցած 12 տարիներու փորձերը։

Ասիական բռնակալութեան ժառանգները հաւատարիմ իրենց անցեալին և բռնակալական նկարագրին, սուրերը մերկացուցած, ձիարշաւի ձեռնարկեցին այս գարնան, գիւղերու համայնացման ծանրագոյն խնդիրն իրականացնելու։

Երկիրը մէկ ծայրէն միւսը մատնուեցաւ հուրի ու սուրի։ Գիւղըշարք մը տեղերու մէջ ապստամբեցաւ, բայց ընդհանրապէս կրաւորական յամառ դիմադրութիւն մը ցոյց տուաւ։

Ու ահա՛ նահանջը։ Եւ խղճի այնպիսի հանդարտութեամբ մը, որ կարծես թէ պարզ ձիարշաւ մըն էր տեղի ունեցածը։ Ընկճուածներու համար՝ պարզ շնչառութիւն մը։ Բոլշեւիկներու համար, պատրաստութիւն՝ նոր արկածախնդրութեան-իսկ արտասահմանի համար՝ բարեացակամ մոլորում։

Սակայն, գիւղի կրաւորական դիմադրութեան հետեւանքով անասուններու 40 տոկոսը ոչնչացուած է. իսկ ցանքսերը 30-35 տոկոսով պակաս եղած են քան անցեալ տարի։

Հետեւա՞նքը։ Տնտեսական քայքայում և հաւանական սով, որ կը սպառնան ամբողջ Ռուսաստանին։

Այդ հետեւանքներու ծանրութեան տակ կը կքի նաեւ մեր փոքրիկ հայրենիքն ալ, որուն դեռ կ'անդրադառնանք։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱՀԱՆՋԸ

«Յուսաբեր» այս խորագրին տակ խմբագրականով մը կը խօսի համայնացման ձեռնարկի եւ գլխիկոր նահանջի մասին (յունիս 11), ուր ի միջի այլոց կը գրէ.

— «Գործուած «սխալ»ները դարմանելու մտադրութեամբ, Հայաստանի կեդրոնական գործադիր կոմիտէն եւ քոմիսարներու խորհուրդը հետեւեալ որոշումը հրատարակած են իրենց պաշտօնական օրգան՝ «Խ. Հայաստան»ի մայիս 15ի թիւին մէջ։

«Առաջարկել գաւառային գործադիր կոմիտէներին թոյլ տալ վերադառնալ իրենց նախկին բնակավայրերն այն բոլոր անձանց եւ ընտանիքներին, որոնք վտարուած են հետեւեալ շրջաններից — Դարալագեազի, Թալինի, Կոտայքի, Հրազդանի, Վեդիի, Աբարանի, Աղբաբայի, Տիւզքէնդի, Համամլուի, Հաճի Թալիի, Ղըզըլդոչի, Մոլլակէօքչայի, Ալլահվէրդու, Իջեւանի, Ղարաքիլիսայի, Շամշադնի, Ալափարսի, Ախտայի, Բասարգեչարի, Կարմիր Գիւղի, Մարտունու, Նոր Բայազիտի, Գորիսի, Ղափանի եւ Սիսեանի»։

Վերադարձողները, ըստ նոյն որոշման, պիտի վերստանան իրենց բնակարանները, բայց ոչ իրենցմէ բռնագրաւուած ինչքերը։

Ուշագրաւ «մանրամասնութիւն»։

Այս որոշման տակ իր ստորագրութիւնը դրած է նաեւ ա՛յն կասեանը — կեդր. գործադիր կոմիտէի նախագահ — որ յանուն Մարքսի կը յորդորէր չեկիստները ընկերկում չունենալ դաժանութեան մէջ եւ առանց խղճահարելու «կուլակ»ները քշել իրենց բնակած վայրերէն։

Պարագայ մը, որ կուգայ վկայելու, թէ նահանջը — բնաւ խղճահարութեան արդիւնք չէ, Անկարող՝ արցունքներով «գութ»ը շարժել բորենիացած իշխանաւորի, հայ շինականը կ'որոշէ զայն շարժել բռունցքով, եւ, ինչպէս կը տեսնէք, կը յաջողի։ Նահանջը անուղղակի ապացոյց է այն տեղեկութեանց, թէ Անդրկովկասը — Վրաստան, Ադրպէյճան եւ Հայաստան — իրապէս մտահոգիչ խռովութեանց թատերավայր դարձած է։ Յուսահատ գիւղացին տարերային ըմբոստացումով զգաստութեան բերած է ամենազգի կասեաններ եւ առժամաբար գոյութեան որոշ պայմաններ ապահոված են իրեն։ Այս խաղաղութիւնը անկարող է սակայն երկար տեւել, որովհետեւ անգամ մը ժանիք տեսած գիւղացին՝ հազիւ վստահութեամբ վերաբերի ժանիքաւոր «բարեկամ»ին։

Համայնավար կեդր. կոմիտէն, ստեղծուած կացութեան ծանրութիւնը նկատի առնելով, կուսակցութեան արտակարգ համագումար հրաւիրած է։ Հաւանական է, որ համագումարը, այս խայտառակ պարտութիւնն ու նահանջը քօղարկելու համար, վարիչներէն քանի մը հոգի քաւութեան նոխազ դարձնէ եւ իշխանութեան ղեկը ուրիշներուն յանձնէ։ Սակայն ասոնք ուրիշ կրնան ըլլալ *անունով*, բայց ոչ *էութեամբ։ Բոլշեւիզմը* անկարող է փոխուիլ, քանի դեռ իշխանաւորը *բոլշեւիկը* կը մնայ։ Հոկտեմբերեան դաւադրութենէն ասդին բազմաթի՛ւ անգամներ քրէմլը «խաղաղ յեղաշրջում»ի ենթարկուեցաւ, միշտ ալ նոյն բորենին մնալով։

Տարբեր պիտի չըլլայ նաեւ այս անգամ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք-Յունական բանակցութիւնները

Նոր պայմանագրին համաձայն, Յանձնախումբին չէզոք անդամները իրաւարարի դեր պիտի կատարեն կալուածական եւ ուրիշ խնդիրներու մէջ։ Չէզոքները, առանց սպասելու օրինական մէկ ամսուան պայմանաժամին, ընդարձակ տեղեկագիր մը պատրաստած են կալուածական հարցին շուրջ։ Տեղեկագիրը որ երկու կողմի կառավարութեանց հաղորդուած է, կը թելադրէ հաշուակցութիւն կատարել, այսինքն հաւասար արժէքով յայտարարել թրքական եւ յունական կալուածները։ Այս որոշումը պատճառաբանուած է անով, որ չկան հարկ եղած փաստաթուղթերը, կալուածներու իրական գնահատման մասին։

.˙. Պ. Վէնիզէլոս Խորհրդարանին ներկայացուց Թուրքեւ-հելլէն տնտեսական համաձայնութիւնը վաւերացնող օրինագիծը։ Պատմականն ըրաւ բանակցութիւններուն որոնք տեւեցին եօթը տարի եւ յոյս յայտնեց թէ, շնորհիւ կնքուած համաձայնութեան, Յունաստան պիտի կրնայ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Թուրքիոյ հետ։ Եզրակացուց՝մատնանշելով կարեւորութիւնը համաձայնութեան, որ պիտի նպաստէ երկու երկիրներու մերձեցման եւ Մերձաւոր-Արեւելքի պետութեանց առջեւ պիտի բանայ յարաբերութիւններու նոր դարաշրջան մը։

.˙. Ստոյգ լուրերու համաձայն, նոր բանակցութիւններ պիտի սկսին Թուրքիոյ հետ, նաւային ուժերը սահմանափակելու եւ բարեկամական դաշինք կնքելու համար։

Թուրք արտաքին քաղաքականութիւնը

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի, Ազգ. Մեծ Ժողովին առջեւ խօսելով արտաքին քաղաքականութեան մասին, յայտնեց թէ Թուրքիա եռանդագին կ'աշխատի խաղաղութեան հաստատման, թէ միշտ պատրաստ է մտնելու որ եւ է միութեան մէջ, պայմանաւ որ որ եւ է պետութեան դէմ ուղղուած չըլլայ եւ բոլորը հոն ներկայանան հաւասար իրաւունքներով։

— Թուրքիա, յայտնեց գործավարը, ընտրած է խաղաղութեան լաւագոյն ճամբան, — իրաւարարութեան, չէզոքութեան եւ ոչ-յարձակման դաշնագիրներու կնքումը։ Սպառազինութեանց սահմանափակման խնդրին մէջ, Թուրքիա կը պաշտպանէ հաւասարութեան սկզբունքը։ Կը նախընտրենք բաց ու փոխադարձ համաձայնութիւնները քան գաղտնի կարգադրութիւնները։ Եւ որովհետեւ, կը կարծենք թէ ամէն խմբակցութիւն ծնունդ կուտայ հակառակորդ խմբակցութեան մը, հեռու մնացած ենք նման համաձայնութիւններէ։ Ընդհակառակն, միշտ մեծ փութկոտութիւն ցոյց տուած ենք Քէլլոկի դաշնագրին մասնակցելու։ Քաղաքակիրթ ազգերու ընտանիքին մէջ, Թուրքիա իրաւունքի եւ կարգապահութեան տարր մըն է. մեր քաղաքականութիւնը չէ ուղղուած որ եւ է մէկուն դէմ, քանի մեզ չեն դպիր։ Թուրք ազգը իր բարգաւաճումը կը փնտռէ խաղաղութեան մէջ, զոր պիտի պաշտպանէ, պահպանելու համար իր գոյութիւնը եւ անկախութիւնը։

.˙. Թուրք Խորհրդարանը վաւերացուց Թուրքեւ-հելլէն համաձայնագիրը 15ի դէմ 189 ձայնով։

Բոլշեւիկեան համաժողովը

Ռուս բոլշեւիկեան 17րդ համաժողովը որ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ այս օրերս։ Խորհրդային թերթերը կը հրատարակեն Ստալինի մէկ զեկոյցը այս մասին։ Ստալին կը յայտնէ թէ համաժողովը յետաձգուեցաւ, որովհետեւ ցանկը չէ աւարտած տակաւին։ Սակայն յետաձգման ուրիշ մէկ պատճառն ալ կայ։

Աջ ընդդիմադիրներուն գործունէութիւնը վերջերս այնքան խստացած է որ Ստալին կը վախնայ յարձակումէ մը դժգոհներու կողմէ։ Համաժողովը յետաձգելով, Ստալին կը յուսայ ժամանակ գտնել իր կարգ մը հակառակորդներէն ազատուելու համար։

.˙. Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Գ. Միջազգայինի նախկին նախագահ Զինովիէվ Քազանի համալսարանին ներքին տնօրէն կարգուած է։ Այս որոշումը տեսակ մը աքսոր կը նկատուի եւ ցոյց կուտայ թէ Ստալինի ու Զինովիէվի միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացնելու ծրագիրը ապարդիւն անցած է։

Ամերիկեան նոր մաքսատուրքին շուրջ

Փարիզի ամերիկեան դեսպանը, մամուլին տրուած հաղորդագրութեամբ մը կը ջանայ մեղմացնել՝ մաքսային նոր օրէնքին ձգած վատ տպաւորութիւնը։ Թէ՝ Ֆրանսայէն Ամերիկա արտածելի ապրանքներու վրայ միջին յաւելումը չպիտի անցնի 100էն 3,35՝ բաղդատմամբ 1928ի սակագինին։ Միւս կողմէ ֆրանսական ապրանքներու վաճառման գինին վրայ կը նախատեսուի փոքր յաւելում մը, որ չպիտի խրտչեցնէ ամերիկեան յաճախորդը։

Հաղորդագրութիւնը կը յայտնէ նաեւ թէ նոր օրէնքի գոր-

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդա Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն
եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)
ՑԱՆԿ 18

Հայկ Ստեփանեան (արտօնատէր Յառաջի)	500
Լեւոն Գեւոնեան	200
Խաչեր Քէօշկէրեան	150
Անդրանիկ Պօյաճեան	150
Լեւոն Գրիգորեան	150
գումար	1150
Նախորդ գումար	18,100
ընդհ. գումար	19,250

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

ԼՈՆՏՈՆ ԵՒՍ Կ'ՈՂՈՂՈՒԻ

Երէկ կէսօրէ յետոյ, Լոնտոն եւս բռնուեցաւ փոթորիկի որ մեծ վնասներ պատճառեց քաղաքին կեդրոնի, հիւսիսային եւ արեւմտեան թաղերուն մէջ։

Կայծակ ինկաւ դրամատան մը, կրնելու յատուկ հիւանդանոցի մը եւ բազմաթիւ տուներու վրայ։

Մէթրոյի քսան կայարաններ ողողուեցան եւ երթեւեկը դադրեցաւ պահ մը։

Շատ մը կոյուղիներ յորդեցան մանաւանդ թայմզ գետին մօտերը, ուրկէ կ'անցնին առհասարակ հանրակառքերը։ Մրրրիկը որ արեւելքէն կուգար, տեւեց աւելի քան երկու ժամ։ Հաշիւ եղաւ որ թաղի մը վրայ հեկտար գլուխ ինկած է 350 թոնօ անձրեւ։ Ողողուեցաւ նաեւ խորհրդարանին մէկ մասը։

Փոթորիկի պահուն երկու հոգի շանթահար եղան, իսկ երեք հոգի խեղդուեցան։

ՖՐԱՆՍԱ

Փոթորիկը միշտ նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի Ֆրանսայի զանազան կէտերուն վրայ։ Պրիւտի մէջ (Հօթ-Լուառ) հեղեղը մեծ վնասներ գործեց։ 35 մեդրի վրայ, փարիզ-նիմ երկաթուղին քանդուած է։ Տասը օրուան աշխատանք կը պահանջեն նորոգութիւնները։ Դաշտերը ողողուած են դեղնորակ ցեխով մը։ Օզոնի մէջ, քիմիական արտադրութեանց մեծ գործարան մը քանդուեցաւ եւ 20 տուներ փլան, մինակ այս շրջանին մէջ վնասը կը գնահատուի 4 միլիոն առայժմ։

Վառի նահանգը որ ցարդ զերծ էր մնացեր, բռնուեցաւ փոթորիկի։ Երէկ առտուընէ ի վեր, կ'անձրեւէ թուլոնի մէջ։

ԻՏԱԼԻԱ

Ամբողջ Իտալիա ենթարկուած է բուռն փոթորիկներու եւ տեղատարափ անձրեւներու։ Ամէն կողմէ, ողողումի եւ մեծ վնասներու լուրեր կը տրուին։

ՌՈՒՍԻԱ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Իրքուցքի նահանգին մէջ 36 տուներ քանդուեցան մրրիկէն։

Եօթը գիւղացիներ մեռան, բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ԿԱՆՏԻԻ ՀԵՏ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Քանի մը օր առաջ, Կանտիի բարեկամներէն Սըր Պաթթանի արտօնութիւն տրուեցաւ անոր այցելելու Փունայի մօտ Եէրովտայի կեդրոնական բանտին մէջ, ուսումնասիրելու համար համաձայնութեան մը կարելիութիւնները։ Պաթթանի մասնաւոր յանձնառութիւն մը չէ ստանձնած, սակայն Հնդկաստանի կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Կանտիի հետ անոր տեսակցութեան։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջապէս պատահեցաւ անխուսափելին. ծուղակը՝ որ լարուած էր որսալու քիւրտ պարագլուխները, տուաւ սպասուած արդիւնքը. այնքան խնամքով քողարկուած Քիւրտերը սիրաշահելու Թրքական քաղաքականութեան սնանկութենէն վերջ, ահա նոր է որ Թուրք Թերթերը սկսան հատ ու կտոր լուրեր հաղորդել ձերբակալութիւններու մասին։

Ի՞նչ պատահած է որ Թերթերը հրապարակը կ'աղմկեն, առանց մօտենալու իրականութեան։ Թուրքիոյ ներքին անցուդարձերուն տեղեակ մը պիտի պատասխանէր — ո՛չ մէկ նորութիւն։

Ինչ որ այսօր իբրեւ նորութիւն կը յայտարարուի պաշտօնապէս, շարունակութիւնն է 1925ի ըմբոստութեան եւ վարձատրութիւնը 1928 — 1930 Թուրքիոյ վարած խաբկանքի, դաւադրական քաղաքականութեան։ Քիւրտ ապստամբութիւնը, որ սկսած էր 1925ին, կը շարունակուի մինչեւ այսօր մերթ զէնքի կռիւներով եւ մերթ կրաւորական դիմադրութեամբ կամ մասնակի շարժումներով։

Մ. Քէմալ — Ըսմէթ զոյգմարդը, որ սուր բնոյթ ստացած էր Ըսմէթի քաղաքականութեան ձախողելէն վերջ, եւ որ վճռական հանգամանք առեր էր արտակարգ դատարաններու կազմութեան նախօրեակին, մեղմացաւ յանկարծ, եւ առժամեայ զինադուլ կնքուեցաւ երկու ախոյեաններու միջեւ, դիմագրաւելու համար գլխաւոր Թշնամին — քիւրտ ապստամբական շարժումը — որ պահ մը մարած եւ նոյնիսկ վերջացած կը կարծուէր շնորհիւ ընդհ. ներումներու խաբկանքին, եւ Քիւրտերը սիրաշահելու ըսմէթեան քաղաքականութեան։

1925 — 1928ի Քիւրտերը ջարդելու եւ բռնի ուժով ապստամբութիւնը արիւնոտ կերպով խեղդելու քաղաքականութիւնը, փոխանակ քրտական հրաբուխը մարելու, ալ աւելի հրահրեց զայն։ Կարծեցեալ պարտութիւնը պարզ զինադուլ մըն էր, սպառած ուժերը ամփոփելու եւ հրապարակ գալու աւելի կազմակերպուած եւ վճռական։

Այդ իրողութեան ծանօթ քէմալական կառավարութիւնը 1927էն վերջ փոխեց կռուելու զէնքը, եւ դիմեց դաւադրական միջոցներու, աշխատելով խաբել Քիւրտերը եւ խաղաղօրէն ձուլել զանոնք Թուրանական կաթսային մէջ, եւ այդ իսկ պատճառներով, միջոցներ ձեռք առնուեցան, փոխելու աւերի ու արիւնի քաղաքականութիւնը, կարենալ լեցնելու համար բացուած խրամատը։

Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյի եւ ներքին գործերու նախարարին քննական պտոյտները հեռաւոր նահանգներու մէջ եւ անոնց չփումները կուսակալներու, քիւրտ աշիրէթապետներու եւ Թուրք ընդդիմադիր պարագլուխներու հետ, երեւութապէս այնքան սերտ ու մտերմական էին, որ պահ մը կարծուեցաւ թէ Թուրքը հրաժարած է Քիւրտը Թրքացնելու ծրագրի գործադրութենէն եւ պատրաստ է դարմանել երէկի սխալները՝ զոհացում տալով Քիւրտերու պահանջին։

Եւ իբր ապացոյց պետական անկեղծ հաւաստիքներուն, փախստական Քիւրտերու ներումէն վերջ, Ազգային Մեծ Ժողովը վաւերացուց բանտարկուած Քիւրտերու ազատ արձակման պայմանադրական ներումը — «Թէճիլ»,տեսակ մը նոր ձեւի խայծ, միամիտ Քիւրտերը որսալու համար։

Ներումը որ կը վերաբերէր միայն արեւելեան անկախութեան դատարանի վճիռով դատապարտուածներուն, աչք-կապուկ մըն էր պարզապէս. որովհետեւ պայմանադրական էր — «Թէճիլ»—և կը պարտադրէր որ ամէն բանտարկեալ լուսանկարուի բանտէն ելլելէ առաջ ու այդ լուսանկարներէն մէկ մէկ օրինակ ղրկուին Էնկիւրի, Պոլիս, ծննդավայրի եւ այժմու բնակավայրի ոստիկանութեանց, իսկ բանտէն արձակուելէն վերջ առժամապէս մնայ այս կուսակալութեան մէջ, ուր որ բանտարկուած է եւ սպասէն նոր հրամանի։

Այսպիսով, Թուրք կառավարութիւնը փորձեց վստահութիւն ներշնչել փախստական Քիւրտերուն, որոնց թիւը 50 հազարի կը հասնէր եւ տեւական վտանգ մըն էր օրուան կառավարութեան։

Քիւրտը որ հեռատես է ու հոտառու, զգաց վտանգի մօտիկութիւնը, բայց ուրիշ ընելիք չունէր՝ եթէ ոչ հաւատացած ձեւանալ Թրքական խոստումներուն եւ խաղալ նոյն լարին վրայ մինչեւ դէպքերու զարգացումը։ Բանտարկեալներուն ազատ արձակուելէն վերջ,փախստականներու մէկ մասը վար իջաւ լեռնէն, բայց եւ կասկածոտ՝ «Թուրք-եղբայրակցութեան շնորհներուն հանդէպ։ Զինադուլը երկու կողմերու միջեւ չէր կրնար երկար տեւել, որովհետեւ ոստիկանութիւնը որ գաղտնօրէն կը հսկէր բանտէն ազատ արձակուածներուն վրայ — որոնց նկարները ունի իր ձեռքին — ծանօթացաւ քրտական Թաքուն շարժումներուն։

Բայց լռեց. որովհետեւ հրամայուած էր իրեն. «Հսկէ՛, բայց մի ձերբակալեր»։

1927—29ի կրաւորական ըսպասումի, եւ արտաքնապէս քիւրտերը սիրաշահելու երեւութական փորձերը 929ին կորսնցուցին իրենց արժէքը։ Ըսմէթի կը մնար վերջին ճիգ մը ընել երեւոյթները փրկելու եւ գոնէ մասամբ իր հետապնդած քաղաքականութեան սնանկութիւնը քողարկելու համար։

Նոր եւ վերջին փորձ մըն էր, ներում շնորհել բանտարկուած Թուրք ընդդիմադիրներուն, որ օգտուած չէին «Թէճիլէն» եւ կը մնային բանտարկուած մինչեւ 1929ը։ Միւս կողմէ հրահանգուած էր ոստիկանութեան, հետեւիլ բանտէն ազատ արձակուած ընդդիմադիր պետերու շարժումներո՛ւն եւ մօտէն հսկել քիւրտերու հետ անոնց յարաբերութեան վրայ։

Մինչեւ 1930ի նախամուտը, այս քաղաքականութիւնը գործնականապէս մնաց ապարդիւն եւ քիւրտ-թուրք երեւակայական համաձայնութեան ձախողումէն մարմին առաւ հալածանքի նոր քաղաքականութիւնը եւ պաշտօնի կոչուեցան արտակարգ դատարաններ — շարունակութիւնը անկախութեան ատեաններու — դատելու համար արեւելեան նահանգներու ըմբոստ Քիւրտերը։

Թուրք Թերթերը նորութիւն մը չէ որ կը հաղորդեն իմացնելով Շէյխ Սայիտի տղուն կամ ուրիշ քանի մը պարագլուխներու ձերբակալման լուրը։ Ընդհականակն անոնք նոր չէ որ կը ձերբակալուին, այլ ձերբակալուած են — անպաշտօն կերպով — բանտէն ելլելէ կամ անձնատուր ըլլալէ անմիջապէս յետոյ. իսկ նոր ձերբակալութիւնները որ սկսան ապրիլին եւ կը շարունակուին մինչեւ այսօր, ամենախիստ կերպով կը պահուին գաղտնի։

Թուրք Թերթերը, փոխանակ Շէյխ Սայիտի տղուն եւ քանի մը անձերու ծանօթ ձերբակալութիւնը տեղեկացնելու, ինչո՞ւ չեն համարձակիր հրապարակելու զանգուածային ձերբակալումներու տեղն ու անունը եւ լռութեամբ կ'անցնին Թուրքիոյ ներսը խմորուող քրտական շարժումներուն վրայէն, որ առանցքն են այսօրուան ձերբակալութեանց ու ձեռք առնուած արտակարգ զսպողական միջոցներուն։

Քանի որ հարցը հրապարակ դրուած է եւ ժամանը կը հետաքրքրուի, անհրաժեշտ է կարճ լուսաբանութիւն մը տալ նոր դէպքերու մասին։

Սիրաշահելու Ըսմէթեան քաղաքականութեան սնանկութենէն, եւ Մ. Քէմալ-Ըսմէթ առժամեայ զինադուլէն վերջ, տըրուած ազդանշանի մը վրայ, նոյն օրը շատ մը շրջաններու մէջ, ոստիկանատուն կը կանչուին հսկողութեան տակ գտնուած այն Քիւրտերը, որ օգտուած էին «Թէճիլէն» կամ վերջին ներումէն եւ անխելքութիւնը ունեցած էին մնալ Թրքական տիրապետութեան տակ։ Այսպէս յիշենք քանի մը դէմքեր եւ թիւեր գաղափար մը կազմելու համար արեւելեան նահանգներու այսօրուան կացութեան եւ վաղուան պատահելիքներու մասին։

Քէմալական կառավարութիւնը յուսահատ 1927— 1930ի քաղաքականութենէն կրկին վերադարձաւ 925ի անխնայ կոտորելու եւ քրտական դատը զէնքի ուժով լուծելու համաԹուրանական ծրագրի գործադրութեան, որուն յաջորդեց ձերբակալութիւններու շարքը զանազան շրջաններու մէջ։ Հաւատալի աղբիւրէ առնուած ամենավերջին տեղեկութիւններու համաձայն, Խալաթէն Խարբերդ եկող ութ տէրսիմցի քիւրտեր կը ձերբակալուին անմիջապէս, որոնցմէ 3ը նախապէս 15ական տարի բանտարկութեան դատապարտուած եւ Քասթէմունի փոխադրուած էին եւ օգտուելով «Թէճիլէն» ազատ արձակուած 1928 մայիս 19ին։

Բալուէն քանի մը յայտնի դէմքեր խորհրդակցելու պատըրւակով կանչուած են Տիարպէքիր եւ հոն վար դրուած ոստիկանութեան կողմէ։

Նոյն միջոցներով ձերբակալութիւններ կատարուած են Երզնկայի, Արաբկիրի եւ Մալաթիոյ մէջ. իսկ Խարբերդի երեւելիներէն Չէօթէլի զատէ Խալիտ պէյը, որ անպարտ արձակուած էր 925ին դատարանէն եւ որ ինքզինքը մոլեռանդ միլլիական մը ցոյց տալ կ'աշխատէր, հսկողութեան տակ առնուած է իր ազգականներէն... պէյին եւ երկու տղոցը հետ, որոնք փախստական էին եւ օգտուելով ներումէն՝ վերադարձած Խարբերդ։

Հին պատմութիւն է Արղընի մատէնցի Ապտուրրահման էֆ.ի եւ Չիրմէկցի, Լըճեցի, Էկէլցի և Բերանցի պէյերու ձերբակալութիւնը, որոնց անդրադարձած եմ ժամանակին։

Վերջին պահուն առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Սեբաստիոյ մէջ հսկողութեան տակ առնուած է նախկին «Համիտիէ ալայի» հրամանատարներէն քիւրտ Ազիզ պէյը եւ նախկին երեսփոխան Էրզեանը Հարպ Զիա պէյը, որոնք նոր ազատուած էին Քըրք-Քիլիսէի բանտէն։

Ահա հետեւանքը Թուրք եւ քիւրտ կարծեցեալ համաձայնութեան, որ սկզբնաւորութիւնն է վաղուան անխուսափելի ճակատամարտին, որուն կը պատրաստուէին կողմերը, համաձայնութեան օրօրներով եւ եղբայրակցութեան կեղծ դիմակին տակ։

Իսկ թէ ի՞նչ դիրք բռնած է ապստամբ Տէրսիմը այս բոլորին հանդէպ, կ'արժէ անդրադառնալ այդ մասին, կարենալ լրիւ պատկեր մը տալու Թուրք քաղաքական հորիզոնին վրայ կուտակուած փոթորկաբեր ամպերու,որոնք սկսած են վրդովել Թուրք ներքնաշխարհի արդէն խանգարուած խաղաղութիւնը։

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ
ԵՒ
ԻՐ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բ.

Ահա՛ քանի մը գիւտեր՝

Վիշտը — դէմք մը որ կ'դրայ, արցունքներով որոնք կ'երկարին, կ'երկարի՛ն։ Ուշադրութեամբ դիտեցէք։ Զոյգ մը մանկամարդ մերկուհիներ, դէմ դիմաց, գլուխնին վայրահակ ու իրենց ափին մէջ՝ ողբական դիրքով, եւ ահա՛ իրենց մազերը որ կը ջրվիժին ճակատէն ի վար, ետեւէն առաջ, ծածկելով իրենց կերպարանքը։ Այդ մարմինները նըկարուած են սեւ սեւ, եւ անոնց գլխուն ու թեւերուն դիրքն է որ կը կազմէ աչքերը Վիշտին։ Եւ անոնց մազերուն ալեհոսումն է որ կը կազմէ Լացը։ Ու վիշտին դէմքը շրջանակ մըն է լոկ որ իբր խորք կը ծառայէր եղերամայրերուն։

Անհայ սուգերով տարտամօրէն բեռնաւոր յիշողութիւ՞ն մը արդեօք, արդիական ձեւով մը մարմին առած, տառապանքի եւ ներշնչման պահու մը մէջ։

Ունայնութիւն ունայնութեանց — ժահադանկին հեգնութիւնը՝ իր բացխփիկ ժպիտով, որ ակռաները կը ցուցադրէ։ Ա՞յդչափ։ Ու ո՞ր եւ է ձեւով մը։ Ո՛չ։ Ակռաները՝ դաշնակի ստեղն։ Աչքերը՝ կլոր սեւանկար գլուխներն են կայտառ տղեկներու՝ որոնք կը զուարճանան մահուան ստեղնաշարը նուագելով...։ Զաւակնե՞ր Սիրոյ եւ Մահուան...։ Ու հոն է Սէրն ալ, ահա՛, գանկին կատարը... Աջ ու ձախ, գանկոսկրին վրայ՝ կոնքի երկու ոսկորներ, խորհրդանիշ ծննդագործութեանց, եւ որոնց վրայ երկնցած՝ շուրթ առ շուրթ իրարու կը հպին Մարդը եւ Կինը...։ Ունայնութի՜ւն ունայնութեանց...։

Ու Համբո՜յրը... Երկու երիտասարդ կիսադէմքեր, Արուն եւ Էգը, շրթունք շրթունքի։ Եւ միջոցը որ կը գոյանայ երկու կիսադէմքերուն գիծերուն միջեւ ու խորքը կը դառնայ պատկերին, կը ձեւացնէ բաժակ մը, Բաժակը աղի կարմիր գինիով ուր արբեւին ցոլքը կ'երգէ...։ Բանաստեղծութի՜ւն, խորհո՜ւրդ, գի՜տ։ Արբեւելքցիի երեւակայութիւն։ Ու այս խորհրդանշական յղացումին ի սպաս՝ ի՜նչ նուրբ գիծերու լաբերգութիւն, փափուկ ու վառ գոյներու որպիսի՜ ներդաշնակ քովքովիութիւն։

Ուրիշ կարգի գիւտ մըն ալ՝ այն փոքրիկ գծագրութիւնը որ կը կոչուի «Յիսուսի Օրհնութիւն»ը։ Գիծով ու գոյնով՝ հիմնապէս, անհաւատալիօրէն ժուժկալ, եւ սակայն արտայայտութեամբ տարօրինապէս ամբողջ։ Երկինքի մաս մը՝ սեւի, կանանչորակի ու Թխորակի երեք երանգներով շերտուած. երկնածուէն մը որ կը վարշամակի։ Աղեղ մը՝ կիսալուսնի պէս կը ճերմկցնէ երկինքին մէջտեղը՝ Յիսուսի գլուխ մը կամարելով։ Մարմի՞նը. չկա՛յ։ Ցեղը՝ Նրբին խաչ մը միայն, որ կ'երկարի մինչեւ դէմքը եւ որուն ստորոտը՝ ոտքերու տարտամ գոյութիւն մը՝ երկերկու հաւասար գիծով. աջ ու ձախ կողմը անհերեւոյթ մարմին՝ վերէն վար՝ Թեզանիքներու մէյմէկ օդապահ եզրագիծեր, որոնցմէ դուրս՝ օրհնող դիրքի մը մէջ՝ կ'երկարին, փոփ, տէրունական ձեռքերը... Քանի մը գիծ, 2—3 գոյն — ահա՛ ամբողջ պատկերը։ Եւ սակայնչ ո՜րչափ կատարեալ։ Չկայ եւ կա՛յ այդ Յիսուսը։ Եւ կրնա՞ր ուրիշ կերպ ըլլար։ Ո՛չ պարեգօտ ու ո՛չ իրան։ Ի՞նչ պէտք՝ գաղափարին համար որ խաչն է։ Ընդունեցէ՛ք զայն ու պիտի օրհնուիք։ Ո՛չ մէկ կերպարանք. ի՞նչ պէտք մազի ու մօրուքի, աչքի, քիթի կամ բերանի՝ մատնանիշ ընելու համար գաղափարը որ հաւակ լուսեղինութիւն է։ Մերկացո՛ւմը բոլոր մարմինեղէն աւելորդ մանրամասնութիւններուն եւ ոգեկոչո՛ւմը լոկ խորհուրդին.— Տառապելը իր վարձատրութիւնը պիտի գտնէ իր մէջ, ու ի՛ր մէջ՝ իր հոգիին անդորրական զուարթարար լուսապսակը... Կարելի՞ էր աւելի խորիմաց ու ճիշդ կերպով մը տեւականացնել աւանդութիւնը աննիւթական Յիսուսին ու իր մեծ վարդապետութեան։ (Ես կը յափշտակէի, վարպե՛տ, այս պզտիկ գլուխ-գործոցդ՝ եթէ ունենայի տաղանդդ վարձատրող քսակը, ափսո՛ս...)։

Ո՛չ, մի՛ նայիք ու անցնիք՝ այս պատկերներուն։ Սիրտ մը կը մտածէ հոն, սի՛րտ մը կը մխայ անոնց խորը։ Հառաչա՛նք մը՝ խորհրդանշաններու քօղին տակ։ Ու նաեւ միտք մը որ կը դգա՛յ։

Գիտէ՞ք ինչպէս Քէպապճեան կը նիւթացնէ Ծարաւը։ Թերեւս արուեստագէտը, քրտնաթոր ու յոգնած, անաղբիւր արտի մը քովէն կ'անցնէր յուլիսեան երաշտ միջօրէ մը։ Ծարաւի էր։ Ու ծարաւի էին արփատոչոր ցորեանները։ Մեղքցա՛ւ։ Ու ահա՛ տեսաւ որ Ծարաւը, ոսկեմարմի՛ն աղջիկ, դուրս սլացաւ անոնց ծոցէն, եւ՝ ոտքերը քիստերուն՝ թեւերը երկարեց դէպի ամպերը, իր ամբողջ մարմինով ձեւացնելով ոսկեբաժակ մը։ Դէպի ամպերը որ կը կուտակուէին՝ —ի՜նչ գեղեցիկ ոճաւորում— իրենց ջրամբարները պարպելու համար՝ ծարաւող պապակին վրայ ցորեաններուն։ Զօրաւո՛ր տեսիլ՝ գրեթէ ամբողջ ոսկենկար։ Որովհետեւ Քէպապճեան սիրով որդեգրած է ոսկին իր նկարչութեան մէջ, արեւախա՛յտ ոսկին, միջնադարեան գրչագրութեանց եւ բիւզանդական ճարտարապետութեանց ոսկին։ Ոսկին՝ զոր արդիականներն ալ կը գործածեն՝ արծաթին աղընթեր։

Ահա Գարնանամուտը—վայելչաշնորհ ծառափունջ մը որ կ'արթննայ, սրսփուն ու գեռածիլ, ամենափափուկ նրբերանգներու բոլորակ խորքի մը վրայ։ Բայց նոյն այս վրձինը գիտէ ոյժն ալ քնարերգել մեծաշառաչ՝ երբ ուզէ մեզի ցոյց տալ «Որոտումը» կամ «փոթորիկը»։ Ու գիտէ դեռ գաղափար մը հօծել ու համադրել՝ իւրայատուկ ձեւերով. ահա «Անհաւասարութիւնը» — կուռ գործ մը. ահա «Կարգապահութիւնը», «Կարօտը», «Դադարը» (Թիւ 19) որ իր կարգին ուրիշ սքանչելիք մըն է, «Վրիժառութեան Ուխտը», «Մահաքայլերգը», «Մղձաւանջը»...։

Ո՞ր մէկը... ո՞ր մէկը...

Իւրաքանչիւրը իր տեսակին մէջ գրաւիչ եւ բոլորը՝ իրարմէ այլազան։

Այլապէս ուժեղ գործ մըն է, սակայն, այն նկարը որ ներշնչուած է Ահարոնեանի «Խաւարե՛ս, Լուսի՛ն» պատմուածքէն։ Հոս, արուեստագէտը իր ամբողջ ոյժին չափը կուտայ, եւ ընդունայն չէ որ կիսութաւ քանի պէս մեծ իմացականութեան մը աչքին այս նկարը կ'առնէ ընդհանրական, խորհրդանշական հանգամանք մը. որդեկորոյս այդ հայ մայրը՝ իր տառապանքին մեծութեամբն իսկ, կը դադրի անհատական պարագայ մը ըլլալէ, դառնալու համար բովանդակ Մայր-Հայաստանը։

Թանգարանավայե՛լ գործ։

ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼ

ՀԵՌԱԼՈՒՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԹԵԼՈՎ

Ինչպէս ծանօթ է, անթել հեռալուսագրութիւնը (télépho-tographie) բոլորովին նոր գիւտ մըն է. բաղդատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, անթել հեռագրութեան այս ճիւղն ալ սկսաւ հետզհետէ կատարելագործուիլ եւ մտնել գործնական փուլի մը մէջ։

Նիւ-Եորքէն ստացուած ամենավերջին լուրերու համաձայն, Սան-Ֆրանչիսքոյի մէջ հրատարակուող մեծ օրաթերթ մը յաջողած է իր թերթին կարեւոր մէկ էջը ամբողջութեամբ փոխանցել եւ ինքնաշարժաբար արտատպել 4000 քիլոմեթր հեռաւորութեան մը վրայ գտնուող Ատլանտեանի ծովեզերեայ քաղաքի մը մէջ։

Անէ քանի մը տարի առաջ, նմանօրինակ փորձ մը նախատեսուած էր անթել հեռալուսագրութեան հնարիչ՝ Պ. Օուըն Տ. Եանկի կողմէ, որ կը յուսար բաւական երկար ապրիլ, տեսնելու համար այն օրը, ուր Լոնտոնի մէջ հրատարակուող «Թայմզ» օրաթերթին առաջին էջը, կարելի պիտի ըլլար տպագրութեան առաջին ժամուն կարդալ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ միանգամայն։

Եթէ գիւտին հեղինակը բախտը չունեցաւ հասնելու իր նպատակին, սակայն իր կատարած նախափորձերուն շնորհիւ, այսօր իր մէկ զաւակը յաջողեցաւ իրականացնել իր հօր բաղձանքը։

Փոխանցումը եղած է կարճ ալիքներով, Սան-Ֆրանչիսքոյի Օքլանտ արուարձանի անթել հեռագրութեան կայանի մը մէջ զետեղուած նմանագիր հաղորդիչի մը եւ Շընէքթէտի (Նիւ Եորքի մօտ) ելեկտրական գործատան մէջ գտնուած ընդունարանի մը միջեւ։

Արձանագրող գործիքը բարձրախօսներու նման կարելի է միացնել որեւէ ընդունող կայանի մը։ Գլանի վրայ փաթթուած Թուղթը գործիքին մէջէն կ'անցնի վայրկեանը 12-13 միլիմեթր արագութեամբ։ Այդ թուղթին վրայ փոխանցելու ենթակայ թերթը ինքնաշարժաբար կը տպուի, երբ ընկալուչին մէջէն անցնի։

Փորձի ատեն գործածուած թուղթը միայն 20 սանթիմեթր լայնութիւն ունեցած է, այնպէս որ պէտք եղած է առնել երեք չորս թուղթեր, զորս յետոյ մէկ միւսին փակցնելով, կարելի եղած է ունենալ ամբողջական էջ մը։ Սակայն կը կարծուի թէ յառաջիկային հնարաւոր պիտի ըլլայ ամբողջ էջին լայնութիւնը անմէկ գործողութեան համար, ... րով ընդունելութեան տեւողութիւնը 3 ժամէն 1 ժամի պիտի զեղչուի։

Փորձին ներկայ գտնուող ելեկտրագէտները կը յայտարարեն թէ խիստ մօտաւոր ապագայի մէջ, կարելի պիտի ըլլայ միեւնոյն եղանակը կիրարկել նաեւ վաճառականական նամակներու համար։

Այս եղանակաւ կը նախատեսուի ղրկել թերթի մը ամբողջական պարունակութիւնը՝ տպարանէն ուղղակի բաժանորդին բնակարանը։

Ըստ այնմ, ամէն ընթերցող որ ընկալուչ մը ունի իր տան մէջ, պիտի կրնայ վայրկեանը վայրկեանին կարդալ հեռաւոր քաղաքի մը մէջ տպագրուած թերթը։

Նկատի առնելով այն գործնական ... ցուցիչ արդիւնքը որ ձեռք բերուած է արդէն Անգլիոյ եւ ...

ՁԵԿՈՅՑ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Ա. Ահարոնեանի յոբելենական կեդր. Յանձ.ի գործադիր մարմինս կը յայտնէ որ անցնող մայիս 10ին կատարեցինք Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեակի տօնախմբութիւնը Սորպոնի մէջ արտակարգ հանդիսաւորութեամբ եւ մեծ շուքով: Ներկայ էին մօտ 4000 հոգիներ. ...չափ ուղերձներ եւ հարիւրաւոր հեռագիրներ աշխարհի չորս կողմերէն եկան վկայելու որ համակրութիւնն ընդհանուր էր եւ ...ընծաւալ:

Գործադիր Մարմինս կը մնայ ...մ երկու գործ, առաջին զանազան վայրեր հաւաքուած գումարները հաւաքել եւ երկրորդ՝ մշակել այս առթիւ կազմուելիք «Գրական Հիմնադրամ»ի կանոնագրութիւնը:

Առաջինի համար մենք դիմած ենք բոլոր այն մարմիններուն եւ անհատներուն, որոնք ինքնաբերաբար կամ մեր հրաւէրով աշխատեցան գրական փոնտի յաջողութեան համար:

Երկրորդի համար՝ Գործադիր Մարմինս 13 յունիս 1930 իր նիստին մէջ ընտրեց յատուկ յանձնախումբ մը հետեւեալ կազմով. Պ. Փրոֆ. Ն. Ադոնց, Տ. Բէգեան, Լ. Բաշալեան, Ա. Ջամալեան, Ա. Վաչեանց: Այս յանձնաժողովը պիտի մշակէ փոնտի կանոնագրութիւնը:

Կը խնդրենք բոլոր մեր մարմիններէն եւ անհատներէն իրենց հաւաքած կամ խոստացած գումարները օր առաջ յղել մեր գանձապահ Պ. Ա. Համբարձումեանի հասցէին. Mr. A. Hamartzoumian 53, Rue Fbg. Montmartre Paris (9):

Երկրորդ՝ մղում տալ ի նպաստ Գրական Հիմնադրամի հանգանակութեան ձեռնարկին:

Գործադիր Մարմինս իր նոյն ...ուան նիստի մէջ որոշեց ի նպաստ Գրական Հիմնադրամի հաւաքուած գումարները պարբերաբար տալ հրատարակութեան ...յ Մամուլին:

(կնիք)

...այի մէջ գոյութիւն ունեցող հեռալուսագրական գիծերէն, զանազան երկիրներու թղթատարական վարչութիւնները, ներկայիս ...աղած են նոր գծերու զետեղման ուսումնասիրութեամբ, որոնցմէ կարելի ըլլայ այս հրաշալի գիւտը ժողովուրդին տրամադրութեան տակ դնել: Պէտք է մոռնալ թէ ներկայ գիծերը կազմուած են միայն ոստիկանութեան եւ մամուլի սպասարկութեան:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԿԵ՞ՂԾ ԵՆ...

Ի՞նչպէս ցոյց կուտան մեր քաղուածքները, «Խորհ. Հայաստան» իր թղթակիցներով, խմբագիրներով եւ աշխատակիցներով երդում-պատառ կ'ըլլայ հաստատելու համար թէ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութիւնը գիւղերը երբեք բռնի համայնացնելու հրաման չէ տուած: Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին 5 յունուար թուակիր որոշումը մէջտեղն է:

Բայց ահա նաեւ «Խորհ. Հայաստան»ի փետրուարի թիւերը, զորս վերստին թղթատելու յոգնութիւնը յանձն առինք, ցոյց տալու համար, որ այդ թերթը այսօր (եւ Ստալինի նահանջի հրամանէն ի վեր) «ի խաչ հան» կը պոռայ բոլոր այն կոմունիստներուն համար, որոնք բռնութեամբ համայնացուցած էին հողերը եւ աքսորած էին ընդդիմացող գիւղացիները, մինչդեռ երէկ կը քաջալերէր համայնացման նոյն ձեւը եւ կը սպառնար ընդդիմացող գիւղացիներուն: «Խորհր. Հայաստան»ի փետրուար 18ի թիւին մէջ կը կարդանք.

— «Բասարգեչարի շրջանում համայնացման աշխատանքները ուժեղ թափով առաջ են գնում: Արդէն յաջողւել է ընդգրկել գիւղական տնտեսութիւնների մեծ մասը: Բայց ունենք լուրջ թերութիւններ: Մի շարք գիւղական խորհուրդներ եւ կոմունիստներ ուղղակի սաբոտաժի են ենթարկում համայնացման գործը: Գըլվանքի գիւղական խորհուրդի նախագահը հրաժարւում է հաւաքական գիւղատնտեսութիւնից: Գեղակ-Բուլաղ եւ Գէօզալդարա գիւղերում կոմունիստ երիտասարդները յանձնեցին իրենց տոմսերը: Աշտարակ շրջանի Բիւրական գիւղի բջիջի անդամ Յովհ. Վարդանեան, երբ տեսաւ որ գիւղի «քէօխվան» իր տնից վտարեցին, գրաւելով նրա ստացւածքները, այս բանը դժւար թւաց նրան եւ մի գիշեր յարձակւեց հաւաքական գիւղատնտեսութեան պահեստի վրայ, ջարդեց նրա պատուհանները եւ տարաւ զանազան ապրանքներ: Նոյն գիւղից բջիջի անդամ Կիրակոսեան, բռնագրաւում է գիւղացիների ապրանքները եւ ծեծում տէրերին, ասելով.

— «Ես կոմունիստ եմ, իրաւունք ունեմ...»:

Երբ այսպէս էր կացութիւնը Հայաստանի գիւղերուն մէջ փետրուար ու մարտ ամիսներուն, ինչո՞ւ չբողոքեց «Խորհր. Հայաստան», եւ միայն այսօր՝ պատիժ կը պահանջէ բռնութեան կուսակիցներուն համար: «Խորհր. Հայաստան» անկե՞ղծ է, թէ վերէն եկած հրաման մըն է կը յանկերգէ:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Անդրկովկասի մէջ հայ բանուորական մամուլի պատմութիւնը պէտք է սկսիլ մշակականութեան, մեղուականութեան եւ նորդարականութեան պայքարներէն, որոնք սաղմնային ձեւով կ'արտայայտէին աշխատաւոր ու խոնարհ դասակարգին շահերու պաշտպանութեան հարցը: Բայց առաջին անգամ «Կայծ»ն էր, որ 1906ին լոյս տեսաւ խումբ մը հայ բոլշեւիկներու (այն ատեն սոցիալ դեմոկրատ) խմբագրութեամբ: Աւելցնենք, որ աշխատաւորական շահերու պաշտպանութեան նուիրուելով, «Կայծ» շատ քիչ կը հետաքրքրուէր ազգային ցաւերով, կամ բանուորներու ազգային առանձնայատուկ պայմաններով: «Կայծ»ի խմբագիրն էր Արամայիս Երզնկեան, շուրջն ունենալով բոլշեւիկներ Ս. Շահումեան, Ս. Կասեան, Ա. Խումարեան, Գ. Ղարաջեան, Ս. Բանուորեան: Կ'աշխատակցէին նոյնպէս Ռ. Դաշտոյեան, Հայկ Ազատեան, Մուշեղ Տիրացեան (մեռած), Յակոբ Յակոբեան, Ասքանազ Մռաւեան (մեռած), Խեչօ: «Կայծ»ի առաջին թիւը լոյս տեսաւ 15 ապրիլ 1906ին: Նախ եռօրեայ, ապա յուլիսէն սկսեալ՝ ամենօրեայ: Խմբագրութեան մէջ կը գտնուէին տարբեր կուսակցութեան անդամներ, որոնք ժամանակ մը ուզեցին պատասխանատու խմբագիր նշանակել Արշակ Զօհրաբեանը, բայց շուտով, 15 օգոստոսին, փակուեցաւ թերթը: «Կայծ»ի տեղ լոյս տեսաւ «Նոր Խօսք»ը, խմբագրութեամբ Ա. Խումարեանի, որուն աքսորման վրայ թերթը փակուեցաւ անմիջապէս:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԻԼԻՍՏՐԷԻ ՄԷՋ

ՍԻԼԻՍՏՐԷ, 2 Յունիս.— Սիլիստրէի հայութիւնը այս տարի եւս շքեղօրէն տօնեց Հայաստանի հանրապետութեան 12րդ տարեդարձը:

Առաւօտուն, նախ, արարողութիւն կատարուեցաւ եկեղեցիին մէջ, ուր պատարագիչ քահանան կոչ ըրաւ՝ անսասան կերպով կառչիլ անկախութեան տօնին եւ ապա հրաւիրեց բոլորը ազգային դպրոցի տօնական հանդիսութեան: Այդ առթիւ Թաղ. Խորհուրդն օր առաջ, ինչպէս միշտ, յատուկ հրաւէր էր ուղղած: Ժամը 12ին դպրոցի սրահը լի էր խուռն բազմութեամբ: Պատերը զարդարուած էին հայ մտքի եւ ռազմի անմահներու նկարներով, իսկ բեմին աջ եւ ձախ կողմերէն կախուած էին հայկական եռագոյնը եւ պետական դրօշը: Հանդէսը, շնորհիւ դպրոցի տնօրէնութեան ջանքերուն եւ աշակերտական միութեան ու «Յոյս» երիտասարդաց երգչախումբի, ունէր շատ ճոխ ծրագիր: «Մեր Հայրենիք»էն յետոյ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, յաջորդաբար օրիորդներ ու երիտասարդներ, իրենց ոգեւորող արտասանութեամբ, երգով ու նուագով յուզեցին հասարակութիւնը, խլելով երկարատեւ ծափեր:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Թադէ Պետրոսեան, որ կէս ժամ տեւող կուռ բանախօսութեամբ մը, պարզեց հայ ազատագրական պայքարի դրուագները եւ Մայիս 28ի նշանակութիւնը:

Ժամը 2ին վերջացաւ հանդէսը, եւ ժողովուրդը գոհ տրամադրութեամբ բաժնուեցաւ սրահէն:

Թղթակից

ԱՄԵՐԻԿ. ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Երեքշաբթի գիշեր, Նախագահ Հուվըր ստորագրեց Ամերիկայի մաքսային նոր օրէնքը, որ անմիջապէս գործադրութեան պիտի դրուի:

Այս նոր մաքսատուրքը ո՛չ միայն յուզած է ամբողջ արտաքին աշխարհը, այլ նաեւ ու մանաւանդ ամերիկեան ժողովուրդը, որ շատ վատ տպաւորուած է նոր օրէնքին հանդէպ: Պէտք է ըսել թէ երկար ատենէ ի վեր, Ամերիկայի մէջ, որ եւ է օրէնք չէր հանդիպած ժողովրդական նման դժկամակութեան:

Համբաւաւոր տնտեսագէտներ, ծանօթ գործարանատէրներ եւ դրամատէրներ, ինչպէս նաեւ երկրագործական մեծ կազմակերպութիւններ, իրենց հետ ունենալով ամերիկեան մամուլի մեծամասնութիւնը, դիմում կատարեցին Նախագահին ջանալով հասկցնել անոր թէ օրէնքին գործադրութիւնը պիտի պատճառէ տնտեսական մեծ տագնապ մը: Նախագահը որ պահ մը վարաներ էր, օրէնքը ստորագրեց տեղի տալով քաղաքական նկատումներու:

Առանց բոլորովին իրաւունք տալու յոռետեսներու ծայրայեղ գուշակութեան, պէտք պիտի ըլլայ ընդունիլ սակայն թէ մաքսային նոր օրէնքին հետեւանքով պիտի աւելնայ գործազուրկներու թիւը եւ Ամերիկա պիտի ենթարկուի տնտեսական միջազգային փոխ վրէժի մը խստութիւններուն:

Արդէն Պելճիքա, բողոքի ձայն բարձրացուց նոր օրէնքին դէմ: Ֆրանսական մամուլը խստօրէն կը դատափետէ զայն, ծանրանալով գլխաւորաբար վնասներուն վրայ, որոնց պիտի ենթարկուի ֆրանսական առեւտուրն ու ճարտարարուեստը:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կոմս Բալզէրլէնկ «Քոմէտիա»յի խմբագրին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, շօշափեց Եւրոպական Դաշնակցութեան հարցը, որ չափազանց այժմէական է:

Շատեր կը վախնան որ Եւրոպական Դաշնակցութիւն մը կը վնասէ ազգերու անկախութեան եւ ինքնորոշման, ճիշդ ինչպէս պատահած է Միացեալ-Նահանգներու մէջ: Եւ սակայն Բալզէրլէնկ, մերժելով նահանգային միութեան ձեւը, որ կը սպաննէ, կ'ըսէ, մարդկային ստեղծագործ իմացականութիւնը, կը փառաբանէ Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդներուն դաշնակցութեանը, որ թոյլ կուտայ ազգերուն պահել իրենց անհատական կեանքը եւ այդպիսով, զարգացնել անոնց մարդկային ստեղծագործ իմացականութիւնը: Արդարեւ Եւրոպա կենդանի ազգերու ամբողջութիւն մըն է, հաւաքոյթ մը, որուն մէջ իւրաքանչիւր ազգ կ'ապրի իր անհատականութեամբ, իր յիշատակներով, սովորութիւններով եւ աւանդութիւններով: Եւ այս ձեւով կը կազմուի ուժերու խուրձ մը:

Եւրոպական ազգերը կ'ապրին իրենց անցեալով, պատմութիւնով, քաղաքներով, լեզուներով եւ չեն մեռնիր այլեւս դաշնակցութեան մը մէջ: Բայց, կ'առարկեն ուրիշներ, այդ դաշնակցութիւնը կը տկարացնէ ազգային ինքնապաշտպանութեան բնազդը:

Այսպէս թէ այնպէս Եւրոպա կը մտածէ վերանորոգուիլ՝ դառնալով մեծ ազգ մը: Վասնզի հեռուն հորիզոնին վրայ կը հակեն երկու ահարկու ազգեր,— Ասիան եւ Ամերիկան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 16 յունիս.—Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կրընոպլի մասնաճիւղին մարզիկներէն Ժ. Խթիկեան, անցեալ կիրակի օր իր ձեռք բերած փայլուն մրցանիշներէն յետոյ, երէկ նոր յաջողութիւն մը եւս ունեցաւ:

Ինչպէս որ գրած էր Յառաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները մասնակցեցան Շամպէրիի միջազգային մրցահանդէսին: Այս մրցահանդէսը՝ որ տեղի կ'ունենայ տարին անգամ մը, Ալպեան շրջանին մէջ ամէնէն կարեւորներէն մին է:

Ամէն անգամուն, բացի ֆրանսացի կարող մարզիկներէ, այս խաղերուն մաս կ'առնեն նաեւ Զուիցերիոյ լաւագոյն խումբերը:

Երէկ եւս Ժընեւցի մարզիկները տարին շատ մը յաղթանակներ, բայց գունդ նետելու մրցումին մէջ ստիպուեցան տեղի տալ հայ մարզիկին առջեւ: Խթիկեան յաղթական ելաւ այս խաղէն, երկաթը նետելով 12 մեդր 87 ս. հեռու:

*** Զանազան քաղաքներէ հրաւէրներ եղած են մեր մասնաճիւղին, մասնակցելու համար իրենց մարզահանդէսներուն: Կարելի չպիտի ըլլայ ընդունիլ բոլոր հրաւէրներն ալ, նիւթական միջոցներու չգոյութեան պատճառաւ: Բայց կը յուսանք որ մեր մարզիկները չպիտի կանգ առնեն այսքան փայլուն յաջողութիւններու վրայ, ու պիտի գտնեն միջոցը մասնակցելու, յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով քանի մը մրցահանդէսներու եւս:

Վ. Մ.

ՏԷՐ ԱԿՈԲՈՖԻ ԴԱՏԸ

Կը յիշուի թէ ֆրանսայի նախկին վարչապետ Ռուվիէի կինը դատ բացած էր կովկասցի հայու մը Տէր Ակոբոֆի դէմ, զայն ամբաստանելով իբր զեղծարար: Տէր Ակոբոֆ ձերբակալուած էր, բայց իր փաստաբանին պնդումով, ժամանակաւոր կերպով ազատ արձակուած էր:

Հաւանական է որ Տէր Ակոբոֆի դէմ բացուած դատը վերջ գտնէ, որովհետեւ Տիկ. Ռուվիէյի փաստաբանը յայտնած է դատախազին թէ դատը ետ կը քաշէ:

ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ Իզմիրի նախկին եւ Պուլկարիոյ Հայոց այժմու առաջնորդ Ստեփաննոս արքեպս. Յովակիմեանի քահանայութեան 60ամեայ յոբելեանին առթիւ, պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Զարդանկարիչ Մելքոն Բէպապճեանի ցուցահանդէսը, որ բացուած էր 4 յունիսին, 30 Quai St. Michel, Պ. Զատիկ Խանզատեանի Office des Editions Géographiquesի մէջ, պիտի երկարաձգուի մինչեւ 30 յունիս:

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Գրաւուած է Կարսը, բայց թշնամին կանգ չի առնում. մտնում է Գիւմրի (Ալեքսանդրապոլ) ու շարժւում յառաջ դէպի սիրտն Հայաստանի:

Ու հաշիշով հարբած զինուորները գերի են տարւում դէպի Էրզրում: Ի՛նչ փոյթ թէ գերւում են. դա ռազմական մի ...դաշ է միայն. վաղը կարմիր կառավարութիւնը հաշտութիւն կը կնքէ եւ բոլորը կ'ազատուեն, տուն կը վերադառնան. մինչդեռ Գիւմրիում կարմիր կոմիսարները Կարսէն նահանջած երիտասարդներ, սպաներ ու զինուորներ բռնում եւ Կարսի յաղթողներին նուէր են ուղարկում:

Զինադադար, հաշտութիւն, կառավարութեան փոփոխութիւն:

— Բոլորի՛ն, բոլորի՛ն, բոլորին... Ցնծա հայ աշխարհ, ցնծա հայ ժողովուրդ, էլ պարտուած է ...կուարար Դաշնակցական կառավարութիւնը եւ Հայաստանի մայրաքաղաքում խաղաղասէր կարմիր իշխանութիւնն է նստած:

Բոլորի՛ն, բոլորի՛ն, բոլորին... Հայրենիք ու ազգութիւն չկայ. աշխարհը մի հայրենիք է, ու մարդկութիւնը մի ազգ, կարմիր ազգ, կարմիր իտէալ, կարմիր դրօշ:

Խորհրդային Հայաստան, աւելեքի լուսատու ճրագ, համամարդկային եղբայրութեան աւետարանի առաքեալ, կարմիր դրօշի ուխտեալ զինուոր յառա՛ջ, նոր աւետարանի նոխազն ու նահատակը եղիր, մի օր մարդկութիւնը երախտագիտութեամբ ուխտի կը գայ քո գերեզման-հայրենիքին:

— Բոլորի՛ն, բոլորի՛ն, բոլորի՛ն...

* *

Զօրքը դեռ դիրքերումն է, Անի, Արաքս, Սարտարապատ, Զանգիբասար: Դեռ թնդանօթները լեցուն են, դեռ հրացանները պատրաստ, դեռ զինուորը բարեւ է կանգնում սպայի առջեւ, դեռ մեծի ու փոքրի անջրպետը կայ:

— Բոլորի՛ն, բոլորի՛ն, բոլորի՛ն... Զինուորական կարմիր կոմիսարը գալիս է ռազմաճակատ զօրքն ընդունելու, նոր հրամանատարներ նշանակելու:

Նրանք, որ հաւատում են կարմիր հէքեաթին, հապճեպով պոկում են զինուորական ուսադիրները, աստիճանացոյց ժապաւէնները, շքանշանները եւ հեռու շպրտում՝ մի մեծ բեռէ ազատուողի հոգեբանութեամբ: Նրանք, որ չեն հաւատում կարմիր հէքեաթին, հանում են խնամքով անկախ հայրենիքի նշաններն ու պարգեւները եւ խորին կսկիծով պահում են հագուստների տակ, կրծքերին մօտիկ: Ու կան այնպիսիներ, որոնց մատները չեն զօրում պոկելու կրծքերէն այն շքանշանը, որ ստացել են Սարտարապատի յաղթանակին ի յիշատակ, ի յիշատակ Հայաստանի վերածնութեան:

Ու այդպիսիներէն մէկն է ենթասպայ Մուշեղ Մամիկոնեանը, (անուան զուգադիպութիւն):

Հառաչում է ցաւով, երբ սրի ծայրով սպայական ուսադիրներն է կտրում, երկու կաթիլ արցունք են հոսում աչքերէն, երբ Ս. Գէորգի խաչն է պոկում կրծքէն, որ ստացել էր ռուս-գերմանական ճակատում, որպէս սոսկ զինուոր ռուս բանակի, իր կատարած քաջագործութիւնների համար: Արցունք է հոսում աչքերէն, այո՛, չէ որ այդ պարզ խաչը միակ երախտագիտական նշանն է, որ ստացել է մի կառավարութենէ՝ փոխարէն իր վէրքերի, փոխարէն իր սպանուած պատանութեան: Ու երբ ուզում է պոկել «Մեծն Վարդան»ի շքանշանը, որ ստացել է Հ. Հանրապետական կառավարութենէն՝ սպայութեան աստիճանի հետ միասին՝ արցունքները չորանում են աչքերում ու մատները յետ են քաշւում: Պոկե՞լ «Մեծն Վարդան»ի շքանշանը, Սարտարապատի յաղթանակի յիշատակը, Հայաստանի կառավարութեան առաջին պարգեւը, ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ պոկել.

Բայց պէտք է պոկել, չէ՞ որ բոլորն են ոչնչացնում այն ամէնը, որ հնին է պատկանում, հինն է յիշեցնում. կարմիր բանակ մտնելու համար պէտք է հրաժարուել ամէն բանէ, եւ որպէս նորածին մանուկ յանձնուել նրանց նոր դաստիարակութեան: Պէտք է պոկել վերջին շքանշանն էլ: Ու Մուշեղը փորձում է պոկել ժապաւէնը եռագոյն, որին կախուած է խաչը «Մեծն Վարդան»ի: Բայց ժապաւէնն ամուր է կարուած, տեղի չի տալիս: Ու մատները նորէն յետ են քաշւում. գլուխը խոնարհւում է ու միտքը սաւառնում հեռուն:

Անհոգի պատերազմը, որի մէջ է շպրտուած ինքը, դեռ 18 տարեկան, իր վէրքերը կրկնակ, իր հոգին խոշտանգուած, իր ատելութիւնը պատերազմի եւ սպանութեան հանդէպ, իր ծարաւը խաղաղութեան: Ու գալիս է խաղաղութիւնը կարմիր նշանաբանով: Տո՛ւն, տուն. էլ վերջացած է պատերազմը:

Արարատեան դաշտում է իր տունը, ուր շտապում է Մուշեղը: Մինչեւ Արարատեան դաշտ ամիսներ է տեւում իր ճամբորդութիւնը, ամէն տեղ՝ «Քաղաքացիական կռիւ» անուան տակ՝ մի անիծակուռ եղբայրասպանութիւն. աւելի վատթար քան պատերազմները պատմական: Հոգին լիքն է ատելութեամբ բոլոր նրանց դէմ, որ մարդկութիւնը դէպի կռիւ են մղում: Նետում է զէնքը զզւանքով եւ ուխտում չվերցնել կրկին:

Հազիւ հասած Արարատեան դաշտ, նա տեսնում է դաւաճանուած Կարսի այրւող տներէն երկինք բարձրացող ծուխն ու բոցը, նա տեսնում է անտուն, անապաստան մնացած ժողովուրդը հարազատ, որ ոչ պատերազմ էր սկսել եւ ոչ ուրիշի հայրենիքը ոտնակոխել, նա լսում է սրերի շաչիւնը թուրքի, որ չյագեցած իր խմած հայի արիւնէն, գալիս էր իր հրէշային ծարաւն յագեցնելու մնացած հայութեան անմեղ արիւնով:

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

ծաղրութեան ընթացքին նշմարելի չափազանցութիւնները մեղմելու համար, Նախագահ Հուվըրի իրաւունք տրուած է վերակազմելու Մաքսային Յանձնախումբը եւ սակագինը նուազեցնելու 100ին 50 համեմատութեամբ:

Հակառակ ամերիկեան դեսպանին հաւաստիքներուն, ֆրանսական մամուլը կը մնայ յոռետես:

75 միլիառ մէկ ժամուան մէջ

Ամերիկեան սակարանին մէջ, թէեւ բարւոքում մը արձանագրուեցաւ, բայց ժամանակաւոր: Երէկ առտու շուկան բացուեցաւ տենդոտ մթնոլորտի մը մէջ: Մեծ քանակութեամբ արժեթուղթեր հրապարակ նետուեցան ինկած գիներով: Հատիկներու եւ բամպակի արժեթուղթերու անկումը աւելի ծանրացուց կացութիւնը: Այս տարուան ընթացքին, հատիկներու գիները երբեք այդքան անկում չէին կրած:

Առուծախի առաջին ժամուան մէջ, արժեթուղթերու վրայ անկումը կը գնահատուի 3 միլիառ տոլար, այսինքն՝ 75 միլիառ ֆրանք:

Առնուազն հինգ հարիւր ընկերութիւններու կամ սէնդիկաներու արժեթուղթերը չափազանց մեծ անկում կրած են:

Ատրպատականի երկրաշարժը

Թաւրիզ, 5 յունիս.— (Սեփ. թղթ.).—

Ճիշդ մէկ ամիս է, որ ամբողջ Ատրպատականի նահանգը ենթակայ է երկրաշարժի ամենօրեայ ցնցումներուն՝ թոյլ կամ ուժգին:

Ցնցումները Սալմաստի մէջ դեռ ուժգին կերպով կը շարունակուին: Երկրաշարժի ուժեղ ցնցումի ենթարկուեցաւ նաեւ Թաւրիզ: Ամբողջ քաղաքին մէջ յառաջ եկաւ մեծ խուճապ և սարսափ: Շուկայի ժողովուրդը եւս առաւել խուճապի մատնուեցաւ: Մարդիկ տուներէն եւ խանութներէն դուրս թափուեցան: Կէսօրէն յետոյ, ժողովուրդը նորէն քաշուեցաւ այգիներն ու բացօթեայ վայրերը: Երկրաշարժի ուժեղ ցնցումներ տեղի ունեցած են նաեւ Խոյի, Մարաղայի, Ջուլֆայի եւ ուրիշ վայրերու մէջ:

Պաշտօնական տեղեկութիւններ կը պակսին առ այժմ:

Պոլիվիա կը յեղափոխի

Պուէնոս-Այրէսէն առնուած լուրերու համաձայն, յեղափոխական շարժում մը երեւան եկած է Պոլիվիոյ մէջ: Արտասահման ղրկուած հեռագրերը գրաքննութեան կ'ենթարկուին:

Միւս կողմէ, Ուաշինկթընի պոլիվիական պատուիրակութիւնը կը յայտնէ թէ իր ստացած լուրերուն համաձայն, հանդարտութիւն կը տիրէ երկրին մէջ:

Յեղափոխականներու գլուխը կը գտնուի Ռոպէրթօ Ժոզա, որ Վիլէյեօն մտած է Պոլիվիացիներու եւ Արժանթինցիներու խումբով, ու քաղքին բնակիչներուն օգնութեամբ, գրաւած է ոստիկանատունը:

Ոստիկանապետը օգնած է յեղափոխականներուն, երբ անոնք կը յարձակէին մաքսային գրասենեակներուն վրայ: Առեւտրական բազմաթիւ տուներ, ինչպէս նաեւ Վիլէյեօնի կայարանը յարձակման ենթարկուած ու կողոպտուած են:

Յեղափոխականները փորձեցին զէնքեր գրաւել եւ նուաճել սահմանագլուխի Թուփզա քաղաքը. բայց հանդիպեցան մաքսային պահակներու լուրջ ընդդիմութեան:

Յեղափոխութիւնը ընկերվարական բնոյթ կը կրէ. բայց չի կարծուիր որ կարենայ երկար տեւել:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի մէջ, 64 Rue des Ecoles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք: կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ:

ՍԷՆ ԼՈՒ եւ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).—Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սէն Լուի Ակումբին մէջ: կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ:

"ՄԱՅԻՍ 28„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտօի վռամ ենթակոմիտէի եւ Սէնթ Անթուանի Ընկ. կարօ խումբի: Այս կիրակի ժամը 2ին, 120 Շըմէն տը լա Մատրակ, Պար վէնսանի մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

գեղարուեստական բաժին

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

7 յուլիս կիրակի: բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

առժամեայ վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր կեսարիոյ եւ շրջակայից հայրենակիցները, այս կիրակի ժամը 2ին, 50 Պուլվար տը կոմիէ, Պար Մօնիմանթալի մէջ, Մարսէյլ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Սալնոյ Ջորի Հայր. Միութեան կողմէ ի նպաստ Սալնոյ Ջորի կարօտեալներուն: Այս կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին 84 Րիւ Շափ, Սալոն Շափի մէջ: Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Կը ներկայացուի՝ ՍԵՐՈԲ ՓԱՇԱ

Տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ-ԼՈՒԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի ժամը 1.30ին Սէն Լու, Կրան-Բէնի պարտէզին մէջ

գեղարուեստական բաժին Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայր. Միութեանց Գիշեր, Դպրոցի Բ. Տարեշրջանի փակման առթիւ

Հովանաւորութեամբ Գ. եպիսկ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

նախագահութեամբ ազգ. վարչութեան նախագահ Պ. Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆԻ

վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Սալօն Սպանեօլի մէջ

(46 Rue Tapis Vert — 46 Րիւ Թափի Վէր)

Ջեկոյց, երգ, նուագ, բանախօսութիւն, եւայլն

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՊԷՆՍՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Շանթ Թատերախումբի կողմէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր Ռոպէնսոնի Au Grand Arbre, chez Fiquet: Հայկական, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, ճազ պանտ, թառ, ժամը 8ին հրավառութիւն: ճաշը միասին բերել: փոքրիկներու մասնաւոր խաղավայր: Անձրեւի պարագային մասնաւոր սրահ: Ծախքերու մասնակցութեան համար՝ մուտք 4 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարանները: Կառաւարները վարձելու համար դիմել Պ. Ե. Գրիգորեանի 52 Rue Mr. le Prince, Paris, Հաղորդակց.— Շոգեկառք՝ Լիւքսէնպուրկի կայարանէն, հանրակառք՝ փորթ տ'Օրլէանէն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արդութեան խումբին կողմէ Շավիլի անտառին մէջ 20 յուլիս կիրակի օր: կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ եւ Իսի լէ-Մուլինոյի Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Ջեկոյց ներկայացուցչական ժողովի եւ ընթացիկ հարցեր, 10էն 12 վիճաբանական ժողով:

ԳԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ խումբերու ընդհ. ներկայացուցչական ժողովը կը գումարուի այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ:

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Տիկին Մաթիկեանի բնակարանը:

Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ արձանագրութիւն նոր անդամուհիներու:

ԱԽԼԱԹԻ Թեղուտ գիւղացի Բագրատ Մանուկեանէ կը խնդրուի ներկայանալ «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Մարութեան, Պաղճէկեան, Ճաքրեան, Ոմն, Մինասեան, Սակաւէրեան, Օհանեան, Գալուստեան, Մարտիկեան, Թուլունեան, Մանիքոֆ, Յովսէփեան, Սանտրգեան, Տ. Յակոբեան, Օհանեան, Ալէմշահ 5ական, Տարիքեան, Թատրինեան, Ոմն, Ջալեան, Ոմն, Ոմն, Եագիւլեան, Օր. Նազարեան, Երիմեան 2ական, Մալեաեան 4, Ոմն 1, Մալիգեան 10, Ուլասեան 10, Նաւորեան 10 ֆր.: Գումար 133 ֆրանք:

Ջերոյեան, Արապեան, Մունարեան, Ուլաշիկեան 10ական, Մուրատեան, Մարաշոյեան, Գաբիկեան, Մորաքեան, Մարկոյեան 5ական, Քէլէկեան, Գաբիկեան, Գաբիկեան, Մինակեան, Ստալիս, Սերոբեան, Ստեփանեան 2ական, Արիանեան 3, Փիլիկեան 6, Ազատեան 1.50, Խաչիկեան 3, Ջալաճեան 0.60 սանդիմ: Գումար 93 ֆր. 10 սանդիմ:

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի 3 Rue Eclipse մանկապարտէզի սրահին մէջ: կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ-Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՈՆ-Տուրուբերանի միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple, Պէլվիլ:

ԵՐԵԿՈՅԹ

Խարբերդի հայր. միութեան գեղարուեստական երեկոյթը 28 յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: կը ցուցադրուի «Նափոլէոն»ի շարժանկարը: կը հրաւիրուին հայրենակիցներն ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Քըրքաղաճցի Յովհաննէս Աբէրեան որ Հայաստանի մէջ Դրօի հեծալազօրքի գունդին մէջ սպայ էր, իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

— Վանեցի Միքայէլ Վարդանեան Մարտիրոսեան կը փնտռէ Յովհաննէս Քիւրքճեան (Վան, Այգեստան): իմացնել՝ Միքայէլի, Քաֆէ «Բիրժա», Թաւրիզ:

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Պօղոս, մօր՝ անունը Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին: Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար: Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ: Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր: Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իպլիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի: կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Պուրկազէն (Պուլկարիա) Թադէոս քհնյ. Փորիաճեան կը փնտռէ գեղամ Մարկոսեանը (Զմիւռնիացի), որդին փաստաբան Մարկոսեանի, որ եղած է պաշտօնեայ Գասապայի երկաթուղիոյ ընկերութեան մէջ: Զմիւռնիոյ ծանօթ աղէտէն յետոյ մեկնած է Գերմանիա: Տեղեկութիւն ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ հետեւեալ հասցէին, Père Tatéos Poryadjian, Eglise Arménienne, Bourgas, (Bulgarie).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
21
ՅՈՒՆԻՍ
1930

21 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1294 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

Երէկ համառօտակի ակնարկ մը նետեցինք Ռուսաստանի տնտեսական ճգնաժամի վրայ, ճգնաժամ մը, որ իր խոշոր անդրադարձն ունի Հայաստանի մէջ։

Ստալինի խարդախ «Նահանջը» մեզ չի կրնար օրօրել, որ մոռնենք այն տնտեսական անելի քայքայումը, որուն ենթակայ եղաւ Խորհ. Հայաստանը։ Մտահոգութիւնը որ մեզ կը պաշարէ, չափազանց մեծ է եւ կ'անցնի կուսակցական հատուածականութեան սահմաններէն անդին։ Անոնք, որ քիչ մը սէր ունին հանդէպ մեր փոքրիկ հայրենիքին, անոնք, որ ամէն օր յարձր կը պոռան, ցոյց տալու թէ շատ կը գուրգուրան Հայաստանի ժողովուրդին վրայ, վերջապէս անոնք, որ քանի մը դիրք դրկելով Հայաստանի համալսարանին, կամ աւանի մը անուն Նպաստելով, կը կարծեն թէ Հայաստանը կը վերաշինեն, պարտաւոր են աւելի լրջութեամբ հետեւելու Հայաստանի անցուդարձերուն, գիտակցօրէն մեղսակից չդառնալու այն ոճրային արարքներուն, որոնց ենթակայ է մեր հայրենիքն ու մեր ժողովուրդը։

Հեռուները նստելով սիրաբանութիւններ ընել բոլշեւիկներուն հետ ի հաշիւ հայ ժողովուրդին (որու ողբերգական կեանքը կը միայ վարագոյրին ետին) կը նշանակէ մոլորեցնել ամբողջ արտասահմանի Հայութիւնը, որ անգիտակ դրութեան ամբողջ ծանրութեան, ինքզինքը մխիթարէ չնչին ձեռնարկներով, առանց տեսնելու որ ժողովուրդը կը հալի Հայաստանի մէջ։

Հայաստանի գիւղաշխարհը հաւաքական տնտեսութեան ձամբու մէջ դնելու ձեռնարկը շատ աւելի մեծ աղէտ մը եղած է, քան 1920ի Դեկտեմբերեան արկածախնդրութիւնը։ Հայաստանի ամբողջ սահմաններու մէջ գիւղական երթեւեկը դադրեցուցած են։ Ձեկայի արտօնագիր ունեցողները միայն կրնային իրենց տեղերէն շարժիլ, որով, Հայաստանի գիւղերը մինչեւ հիմա ալ անտեղեակ են իրենց դրացի շրջաններու մէջ տեղի ունեցած դէպքերէն։ Լեռներ քաշուած բազմաթիւ անհատներն են, որ անտառներու ու ձորերու մէջ իրարու հանդիպելով՝ կը պատմեն զանազան շրջաններու արհաւիրքները։

Բազմաթիւ գնդակահարութիւններ կատարած են, «առանց ցուցակ»ի, «վերին» խիստ հրամանները իրականացնելով։ Տեղի են ունեցեր ըմբոստութիւններ եւ արիւնոտ ընդհարումներ, հարիւրաւոր զոհեր խլելով երկու կողմէ։ Ու ահա տեղահանութիւնը։ Գոնէ այս բառին իմաստը Արեւմտահայերը լաւ կը ճանչնան։ Հազարաւոր հայ գիւղացիներ, զրկուած տուն ու տեղէ, ամէն ինչքէ, անորոշ ուղղութեամբ ճամբայ հանած են։ Կին, երախայ եւ ծեր, ցուրտին ու բուքին մատնուած, անողոք ճամանը փակցուած անոնց կռնակին, — արգիլուած է պետական պարենաւորման բոլոր հաստատութեանց որ եւ է օժանդակութիւն տեղահանուածներուն։ Աւելին, արգիլուած է չտեղահանուած ժողովուրդին որ եւ է պատսպարան տալ հալածականներուն։ Անսաստողները ենթակայ էին տեղահանութեան։

Յար եւ նման թրքական բարբարոսութեան։ Ու ժողովուրդը հալեցաւ... առանց գնդակահարութեան։ Մինչդեռ հոս շատերը կ'ոգեւորուին այս ու այն աւանի շինութեամբ։ Կարելի՞ է հարցնել.— Որո՞ւ համար պիտի շինուին անոնք, երբ հազարաւոր Հայեր, այսպէս աժան կը մեռնին։

Եթէ անընդունակ ենք հազարաւոր մարդոց մահուան առջեւ սարսռալու, պէտք է սահմռկինք տասնեակ հազար մարդոց սպառնացող սովէն, որ անխուսափելի արդիւնքը պիտի ըլլայ «հաւաքական տնտեսութեան» խելագար վազքին։

Ի՞նչ կ'ըսեն չոր թիւերը։

Հայաստանի սահմաններուն մէջ, ժողովուրդը բոլշեւիկեան աղէտին դիմադրելու մէկ միջոց ունէր,— կրաւորական պայքարը, որու հետեւանքով Հայաստանի անասուններու 40 տոկոսը ոչնչացաւ։ Այս կը նշանակէ Հայաստանի ամէնէն մեծ հարստութեան գրեթէ կէսի փճացումը, տասնեակ միլիոններու կորուստ մը, որ քանի մը անգամ աւելի մեծ է քան արտասահմանի տասը տարուայ բոլոր տեսակի օժանդակութիւններու գումարը։ Կամաւոր կոյրերը կը տեսնե՞ն արդեօք, թէ ինչպէս Հայաստանի բոլշեւիկ ղեկավարները, մէկ ամսուան ընթացքին, տասն անգամ աւելի մեծ հարստութիւն ջուրին կուտան, քան կարող է աշխարհի չորս կողմը ցրուած հայութիւնը տարիներու հանգանակութիւններով հոն հասցնել։

Ասկէ զատ, փաստ է որ գարնան խառնակութեանց պատճառով Հայաստանի ցանքերը 30 տոկոսով նուազ եղած են քան անցած տարի։ Գիտենք նաեւ այն, որ Հայաստանի անհրաժեշտ հացահատիկի գրեթէ կէսը կը ստացուի դուրսէն։ Հիդ, նկատի առնելով Ռուսաստանի ցանքսերու նուազութիւնը, Հայաստանը քիչ յոյսեր պիտի ունենայ այդ դուրսի վրայ։ Իսկ Հայաստանի երկրագործութիւնը քայքայուած պէտք է նկատել, երկրագործութիւնը զրկուելով մեծ քանակութեամբ անասուններէ եւ աշխատաւոր ձեռքերէ, սովի ուրուականը կ'առաջնորդէ Հայաստան, որուն սիրողները պէտք է գիտակցին թէ տասնեակ միլիոն տոլարներու օգնութեամբ իսկ դժուար պիտի ըլլայ սովահար բազմութիւնները փրկել անխուսափելի մահէն։

Այս ծանր հարցերու մասին ի՞նչ կը մտածեն բոլշեւիկներու բարեկամները։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՕՐԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եգիպտոսի «Արեւ»ը այս վերնագրով կը գրէ (յունիս 9).

— «Ինչպէս յայտնի է, Դաշնակցութիւնը երկարատեւ խորհրդաւոր լռութեան մը մէջ, հոս՝ այս երկրին մէջ կազմեց «Հայ կրթական եւ հրատարակչական Համազգային ընկերութիւն» անունով մարմին մը որ սովորաբար կը կոչուի «Համազգային»։

Աւելի յստակ ըլլալու համար, առնենք օրինակ «Համազգային»ի առաջին նպատակը։

Նոր սերունդի կրթութեան նպաստելու համար միջնակարգ վարժարաններ պիտի հիմնէ «Համազգային»ը։ Քանի մը ամիս առաջ հիմնուեցաւ արդէն հատ մը Պէյրութի մէջ։

Գիտնալէ վերջ թէ ընկերութեան իրական եւ իրաւական տէրն ու տիրականը դաշնակցականներ են եւ *միմիայն դաշնակցականներ*, կարելի՞ է յուսալ որ բացուելիք այդ վարժարանը պիտի գործէ կամ կրնայ գործել չէզոք հողի վրայ։ Կարելի՞ է յուսալ որ կրթական գործը զերծ պիտի մնայ կուսակցական ազդեցութենէ եւ պիտի ձգտի դաստիարակչական եւ ազգային նպատակներու միայն։

Կրթական գործը ազգային նկարագրի պահպանման էական ազդակն է թէեւ, բայց խոտելի կը դառնայ այսպիսի հակառակորդներու աչքին, երբ Դաշնակցութիւնը եւ անոր համակիր չէզոք հասարակութիւնն իր ուսերով կը տանի զայն։ Կրթական գործը սուրբ է, բայց «անսուրբ» կը դառնայ, երբ իսկական հայ դաստիարակներն անոր ղեկավարը կը հանդիսանան։ Ռամկավար թերթը բացասաբար կը հարցնէ. «Կարելի՞ է յուսալ որ կրթական գործը զերծ պիտի մնայ կուսակցական ազդեցութենէ...»։ Արդեօ՛ք այդ թշուառականները օր մը օրանց մտածեցին ներկայ Հայաստանի կրթութեան վտանգի մասին։ Երբ ամէն օր, սարկաւար խունկ կը ծխեն բոլշեւիկ տէրերուն, գիտե՞ն թէ հոն, մեր ժողովուրդի մանուկներու ամբողջ գիտութիւնը Մարքսի եւ Լէնինի անուններէն անդին չանցնիր։ Ըստ երեւոյթին այս կրթութիւնը «Ռամկավար» դաստիարակութիւն կը նկատեն։

Աղտոտ ձեռքերով մարդիկ՝ որոնք անբիծ ճերմակութիւն մը կը փնտռեն իրենց կեղտը մաքրելու համար...։

ԻՐԼԱՆՏԱ-ԱՄԵՐԻԿԱ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Օդանաւորդ Սմիթ կը սպասէ մթնոլորտի բարելաւման, ձեռնարկելու համար Իրլանտա-Ամերիկա թռիչքին, եւ մեկնումը փութացնելու նպատակով, միջոցներ ձեռք կ'առնէ, որպէսզի կարենայ իր ճամբու ընթացքին, Ամերիկայի բացերը պաշար ստանալ ուրիշ օդանաւէ մը։

Նման գործողութիւն մը անդրատլանտեան թռիչքի ընթացքին, տակաւին տեղի չէ ունեցած։ Սմիթ պիտի փորձէ զայն, այն պարագային, երբ սաստիկ հովերուն հետեւանքով, ստիպուի աւելի վառելանիւթ սպառել։

Ժամական 25ք. արագութեամբ հովի հոսանքին դէմ բաւելու չափ վառելանիւթ կրնայ առնել Սմիթ։ Բայց պայմանաւ որ Մայնի հիւսիսային ափէն 1000 քիլոմեդր անդին կարենայ պաշար ստանալ, պատրաստ է մեկնելու 35 քիլոմեդր արագութեամբ հովին դէմ իսկ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թրքական յարձակում Քիւրտերու վրայ

Թէհրանէն առնուած լուրի մը համաձայն, 10,000է աւելի թրքական զօրագունդ մը յարձակում կը գործէ Քիւրտերու վրայ, որոնք Արարատի վրայ դիրք բռնած են։ Պարսկական զօրագունդերը կը հսկեն սահմանագլուխին վրայ։

Վրաստանի խռովայոյզ վիճակը

Նոր մանրամասնութիւններ կը հասնին Անդրկովկասի ըրդտոր կացութեան մասին։ Պաթումէն առնուած լուրերու համաձայն, այս գարնան, ժողովրդական հակաբոլշեւիկ ուժեղ շարժում մը ծայր տուած է ամբողջ Վրաստանի եւ մանաւանդ արեւմտեան նահանգներուն մէջ։ Շարժումը՝ անմիջական հետեւանքն է «համայնացման» պայքարին, որուն վրայ բարդուած են բազմաթիւ դժգոհութիւններ, ուտեստի եւ անհրաժեշտ պիտոյքներու պակաս։ Այս պատճառով, համագործակցականները դադրեցուցեր էին ամէն բաշխում եւ վաճառում։

Չեկայի մասնաւոր ջոկատներուն եւ ժողովուրդին միջեւ, տեղի ունեցած են բախումներ, որոնց ընթացքին, բազմաթիւ զոհեր ինկած են երկու կողմէն։ Ընդհարումները մասնաւորաբար արիւնալի եղած են Տփղիսի եւ Վանիի մէջ։ Իսկ ամէնէն նշանակելի իրողութիւնը այն է որ կարմիր բանակի վրացական զօրախումբերը մերժած են քալել ու կրակ բանալ ժողովուրդին դէմ։ Այս պատճառով, երկու զօրաբաժիններ ցրուած եւ ուրիշներ ալ ղրկած են Ազրբէջան։

Մահուան պատիժները յաճախակի են։ Բանտերը լեցուն են գիւղացիներով, գործաւորներով եւ երիտասարդներով։ 1500 բանտարկեալներ փութով ղրկուեցան Մոսկուա։ Ժողովուրդը կորսնցուցած է համբերութիւնը եւ դժուար է նախատեսել թէ ի՞նչ կերպով պիտի պայթի։

Վորոշիլով ձերբակալուած ?

Վարշաւիոյ ճամբով տրուած լուրի մը համաձայն, ռուս պատերազմական գործավարը, որ արդէն հրաժարական տուած է եղեր, ձերբակալուեր է Մոսկուայի մէջ։ Դատի պիտի քաշուի համայնավար կուսակցութեան համագումարէն յետոյ։

Վորոշիլոֆ կ'ամբաստանուի թէ, զինուորական ջոկատի մը գլուխն անցած մտադիր է եղեր ձերբակալել Ստալինն ու իր համախոհները, համագումարի բացման օրը։

Հնդկաստանի մէջ

Եւրոպական վաճառատուններու դէմ, հնդիկ կամաւորներու գործունէութիւնը կը շարունակուի, հակառակ ոստիկանական ու դատական խստութիւններու։ Պոմպէյի մէջ, երէկ, ձերբակալուեցան 14 անձեր։

Հնդիկ ազգայնական համագումարին նախագահը Մոթիլալ Նէհրու, հասաւ Պոմպէյ, ուր իր ժամանումը տեղի տուաւ խանդավառ ցոյցերու։

Պոմպէյի կառավարիչը այցելեց Շոլափուր եւ ընդունեց տեղին մեծամեծները, որոնք իրմէ խնդրեցին վերջ տալ պաշարման վիճակին։

Փէշավէրի թերթերը կը հրատարակեն յօդուածներ եւ նկարներ, որոնց վրայ կը տեսնուի բոլշեւիկեան զինանշանը— մուրճ եւ մանգաղ — եւ նշանաբանը,— Ամբողջ աշխարհի գիւղացիներ եւ բանուորներ, միացէք։

Ձեռնառումբեր կը պայթին

Երէկ գիշեր, ձեռնառումբեր պայթեցան հիւսիսային Հնդկաստանի հինգ ամէնէն կարեւոր քաղաքներուն մէջ, Լահոռ, Լիալփուռ, Ամարիձար, Կուժթանվալա (Փէնճապ) եւ Շէլփուրա։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Բազմաթիւ սպանեալներ կան, որոնց մէջ ոստիկան մը։

Լահոռի ժողովրդական թաղերէն մէկուն մէջ, պայթումի հետեւանքով երեւան հանուեցաւ ձեռնառումբի արհեստանոցմը։

Բռնուած ձեռնառումբերը պատրաստուած են շատ նախնական կերպով եւ կը պարունակեն գամեր ու երկաթի կտորներ. այսուհանդերձ կրնան մահացու վէրքեր եւ մեծ վնասներ պատճառել։

∴ Պոմպէյի մէջ, ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ քանիցս յարձակիլ ամբոխին վրայ, որ ըստ սովորութեան, հաւաքուած էր դիտելու վաճառատուններու առջեւ դիրք բռնող կամաւորներու գործունէութիւնն եւ ոստիկաններու հետ անոնց կռիւները։

∴ Ազգայնական համագումարին Նախագահը Մոթիլալ Նէհրու, կը մերժէ որեւէ կարծիք յայտնել համագումարին ապագայ քաղաքականութեան մասին, եւ Սիմոնի ծրագրին հանդէպ՝ բացարձակ անտարբերութիւն ցոյց կուտայ։

∴ Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ ըմբոստ պետերուն հետ է նաեւ Աֆղանիստանի գահազուրկ թագաւորին՝ Ամանուլլահի զաւակը եւ անոր հետ զբաղած է բանակի մը կազմակերպութեամբ։

Պոլիվիական յեղափոխութիւնը

Պոլիվիոյ յեղափոխութեան մասին հասած լուրերը հակասական են։ Արժանթինէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Միացեալ Նահանգները խոստացած են օգնել Պոլի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 19

ԿԱՐՏԱՆԷՆ

Մարտիրոս Յակոբեան	120
Յովհաննէս Ջէրչեան	100
Պետրոս Հայրապետեան	100
Համբարձում Ֆէրմանեան	100
Սարգիս Տէր Նազարէթեան	100
Գրիգոր Պէյլէրեան	100
Հայրապետ Աւետիսեան	100
Հայրապետ Իսայեան	100
Խաչիկ Յարութիւնեան	100
Սիրական Աւետիսեան	100
Մարգար Ղարիպեան	100
Նշան Գալայճեան	100
Գումար	1220
Նախորդ գումար	19,250
Ընդհ. գումար	20,470

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գերմանիոյ ելեւմուտքը 5 միլիառ մարքի բաց մը ունի, զոր գոցելու համար, ելմտական նախարար Մոլտէնհաուէր մշակեր էր «զոհողութեան տուրք»ի օրինագիծ մը, այսինքն՝ գործատութեան դէմ ապահովութեան սակերու յաւելում, անգործներու նպաստի նուազում եւ բոլոր թոշակներուն վրայ մասնաւոր տուրք մը։

Բայց ժողովրդական կուսակցութիւնն իսկ որու կը պատկանի նախարարը, չէր հաւանած այս ծրագրին եւ դէմ ելած էր նաեւ նախարարին։ Այս պատճառով, Մոլտէնհաուէր ներկայացուցած իր հրաժարականը։

Կացութիւնը ծանր է, անոր համար որ բացի ընդդիմադիր տարրերէն, կառավարական կուսակցութիւնն իսկ դէմ է «զոհողութեան տուրք»ին։

Եւ այս պայմաններուն տակ, եթէ նախարարին հրաժարականը ընդունուի, պէտք պիտի ըլլայ որ անոր յաջորդը նոր ծրագրով մը ներկայանայ, ելմտացոյցին բացը գոցելու համար։

Եթէ պնդեն որ Մոլտէնհաուէր մնայ իր պաշտօնին վրայ, հետեւանքը պիտի ըլլայ դահլիճին տապալումը։

Գերման վարչապետը շփոթութեան մատնուած է, որովհետեւ ամբողջ դահլիճը համամիտ էր Մոլտէնհաուէրի ծրագրին։ Վճռական որոշում մը տալէ առաջ, վարչապետը կը սպասէ Սաքսոնիոյ ընտրութիւններուն, որոնք պիտի կատարուին այս կիրակի եւ հաւանական է որ դէպի աջ ձգտում մը երեւան բերեն։

ՊԸՐՏ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Պըրտ որ անցեալ տարի բեւեռ էր մեկներ ուսումնասիրութիւններու համար, իր արշաւախումբէն 65 անդամներու հետ վերադարձաւ Նիւ-Եորք։ Ընդառաջ գացեր էին քաղաքապետը եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ու խուռներամ ամբոխ մը։ Արշաւախումբի անդամները ստացան Նիւ Եորք քաղաքի ոսկի շքանշանը։

Պըրտ պիտի ներկայանայ նաեւ նախագահ Հուվըրի, որմէ պիտի ստանայ ոսկի շքանշան մը եւս։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

(Սեփ. Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Ձեան վրայ Թափուած գիւղացիութիւնը չկարողանալով դիմանալ փետրուարեան դաժան ցրտին, վերջի վերջոյ յանձնւում էին հնձող մահւան: Մեռնողները մեծ մասամբ մատաղ երեխաներն էին: «Ցուրտի խոլերա է» — գոչում էին Երեւանի կանայք փողոցներում. «Փլեխ դու կառավարութիւն, քո ժողովուրդ պահելովդ» աղաղակում էին քաղաքի կանայք: Այսպիսով Ստալինին յաջողւեց կուլակի ֆիզիքական լիկվիտացիան բխեցնել նրա տնտեսական լիկվիտացիայից, կապելով ինչպէս ժողովրդի այնպէս էլ հայ մեծամեծ կոմունիստների աչքերը: Երբ ամէն օր, փետրուարեան օրերին դուրս էինք գալիս, ամէն տեղ, փողոցներում հանդիպում էինք հեռագրասիւների եւ պատերի անկիւններում պատսպարւած երեխաների եւ կանանց, որոնք սառցահար դէմքով մնացել էին տեղերում: Միւս կողմի անկիւններից դեռ յուսահատական ու մահամերձ ճչոցներ էին լսւում: Կանայք էին: Մայրական սէրը դառնացած էր որպէս լեղի Թոյն ընդունող մի էակի եւ անոնք կապտած շրթները շարժելով ողբում էին իրենց եւ զաւակների այդ դժբախտ դրութիւնը: Էլ ո՞ւմ մօտ կարող էին նրանք գիշերել կամ ո՞ր հայը նրանց տեղ կտար, երբ ինքը հաւատացած էր, որ տեղ տալը, ղարիբներուն տուն բերելը, կառավարութեան կողմից ճանաչւում է յանցագործութիւն մը եւ միւս կողմից, վաղը ինքը եւս այդ օրւանը կ'արժանանար: Կառավարութեան կարգադրութեամբ առաւօտը վաղ ողջ քաղաքի միլիցիոնէրները փողոցներից հաւաքում էին մեռած գիւղացիներին, որպէսզի ժողովուրդը չտեսնի եւ զանազան խռովութիւններ չառաջանան: Դա դեռ բաւական չէր: Մնացած գիւղացիութեան կիսակենդան «ժողովուրդին»,—չնայած ժողովուրդը չէր ճանաչում դրանց — չարչարելու եւ կոտորելու համար, իշխանութիւնը սայլեր ու ֆուրգոններ բերեց եւ լցնելով ժողովուրդին դրանց մէջ փետր. ամսին բուք ու բորանի տակ ուղարկեց դէպի հեռաւոր ցուրտ գօտիներ՝ Աղբաբա. Նոր Բայազետ, Դիլիջան եւ այլն: Կառապաններից շատերն պատմում էին որ ճանապարհին շատ մասն կոտորւեց, իսկ շատերի ոտքերն ու ձեռքերն ցուրտը տարել էր:

Համատարածը ամէն տեղ աճում էր: Այսպէս ոչնչացւեցին Հայերի խոշոր մասն եւս մի անգամ, հէնց Հայերի ձեռքով: Հայաստանի Թուրք գիւղացիներին որպէս ազգային փոքրամասնութիւն չարտաքսեցին. նրանք կոտարածներ չունեցան, մինչդեռ Ադրբէջանում և Նախիջեւանում կուլակների արտաքսման պահուն առաջին գիւղացիները հէնց նոյնպէս Հայերն էին: «Ադրբէջանի կառավարութիւնը Հայերին ազգային փոքրամասնութիւն չի ճանաչել իր երկրում և ոչ էլ այսուհետեւ նա կը ճանաչի» — ասում էին այնտեղից Երեւան փտարւած Հայերն: Այսպէս էր փետրուարին Հայերի աղաղակն ու աղեկտուր ճիչերն, որոնք վերջացան զանգւածային եղեռնամահով: Ինչ էր կատարւում գիւղերում: Գիւղական կոմունիստներն, ստրուկներն ու շրջանային-կարմիր շներն (չեկիստներն) հաւաքւած էին, որպէս ստեպներից եկած քաղցած սեւ ագռաւներ եւ լափում էին իրենց գտած դիակները: Կուլակներին դուրս վտարելով գիւղերից, նրանց ոչխարները մորթելով գիւղացիների տանը քէֆեր, անընդհատ քէֆեր էին կազմակերպում ու խմում «համատարած կոլլեկտիվացման յաջողութիւնների կենացը»: Եւ այսպէս անհրաժեշտ է նշել նաեւ այն հանգամանքը՝ որ ճիշդ է Թուրք ժողովրդից Հայաստանի գիւղերից վտարումներ չեղան, սակայն նրանց ինչպէս նաեւ հայ մի շարք այլ գիւղացիների այսպէս կոչւած «կուլակաթափ» արեցին, որի հետեւանք եղաւ Հայաստանի նոր ապստամբութիւնը, որի մասին կը խօսենք յետագայում: Պնդաճակատ Ստալինը արդեօք չէ՞ր իմանում կամ նրան յայտնի չէ՞ր որ համատարած կոլեկտիվացում անգրագէտ մութ ժողովրդի վրայ (որպիսին է Ռուսաստանը) փորձ կատարել, դա կը լինի ցնորաբանութիւն:

ԲՌՆԱԲԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Համատարած կոլեկտիվացումն Հայաստանում ունեցել է վատ հետեւանքներ, որպէս պատմական մի անսպասելի երեւոյթ: Ինքնին հասկնալի է որ այն դառն վիճակը, որ ապրում էր ժողովուրդը փետրւար եւ յունւար ամիսներին, զերծ չէին կարող մնալ ամէն տեսակի սեռական յարաբերութիւնից, որ եւ գլխաւորն է Չեկիստների համար: Բաւական է միայն համոզւել մի քանի ստորեւ բերւած ճշգրիտ եւ հանրայայտ փաստերով: Գիւղերում աչքի ընկնող շները որոնք խանգարում էին չեկիստներին գիւղ մտնելիս, այդպիսիները անմիջապէս ոչնչացւեցին մաուզերների ճարճատիւններով: Երեկոյեան մութն իջնելիս գիւղերը քարանում էին: Անվախ չեկիստները գալիս էին գիւղերը որս անելու եւ շատ ժամանակ նրանց յաջողւում էր: Ղամ. շրջանի Վ. Դարղալու գիւղում գալով, տեղեկանում են որ Չեկայում բանտարկւած Ստեփան Բաբայեանի կինը գիւղում աչքի է ընկնում իր գեղեցկութեամբ: Չեկիստ Սարդարեանը իր անասնական կիրքերին յագուրդ տալու համար, անցնում են Ստեփանի կնոջ մօտ եւ կատարում է խուզարկութիւն բնակարանում: Բնակարանում գտնւում էր Ստեփանի կինն ու երկու երախաներն: Ոչինչ չի յայտնաբերւում ի հարկէ խուզարկութեան ժամանակ: Սարդարեանը ինչ-ինչ Թղթեր վերցնելով ասում է. «Ասա այս ի՞նչ Թղթեր են»: Կինը պատասխանում է. «Ես անգրագէտ մի կին եմ, չգիտեմ ինչ Թղթեր են, ով է կարդացողը, երախաներիս տետրակները կը լինեն»: Սարդարեանը կնոջը առաջարկում է գիւղ-խորհրդի գրասենեակ: Կինը ընդդիմանում է. «Այս գիշերով ես գրասենեակ չեմ գա». բայց իզուր. գնում են գրասենեակ: Նախագահն գիւղ-խորհրդի Եղիշ Մովսէսեանը եւ Չեկիստ Սարդարեանը առաջարկում են կնոջը «Թէ այդ գտնւած Թղթերի խնդիրը պարզելու համար պէտք է գնանք Ղամարլու:

Խեղճ կինը երեխաները Թողած ցուրտ շուրթին ոնց Թողնէ անօգնական խեղճ վիճակում և գնա Ղամարլու. չէ՞ որ գիշերը ջուր կամ հաց ուզելիս իրանց մօրը չտեսնելուն պէս լեղապատառ կը լինեն: Ահա այս բոլորը գալիս են կնոջ յիշողութեան մէջ եւ վերջը, կինն երբ գլխի է ընկնում իր դիմացինների նպատակը, ճարահատեալ զոհ է գնում: Մինչեւ լոյս, չեկիստ Սարդարեանն ու նախագահ Եղիշ Մովսէսեանը լկում են այդ կնոջը եւ այնուհետեւ հեռանում: Նման մի դէպք կատարւում է նաեւ Հայ Դվին գիւղում: Գիւղերի բատրակները եւս զերծ չեն նման արարողութիւններից: Այն գիւղացին որն հրաժարւում է իր աղջիկն իրենց բատրակներին կնութեան տալուց, նրանց բատրակները Գիւղխորհրդի նիստում ձայնազրկում են եւ որոշում են գիւղից հեռացնել եւ այսպէս ստիպւած, մահւան ճիրաններն չընկնելու համար, աղջիկը համոզւում եւ ամուսնանուած է բատրակի կամ այլ կոմունիստի հետ: Դա քաղաքակրթւած կոմունիստական բռնաբարութիւն չէ՞ արդեօք: Մի ուրիշ դէպք եւս ու վերջացնենք: Նոյն Դարղալու գիւղում գիւղի այգեգործութեան ընկերութեան նախագահ «ընկեր» Խաչատուրն եւ խորհրդի նախագահ Եղիշ Մովսէսեանը գիւղացիներից մէկի տանը գինի խմելիս, տանուտէրը Թիւրիմացաբար իր բաժակը մոռանում է եւ չի խըմում: Որպէս տուգանք ամուսնոյն, կոմունիստներն որոշում են եւ 2 ժամ գոմում բանտարկում: Գալով տանը՝ բռնաբարում են Գ.ի տանտիրոջ սիրուն «աչքծակող» կնոջը:

ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՐԱՏՑԻ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՎՐԷԶՔ

(Մուսուլի գաղթականներու Նորակառոյց գիւղը)

Գաղթ կոմիտէի Նախագահ Պ. Լեւոն Շաղոեանի հետ ձամբայ կ'ելլենք այցելելու հայկական Նորակառոյց գիւղը՝ Հավրէզք: Սիրտս կը տրոփէ. արդեօք ի՞նչ տեսարանի ականատես պիտի ըլլանք. արդեօք պիտի հիասթափուի՞նք տեսնելով յուսահատ ու դալկացած դէմքեր, թէ՞ հաւատքով լեցուն պիտի վերադառնանք ի տես հայ գիւղացու ջանասիրութիւն:

Կ'անցնինք ցանուած արտերու եզերքէն, որոնց կանանչը ցօղուած եւ ոռոգուած է ժրաջան հայ մշակի քրտինքով:

Արդէն գիւղին առջեւն ենք: Տուները փռուած են հարթավայրի մը վրայ, միակերպ եւ կանոնաւոր շարքով ու խաչաձեւուած փողոցներով: Տեսարանը հրապուրիչ է եւ ստացուած տպաւորութիւնը գոհացուցիչ: Ի՜նչքան խոր տարբերութիւն ճամբուն վրայ, տեղացիներու գիւղական խրճիթներու խճողուած ու անկանոն ձեւէն:

Արդէն լաւ տպաւորութեան տակ գիւղ կը մտնենք եւ քիչ մը հանգստանալէ ետքը՝ կ'ելլենք պտոյտի:

Առաջին հայեացքով ինչ որ աչքի կը զարնէ փողոցներու եւ շրջակայից մաքրութիւնն է: Աչք կը պտտցնենք տուներէն ներս. աղքատիկ բայց մաքուր կահաւորում, այնքան որքան կը ներէ գիւղական կենցաղը: Այստեղ է որ ի յայտ կուգայ հայ տանտիկնոջ ժրաջանութիւնը եւ մաքրասիրութիւնը: Ամէն քայլափոխի, կը հանդիպինք աշխատանքէն կոշտացած եւ գոհունակ դէմքերու. բայց ասոր հետ մէկտեղ Թախիծով խառն, ինչ որ ենթադրել կու տայ մեզ թէ՝ այդ Թախիծը տարիներու տառապանքէն ծնած հայրենի կարօտն է եւ այն ներքին բնազդը թէ՝ ինչո՞ւ օտար հողին վրայ արմատ կապել եւ ոչ սեփական հայրենիքին մէջ:

Կը խօսակցինք գիւղացիներու հետ եւ հարցումներ կ'ուղղենք անոնց իրենց ապրելակերպի, տեղի, կլիմայի եւ այլնի մասին: Միահնչուն արտայայտութիւնը այս է. «Երկու չարեաց փոքրագոյնը ընտրուած է, քանի որ մեր հայրենիքի դռները գոցուած են մեր առջեւ. գոհ ենք որ Պասրայի կիզիչ եւ վատառողջ կլիմայէն ու անոր յարակից անգործութենէ ազատուած եւ տեղաւորուած ենք մեր երկրի կլիմայի մօտեցող վայրի մէջ: Շնորհակալ ու երախտապարտ ենք Իրագի կառավարութեան որ մեր հարազատին զլացածը տուաւ մեզի. Մենք գիւղացի մարդ ենք եւ քաղաքի կեանքը անհաճոյ է մեզի, գոհ ենք եթէ ունենանք զոյգ մը եզ, կթան կով մը կամ 2—3 ոչխար. տարրական ապրուստ մը կը գոհացնէ զմեզ, հողը բարեբեր է, կը վարենք, կը ցանենք եւ մեծ յոյս ունինք որ բնութիւնը պիտի վարձատրէ մեր աշխատանքը»: Եւ միեւնոյն ժամանակ կ'աւելցնեն. «Նիւթական հնարաւորութիւններ կը պակսին մեզի լծկաններ եւ գիւղական աշխատանքի այլ պիտոյքներ ձեռք բերելու, որովհետեւ Պասրայի մէջ անգործութիւնը զմեզ նիւթապէս կործանած է»: Բայց ընդհանրապէս յուսալից են ապագայի նկատմամբ եւ այն խոր հաւատքը ունին թէ հեռաւոր ազգակիցները իրենց կարիքները նկատի առնելով, նիւթական անհրաժեշտ օժանդակութիւնը չպիտի զլանան:

Ի՞նչ կ'ուզեն հայութեան այս կենսունակ տարրերը.— Զոյգ մը եզ եւ կթան կով մը կամ 2-3 ոչխար, եւ իրենք զիրենք բախտաւոր պիտի համարեն ներկայ պայմաններուն մէջ, մինչեւ «բացուին դռներն յուսոյ»: Արդեօք պիտի զլացուի՞ իրենց, պատուաւոր ապրուստի այս ամենատարրական միջոցը:

Գիւղէն դուրս կ'ելլենք եւ աչքէ կ'անցընենք գիւղի մօտակայ չէնքերը, որոնք ամենալաւերն են: Նաեւ կ'երթանք տեսնելու ջուրի աղբիւրները՝ որոնք կը գտնուին գիւղին արեւելեան կողմը երկարող ձորակին մէջ. Ջուրը բաւական մաքուր, յստակ եւ անուշահամ է, բայց կը թուի քիչ ըլլալ: Կը բացատրեն որ այս գիւղը երկար ժամանակէ ի վեր աւերակ վիճակի մէջ մնալով՝ եւ աղբիւրներուն հող տարուած չըլլալով՝ ջուրը նուազած է: Իսկ այժմ միջոցներ կը խորհին զայն առատացնելու: Արդէն վարպետները գործի սկսած են եւ ստացուած ճշգրիտ տեղեկութեան համաձայն արդիւնքը բաւարար:

Կը բարձրանանք գիւղի հիւսիս արեւմտեան կողմի բլուրը՝ ուր կ'իշխէ շրջակայքի վրայ եւ ուր պիտի շինուի գիւղի եկեղեցին, դպրոցը եւ գրադարան-ընթերցարանը. կը դիտենք մեր բոլորտիքը՝ ուր կը տարածուին մեր գաղթականներուն յատկացուած հողերը. պատկառելի տարածութիւն, որով միանգամ ալ կը հաստատուի կառավարութեան բարեացակամութիւնը: Բայց այս տարածութիւնը շահագործելու համար հարկաւոր են նիւթական միջոցներ:

Գիշերը կ'անցընենք բարեկամի մը տունը ուր եւ կը հաւաքուին ժողովուրդէն մաս մը: Հոն աւելի իրազեկ կ'ըլլանք իրենց վիճակին: Մինչեւ գարնան սկիզբը շինուած էր 145-150 տուն, որոնց մէջ տեղաւորուած եւ իրարու վրայ խռնուած էր 250 ընտանիքէ բաղկացած ժողովուրդը: Այժմ գարունը բացուելուն՝ ժողովուրդը ուրիշ աշխատանքներու հետ մէկտեղ, տենդագին կը ջանայ նոր տուներ շինելու եւ եղածներն ալ ընդարձակելու, այնպէս որ ժողովուրդի մէկ կարեւոր մասը կ'աշխատի աղիւս կտրել, կրել եւ տուներ կառուցանել: Մօտ 25 նոր տուներ շինուած են. իսկ այժմ աւելի, եւ դեռ կը շինուին. որովհետեւ Նահր էլ Օմարի մէջ, ժողովուրդին մէկ մասն ալ շուտով տեղափոխուելու է, մաս մը Հավրէզք եւ մաս մըն ալ Վերին Պասրլք՝ որ կը գտնուի Զախօ տանող ուղիղ ճամբուն վրայ, հոն խանութներ շինելու եւ առեւտրով զբաղելու. քանի որ Հավրէզք կը գտնուի ուղիղ ճամբէն դուրս կառքով քառորդ ժամու չափ հեռաւորութեան վրայ: Արդէն կառավարութիւնը իր համաձայնութիւնը տուած է եւ շինուելիք խանութներու եւ բնակարաններու համար հողեր տրամադրած է: Պէտք է խոստովանիլ որ կառավարութիւնը մերիններուն ամէն մէկ ձեռնարկ բարեացակամութեամբ կը քաջալերէ:

Ամբողջ գիւղացիները ունին անհատական 45 լուծ՝ զոյգ մը եզներով, ինչ որ ըսել է միայն 45 ընտանիքի ապրուստը ապահովուած կարելի է համարել, մինչդեռ անդին կը մնան մօտ 200 ընտանիք, որոնք զրկուած են վարուցանք ընելէ: Ամբողջ գիւղը հազիւ ունի 100 կով եւ նոյնքան ալ ոչխար. այնպէս որ եղածները եթէ բաժնենք համեմատական չափով, ընտանիքի գլուխ կով մը կամ ոչխար մը չի յնար, բայց շատերը անկէ ալ զրկուած են: Կով մը կամ 1-2 ոչխար միայն անոնք ունին, որոնք քիչ մը դրամ ունէին: Ցեղն է ըսել: «Մաճկալ կայ, մաճ չկայ, կթող կայ, կթան չկայ.»

Ժողովուրդը նիւթականնեղութեամբ անցուցեր է ձմեռը. իրենց գլխաւոր ուտելիքը եղած է զամաք հացը, բայց եւ այնպէս այս վիճակին մէջ ալ դժգոհ չեն իրենց վիճակէն, քանի որ Պասրայի մէջ իրենց դրութիւնը աւելի լաւ չէր, առանց նոյնիսկ նկատի առնելու կլիմայական եւ այլն անյարմարութիւնները: Շատերը օրուան ապրուստէն մղուած՝ կ'երթան պետական մօտակայ ճամբաներու վրայ աշխատելու: Մարդիկը աշխատող ձեռքեր են. աշխատանք կ'ուզեն, ճակտին քըրտինքովը իրենց ապրուստը ճարելու:

Գիւղը այժմ ունի մօտ 250—300 դպրոցական աշակերտ-աշակերտուհի: Այս տարի չկրցան դպրոց մը ունենալ տեղափոխութեան եւ այլն աննպաստ պայմաններու պատճառաւ, բայց մտադիր են յառաջիկայ շրջանին դպրոց ունենալ: Իսկ պիւտճէ՞ն: Այդ է ամէնէն մտահոգիչ խնդիրը: Արդեօք 300 պատանիներ դպրոցէն պիտի զրկուի՞ն. Ներկայ պայմաններով դժուար թէ կարենան գոնէ փոքր չափով դպրոցին պիւտճէ յատկացնել. եւ միթէ՞ չպիտի գտնուին բարենպատակ միութիւններ կամ ուսումնասէր բարերարներ, որոնք իրենց վրայ վերցնեն անոնց դպրոցի ծախքերը, մինչեւ անոնք իվիճակի ըլլան հոգալու: Արդէն ի մօտոյ իրենց սեփական միջոցներով սկսելու են դպրոցի շինութեան, ինչպէս նաեւ եկեղեցիի մը եւ ընթերցասրահին: Ասոնք պիտի շինուին գիւղին անմիջապէս վերեւ բլուրին վրայ:

Ուշ գիշեր հիւրերը կը մեկնին, եւ մենք ալ դուրս կ'ելլենք փոքր պտոյտ մը ընելու: Լուսնկայ գիշեր է, եւ լուսնի լոյսի ցոլքերու տակ, ականատես կ'ըլլանք գիւղի կարգապահական ոգիին: Մինչ գիւղը խոր քունի մէջ կը նիրհէ, պահակները գիւղի բոլորտիքը կը շրջին զայն պահպանելու: Թէեւ պէտք է ըսել որ շրջանի մէջ կատարեալ ապահովութիւն կը տիրէ շնորհիւ կառավարութեան աչալրջութեան, բայց դարձեալ կառավարութիւնը զիրենք աւելի ապահով դրութեան մէջ դնելու համար՝ մէկ քանի կտոր զէնքեր անոնց տրամադրած եւ կարգադրած է որ գիւղի մէջ ոստիկանական պաշտօնը իրենք՝ գիւղացիները կատարեն. եւ իրենք ալ ամենայն բարեխղճութեամբ կը կատարեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Գ.

Նկարչութիւն մը՝ փոխնի… ժպտադէմ կամ մռայլ՝ որ… բարբառի հազար լեզուով —… երգեցիկ գոյներով, իր թու…րով, իր սլացիկ, շատրուանա… կամ ջղփժուող գիծերով:

Խորախորհուրդ, արդիական… եւ հայաշունչ ողջագուրում՝ Ա…րեւելքի եւ Արեւմուտքի:

Զարդանկարի՞չ: Ոհ՛, … խորհրդանկարներ են մանաւա… եւ Մելքոն Քէպապճեան խորհր…դանկարիչ մըն է, հարազատ հա…ուիը մեր հնադարեան Գրչա… գիրներուն, երկարօրէն թաքու… մնացած ինքնասնունդ սերմի մը բոլոր ուժին պոռթկումով:

Տեսա՞ք հայ ոճի վերանորոգ…ման փորձերը («Հայկական ո՛ճ»…) Մինչեւ հիմա ի՞նչ հրամցուեցա… մեզի այս անունին տակ: Աւելի կամ նուազ արդիացուած ընդօրի…նակութիւններ: Չէ՞: Ուրի՞շ բան կ'ընէ Քէպապճեան: Եթէ ան չաս… տեսեր աղբիւրը որուն դիմեց եւ ներշնչումը մեր նախնիքներուն, ի փոխարէն բան մը կ'աւելցնէ. նո՛ր գեղեցկութիւն մը, անդիմադրելի եւ ոստանիկ վայելչութիւն մը: Արդիական հայ ոճը — Քէպապճեանն է որ մեզի պիտի տայ զայն: Սպասեցէ՛ք: Առաջին փորձերը աւելի քան յուսադրիչ են: Արդէն շքեղ իրագործումներ: Հայ նկարչութեան տարեգրութեան մէջ նոր գլուխ մը պիտի բանայ ան: Ապահովապէ՛ս: Ան պիտի գործէ՝ այս հրաշքը — նորահայ նկարչութեան ստեղծումը՝ Հայաստանէն դուրս (ի փառս Հայաստանին, ի հաճոյս մեր եւ ի պարծանս օտարին...):

Ու եթէ օր մը ունենանք Հայ Թատրոնը, ամէնէն աւելի ինք… թերեւս կոչուած պիտի ըլլայ… նոր բեմազարդերը նկարելու, … հատական ինքնատպութեամբ եւ գեղադրոշմ ոգիով:

Ու բնաւ պիտի չզարմանամ, որ շատ չանցած իր խորհրդանշ… ներուն քով՝ խորհրդաքանդակ… ներ ցուցադրէ մեզի Քէպապճեան: Արիկա — յաջողութիւնը կանխաւ ապահովուած է — պիտի ըլլայ պարզ փոխադրութեան խնդիր մը՝ իր արուեստին համար մէկ կալուածէն միւսը: Ու արդէն սկսած է: Նմոյշը տեսա՛յ: Սպասեցէ՛ք...:

* * *

Եւ ո՞ւր կ'արտադրէ ան, գիտէ՞ք, այս բոլոր սքանչելիքները: Միակ լուսամուտով միակ սենեակի մը մէջ (Թող այս անգամ… Նապաստութիւնը ինծի ներէ… բարեկամիս հպարտութիւնը): Միակ սենեակ մը՝ ընտանիքի ամբողջ պէտքերուն համար, չէ՞ որ այս է ճակատագիրը փո…րիգահայ գաղթականներուն... ու, մէկ անկիւնը՝ շատ ինքնա… փոփ քառակուսի մը՝ արուեստագէտին աշխատանոցը...: Սեղա… Ունի եւ չունի... Շարժական… հարանի մը կից յաւելուած… տախտակ մը զոր ինքն է շին… եւ որ զինքը տեղաւորելով… տուհանին մօտ՝ սեղանի դերը կատարէ: Ու այդ անծանօթ… քան տախտակին վրայ է որ… մին կ'առնեն բոլոր շքեղութիւ… ները իր մատին ու վրձինին…

Սակայն բիւ տը Թուր… այդ անհրապոյր, հինումին… թէ ձեւազերծ տունը պանդ… անցեալ մը ունի. երկու ական… դէմքեր հիւրընկալած է: … տին վրայ կ'երեւան անոնց… տայնները՝ արձանագրութիւն…

ՏՈՄՍԵՐ

«ՑԵՂԻՆ ԱՅԾԵՐԸ»

(վերստին յաւելուած)

Դժուարութեամբ համոզեցի բարեկամս, թէ տպագրական սխալ մը հետեւանքը չէ «Ցառաջ»ի յունիս 15ի թիւին մէջ, ընկ. Մկրտիչ Երիցանցի գործածած այս «Ցեղին Այծերը» հիանալի պատկերաւորումը, Դաշնակցականներու համար։

Բայց մեծ վտանգներ անցուցինք ես ու բարեկամս, մինչեւ միաձայնիլը։

Դասագրքի այծերու պէս, մէնի մէկ կամուրջին վրայ, կոտոշ կոտոշի եկանք, առանց ուշադրութիւն դարձնելու ինքնաշարժի նախիրին վրայ, որ բառաչելով կ'անցնէր, եւ գետին վրայ, որ կարծեմ բաւական խոր է…

Հիմակ նոր կը սարսափիմ անդրադառնալով այն փորձանքներուն՝ որոնցմէ ազատուեցանք ես ու բարեկամս, համաձայնելու համար. Ա.— «Ցառաջ»ը տպագրական սխալներ չունի, եւ Բ.— Մկրտիչ Երիցանցը ճիշդ է բնորոշած, Դաշնակցականներն անուանելով «ցեղին այծերը»։

Նկատի ունենալով, որ շատե՛ր կարող են բարեկամիս նման թիւրիմացութեան մէջ ըլլալ, եւ շատե՛ր կարող են դէմ դէմի գալ կամուրջի մը վրայ, առանց աժան պրծելու, եւ բարբրար հետեւանքի, բացատրեմ եղելութիւնը։

Բնական ու ճիշդ է որ բոլորին պէս, մեր ցեղն ալ իր հօտն ունի, տարածուած աշխարհի լեռներու եւ հովիտներու մէջ…

Արդ՝ մեր ցեղի այս հօտին մէջ ոչխարներու տեսակ մը ունինք, որոնք «Ռամկավար» կը կոչուին։ Ասոնք իրենց ճարպոտ տտուններուն պատճառով անտանելիօրէն դանդաղաշարժ են, ու այս պատճառով ալ միշտ ետ կը մնան ցեղին հօտէն… Զգալելու չյոգնելու համար, կը փակչին ամէն արօտի, ու հանդիպած ստուերին տակ կը նստին, առանց նոյնիսկ, այծերու պէս, իրենց նստելիք տեղին շուրջը մէկ երկու անգամ դառնալու, գննելու եւ յարդարելու…, փոխանակ ջրափը կենալով խմելու, ջուրը կը մտնեն, աղտոտելով ամէն ջուր…

«Ռամկավար» կոչուած մեր ցեղին այս ոչխարները, երբ հովանի չգտնեն, իրարու ստուերին կ'ապաւինին.. Ըստոնցմէ մէկն երբ պատահաբար վազէ, բոլորն ալ, առանց գիտնալու թէ ինչո՞ւ, կը վազեն…

«Դաշնակցական»ը այծերու տեսակ մըն է. ո՛չ միայն իր «բեկբեկուն ու կայտառ» ձայնովը՝ (որոնց այնքան երազներ նկարագրած է Երիցանց) այլ եւ բնաւորութեամբ, այծերու պէս է..

Միշտ հօտին առջեւէն կ'երթայ.. Չի՛ գոհանար կոխուած մարգագետիններուն վրայ արածելով…կը սիրէ ժայռերու վտանգաւոր կողերուն վրայ բուսած անաղարտ ծաղիկները.. կը սիրէ դժուարամատչելի կածանները… Գայլերուն դիմադրելու չափ ուժեղ սիրտ եւ կոտոշներ ունի.. Եւ կը հնազանդի միայն հեռաւոր տեղ մը նստած հովիւին սրինգէն եկող հրամաններուն ..

ՀՕՑԱՂ

Մէկը՝ քաղաքական մեծ գործիչը լէոն Կամպէթթա, «որ ապրեցաւ այս տան մէջ»։ Միւսը՝ Շառլ Քրոս, բանաստեղծ եւ գիտնական, որ հնարեց կրամոֆոնը եւ որ «ապրեցաւ ու մեռաւ այս տան մէջ։»

Ճիշդ է, որ Քէպապճեան բախտաւորութիւնը ունի տիեզերապէս հասկնալի լեզուով մը մատուցանելու իր ներաշխարհը. սակայն եթէ ունենար բախտը (աւա՜ղ…) որիշ աստղի մը տակ ծնելու, այդ-տան ճակատը կը ճոխանար մահուքի նոր արձանագրութեամբ մը եւս։

Քէպապճեան, յուռթի եւ կենսունակ — աւելի քան երբեք, դեռ պիտի արտադրէ՝ միշտ ինքզինքը գերազանցելով։

— Ահա՛ւասիկ հայ տաղանդը։ Ահա՛ հայ արուեստագէտը, Քէպապճեան Մելքոն, մոգ մը եկած Արեւելքէն…։

(Վերջ) ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԻ

Ինչպէս գրեցինք, Լէնինգրադի մէջ բացուեցաւ Անիի ցուցահանդէսը, որ պիտի տեւէ երկու ամիս։

Ցուցահանդէսը կազմակերպուած է օժանդակութեամբ Հայաստանի Պետական Թանգարանին, Մշակոյթի Պատմութեան Ակադեմիային, Էրմիտաժի արեւելեան բաժնին, այնպէս որ կարելի պիտի ըլլայ տալ Անիի հնութիւններուն ընդհանուր պատկերը։ Ցուցահանդէսը կը հովանաւորեն փրոֆ. Ն. Մառ, որ գլխաւոր ղեկավարն էր Անիի պեղումներուն, եւ փրոֆ. Օրբէլ, որ աշակերտն է առաջինին։ Արդէն անցնաս կերպով Երեւանէն Լէնինգրադ փոխադրուած են պետական Թանգարանին ունեցած հնութիւններուն ամբողջ հաւաքածոն։ Նոյնպէս իբրեւ լրացուցիչ առարկայ՝ Լէնինգրադ ղրկուած են Դ. Բունեաթեանի գծագրութիւնները, որոնք առնուած են Անիէն։ Ինչպէս յայտնի է, Անիի լուսանկարներուն ապակիները, գծագրութիւնները, պեղման օրագիրները եւ ուրիշ նիւթեր, ամբողջ վագոն մը, քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին Կովկասէն Լէնինգրադ ղրկուած, սակայն ճամբան կորսուած էին։ Ըստնպէս որ ճարտարագէտ Բունեաթեանի գծագրութիւնները շատ մեծ արժէք կը ստանան։ Այս նիւթերուն հետ ցուցադրուած են նաեւ Էրմիտաժի մէջ գտնուած (հինէն փոխադրուած) խեցեղէնները, որմանկարները։ Ցուցահանդէսին բոլոր այս առարկաները յետոյ՝ պիտի փոխադրուին Երեւանի Պետական Թանգարանը։

Ցուցահանդէսին գործավարութեան մէջ կը գտնուին փրոֆէսօրներ Կիպարիսով, Ֆիլոսոֆով, Տրիվէր, Բաքալոտ, հայ պետական Թանգարանին կողմէ Ռ. Դրամբեան, Բայբուրդեան։

Բունեաթեանի գծագրութիւններուն հետ Էրմիտաժ ղրկուած են նաեւ Թ. Թորամանեանի գծագրութիւնները, որոնք մինչեւ այժմ կորսուած կը նկատուէին։ Էրմիտաժ ղրկուած են նաեւ փրոֆ. Բրոսէի կողմէ տարուած Անիի պարիսպներուն կառուցման արձանագրութիւնները։

ՀԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Ադրբէջանի բոլշեւիկեան վարչաձեւին հաստատման տասնամեակին առթիւ, Հայաստանի խորհրդային գրողներու Միութեան կողմէ Բագու այցելեցին Ալազան եւ Դերենիկ Դէմիրճեան, որոնք կարմիր զինուորներուն նուիրեցին դրօշակ մը, գեղարուեստական, ռազմական, գիւղատնտեսական ու առողջապահական գիրքերու գրադարան մը, թուրքերէն եւ ռուսերէն լեզուներով։

ՀԱՅ ՁԵՒԻՐՆԵԿԱԼ ԱՐԴԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Գրեցինք թէ Հայաստանի յեղափոխական, ձեւրնկալ եւ այլանուն արուեստագէտներու Միութիւնները ցուցահանդէս մը բացին Երեւանի մէջ Մայիսի սկիզբը։ 5 դահլիճներու մէջ ցուցադրուած են գեղանկարչական, քանդակագործական, փորագրչական, ճարտարագործական, Թատերական, մետաղագրչական, փայտագրական նմոյշներ։

Վահան Թոթովենց կը Թոթովէ թէ «հին արուեստագէտները դիմում էին դէպի գիւղը, վերարտադրելու համար գիւղական բնութիւնը, սարերի եւ ձորերի գեղեցկութիւնը, եւ եթէ երբեմն այդ բոլորի մէջ երեւում էր աշխատաւոր մարդը, ապա նա հանդէս էր գալիս իր ընկերային պայքարից անջատ, իբրեւ բնութեան անբաժանելի մի մասնիկ, պէս մի ծառ, մի քարի կտոր։ Իսկ ա՛յս ցուցահանդէսում, արուեստագէտները մօտենում են ընկերվարական շինարարութեան, երկրի պաշտպանութեան խնդիրներին, պատանեկութեան կազմակերպութեան հարցերին, գիւղատնտեսական շարժման»։

Ահա նիւթերը ցուցադրուած աքուեստին։

Ցուցահանդէսին հասոյթը պիտի յատկացուի Մոսկուայի Արուեստի պալատին շինութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 16 յունիս.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ յունիս 15ին, տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 12րդ տարեդարձը, Սէրքլը-Լոյիքի շքեղ սրահին մէջ։ Ժամանակէն առաջ հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը։ Ընկ. Ս. Գալուստեան հանդէսը բացաւ պատշաճ մի քանի խօսքերով, որմէ յետոյ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ ընկերներու եւ համակիր օրիորդներու եւ տիկիններու կողմէ։ Ներկայացուեցան գեղջկական կեանքէ կենդանի պատկերներ։

Օրուան բանախօսը ընկ. Շ. Միսաքեան՝ իր Ցունաստան մեկնումին առթիւ, չկարենալով ներկայ գտնուիլ Կոմիտէն Լիոնէն հրաւիրած էր Պ. Այվազեանը, որ անդրադառնալով Մայիս 28ի տօնն տուող դէպքերուն, բացատրեց անկախութեան իմաստն ու անհրաժեշտութիւնը.— Տասներկու տարիներ անցեր են, ըսաւ բանախօսը, այն օրէն ի վեր, երբ երկար դարերու ստրկութենէն յետոյ, ջարդահար, աքսորական ու ճղակոտոր հայութիւնը դարձեալ կը տիրանար իր անկախութեան, դարձեալ կը յուսար վայելել ազատ ու խաղաղ կեանքի մը բարիքները։ Դէպքերը, երէկուան բարեկամներու եւ յաւիտենական թշնամիներու դաւերը, անգամ մըն ալ պատրեցին մեզ եւ սակայն, եթէ հակառակ բոլոր ձախորդութիւններուն կը շարունակենք օտարութեան մէջ իսկ տօնել Մայիս 28ը ու մեր սրտերուն մէջ վառ պահել անկախութեան սէրը, կը նշանակէ թէ կը հաւատանք որ առանց անկախութեան եւ ինքնուրոյն կեանքի, ազգ մը չի կրնար ապրիլ, բարգաւաճիլ, տեւել եւ ամուր հիմերու վրայ դնել իր հաւաքական գոյութիւնը, թէ անկախութիւնը որուն տարեդարձը կը տօնենք այսօր, դէպքերու անտրամաբանական ծնունդ մը չէր, այլ իրականացումը մեր դարերու երազին, որ մարեցաւ պահ մը, բայց շնորհիւ հայ ժողովուրդի աննկուն կամքին, օր մը նորէն կը փշրէ զինք կաշկանդող շղթաները եւ նոյն հողին վրայ կ'ամփոփէ ցեղին թափառական զաւակները»։

Ընկեր Ս. Գալուստեանի փակման յուզումնալից խօսքերէն յետոյ, հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով ու ժողովուրդը գրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Թղթակից

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԻՆ, 16 յունիս.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ձեռնարկած Ակումբի եւ Ազգային դպրոցի շէնքի շինութեան ի նպաստ, հայ «Տրամօֆէքէթ» խումբը, ղեկավարութեամբ գերասան Սուրաբեանի, Սինէմա-Նովէլթիի մէջ, կիրակի գիշեր ժամը 9ին ներկայացուց «Աշուղ Ղարիպ»ը։

Ներկայացումէն առաջ, ներկաները բախտ ունեցան ողջունելու յայտնի գերասան Պ. Շահխաթունին, որ նոյն օրը, Տեսին կը գտնուէր իր ղեկավարութեամբ դարձեալ նոյննպատակին ի նպաստ, յունիս 6ին տրուելիք ներկայացման մը առթիւ, որուն կարգադրութիւնները ընելու համար։ Խաղը անցաւ շատ յաջող։ Գեղեցիկ եւ յաջող էին վերջին արարին հարսնիքի տեսարանին մէջ Տէր եւ Տիկին Սուրաբեաններու կովկասեան պարը, որ ժողովուրդի փափաքին վրայ կրկնուեցաւ։

Ցեղունյս երիտասարդները ծրագրած ըլլալով կազմել երկսեռ երգեցիկ խումբ մը, դիմած են Լիոն, ջութակահար Պ. Ա. Գ. Մելքոնեանին, որպէս զի յանձն առնէ խումբի ղեկավարութիւնը եւ մարզիչի դերը։ Պ. Մելքոնեանը սիրով ընդառաջ գացած է եղած հրաւէրին եւ կազմած է 40 հոգինոց երկսեռ երգեցիկ խումբ մը, «Կոմիտաս»։

Վ. Հիւսեան

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՎԻԷՆԷՆ կը գրեն.— Ցունիս 8ին 40 տարեկան Արամ Թորոսեան անուն հայրենակից մը անձնասպան եղաւ, գետը նետուելով մահացաւ։ Դիահին միմիայն գլխարկը գտնուած է հոս, իսկ դիակը կը կարծուի որ Վալանսի կողմերէն ելած է։ Ցիշեալը ժամանակէ մը ի վեր խելքի թեթեւութիւններ ցոյց կուտար։ — Ցունիս 12ին Սիվրի Հիսարէն նոր եկած 40ի մօտ կին մը գետեզրը նստած պահուն, առիթը գտ'նելով կը հեռանայ իր ամուսնին քովէն եւ ինքզինքը գետը կը նետէ. բայց հազիւ 50 մեթր քշուած, օգնութեան հասնող ֆրանսացիներ կ'ազատեն։ Հիւանդանոցն է այժմ։

*** Հազիւ 22 տարեկան երիտասարդ մը, Ցովհաննէս Ցարութեան Թօքախէ մեռաւ։

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐՈՒ ԲՈՅՆ ՄԸ

Ցունիսի սկիզբները, Շիքակոյի մէջ բուռն բախում մը տեղի ունեցած է աւազակներու խումբերու միջեւ։

Շիքակոյէն 50 մղոն հեռու Ֆոքս Լէյք կոչուած վայրին մէջ, յայտնի աւազակախումբի մը անդամները հանդարտօրէն կ'արբենային, երբ գնդացիրի կրակ բացուեցաւ անոնց վրայ, դուրսը դարանի մտած ուրիշ աւազակներու կողմէ։ Սպաննուեցան երեք հոգի եւ ծանրօրէն վիրաւորուեցան ուրիշներ։

Եւ որովհետեւ, վերջերս, Սիկիլիացի աւազակներն եւս իրարու դէմ կը կռուին, ոստիկանութիւնը կը հետեւցնէ թէ խաղաղութիւնը վերջ գտած է աւազակային խումբերու միջեւ եւ պատուած է զինադադարի դաշինքը։

Շիքակօ քաղաքը եւ շրջակայքը մաքրագործելու համար, ոստիկանութեան գլուխն անցնելու հրաւէր ստացած է Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանը Ջօր. Տօըս։ Ըստ «Թայմզ»ի մէկ լուրին, քաղքին առեւտրականներու ընկերակցութիւնն է, ինչպէս նաեւ ազատ ասպարէզներու հետեւողներն են որ այդ առաջարկը ըրած են Ջօր. Տօըսի, որ սակայն դեռ այդ մասին ոչ եւ է պաշտօնական հրաւէր ստացած չըլլալով, մերժած է որ եւ է կարծիք յայտնել։

Կը կարծուի սակայն թէ Ջօր. Տօըս չպիտի մերժէ այդ պաշտօնը, այն պատճառով որ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ համաշխարհային տօնավաճառին, որ տեղի պիտի ունենայ 1931ին Շիքակոյի մէջ եւ որուն կազմակերպման մէջ, մեծ բաժին ունեցած է։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ գիւղի մը մէջ կին մը ծնաւ երկուորեակ մը, երկուքն ալ աղջիկ, որոնք իրարու կցուած էին իրենց կուրծքէն։ Երկուքը ալ սիրտ ունէին։ Ծննդաբերութիւնը դժուար ըլլալով, ժանկաբարձ բժիշկները մեռցուցին երկուորեակները եւ ազատեցին մայրը։

Երկուորեակները ղրկուեցան մարդակազմական թանգարան։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Ու Մուշեղը, որ ուխտել էր զէնք չբարձրացնել մարդկային կեանքի դէմ, վերցնում է կրկին սուր ու հրացան եւ նետւում աբիւնահեղ դաշտը պայքարի։ Օ՜, նա արդար է. նա չէ դրժած իր ուխտը, նա չէ գնում ոտնակոխելու ուրիշի հայրենիքը, նա զէնք չի բարձրացնում ոչնչացնելու համար անմեղ կեանքեր, նա զէնք է բարձրացնում իր սեփական կեանքը պաշտպանելու համար, իր ծնողների, քոյր ու եղբայրների, իր արիւնակիցների, իր հայրենիքի պաշտպանութեան համար։ Նա արդար է, իրաւացի։ Ու Սարդարապատի կռիւներում նա կռւում է քաջաբար, կռւում է գիտակցաբար, ծառանալով տասի դէմ, քսանի դէմ։ Նա կռւում է ո՛չ փառքի համար, ոչ էլ պարգեւի. մոռացւած, լքւած հայ ժողովուրդն ու զինուորը, ո՛ր Թագաւորէն, ո՛ր իշխանութենէն պիտի սպասէր գնահատանք ու պարգեւ։ Նրան ոչ ոք չէր հրամայել, ոչ ոք չէր պարտադրել կռւել, նրան կռւի դաշտ էր մղել իր անձի, իր ազգի պաշտպանութեան բնազդը միայն։ Ու լուսացաւ Մայիս 28ը։ Եւ եղաւ ինքնավար ազատ Հայաստան։ Եւ ահա, մի քանի ամիս առաջ, 1920 Թւի մայիս ամսին, Սարդարապատի ճակատամարտի տարեդարձին, Հայաստանի կառավարութիւնը պարգեւատրեց Սարդարապատի հերոսներին։ Ու Մուշեղը, որ մի քանի օր առաջ ենթասպայի աստիճանի էր բարձրացած՝ արժանացաւ «Մեծն Վարդան»ի շքանշանին։ Ինչպէս էր բաբախում սիրտը, երբ հայ նախարարն իր ձեռքով ամրացնում էր խաչը նրա կրծքին։ Ու յետոյ, տանը, որպիսի ակնածանքով իր պառաւ մայրը կարեց եռագոյն ժապաւէնը նրա համազգեստին։ Ու ժապաւէնը կարւած էր այնքան ամուր, որ Մուշեղի զօրաւոր մատները դժւարանում են նրան քանդել, մկրատ, կամ դանակ է պէտք, Մուշեղը չունի ոչ մէկը, ոչ միւսը, կարելի է սրի ծայրը փորձել։ Ու երբ սուրը մօտեցրեց ժապաւէնին՝ նրան Թւաց, թէ թշնամու սուրն է, որ իր կրծքին է ուղղւում, թողեց սուրը, թեւերը թուլացած ընկան ծնկներին։ Պոկել սրի ծայրով ժապաւէնը եռագոյն՝ Սարդարաբատը յաւերժացնող շքանշանով միասին, բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, չէ՞ որ հայ երկիրը խորհրդային բայց Հայաստան է ու ճակատ եկող կառավարութեան անդամ՝ կարմիր կոմիսարը՝ հայ է։

Երբ Թաղւած մտածումների մէջ՝ Մուշեղը մնում էր իր տեղում գամւած, երբ հնչեց հրամանը զօրքը պատրաստել կոմիսարին դիմաւորելու համար։ Մուշեղն սթափւած մտածումներէն՝ դուրս Թռաւ խրճիթէն իր ջոկատը պատրաստելու համար, ու մոռացաւ, թէ «Մեծն Վարդան»ը եռագոյն ժապաւէնով մնաց կրծքէն կախւած։

Միջազգայնականն (Ինտէրնասիօնալ) են նւագում, կարմիր դրօշակներ են փողփողում զօրքը կանգնում է բարեւի հին օրերի պէս ջոկատ առ ջոկատ, վաշտ առ վաշտ, սպաներն ըստ աստիճանի իրենց տեղերում։

Մօտենում են կոմիսարները կարմիր.

— Կեցցէ խորհրդային Ռուսաստան, կեցցէ խորհրդային Հայաստան, ուռռռա՛…

Կոմիսարը մօտենում է, ողջունում է խորհրդային Հայաստանի կարմիր բանակին, որ գիտցաւ Թօթափել «Դաշնակների» բռնակալ լուծը եւ եղբայրութեան ձեռք մեկնել աշխատաւորական կարմիր բանակին։ Ու կրկնում է հէքեաթը կարմիր, խաղաղութիւն, կարսի պարպում, մթերեղէնի, կերպասեղէնի առաքում, ու «տապանակ ուխտին» կարմիր բանակի։

Կոմիսարը աչքէ է անցկացնում ճակատները, վաշտերը, իբրեւ հաւասարութեան ապացոյց՝ թօթւում է զինուորների ձեռները։

Ենթասպայ Մուշեղ Մամիկոնեանը կանգնած է ջոկատի գլուխը զինուորական խրոխտ կեցւածքով, որպէս մի յաղթող, որ կարող է հպարտօրէն ներկայանալ իր նախարարին։

Կոմիսարը ձեռ է մեկնում նրան. սպան ձեռը բարձրացնում է ճակատին եւ զինուորական բարեւի է կանգնում.

— Պատրաստ եմ ձերդ…ըը… ընկեր կոմիսար։

Կոմիսարը յետ է քաշում օդում պարապ պարզւած իր ձեռը եւ հայեացքով չափում է ենթասպայի հասակն ու լայնքը, նկատում է եռագոյն ժապաւէնով վերջին շքանշանը։

— Դուք ո՞վ էք.— հարցնում է կոմիսարը խիստ ձայնով.

— Հայաստանի Հանրապետութեան զինւոր, ենթասպայ Մուշեղ Մամիկոնեան։

— Ուզում էիք ասել խորհրդային Հայաստանի զինւոր։ Ուղղում է կոմիսարը։

— Այս օրէն է, որ խորհրդային զինւոր պիտի դառնամ, եթէ ընդունէք։

— Այո՛, սակայն կարմիր զինւորը շքանշաններ չի կրի, նա միայն կարմիր աստղը ունի իր ճակտին, որպէս նշանաբան հինգ աշխարհամասերի, որ կարմիր դրօշին տակ պիտի առնի։

Վերցրէք այդ շքանշանը ձեր կրծքէն։

Մուշեղի ներսում զարթնեց իր նախահայրերի ըմբոստ հոգին, ու նա կոմիսարի գրգռիչ տոնին պատասխանեց շեշտակի, առանց իրեն հաշիւ տալու հետեւանքի մասին։

— Այս շքանշանը, ընկեր կոմիսար, ինձ հայրենիքիս կառավարութիւնն է նւիրել, եւ միայն նա կարող է յետ վերցնել, եթէ արժանի չեմ նրան կրելու։

— Հայրենիքիդ կառավարութիւնը, զինւորական գերագոյն պետդ ես եմ, եւ հրամայում եմ վերցնել շքանշանը։

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

վիական կառավարութեան, ընդդէմ յեղափոխականներուն։

Պոլիվիոյ յեղափոխական պետերէն մէկը Տոքթ. Թիէքօ կը յայտնէ թէ իրենց գործունէութեան ծրագիրը ուղղուած է բռնապետութեան, կայսերապաշտութեան և մնրոականութեան դէմ։ Իրենց ծրագրի հիմնական պահանջներէն մէկն է նաւթահորերու ազգայնացումը։

Պուէնոս-Այրէսի պոլիվիական պատուիրակութիւնը կը հաղորդէ թէ ձերբակալուած է յեղափոխականներու պարագլուխը։ Ըմբոստները ձախողած են Թուփիզոյի վրայ իրենց յարձակման մէջ ու նահանջած են դէպի Վիլլազոն։

Եգիպտական դահլիճին տագնապը

կացութիւնը երկարօրէն ուսումնասիրելէ յետոյ, Ֆուատ թագաւոր ընդունեց Նահաս փաշայի դահլիճին հրաժարականը եւ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց Իսմայիլ Սըտքը փաշայի որ ընդունեց։ Վաֆտ կուսակցութիւնը որ կը կազմէ խորհրդարանին մեծամասնութիւնը, չպիտի մասնակցի նախարարական նոր կազմին։

Հաւանական խռովութիւններու հանդէպ, ոստիկանութիւնը նախազգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնէ։

☞ ԿԻՐԱԿԻ, 6 ՅՈՒԼԻՍ 1930 ☜
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայկ. բարեգործական ընդհ. միութեան 24րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած փարիզի մասնաժողովին կողմէ Մխիթարեանց վարժարանին ընդարձակ պարտէզին մէջ
26, Rue Troyon, Sèvres

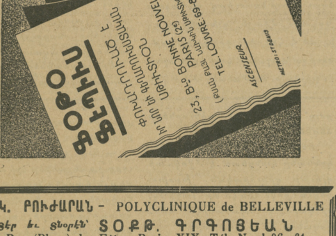
Հովանաւորութեամբ՝ Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ
եւ նախագահութեամբ՝ ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆԻ

ԵՐԳ ՈՒ ԴԱՐՁ ԵՐԵՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԵՐՈՎ
մեկնում առտուան ժամը 9ին Tuilleries ի նաւամատոյցէն
եւրոպական եւ հայկական պարեր՝ ՕՐ. ԴԱՎՈՒՔՃԵԱՆ Է
Մեներգ՝ ՕՐ. ՄԱԿԱՋԵԱՆ Է

ԱՐՇԻՆ - ՄԱԼ - ԱԼԱՆ
Բացօթեայ ձրի ներկայացում Պ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ ի ղեկավարութեամբ։

ԳԻՆ 40 ՖՐԱՆՔ
որ կիրաւունք կուտայ նաւով երթեւեկի, կէսօրուան ճաշի եւ թոմպոլայի մը ձրիօրէն մասնակցութեան։
(10 տարեկանէն վար տղայոց համար 20 ֆրանք)

Տոմսակներու համար դիմել՝
Բարեգործականի կեդրոնատեղին՝ 11, Square Alboni, Tél: Kléber 03-18
Պ. Պ. Գ. Բարունակեանի՝ Հայոց եկեղեցին, Tél: Élysées 67-03
Օ. Թադէոսեանի՝ քարտուղար-գործիչ Հ. Բ. Ը. Միութեան

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի մէջ, 64 Rue des Ecoles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ։

ՍԷՆ ԼՈՒ եւ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).— Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սէն Լուի Ակումբին մէջ։ կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտօի վռամ ենթակոմիտէի եւ Սէնթ Անթուանի ընկ. կարօ խումբի։ վաղը կիրակի ժամը 2ին, 120 Շըմէն տը լա Մատրակ, Պար վէնսանի մէջ։

կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
կը խօսի՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
գեղարուեստական բաժին

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

առժամեայ վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր կեսարիոյ եւ շրջակայից հայրենակիցները, վաղը կիրակի ժամը 2ին, 50 Պուլվար տը կօմիէ, Պար Մօնիմանթալի մէջ, Մարսէյլ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Սալնոյ Ջորի Հայր. Միութեան կողմէ ի նպաստ Սալնոյ Ջորի կարօտեալներուն, վաղը կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին 84 Րիւ Շափ, Սալոն Շափի մէջ։ Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

կը ներկայացուի՝ ՍԵՐՈԲ ՓԱՇԱ

Տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը կիրակի ժամը 1.30ին Սէն Լու, կրան-Բէնի պարտէզը
գեղարուեստական բաժին Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայր. Միութեանց Գիշեր, դպրոցի բ. Տարեշրջանի փակման առթիւ
Հովանաւորութեամբ Գ. եպիսկ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ
նախագահութեամբ ազգ. վարչութեան նախագահ Պ. Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆԻ
այս իրիկուն ժամը 8.30ին Սալօն Սպանեոլի մէջ
(46 Rue Tapis Vert — 46 րիւ Թափի վէր)
Ջեկոյց, երգ, նուագ, բանախօսութիւն, եւայլն
Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՊԷՆՍՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Շանթ Թատերախումբի կողմէ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր Ռոպէնսոնի Au Grand Arbre, chez Fiquet: Հայկական, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, ճազ պանտ, Թառ, ժամը 8ին հրավառութիւն։ Ճաշը միասին բերել։ Փոքրիկներու մասնաւոր խաղավայր։ Անձրեւի պարագային մասնաւոր սրահ։ Ծախքերու մասնակցութեան համար՝ մուտք 4 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարանները։ Տաղաւարները վարձելու համար դիմել Պ. Ե. Գրիգորեանի 52 Rue Mr. le Prince, Paris, Հաղորդակց.— Շոգեկառք՝ Լիւքսէնպուրկի կայարանէն, հանրակառք՝ փորթ տ'Օրլէանէն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

5 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն
կը ներկայացուի՝ Ա. Ահարոնեանի՝ ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղի կողմէ 29 յունիս, կիրակի ժամը 2.30ին Սալ Ժան տ'Արքի մէջ։ կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԵՐԸ (տրամ) եւ ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՆ (զաւեշտ)

Տեղի կ'ունենան սկաուտական խաղեր, գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտք 7.50 եւ 5 ֆր.

Շոգեկառք՝ Gare du Nordէն ժամ 12, 23, 1.41 եւ 1.52

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ եւ Իսի լէ-Մուլինոյի Ջաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի Ջէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, վիշապեան եւ փոթորիկ խումբերը, այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Ջեկոյց ներկայացուցչական ժողովի եւ ընթացիկ հարցեր, 10էն 12 վիճաբանական ժողով։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Պոմօնի, Սէն Ժիւլիէնի եւ լէ գ'Օլիվի բոլոր ընկերները՝ վաղը կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին Սէն Ժիւլիէնի սովորական հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի 3 Rue Eclipse մանկապարտէզի սրահին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple, Պէլվիլ։

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Տիկին Մաթիկեանի բնակարանը։

Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ արձանագրութիւն նոր անդամուհիներու։

ԱԽԼԱԹի Թեղուտ գիւղացի Բագրատ Մանուկեանէ կը խնդրուի ներկայանալ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Խաչատուրեան 15, Մէկէրեան 10, Ռամեան 10, Պէրպէրեան, Մելքոնեան, Նշանեան, Պզտիկեան, Արթինեան, Մարգարեան, Բալանճեան, Թաթլըեան, Փիլիպպոսեան, Տէր Օհանեան 5ական, Սարգիսեան 10, Պապէթեան 3, Սիւսլեան 2.50 Թոգէյեան, Մարտիրոսեան, Սարգիսեան, Ճրըըլեան, Վարդերեսեան, Գասպարեան, Գիւրէքճեան 2ական, Անդրէասեան 10, Հացպանեան 20, Պէրպէրեան, Պօղոսեան, Պօղոսեան, Գիւզիւկեան, Մեծիկեան 10ական, Ջաիկեան 15, Սվաճեան 15, Քոմիքեան, Նիզամեան, Փալուճեան, Ճէվիզեան, Թոփալեան, Թորոսեան, Ջուկարեան, Հայիստեան, Մելօեան, Մուրատեան, Պունաեան, Իւզէրեան, Աբիկեան 5ական, Վարդանեան, Մելօեան, Մարգէքեան, Պետրոսեան, Պօղոսեան 3ական, Մինասեան, Ոմն, Պասթումեան, Գանտոյեան 2ական Ոմն 1 ֆրանք, գումար 299,55.

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ Թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ Թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի Թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն խոսրով Իպլիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ Թերթերէն արտատպել։

— Պուրկազէն (Պուլկարիա) Թադէոս քհնյ. Փորիաճեան կը փնտռէ գեղամ Մարկոսեանը (Զմիւռնիացի), որդին փաստաբան Մարկոսեանի, որ եղած է պաշտօնեայ գասապայի երկաթուղւոյ ընկերութեան մէջ։ Զմիւռնիոյ ծանօթ աղէտէն յետոյ մեկնած է գերմանիա։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ հետեւեալ հասցէին, Père Tatéos Poryadjian, Eglise Arménienne, Bourgas, (Bulgarie).

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՅՈՒՆԻՍ
1930
22 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1295

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Պէյրութի մէջ, այս տարուան սկզբին, Լեւոն Շանթի եւ Աղբալեանի ղեկավարութեամբ բացուած է Հայ Ճեմարանը: Նախապատրաստական աշխատանքներէն յետոյ, ճեմարանի 1930—1931 դպրոցական տարին կը սկսի յառաջիկայ աշնան:

Հայ կրթութեան պատմութեան մէջ, Պէյրութի Հայ Ճեմարանը կոչուած է բռնելու Պոլսոյ կեդրոնական վարժարանի, Կարինի Սանասարեանի եւ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի տեղը: Յիշեալ խոշոր հաստատութիւններն ալ, իրենց հիմնադրութեան օրերուն, մէկէն ի մէկ այն կարեւորութիւնը չունեցան, ինչ որ յետագային: Աստիճանական զարգացումով, երկար տարիներու աշխատութեամբ եւ երիտասարդ սերունդի հիմնական կրթութեամբ հմայք ստեղծեցին եւ դարձան անժխտելի հաստատութիւններ, հայ մտքի լուսատուները վառ պահելու համար:

Նոյնը կարող ենք ըսել Հայ Ճեմարանի մասին, որ ահա, պարփակ կը նետէ հայկական հոծ գաղութի մը մէջ, որ կը փոխարինէ Պոլսոյ մեծ գաղութը եւ կը ստանձնէ մշակութային ու մտաւորական այն դերը, որ անցեալին մէջ վիճակուած էր Պոլսոյ:

Վերջին տասը տարուան ցրուած կեանքին բերումով, Նոր սերունդի կրթութեան գործը իր բախտին ձգուեցաւ, իսկ միջնակարգ կրթութիւնը, որ հիմնական ազդակն է ազգի մը մտաւորական կեանքի բարձրացման, գրեթէ անտեսուեցաւ: Պէյրութի Հայ Ճեմարանը կը լծուի ահա, այդ հիմնական աշխատանքին:

Մեր տրամադրութեան տակ ունինք Ճեմարանի ծրագիրը, 100 էջնոց գրքոյկ մը, որու թղթատումն իսկ բաւական պիտի ըլլայ համոզուելու թէ ընդհանուր եւ հայեցի կրթութիւն մը ապահովուած է այն պատանիներուն, որոնք բախտը պիտի ունենան Ճեմարանի շէմքէն ներս մտնելու:

Եւ այս կրթական պատասխանատու գործին գլուխը կայնած են երկու կարկառուն գրագէտներ, միեւնոյն ժամանակ դաստիարակներ, որոնք աւելի քան երեսուն տարիներէ ի վեր, նուիրուած են հայ գրականութեան եւ երիտասարդ սերունդի դաստիարակութեան գործին: Բեղմնաւոր ու գնահատուած անցեալ մը, որ մեծագոյն գրաւականն է այսօրուան եւ վաղուան յաջողութեան:

Կանթեղը վառուած է, ու մենք վստահ ենք, որ անոր լոյսը, յետագայ տարիներուն, պիտի տարածուի հայ ժողովուրդին մէջ:

Կրթական այս նախաձեռնութիւնն ուրախութեամբ պէտք է լեցնէ բոլոր այն սրտերը, որոնք ուսման և դաստիարակութեան ճակատագրական նշանակութիւնը կ'ըմբռնեն: Եւ պիտի մղէ զանոնք (ուր ալ գտնուին) որ իրենց ջերմ օժանդակութիւնը բերեն նոր բացուած Ճեմարանին: Որովհետեւ դպրոցն իր տեղական հանգամանքէն զատ, շատ աւելի մեծ նպատակ մը կը հետապնդէ: Հոդ, այդ վառարանին մէջ պիտի հաւաքուին զանազան շրջաններու պատկանող պատանիները, լիովին պատրաստուած հայ մտաւոր մշակներ դուրս գալու համար: Ու այս հանգամանքով, Ճեմարանը համազգային ձեռնարկ մըն է, որուն ուժ պիտի տան բոլոր բարեկեցիկ գաղութները, ինչպէս նաեւ Հայրենակցական Միութիւնները, որոնք իրենց շրջանի բազմաթիւ որբերն ու պատանիները պահպանելու և կրթելու խնամատարներն եղած և են այսօր ալ:

Ժողովրդական է Հայ Ճեմարանը, ու ան պիտի դառնայ ժողովուրդի հաւաքական գուրգուրանքին առարկան:

Մենք վստահ ենք, որ հայ ժողովուրդն ու անոր կրթութիւնը սիրող հայ ունեւորներ ալ պիտի գտնուին, որոնք իրենց պարտքը պիտի կատարեն նման մեծ հաստատութեան մը հանդէպ:

Ու այս քայլը պէտք է առնեն ոչ թէ ողորմութեան ու բարեգործութեան մտքով, այլ մեծագործութեան դրդումով: Անմահանալու ճամբան բացած են Մխիթար Աբբաններն ու Սանասարեանները, տեւական հաստատութեան մը փոխանցելով իրենց անունները:

Տեւական հաստատութիւն մը ըլլալու կոչուած է Պէյրութի Հայ Ճեմարանը: Հայ մարդիկ իրենց սրտով, մտքով եւ դրամով անվերապահ օժանդակութիւն պիտի բերեն համազգային այս գործին:

Եւ ինչպէս ամէն ձեռնարկի հանդէպ, որուն հիմը կը դնեն եւ գլուխը կը կանգնին փորձ, անշահախնդիր ու խիզախ առաջնորդներ, երբ Ճեմարանին դէմ ալ ծայր տան քսու ակնարկութիւններն ու պղտոր գրգռութիւնները, (օրինակը տեսանք արդէն), ժողովուրդն անշուշտ ինքն իսկ պիտի տայ արժանի պատասխանը իր առողջ դատումով:

Ներկայի անկայուն ու աննպաստ պայմաններուն մէջ, սերունդներու դաստիարակութիւնը ամէնէն նուիրական ու հիմնական պարտականութիւնն է, որուն առջեւ պէտք է կըշռեն ամէն կիրք ու քմահաճ ամէն նկատում:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերու ձախողումը

Կը հաստատուի այն լուրը թէ աւելի քան 10000 հոգիէ բաղկացած Թրքական զօրագունդ մը յարձակում գործեց Քիւրտերուն վրայ, Արարատի ստորոտը: Թուրքերը ժամանակաւոր յաղթանակ մը տարին, շնորհիւ իրենց գերազանց ուժին:

Միւս կողմէ, բոլշեւիկեան զինուորական ջոկատ մը որ կ'երեւի ռուս փախստականներ կը հալածէր, մտան պարսկական սահմանագլուխը. բայց առանց միջադէպի, վերադարձան ռուսական հողը:

Չեկան ի Լոնտոն

Կը հաստատուի թէ Չեկայի պետերէն եւ բոլշեւիկ կուսակցութեան հակակշռիչ կեդրոնական յանձնախումբի անդամ Ռոյզէման կը գտնուի Լոնտոն: Ռոյզէման կապ չպիտի ունենայ Անգլիոյ համայնավար կուսակցութեան, ո՛չ ալ Անգլիոյ մէջ բոլշեւիկեան պրոպագանդի գործին հետ: Պաշտօն ունի հսկելու Անգլիոյ մէջ Չեկայի գաղտնի գործակալներու աշխատանքին վրայ, ինչպէս նաեւ արգիլելու որ բոլշեւիկ պաշտօնատարները ճոխ ու փարթամ կեանք մը չանցընեն.„

Պաշտօն ունի նաեւ քննելու Մոսկուա վերադարձի համար տրուած հրամաններուն դէմ՝ անհնազանդութեան բազմաթիւ պարագաները, որոնք ի յայտ եկան նաեւ Լոնտոնի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան մէջ:

Սիմոնի տեղեկագիրը

Յունիս 24ին միայն յայտնի պիտի ըլլան Սիմօնի եզրակացութիւնները Հնդկաստանի մէջ իրագործելի բարենորոգմանց մասին: Բայց արդէն, այս երկրորդ հատորին գլխաւոր կէտերն ու յանձնարարութիւնները ծանօթ են: 1.— Պիրմանիան բաժնել Հնդկաստանէն, 2.— Հիւսիս-արեւմտեան նահանգը վերածել ինքնավար կառավարութեամբ օժտուած անջատ հողամասի մը: Այս կէտը կուգայ գոհացում տալ հնդիկ մահմետականներուն: 3.— Հնդկական նահանգներու կառավարութեան մէջ, ջնջել երկիշխանութիւնը եւ նահանգային այս կառավարութիւնները դարձնել պատասխանատու նահանգային խորհուրդներուն առջեւ, որոնք ընտրովի պիտի ըլլան: 4.— Հնդիկ բանակը պիտի մնայ Անգլիոյ հրամանատարութեան ներքեւ. բայց զինուորական ասպարէզը աւելի ազատ պիտի ըլլայ բնիկ սպաներուն առջեւ, 5.— Հնդկաստանի մէջ, կարգապահութիւնը պիտի յանձնուի ներքին նախարարի մը, որ հնդիկ պէտք է ըլլայ, 6.— Պահելով մէկտեղ հնդիկ իշխաններու և Անգլիոյ միջեւ դաշինքներով կնքուած յարաբերութիւնները, իշխաններուն և Հնդկաստանի կառավարութեան միջեւ կապերը պիտի ամրացուին այնպէս, որ հող պատրաստուի համահնդկական դաշնակցութեան մը հաստատման: Անոր մէջ պիտի մտնեն հնդիկ ինքնավար պետութիւններն ու անգլիական Հնդկաստանը:

Նոր խռովութիւններ

Երէկ, նոր խռովութիւններ ծագեցան Պոմպէյի մէջ, երբ ոստիկանութիւնը կը ջանար ցրուել ազգայնականներու հսկայ մէկ ցոյցը, որուն կը մասնակցէին 4000 հնդիկ ուսանողներ:

Այս նոր խռովութեանց տեղի տուաւ ձերբակալումը բազմաթիւ կամաւորներու, որոնք հակառակ կառավարական արգելքին, կը հսկէին եւրոպական վաճառատուններու վրայ, արգիլելու համար օտար արտադրութեանց վաճառումը:

Ամբոխին սպառնալի դիրքին հանդէպ, ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ քանիցս յարձակում գործել գաւազանով: Վիրաւորուեցան 16 հոգիներ:

Լեհ-գերման նոր միջադէպ

Լեհեւգերման սահմանագլուխին վրայ, լեհ պահնորդ մը, այն միջոցին որ վերջացուցած ըլլալով իր սպասարկութեան պահը, կը վերադառնար, սպաննուեցաւ:

Սպանութեան պարագաները անյայտ կը մնան տակաւին: Իբր թէ սպանութենէն անմիջապէս յետոյ, զինուորին դիակը քաշած ու տարած են գերման հողին վրայ, ուրկէ փոխադրած են Փոգքի գիւղը: Անկից վերջն է որ գերման իշխանութիւնները դէպքը իմացուցած են լեհ կառավարութեան, որ այս և նախորդ միջադէպերուն մասին քննութիւն կը պահանջէ:

Պոլիվիոյ յեղափոխութիւնը

Պոլիվիոյ սահմաններէն հասած լուրերու համաձայն բազմաթիւ բախումներ տեղի ունեցան կառավարական ուժերուն եւ ըմբոստներուն միջեւ: Վիրաւորներ շատ կան երկուստեք:

Պոլիվիոյ զինուորական կուսակցութիւնը որ յեղափոխականներու կողմն է անցած, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը յայտնէ թէ՝ ըմբոստութիւնը հետեւանքն է երկրին մէջ տիրող կամայական եւ հակասահմանադրական վարչաձեւին: Ու կ'աւելցնէ թէ զինուորականներու պարտականութիւնն է գգուշանալ քաղաքային պատերազմէ եւ պաշտպանել ժողովուրդը: Զինուորականները երկրին առժամեայ նախագահ կ'ընդունին յեղափոխական պետը՝ Հենօ Ժօզա եւ կը մերժեն ճանչնալ արդի նախագահը, ներկայ կառավարութիւնը եւ պաշտօնէ վիճակի պահուն ընտրուած խորհրդարանը:

Ոճրագործ հայը

Մարսէյլէն կ'իմացնեն թէ 27 տարու հայ երիտասարդ մը Սուրէն Գազանճեան, Պոնտաքլ գիւղին մէջ կը բնակէր համեստ տնակ մը, իր կնոջ եւ զոքանչին հետ, կիները մայր եւ աղջիկ, այս վերջերս դիմում կատարած էին ոստիկանութեան, բողոքելով Սուրէնի բիրտ վարմունքին դէմ: Ոստիկանապետը իր քով կանչելով զայն, խիստ ազդարարութիւն ուղղած էր անոր,

Սուրէն աւելի կատղած տուն վերադարձաւ, առաւ ատրճանակն ու կրակեց իր կնոջ վրայ, որ սրտէն զարնուած՝ ինկաւ անշունչ: Յետոյ զէնքը ուղղեց իր զոքանչին, որ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ գլխէն եւ սրտէն:

Յետոյ, Սուրէն Գազանճեան գնաց եւ յանձնուեցաւ ոստիկանատուն:

Եգիպտական դահլիճը

Եգիպտական դահլիճը կազմուեցաւ Իսմայիլ Սըտքը փաշայի վարչապետութեամբ: Ազատականները մերժեցին մասնակցիլ նոր դահլիճի կազմին, պատրուակելով իրենց պետին՝ Մահմուտ փաշայի հիւանդութիւնը: Անգլիական թերթերը կը կարծեն թէ դահլիճը չպիտի կրնայ ներկայանալ Խորհրդարանին, որուն բացարձակ մեծամասնութիւնը ազգայնական կուսակցութեան կը պատկանի: Հակառակ պարագային, պիտի մնայ փոքրամասնութեան մէջ եւ համաձայն Սահմանադրութեան պիտի ստիպուի լուծել Խորհրդարանը եւ հրահանգել նոր ընտրութիւններ, որոնց մէջ, դարձեալ հաւանական է որ շահին ազգայնականները:

Խռովութիւններու առաջքն առնելու համար, նախորդ վարչապետը Նահաս փաշա ինքն իսկ հանդարտութեան յորդոր կարդաց իր կուսակիցներուն, իսկ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է:

Սանասարեան եւ Թոքաթլեան

Թերթ մը գրած էր թէ վճռաբեկ Ատեանը բեկանած է Սանասարեան խանի մասին Պոլսոյ քաղաքային դատարանին տուած որոշումը եւ թէ նոր դատավարութիւն պիտի կատարուի:

Լուրը դեռ չէ հաստատուած: Միայն յայտնի է որ Վճռաբեկը ատենէ մը ի վեր լրջօրէն կը քննէ այս խնդիրը և յոյս կայ որ մօտերս տայ իր որոշումը:

Եթէ որոշումը նպաստաւոր ըլլայ, այսինքն նորէն բեկանուի Քաղաքային դատարանին որոշումը, այն ատեն ընդունուած պիտի ըլլայ պատրիարքին «միւթէվէլլի»ի հանգամանքը, և այդ հիման վրայ նոր դատավարութիւն տեղի պիտի ունենայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Ռուսիոյ քաղաքացիական պաշտպանութեան ընկերակցութիւնը որոշեց ամբողջ երկրին մէջ հաստատել կիներու յատուկ զինուորական մարզանքի կայաններ:

Կիներու զինուորական մարզանքը պիտի տեւէ երկու շաբաթէն մէկ ամիս: Մարզանքները պիտի վարեն ռուս բանակի սպաները:

ՓՐՈՖ. ԹԱՐԼէ համբաւոր պատմագիր որ կարեւոր ուսումնասիրութիւններ ունի յեղափոխութեան եւ կայսրութեան մասին, ձերբակալուեցաւ Մոսկուայի մէջ: Թարլէ զրկուած է ամէն յարաբերութենէ: Ոչ ծնողք, ո՛չ բարեկամներ կրնան իրեն այցելել: Ձերբակալման պատճառները անյայտ կը մնան:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ նոր հրամանագիր մը հրատարակած է բոլշեւիկեան կեդր. կոմիտէն: Այս հրամանագրի տրամադրութեան համաձայն, ռուս կիները որ կ'ամուսնանան օտարականներու հետ, կը պահեն իրենց ազգ. հպատակութիւնը: Իսկ օտարական այն կիները որ Ռուսերու հետ կ'ամուսնանան, ռուսական հպատակութիւնը պիտի կրնան ստանալ իրենց խնդրանքով միայն:

Իսկ այն օտարականները որ կը փափաքին, պիտի կրնան խորհրդային հպատակութիւնը ստանալ իրենց խնդրանքով, նոյնիսկ եթէ Ռուսիա չբնակին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զինուորական պարտադիր ծառայութիւնը մէկ տարուան իջեցնող օրէնքը գործադրութեան դրուեցաւ արդէն: Հոկտեմբերէն սկսեալ, զինուորական տարիքի մէջ մտնողները իրենց ծառայութիւնը պիտի կատարեն մէկ տարի:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ սակարանական տագնապին հետեւանքով վարկային կարեւոր հաստատութիւն մը դադրեցուց իր վճարումները: Գերման դրամատէր մը անձնասպան եղաւ իր կրած կորուստէն ազդուած:

ԿՈՒՏԷՊՈՎԻ ԴԻԱ՞ԿԸ.— Անցեալ կիրակի Բլէրմոն-Ֆէրրանի մօտ, Փավէնի լիճէն հանուեցաւ խեղդուածի մը դիակը: Մարմինը կը համապատասխանէր Կուտէպովի բնախօսական յատկանիշերուն. այնպէս որ կարծուեցաւ թէ Կուտէպովի դիակն էր որ գտնուեր էր,

Ոստիկանութիւնը թէեւ թերահաւատ, սակայն իր փորձ գործակալներէն մէկը ղրկեց ստուգումներ կատարելու:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ելմտական նախարար Մոլտէնհաուէրի հրաժարականը ընդունուեցաւ նախագահ Հինտէնպուրկի կողմէ, որ առժամաբար ելմտական նախարարութիւնը յանձնեց վարչապետին: Երկու հաւանական թեկնածուներ կը յիշուին, Տլ Թրիխ որ դեռ նոր ապաքինած ըլլալով ծանր հիւանդութենէ մը, չկարծուիր որ ընդունի եւ փրուսիոյ ելմտական նախարարը Հէփքէր-Աշոֆ, որ նոյնպէս, մտադրութիւն ցոյց չի տար, ներկայ ծանր պայմաններուն մէջ ստանձնելու բեռը:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ԽՈՀԵՐ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԻՆՔՆԱԳՈՎՈՒԹԻՒՆ

Տարիներ առաջ, երբ դեռ ողջ էր Աստուած եւ Լուսաւորչի կանթեղը կը պլպլար սրտերու խորը՝ վախկոտ փոսուռայի նման, մեր դպրոցներուն մէջ կրօնի ուսուցիչը կը հարցնէր մանուկին,

— Հաւատքով ի՞նչ ես։

— Հայ լուսաւորչական քրիստոնեայ,— կ'ըլլար պատասխանը հաւատաւոր, երկիւղած ու հըպարտ,— շեշտովը մէկու մը որ դատապարտուած է ուշ կանուխ գիտնալու թէ մարդկութենէն կը բաժնուի ծագումով եւ ճակատագրով ու քրիստոնեայ աշխարհը կը մտնէ վռնտուած աղանդաւորի զգուշութեամբ։

Այդ օրերուն, երկինքը չէր պարպուած բոլորովին ու հոգիներուն մէջ կը մնջէր յոյսի տատրակը։

Իսկ այսօր։ Թուրքին տապարը կոտրած է Լուսաւորչի կանթեղը ու հայ սրտին վրայ ձեղքած փոս մը, ուր թաղուած կը մնայ Հայուն թնթուկ աստուածը՝ իր բոլոր հետեւորդներով։

Բայց, թումբէն արմատ բռնող տունկի պէս, արդէն ուռճացած ու ամրացած է նոր աղանդ մը։

Պատահաբար հարցուցէք անծանօթ մէկու մը, որուն դէմքէն հայութիւն կը կաթի։

— Դուն ի՞նչ ես։

Հարցումը կրնայ ուղղուած ըլլալ ենթակային ծագումին, դիրքին ու վիճակին, կամ բոլորովին այլ մտքով ու հետաքրքրութեամբ։

Եթէ Դաշնակցական է, պատասխանը անպատճառ պիտի ըլլայ,

— Հայ Յեղափոխական Դաշնակցական եմ,— նոյնքան հաւատքով, ջերմութեամբ ու հպարտութեամբ (այլ եւ գիտակցութեամբ), որքան մանուկը որ կը պատասխանէր,

— Հայ Լուսաւորչական քրիստոնեայ։

Հո՛դ է, այդ պատասխանին մէջ՝ իր մտահոգութիւնն եւ համապզօրդ ամենամեծ զբաղումը, իր տառապանքն ու հաճոյքը։

Հո՛դ է եւ իր ուժին աղբիւրը, ապրելու, գործելու եւ շարժելու կորովը։

Հո՛դ է կեանքին եւ մարդկութեան հետ իր միակ եւ ամուր կապը։

Հո՛դ է եւ իր փրկութեան յոյսը եւ Հայու դժբախտ գիտակցութիւնը, իր ծագումին հըպարտութիւնը եւ ճակատագրին դէմ մաքառումի իր կամքը։

Դաշնակցութիւնը այսօր, նախ աղանդ մըն է, ու Դաշնակցականը՝ աղանդաւոր մը։ Ու լաւ է որ այդպէս է։

Բացէք անոր պատմութիւնը։

Հերոս հոգիներու շունչը, երբ մի առ մի ձեր պղտոր աչքին առջեւ դարձնէք էջերը, ուր տեսնէք հաւատաքննական հալածանք՝ որուն հանդէպ հեգնանք, անտարբերութիւն եւ մինչեւ իսկ մանկունակ ծիծաղ, —

Ճգնաւորի զրկանք ու սուրբի ժուժկալութիւն, ծով՝ կեանքին դէմ եւ բոլոր ուրախութիւններուն, —

Սպարտական օրինակներ եւ տիպարներ, դէմքեր որ լուսաշող ու անշէջ էութիւններու պէս, գիտեն անգամ մը եւս ողջը ողջնցնել,

Երբ տեսնես, ո՛վ բոլշեւիկ, մի զայրանար որ ամէն մէկ քայլիդ առջեւ, Բահ ու Դաշոյն կը ցցուին պողպատէ եւ զսպանակաւոր պատնէշի պէս, ո՛վ դուն, փորձ ու խիզախ վարպետիդ՝ անճարակ ու վատ աշկերտը։

Եւ դուն, ռամկավա՛ր, քեզի՛ Թուրք լեզուին բոլոր հայհոյշները, փտութեան օճախ, անբուժելի՛, քաղցկեղ, քոլերա եւ ֆրանկախտ. յաւիտենական ջարդելի, խլնոտի անվերջ ծլուլ եւ ականջի աղտ. դո՛ւն, ոտքի սրբիչ եւ Թուրքի ոջիլ Հայ մարմնին վրայ. գինովի գարշահոտ թուք եւ մլուկի համ. ով տգեղագոյն գոյութիւն. դո՛ւն ռամկավար, ո՛վ Հայ լեզուին ու Հայութեան աւելցուքը մի՛ զարմանար երբ ունելիի ծայրով միայն, Դաշնակցականը պրպտէ քու բորոտ ու պոռոտ էութիւնդ։

Եւ դուն, համակի՛ր, վարանումի եւ դիպուածի զաւակ, դուն, անկնիք փաստաթուղթ։

Եւ դուն չէզո՛ք, կենդանի դիակ, հակամարդկային եւ արտաշխարհային էակ, դուն, թղթէ սիրտ եւ գծրձանէ ջիղ,

Հանդուրժեցէք որ ձեզ նայինք փակ աչքերով, զանոնք լեցնելէ յետոյ մեր պատմութեան լուսասփիւռ ուրուականներովը։

Մեր պատմութի՛ւնը.., մաքրութեան, ներշնչումի եւ կորովի անհուն շտեմարան, վէմը Աղանդին։

Ու խորհեցէք պահ մ՛ը խորհուրդին վրայ որ մերն է։ Ահա մեր ծրագիրը,— Աւետարանը։

Ո՞ր գերմարդկային ուժը կուրծք պիտի բռնէր թուխպ ճակատագրի մը զաւերուն դէմ։

Եւ ո՞ր հրէշը պիտի մաքառէր ցաւագար մարդկութեան մը խաղերուն դէմ։

Ու դուրսի բոլոր վատութիւններն ու քսութիւնները,— ջրել այս բոլորը՝

Ու ներսի բոլոր ստորնութիւններն ու գարշանքները, — անգամ մը եւս զգետնել այս բոլորը։

Ո՞վ պիտի կրնար, եթէ ոչ միայն աղանդաւորի մոլեռանդութիւնը։ Ու փա՛ռք Աղանդին եւ Աղանդաւորին

Եւ ահա մեր ծրագիրքը,— կազմակերպական կանոններ,— մեծ, ուժեղ եւ ամուր, պատկառելի հիմնարկութեան մը սարքը։

Եւ ահա մեր ներքին կանոնագիրը, մեր Օրինագիրքը,— իր խօթը մահացու մեղքերով։

Ու ո՛չ մէկ վարձատրութիւն, ո՛չ մէկ գովեստ, ո՛չ մէկ պատիւ, ո՛չ իսկ պարզ քաջալերանք։

Այլ, չո՛ր հրահանգ, պարտադրութիւն, պարտականութիւն ու զոհողութիւն։

Միայն եւ միայն։

Ճի՛շդ, աղանդաւորներու միաբանութիւն մը՝ ճի՛շդ ինչպէս ամբակուռ բանակ մը, որուն հրամանատարը ինքն իսկ է, իր էութեան դարաւոր խորքէն բխող պատգամ մը,— ազատագրումը այս ցեղին..., անողոք աստուած, որ միայն պահանջել է սորվեր...

* * *

Եւ սակայն, Դաշնակցականը չի գիտեր ինքզինքը գովել։

Հոս է իր տկարութիւնը։

Կը վանէ յարձակումները։

Կը պաշտպանէ ինքզինքը։

Փողահարութիւնը կը ձգէ ուրիշներուն, մանաւանդ իր հակառակորդներուն։

Ու կը լռէ։

Թոյլ կուտայ որ զինքը կոչեն տիրացու։ Այո՛, ան կ'երգէ «Մշակ բանուոր»...

Կը հանդուրժէ որ «ազգայնական» անուանեն զինքը։ Ինչո՞ւ չէ։ «Մեր Հայրենիք»ը իրն է։

Ոմանց համար դաշնիճ է։ Անշուշտ։ Վրէժը անոր օրէնքն է։

Ուրիշներուն համար, բռնակալ։ Չէ՞ որ ազատութիւնը անոր նպատակն է։

Կը լսէ ու կը լռէ։ Եւ սակայն, այս խոնարհ արարածը գիտէ թէ ամէն ուր որ երթայ— Սուրիայէն Ամերիկա, Պալքաններէն Ֆրանսա ու մինչեւ Չինաստան, իր հետ, իր մէջ կը կրէ ցրուած ու թափառական, անտէր ու հալածական այս ժողովուրդին ճակատագիրը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

(2)

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋ

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԸԼՕՆԷ ԵՒ ԻՐ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Էջ մը ֆրանսական արդի գրականութենէն, Ժոզէֆ Տէլթէյէն: Այս այն երիտասարդ գրողն է, որ երեւան եկաւ պատերազմէն յետոյ, լոյս ընծայեց քանի մը վէպեր, մեծ աղմուկ յարուցանելով եւ փիլիսոփայութիւն մը (*Տէլթէյիզմ*) ստեղծելով: Ժամանակ մը յարած էր գերիրապաշտներուն, բայց յետոյ գտաւ իր անկախութիւնը, փառաբանելով միայն զգայասէր իրապաշտութիւնը: Բուռն է իր ոճը, մերկ եւ առնագեղ: կենդանի ինչպէս փողոցը: Տեսէք թէ ի՛նչպէս կ'արտայայտուի: ԽՄԲ.

Նկարչութիւնը կինը մըն է։ Պէտք է, որ ինծի վայելք պատճառէ այդ կինը. ահա թէ ի՛նչ կը ցանկամ նախ։ Մնացածը, — սրունք, մատ, մազ, — ետքէ՛ն կու գայ, երկրորդաբար, զուգահեռաբար, յաւելուածաբար։

Նախ... ցանկացածս։

Ցանկացածս կարենալ տալու համար, նախ կեանք պէտք է։ Աշխարհիս ամենագեղեցիկ կնոջ տասնոց ալ չեմ տար, եթէ մեռած է։

Երկու տեսակ նկարչութիւն կայ.

1. Կենդանի նկարչութիւն, 2. Մեռած նկարչութիւն։

Երկու տեսակ նկարչութիւն, առաջինը որ ինծի վայելք կու տայ, երկրորդը որ զիս անտարբեր կը թողու։

Ձեզի հետ համաձայն եմ, թէ կրնայ թանկագին յատկութիւններ ունենալ այն նկարչութիւնը, որ զիս անտարբեր կը թողու։ Կը պատահի, որ մեռած կին մը աւելի գեղեցիկ ըլլայ, քան ողջ կին մը։ Ինչո՞ւս պէտք, ես աքաղաղի պէս եմ, կորեկի հատիկ մը տեսնելով...։

Կնոջ մը նկարին վրայ, անկենդան յատկութիւն կ'անուանեմ բարոյական բոլոր յատկութիւնները։ Վատահամբաւութեան կողմնակից չեմ, լա՛ւ հասկցէք զիս։ Նոյնիսկ, ի հարկին, պիտի ուզէի մրցանակներ հաստատել, քաջալերելու համար բարոյական առաքինութիւնները։ Եւ սակայն ատո՛նք չեն, որ պիտի ներկայացնեն կեանքի յատկանիշը։

Ամէն բանէ առաջ, կը պահանջեմ նկարչութենէն, կը պահանջեմ կնոջմէն, ունենալ ֆիզիքական յատկանիշեր։ Այդ է էակա՛նը։ Ձեզ ըսեր թէ գոհանանք էականով։ Ես երբեք կատարելապէս գոհ չեմ, նոյնիսկ էականն ալ ունենալով։ Կամ միշտ գոհ եմ, յարաբերաբար գոհ։ Ես ամէն բան կ'ուզեմ։ Ամէն բան կը սիրեմ։ (Ձեզ ըսեր.— Ես ամէն բան գիտեմ։ Եթէ հարցը գիտնալու մասին է, թքեր եմ բանգիտութեան վրայ։ Երբ ծերանամ, բան սորվելու ժամանակ շատ կ'ունենամ)։

Լա՛ւ, ի՞նչ է նկարչութիւնը։ Ի՞նչ է նկարչութեան էութիւնը։ Ամբողջ հարցը այդ է։ Գի՞ծ է թէ գոյն, գծագրութի՞ւն թէ ձեւ։

Կը կրկնեմ, ամբողջ հարցն ալ այդ է արդէն։

Պիտի ըսէք, պարոն նկարիչներ, թէ ինծի, ռամիկիս չիյնար լուծել այդ հարցը, քանի որ դուք ալ...։ Ըսենք թէ մենաշնորհ թերթ մը օրին մէկը հարցարան մը բացաւ սա ձեւով.— Ի՞նչ է նկարչութիւնը։

Այս հարցումին պատասխանած է Տըլօնէ իր ծնած օրն իսկ։

Քիչ առաջ էր, որ տեսայ, մէկիկ մէկիկ դիտեցի այն շարք մը նկարները, զորս յօրիներ էր բարեկամս Տըլօնէ, 1911էն մինչեւ 1925։ Այն տպաւորութիւնն ունիմ, որ նկարչութեան լոգանք մը դուրս կ'ելլեմ։ Կը զգամ, որ ներկը կը հոսի մարմինիս վրայէն, կը թափի սրունքներուս մէջէն, կը շոյէ որովայնս եւ մորթիս վրայի մազերը։

Տըլօնէյի նկարը դիտելու համար պէտք չէ հեռուն կենալ, խոշորացոյց գործածել։ Պէտք է վրան ցատկել, բազուկները բանալ եւ մէջքին պլլուիլ։ Գիրկընդխառնում, կենակցութիւն։ Տըլօնէյին նկարը պէտք է ծոցն առնել ու պառկիլ հետը։

Ձեզ գիտեր թէ Տըլօնէ միակ ֆրանսացի նկարի՞չն է մեր։ Պատասխանը կախում ունի այն իմաստէն, զոր կուտանք նկարիչ բառին։ Կը ճանչնամ ուրիշներ, որոնք սատանայի պէս ճարպիկ են գիծերու խաղին մէջ, արագօրէն նախագիծել, կը յօրինեն, ձեռնածութեամբ կը քանդեն ու վերստին կը շինեն Աստուծոյ բոլոր գործերը։ Բայց այս նկարիչներուն թերեւս ուրիշ անուն մը կ'արժէ տալ։ Ընդհակառակն, Տըլօնէ ցոյց կուտայ իր ղնդերներուն ուժը։ Ան չի պահեր, եւ կը տեսնէք այդ ուժը։

Տըլօնէ ցեղեկեայ նկարիչ մըն է։ Որովհետեւ նկարչութիւն մը կայ, զոր կը դիտենք, եւ նկարչութիւն մը, զոր միտքով կը քննենք։ Թող մատծողտրամաբանողները իրենց տունը մնան։ Երբեք գիտուն մը չպիտի յաջողի բացատրել թէ ինչո՞ւ դեղձ մը համեղ է։ Կերէ՛ք, կերէ՛ք պարոններ։ Ես իմ խելքս գրպանս կը դնեմ, երբ նկարի մը առջեւ եմ։ Բանտ կը խօթեմ տրամաբանութիւնս ու գիտութիւնս, որպէսզի դիտեմ։ Ու կը դիտեմ, կը դիտեմ, կը դիտեմ։

Վերջապէս. պէտք է գիտնալ թէ նկարը ինչո՞ւ համար է, ... դեղին ձախ բլթակին հ... բոլոր գունդի՞ն համար, թէ ա... քին համար։

Ըստ իս, աչքին համար է։

Բացարձակապէս կը մերժեմ կոտրել նկար մը, հասկնալու համար թէ ի՛նչ նիւթերով շինուած է։ Սա պարոն քննադատներուն գործն է այդ։ Անոնք կը քակեն ու կը շինեն, եւ կ'ըսեն. «Այս դեղձին մէջ յատակագիծ մը կայ, միս կայ, կուտ մը կայ։ Մաշկը նախշուն է, կուտը ճեղքուած»։ Մէկ բան միայն, կա... բոլոր բանը կը մոռնան ... կայն դեղձին.— համը։

Ծօ՛, թշեցէ՛ք, թշեցէ՛ք ու կերէք։

Ես չեմ գիտեր Տըլօնէյի նկարներուն ներքին կազմութիւնը։ Ես կ'ուտեմ այդ նկարները, այսինքն կը դիտեմ, եւ լաւ կը գտնեմ։

Շատ համեղ։

ԺՈԶԷՖ ՏԷԼԹԷՅ

ԱՆՈՅՇ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

Պարզէ ճախրերդ ո՛վ հոգիս, դէպ ի հիւղա՛կն ալեւոր,
Խորասուզուած ծառերուն կամարին տակ գարունի,
Հո՛ն, ուր ճանչցար ու լացիր յեցած ժայռի մը մեծղի,
Սիրոյ վէրքերն անհամար ու փրքիններն ահաւոր։

Դեռ կը յիշե՞ս թէ ի՛նչպէս սաղարթներուն խորունկէն
Կո՛յս մը իտալ խըռովեց խաղաղութի՛ւնը կեանքիդ,
Դեռ կը լըսե՞ս, ըսէ՛ ինծ, իր ձայնին սաղմը վըճիտ,
Որ կը հասնէր մօտակայ ղալարագեղ հովիտէն։

Ի՛նչ յուզիչ էր այն իրկուն պարզ վերջալոյ՛սը գիւղին,
Մեռնող ցոլքերն արեւուն տերեւներուն մէջ նետուած,
Գիտե՞ս, ո՛րքան խորհուրդներ քեզի պարզել ուզեցին։

Կամա՛ց, կամաց մարեցան թովիչ գոյնե՛րն արեւուն,
Մինչ ծոցիդ մէջ լայնաբաց, արշալոյսով արիւնած՝
Կուսական սի՛րտ մը պարպեց բաբախումներն իր սիրոյն։

ՎԻԶԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԴԱՒԱՃԱՆ ՄԸՆ ԱԼ

Համայնավար հանրածանօթ գրագէտ Հանրի Պարպիւս եւս, կ'երեւի նշաններ ցոյց կուտայ կարմիր գծէն դուրս ելլելու. Այս է գոնէ կարծիքը Մոսկուայի նստուկ յեղափոխականներուն։

Ցեղ. Գրականութեան միջազգային դիւանը կը հաղորդէ Պարպիւսի թէ իր վարած թերթը «Morde» գոհացում չի տար Ստալինի, թէ «պրոլետարական» գիծ չունի ան։

«Կը շարունակէք, կը գրեն Պարպիւսի, հրատարակել եւ ձեր անունով հովանաւորել խորհրդ. Միութեան կատաղի հակառակորդներուն բանդագուշանքները»։

Ու կը հարցնեն «կրակի» տաղանդաւոր հեղինակին.

— Մեզ հե՞տ էք մեր պայքարին մէջ։ Մեր հարցման ձեր միակ պատասխանը պիտի ըլլայ ձեր վարած թերթին ուղղութեան արմատական փոփոխութիւնը եւ կամ թերթին ճակատէն ձեր անունին ջնջումը։

Պարպիւսի կը մնայ հնազանդիլ, եթէ չուզեր դասուիլ Սթրաթիներու կարգը եւ մէկ օրէն միւսը դառնալ «դաւաճան, ծախուած», եւայլն։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ(*)

Ամէն անգամ, երբ «Յարդգող» առիթ է ունենում իր սեղմ շրջանակի մէջ տեսնելու Ահարոնեանին, անբացատրելի մի զգացմունք համակում է հոգիս։ Լոկ ուրախութեան զգացմունքը չէ մտերիմից տեսնելու, մեր համեստ ու մտերմիկ շրջանակի մէջ, մտերիմից զրուցելու իրեն հետ։ Յոյսի ու հաւատի խօսքերը լսելու անհրաժեշտութիւնը չէ միայն... Յոյսի ու հաւատի խօսքեր... Մեր կեանքի դաժան իրականութիւնը զրկեց մեր սերունդը իր մեծերից, իր ուսուցիչներից, մենք հազիւ ոտքի կանգնած, հասակ նետեցինք ամենադաժան պայմանների մէջ եւ մեծարանք բացարձակապէս զրկուած խրախուսանքի ու սիրոյ խօսքերից։ Կշտամբանք, ծաղր, կծու արտայայտութիւններ եւ արհամարհանք։ Այս է մեզ բաժին ընկել։ Նոր սերունդ բառը իր երբեմնի հմայքը չունի այսօր, որի վրայ մի ժամանակ գուրգուրանքով և յուսալի հայացքով էին նայում, որին քաջալերում, ոգեւորում էին։ Մեր հասցէին այժմ չակերտաւոր «նորերն» են նետում եւ բարի մարդիկ ներողամտօրէն ժպտում...

Այսպէս էր երբ առաջին անգամ հանդէս եկաւ «Յարդգող»ը, այսպէս է եւ այսօր.—

Նորերը անպէտք են, նորերը հներին չեն գնահատում, տգէտ են, յանդուգն են, անհասկացող երեխաներ են... Այս խօսքերը կարդում ենք յաճախ մամուլի մէջ, իսկ մամուլից դուրս էլ աւելի ընտիրներն ենք լսում։ Ապրիլեան եղեռնը զրկեց մեզ մեր խնկական մեծերից ու այժմ բոլոր քառասունից անց եղողները «մեծ» են դարձել մեր գլխին. նայում են մեզ անբարեացակամ հայեացքով, իսկ գիտակցում են արդեօ՞ք այն ահաւոր ներկան, որի մէջ ապրում է մեր նոր սերունդը...

Նայում ենք ետեւ, արիւն, անթաղ դիակներ, թփրտացող մարմիններ եւ ոսկորների կոյտեր. մեր առջեւ մութ, անթափանց խաւար, որի մէջ կածան իսկ չի նշմարւում եւ ուր մենք մեր ճամբան պէտք է փնտռենք. մեր ներկան կտոր հացից կախուած անորոշ ու տենդոտ, մեր շուրջ ամէն տեսակի անիմաստ պայքարներ։

Եւ ո՞վ է պատասխանատուն մեր այս զարհուրելի, այս անել վիճակին...։ Մեզ բերին կանգնեցրին անդունդի եզրին, գոյութեան կռիւը երբ ծանր լուծ իջաւ մեր ճկուն պարանոցների վրայ եւ երբ պատւանդան մեզ տւին փշրուած յոյսերի մի հսկայ կոյտ։

Ու դեռ մենք ենք որ խարազանւում ենք։

Ահա թէ ինչու է հոգիս տարօրինակ յուզմունքով լցւում ամէն անգամ, երբ առիթ է ստեղծւում մեր մտերմիկ շրջանակի մէջ տեսնել Ահարոնեանին։ Որովհետեւ Ահարոնեանն է մէկը այն հազւագիւտ հներից, որանմար ջահինման յայտնւում է աչքիս առջեւ, ամէն անգամ, երբ երկար մտորումներից ու ապրումներից յետոյ, անբացատրելի ինչուները գալիս են ցցւում ուղեղիս մէջ, իսկ խաւարը շարունակւում է ճնշել։

Ահարոնեանը մեր ճշմարիտ մեծն է, մեր հարազատ հայրը եւ հների ու նորերի միջեւ բացւած մեծ վիհը լցնող, գուցէ միակ հինը։

Եւ այսօր, երբ մենք հաւաքւել ենք մեր յարգանքի ու ջերմեռանդութեան խօսքն ասելու իրեն, ես կ'ուզէի մի քանի խօսք ասել այն կապի մասին, որ կայ մեր եւ Ահարոնեանի միջեւ։

Ամենից առաջ եւ ամենից աւելի խառնւածքի կապն է։ Խառնւածք որ այնքան շեշտւած է Ահարոնեանի վերջին գործերի մէջ։

Երազից եւ հէքեաթից հիւսւած այդ հոգին, որ «Իմ Գրքի» իւրաքանչիւր էջից լոյսէ կաթիլներիպէս հոսում է...։ Իր սէրն ու վախը դէպի մեր բնութեան հսկան — «ամենազօր ցուլի եղջիւրներին նստած» Մասիսը. աղբիւրների զազմանահրաշ թռչունները, լեռների վիշապներն ու դեւերը։

Իր ամբողջ նկարագրութիւնները, սկսած լուսնի լուսով կտուրի երդիքից դիտած տան, շունչ ու մարմին առած, խնոցին, աղամանը, կուժերը, իրենց ալ... դու ծառերն ու խաղողի որթերը՝ խրճիթի տան ճխմանը, իր միալար երգով, որ «ոչ վերջ ունի, ոչ վախճան», առաստաղը պահող սիւնը եւ թոնիրը «հինաւուրց տաճար, որի վրայ մեր նախնիք խոպան կեանքի պատգամը ուսանելու համար հուր Աստծուց, սկսած իրենց ճրագակալից, որ «գիշերը մի ոտանի աստծու պէս պլպլում է խոնջացած տան վրայ», որ «ամ լանդակ կոճղի վրայ իր միակ բազուկը շարքերի ու խաւարի դէմ է տալիս եւ բաց անում իր միահատիկ աչքը» եւ ողջ տունը լցւում է խորհուրդներով, անծանօթ ու գերագոյն կեանքի խորհուրդով։ Սկսած «ծփծփուն դաշտերից», զրփուն աղբիւրներից, յօրանջող երկնքից եւ վշշուն ու անուշ հովերից, կեանք ու մարմին առած իր մօր երգից

(*) Կարդացուած է «Յարդգող»ի թէյասեղանին, որ տրուած էր ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի։

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ

Օրին մէկը, երբ տեսնեմ պանդանոցին մէջ մսագործ մը, որ դանակն առած այս անասունին կիսամեռ կ'ընէ, այն անասունը կը մորթէ, բայց անոնց մորթը հանելու երրորդին կը վազէ, չորրորդը կիսովին կը քերթէ ու չաւարտած՝ հինգերորդին կ'անցնի՝ անոր պոչը կամ ականջը կտրելու, կամ մէկի փորը դանակ մը կը խօթէ ու առաջ կը սուրայ նորանոր անասուններ վիրաւորելու, կ'ըսեմ.

— Սա մսագործին «շինարարութիւնը» ո՛րքան նման է մեր քաղաքային գործադիր կոմիտէին շինարարութեանը։

Անիկա, տեսար փողոց մը քանի մը կանգուն սալայատակեց, ապա իւրաքանչիւր փողոցին մէջ մէկ մէկ սալ քար դարկեց, բեռ մըն ալ աւազ լեցուց քովը ու գնաց մինչեւ մէկ տարի։ Յաջորդ գարնանը քանի մը բանուոր կ'երեւնան քլունգը ձեռքերնին ու կը փորեն փողոց մը, տարիներով անանցանելի դարձնելով մարդկանց ու սայլերու համար։ Մէկ ալ յանկարծ նեղ փողոցի մը մէջ լայն վիհ մը փորուեցաւ։ «Ինչո՞ւ համար» կը հարցնեն անցորդները եւ մէջը կը թափուին, կոտրելով ոտքերն ու ձեռքերը։

Երեւանի մէջ որքան թաղ, այնքան միջավայր, հետեւաբար եւ այնքան սովորութիւն ու հոգեբանութիւն։

Անգամ միեւնոյն թաղին մէջ երկու հոգեբանութիւն,— երբ մէկ կողմը մայթ ունի, միւս կողմը մայթ չունի։ Այսպէս, մինչ վերին Աբովեանի հարթ մասի բնակիչները անցած են խաղաղ աշխատանքի, ձախակողմեանները դեռ կը պահպանեն աղջիկ փախցնելու եւ արեան վրէժի լեռնական հոգեբանութիւնը։

Ուշադիր նայող մը քաղաքացիին քալուածքէն անմիջապէս կը ճանչնայ թէ ո՞ր փողոցի բնակիչ է ան։

Ռուբէնի փողոցի բնակիչը սալայատակին վրայ իսկ քալելու ըլլայ, ոտներն կէս կանգուն բարձրէն կը նետէ։ Վերին Նալբանդեանի բնիկը տախտակամածի վրայ իսկ կը թռչի ու ջուր կը տեսնէ առաջին։ Թող լայն տեղ մը, որ չոր է, նոյնիսկ փոշի կը բարձրանայ յատակէն, եթէ Ալլահվերդեան փողոցի բնակիչը անձրեւի ձայն լսէ՝ կը սկսի թռչիլ լիճի վրայէ։

Գնունի փողոցին մէջ լեցուած քարերու պատճառով, բնակիչները մողէսի յատկութիւն ստացած են։ Երեւանի այս ձեւի շինարարութեան հետեւանքներուն մասին անկարող ըլլալով մէկ առ մէկ թուել, ձայն կուտամ փողոցներու բնակիչներուն։

ԼԵՌ-ԿԱՄՍԱՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէն եւ աշխատակիցներէն թուղթին մէկ երեսին վրայ գրել։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԵՐԲ ՎԱԼԵՐԻ ԴԵՌ ՍԿՍՆԱԿ ԷՐ

Ալպալա իր յիշատակներուն մէջ կը պատմէ թէ ի՛նչպէս ճանչցաւ Փօլ Վալէրին, երբ դեռ սկսնակ մըն էր եւ կը յաճախէր Ժօզէ Մարիա տը Հէրէտիայի տունը։

Բարեհամբոյր, նրբամիտ երիտասարդ մըն էր, որ երազուն, յաճախ պճլտուն աչքեր ունէր։ Քիչ մը չարասէր երեւոյթով։ Ժպիտով մը կը հակաճառէր ձեզի, կամ լռութեամբ մը կը հերքէր ձեր խօսքը, եւ ամէնէն գայթակղալի փարատոքսները կը ծախէր իբրեւ ճշմարտութիւն։ Կը սիրէր բնազանցութիւնը։ Չէր հաւնէր Ֆլօպէրի։ «Երբ որ ուզէք, կրնամ հաստատել թէ Ֆլօպէրի մէջ մէկ հատիկ պատկեր իսկ չկայ» կ'ըսէր։ Այդ շրջաններուն, 1895ին, հրատարակութեան կուտար իր մէկ գործը, Ներածութիւն Լէոնար տը Վինչիի մեթոտին մասին։ Եւ նոյն ատեն, իբրեւ աշակերտը Մալարմէի, փիլիսոփայութեան դաս կուտար ընտանիքի մը մէջ։

Կը խօսէր հեգնանքով։ Երգիծելու այդ բնազդը, որ կայ բոլոր մեծ գրագէտներուն քով, կը պահէ դեռ մինչեւ այսօր։

Յաճախակի Հէրէտիայի տունը կուգար եւ կը մասնակցէր գրական զրոյցներուն։ Յանկարծ օր մը կորսուեցաւ, ալ չերեւցաւ, ոչ ալ որ եւ է գիրք կամ յօդուած հրատարակեց։ Այս լռութիւնը իրեն համբաւ շինեց։ Մոռցուելու ճամբով՝ հռչակաւոր դարձաւ։ Այսօր ծիրանի հագած է արդէն։

ՀԻՆ ՈՏԱՆԱՒՈՐ ՄԸ

Յիսուն տարի առաջ, մեռաւ Ֆրանսացի երիտասարդ բանաստեղծ մը։ Մեռաւ աննշան, անունը Լառուսին մէջ ալ գրուած չէ։ Բայց այսօր գրական ֆրանսերէն թերթեր յուզումով կը հրատարակեն հետեւեալ տունը ոտանաւորը.—

Կը կարծեմ թէ, երբ ծնայ, Աստուած
ինծի համար ուժ չսպառեց,
Սիրտը, որ տուաւ ինծի,
մնացած սիրտ մըն էր։
Խնայողութեան համար՝ զետեղեց
իմ երիտասարդ կուրծքիս տակ
Սիրտ մը նախապէս գործածուած,
Սիրտ մը թուլցած, աւերուած...։

Հեգնանք ու տխրութիւն, ճիշդ ինչպէս Եղիա Տէմիրճիպաշեանի նման մէկ տրտունջին մէջ։

Ո՛վ իմ Աստուածս, արարչութիւնդ ալ հինցա՛ւ։

Նոյն ցաւերը, նոյն շօղերը, նոյն արցունքները, մարդիկ մի՛շտ նոյնը։

ԻՆՁՈ՞Ւ ԿԸ ԿԱՐԴԱՔ

Հարցում մը ահա, զարմանալի բայց հետաքրքրական։ Ինչ բան է, որ կը մղէ ձեզ, ընթերցողնե՛ր, գնել գիրքեր ու կարդալ անօթիի պէս։ Չէ՞ք ճանչնար մարդիկ, որոնք կը ներկայացնեն հոգեբանական վիճակ մը իրենց ընթերցասիրութեամբ։ Ընթերցասիրութեան այդ վիճակը կարելի է նմանցնել նոյնիսկ ագահութեան, որովհետեւ ընթերցասէրը կը նմանի այն մարդուն, որ շարունակ դրամ կը հաւաքէ, կը պահէ ու կը դիզէ։ Եւ սակայն ընթերցասիրութիւնը կարելի չէ սահմանել այնքան դիւրին։ Վասնզի նախ կան ընթերցասէրներ, որոնք գիրք կը գնեն ու կը կարդան՝ հետաքրքրութենէ մղուած, օրուան իմացական կեանքին հաղորդակցելու նպատակով եւ թերեւս ցուցամոլութեան համար։ Յետոյ կան ընթերցասէրներ, որոնք կը կարդան զբօսանքի, ժամանցի համար։ Առաջին խումբը կը ներկայացնէ անոնք, որ ռէքլամի կը հետեւին։ Երկրորդ խումբը անոնք, որ կ'ուզեն մեկուսանալ, աշխարհէն քաշուիլ եւ դիտել հեռուէն։ Վէպի ընթերցողներն են անոնք, որ շատցած են պատերազմէն յետոյ։ Ասոնք խնայասէրներ են, 12 ֆրանքնոց վէպով մը ժամանակ կ'անցընեն 2—3 գիշեր։ Կայ երրորդ խումբ մը՝ այս ընթերցողները կը կարդան սորվելու համար։ Բայց ասոնց մէջ կը գտնուին նաեւ հիւանդներ, որոնք կը կարդան օրը 2—3 գիրք, մեքենայի պէս, աշխատելու ձեւով մը։ Գրամոլնե՛ր, ճաշակէ զուրկ եւ ընտրելու անընդունակ ընթերցողներ։ Կան նաեւ, կարգէ դուրս. ընթերցողներ ալ, որ քննադատ կը կոչուին։ Ասոնք չեն կարդար, այլ կը թղթատեն։

Լաւագոյն ընթերցողները մանուկներն են, պատանինե՛րը։ Ի՛նչպէս կը յուզուին, ի՛նչպէս կը խանդավառուին, ի՛նչպէս կ'այլափոխուին կարդալու ատեն։ Ո՞վ չի յիշեր մանկութեան ընթերցումները։ Մանուկները կը կարդան ապրելով, ահա ընթերցման լաւագոյն նպատակը։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԻՐԵՐԳ

I

Նազլու տիլպէր, զալըմ քեաֆիր,
սեւ աչեր եար, սեւ աչեր,
Էր չես ի գար օրիկ մը զիս հարցուներ, եա՛ր հարցուներ։
Շատ եմ քաշեր տէրտ ու դաֆըր
քեզ համար, եա՛ր, քեզ համար։
Սպիտակ ճակատ, բարակ ունքերդ
է կամար, եա՛ր, է կամար։
Աչերդ ծով՝ ես եղայ խեղճ նաւավար, եա՛ր, նաւավար,
Ղարզ եմ եղեր՝ ծովուդ ելնել չեմ կարնար, եա՛ր, չեմ կարնար։

II

Այսօր գարուն է եկեր՝ ամիսն է մայիս,
Այդ քո ծով աչերովդ խոլոռ կունայիս.
Երբ ճօճաս քայլես՝ խելքըս կու տանիս։
Աչուըներդ քո թուխ է, ընքուիդ է կամար,
Երեսըդ լոյս կուտայ քան զշամս ղամար,
Դու մի մեռնիր, մեղք ես, մեռնիմ քեզ համար։

Հաւաքեց՝ Պար-Սամէլ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

կոմունիստ կուսակցութեան

Անդրկովկասեան 6րդ համագումարը բացուեցաւ Թիֆլիսի մէջ 5 յունիսին։ Առաջին նիստին խօսեցաւ Միխա Ցխակայա։ Յետոյ կատարուեցան ընտրութիւնները։ Նախագահական կազմին մէջ կան Հայերէն՝ Ամատունի, Գալոյեան, Խսայեան Անահիտ, Իշխանեան Հայկուշ, Քալաշեան Գուրգէն, Կասեան Սարգիս, Տէր Գաբրիէլեան, Տէր Եղիազարեան, Խանջեան։

«ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԴՐԱՄ»

«Խորհրդ. Հայաստան» այժմ լեցուն է մեղադրանքներով մէկը միւսին դէմ։ Կոմունիստ կուսակցութեան վերին մարմինները կը դատապարտեն «շարքային»ները, որոնք բռնութիւն գործած են, եւ այս վերջիններն ալ իրենց կարգին կ'ամբաստանեն ու կ'ըսեն. «Սխալները վերեւից են եղել»։ Բայց աւելի յատկանշականը կայ՝ Ղամարլուի մէջ կոմունիստ Մանուկ Մանուկեան, սեփականատէր գիւղացիներու աքսորման խնդիրները քննուած ատեն, կը յայտարարէ. «Սխալներ ճիշդ է եղել են, մենք որոշ միջակներին կուլակների շարքերը դասել եւ նրանց գոյքերը գրաւել ենք, քանի որ նրանց տանից դուրս է եկել դաշնակցական դրամ եւ պօն փող»։

«Ո՞Վ ՈՐՈՒ...»

Ո՞վ որո՞ւ մտիկ կ'ընէ Հայաստանի մէջ։ Հաւաքական գիւղատնտեսութեան հրամանը գործադրուեցաւ ամենայն անխղճութեամբ։ Աքսորուեցան շատերը։ Եւ այժմ, երբ Ստալինի հրամանով, վերադարձուած են աքսորականները, կոմունիստները չեն յօժարիր յանձնել անոնց ստացուածքները, հակառակ կեդր. կոմիտէին հրովարտակին։

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (6 յունիս).

— Բաշ Գառնիի մէջ քանի մը կոմունիստներ իրենց քեալլագէօզութեամբ կ'արգիլեն գործուած սխալներու դարմանումը։ Այսպէս կարապետ Սիմոնեան, հակառակ մասնաւոր յանձնախումբերու վճիռներուն թէ պէտք է տէրերուն վերադարձնել գրաւուած առարկաները, կ'առարկէ. «Մենք համատարած գիւղատնտեսութեան ժամանակ շատ ճիշդ ենք վարել, բռնագրաւուած անասունները եւ իրերը չպէտք է ետ տանք, պէտք է նրանց (գիւղացիների) ապրանքները մենք ուտենք, նրանց աչքը հանենք»։

Երբ կը համոզեն իր ընկերները, կը պատասխանէ.

— «Եթէ մենք առաջւայ ընդունած որոշումները ետ վերցնենք եւ ասենք, որ սխալ ենք արել, կը լինենք տատանւողներ»։

Բայց Արծրունի Բաղդասարեան աւելի քաջ է, երբ կ'ըսէ.

— «Ոչ թէ տեղական կազմակերպութիւններն են սխալել, այլ սխալել են միայն բարձրագոյն օրգանները»։

Եւ նոյն թերթը կը խոստովանի թէ մինչեւ այժմ չեն վերադարձուած ինչ որ գրաւուած են գիւղացիներէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Նկատելով որ համաձայն Ligue de Parisի նոր օրէնքին, որեւէ ֆութպոլի խումբի մէջ Licence չստորագրող խաղացողները պիտի զրկուին 1930-31 տարեշրջանի միջոցին խաղերու մասնակցելէ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր հին թէ նոր խաղացողները իրենց Licenceները ստորագրելու համար կը հրաւիրուին դիմել 3 լուսանկարով, Պ. Ժպտունիին, 12 Passage du Caire, Paris. Métro : Réaumur:

Ֆութպոլիստներու շաբաթական ժողովը տեղի կ'ունենայ երեքշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին, Gare de L'Estի դէմ Au Tramway de L'Est սրճարանին վերնայարկը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ դէմ դարման մը ճարելու համար, Անգլիոյ վարչապետը կազմած է յանձնախումբ մը, որուն կը մասնակցին սախարարութեանց ներկայացուցիչները։ Մաքտոնըլտ այս նպատակով՝ գործակցութեան հրաւէր ուղղեց նաեւ զանազան կուսակցութեանց։ Ազատականներու կողմէ, հրաւէրը ընդունեց Լօյտ Ճորճ, իսկ պահպանողականներու կողմէ նախկին վարչապետ Պոլտուին մերժեց, առարկելով թէ աշխատաւորական դահլիճը՝ երբ դարման անգործութեան չուզեր պաշտպանել անգլիական ճարտարարուեստը, մաքսատուրքի ենթարկելով կարգ մը օտար արտադրութիւններ։

ՖՐԱՆՍԱ կ'ընդարձակէ իր սահմանները Մարոքի մէջ եւ ձեռնարկած է զինուորական գործողութեան ըմբոստ ցեղապետներու դէմ, Թաղլայի շրջանին մէջ։ Ամսոյս 18ին, երեք զօրաբաժիններ շարժման մէջ դրուեցան եւ յաջող յառաջխաղացութեամբ գրաւեցին ռազմագիտական կարեւոր դիրքեր, որոնց շնորհիւ, սպառնալիքի տակ կ'երեւան Ուէտ-էլ-Ապիտի ըմբոստ շրջանները։

ՅՈՅՆ նաւապետ մը, ծով նետել տուաւ երեք ճամբորդներ։ Իրողութիւնը կանուխ ոստիկանութեան իմաց տրուեցաւ նաւուն մէջ գործող նաւազներու կողմէ։

Յունական նաւը՝ Թէօտորա Բալաքուիս, նոր բաժնուեր էր Հուէլվայի նաւահանգիստէն, երբ նաւուն ծոցին պահուըտած՝ երեք ճամբորդներ գտնուեցան։ Առանց տոմսակի սպրդած էին։ Նաւապետը հրամայեց ծով նետել զանոնք, ինչ որ կատարուեցաւ։ Բայց կինը, հրազէնով սպառնաց փրկել զանոնք, ծով իջեցնել տուաւ նաւակ մը, ներս առնելու համար։ Մէկը արդէն խեղդուած էր։ Երկուքը կարելի եղաւ փրկել։

Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Միացեալ-Նահանգներու հարցը ուսումնասիրելու համար, միջազգային խորհրդակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ սեպտեմբերին՝ Պելճիքայի մէջ։ Յետոյ հրապարակային մեծ հաւաքոյթներ պիտի կազմակերպուին զանազան քաղաքներու մէջ։

Ո՞Վ Է ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ

Ամէնուն ծանօթ է Սոկրատ յոյն փիլիսոփան։

Ահա խօսակցութիւն մը, զոր կը պատմեն թէ Սոկրատ ունեցեր է ոստիկանի մը հետ, բացատրելով իր ըմբռնումը ոճրագործութեան մասին.—

Ոստիկանը.— Բռնեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք։

(Սոկրատ չի պատասխաներ)։

Ոստիկանը.— Խո՞ւլ էք, չէ՞ք կրնար ոճրագործը բռնել։

— Ոճրագո՞րծ, բայց ի՞նչ կը նշանակէ ոճրագործ բառը։

— Տարօրինա՛կ։ Ով որ կը սպաննէ, ոճրագործ է։

— Ուրեմն մսավաճառ է։

— Ի՛նչքան յիմար էք, ըսել կ'ուզեմ թէ ոճրագործը մարդ մըն է, որ կը սպաննէ ուրիշ մարդ մը։

— Հասկցայ, զինուոր է։

— Հաստ գլո՛ւխ, ըսել կ'ուզեմ թէ մարդ մըն է, որ կը սպաննէ ոչ թէ պատերազմի այլ խաղաղութեան ժամանակ։

— Հիմա հասկցայ, դահիճ է։

— Դդում գլուխ, ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն, որ մարդ կը սպաննէ իր տան մէջ։

— Եղբա՛յր, ինչո՞ւ պարզ չէք խօսիր, ըսէք որ բժիշկ է։

—«Գիշեր է, մի մոլորուած կաքաւն է անցնում անծանօթ ճամբաներով չգիտեսթէ ո՞ւր...
Եւ թռչունը գիւթական կամ հրեղէն, սաւառնում է մեր տան վրայ», սկսած աշխարհ եկող իր նորածին եղբօր ծնունդից, որ ընբոստանում է ծնունդի դէմ ու մօր ժպիտը, որ գնում խառնւում է անմահութեան եւ լոյսին շղարշի պէս փռւում ննջեան «առասպելի» վրայ, մինչեւ մահւան հանդէպ խրճիթի ծխոտ պատին յենւած իր մանուկ հոգին, հարցերով լի՝ դէմ դիմաց բնութեան անբացատրելի երեւոյթներին.— «ոչ ցաւ ունէի, ոչ տրտմութիւն, մութ եւ անհուն ծփանք օրօրում էր ինձ։ Առջեւս քնած եղբայրս այնքան հեռու էր ինձնից, այնքան օտար եւ թշնամի. ես ցասում ունէի նրա դէմ որ մեռաւ։ Եղբայրս չէր, այլ մի չար զօրութիւն»։

Մինչեւ իր այբու բէն սովորելու հրաշալի լեգենդան,— «կարդալն ինչ է, ո՞վ է խօսում գրքի միջից, ի՞նչ է խօսում», կարդալն, «արեւը փնտռելու ճամբան», անբացատրելին բացատրելու, «տունը լոյս մտցնելու» միջոց։ Մինչեւ գիշերային մենութեան մէջ զգացած զարզանդը, մայր երկրի հզօր շունչը խաւարի մէջ, ստեղծագործութեան անդադրում ռիթմը, պառաւ աղջկայ տեսքով խնձորենիներ եւ ողջ այգին, դաշտ ու արտեր, մինչեւ Մասիս, որ եռում է իր շուրջ եւ խօսում իր հոգուն եւ մինչեւ հաւատը հոգու գոյութեան, կապում են մեզ Ահարոնեանի հետ ոչ միայն մեր էութեան, հայ էութեան եւ խառնուածքի տեսակէտից, այլ եւ կամուրջ են նետում դէպի արդիականների ձգտած ապագայ արուեստը.— յետ դառնալ դէպի արեւելք, խտանալ հէքեաթների ու երազների մէջ, փնտռել առարկաների եւ երեւոյթների մէջ տեսողութիւնից ծածկւած խորհուրդները, ապրել ներքնաշխարհով։

Այս է Ահարոնեանի հոգին, նրա ողջ էութիւնը, նրա խառնըւածքը։ Այս է որին ձգտում են արդիականները։

Հէքեաթների, ներքնաշխարհի ապրումները մարմնացնելու, ծածկւած խորհրդաւոր երեւոյթների գոյութեան կայան է Ահարոնեան եւ դէպի իր էութիւնն է, որ ձգւած են մեր հոգու թելերը։

Երկրորդ կապը որ կայ մեր եւ Ահարոնեանի միջեւ օրգանական է։

Գեղարուեստի պատմութիւնը իր իւրայատուկ օրէնքներն ունի։ Հայ արուեստը, ինչպէս եւ հայ կրօնը, հայ ազգային գաղափարը, հայ հոգեբանութիւնը, իրեն բնորոշ դրոշմն ունի կնքած ամէն մի գեղարուեստագէտի հոգում։

Եւրոպացի գեղարուեստագէտը ամենից առաջ որոշ դպրոցի է աշակերտում եւ ֆրանսացի ռոմանտիքը օրինակ, շատ աւելի մօտ է գերմանացի ռոմանտիքին քան իր ազգակից սիմուոլիստին։ Նրանց մէջ կապը ամենից առաջ տրամաբանական է։ Նշանակալից է որ մենք գեղարուեստագէտների զգալի թիւ ունենալով որ եւ է դպրոց չունենք։

«Ես որեւէ դպրոցի չեմ պատկանում, ասում է Ահարոնեան, ես Հայ եմ...»։ Հայ արուեստագէտ. որ իր դպրոցը հիմնել է տաճարի ձեւով՝ հայ հոգու աղօթքների համար։ Եւ Ահարոնեան մէկն է այն հսկայ սիւներից, որոնք յաւիտեան կանգուն կը պահեն սրբազան այս շէնքը։ Ուր էլ գնայ հայ նոր գրողը, իր մտքերն ու զգացմունքները ինչ հողմի էլ յանձնէ, դարձեալ այս միեւնոյն տաճարի, սպասարկուն է որ պէտք է լինի։

Մեր եւ Ահարոնեանի միջեւ եղած այս կապը տրամաբանական չէ, այլ ներքին, օրգանական։

Ու յետոյ, կայ երրորդ եւ շատ նշանակալից կապ-լեզուի և ոճի կապ։ Ահարոնեանի լեզուն, դեռ մանուկ օրերից նրբացրել է մեր ճաշակը, շոյել է մեր լսողութիւնը եւ կուռ ու յստակ ոճի կառուցւածք է սովորեցրել մեզ։

Ո՞վ է մեզանից որ էջերով անգիր չի արել Ահարոնեանը։

Եւ վերջապէս չորրորդ կապը,— նոր սերունդին յոյս եւ ոգեւորութիւն ներշնչող այն վառ, այն երիտասարդ հաւատքի զգացմունքն է, որ Ահարոնեանն ունի իր մէջ եւ որ անխախտելի կերպով կապում է մեզ մեր մեծ վարպետին եւ թոյլ տալիս իրեն հետ կողք կողքի քայլել դէպի վառ ապագան։

Հայ արուեստը, զուտ արուեստ լինելով հանդերձ՝ մի միստիք հանգամանք եւս ունի։ Նա ունի խորհուրդ իր մէջ, ուխտածի խորհուրդ, ճիշդ Ահարոնեանի պէս։

Մենք այնպիսի հայրենիք չունենք այսօր դժբախտաբար, որ կարողանանք յուշարձաններ կանգնեցնել մեր մեծ մարդկանց համար։ Մայր հողը մեր հոգին է, իսկ բրոնզն ու գրանիտը մեր զգացմունքները։ Այդ զգացմունքներից մեր հոգու պատւանդանի վրայ՝ վաղուց արդէն կերտւած է Ահարոնեանի յուշարձանը։

ԼԱՍ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ 1930
24 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1296
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Թերթերը կարճ լուր մը արձանագրեցին, հաղորդելու հա...ր թէ Թրքական 10,000նոց զօրամաս մը արշաւանքի ձեռ...կած է Արարատի Քիւրտերուն դէմ: Ուրեմն ճակատամարտ ... է որ տեղի կ'ունենայ Սուրբ Լերան ստորոտները, սրբա...ն ազատութեան ի խնդիր:

Թուրքը բռնակալ ու ջարդարար, իսկ քիւրտը լեռնական ազատատենչ:

Ազգային ազատութեան հրդեհէն բռնուած, քիւրտ ժողո...րդը ոտքի կանգնած է, կեանքի ու մահուան պայքարը ...լու իր դարաւոր թշնամուն հետ, զոր հարիւրաւոր տարի...րէ ի վեր ատած է, որպէս «ռոմի» եւ անվստահելի ու խաբ...յ ազգ մը:

Ու այսօր, երբ Թրքական 10,000 զինուորները վեր կ'ուզեն ...գլցիլ դէպի Արարատի բարձունքները (ուր մօտ 15,000 ...ւրտեր կը բնակին ազատութեան դրօշին տակ), իրենց սուին...րուն դէմ պիտի գտնեն կազմակերպուած ու խիզախ քիւրտ ...ղափոխականները, միացած քրտական ազատագրութեան ...օշով, անձնազոհ ու կարգապահ, որոնք անվերաքննելի ...ում ունին՝ մինչեւ վերջին մարդը կռուելու յանուն իրենց ազատութեան:

Ռատիօկայան չկայ Մասիսի բարձունքներուն վրայ, որ աշխարհին հաղորդէր այն բոլոր սխրագործութիւնները որ այժմ տեղի կ'ունենան Բայազիտի հովիտին մէջ: Եւ ոչ ալ ...լշեւիկ-քէմալական եղբայրակցութիւնը թոյլ կուտայ Երեւանին ու Մոսկուային հաղորդելու «ամէ՛նուն, ամէ՛նուն» ...ս ազատագրական շարժումներու մասին, որ տեղի կ'ունենան ...րհրդային իշխանութեան քթին տակ:

Ի՛նչ փոյթ, անոնք թող Զինաստանի եւ Հնդկաստանի յեղափոխութիւններով սնուցանեն Երեւանի հայութիւնը: Մեզի ...ժին կը մնայ խօսիլ Արաքսի հովիտէն անդին տեղի ունեցող ...պքերու մասին, որոնք ո՛րքան կենսական նշանակութիւն ...նին մեր ժողովուրդի այսօրուան և վաղուան համար:

Քիւրտ-Թրքական ճակատամարտի վախճանը տակաւին անորոշ է: Բայց խնդրի կարեւորութիւնը ըմբռնելու համար, արժէ ծալքերը բանալ Թրքական այս արշաւանքին, որ ճակատագրական նշանակութիւն մը ունի երկու կողմերուն համար ալ:

Արարատի քրտական ապստամբութիւնը մօտ 6 տարուան պատմութիւն ունի: Շէյխ Սաիտի ձեռնարկած մեծ շարժումէն ...տոյ, Արարատի բարձունքներու վրայ բնակուած Քիւրտերը ...եցին իրենց կապը Թրքական կառավարութեան հետ եւ ...րեցան զէնքին, ընդհանուր կոտորածի չմատնուելու մտա...գութեամբ: Անկէ յետոյ Թրքական զօրքերը շատ յաճախ ...որձուեցան ընկճելու Արարատի քրտական դիմադրութիւնը. ...կայն միշտ պարտութեան մատնուեցան:

Երբ քրտական ապստամբութիւնները լայն չափով Նորէն ...նկեցան Տէրսիմի, Սասնոյ եւ Տիգրանակերտի շրջաններուն մէջ, Թուրքը մեծ ջանքեր թափեց այս ընդհանուր եւ իրա...ու շաղկապուած շարժումները խեղդելու: Այդ օրերուն, Թըր...քական կառավարութեան համար ամէնէն մտահոգիչ կեդրոնը Արարատի ապստամբ օջախը կը հանդիսանար: Ուստի, մեծ զօրամաս մը շարժեցաւ հաշուեյարդարի ենթարկելու այդ կեդրոնը: Ձեռնարկը վերջացաւ Թրքական ամօթալի պարտութեամբ: Թուրքերը տուին 1000է աւելի սպանեալ ու վիրաւորներ: Կորսնցուցին 12 թնդանօթ եւ 40 գնդացիրներ: Ռազմամթերքը եւ Թրքական բանակի պաշարի եւ փոխադրական միջոցներու մեծ մասը ինկան Քիւրտերուն ձեռքը:

Այսպէս, Արարատեան քրտութիւնը կը դառնար անկախ ու զօրաւոր, եւ իր ազդեցութիւնը կը տարածէր շրջակայ գաւառներու վրայ: Զեյլանի աշիրէթը, Բուլանուխ-Մալազկերտի Հայտարանցիներն ու Հասանանցիները կը միանային Արարատի շարժման: Ազգային ազատագրութեան գործին շուրջ համախմբուեցան շարք մը զինուորական եւ մտաւորական ուժեր եւ կռուող ժողովուրդը կազմակերպեցին եւ անոր ներշնչեցին ազգային հաւաքական կամք մը, որ շատ տարբեր էր աշիրէթական հոգեբանութենէն:

Անընդհատ եւ յարատեւ կռիւներն եկան աւելի ամրապընդելու յեղափոխական-ազատագրական շարժումը: Միութիւնը ստեղծեց աւելի անձնավստահութիւն Քիւրտերու մէջ: Ու անոնք 1927էն սկսած, բազմաթիւ Թրքական արշաւախումբերը պարտութեան մատնեցին:

Արարատի բարձունքներուն վրայ հրաւիրեցին Քրտական Ազգային Ժողովը եւ կազմեցին տեղական իշխանութիւն մը, որ ահա՛ չորս տարիներէ ի վեր կը վարէ ազատագրական կռիւը, կը դարբնէ քրտական միութեան գաղափարը եւ կը զգուշացնէ քրտական զանգուածները, որ զոհ չերթան Թրքական խաբեբայութիւններուն:

Ու այս բոլորէն յետոյ, քիւրտ ղեկավարները ձեռնարկեցին հրատարակել իրենց թերթը, «Արարատ», այս տարուան յունուարէն սկսած: Այսօր մեր տրամադրութեան տակ կը գտնուին այդ թերթի մէկ քանի թիւերը, ուր յստակօրէն գրուած են Թրքական մեծ զօրաբանակ մը Արարատի վրայ դրկելու մտադրութիւնները: Մարտէն սկսած Արարատի Քիւրտերը վտանգը նախատեսած են և վճռապէս ուխտած են մինչեւ վերջին փամփուշտը կռուիլ: Սպասենք կռուի ելքին:

Այս ճակատամարտի առիթով, քրտական ընդհանուր շարժման մասին տակաւին ըսելիքներ ունինք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿ

Սեվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի բացման հանդէսի առթիւ «Le Foyer»ն այս վերնագրով շահեկան խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (15 յունիս).

— «Այս առթիւ տարօրինակ պարագայ մը մեր ուշադրութիւնը գրաւեց: Հայկական դրօշակը չէր ծածանէր Սէվրի վարժարանին վերեւ: Այս բանը այնքան անսովոր եւ անըմբռնելի երեւցած կը թուի ֆրանսացիներուն որ, օրինակի համար երկու մեծագոյն թերթերը՝ Matin եւ Journal, իրենքզիրենք ստիպուած նկատեր են իրողութիւնը խեղաթիւրելու եւ ըսելու թէ, երբոր վարժարանին բացումը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ Պ. Խանզատեանի կողմէ, ցիկին Լէկ «ֆրանսական դրօշակը քաշեց *հայկական դրօշակին քովն ի վեր*»:

Անգոյ հայկական դրօշակին քովն ի վեր... Սուտեր կան սակայն որ ներելի են, որ *պարտաւորիչ* են:

Վենետիկի Մխիթարեանները եւ ամէնէն առաջ մեծ հայրենասէրը, Հ. Ալիշան, մեզի սորվեցուցած են թէ եռագոյնը մեր պատմական դրօշակն է, երբ որ դարերէ ի վեր սպասուած պատմական րոպէն եկաւ, Հայաստանի կառավարութիւնը ուրիշ բան չըրաւ բայց եթէ քաշել հանել զայն մեր պատմութեան խորքէն:

Եռագոյնին հակառակորդները կ'ըսեն թէ զայն ընդունելով, ցոյց մը ըրած կ'ըլլան Հայաստանի արդի կառավարութեան դէմ, եւ ասիկա ո եւ է կերպով տանելի չէ իրենց համար: Բայց ի՞նչ ընել եթէ Հայաստանի այսօրուան կառավարութիւնը դրօշակ չունի եւ *չի կրնար* ունենալ: կարմիր դրօշակը հայրենիքի գաղափարին ուրացումն է, կարմիր դրօշակը *միջազգային* է, եռագոյնին ամէնէն կատաղի հակառակորդներն անգամ, — բացի աննշան բացառութենէ մը, որուն համար ազգութեան գաղափարը կը կորսուի Գ. Միջազգայնականին մէջ, — կը սարսափին, եւ իրաւամբ, այդ կարմիր խորհրդանշանէն:

Ամէն անգամ որ մարդ կը շեղի հիմնական սկզբունքներէն եւ անձնատուր կ'ըլլայ փցուն պատեհապաշտութեան մը հոսանքներուն, այսպիսի անելներու կ'ենթարկուի:

Եռագոյնը հայ ազգինն է, եւ ոչ թէ կուսակցութեան մը, իբր այն անձեռնմխելի է ու պէտք է մնայ:

Չենք գիտեր ինչո՛ւ Մխիթարեան Հայրերը, որոնց կը վերաբերի եռագոյնը վերակենդանացուցած ըլլալու պատիւը, իրենք զիրենք ծախորդ կացութեան մը մէջ դրին Համբարձման կիրակին, չէ՞ մի որ հայկական եռագոյնը ամէն կիրակի իր ծալքերը կը վէտվէտէ խրոխտօրէն Ս. Ղազարի վանքին վերեւ: Ազգային ըմբռնումները եւ զգացումները լայնութեան աստիճաններու հետ կապ չունին: Ինչ որ ճշմարտութիւն է Վենետիկ, պէտք է ճըշմարտութիւն ընդունուի նաեւ Սէվր: Պոլիտիկոսներուն թողլու է տապլտկիլ իրենց մանր մունր հաշիւներուն մէջ, եւ փարելու է հիմնական սկզբունքներուն, որոնք երբեք չեն խաբեր եւ որոնց շնորհիւ է որ կրնանք ճակատաբաց ելլել օտարներուն առջեւ, առանց կարմրելու, առանց տատամսելու:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք-իրաք սահմանագծում

Թուրքեւիրաք սահմանագլխի միայուն յանձնաժողովը իր ութերորդ նիստը պիտի գումարէ Մարտինի մէջ: Թուրքիոյ գլխաւոր ներկայացուցիչ ընտրուած է Մարտինի կուսակալ Թէվֆիք Հատի պէյ: Զինուորական խորհրդականն է եօթերորդ զօրաբանակի սպայակոյտի նախագահ գնդապետ Հիւսնի պէյ որ Մարտին հասած է արդէն:

Միջագետքի պատուիրակութիւնը կը գտնուի կառավարիչ Թահսին պէյի նախագահութեան տակ: Քաղաքական եւ պետական խորհրդականն է Մուսուլի անգլիական ներկայացուցիչը:

Ժողովները տասն օրուան չափ պիտի տեւեն: Բանակցութիւններ պիտի ըլլան Թուրքեւիրաք կառավարութեան միջեւ, սահմանագլխի և քաղաքական խնդիրներու շուրջ:

Դամասկոսի ցոյցերը

Ինչպէս գրեր էինք, Սուրիոյ Սահմանադրութեան կարգ մը կէտերուն դէմ բողոքելու համար, ազգայնականները ժողովի մը ընթացքին, բանաձեւեր էին իրենց դժգոհութիւնները եւ յայտներ Սուրիոյ մարզպանին: Այս առթիւ տեղի ունեցեր էին բախումներ՝ ժողովուրդին եւ զինուորներու միջեւ, որոնց մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հասնին: Ազգայնական պետերը Դամասկոսի մէջ հաւաքուած, անվերջ գումարումներով ընդհանուր ցոյցի եւ բողոքի բանաձեւեր կը պատրաստէին: Օր մը ամբողջ, Դամասկոսի շուկաները փակ մնացին: Ո՛չ միայն Նպարավաճառներն ու ճաշարանները, այլեւ կառքեր ու ինքնաշարժներ ալ գործադուլ ըրին, իբր բողոք սուրիական վերջին Սահմանադրութեան դէմ:

Միեւնոյն օրը, տեղի ունեցող ազգայնական պետերու ժողովը՝ բռնի կերպով արգիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ որ գինեալ ուժ դրաւ տան առջեւ, ուր կը կատարուէր ժողովը: Ասոր վրայ, ժողովուրդը հսկայ թափորներով՝ ցոյցեր կազմակերպեց քաղաքին բոլոր թաղերուն մէջ: Խուժող ժողովուրդին յառաջխաղացումը արգիլելու համար, զինուորներ սկսան գընդակ պարպել օդին մէջ, սակայն քարկոծուեցան ամբոխին կողմէ: Երկուստեք վիրաւորներ կան:

Հրեաներու պոյքոթը Պաղեստինի մէջ

Հրեաները կը շարունակեն իրենց պոյքոթը՝ անգլիական ապրանքներու եւ անգլիական արարողութեանց դէմ, Պաղեստինի ներգաղթին արգելքին եւ հրէական օճախի ծրագրին դէմ անգլիական կառավարութեան բռնած ընթացքին պատճառաւ: Մեծ Ռաբունապետ Քուք գիր մը ուղղելով Բ. Գոմիսէրին, ըսաւ թէ անգլիական կառավարութեան ցոյց տուած ընթացքէն զգածուած, Ներկայ չպիտի կրնայ ըլլալ ծործ թագաւորին տարեդարձի հանդէսներուն: Նամակը կը վերջանայ յոյս յայտնելով Սիոնի ազատութեան համար: Թէլ Ավիվի մէջ շինուելիք սառոյցի գործարանի մը համար, Անգլիայէն գալիք մեքենաներուն ապսպրանքը ետ առնուեցաւ:

Վորոշիլոֆ կ'ենթարկուի Ստալինի

Խորհրդ. Ռուսիոյ պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆի ձերբակալման լուրը հաղորդեր էինք վերապահութեամբ: Դէպքը հետեւեալն է:

Ստալին վճռապէս մտադրեր էր ձերբակալել Վորոշիլոֆը, որ 48 ժամ վարանումէ եւ խորհրդածութենէ յետոյ, Նախընտրեց ենթարկուիլ Ստալինի կամքին: Արտօնութիւն ստացաւ հաւաքոյթ մը կազմակերպելու, ուր իբր թէ Վորոշիլոֆ պիտի խօսէր «միջազգային դրամատիրութեան զինեալ յարձակման վրայ՝ ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան:

Իսկ իր ճառին մէջ, Վորոշիլոֆ յստակօրէն յայտնեց թէ տարակարծութիւնը որ կար իր եւ Ստալինի միջեւ, բոլորովին փարատած է:

Վորոշիլոֆի այս քայլը շատ ազդած է, աջակողմեան բոլշեւիկ շրջանակներու վրայ:

Մոսկուա կը պատժէ

Մէկ օրուան մէջ, ելմտական գործավարութեան պաշտօնեաներէն 1400 հոգի ճամբու դրուեցան: Կառավարութիւնը՝ արդարացնելու համար նման կարգադրութիւն մը, կը յայտնէ թէ այդ պաշտօնեաները ընդդիմադիր են բոլշեւիկեան վարչաձեւին:

Մաս մը անոնցմէ դատարան պիտի յանձնուին դաւաճանութեան մեղադրանքով:

Ասկից զատ Ուզբեկիստանի բարձրագոյն դատարանը մահուան դատապարտեց իր Նախորդ Նախագահը, ընդհ. դատախազը, փաստաբան մը. իսկ հրեք դատաւորներ ալ դատապարտուեցան 10ական տարի բերդարգելութեան, հակայեղափոխականներուն հետ յարաբերութեան պատճառով:

Պոմպէյի մէջ՝ կիները այրերու կողքին

Նոր խռովութիւններ ծագեցան Պոմպէյի մէջ եւ ոստիկանութեան հետ բախումներու ընթացքին՝ վիրաւորուեցան 500 անձեր, որոնց 150ը ծանրօրէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը Նարդա Դ. էջ)

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Հեռագիր «Յառաջ»ի)

ԳԱՀԻՐԷ, 23 Յունիս.— Գահիրէի ազգային ընտրութիւններուն մէջ, ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ դաշնակ-ժողովրդական ցանկը: 2513 ընտրողներէն կը մասնակցէին 2309 հոգի: Ստուգուած քուէներու թիւն է 2137: Դաշնակ-ժողովրդական ցանկը ստացաւ 1250 քուէ 860ի դէմ: Մեծ խանդավառութիւն կը տիրէ ժողովրդական խաւերուն մէջ:

«Յուսաբեր»

ՈՐԲԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Ապրիլ 11-24ի միջադէպին հետեւանքով 6 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած որբերը որոնք վերաքննութեան դիմեր էին, ազատ արձակուեցան:

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԿՈՒՏԷՊՈՎԸ ՉԷՐ

Գրեր էինք թէ Քլէրման-Ֆէրրանի մօտ, փավէնի լիճէն հանուած դիակը կարծուեր թէ Կուտէպովինն է: Քննութիւնը երեւան հանեց թէ դիակին բնախօսական գիծերը չեն համապատասխաներ Կուտէպովի մարմնին: Կը կարծուի թէ խեղդուածը Նախորդ նոտարն է Սէն-Ժէրմէն տ'Օվէրնիի, որ անհետացած էր մէկ քանի ամիսներէ ի վեր:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԳՈՐԾԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Լոյտ Ճօրճ որ ազատականներու կողմէ ընդունած էր վարչապետին հրաւէրը, մասնակցելու գործատութեան դէմ խորհըրդակցական ժողովի մը, պատրաստելու վրայ է Նոր առաջարկներ այս մասին:

Լոյտ Ճօրճ կը խորհրդակցի հմուտ ելմտագէտներու, փորձ գործատէրերու եւ առեւտրականներու հետ, որոնք կը պատկանին թէ իր եւ թէ պահպանողական կուսակցութեան:

ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Պալթիմուրի Քլէն Մարթէն ընկերութիւնը, որ Ռուսիոյ հետ սակարկութեան մէջ էր 20 ռըմբածիգ սաւառնակներ հայթայթելու համար, 2 միլիոն տոլար արժէքով, դադրեցուց իր բանակցութիւնները, որովհետեւ կառավարութիւնը հաշտ աչքով չի նայիր այդ քայլին: Թէեւ Միացեալ Նահանգները օրինական ո՛չ մէկ ուժ ունին արգիլելու զէնքի, ռազմամթերքի եւ պատերազմական նիւթերու արտածումը, բայց նման պարագաներու մէջ, ընկերութիւնները միշտ նկատի կ'առնեն կառավարութեան տրամադրութիւնները:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՎԵՐՋԸ

Անցեալ յուլիս 29ին, կը յիշուի թէ ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներու էր դիմեր ընդդէմ համայնավարներուն, որոնք մեծ ցոյցի մը կը պատրաստուէին օգոստոս 2ին: Այս առթիւ երեւան կ'ելլէր Ֆրանսայի բանուորա-գիւղացիական դրամատան խնդիր մը:

Ոստիկանութիւնը կը պրպըտէր թէ այդ դրամատունը եւ անոր միջոցով համայնավար կուսակցութիւնը դրամական օժանդակութիւն ստացա՞ծ են Մոսկուայէն: Նման փաստ մը կամ հետք մը չէր գտնուած, բայց դրամական գործառնութեանց մէջ երեւան ելան անկանոնութիւններ, որոնց հետեւանքով դրամատան վարիչները դատի քաշուած են:

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՍԽԱԼ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր նախորդ յօդուածով ըսինք թէ Դաշնակցութիւնը ո՛չ մէկ պատճառ ունի հակառակ ըլլալու Բարեգործական Միութեան, ի հարկէ միշտ նկատի ունենալով վերջինիս անհրաժեշտութիւնը մասնաւորաբար այսօրուան պայմաններուն մէջ։ Ասով մէկտեղ, ճիշդ է սակայն նաեւ այն, որ Դաշնակցականզանգուածը ընդհանրապէս անտարբեր է այս կազմակերպութեան հանդէպ. իսկ տեղ տեղ ալ քննադատողի դերին մէջ։

Թշնամութեան կամ ինչպէս կ'ըսեն «հակառակութեա՞ն»,թէ՞ իրական սրտցաւութեան եւ անկեղծ մտահոգութեան արդիւնք է յառաջացած այս վերաբերմունքը՝ խնդիր մըն է եւ պարզ եւ բարդ։ Պարզ՝ բոլոր անկաշառ, անկողմնակալ եւ առողջ տրամաբանողներու համար։ Իսկ բարդ՝ չըսելու համար անըմբռնելի անոնց համար, որոնք հանրային երեւոյթները դիտելու իւրայատուկ ձեւեր ու չափեր ունին։

Մարդիկ կան մեր մէջ,որոնք հակառակ իրենց ունեցած կրթութեան եւ լուրջ դաստիարակութեան, կը դժուարանան սահմանաւորել այս կամ այն վերաբերմունքը հանրային հաստատութեան մը դէմ։ Անոնք կ'ըսեն. — Եթէ Դաշնակցութիւնը անկեղծօրէն կը ձգտի Բարեգործականի ուժեղացման, ապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ այդ կուսակցութեան պատկանող թերթերը շարունակաբար կը քննադատեն Բարեգործականը եւ ինչո՞ւ չեն անդամակցիր եւ ուժ չեն տար անոր ծաւալումին։

Այս կարգի տրամաբանութիւն, անտարակոյս ծիծաղելի եւ անլուրջ կը նկատուի ոչ միայն Դաշնակցութեան, այլ և անկուսակցական հայրենակիցներու կողմէն։ Որովհետեւ համակրութիւնն եւ բարեկամութիւնը տակաւին պատճառ մը չեն, որ մարդը մեռցնէ իր մէջ առողջ քննադատական ոգին, եւ սարկօրէն աչք փակէ ենթակայի ամէնմէկ սխալին վրայ։ Բարեգործականը եւ իր ղեկավարութիւնը, անկեղծ ըլլալու համար ըսենք, որ միշտ ալ նախընտրած են այնպիսի կազմակերպութիւններու եւ անհատներու բարեկամութիւնը, որոնք միշտ բարեւի կեցած իրենց դէմ պատրաստ են եղեր հրապարակը աղմկել միշտ, մէկ ազդանշանի վրայ։ Չենք մեղադրեր Բարեգործականի ղեկավարները,որովհետեւ գիտենք թէ ի՞նչ ըսել է առհասարակ պէյ-էֆէնտիի հոգեբանութիւնը, որ տիրականօրէն մնացած ժառանգութիւն է այդ հաստատութեան ներքին յարկին մէջ։ Մեղադրելի են ամէնէն առաջ բոլոր այն կազմակերպութիւնները եւ մասնաւորաբար մտաւորականները, որոնք ուժ են տուեր այս ախտաւոր հոգեբանութեան խորացումին, կորսնցնելով իրենց իսկ նկարագիրն ու կոչումը։

Բարոյական այս շրջապատը, որու մէջ յամենայն դէպս ո՛չ մէկ բաժին ունին Դաշնակցականներն ու իրենց նման մտածողները, գլխաւորաբար պատճառ է դարձած մեր շատ մը անհասկացողութիւններուն։

Այս է նոյնպէս գլխաւոր պատճառը, որ մեր մէջ դժուարութեամբ կարելի կ'ըլլայ գնահատել որեւէ արժէք, ըլլայ ազգային թէ միջազգային։

Եւ յանուն ո՞ր մէկ գերագոյն նպատակին։

Աւելորդ է նպատակ փնտռել եւ ո՛չ ալ միտք. ըսենք այսքան միայն, որ դժբախտ հիւանդութիւն մըն է ասիկա. յատուկ մասնաւորաբար հայ պէյէֆէնտի դասին եւ անոր շուրջը դարձող տիրղոսաւոր մտաւորականութեան։ «Լը Փուայէ»ն իր ընդհանուր մեղադրանքներէն առաջ պէտք էր մօտիկնար այս ախտաւոր կէտին,ցոյց տալու համար անկէ ազատուելու միջոցները։ Չէ՞ որ, որքան ատեն, որ այս հոգեբանութիւնն է տիրողը — անհնար է ոչ միայն բարոյական տաք մթնոլորտ ստեղծել Բարեգործականի շուրջ, այլեւ ճշդել այդ կազմակերպութեան իրական բարեկամն ու թշնամին։

Եւ այս է պատճառը, որ այլ եւս մեզ չեն զարմացներ մեր հասցէին եղած մեղադրանքներն ու նոյնիսկ անտեղի արտայայտութիւնները։

Պարզ է մեր գիծը. եւ միեւնոյն ժամանակ շիտակ մեր գնահատութիւնը Բարեգործականի մասին ընդհանրապէս։ Եթէ մեր այս կեցուածքը անորոշ եւ կասկածելի կը նկատուի շատերէն, մասնաւորապէս Բարեգործականի շրջանակին,հարկ է անգամ մը եւս յիշեցնել անոնց, որ ամէն բանէ առաջ,այդ մարդիկը պէտք է փոխեն իրենց քարացած նախապաշարումներն ու հոգեբանութիւնը։

Ընթացիկ եւ մասնակի խնդիրներուն հանդէպ, մեր այս կամ այն վերաբերմունքէն առաջ էականը այն է, որ այս մարդիկը առանց նկատումի ըմբռնեն եւ հասկնան. որ Դաշնակցութիւնը պատճառ չունի Բարեգործականը քանդելու։ Հետեւաբար միանգամ ընդ միշտ պէտք է մոռնալ կրկնուող այն երգը թէ Դաշնակցութիւնը հակառակ է իրենց։

Առկէ զատ, պէտք է նոյնքան անվերապահութեամբ ընդունիլ որ, հանրային ձեռնարկ մը, որպիսին է Բարեգործականը — ենթակայ է հանրութեան, պարզ խօսքով բովանդակ հայութեան հակակշռին։ Ո՛չ ոք իրաւունք ունի մերժելու այս բարոյական հեղինակութիւնը։ Հետեւաբար հայութիւնը պէտք է որ իր խօսքը ըսէ Բարեգործականի այս կամ այն ձեռնարկի մասին, համապատասխան իր օրուան պահանջներուն եւ շահերուն։

Դաշնակցութիւնը իրեն կը վերապահէ այս իրաւունքը, եւ յանուն այս ժողովուրդի եւ նոյն իսկ Բարեգործականի շահերուն, կը դատապարտէ բոլոր սխալներն ու շեղումները։ Մեր այս դիրքը հակառակութիւն չէ եւ ոչ ալ հետեւանք թշնամութեան։ Այլ ընդհակառակն, մեր այս վերաբերմունքով մենք կը ձգտինք պարզել այս հաստատութեան շուրջը բոլոր տեսակի տարակարծութիւններն ու վերապահումները։

«Լը Փուայէ» կրնա՞յ պնդել, որ մեր այս կեցուածքը աւելի վնասակար եղած է Բարեգործականին, քան Ռամկավարներու վերաբերմունքը,—մերինն ճիշդ հակառակը։

Այս բոլորէն յետոյ եզրակացնենք մեր ըսելիքները։

Սկզբունքով Դաշնակցութիւնը կ'ընդունի Բարեգործականի կարեւորութիւնը հայ կեանքին մէջ, մասնաւորապէս օրուան բացառիկ կարիքները նկատի ունենալով։ Հետեւաբար մեր վերաբերմունքը դրական է եւ երբեք հակառակ։

Մեր այդ դիրքը սակայն պատճառ մը չէ չքննադատելու Բարեգործականի սխալ եւ անտեղի այն բոլոր քայլերը, որոնք չեն համապատասխաներ մեր ժողովուրդին եւ Բարեգործականի շահերուն։

Ասիկա հիմնական խնդիրն է եւ ամենակարեւորը, որ պէտք է հաշուի առնեն բոլորը։

Անգամ մը, երբ մարդիկ վարժուին մեր այս վերաբերմունքին, եւ երբ ընդունին ասիկա, որպէս միակ առողջ ընթացք, այլեւս հեշտ կ'ըլլայ հարթել շատ շատ թիւրիմացութիւններ։ Բարեկամաբար եղած քննադատութիւնը, չի կրնար վնասակար ըլլալ, այլ ընդհակառակն կը նպաստէ շատ շատ սխալներու անհետացման։

Ամէնէն առաջ այս է կարեւորը։ Եւ այս կէտի վրայ է որ պիտի խորհին բոլոր սրտցաւները։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆԸ.— ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԱՐԳԵԼՔ՝ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ.— ԵՐԿՈՒ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐ.—

50 ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Վերջերս ծայր տուող հակահայ շարժումը, կազմակերպուած Թուրք գործակալներու ու հայանուն վարձկաններու կողմէ, ունեցաւ իր աղիտաւոր արդիւնքը, հայ հանրային կեանքի համար։ Գտնուեցան մարդիկ, որոնք ուրացերկով դաւաճանեցին իրենց ազգին, փոխան տասը արծաթի, Հալէպէն մինչեւ Պէյրութ։

Պայքարը Հ. Յ. Դ.ի եան դէմ այսօր աւելի սուր հանգամանք է ստացած, կազմակերպուած՝ Թըրքական քաղաքականութեան ջատագովներու կողմէ, որոնց մասնակից են նաեւ ռամկավար-հնչակ-բոլշեւիկ երրորդութիւնը։

Այս երրորդութեան դիմումները տեղական կառավարութեան, չթոյլատրելու հայկական ոեւէ հաւաքոյթ, որ կը կրէ ազգային բնոյթ, դժբախտաբար ունեցաւ իր արդիւնքը, արգիլելով համազգային շքեղ հանդիսաւորութիւններով կատարելու Ապրիլ II-24ը Մայիս 28ը, ու տարբեր որեւէ ազգային տօն։

Սոյն կարգադրութեան լուր համակերպող մըն էր նաեւ մեր կղերական դասը, որ կը հրահանգէր, Մայիս 28ի առթիւ, թաղային խորհուրդներուն, չկատարել ոեւէ համախմբում ու ցոյց։

Հակառակ կառավարական այս արգելքին, Մայիս 28ը տօնուեցաւ Պէյրութի մէջ խանդավառ կերպով հինգշաբթի մայիս 29ին, Հ. Յ. Դ.ի եան ժողովրդային ցան սրահներուն մէջ. Չափահաս Որբերու Միութեան նախաձեռնութեամբ, աւելի քան 500 երիտասարդներու ներկայութեան։

Ցոյնկայ «Մեր Հայրենիք»էն յետոյ, խօսք առաւ Ա. Սահակեան, բացատրելով օրուան նշանակութիւնը։

Նուագի քանի մը կտորներէ յետոյ, բեմ բարձրացաւ օրուան երկրորդ բանախօսը ընկեր Արշակունի, որ գեղեցկօրէն արտայայտեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը։

Պատմական ակնարկ մը նետելէ յետոյ այդ շրջանի երեք փոքր ազգերու յարաբերութիւններուն, ու նաեւ Ռուսիոյ վրայ, Հարեւանցի յիշեց Ռուսիոյ յեղափոխութիւնը, Անդրկովկասի անջատումը Ռուսաստանէն ու Անդրկովկասի հանրապետութեան ստեղծումը։

Պատկերացուց Անդրկովկասեան երեք ժողովուրդներու հակադրութիւնը, ու իւրաքանչիւրի կամքը, I.— Վրաստան՝ որ կ'ուզէր դիմագրաւել Թուրքիոյ արշաւը. քայքայել Ադրբէջանը ու նաեւ Հայաստանը. 2 — Ադրբէջան՝ որ կ'աշխատէր կազմալուծել Վրաստանը, ոչնչացնել Հայերն ու միանալ Թուրքիոյ ու վերջապէս Հայաստանը որ պէտք էր դիմագրաւէր երբ իր դէմ ունէր, Վրաստանը, Ադրբէյջանը՝ Թուրքիան, ներքին Թրքութիւնը, սոցիալ-քաղաքական հարցը ու ժողովուրդի զարհուրանքի հոգեբանութիւնը։

Հայութիւնը կռուեցաւ եւ յաղթեց։ Ստեղծեց պետութիւն II հազար քառ. քիլ. տարածութեամբ։ Ընդունուեցաւ Հայոց պետութիւնը յետագային եւրոպական պետութիւններու կողմէ եւ առաջինը՝ Թուրքը եղաւ, որ ճանչցաւ Հայոց անկախութիւնը։

Հայաստանի անկախութիւնը հիմնաւորուեցաւ արիւնով որ հոսեցաւ արեւմտ. Հայաստանի, արեւելեան Հայաստանի մէջէւ նաեւ Հայաստանի սահմաններէնդուրս։

«Մայիս 28ը Դաշնակցութեան կը վերագրեն, իսկ մենք կը վերագրենք համայն հայ ժողովուրդին.— Որովհետեւ Մայիս 28ը կը համարենք հայ ժողովուրդի բովանդակ ձիգերու արտայայտութիւն եւ ոչ թէ մէկ կուսակցութեան, իսկ այդ ձիգերու նպատակը մեր ժողովուրդի ազատագրական շարժումը առարկայացնելն է։

«Սխալ է այն կարծիքը թէ մեր անկախութիւնը մեզ պարտադրեցին մեր դրացիները։ Ընդհակառակը, մեզ շրջապատողները Հայոց ժողովուրդի մահը պատրաստեցին։ Բայց Հայը իր արիւնով, իր կորովով, իր ռազմունակութեամբ ու գերմարդկային տոկունութեամբ ստեղծեց իր անկախութիւնը եւ ստիպեց հեռաւորներն ու դրացիները ճանչնալ հայ ժողովրդի գոյութեան իրաւունքը եւ պետականութիւնը։ Այլ եւ Հայոց ժողովուրդը պարտադրեց մեր թշնամիներուն յարգել մեզ, հաշուի առնել մեր ուժը եւ ազգային արժանապատուութիւնը։

«Այս բոլոր շարժումներու ղեկավարը, առաջնորդը եւ առաջապահը եղաւ մեր կուսակցութիւնը։ Միւս բոլոր կուսակցութիւնները կամ կարկատուն էին կամ հետեւորդ, եթէ ոչ խանգարիչ։ Այստեղէն ալ անոնց հակառակութիւնը Մայիս 28ին։»

Ընկեր Արշակունիի այս ճառէն յետոյ, ներկաներու բուռն եւ յարատեւ պահանջին գոհացում տալով ընկեր Աղբալեան բեմ բարձրացաւ, ու իմաստութեամբ տուաւ Մայիս 28ի խորհուրդը, որ այսօր դարձած է մեզ համար սրբութիւն, ու անկախութիւնը պահանջ՝ ինչպէս հանապազօրեայ հաց։ Ան կեանքի կոչեց մեր երիտասարդ սերունդը, որ կոչուած է տէրը կանգնելու ապագայ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանին։

«Մշակ Բանուոր»ով վերջ գտաւ օրուան հանդէսը, ու կարգ մը ազգային. յեղափոխական երգերէ յետոյ, ազատութեան գաղափարով տոգորուած կը մեկնէր երիտասարդ հասարակութիւնը սրահէն։

*
* *

Կիրակի յունիս Iին, առաւօտեան ժամը 6էն մինչեւ ուշ երեկոյ, Նահրի Մայրիներու անտառին մէջ եւս տօնուեցաւ Մայիս 28ի անկախութեան տօնը, որուն կը զուգադիպէր 50 պատանիներու մուտքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։

Առաւօտ շատ կանուխէն Դաշնակցական շարքերը կը լեցնէին հանդիսավայրը։ Սոյն դաշտահանդէսին կը մասնակցէին աւելի քան 700 հոգիներ։

Պատանեկան գոյգ միութիւններու վարիչ ընկեր Ս. Արշակունի, ներկայացուց 50 պատանիները, որոնք այսօրուընէ սկսեալ մաս կը կազմեն մեր մեծ ընտանիքին։

Հանդիսական ընկերները ծափերով ու հուրրաներով ողջունեցին մեր նորեկ ընկերները, որոնք եւս կոչուած են հետեւելու ծանր ու դժուարին գործի մը։

Յետոյ կարգաւ խօսք առին ընկերներ Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Վ. Վալադեան եւ ուրիշներ։

Խօսեցաւ նաեւ ընկեր Խոսրով Թիւթիւնճեան օրուան տօնին առթիւ։

ՊԱՐ-ՍԱՄԵԼ

Ֆ. ՆԱՆՍԷՆ
ՄԻ ԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Այդ մեծ մարդու անունը լսել էի, բայց իրեն չէի տեսել։

1925 թւին բաղդ եմ ունեցել՝ Հայաստանում, այն էլ մեր Աղբաշ գիւղում հանդիպել մեծ մարդուն,լսել ու հիանալ նրանով։

Ամրան մէկ կիրակի օր էր, կանգնած էի մեր փողոցի դրան առաջ, երբ գիւղի վերեւի կողմից մի կառք, երեք հոգով կանգնեց իմ առաջ։ Սկզբում դեռ կառքը ինձ չմօտեցած, ես այնպէս էի կարծում որ Երեւանից չեկիստներ են գալիս մեր գիւղում՝ ձերբակալութիւններ ու խստութիւններ առաջ բերելու։

Կառքը կանգնեց իմ առջեւ, եւ կառքի մէջ նստողներից մէկը հայերէն հարց տւեց — «Ներեցէ՛ք, պարոն, կարելի է այստեղ մի քիչ կաթ, մածուն եւայլն գնել։»— Ինչո՞ւ չէ,ասեցի, գնացէք գիւղի մէջ, ամէն ինչ կը գնէք։

Սկսեցի խորհել, եթէ սրանք բոլշեւիկներ են, նախ ընկեր պէտք է ասէին, եւ երկրորդ՝գիւղխորհրդի գրասենեակը կը հարցնէին, չնայած այսպէս էի մտածում, բայց նորից կասկածում էի որ դրանք չեկայի ագէնտներ կարող են լինել, ուստի կառապանին ասում եմ,—քշի՛ր,մեր դռնից հեռու տար։

Կառքը մի քանի քայլ առաջ է անցնում եւ ես էլ ուղեւորւում եմ գիւղի մէջ, սակայն այժմ էլ կառապանն է կանգնեցնում ինձ եւ խնդրում, որ մէկ այգի գտնի իր հիւրերի համար, որպէս զի քիչ հանգստանան։ Մի վայրկեան նայեցի կառքի մէջ նստած շաղլիկ մարդուն, որի երեսից քրտինքը թափւում էր, չգիտեմ ինչո՛ւ, այդ մարդուն բարի դէմքին նայելուց, իմ մէջ փարատւեցին կասկածները եւ հաշւելով դրանց անվտանգ մարդիկ, որոշեցի տանել մեր այգին։ Ես դարձայ կառքի մէջ նստածներին եւ առաջարկեցի գնալ մեր այգին։

Ինչպէս ասացի, կառքի մէջ նստած էին երեք հոգի։ Նրանցից մէկը հայերէն հարցրեց.— շա՞տ հեռու պիտի գնանք։ Ես պատասխանեցի —ոչ, մօտիկ է։Իմ պատասխանը ֆրանսերէն թարգմանեց, շաղ մարդուն Առաջարկեցի կառքը վերադարձնել։ Երկու րոպէից մեր այգումն էինք։ Խնդրեցի հիւրերին պտտել այգին ու ընտրել իրենց համար հանգստանալու տեղ։ Նրանք ընտրեցին մեր պատմական ընկուզենին, որի շուաքի տակ նստել էր Խրիմեան Հայրիկը, իր շրջագայութեան ժամանակ, ինչպէս նաեւ շատ ու շատ յեղափոխականներ։

Անմիջապէս բոլոր յարմարութիւնները ստեղծեցինք հիւրերի համար։

Քիչ հանգստանալուց յետոյ, այդ շաղլիկ մարդը սկսեց հեքաքրքրւել մեր շրջանի եւ մեր գիւղի տնտեսական դրութեամբ, եւ այնքան բազմակողմանի հարցերով, որ ուղղակի հիացմունք էր պատճառում։ Այդ բոլորից յետոյ սկսւում է հետաքրքրւել մեր ընտանիքով, երբ իմանում է տան մէջ մէկ երախայ կայ հիւանդ, անմիջապէս կարգադրում [...] հետ եղած հայ բժշկին [...] երեխային։ Բժիշկը իսկոյն [...] տարեց շաղ մարդու առաջ[...] երեխային քննելուց յետոյ[...] դեր գրեց։ Պէտք է ասել որ [...] երեխան յոյս չկար որ պիտի [...] ւանար, սակայն այդ բժշկի [...] դերը օգնեցին. երախան [...]

Մեր այգու միջով փոք[...] առւակ էր անցնում, բայց [...] չէր հոսում. որովհետեւ ջրի [...] նակարիքաւոր ժամանակն [...] գիւղացիութեան համար։

Չգիտեմ ինչու այդ [...] մարդը գուլպաները հանեց, [...] ւակի կողքը նստեց եւ մխու[...] խով գլուխը շարժելով՝կանչեց [...] եւ հարցրեց.— «Ինչո՞ւ առւակ[...] ջուր չի հոսում»։ Ես մանրամա[...] պարզեցի որ տարուան այդ ժամա[...] նակ, գիւղի ջուրը պակաս է [...] նում։ Առանց ինձ պատասխանե[...] լու՝ կանչեց բժշկին. մօտ հինգ [...] րոպէ խօսեց, վերջը բժշկից իմա[...] ցայ որ ցաւելով ցաւում է որ հայ [...] գիւղացին այսպիսի պայմաններ[...] մէջ է ապրում։

Շաղլիկ մարդը ինձ առա[...] ջարկում է գնալ եւ առուի ջուրը [...] կենտրոնից բաց թողնել՝ այգու [...] միջով անցնելու համար, իսկ դրա [...] համար խոստացաւ որքան արժե[...] ղութիւնը վճարել։ Ես պատաս[...] խանեցի որ փողով անկարելի է [...] կ'աշխատիմ գիւղացիներին խնդ[...] րել եւ մի քան րոպէով ջուր բե[...] րել։ Այդպէս էլ եղաւ։ Երբ ջուրը [...] հասաւ մեր այգին, այդ շաղ[...] մարդը ոտքերը դրեց ջրի մէջ[...] դրանից յետոյ սկսեց կայտառ[...] լեռնով, կըկալայով, դուրս գիւղի[...] Արտաշատի բերդով հետաքրքր[...] ուիլ որը պարզ երեւում էր մեր [...] այգուց։ Ես մանրամասն պատա[...] մեցի ըստ գրուածների թէ ինչ[...] խալում ինչ նշանակութիւն են ու[...] նեցել։

Եկաւ հանգստանալու։ Խօսա[...] բժշկից հարցրել էի թէ հիւրերը [...] ինչ են ուզում ուտելու, որպէսզի [...] պատրաստենք։ Նա պատուիրեց [...] երկու հաւ եփել, ուրիշ ոչինչ։ Ժամ [...] մը մօտ երեքն պատրաստ էր։ [...] Հիւրերի հետ ես էլ նստեցի սե[...] ղան։ Հայ բժիշկը սկսեց մանրա[...] մասն պատմել շաղ մարդու մա[...] սին, որ նա հայ ժողովուրդի բա[...] րեկամ Ցոքթոր Նանսէնն է։ Ես [...] աւելի քան ուրախացայ, որ ա[...] ռանց հիւրերիս ճանաչելու, արել [...] եմ այն, ինչ որ հարկաւոր էր։

Ճաշելուց յետոյ, պատրաս[...] տւեցին ու շնորհակալութիւններ [...] յայտնելով վերադարձան Երե[...] ւան։

Դրանից յետոյ, անցել է հինգ [...] տարի, բայց ես չեմ մոռացել [...] դոկտոր Նանսէնի բարի եւ սիրա[...] լիր դէմքը ու խօսակցութիւննե[...] րը. նամանաւանդ նրա հետաքր[...] քրութիւնը դէպի հայ ժողովուր[...] դը։

Այսօր, երբ որ կարդում եմ [...] նրա մահը, ցաւելով ցաւում եմ [...] որ հայ ժողովուրդը կորցրեց իր [...] լաւագոյն բարեկամներից մէկը։

Ս. ՍԻՄՈՆԵԱՆՑ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՍԵՒ ՑԱՆԿ

Պոլսոյ եւ Իզմիրի առեւտրա[...] կան սենեակները մօտերս սե[...] ցանկեր պիտի պատրաստեն։ Այ[...] ցանկերուն մէջ պիտի անցնին [...] նուններն ու վաճառանիշերը [...] առեւտրականներուն, որոնք [...] տասահմանի հետ իրենց կատար[...] գործառնութեանց մէջ ուղղա[...] մտութեամբ չեն շարժիր։ Այսպէ[...] տեսնուած են վաճառականներ, [...] որոնք իրենց ապսպրանքը մեր[...] ժած են, նմոյշին համաձայն ապ[...] տածում չեն կատարած, եւլն.։ Սե[...] ցանկին մէջ անցնող վաճառական[...] ները արտասահմանի հետ չպիտ[...] կարենան գործ ընել, նկատելով [...] երկրին առեւտրական վարկը [...] կոտրեն իրենց ընթացքով։

ՏՈՄՍԻՐ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Ցանտիկիններ, տանուտէրներ, փոխանակ ձեր իրական կամ անիրական հարստութեամբ, ձեր պատուասիրելու առողջապահութեամբը զարմացուցէք ձեր հիւրերը:

Անտարակոյս դեղեցիկ է հիւրասիրելու փափաքը, բայց հիւրասիրել չգիտնալը կը դառնայ ֆասակար: Դուք՝ որ յաճախ սիրով եւ բարեկամութեամբ կը հրաւիրէք մէկը, եթէ չգիտնաք զինքն առողջապահական կերպերով հիւրասիրելը, կը դառնաք անոր վատ թշնամին: կը դառնաք անոր ծաղրի առարկան, փոխանակ դառնալու շնորհակալութեան կամ զարմանքի առարկան...:

Քանի՛, քանի՛ պատուաւոր տանտիկիններ ու նշանաւոր տանուտէրներ գիտեմ, որոնք դարձան անպատիւ ու աննշան, իրենց բոլոր ունեցածն ու չունեցածը հիւրերնուն աջնեւթափելու համար, անոնց դի՛ւր գալու համար...

Այո՛, շատեր կան որ հիւրասիրելու կերպը չեն գիտեր, եւ բոնց պահուած է միեւնոյն ողբալի վախճանը:

Նկատի առնելով այս բոլորը եւ այն՝ որ ինչպէս մարդկութեան մէջ հինգ ցեղ, նոյնպէս եւ հայութեան մէջ դիւրաւ ճանչելի հինգ տեսակ մարդ ու կազմ կայ, ձեր աչալուրջ ուշադրութեանը կը յանձնեմ հետեւեալ առողջապահական հրահանգներս:

Ընչ ակեան կազմի հիւրերուն ուժեղ սնունդներ տուէք, որ տաքի կենան...: Անոնք նիհար ու տկարակազմ են եւ գօրանալու պէտք ունին...:

Ռամկավար կազմի մարդոց տաք թէյնաթոններ եւ օղի հոսանքէն ազատ անկիւններ տուէք...: Դիւրամարս խիւսեր եւ առանց իւղի եփուած բանջարեղէններ կերցուցէք անոնց...: Այսպիսով թէ իրենց տկար ստամոքսը չի նեղուիր, թէ իրենց սրտի շուրջ պատեան կապած ճարպը կը մաշի քիչ մը, և թէ շունչերնին չի կտրեր, սանդուխներէն վեր ելած միջոցին:

Բոլշեւիկ տեսակներն ասոնց պէս չեն: Անոնց ամէն բան կարող էք հրամցնել, եւ եթէ չը հրամցնէք կ'ուզեն...: Միայն թէ ասոնց հետ սեղան մի նստիք, որովհետեւ իրենք ոչ միայն ամէն բան կը կլլեն, այլ և կ'ուզեն կլլեցնել բոլորին, բոլորին, բոլորին...

Դաշնակցականներուն ազատ թողէք: Մի ձանձրացնէք «հրամմեցէք»ներով... Անոնք իրենց ուտելու կանոններն ունին, որոնցմէ բնաւ չեն շեղիր... Միայն թէ, (նկատելով որ անոնք թէյն անգամ «կենաց»ներով կը խմեն եւ բաժակները բախելու սովորութիւնն ունին) փխրուն բաժակներ մի՛ բերէք սեղանի վրայ...:

Չէզոք կոչուածներուն մի՛ ստիպէք որ ձեզի հետ սեղան նստին... Անոնք միայն իրենց կնոջ եփածէն չեն զզուիր ու հիւանդանար... Ոչի՛նչ, թող այդպէս մեկուսացած նստին եւ զուարճալի սրախօսութիւններ ընեն պատրաստուած սեղանի և սեղանակիցներու մասին... Անոնք միայն այսպիսով կը գոհանան...

Բժ. Օ. Կ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԱՄԷՆ ՕՐ ՈՃԻՐ... ԱԼԷԼՈՒԻԱ»

Վրաստանի կոմունիստ կուսակցութեան համագումարին մէջ Երկրային Կոմիտէին քարտուղարը Լոմինաձէ երկար ճառով մը կը պարզաբանէ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի կացութիւնը:

Այդ ճառը ցոյց կուտայ, որ կացութիւնը վտանգաւոր է Բորչալուի, Ախալքալաքի, Ախալցխայի մէջ: «Մի քանի վրացի ընկերներ, կ'աւելցնէ Լոմինաձէ, խօսելով Վրաստանում տիրող կացութեան մասին, մի կողմն են թողնում այդ շրջանները, առարկելով որ Բորչալուի շրջանում ոչ թէ վրացի, այլ թուրք բնակչութիւն կայ, Ախալցխայում՝ թուրք եւ հայ, Ախալքալաքում՝միայնհայ:Բայց չէ՞ որ այդ շրջանները մտնում են Վրաստանի հանրապետութեան մէջ: Ի՞նչպէս կարելի է նրանց մի կողմը թողնել»:

Լոմինաձէ կը խոստովանի, որ աւելի գէշ է կացութիւնը Ազրբէջանի Նուխի-Զաքաթալա գաւառին մէջ: Գէշ է կացութիւնը նաեւ Հայաստանի Լոռի-Փամբակ եւ Զանգեզուր գաւառներուն մէջ, ուր «Դաշնակցականները ագիտացիա» կ'ընեն:

Լոմինաձէ կարեւորութիւն չի տար վրացի մենշեւիկներուն, որոնք աննշան ուժ մը կը ներկայացնեն, բայց կը վախնայ Դաշնակցականներէն, արտասահմանեան իրենց կազմակերպութիւններէն:

Եւ որպէսզի իր ընկերները չսարսափին, Լոմինաձէ կ'աւելցնէ. «Ի հարկէ կացութիւնը աղետալի չէ»: Բայց կը պատմէ թէ Ազրբէջանի մէջ «իւրաքանչիւր օր մի կոմունիստ գիւղատնտեսական է սպանւում»: Եւ կը հարցնէ թէ իւրաքանչիւր սպաննուած կոմունիստի փոխարէն քանի՞ հակառակորդ կը սպաննեն իրենք: Զափազանց կը զայրանայ, որ Հայաստանի եւ Ազրբէջանի արտակարգ դատարանները արագ չեն շարժիր: Նոյն ատեն կատարուած սխալները չեն դարմանուիր: Եւ ալեւլուիականները ամէն բան կը ծածկեն, գովաբանելով իրենց կատարած աշխատանքը, որ կեղծ է կամ բոնի:

ՊՏՂԱՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աշտարակի շրջանը կը համարուի չափազանց յարմար պտղամշակութեան, շնորհիւ հողային եւ կլիմայական պայմաններու: Արդէն Աշտարակի, Օշականի, Թաքիայի, Փարբիի մէջ գիւղացիներուն գլխաւոր զբաղումն է պտղամշակութիւնը:

Պատմական տեղեկութիւնները, Հնութեան Կոմիտէին պեղումները, ինչպէս նաեւ Օհանավանքին, Սաղմոսավանքին,Փարբիի և Կարբիի մէջ գիւղացիներու կողմէ երեւան հանուած զանազան առարկաներ, կարաս, ծառի արմատներ, այգեգործական գործիքներ, կը հաստատեն որ այդ գօտին, սկսելով Արտաշավանքէն, հազարաւոր հեկտար տարածութեան վրայ, տնկած էին որթատունկ եւ պտղատու ծառեր:

Հետզհետէ ջուրի պակասութեան պատճառով, պտղամշակութիւնը եւ այգեգործութիւնը տեղի տուաւ ցորենի ցանքին, որ համեմատաբար քիչ ջուր կը պահանջէ, նոյնիսկ երբեմն առանց ջուրի: Թէեւ ցորենի ցանքը քիչ արդիւնք կուտայ, այս շրջանին մէջ, բայց կը համարուի փոքրագոյն չարիք:

Հաւանաբար ժամանակին Համբերդ գետն էր, որ կը ջրէր այդ այգիները եւ պարտէզները: Արեւելքէն կ'ոռոգէր Քասախ գետը: Յետոյ Քասախ գետը փոխելով իր ընթացքը, եւ մտնելով վիթխարի ձորի մը մէջ, Աշտարակ մնաց առանց ջուրի:

Վերջերս հաստատուած պահածոյի գործարանը աւելի կը սրէ ջուրի տագնապը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՓԻՈՆԻ ԳԻՆԵՐԸ ԻՆԿԱԾ

Աֆիոնի այս տարուան բերքը, Թրակիան ալ միասին առնելով, 6 հազար սնտուկ կը նախատեսնուի: Բերքը նախորդ տարիներէն լաւ է այս տարի, բայց գինները, որ արդէն ինկած էին, աւելի ինկած են ու գնորդ ալ չկայ դեռ: Երկու տարի առաջ, աֆիոնի մէկ սնտուկը 45 ոսկի էր. անցեալ տարի այս գինը 15 ոսկիի իջաւ, իսկ այս տարի 12ի եւ նոյնիսկ աւելի ինկած է:

Արտասահմանէն դեռ ոչ մէկ ապսպրանք եղած է: Պոլսոյ «Մորֆին»ի գործարանները միայն բաւական աֆիոն գնած են: Գերմանիա աֆիոնի ներածումին մաքսը ջնջած էր, բայց այս որոշումը ոչ մէկ նպաստաւոր հետեւանք ունեցած է:

ԼՈՒՅԿԻՒ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԱԾ

Լուցկիի մենաշնորհի պայմանագրութիւնը Ազգ. Ժողովին կողմէ վաւերացուած է: Պայմանագրութեան համաձայն, ընկերութիւնը ամէն տարի կառավարութեան 1,800 000 ոսկի պիտի տայ: Առկէ զատ, ընկերութիւնը, առանց միջնորդչէքի եւ ուրիշ ծախքերու, հարիւրին 6,5 տոկոսով եւ 25 տարիէն վճարելի 10 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ կառավարութեան:

Պայմանագրութեան վաւերացումէն անմիջապէս վերջ, ընկերութիւնը կառավարութեան կէս միլիոն եւ վաւերացումէն երկու ամիս վերջ ալ 9,5 միլիոն տոլար պիտի վճարէ:

Պայմանագրութեան մէջ ճշդուած է որ լուցկիին տուփը 100 փարա հաստատուն գին պիտի ունենայ: Ընկերութիւնը Պոլսոյ կուսակալութեան շրջանակին մէջ, լուցկիի գործարան մը պիտի շինէ 2 տարուան մէջ:

Ելմտական գործավարը Ազգ. Ժողովին մէջ, պայմանագրութեան մասին բացատրութիւններ տալու ընթացքին, ըսած է թէ ընկերութենէն առնուելիք 10 միլիոն տոլարին մէկ մասը կամ թերեւս ամբողջ գումարը պետական դրամատան պիտի յատկացուի:

ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ

Առեւտրական Սենեակը տեղեկագիր մը տուած էր առաջարկելով որ կամուրջները վերցուին, որպէսզի կարելի ըլլայ Ոսկեղջիւրը նաւահանգստի վերածել: Ինչպէս կը յիշուի, այս խնդրին շուրջ թեր ու դէմ բաւական հրատարակութիւններ եւ քննադատութիւններ եղան իրաւասու անձնաւորութեանց կողմէ:

Քաղաքապետութիւնը այս տեղեկագրին իր պատասխանը պատրաստած է եւ մօտերս պիտի հաղորդէ պատկան վարչութեան: Իր պատասխանին մէջ, քաղաքապետութիւնը դիտել կուտայ թէ քաղաքին տնտեսական գործունէութիւնը միայն նաւահանգիստէն կախում չունի, եւ խստօրէն կը մերժէ կամուրջները վերցնելու առաջարկը:

ՋԱՀԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս միշտ այս տարի ալ Կարտան մեծ խանդավառութեամբ տօնեց անկախութեան 12րդ տարեդարձը, Հ. Յ. Դ. Ցան մէջ:

Ընտիր բազմութիւն մը լեցուցեր էր սրահը ժամանակէն առաջ: Էքսէն եւ Մարսէյլէն ալ հայրենակիցներ եկած էին, յարգանքի բաժինը բերելու տօնին:

Օրուան նախագահ ընկ. Յ. Չէրչեան հանդէսը բանալով ողջունեց Հ. Հանրապետութեան 12րդ տարեդարձը եւ յարգանքի խօսքեր ուղղեց ազատութեան ճանապարհին վրայ ինկող հերոսներուն:

Երգչախումբի «Մեր Հայրենիք»էն եւ մէկ երկու արտասանութիւններէ ու մեներգներէ յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Մկրտիչ Երիցանց, ընկերը մէկ ժամ տեւող բանախօսութեամբ ուժգնօրէն ու փաստացի հերքեց ազատագրական շարժումին եւ հայ յեղափոխականներու դէմ հակառակորդներու պղտոր գրգռումները, պարզեց իմաստը որ Մայիս 28ինն է:

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Պ. Խ. Ցարութիւնեան, Հ. Ներկարարեան, Կարապետ Պետրոսեան, Օրիորդներ Աստղիկ Ս. Ագպաշեան (Էքսէն), Ով. Նագգաշեան մեներգներով եւ արտասանութիւններով, իսկ դպրոցի պզտիկներուն կողմէ եղան զանազան հայրենաշունչ խմբերգներ շատ յաջող կերպով, խումբ մը օրիորդներ եռագոյն հագուստներով պարեցին կովկասեան պարեր:

Երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան, որ իր խոր վրդովմունքը յայտնեց այն կազմակերպութիւններուն, որոնք սին ժտայնութիւններով չեն յարգեր Մայիս 28ը եւ ըսաւ.— Մայիս 28ը, որ մենք կը տօնենք այս օտար ափերուն վրայ, մերը չէ միայն, ան կը պատկանի ամբողջ հայութեան, անոր իմաստը բնորոշելը վեր է մարդկային կարողութենէն: Հայ ժողովուրդը հինգ հարիւր տարուան ստրկութենէ յետոյ Մայիս 28ով ճանչցուեցաւ արար աշխարհին, մեր անարժան եւ տգէտ հակառակորդներու այս անշնորհ մեկուսացումէն հայ ժողովուրդը բան մը չի շահիր: Բայց դարաւոր թշնամին է, որ նորէն, միայն ան է որ կ'օգտուի: Զօ՛ւր է հակառակորդներու ստրկամտութիւնը, մենք անխնայ պիտի շարունակենք մեր յեղափոխական աշխատանքը, պիտի պայքարինք բոլոր տեսակի եւ գոյնի թշնամիներուն դէմ. մինչեւ որ խոնարհեցնենք թշնամին եւ ողջունենք նորէն Մայիս 28ը:

Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընտանեկան խնջոյք մը, որուն կը մասնակցէին ընկերներ եւ համակիրներ իրենց ընտանիքներով, չէզոք հայրենակիցներ Էքսէն եւ Մարսէյլէն հիւրեր:

Խնջոյքի ընթացքին, երդման արարողութիւնը կատարուեցաւ 4 նոր ընկերներու, ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան, որ կատարեց երդման արարողութիւնը, գեղեցիկ եւ հակիրճ կերպով բացատրեց կուսակցութիւններու կատարած դերը ժողովուրդներու կեանքին մէջ, անոնց ծագման պատճառները եւ նորեկ ընկերներուն յորդորեց քալել անվհատ մեր հիմնադիրներուն եւ հերոսներուն բացած ճամբէն:

Ցետոյ աւելի խանդավառ մթնոլորտի մէջ, խնջոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն:

Հ. Աւետիսեան

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԳԻՒՏԵՐԸ

«Փօրթլէնտ Իվնինկ Էքսփրէս» թերթը իր Մայիս 22ի թիւին մէջ կը հրատարակէ լուսանկարը Պ. Ֆրէնք Տ. Վարդանեանի եւ նկարագրութիւնը անոր հնարած նորահնար մկրատին, որ արդէն մենաշնորհ (փաթէնթ) եղած է:

Վարդանեանի հնարած մըկրատը կը գործածուի ելեկտրականութեամբ եւ մեծապէս կը նուազեցնէ ձեռքի յոգնութիւնը, միեւնոյն ատեն աւելցնելով մկրատին կարողութիւնը: Տպագրիչներ, դերձակներ եւ կարուհիներ մեծապէս պիտի օգտուին, եւ թերթեր թերթեր անգամ դիւրաւ պիտի կտրուին նոր մկրատով:

Ասիկա առաջին գիւտը չէ որ կ'ընէ Ֆրէնք Տ. Վարդանեան: Ան հնարած եւ կատարելագործած է զանազան տեսակ գործիքներ եւ առարկաներ, թիւով 17 հատ: Օրինակ, պատուհանի մժղարգելները ինքնաշարժօրէն բանալու գործիք մը, սիկարէթի տուփ մը, ուրկէ սիկարէթը դուրս կ'ելլէ վառուած, երբ մատի փոքր հըպում մը կ'ունենայ. շաքարի միացեալ աման մը, աղ եւ պղպեղ պարունակող հետաքրքիր աման մը, մեքենայ մը որ հացը կը շերտէ եւ ուրիշ փոքր գործիքներ, սակայն այս բոլոր գործիքները կարելի եղած չէ արձանագրել տալ Ուաշինկթընի մէջ, որովհետեւ իրմէ առաջ ուրիշ մարդիկ նմանօրինակ գործիքներ արդէն արձանագրել տուած էին:

Պ. Ֆրէնք Տ. Վարդանեան յաջողած է վերջին երկու տարուան ընթացքին «փաթէնթ» ընել կազ վառող ինքնաշարժ գործիք մը, որուն համար քանի մը գործարանատէրեր կ'ուզեն իրաւունք ձեռք բերել իրմէ՝ զայն ճարտարագործելու եւ ծախելու համար: Նոր տեսակ մկրատն ալ երկրորդն է:

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 6 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

*
* *

Խորհրդային Հայաստան: կարմիր հէքեաթը սեւ մղձաւանջ է դառնում. կրծքերը սեղմւում են շնչերը հատնում...

— Բոլորի՛ն, բոլորին...

Կարմիր կառավարութեան հրամանն է. բոլոր զինւորականները զօրավարէն մինչեւ վերջին ենթասպան բոլոր քաղաքներէն ու աւաններէն, բոլոր զօրաբաժիններէն ու սահմաններէն Երեւան արձանագրւելու են հրաւիրւում. վա՜յ անսաստողին.

— Բոլո՛րը, բոլո՛րը, բոլո՛րը...

Օրը կիրակի է. թէեւ յունւար ամիսն է, բայց երկինքը պարզ է, արեւը տաք: Ոտքերի տակ ձիւնն է ճռճռում. թիկունքդ արեւը շոյում, ջղերդ ջերմացնում. ուսերէդ վերցնում, նետում ես վերարկուդ ու թեթեւ. Աբովեան փողոցը վերէն վար չափել ես ուզում. ջերմութեան պէտք ունես. հոգիդ մրսում է. բնութեան ջերմութիւնն ես ուզում ծծել:

Նախկին խորհրդարանի շէնքի առջեւ զինւորական փանփառը ինտերնասիոնալն է հնչեցնում եւ հայ զինւորականները՝ զօրավարէն մինչեւ վերջին ենթասպան՝ խորհրդարանի դահլիճը արձանագրւելու, միտինգի են հաւաքւում: Առանց տարճանակի ու առանց սրի նրանք դահլիճ են մտնում կառավարութեան հրամանին պատրաստ, լաւ ապագայի յոյսով լեցուն:

Հազարներ են նրանք, ալեզարդ զօրավարներ շքազարդ ու փառաբանւած, երիտասարդներ՝ պատանիներ՝ վառ երազներով լեցուն, հայրենիքի դափնիներին կարօտ: Վերջիններն են նրանք, որ կամ հաւատացին կարմիր հէքեաթին ու չկուեցին, կամ չհաւատացին, բայց լքւած ընկերներէն, չկարողացան կուել, յամենայն դէպս հաւատացող ու չհաւատացող, զէնքերը ձեռներին հասան մինչեւ վերջին դիրքերին:

Միեւնոյն չէ թէ ո՞վ է կառավարում, միայն թէ ազատ հայրենիք լինի կառավարելու եւ հարազատ բանակ՝ հայրենիքի պաշտպանութեան կուրծք տալու:

Հազարներ են նրանք՝ պատրաստ նոր կառավարութեան հրամանով իրենց պարտքը կատարելու հայրենիքի հանդէպ:

Արձանագրութիւնը վերջացած է, ներկայ է մինչեւ վերջին ենթասպան: ժամեր են անցնում. բայց միտինգ չկայ, բանախօս չկայ: Վաղուց լռել է փանփառը, հեռացել է. Նրան փոխարինել են հրազէններ, թնդանօթներ:

Ու օրւայ պատգամը դրսի դռնէն է հնչում: «Շարքով դուրս զէնքերդ չպիտի վերցնէք. Նրանք այլեւս ձեզ պէտք չեն»:

Բռնւած են բոլոր ելքերը զինւած կոմիսարներով, Աբովեան փողոցը ծայրէ ծայր, մինչեւ բարձունքը Քանաքեռի բռնած է զօրքով, թնդանօթներով, հրազէններով: Կողքի փողոցներէն մարդ չի կարող անցնել Աբովեան փողոց:

Տանում են հայ զինւորականներին Ռուսաստան՝ աքսոր, քշում են զօրավարէն մինչեւ վերջին ենթասպան:

«Ինչո՞ւ»... արդար հարցումին հեգնանքն է պատասխանում:

— «Ռուսաստան, կարմիր դպրոցներում նոր կարգերն ուսումնասիրելու եւ մանաւանդ, սա «դաշնակիզմէն» ի սպառ ազատելու: Ռուսաստան, զինւորական դպրոց՝ զօրավարներին բազմաշխատ, երիտասարդ սպաներին պատերազմիկ:

Ռուսաստան, աքսոր, բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, չէ՞ որ հաւատացին կարմիր հէքեաթին. չէ՞ որ չկուեցին, ու առանց թուրքի արիւն թափելու կարսը թշնամուն յանձնեցին: Աքսո՛ր, բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, չէ որ սիրով ընդունեցին կարմիր վարիչներին ու կարգապահ իրենց դիրքերում մնացին. հակառակ դէպքում կարող էին անցնել ազատ Զանգեզուր, ապաւինել անմատչելի լեռներին. մնացին. հաւատացին, հանրապետական զինանշանը պոկելով՝ կարմիր աստղը ճակատներին փակցրին, կարմիր աստղի տակ հայրենիքին ծառայելու հաւատքով լեցուն:

Հաւատքի փոխարէն աքսոր... Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ

. . . .

Թշնամուն գերի չգնացին, հիմա գերւած հայրենիքում հայ բազատ կառավարութեան ձեռքով քայլում են՝ գառագեղում փակւած գազանների նման՝ թնդանօթներով հրազէններով շրջապատւած միջոցում, քայլում են անզէն անօգնական: Կոտրւած են մէջքերը ուղիղ, ընկճւած ճակատները դէգ, մարած հայեացքները սլացիկ, քայլում են հայրենիքի սահմաններէն դուրս, Ռուսաստան, աքսո՜ր...

Հազարներ են նրանք, ու հայ աշխարհը լալիս է յուսակտուր: Մարդիկ փախչում են փողոցներէն, տխուր է տեսնել հայ սպայակոյտը զինաթափ ու նկուն, դժւար է տեսնել զաւակդ, հայրդ, եղբայրդ, սիրեցեալ փեսադ գերեալի անարգ վիճակում:

Մարդիկ չեն տեսնում ճերմակը ձիւնի ու արեւը պայծառ, կարմիր արիւն է նրանց աչքերում ու լճացած արեան սեւը նրանց սրտերում:

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

Բազմաթիւ հնդիկ կիներ հաւաքուած էին քաղաքին Մէյտան կոչուած հրապարակը, մանակցելու համար կամաւորներու ցոյցին։ Ոստիկանապետը հրամայեց կիներուն որ ցրուին։ Հնդկուհիները ո՛չ միայն մերժեցին, այլեւ, երբ ոստիկանութիւնը սկսաւ յարձակում գործել այրերուն վրայ, զանոնք պաշտպանելու համար, շղթայ կազմեցին անոնց շուրջ։

Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ բուռն յարձակումներով ցրուել ցուցարարները, որոնք խումբ-խումբ կը հասնէին հրապարակ եւ որոնց թիւը կը գնահատուի մօտ 150000։

Հնդիկ ազգ. խորհուրդը իբր բողոքի ցոյց հրահանգեց դադրեցնել ամէն աշխատանք եւ սուգի օր յայտարարեց։

⁂ Փոթորիկն ու տեղատարափ անձրեւները արգիլեցին հսկայ ցոյց մը որ հնդիկ ազգ. խորհուրդին հրահանգով, պիտի կատարուէր միայն կիներու կողմէ, հակառակ ոստիկանութեան խիստ ու կտրուկ հրամաններուն։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ Կ՛ՈՒԶԵՆ

Մոթիլալ Նէհրու որ կանտիի բանտարկումէն ի վեր, ստանձնած է ազգայնական շարժումին ղեկավարութիւնը, անգլիական թերթի մը մասնաւոր թղթակցին յայտարարեց թէ, հակառակ Հնդկաստանի անգլ. իշխանութեան հաւաստիքներուն, ազգ. շարժումը մարելու վրայ չէ, եւ թէ կարելի չէ զայն խեղդել գաւազանի հարուածներով կամ հրամանագիրերով։

— Ներկայ շարժումը կը տարբերի նախորդներէն անով որ, յեղափոխականներուն միջեւ չկան կրօնական վէճեր։ Հնդկաստանի բոլոր համայնքները մտած են հնդիկ ազգ. համագումարին դրօշին տակ եւ թէ շարժումը իսկապէս ազգային է։

«Եթէ Լոնտոն պիտի երթանք բանակցելու համար Հնդկաստանի իբր գաղութ տրուելիք իրաւասութիւններուն մասին, պիտի մերժել հրաւէրը։ Իսկ եթէ Լոնտոնի խորհրդաժողովը պիտի գումարուի մշակելու համար ազատ Հնդկաստանի սահմանադրութիւնը, ի հարկէ, մեր երկրին պայմաններուն համապատասխան կարգադրութիւններով ու սահմանափակումներով, այդ պարագային, տրամադիր եմ ազգ. համագումարին յանձնարարելու որ ընդունի բրիտանական կառավարութեան հրաւէրը։ Հնդկաստան պէտք է ինքն իր տէրը դառնայ»։

Փոքր-Համաձայնականները

Փոքր-Համաձայնական պետութիւններու արտաքին նախարարները խորհրդակցական ժողով մը պիտի ունենան որ պիտի տեւէ 25-28 յունիս։

Օրակարգի վրայ են ընդհանուր քաղաքական կացութիւնը, Պրիանի յիշատակագիրը, Արեւելեան վերանորոգումներու մասին Փարիզի եւ Հաճէի դաշնագրերու կիրարկումը, ինչպէս նաեւ Փոքր-Համաձայնական երկիրներու միջեւ տնտեսական յարաբերութիւնները։

Եգիպտոսի նախարարական տագնապը

Իսմայիլ Սըտքը փաշայի դահլիճին կազմութենէն յետոյ, Ֆուատ Թագաւոր մէկ ամիս յետաձգեց Խորհրդարանի շրջանը։

Հակառակ այս յետաձգման, մասնաւոր հեռագիր մը կը յայտնէ թէ ծերակուտականներն ու երեսփոխանները մտադիր են ժողովի նստելու։

Եթէ այս որոշումը գործադրուի, հաւանական է որ խռովութիւններ ծագին։

Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ Իսմայիլ Սըտքը փաշա մտադրութիւն ունի եգիպտական Ծերակոյտն ու Խորհրդարանը մէկի վերածելու։

Հետզհետէ կը պարզուի նախարարական տագնապին ներքին ծալքը։ Սահմանադրութեան շուրջ Ֆուատ Թագաւորի հետ վէճը, հրաժարելու պատրուակ մըն էր Նահաս փաշայի համար, որ տնտեսական ու ելմտական ծանր կացութեան մը առջեւ կը գտնուէր։ Բամպակը շարունակական անկումի մէջ է։ Նահասի բոլոր ջանքերը՝ անկումը կասեցնելու ոչ միայն ձախողեցան, այլեւ ազդեցին նաեւ արժեթուղթերուն վրայ։

Այս է, կը կարծուի, Նահաս փաշայի հրաժարման բուն պատճառը։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Չօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Չօպանեանի 31 Rue dc Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ քէմախի վերի բագառիճէն խոսրով իլպիզեան եւ զաւակները ղազարոս, կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Պուրկազէն (Պուլկարիա) Թադէոս քհնյ. փորիաճեան կը փնտռէ գեղամ Մարկոսեանը (Զմիւռնիացի), որդին փաստաբան Մարկոսեանի, որ եղած է պաշտօնեայ Գասապայի երկաթուղւոյ ընկերութեան մէջ։ Զմիւռնիոյ ծանօթ աղէտէն յետոյ մեկնած է Գերմանիա։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն եւ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ հետեւեալ հասցէին, Père Tatéos Poryadjian, Eglise Arménienne, Bourgas, (Bulgarie).

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՅՈՒՆԻՍ
1930

25 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1297

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Արարատի քրտական ճակատամարտը մէկ կարեւոր փուլը կը կազմէ այն կռիւներուն, որ տեղի ունեցան այս վերջին քանի ամիսներու ընթացքին Պալու-Ճապաղջուրի, Տիգրանակերտի եւ Բոհթանի շրջաններուն մէջ։

Պատահական աշիրէթական կռիւներ չէին ասոնք, այլ ազատագրական բռնկումներ էին ընդդէմ այն օղակին, որ քէմալական կառավարութեան կողմէ կը հիւսուէին քրտական կարեւոր կեդրոններու շուրջ, վերջնական ջարդով մը լուծելու քրտական հարցը։

Արտասահմանի հայկական մամուլի մէկ մասը, ինչպէս նաեւ Խորհ. Հայաստանի մամուլը առանց երբեք լրջօրէն քննելու Մերձաւոր Արեւելքի այս կարեւոր քաղաքական խնդիրը, իրենց սլաքներն ուղղեցին Դաշնակցութեան դէմ, «արկածախնդրութեան» պատմութիւններ հիւսեցին եւ կայսերապաշտ պետութիւններու մատը գտան քրտական ազատագրական յեղափոխութեան մէջ։ Վերջերս հակառակորդ մամուլը, իբրեւ ձայն տուածի պէս, քրտական շարժումը հակադաշնակցական պայքարի գլուխին տակ անցուց, պղտոր ջուր ձկնորսելու յետին մտքով մը, որ խիստ թափանցիկ է։

Թողունք որ յաւիտենապէս քաղաքական տհասութեամբ փայլողները պղտոր ջուրերու վրայ նաւարկեն. համառօտակի, բայց յստակ, պատկերացնենք քրտական շարժման էութիւնն ու կարեւորութիւնը։

Քրտական շարժումը, 1830 եւ 1836ի Ճէզիրէի եւ Սուլէյմանիյէի կռիւներէն ասդին, հարիւր տարուան պատմութիւն ունի։ Քրտական ապստամբութիւնները, իրարմէ շատ անգամ անջատ, կը ձգտէին ազատիլ Թրքական հետզհետէ ծանրացող լուծէն։ Պատմական դէպքերու այդ շարանը գնահատելէ կը հրաժարինք ու ընթերցողներու ուշադրութեան կը յանձնենք 1925ի Շէյխ Սաիտի ապստամբութիւնը, որ շեշտուած ազգային յեղափոխութիւն մըն էր եւ նպատակ ունէր անկախ Քիւրտիստան մը ստեղծելու։

1880 թուականէն ասդին, առաջին անգամ ըլլալով, քրտական ապստամբութիւնը համազգային բնոյթ մը կը կրէր և յստակօրէն ազգային անկախութեան նշանաբաններով հրապարակ կուգար, պատերազմի դաշտը հանելով մօտ 40,000 զինուած Քիւրտեր, որոնք գրեթէ 3 ամիս տէր դարձան Խնուսին, Մուշին, Կէնճին, Խարբերդին և Տիգրանակերտի մեծ մասին։

Այս մեծ շարժումէն յետոյ, քրտական յեղափոխութիւնն արդէն ձեւակերպուած և հիմնաւորուած էր՝ հետեւողականօրէն հետապնդելու Քիւրտիստանի ազատագրութեան գործը։ Հոս, անմիջապէս ըսենք, որ Քիւրտիստանի անկախութեան և ազատագրութեան գործի այս յստակ ու որոշակի ձեւակերպումը Հայաստանի Հանրապետութեան գոյութեան արդիւնքներէն մէկն էր։

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախ գոյութիւնը մեծապէս ցնցեց քիւրտ ազգաբնակչութիւնը, որ անդրադարձաւ այն անհաւոր իրականութեան թէ՝ ինքը մինակ կը մնար Թուրքի սուրին ենթակայ, ու, ի բացակայութեան Հայերու, դատապարտուած էր զոհը դառնալու Թրքական ջարդարար բնազդին։

Քրտական երգ մը, թէեւ բերանացի, բայց քաղաքական շրջաբերականի մը պէս ամբողջ Քիւրտիստանի մէջ լսելի եղաւ. — «Տավրան, տավրան է ֆըլըստանէ, խօլի՝ սար քուրտիստանէ»: Դարը Հայաստանի դարն է, հողը Քիւրտիստանի գլխուն։

Երգը պարզ բացականչութիւն մը չէր։ Զինադադարէն յետոյ, ազգերու ազատագրութեամբ բռնկած էր ամբողջ աշխարհը։ Քիւրտերը չէին կրնար քնած մնալ. մանաւանդ որ իրենց դրացի եւ բաղդակից (անշուշտ շատ աւելի անբաղդ) հայ ժողովուրդը պետութեան եւ ազգային իշխանութեան տէր կը դառնար։ Ահա, այդ թուականներուն, 1919ի սկիզբները, Շէյխ Սայիտի և շարք մը մտաւորական Քիւրտերու կողմէ Էրզրումի և Խնուսի մէջ հիմքը կը դնէին ազգային գաղտնի մարմնի մը, որ ապստամբութեան ճանապարհով Քիւրտիստանի անկախութիւնը պիտի հռչակէր։

Զորս հինգ տարուան աշխատանքներէն յետոյ էր միայն, որ 1925ին ապստամբութեան դրօշը պարզեցին։ Երկու հարիւր քիւրտ ղեկավարներ Տիգրանակերտի մէջ կախաղան բարձրացան և կտակ մը թողուցին քիւրտ ժողովուրդին, զէնքը վար չդնելու, մինչեւ որ Քիւրտիստան ազատի Թրք. ճիրաններէն։

Եւ Քիւրտ ժողովուրդը հաւատարիմ իր ազգային ազատագրութեան, երկիւղածութեամբ վեր առաւ Շէյխ Սաիտի պարզած քրտական համազգային դրօշակը եւ շարունակեց սկսուած գործը։ Քրտական գաղտնի կազմակերպութիւնը հետզհետէ ուժեղացաւ ու դարձաւ քրտական յեղափոխական կուսակցութիւն մը։ «Հոյիբուն»ը արդէն հինգ տարի է ի վեր կը ղեկավարէ ամբողջ քրտութեան ազգային շարժումը, իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով Թուրքիոյ Քիւրտիստանի վրայ, ուր միայն կարող է կազմակերպուիլ քիւրտ ազգային պետութիւն մը։

Հինգ տարուան յարաճուն շարժումները, խիզախ ապստամբութիւնները, «Հոյիբուն» կուսակցութեան եւ անոր բազմաթիւ մասնաճիւղերու գոյութիւնը ցոյց կուտան թէ քրտական շարժումը պատահական բռնկումներ չեն, այլ ծրագրուած ու կազմակերպուած խոշոր շարժումներ են, հասնելու իրենց ազգային անկախութեան։

Արդ՝ կ'արժէ անդրադառնալ այն մասին թէ, Քիւրտիստանի անկախութեան ձեռնարկը ի՞նչ կարեւորութիւն ունի մեր եւ մեր դրացիներու աչքին։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԱՐԱՃՈՒՆ ԱԼԻՔԸ

«Նոր Արաքս» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յունիս 4).

— «Ֆիլիպէէն, Սօֆիայէն, Բուրգազէն, Վառնայէն, Ռուսճուքէն, Նեղոսի ափերէն եւ Յունաստանի, Սուրիոյ, Պարսկաստանի, հեռաւոր Ամերիկայի բազմաթիւ հայաբնակ քաղաքներէն յետոյ, ահա՛ փոքրիկ հայ գաղութ մը եւս, Կոնստանցան, ուր Մայիս 28ի առթիւ, երիտասարդներու ամբողջ գունդ մը, 67 հոգի, մէկ անգամէն եւ հանդիսաւորապէս մուտք կը գործէ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին մէջ։

Յարաճուն ալիքի մը պէս, երիտասարդութեան այս կայտառ ու հաւատաւոր գունդերը, Դաշնակցութեան շէնքէն ներս կը մտնեն, անոր գաղափարական աւազանին մէջ կը մկրտուին եւ կը զինուորագրուին անոր նուիրական դրօշակին ճիշդ այն պահուն, երբ Դաշնակցութեան ներքին եւ արտաքին թշնամիներուն կողմէ գրեթէ ոչինչ կը խնայուի, ոչ միայն թումբեր կանգնելու հայ երիտասարդութեան այդ յարաճուն ալիքին դէմ, այլեւ մանաւանդ հիմնայատակ կործանելու այն շէնքը, ուր մուտք կը գործէ ան։

Բնաւ զարմանալի պիտի չթուէր, եթէ հայ երիտասարդութեան այս աշխոյժ ու կենսունակ հարիւրեակներն ու հազարեակները Դաշնակցութեան շէնքէն ներս մտնէին տարիներ առաջ, երբ ան ոչ միայն տարագիր եւ հալածական չէր, այլեւ պետական կազմակերպութիւն էր, Հայաստանի Հանրապետութեան իրական վարիչը։

Բնաւ զարմանալի պիտի չըլլար նաեւ, եթէ այս հարիւրեակներն ու հազարեակները փոխանակ Դաշնակցութեան գիրկը նետուելու, երթային անդամագրուելու Հայաստանի մէջ տասը տարիներէ ի վեր իշխող համայնավար կուսակցութեան, որ բոլոր հնարաւորութիւններն ունի ամէն ուղղութեամբ հրապուրելու եւ մանաւանդ կանխիկ ու հինչուն վարձատրելու իր դուռնէն ներս մտնողը։

Եւ, սակայն, հակառակ ամէն օր, ամէն տեղ եւ ամէն առիթով կրկնուող այս գռեհիկ յորդորներուն, գաղութահայը ամէն օր ամէն տեղ եւ ամէն առիթով, իր զաւակները կը յանձնէ «դաշնակցական» դպրոցին, անյագօրէն կը կարդայ դաշնակցական գրականութիւնը, խառն բազմութիւններով կը լեցնէ դաշնակցական հանդէսներու սրահները, լիաբուռն կը մասնակցի Դաշնակցութեան կողմէ նախաձեռնուած նուիրահաւաքութեանց եւ ամէն ուղղութեամբ կը քաջալերէ դաշնակցական ամէն ձեռնարկ։

Դաշնակցութեան մէջ մուտք գործողները գիտեն, թէ իրանունքէ աւելի պարտականութիւն կը պահանջուի իրենցմէ, անպայման զոհողութեան պարտականութիւնը, զոհողութեան ամէնէն մեծագոյնը — *անձնազոհութեան* պարտականութիւնը։

Կուգան, որովհետեւ Դաշնակցութեան մէջ կը տեսնեն ոչ միայն ամբողջ 40 տարիներու կենդանի ու փառայեղ գործը, այլեւ մանաւանդ Հայ Դատի աննահանջ հետապնդման, Հայ Հայրենիքի ազատագրման եւ Հայ ժողովուրդի միակ եւ անխորտակելի Ուժը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Երզնկեան դատի տակ

Հէլսինկֆորսի խորհրդային դեսպանը դատական իշխանութեան ներկայացուց բողոք մը՝ ընդդէմ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան պետ՝ Երզնկեանի, որ կ'ամբաստանուի թէ կեղծ պարտամուրհակներ ստորագրած է, վեց միլիոն ֆինլանտական մարքի արժէքով։

Երզնկեան կը մերժէ Մոսկուա վերադառնալ, ազատօրէն ինքզինքը կարենալ պաշտպանելու համար, իր դէմ եղած մեղադրանքներուն դէմ, ու կը յայտնէ թէ ինք իբր խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչ իրաւունք ունէր նման պարտամուրհակներ ստորագրելու, բայց անոնց վճարման մերժումը՝ առաջին ազդանշանն է իր դէմ սկսուած հալածանքին, որ նիւթուած է Հէլսինկֆորսի բոլշեւիկ դեսպանին եւ անոր քարտուղարին կողմէ։

Այս պատճառով ալ, Երզնկեան փետրուարին հրաժարած էր իր պաշտօնէն եւ գացեր էր Մոսկուա, խնդիրը պարզելու իր պետերուն, որոնք զինքը վերահաստատեր էին իր պաշտօնին մէջ։ Անկից ասդին սակայն, հալածանքը սաստկացաւ իր դէմ եւ այժմ կը մեղադրուի թէ յարաբերութիւն կը մշակէ Ֆինլանտայի եւ Անգլիոյ հակաբոլշեւիկ տարրերուն հետ։

Յոյն գաղթականները դժգոհ

Գաղթականներու գերագոյն մարմինը գիշերը նիստ գումարելով, քննեց Էնկիւրիի մէջ ստորագրուած համաձայնութիւնը եւ զայն գտաւ ազգին ու գաղթականութեան շահերուն դէմ։ Միաձայնութեամբ ընդունեց բողոքի բանաձեւ մը եւ յուշագիր մը, ներկայացնելու համար Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին եւ կուսակցական պետերուն։ Գաղթական երեսփոխաններն ու ծերակուտականները հրահանգ ստացան բոլոր միջոցներով բողոքելու համաձայնութեամբ դէմ եւ պաշտպանելու գաղթականութեան շահերը։

Ժողովուրդի եւ մամուլի ազդեցութեան տակ, եթէ Երեսփ. Ժողովը մերժէ վաւերացնել համաձայնութիւնը, ինչ որ հաւանական չէ, Պ. Վէնիզէլօս բնականաբար պիտի հրաժարի եւ այս անգամ պիտի ստեղծուի գէշ կացութիւն մը, որուն հետեւանքները նախատեսել դժուար է։

* * Աթէնքի մէջ, գաղթականները՝ բողոքի հաւաքոյթ մը կազմակերպեցին կիրակի օր, Թուրքեւհելլէն տնտեսական համաձայնագրին շուրջ։ Հաւաքոյթը անցաւ խաղաղ։ Բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ որով կը պահանջուի հատուցում եւ գաղթականներ ներկայացնող երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու հրաժարումը։

Ձերբակալումներ Սօֆիայի մէջ

Ոստիկանութիւնը զանգուածային ձերբակալութիւններ կը կատարէ Սօֆիայի, ինչպէս նաեւ զանազան քաղաքներու մակեդոնական շրջանակներուն մէջ։

Ձերբակալուածներէն մաս մը ղրկուած են սերպեւպուլկար սահմանագլուխէն հեռու վայրեր։ Ուրիշներ ձերբակալման վիճակի մէջ վար կը դրուին։

Կը կարծուի թէ այս նոր ձերբակալումները հետեւանքն են ատենէ մը ի վեր, կառավարութեան կողմէ տրուած որոշումներու, ընդդէմ մակեդոնացի յեղափոխականներուն։

Եգիպտական տագնապը

Եգիպտական Խորհրդարանի նախագահը մերժեց վստահեցնել կառավարութիւնը թէ՝ խորհրդարանին մէջ, յետաձգման հրովարտակին ընթերցումէն յետոյ, ճառեր չպիտի արտասանուին։ Այս պատճառով կառավարութիւնը արգիլեց Խորհրդարանի եւ Ծերակոյտի նիստերը, երէկ կէսօրէն վերջ։

Հակառակ սակայն կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն, ազգայնական երեսփոխանները՝ Խորհրդարանի ոստիկաններուն մեղսակցութեամբ, յաջողեցան ժողովասրահ մտնել եւ 25 վայրկեանի նիստ մը գումարել։

Նախագահը կարդաց յետաձգման հրովարտակը, որմէ յետոյ Նախորդ վարչապետը՝ Նահաս փաշա կոչ ըրաւ իր կուսակիցներուն՝ պաշտպանել սահմանադրութիւնը։

Նոր դահլիճը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը յայտնէ թէ իր առաջին նպատակը պիտի ըլլայ կարգն ու խաղաղութիւնը հաստատել Եգիպտոսի մէջ եւ եթէ պարագաները պարտադրեն, պիտի դիմէ կորովի միջոցներու։

Հունգարիոյ համայնավարներուն դէմ

Պուտափէշդի մէջ, հունգար համայնավարներու առաջին խումբի մը դէմ սկսաւ դատավարութիւն մը։ Խումբը կը բաղկանայ 33 անձերէ, որոնք ամբաստանուած են բոլշեւիկ քարոզչութեան եւ խռովութիւններու մեղադրանքով։

Դատարանը շրջապատուած է ոստիկանական ուժերով։ Դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ դռնփակ։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Բանեւչորս ժամէ ի վեր անընդհատ տեղացող անձրեւը կոտրեց կամաւորներու թափը։ Թափօրը որ հակառակ ոստի-

(Լուրերու շարունակութիւնը նայեցէք Դ. Էջ)

Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ Պ. Պօղոս Նուպարի առողջական վիճակը տագնապալի է եւ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն։

Երէկ իրիկուն, հսկում կատարուեցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, իր ապաքինման համար։

ԽՈՒՆՈՒՆՑ ՄԵՌԱԾ

Ցաւով կ'իմանանք որ յունիս 22ին մեռած է Խունունցը, որ եղած է Ներսէսեան վարժարանի տեսուչը եւ մասնակցած է Կովկասի մէջ հանրային եւ կրթական այլ աշխատանքներուն։

ՇԱՐՈՒՆԱԿ Կ'ԱՔՍՈՐԵՆ

Հակառակ Ստալինի կտրուկ հրամանին, գերագոյն դատարանի շրջաբերականին, տակաւին կը շարունակուին աքսորները Ռուսիոյ բոլոր գաւառներուն մէջ։

«Կրասնայա Գազէտա» թերթը (9 յունիս) կը հրատարակէ նոր շրջաբերական մըն ալ, ուր, խոստովանելէ յետոյ թէ բազմաթիւ շրջաններու մէջ տակաւին աքսորի կը դատապարտուին մարդիկ, որոնք ոչ մէկ յանցանք գործած են, պարզապէս «իրենց պաշտօնին մէջ թերացած ըլլալուն պատճառով», կը հրահանգէ աքսորել միայն այն գիւղացիները, որոնք չեն յանձներ իրենց աւելորդ սերմնցուն։

ՑԷՓԼԻՆ ԿԸ ԽՈՒՍԱՓԻ ՎՏԱՆԳԷ

Ցէփլինը, որ Համպուրկի վրայ շրջագայութեան էր ելեր, խուսափեցաւ մեծ վտանգէ մը, որ կրնար ծանր հետեւանքներ ունենալ։

Տիրող տաքութեան հետեւանքով, օդանաւը յանկարծ թեթեւցեր եւ գետին իջնելու պահուն ցռուկը բարձրացեր էր դէպի վեր, այնպէս որ հողին հանդէպ կը գտնուէր ուղղահայեաց դիրքի մէջ։ Արդէն ցամաք ելեր էին Տքթ. Էքնէր հրամանատարը, մաս մը ճամբորդներ եւ օդանաւորդ պաշտօնեաներ։ Օդանաւուն մէջ կը մնար հարիւրապետ Ֆլէմինկ, որ աղէտին առաջքն առաւ, հրամայելով թող տալ պարանները ու բոլոր շարժիչ գործիքները շարժման մէջ դնելով, նաւը բարձրացուց մինչեւ որ հաւասարակշռութիւնը գտաւ։

ՍԱՔՍՈՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սաքսոնիոյ ընտրութիւնները որոնք մեծ նշանակութիւն ունին գերման դահլիճին համար, կատարուեցան կիրակի օր։ Ընտրութիւնները վերջացան ծայրայեղ աջերու՝ ցեղապաշտներու յաղթանակով։

Այս կերպով, ցեղապաշտներուն ձայնը Տրէզտի մէջ բարձրացաւ 36,589էն 106,068ի, Լայփցիկի մէջ՝ 25,741էն 78,556ի, իսկ Շէմնիցի մէջ 71,468էն 192,100ի։

ՆՈՐԷՆ ՓՈԹՈՐԻԿ

Քանի մը օր հանդարտ երթալէ յետոյ, օդերը դարձեալ սկսան աւրուիլ։ Փոթորիկ կը տիրէ դարձեալ, գրեթէ Ֆրանսայի ամէն կէտերուն վրայ։ Ճշմարիտ ջրհեղեղ մը ողողեց Շանպէրիի Մաշ թաղը, իսկ շրջակայ վայրերուն մէջ, հեռագրական ձողերը տապալեցան։

Սէն Թ'էթիէնի մէջ, կարկտախառն բուռն մրրիկ մը մեծ աւերներ պատճառեց։

Զանազան վայրերու մէջ, կարկուտը մեծ վնաս հասցուցած է գետնախնձորի դաշտերուն, եւ վարսակի ու բակլայի հունձքերուն

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

(Սեփական Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Մեր սեփական թղթակիցը կրցած է մեզ հասցնել խիստ շահեկան յօդուածներու շարք մը, ուր մանրամասն եւ ճշգրիտ նկարագրութիւնը կուտայ հաւաքական տնտեսութեան կիրարկման եւ անոնց հետեւանքներու մասին: Ուղղագրութիւնը միայն փոխելով, նոյնութեամբ կուտանք ականատեսի վկայութիւնները, որոնք գէթ մասամբ մը լոյս կը սփռեն տեղի ունեցած ահռելի դէպքերուն վրայ եւ կը պատկերացնեն այն տնտեսական ճգնաժամը, որուն մատնուած է ներկայ Հայաստանը:

ԽՄԲ.

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԻ ՓՃԱՑՈՒՄԸ

Համայնացման աշխատանքները Հայաստանում մենք տեսանք, թէ ինչպիսի արագութեամբ էր ընթանում եւ ինչպէս ու Կրեմլի ամենամեծ հիղրան՝ Ստալինը յայտարարել էր իրեն «հարուածային» եւ սեւացնում էր թերթերը ու «ժուռնալ»ները իր ցնորամիտ յօդուածներով: «Աննպատակ բան չէ թուխս նստել դեռ եւս չանցած հաւկիթների վրայ» — ասում է Կ, Կաուցկին: Աննպատակ բան չէր որ դեռ ձմրան յունուար եւ փետրուար ամիսներին, այդ խիստ ցրտերին Ստալինը, երբ ոչինչ չկար, իրեն թխսկան համարելով, թուխս նստեցիրերեւակայական ձուերի վրայ:

Մեզ այստեղ հետաքրքրում է հետեւանքները, որի վրայ անհրաժեշտ է հնարաւոր չափով կանգ առնել, եւ մեխել Ստալինի ճակատին իր ցնորամտութիւնների կործանարար հետեւանքները: Համայնացման աշխատանքների ժամանակ ինչպէս յայտնի էր, որ տնտեսութեան (գիւղացու) մէջ գտնուող բոլոր զանազան ինվենտարներն եւ արտադրութեան միջոցները կազմող բոլոր անասուններն ու գործիքները մնում է նոյն հաւաքական տնտեսութեանը (կոլլեկտիվին) որի մէջ մտնում է (ի հարկէ պարտադիր կերպով Յ. Ա.) տուեալ գիւղացին: Ուրեմն գիւղացու զանազան անասուններն ու այլ ինվենտարները պատկանելու էին համայնքին: Իսկ այդ բանին երբեք կողմնակից չէր կարող լինել որեւէ գիւղացի, որ իր արեան գնով տարիների ընթացքում վաստակել էր այդ բոլորը: Մնում էր մի միջոց ինչ գնով էլ որ լինի ծախել անասունները, կամ «աւրանքից հանել» ինչպէս սովորաբար գործածում է գիւղացին: Բայց ում ծախել երբ մէկը բացի վաճառքից, գնելու ոչինչ չունի. բայց եւ այնպէս պէտք է ծախէին, թեկուզ քառորդգնով լինի:

Եւ սկսեց անասունների համատարած կոտորում»: Գիւղերում միսը արժէր 5-10 կոպէկ. ամէն ինչ առատ էր, շնորհիւ համատարածի: Անգամ շաբաթներով միսը մնում էր գիւղերում, բայց առնող չկար: Յայտարարեց կառավարութեան կողմից, որ անասունների մորթելը արգիլւում է: Այս անգամ կոտորածը աւելի լայն ծաւալ ստացաւ: Տներում, այգիներում, անտառներում, ամէն տեղ, սկսեցին մորթել բոլոր անասուններն անխտիր: «Ինչ ուրիշին է մնալու, ես կ'ուտեմ» — ասում էին գիւղացիներն ու մորթում իրենց ծանր յղի կովերն, գոմէշներն ու ոչխարները: Շատ դառն է գիւղացու համար եւ դժուար, երբ դանակը դնում էր միակ կաթնատու եւ երախաներին ամրան շոգերից ազատող, կովի կամ գոմէշի վզին ու աչքը խփելով կտրում: Շնորհիւ ստեղծուած նոր «սոցիալիստական գաղափարների» ըմբռնմանը այլեւս գիւղացին չէր մտածում գալիք ամրան մասին, երբ իր երախաներն ցամաք հաց ուտելով, թրծւելու, պղնձանալու են. էլ ինչ մտածել, չէ որ «սոցիալիզմ է արդէն» եւ «մէկի ունեցածը պատկանում է բոլորին» և ընդհակառակն «բոլորինը՝ մէկինն»: Ղամարլուի շրջանի Արտաշատ գիւղում շատ կանայք լաց էին լինում իրենց անասունները մորթելու ժամանակ: Բայց ինչ արած պէտք է մորթէին: Նոր Բայազիտի գաւառի Թաղ-քանդ գիւղացի Բարսեղ Մելքոնեանը իր կովը որ 20 օրից յետոյ պիտի ծնէր մորթելով ասում է. «Ես իմ երախայիս միսը ուտէի դրացին լաւ էր. վա՜յ, տունդ քանդւի Ստալին, ինչո՞ւ իմ տունը քանդեցիր»: Սրան միտքերը յայտնել են համարեա բոլոր գիւղացիները:

Այսպէս, Հայաստանի գիւղացիութիւնը շնորհիւ «համատարած կոլլեկտիվացման» 15-20 օրուան ընթացքում, զրկուեց իր բոլոր անասուններից: Բաւական է համոզւել որ դեռ 1930 թւին Ղամարլուի շրջանի Դարղալու գիւղում համատարածից առաջ կար 700-750 խոշոր եղջրաւոր անասուններ մի քանի հազար ոչխարներով, մինչ դեռ համատարածից յետոյ մնացել էին 100-130 անասուններ, մյնքան նիհար, որոնցից շատերն ընկնում էին փողոցներում գարնանը եւ ոտքում. չհաշւած ոչխարների ամբողջ կոտորածը: Դարղալու գիւղում ինչպէս շրջանի մնացած գիւղերը իւրաքանչիւր գիւղացի որ ունէր հարիւրաւոր ոչխարն էր այժմ ունի 3-4 հատ՝ զուտ երախաների համար: Ահա ինչ է հետեւում այս բոլորից, որ Հայաստանում ինչպէս Խ. Միութեան մէջ՝ անասնապահութիւնը անկման ենթարկեց: Ահա ինչպիսի տնտեսական հակահարւած ստացաւ հայ գիւղացիութիւնը, որ այսօր օրհասական տագնապում է ապրում, մի Կրեմլի ոճրագործ տգէտ ու յիմար Ստալինի շնորհիւ:

Հայաստանի կառավարութիւնը վերջացնելով գիւղացիների ոչխարներն ու անասունները սկսեց գիւղացիներից հաւաքել ոչխարների հօտերի շները, ամէնմէկշան վճարելով 5 ռուբլի: Չեկիստներն անասնապահական գաւառներից գլխաւորապէս սկսեցին հաւաքել գիւղացիների շները (էդ էր մնացել, ի՞նչկայ որ հաւաքեն, Յ. Ա.): Հաւաքուած շներն այսօր ամբողջութեամբ Մարգարայից սկսած մինչեւ Դավալու գիւղը կապել է Արաքսի ափին չեկիստների մօտ որպէսզի ապստամբ գիւղացիները չկարողանան անցնիլ պարսկական կամ այլ սահման: «Անհաւասիկ մի պետութիւն աշխարհիս մէջ, որ կառուցւած է սոցիալիստական հասարականգ: Ահա սոցիալիզմի խարխալը:

Այսպիսով մենք գտնում ենք պետական գոյութեան մի աչքի ընկնող ճիւղը, որպիսին է անասնապահութիւնը, որպէս տնտեսական մի յենարան, լիկվիդացիայի ենթարկեց, որի շնորհիւ Խ. Միութիւնը ինչպէս եւ Հայաստանը ապրում են իրենց փլուզման վերջին օրերը: Այս բոլորից յետոյ, ամենեւին զարմանալի թող չլինի երբ այսօր Երեւանում ինչպէս աչքի ընկնող այլ քաղաքներում միս, իւղ, պանիր գտնել տարիների խնդիր է:

Եւ այն ժամանակ, երբ մենք Երեւանում էինք, Դերբենդից, Տաշքենդից, Օրենբուրգից, եւ այլ քաղաքների ուսանողներից շատերը իրանց նամակի մէջ աւելացնում էին, «Տղերք միս, իւղ, պանիր, բասերը Ռուսաստանի բոլոր բազարներից հանւած է, ահաւասիկ 3 ամիս»: Կոստանդարից փախած երկու ուսուցչուհիներ նոյն բանն են պատմում:

Ռուսաստանի զանազան գաւառներից փախչում են գիւղացիները, գալիս Երեւան և որպէս ըստ իրենց «առատ» երկիր ապրում, մի կերպ: Ում պիտի դիմես երբ մեծից փոքր գերազանցող աւազակներ են ու թալանճիներ: Չեկիստներ ու կուսակցական մեծ աքաղաղները ժողովուրդի թշւառութիւնից քամել են աղքատ այրիների որբերի բերանից հաւաքել են ու առ այժմ պարազիտային կեանք են վարում: Ապրանքային այդ անասելի սովը կուսակցական զանազան խաւերի մէջ ինչպէս եւ հասարակութեան մէջ առաջ է բերել յուսալքութիւն: Եւ ինչ կարող են անել — «արիւնաթաթախ ճորտերը», այն որ մի հրաշագեղ օր իրենց շղթայւած լեզուները ճարահատեալ պիտի բանան բարբարոսների իշխանութեան դէմ, եւ տակնուվրայ պիտի լինի սովետական Ռուսիան: Միայն սովն է այն ուժը որ անխուսափելիօրէն հիմնայատակ է անելու Կրեմլի դիկտատորների բռնապետութիւնը:

(3) ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՐԱՏՑԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԱՐԴԵՕ՞Ք ՊԻՏԻ ԾԼԻ

Համաշխարհային պատերազմէն ասդին տէրութիւններու գըլխաւոր մտահոգութիւնն է, աշխարհի վերադարձնել իր առջի բարւօք վիճակը. այս նպատակաւ տարիներէ ի վեր ամէն ջանք կը թափուի: Պէտք է ըսել սակայն որ երկար ու փշալից է այդ ճանապարհը:

Լոքառնոյի, Պրիան - Քելլոկի դաշնագրութիւններն ու Լա Հէյի եւ Ժընեւի համաձայնութիւնները արդէն ցոյց տուին որ բարի կամքով կարելի է դժուարութիւնները հարթել: Ուրեմն կը մնայ միայն յարատեւել:

Բայց ինչպէս կարելի է մտածել նման ծրագրի մը մասին՝ երբ ամէն պետութիւն աւելի քան երբեք զինքը պարփակած է ազգայնական սեղմ շրջանակի մը մէջ, պաշտպանուած՝ տնտեսապէս մաքսային պատնէշներով, եւ քաղաքականապէս միշտ աւելի զինուելով, հակառակ արտասանուած քաղցր ու խաղաղասիրական ճառերու:

Բայց աւելորդ է սակայն կանխակալ դատողութիւններով ողջունել «Համեւրոպա»ն: Ջանանք համառօտակի պարզել նախ, թէ այս ծրագիրը ինքնին ի՞նչ կը ներկայացնէ. իսկ յետոյ՝ թէ հասարակաց կարծիքը ի՞նչ կերպ արտայայտուած է անոր շուրջ:

Անցեալ տարուան սեպտեմբերին էր որ Պրիան, Ժընեւի մէջ գումարուած Ազգաց Ժողովին պարզեց եւրոպական տէրութիւններու միջեւ գոյացուելիք միութեան մը ծրագիրը:

Ժողովին ներկայ գտնուող պատուիրակութիւնները միաձայնութեամբ ճանչնալով անոր օգտակարութիւնը, պաշտօն յանձնեցին Պրիանի աւելի եւս մշակել այս առաջարկը ու առանձնապէս ներկայացնել զայն եւրոպական կառավարութիւններու, որոնց կողմէ, նախնական քննութենէն վերջ պիտի յանձնուէր Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ յանձնախումբի ուսումնասիրութեան:

Պէտք է ըսել՝ որ այս ձեռնարկը գրեթէ եւրոպական բոլոր պետութեանց մօտ կը գտնէ իր գոյութեան արդարացման պատճառը: Այսպէսով է որ պիտի ստեղծուի հաւաքական պատասխանատուութիւն մը, Եւրոպայի խաղաղութեան սպառնացող վտանգին հանդէպ, ոչ միայն քաղաքական այլ նաեւ տնտեսական տեսակէտով:

Ցարդ յայտնուած զանազան կարծիքներուն համաձայն, Պրիանի «Միացեալ Եւրոպա»յի ծրագիրը հետեւեալ երեք դիտողութիւններով կարելի է սահմանել:

Ա.— Եւրոպական այս համագործակցութիւնը որեւէ կերպով չպիտի խաչաձեւէ Ժընեւի գործունէութիւնը եւ ոչ ալ անոր հեղինակութիւնը պիտինուազեցնէ. այլ ընդհակառակն, աւելի եւս պիտի դիւրացնէ անոր աշխատութիւնը:

Բ.— Եւրոպական այս միութիւնը պիտի չընդդիմանայ Ազգերու Դաշնակցութենէն դուրս, զանազան պետութիւններէ բաղկացած համախմբումներու: Հակառակ ցարդ տիրող մաքսային դրութեան, ան Եւրոպայի մէջ պիտի իրագործէ բոլորովին նոր ձեւ մը, հիմնուած անդամներու միջեւ տիրապետող բարեկամական փոխադարձ վստահութեան վրայ:

Գ.— Եւրոպայի զանազան պետութիւններու միջեւ այս դաշնակցային կապը՝ ոչ մէկ ատեն եւ ոչ մէկ կերպով պիտի մնասէ իւրաքանչիւր անդամի ազգային ու պետական գերագոյն իրաւունքներուն:

Ահա այս է Պրիանի ծրագրի կմախքը: Երբ կառավարութիւնները ստորագրեն համապատասխան դաշնագրութիւն մը, պիտի կազմուի վարչութիւն մը բաղկացած բոլոր ստորագրող կողմերու ներկայացուցիչներէն:

Ըստ դաշնագրութեան հոգւոյն, ինչպէս վերը ըսինք, այս վարչութեան գործունէութիւնը պիտի չհակասէ եւ ոչ ալ դժուարութիւններ պիտի յարուցանէ Ազգերու Դաշնակցութեան գործունէութեան, մանաւանդ որ այս երկու մարմինները համերաշխօրէն պիտի աշխատակցին իրարու, մին իր համաշխարհային ձգտումներով, իսկ միւս աւելի սահմանափակ, եւրոպական հարցերով:

Ֆրանսայի արտաքին նախարար՝ Պ. Պրիանի այս ծրագիրը, վերօյիշեալ նախնական գծերուն մէջ, անցեալ ամսուան կիսուն, ներկայացուեցաւ եւրոպական մեծ տէրութիւններու, որոնց կողմէ քննուելէ յետոյ, յառաջիկայ Ժընեւեան հաւաքոյթին մէջ ալ պիտի ենթարկուի վերջին վիճաբանութեան:

Դեռ պաշտօնապէս կառավարութիւնները այս ծրագրին մասին իրենց տեսակէտը պարզած չեն, բայց անպաշտօն կերպով, զանազան անհատներու եւ մամուլի միջոցաւ, գրեթէ ամէնքն ալ յայտնած են իրենց տրամադրութիւնները:

Ընդհանուր առմամբ՝ տիրապետող խանդավառութեան հետ, կայ նաեւ տեսակ մը անվստահութիւն եւ կասկածանք Պան-եւրոպայի գաղափարին բուն իսկ վերջնական արդիւնքին շուրջ: Այսպէս՝ Պերլինի Գիւղատնտեսական Ճեմարանի տեսուչը կը յայտարարէր համեւրոպական հաւաքոյթի մը մէջ, որ «Եթէ Եւրոպա տնտեսապէս ինքզինքը պաշտպանելու դիտումով, իրեն համար միացեալ տէրութիւն մը չկազմէ, անտարակոյս դէպի սնանկութիւն պիտի երթայ, որուն առջեւը առնելու համար միակ միջոցն է առանց մաքսային պատուարներու, ողջամիտ որոշումներէ յետոյ, իսկոյն մրցակցիլ Միացեալ Նահանգներուն հետ»:

Սակայն նոյն կարծիքէն չեն գերման թերթերու մեծամասնութիւնը՝ որոնք բոլորովին տարբեր աչքով կը դիտեն Պրիանի այս ծրագիրը, նկատելով զայն իբր քայլ մը դէպի այն ուղղութիւնը, ուսկից Ֆրանսա կ'ուզէ ձեռք ձգել Եւրոպայի մէջ գերակշիռ դիրք մը՝ ը յորդորեն հասարակութիւնը որ ծրագրի արտաքին խաղաղասիրական երեւոյթէն չխաբուի, քանի որ ներքնապէս անոր նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ իրականացնել այն ցնորական երազը զոր Լուդովիկոս ԺԴ. եւ Մեծն Նափոլէոն այնքան փայփայած են իրենց մտքին մէջ:

Իսկ անգլիական թերթերը առանց որոշ դիրք մը բռնելու կը բաւականան միայն մէկ քանի տեսութիւններ պարզելով հարցումներկ'ուղղեն թէ «ինչպէս պիտի նկատուի այս ծրագիրը Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ ոչ-եւրոպական տէրութեան մը կողմէ: ինչպէս է զոր օրինակ Ճափոնը, կամ Միացեալ Նահանգներէն եւ աւելի կարեւորը իրենց համար «անգլիական գաղութներէն. կ'աւելցնեն նաեւ որ եւրոպական որեւէ միութիւն առանց Մեծն Բրիտանիոյ մասնակցութեան, եթէ ոչ անկարելի, գոնէ բուն իր նպատակին չկրնար հասնիլ եւ Անգլիան ալ իր կողմէ այս տեսակ խմբակցութեան մը հանդէպ անտարբեր չկրնար մնալ, այսուհանդերձ ան համաշխարհային կայսրութեան մը, կեդրոնը ըլլալով, չի կրնար մտնակցիլ դաշնակցութեան մը, ուրկէ դուրս կը մնան իր կալուածները:

Գալով Իտալիոյ, արտաքին նախարար Կրանտիի ու վարչապետ Մուսոլինիի ճառերէն վերջ, դիւրին է գաղափար մը կազմել այդ ծրագրին շուրջ տիրապետող մտայնութեան վրայ: Արնոլտօ Մուսոլինի «Popolo d'Italia»ի մայիս մէկ թիւին մէջ, այսպէս կ'արտայայտուէր. «Պանեւրոպայի գաղափարը 20 դար սպասելէ վերջ, դեռ քիչ մըն ալ կրնայ սպասել» եւ շարունակելով կ'աւելցնէր. «Անշուշտ այս ծրագիրը կը ձգտի Ֆրանսայի գերակայութեան ենթարկել բովանդակ Եւրոպան եւ այս առթիւ կրնանք հարազատօրէն ենթադրել որ անոր իրագործումով, Պրիան յաջողի մեր օրերու Մեթերնիխը դառնալ»:

Ահա այս գետնի վրայ է ուրեմն որ կ'իյնայ Պրիանի ձեռքի սերմը, եւ անտարակոյս, անտեղի չէ եթէ հարցնելու ըլլանք, թէ. «Արդեօք ան պիտի ծլի՞»

Սպասենք...

ՆԱՀԻՐ

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՊՏՈՅՏ

Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ բժշկական արհեստակցական կապ մը հաստատելու համար կ'աշխատի մասնաւոր մարմին մը: Նիւ Եորքի նոյն մարմինը 600 բժիշկներու մէջէն ընտրած է 60 հոգինոց խումբ մը, անոր իրաւունք տալով պտըտիլ Ֆրանսայի բոլոր ջրաբուժական կայանները եւ ջերմուկները: Այս օտար բժիշկներուն մէջ կը գտնուի նաեւ հայ մը, Տօքթ. Հայկ Գասապաշեան, որ կը պաշտօնավարէ Նիւ Եորքի մէկ հիւանդանոցին մէջ:

4,000,000Ի ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ

Իտալական նաւ մը անցեալ երկուշաբթի որ Պոլսէն կը հասնէր Մարսէյլ, ուր 357 թօնօ ծանրութեամբ բեռ ցամաք հանելէ յետոյ, նոյն իրիկունն իսկ կը մեկնէր Պոլիս: Կասկածի վրայ, մաքսային սպասարկութեան պետը քննութիւն կատարեց, բացաւ սնտուկները եւ երեւան հանեց 1,100 քիլօ ծանրութեամբ զանազան տեսակի թմրեցուցիչներ, նուազագոյն 3-4 միլիոն արժէքով: Բոլորը գրաւուեցան:

ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ ԵՒ ՎԱՐԴԵՐԸ

Այս յօդուածը բանագողու-թիւն մըն է:

Ուզեցի, ամրան այս տօ... րուն, խօսիլ պարտէզներու մ... եւ քաղեցի, պարտէզ մտնողի ... պէս, այս ծանօթութիւնները ... դարեւ ի՞նչ կայ աւելի հաճ... որքան քիչ մը շուք առնել պ... տէզի մը մէջ, կամ գոնէ... թփ... տերեւախիտ ծառերու մ... ամրան այս եղանակին, քաղաքի բնակիչներուն: Որովհետեւ ... քաղաքները անբնակելի պի... դառնային, եթէ պարտէզ չունե... նային: Դժբախտաբար ծառերը չեն սիրեր քաղաքը: Շատ դգա... յուն են, ծուխերէն կը թունա... ւորուին ու կը մեռնին:

Ահա Փարիզը: Ունի թաղայի... փոքրիկ պարտէզներ, եւ հանրա... յին մեծ պարտէզներ (Լիւքսէմ... պուրկ, Թիւյըլրի, եւայլն): Սա... կայն բոլոր այդ պարտէզները անբաւական են: Լոնտոնի պար... տէզները ունին 80—200 հեկ... տար տարածութիւն, Փարիզի մեծ պարտէզները՝ 20 հեկտար միայն: Փարիզ չի կրնար խնամել իր պարտէզները, ահա թէ ինչո՞ւ կը փճանան ծառերը:

Ծառերուն գլխաւոր թշնամին է փոշին եւ ինքնաշարժի կազա... յին ծուխը: Ատենօք Փարիզի պո... ղոտաններուն եզերքը կը բարձրա... նային կնձիներ եւ թմբիներ: 17րդ դարուն Ֆրանսա մտաւ... կասկենին, որ մեծ յաջ... ողութիւն... ցաւ: Սակայն հետզհետէ կասկե... նիներն ալ չդիմացան քաղաքի օդին: Սօսիներն ու թեղօշներն ալ կը վախնան: Մասնաւորաբար թե... ղօշը ունի թշնամի մը, մակա... բոյծ բոյս մը, որ հայկական գիւղերու մէջ կը կոչուի «սա... լապ» (gui): Կանանչ փունջ մը, գիրուկ տերեւներով: Հին կոլուա... ցիները նուիրական կը նկատէին զայն եւ տրուիտ աջիկները ոս... կեպատ սղոցներով կը կտրէին, զարդարելու համար իրենց սե... ղանը: Դեռ մինչեւ հիմա Ֆրան... սացիները կը սիրեն զայն եւ «երջանկաբեր» կ'անուանեն: Հայ... կական գիւղերու մէջ ասկէ ... սինձ կը պատրաստէին, թռչուն բռնելու համար: Սարեակները շատ կը սիրեն տալապին պտուղ... ները, բայց լուծողական յատկու... թիւն մը ունենալով, ուտելէ վեր... կը ծրտեն եւ ծիրտին տեղը ... լապ կը բուսնի:

Այսպէս պարտէզներուն ծա... ռերը բժիշկ մշակներ կը պահան... ջեն: Արդարեւ պարտիզպանութիւնը փորձառութեան եւ գիտու... թեան կը կարօտի:

Առաջին բուսաբանական պար... տէզը բացուած է 1303ին Իտա... լիոյ Սալէրնօ քաղաքին մէջ ... Հանրապետութիւնը, ... 1333ին, պարտէզ մըն ալ բացա... Վենետիկի մէջ: Եւ այսպէս պար... տէզներ բացուեցան Փատովա, Նափոլի, Ֆլորանս:

1597ին էր, որ Փարիզ ունե... ցաւ պարտէզ մը, մասնաւոր ծաղ... կեփունջեր պատրաստելու համար թագաւորին: Յետոյ պարտէզներ բացուեցան Մոնփէլիէ, Թուլուզ, Կրընոպլ, Պորտօ:

Անգլիոյ մէջ Էլիզապէթ թա... գուհին էր, որ առաջին անգամ պարտէզ մը բացաւ քիու արուար... ձանին մէջ: Այս պարտէզը այսօր չափազանց հարուստ է: Ունի ... պատկերասրահներ աշխարհի բո... լոր տեսակ ծաղիկներու եւ պտուղ... ներու:

Պերլինի պարտէզը կը գտնուի քաղաքէն դուրս: Շինութեան հա... մար ծախսուեցաւ 14 միլիոն

մարք։ Ունի նօթը հսկայական ջերմոցներ։ Գերմանական առաջին բուսաբանական պարտէզը բացուած է Լայբցիկի մէջ 1750ին։

Այր գումար, ամբողջ Եւրոպայի մէջ բուսաբանական պարտէզներուն թիւն է 150։

Զարմացանք գեղեցիկ են Կալկաթայի եւ Սէյլանի պարտէզները՝ հսկայ արմաւենիներ, բուրումնաւէտ ծաղկանոցներ։

Մոսկուա 16րդ դարուն բացուած դեղաբանական պարտէզ մը, հոգալու համար պալատին դեղերը։ Գեղեցիկ պարտէզ մը շինեց նաեւ Մեծն Պետրոս իր մայրաքաղաքին մէջ։

Թիֆլիսի պարտէզը ամենահինն է Կովկասի մէջ։ Բայց գեղեցիկ են նաեւ Սուխումի եւ Բաթումի ծովահայեաց պարտէզները։

Երեւանի պարտէզը եւս գեղեցկացնելու համար, ջանքեր կը թափուին. դժբախտաբար առուներուն ջուրը կը վնասէ բոյսերուն։ Անհրաժեշտ են աւազաններ որպէսզի ջուրը տաքնայ արեւով եւ յետոյ գործածուի։ Գաւառական պարտէզներ ալ ունինք (Դիլիջան), որոնք գեղեցիկ են միայն իրենց բնական շնորհներով։

* * *

Պարտէզներուն մեծագոյն շնորհն է վարդը։ Չէ՞ որ ինչպէս գերման մեծ բանաստեղծը կ'ըսէր, «Մարդիկ միայն երկու բան կ'ուզեն, հաց եւ վարդ»։

Վարդախօսներ կան, որոնք կը համրեն 300 տեսակ վարդ։ Եւ ուրիշներ՝ 7000 տեսակ։

Բանաստեղծ ու նկարիչ, բոլորը սիրահար են վարդի։ Հայ աշուղները միշտ վարդ երգած են։ Ռաֆայէլ 228 նկար ունի, որոնք կը ներկայացնեն վարդի տեսակներ։ Հէքեաթ մը կը պատմէ թէ վարդերը նախապէս ճերմակ էին, բայց երբ Աստղիկ դիցուհին իր սիրականը կը փնտռէր, փուշով մը վիրաւորուեցաւ, կաթիլ մը կարմիր արիւն ցայտեց ճերմակ վարդերուն վրայ, որոնք յանկարծ կարմրեցան։ Վարդի մասնագէտները հազար տեսակ վարդեր ստեղծած են պատուաստելով։ Եւ ի՜նչ գեղեցիկ անուններ ունին անոնք, յաճախ մեծ փառքերու անուններ։

Այսպէս վարդի ամէն տեսակ ունի ֆրանսացի դքսուհիի, զօրա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋՈՒՐ

Այս ամառ ջուրի մեծ նեղութիւն կը զգայ Երեւան, որովհետեւ նոր հիւանդանոցներ, գործարաններ ու բնակարաններ շինուեցան։ Ամառը չհասած, քաղաքին իւրաքանչիւր ծորակին առջեւ ժողովուրդը պոչ կը կապէր։ Ջուրի սպասողներէն շատերը յաճախ, առանց ջուր ստանալու, կը ստիպուին մեկնիլ եւ ջուր փնտռել քաղաքին ներքին թաղամասերուն մէջ։ Քանաքեռի բնակիչները եւս մաքուր ջուր կը պահանջեն։ Կը յուսացուի, որ գալ տարի Երեւան առատ ջուր ունենայ շնորհիւ նոր ջրմուղին, որ կը շինուի դեռ։ Իսկ մինչ այդ, մասնաւորաբար քաղաքին վերին ծայրամասերուն ջուր հայթայթելու համար, յարմար կը նկատուի տակառով ջուր փոխադրել, ինչպէս կ'ըլլայ Թիֆլիսի մէջ։

ՆՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Խորհր. Հայաստան» տակաւին կ'արձանագրէ հին պատմութիւնները (20 մայիս)։

— Փաշաքեանդ գիւղէն կոմունիստ Աբեթնագ Միրզոյեան օրհնած գինին կը խմէ եւ քիչ մը քաջութիւն զգալէ յետոյ, կը յայտարարէ.

— «Ես գնում եմ կովերս հանեմ կոլխոզից, չնայած ես կոմունիստ եմ, բայց իմ մէկ կովը խսկի հազար կուսակցական տոմսի հետ չեմ փոխի»։

Նման կոմունիստներ են Երեմ Ցակոբեան, Բեգլար Ցակոբեան, Վաղինակ Սողոմոնեան։ Այս վերջինը, հրաժարելով կոլխոզի մէջ մտնելէ եւ աշխատանքներուն մասնակցելէ, կը յայտարարէ.— «Խոմ, ես էլ ձեզ պէս գեաղա չեմ, որ հեղինակութիւնս գցեմ պատւաւոր մարդկանց մօտ»։

Միւս կողմէ, ապահովաբար տնտեսական ճնշումի ենթարկուելով, քանի մը աղքատ գիւղացիներ կ'ուզեն Ղուրդուղուլիի կոլխոզը մտնել։ Ամէն օր Աղջարխէն (4 վերստ) խնդրելու կուգան, բայց կոմունիստը կը պոռայ ու կը վռնտէ զանոնք վիրաւորիչ ձեւով.— «Կոլխոզը որբանոց չէ, որ կանանց ընդունինք»։

Մարդու խելք չի հասնիր Հայաստանի բաներուն,— մտիր, մի մտներ, հօրդ տուր, կովդ տուր...։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Ի՞ՆՉ Կ'ԱՐՏԱԾԷ

Խորհրդ. Հայաստանի մէկ խմբագրականէն (Թիւ 114).

— Արդիւնաբերական ապրանքներու արտածումը շատ թեթեւ ձեւով կը կատարուի, հսկայական կարելիութիւններու. Մարմարի, գրանիտի, չէչքարի արտածումը մը տուժէ գլխաւորաբար այն պատճառով, որ այդ գործով զբաղած կազմակերպութիւնները տակաւին չեն կրցած մեքենայականացնել արդիւնաբերութիւնը։

Գորգագործութիւնը, որ Հայաստանի արտածման գլխաւոր առարկաներէն մէկն է, այս տարի մեծ ծաւալ չստացաւ։ Հաւաքական գիւղատնտեսութեան մէջ կատարուած սխալներու ընթացքին, գորգագործութեան արհեստանոցները կազմալուծուեցան։ Ներկայիս աշխատավարձը քիչ է, անհրաժեշտ նիւթերը կը պակսին։ Վերջապէս կազմակերպական թերութիւններու պատճառով գորգի արդիւնաբերութիւնը տկարացած է։

Հայաստան կ'արտածէ նաեւ չերամի հունտ, աղիք, եւայլն, որոնք մեծ տեղ չեն գրաւեր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ

Բոլոր կրթական վերատեսուչներուն մասնակցութեամբ, ժողով մը պիտի գումարուի Էնգիւրիի մէջ յուլիս 15ին. Ժողովը պիտի բանայ կրթական գործավարը։ Իւրաքանչիւր վերատեսուչ ընդարձակ տեղեկագիր մը պիտի տայ իր շրջանակի կրթական գործունէութեան եւ ներկայ վիճակի մասին։ Տեղեկագրին մէջ առանձնապէս պիտի ներկայացուին պետական, մասնաւոր, օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններու ներկայ վիճակը։

Ժողովը որոշումներ պիտի տայ այս դպրոցներուն մէջ կատարուող դասաւանդութեանց արդիւնացումի մասին եւ այս բանին համար ծրագիր մը պիտի պատրաստէ։ Այս ծրագիրը պիտի գործադրուի դպրոցական առաջիկայ տարիին։

ՕՓԵՐԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Օփերայի միութիւն մը կազմուած է Պոլսոյ մէջ, ներկայացումներ սարքելու համար։

Միութեան նպատակն է օտար օփերաները թուրքերէնի թարգմանել եւ ներկայացնել։ Առաջին առթիւ իտալական օփերաները պիտի թարգմանուին։

Միութիւնը գործի անցած է արդէն եւ յանձնախումբեր կազմուած են։ Բեմական ուսուցիչ նշանակուած է Երաժշտանոցի ուսուցիչներէն Պ. Թուլարիքօ. Երգչախումբին պետ կարգուած է դարձեալ Երաժշտանոցի ուսուցիչներէն Պ. Պրավուր եւ նուագախումբին վարչութիւնն ալ յանձնուած է Թէթթոնիայի նուագախումբին պետ Եունկի։

Ցայտնի չէ, սակայն, թէ օփերայի դերասաններն ու երգիչները որո՞նք պիտի ըլլան, որովհետեւ երաժշտական պէտք եղած ուսումը ստացած դերասան չկայ Պոլսոյ մէջ։ Նոյնպէս դեռ չէ որոշուած թէ ո՞ր թատրոնին մէջ պիտի տրուին ներկայացումները, քանի որ օփերայի յարմար կառուցուածքով բեմ ու թատրոնի չէնք չկայ։

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Անցէ առաջ, կրթական գործավար Ճէմալ Հիւսնի պէյի պընդումով, համալսարանին տնօրէնը Ցօքթ. Քեազըմի տուեր էր երկու պաշտօն, մէկը բժշկական համալսարանին եւ միւսը ատամնաբուժական վարժարանին մէջ։

Արդ, համալսարանի դասախօսներէն ոմանք դժգոհ մնացած են այս անուանումէն, իսկ բժշկական վարժարանի գիւանը կը գանգատի որ իր հաւանութիւնը չէ առնուած։

Այս միջադէպը ծանր հանգամանք մը առաւ, որովհետեւ բժշկական համալսարանի նախագահ Ցօքթ. Սիւրէյեա Ալի պէյ հրաժարեցաւ։ Իր հրաժարականին մէջ, նախագահը կ'ըսէ.

«Համալսարանի տնօրէնը եւ ֆաքիւլթէներու ժողովները ոեւէ ատեն պարտաւոր չեն կրթական գործավարութեան հրամանները գործադրելու»։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

Ազգ. Ժողովի նստաշրջանին փակման առթիւ, վարչապետ Ըսմէթ փաշա ճառ մը խօսած է կառավարութեան գործերը ներկայացնելով։ Վարչապետը գլխաւորաբար ծանրացած է տնտեսական այն դժուարին շրջանին վրայ, ուրուն ենթարկուեցաւ երկիրը։ Այս դժուարութիւնը հարթելու համար ձեռք առնուած միջոցները թուած է վարչապետը, մի առ մի յիշելով երկրագործութեան զարգացման համար եղած ձեռնարկները, թուրքերու թեթեւացումը, երկրագործական Դրամատան վարկին բարձրացումը եւ պետական Դրամատան կազմութիւնը, որուն պիտի կրնայ մասնակցիլ ամբողջ ժողովուրդը բաժնեթուղթերով։

Վարչապետը այս եւ ուրիշ ձեռնարկներու արդիւնքին մասին հաւաստիքներ տալէ վերջ, արտաքին պարտքերու մասին հետեւեալը յայտարարած է.

— Ներկայիս, մասնագէտ մը եկմտական բոլոր խնդիրներու մասին քննութիւն կը կատարէ։ Այս քննութենէն վերջ պահանջատէրերուն հետ շփումներ պիտի ունենանք եւ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին։ Քննութեանց եւ առաջիկայ բանակցութեանց մասին այսօր աւելի տեղեկութիւններ տալ կարելի չէ։

ՋՈՒԿԵՐԸ ԿԸ ԿԱՏՂԻ՞Ն

Այս հետաքրքրական հարցումը եւ գաղափարը Իզմիրի մէջ մտքերը բաւական զբաղեցուցած է, կատաղութեան դէպքի մը առթիւ։ Ձկնորսները կատղած շուն մը քարափին վրայ բաւական իրարանցում հանելէ վերջ, ծով կ'իյնայ եւ կը խեղդուի։ Ասոր վրայ, ժողովուրդին մէջ մեծ վախ մը առաջ կուգայ այն գաղափարէն թէ ձուկերը շունին միսը պիտի ուտեն եւ իրենք ալ պիտի կատղին։ Այս կարծիքը այնքան տարածուած եւ ազդեցութիւն գործած է, որ ձկնավաճառները բաւական վնաս ենթարկուած են, որովհետեւ իրենց վաճառքը կրնար «կատղած» ըլլալ։ Ի վերջոյ, սակայն, կարելի եղած է մտքերուն մէջ տեղաւորել նաեւ այս «կատաղութեան» հակաթոյնը, այն գաղափարը՝ թէ ձուկերը չեն կատղիր երբեք նոյնիսկ կատղած շուն մը խածնէ զիրենք։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Վարչութիւնս կուգայ խնդրել Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ամերիկայի (Մ. Նահանգներ), Գանատայի, Պրազիլիոյ, Արժանթինի, Մեքսիքայի, Եգիպտոսի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Յունաստանի, Պելճիքայի, Կիպրոսի, Պարսկաստանի, Պաղեստինի, Միջագետքի եւ մանաւանդ Սուրիոյ, Լիբանանի շրջաններէն, որ անյապաղ ղրկեն մեզ իրենց որոշ հասցէն, գործունէութեան տեղեկագիրը, անդամներուն թիւը (սկաուտ եւ մարզիկ զատ-զատ), հիմնարկութեան թուականը, իրենց մասնաճիւղերուն թիւն ու անունները։

Կը խնդրուի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել սոյն յայտարարութիւնը։

Հասցէ՝ Union Générale Arménienne, 1 Rue Saulnier, Paris (9e). France։

(Կնիք)

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի Ֆութպոլի առաջին եւ պահեստի խումբերը, փայլուն շրջան մը բոլորելէ յետոյ փակեցին իրենց եղանակը, եւ մօտ ատենէն պիտի սկսին մարմնակրթական փորձերու, Պակաթէլի դաշտին վրայ, ամէն կիրակի առաւօտ, զօրացընելու համար հայ ֆութպոլիստներու ֆիզիքական կարողութիւնը։ Հ. Մ. Մ.ի Վարչութիւնը քաջալերուած իր գտած համակրութենէն, այժմէն ձեռնարկած է կազմելու հայկական զօրաւոր ֆութպոլի խումբ մը։ Հ. Մ. Մ.ը տասը տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի Փարիզի մէջ, եւ միակ հայկական միութիւնը եղած է որ մասնակցած է Լիկի ախոյեանական մրցումներուն, Բայց կանոնաւոր մարզադաշտ չունենալով, չէ կարողացած բարձր դասակարգերու մէջ տեղաւորուիլ։

Քանի մը տարիէ ի վեր նուիրուած է միայն բարեկամական մրցումներընելումասնաւորապէս գաւառներու մէջ, ուր շատ լաւ անուն ձգած է։ Վ. Հ.

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աշխատանքի Նախարարը հրահանգած է որ ընկերային ապահովագրութիւններու սպասարկութեանց, շարունակեն արձանագրել յայտարարութիւնները, որոնք ըստ օրէնքի, պէտք էր լրացած ըլլային յունիս 1ին։

Ցարդ, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ արձանագրութիւններու գումարը հասած է 6 միլիոն 562,442։

Ցունիսի 1էն առաջ, արձանագրուածները պիտի ստանան իրենց բաժնեգրութեան քարտերը, յուլիս 1էն առաջ։

Իսկ անոնք որ արձանագրուած են յունիս 1էն յետոյ, իրենց քարդերը պիտի ստանան կարելի եղածին չափ կարճ ժամանակի ընթացքին, բայց ո՛չ յուլիսէն առաջ։

ԱԼԵՆՈՒՇ.

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Ի՞նչ անել։ Դեռ հաւատալ, սպասել, գուցէ պէտք է նաեւ այդ զոհը հայրենիքի փրկութեան եւ խաղաղութեան համար։

Ոտով պիտի քայլեն մինչեւ Ալըսթաֆա, ու այնուհետեւ բաց վակոններով մինչեւ Ռուսաստանի խորքերը քշեն։ Ջիւն եկել է խստաշունչ, իսկ նրանք թոտ արեւին ապաւինած՝ անվերարկու էին դուրս եկած տնից «միտինգ» երթալու համար։ Ո՞վ ոք կարող է տեսակցել իր հարազատի, իր բարեկամի հետ, ինչ կարելի է փոխանցել։ Առաջին կայանը Ղանաքեռ. այնտեղ պիտի գիշերեն։ Անօթի են, յոգնած։ Ֆիզիքական յոգնութիւնը չէ, անօթութիւնը չէ նրանց սպանողը. զինուորը, մանաւանդ հայ զինուորը, վարժ է դրան. սպանողը մահացող հայրենիքն է. հարազատէդ գերուած, խափուած լինելու լեղի թոյնն է։ Փակում են մէկ մէկ, կամ խմբերով։ Խմբով փակուածներն աւելի քան մենակ են զգում իրենց. խօսել, նոյնիսկ խորհել անկարող են. իրենց մէջ են կարմիր չեկիստները անհարկու։ Ի՞նչ խորհել, ժամանակաւոր բաժանո՞ւմ, վերադա՞րձ. հաւատալ դեռ։ Անվերադարձ կորո՞ւստ. վերջին մնաս բարո՞վը մրմնջեն. չգիտեն։

Ենթասպայ Մուշեղ Մամիկոնեանը մտածում է եւ ուզում է, որ իր մտքերն անթելի նման փոխանցուին բոլոր ուղեղներին, բոլոր սրտերին, «Հայ սպաներ, զօրավարէն մինչեւ վերջին ենթասպայ, հաւատացէք ինձ, սա աքսոր է, սա ստոր դաւաճանութիւն է. վատ բաներ պիտի կատարուեն հայրենիքում եւ առաջինը մեզ. կուող ուժն են չէզոքացնում իրենց ընթացքին ընդդիմացող չունենալու համար, չպէտք է երթալ առաջ, չպիտի դուրս գալ հայրենիքի սահմաններէն. թէկուզ անզէն՝ պիտի պոռթկալ, կամ մեռնել ու չկրել ճակտին խափուածի ցեղին ամօթը, կամ խուսափել ու վերադառնալ ժողովուրդի գիրկը, դա է այս, ու հայ սպայակոյտն ամբողջովին չպիտի ենթարկուի այս ստոր դաւին»։ Մտածում է նա ու կրկին մտածում, ու ցանկանում, որ իր միտքը փոխանցուի բոլորին զօրավարէն մինչեւ վերջին ենթասպային։ Մտածում է ու որոնում ընկերների հայեացքները. ու երբ նրա հայեացքն հանդիպում է կապիտան Կ.ի հայեացքին՝ նրան թւում է, թէ Կ.ն հասկանում է իրեն, կամ նոյնն է մտածում ու ապրում ինչ որ ինքը։

Բոլոր նրանք, որ հարազատ, ունէին աքսորեալների մէջ լուսացրին Ղանաքեռում, թնդանօթներով շրջապատուած զօրանոցների պատերի տակ, յուսալով մի վերարկու, մի կապոց, մի քիչ դրամ փոխանցել թըշուառներին։ Աւա՜ղ, քչերին յաջողեց այդ, այն էլ անուղղակի։ Կէս գիշերին անց՝ կարմիր ուխտեալներն յոգնած քաշւում են հանգստանալու։ Պահապան ռուս զինուորներն աւելի գթով են վերաբերւում ռուս բանակի սպաներին, արտօնւում է սպաներին պէտքի համար դուրս գալ զօրանոցների գաւիթը։ Ենթասպայ Մուշեղը արտաքնոցում մի կտոր ածուխ է նկատում։ Վերցնում է, ու խոշոր տառերով գրում ճերմակ պատի վրայ «Մնաք բարով ընկերներ... = Լեռ, անտառ, գիւղ»։ Գրում է, կարդամ, ու նրան թւում է, թէ կարդացող սպան պիտի հասկնայ իր միտքը։

Արտաքնոցէն դուրս գալիս՝ նա հաճոյքով տեսնում է, որ անմիջապէս իրեն յաջորդողը կապիտան Կ.ն է լինելու։ Կապիտան Կ.ն կարդում է պատի գրութիւնը եւ, այո՛, հասկանում է։ Չէ՞ որ ինքն էլ նոյնն է խորհել ամբողջ գիշերը. ուրեմն մենակ չէ. այո՛, անտառ, լեռ եւ գիւղ, ուր ապրում է հայ ժողովրդի արմատը։

Լոյսը դեռ չբացուած՝ սպառնալիքով ժողովուրդը հեռացրեց զօրանոցների մօտէն, ու գիւղը դեռ քնած՝ (եթէ կարողացաւ քնել այդ գիշեր) սպաները դուրս հանեցին ու քշեցին առաջ, միշտ շրջապատուած զօրքով ու թնդանօթով։

Քայլեցին անընդհատ առանց սննդի ու առանց ջրի։ Ջիւն ծծեցին ծարաւներն յագեցնելու համար ու աւելի այրեցին անսուաղ իրենց ներսիդին։

Ոտները սառեցին պաղէն ու քայլելու անկարող դարձան, բայց թշնամուց գերի վարուող պարտուածի նման, թիկունքներին հարուածներ կերան եւ յառաջ մղուեցին։ Ամէն ոք ինքն իր մէջ ամփոփուած իր ցաւերին, իր խոհերին անձնատուր՝ ոչինչ էր տեսնում, բացի այն տաժանելի ճամբայէն, որ պիտի անցնէր ու այն սոսկալի ապագայէն, որին պիտի հանդիպէր։

Երրորդ կայանում, երբ ստուգում էին ներկաները եւ անջատում քայլելու անկարողները՝ նկատեցին որ ենթասպայ Մուշեղ Մամիկոնեանը եւ կապիտան Կ.ն չկային։ Ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս էին խուսափել նրանք զինուորներով ու հրազէններով շրջապատուած շղթայէն, ոչ ոք իմացաւ։

Հրաման արձակեց շրջապատել բոլոր գիւղերը, ճամբաները, անտառները, խուզարկել ամէն տեղ, ողջ ողջ բռնել, կամ գնդակահարել յանդուգն փախստականները։ Սակայն մահուան սպառնալիքն անզամ անզօր է կամքի եւ վճռականութեան առջեւ, նոյն գիշերը նկատեց, որ անյայտացել է նաեւ ալրուձիու սպայ Ն.եանը, օրինակը վարակիչ էր, նրանց պիտի հետեւէին եւ հետեւեցին ուրիշները։

Հսկողութիւնը խստացաւ, անտառ ու այգի, սար ու ձոր գիւղ ու աւան ճամբու երկայնութեամբ շրջապատեցին խուզարկեցին, պաշարումը շաբաթներ տեւեց, շինականներ ծեծեցին ու խոշտանգեցին՝ փախստական պահած լինելու մեղադրանքով, բայց բոլոր պրպտումները, բոլոր խստութիւններն, ի զուր անցան։ Հայաստանի ազատագրուած վերջին սպաները ժողովրդին, հայ գիւղացուն էին ապաւինել ու նա երբեք չէր յանձնի Սարդարապատի զինուորին՝ կարմիր մանգաղին։

Նրանք ազատուեցին ու ժողովրդի հետ միասին պայքարեցին բռնակալութեան դէմ փետրուարեան ապստամբութեան պանծալի օրերին։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

ՎԵՐՋ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Ժընեւի յանձնախումբը, որ կ'ուսումնասիրէր ածխահանքերու մէջ աշխատանքի տեւողութեան կանոնաւորումը, մեծամասնութեամբ մերժեց բանուորական ներկայացուցիչներու առաջարկը՝ հանքերու մէջ աշխատանքը 7 ժամուան իջեցնելու մասին։

կանութեան արգելքին, երբէկ Պոմպէյի մէջ պիտի շրջագայէր թաղէ թաղ, յետաձգուեցաւ այս պատճառով: Դադարի պահէ մը օգտուելով, մէկ քանի կամաւորներ որ, եւրոպական վաճառատուններու առջեւ, իրենց պահնորդի սովորական դերքը բռներ էին, ձերբակալուեցան:

Սիմոնի տեղեկագիրը հրատարակուեցաւ

Այսօր հրատարակուեցաւ Սիմոնի տեղեկագրին երկրորդ մասը, որուն գլխաւոր կէտերը տուեր էինք նախապէս: Ահա մէկ քանի նոր մանրամասնութիւններ:

1.— Ամէն մէկ նահանգ պիտի օժտուի լայն ինքնավարութեամբ եւ պիտի ունենայ նախարարական դահլիճ մը, որ հաւաքաբար պատասխանատու պիտի ըլլայ օրէնսդիր խորհուրդին առջեւ: Նահանգին կառավարիչը սակայն, աւելի մեծ իրաւասութիւններ պիտի ունենայ քան դահլիճն ու օրէնսդիր խորհուրդը, նահանգին ապահովութեան վերաբերեալ խնդիրներուն մէջ:

2.— Կեդրոնին, Տէլհիի մէջ պիտի ստեղծուի 250-280 հոգինոց դաշնակցային ժողով մը, ընտրուած՝ հինգ տարուան համար:

3.— Անկախ կոչուած կառավարութիւնները, որոնք իրականին մէջ, ենթակայ են Անգլիոյ դաշնակից կամ հպատակ իշխաններու, պիտի կազմակերպուին այնպէս որ, յետագային կարելի ըլլայ Անգլիոյ գերիշխանութեան տակ ստեղծել ամբողջ Հնդկաստանի դաշնակցային պետութիւնը:

Այս նկատումով է որ տեղեկագիրը կ՚առաջարկէ հիմնել «Ամենամեծ Հնդկաստանի» խորհուրդ մը, որ պիտի բաղկանայ Անգլիական Հնդկաստանի 20 եւ միւս կառավարութեանց 10 ներկայացուցիչներէն:

4.— Գալով Հնդկաստանի արտաքին պաշտպանութեան, Սիմոնի յանձնախումբը կը յայտարարէ.— Երկար ժամանակի համար, անկարելի է որ հնդկական բանակը կարենայ անվտանգ զրկուիլ բրիտանական տարրին ծառայութիւններէն, որովհետեւ Հնդկաստանի պաշտպանութիւնը լոկ Հնդկաստանը շահագրգռող գործ մը չէ»:

Հունգարիոյ գահուն շուրջ

Ատենէ մը ի վեր, կարգ մը զրոյցներ կը շրջին, որոնց համաձայն իբր թէ Հապսպուրկները պիտի նստին Հունգարիոյ գահին վրայ: Չեխօսլովաք թերթ մը նոյն իսկ մանրամասնութիւններ կուտայ այս մասին: Ըստ այս թերթին, հունգար արքայականները մտադրութիւն ունին ձեռք անցընելու Պուտափէշդի իշխանութիւնը եւ Հունգարիոյ թագը ընծայելու Զիթա կայսրուհիին անդրանիկ զաւկին՝ Օթթոյի: Պետական այս հարուածը իբր թէ տեղի պիտի ունենայ պելճիքացի ուսանողներու եւ 35,000 իտալացի ֆաշիստներու օժանդակութեամբ:

Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, այս զրոյցներուն առթիւ խօսելով, յայտնեց թէ Փոքր-Համաձայնականները իրենց խորհրդակցական ժողովի ընթացքին, պիտի գծեն հաւաքական գործունէութեան մը տարրերը՝ ընդդէմ Հապսպուրկեան Տան վերստին գահակալութեան, որ ծանրօրէն կրնայ վտանգել կեդրոնական Եւրոպայի խաղաղութիւնը:

Ամերիկեան մաքսատուրքին դէմ

Ամերիկայի մաքսային նոր օրէնքը ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ կը բերէ ամբողջ աշխարհի մօջ: Զանազան երկիրներ իրենց բողոքները հասցուցած են արդէն Ամերիկայի նախագահին, որ կը քննէ զանոնք, իսկ ֆաշիստական սէնդիկաներու պաշտօնաթերթը յստակ ծրագիր մը կը ներկայացնէ, կռուելու համար մաքսային օրէնքին դէմ: Այդ ծրագիրը կը նախատեսէ գործունէութեան երեք գլխաւոր կէտեր, 1 Ամէն կարելի միջոցներով աւելցնել արտածումները, բարեկարգելով արտադրութիւնն ու նուազեցնելով փոխադրութեան ծախքերը: 2) Նուազեցնել ներածումները, մանաւանդ Ամերիկեան ապրանքներունը: 3) ուժ տալ իտալական ճարտարարուեստին, շնորհիւ օտար դրամագլուխի: 10 միլիառի դրամագլուխ մը կը գործածեն զանազան մեծ ընկերութիւններ: Մաս մը կը պատկանի արտասահմանի: Պէտք է աւելի եւս հմայել օտար դրամագլուխը դէպի Իտալիա, ուր բանուորի նուազութիւն չկայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԷՎԻԼԻ մէջ (Սպանիա) ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ որուն կը մասնակցին 40,000 բանուորներ: Կառավարութիւնը ստիպուեցաւ միջոցներ ձեռք առնել, ապահովելու համար քաղքին պարենաւորումը:

Բանթողները խումբ խումբ, աշխատող գործաւորներուն կ՚արգիլեն գործարաններու եւ արհեստանոցներու մուտքը:

Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ քանիցս յարձակում գործել բանուորական խումբերու վրայ: Բազմաթիւ վիրաւորներ եւ ձերբակալեալներ կան: Բոլոր խանութները փակ են:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ելմտական նախարար Մօլտէնհաուէրի յաջորդը դեռ կարելի չեղաւ նշանակել: Ռամկավարները որոնց մէջ է Տիթրնիս, համարիտ չեն այդ պաշտօնին անոր թեկնածութեանը: Եթէ ուրեմն ան մերժէ, հաւանական է որ ելմտական նախարարութիւնը վարէ վարչապետը ինքը:

Նախարարաց խորհուրդը գումարուեցաւ երէկ, քննելու համար քաղաքական կացութիւնը: Հաւանաբար, այսօր նշանակուի նոր ելմտական նախարարը:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ սահմաններուն վրայ, աւազակութիւնները դարձեալ սկսած են շատնալ: Չորս սերպ գիւղացիներ որոնց մէկը կին, ըսպաննուեցան Փէչի ճամբուն վրայ: Դիտել կը տրուի թէ անցեալ տարի, ճիշտ նոյն ատենները եւ նոյն վայրը, սպաննուեցան 9 Սերպեր:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ շրջակայ լեռները մագլցելու փորձեր կը կատարէին 4 ուսանողներ, երբ անոնցմէ մէկը սայթաքեցաւ ու Պելլոն կոչուած սեպէն վար ինկաւ, 400 մեղր խորութեամբ անդունդի մը մէջ:

ՍԱՔՍԻ մէջ փայտէ կամուրջի մը վրայ հաւաքուեր էր 200 հոգինոց բազմութիւն մը, դիտելու լողի մրցումներ, երբ կամուրջը փլաւ: 92 անձեր վիրաւորուեցան, 6ը ծանրօրէն:

ՇԱՐԹՐԻ մէջ, զինուորական ռմբաձիգ օդանաւ մը վայրէջքի պահուն ուժգին բախում մը ունեցաւ: Երկու օդանաւորդները սպաննուեցան:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի մէջ, 64 Rue des Ecoles.

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին կը խօսի ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

6 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

կը նախագահէ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

բանախօսութիւն, երգ, պար, անակնկալներ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Շ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 15ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Շապին Գարահիսարի եւ Շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական միութեան կողմէ, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Petit Journalի սրահին մէջ, 21 Rue Cadet,

Հովանաւորութեամբ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ ՔԷՏԻՃԵԱՆ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ եւ մասնակցութեամբ Քաղաքական կուսակցութեանց եւ ազգային կազմակերպութեանց:

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԳԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆԻ
ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ

«ՆՈՒԱԳՈՂ ՎՇՏԻՑ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ ՀԱՅՈՑ»

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐ, ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Հայր Միմոն Երեմեան _ Ատրուշանի Յառաջաբանով)

բազմաթիւ լուսատիպ պատկերներով եւ գունաւոր շապիկով: Անտիպ էջեր, յուշեր, նամակներ, դէմքեր եւ դէպքեր եւայլն: մեծածաւալ հատոր, էջ՝ 858:

Ատրպատականի Հայոց թեմական տպարան, Թաւրիզ: Գինն է՝ պարսկաստան՝ 20 ղռան, ֆրասան՝ 50 ֆրանք, Անգլիան եւ գաղութներ՝ 9 շիլին, Ամերիկա՝ 2 տոլար 50 սէնթ: ճամբու ծախքը ստացողին հաշուոյն: Ստանալու համար դիմել՝ Haik Adjémian, Tauris, (Perse).

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն - Գարօ, Քրիս, Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան եւ Քեռի խումբերու ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՈՂԲԱՑԵԱԼ բժշկուհի Տիկին Ա. Գրգոյեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են Փարիզի հայ Տիկնանց միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղին.

Տիկ. Կիւլպէնկեան Մ. 100, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ճէվահիրճեան 50, Պ. Յակոբ Պօյաճեան 50, Աանասարեան Սանուց միութիւն 50, Տիկին Մ. Քէլէկեան 100, Պ. Տօքթ. Պ. Քօլօլեան 50 ֆրանք:

(կնիք)

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Աֆիոնի Հայրենակցական միութեան Կրոնոպլի մասնաճիւղին ցանկը.—

Ս. Աւագեան 5, Գ. Մեսրոպեան 10, Գ. Գէորգեան 10, Յ. Թոգաթլեան 5, Բ. Տիպիտապեան 5, Գ. Պօյաճեան 5, Յ. Ժամկոչեան 5, Յ. Պոստանեան 3, Յ. Գավաքլեան 5, Գ. Մանուկեան 10, Ս. Չիլինկիրեան 20, Տիկ. Բ. Արեւեան 5 ֆր.: Գումար 87 ֆր.: (Տես «Յառաջ» 10 ապրիլ):

ԵՌԱԳՈՅՆ ժապաւէններ կը ծախուին «Յառաջ»ի գործակալ Պ. Խնկիկ Կէնճեանի մօտ, 226 Rue Boileau, Lyon.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ենկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Չօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին: Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար: Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ: Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր: Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Չօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ Թերթիս վարչութեան:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռեմ քէմախի վերի Բագառիճէն խոսրով իպլիգեան եւ զաւակները Ղազարոս, կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի: կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կիւրնցի (Սեբաստիա) Օհան Մէսեան կը փնտռէ իր որդիները Կարապետ, Սուրէն, Եդուարդ, Բիւզանդ, իր աղջիկները Համասփիւռ, Զարուհի եւ իր կինը Աննա: Իմացնել՝ Aram Tufénkdjianի, Rue Wilson, Décines (Isère), Fraace.

— Տիկ. Սիրանոյշ Յարութիւնեան (ծնած Ստամպօլեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Պրուսայի Օրթա գիւղէն Կարապետ Ստամպօլեան, մօր անուն՝ Հռիփսիմէ (մնաց աքսորի միջոցին), հօր անուն՝ Յովհաննէս, փոքր եղբայրը Աբրահամ: 7 տարի առաջ կը բնակէր Պոլիս, Գատը գիւղ, արհեստով երկաթագործ, իր կնոջ անուն՝ Գոհարիկ: Իմացնել՝ Մուրատ Յարութիւնեանին c/o M. Kulian, Camuna Teodor Vladimirescu, Indetzul Constanza (Roumanie).

Կը խնդրուի Պոլսոյ եւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ 1930
26 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1298 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔ - ՔԻՒՐՏ ԲԱԽՈՒՄԸ

Քիւրտիստանի անկախութիւնը և անոր հասնելու ապըստամբական յեղափոխական գործելակերպը տեւական սպառնալիք մը դարձած են քէմալական Թուրքիոյ գլխին։ Այս պատճառաւ, բոլոր այն ազգերը և դրացի երկրամասերը, որոնք Թըրքական պետութեան հետ քաղաքական և ազգային խնդիր մը ունին կարգադրելիք, մեծապէս շահագրգռուած են քրտական ապստամբութիւններով։

Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ, ամէնէն անտրամաբանական երեւոյթը թրքական վերելքն է և անոր ինքնակալութիւնը՝ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Սակայն միջազգային հակամարտութիւնները՝ ուրիշ պատճառներէ և շահերէ դըրդուած, ինչպէս նաեւ Խ. Միութեան դրացնութիւնը և բազմաթիւ հաշիւները պատմութեան համար խիստ տրամաբանական … ներ էին, քէմալական ապօրինի զաւակը ծնելու համար։

Ու, Թուրքիա ութը տարիներէ ի վեր կը քալէ ինքնագլուխ՝ … կախեալ, և՛ անկախ բոլոր կողմերէն, որոնց լարած ցանցերը … ազան և միշտ թրքական սահմաններուն վրայ իրար կը չէզոքացնեն, թողելով որ ազգայնական Թուրքիան թաւալի … ն իր վրան, նախկին կայսրութեան ենթակայ ժողովուրդներու կնճռոտ խնդիրները լուծուած համարելով։

Մէկ ժէտճիկներու սուրը շատերու աչքը վախցուց եւ այսպէս փոքրացած Թուրքիան և տկարացած թուրք ազգը համեմատ աւելի մեծ հմայք են ստացան, քան ինչ որ կը թելադրեն իրական ուժերու փոխ-յարաբերութիւնները։

Արդ. Յոյները ծովը թափող, եւրոպական յաղթական պետութիւնները Պոլսէն քշող և Լօզանի մէջ իր կամքը Եւրոպային պարտադրող Թուրքիան, շունչ կը քաշէր օտար միջամտութիւններէն, կը խեղդէր ներքին ընդդիմադիր ուժերը և Մերձաւոր Արեւելքի մէջ համաթրքական իր գործունէութիւնը կ'ընդլայնէր, կռնակը տուած բոլշեւիկեան Ռուսաստանին։

Լօզանի դաշնագրէն յետոյ, իրաւամբ յոխորտացող Թուրքիոյ մէջքը կոտրող և բազուկները կապտող միակ լուրջ … մը քրտական վիշապն էր. շատերու կողմէ արհամարհուած … ռօն, որ չտեսնուած յամառութեամբ պլլուեցաւ աջ ու ձախ … սուրը շարժող խելայեղ ու մոլեգնած Թուրքին, կեանքի ու մահուան ճռական ազգային պատերազմով մը։ Տիրական … Թուրքիան Մոնղոլի կատաղութեամբ և Ճինկիզ-Խանի սան… րձակութեամբ շարժեցաւ քիւրտ ժողովուրդը փշրելու … համար. սակայն վեց տարի է տակաւին կռիւը կը շարունակուի։

Թրքական սուրը քրտական պողպատուած երկաթին հանդիպեցաւ։ Առանց սխալուելու, կարելի է ըսել որ քրտական շարժումը ամէնէն խոցոտ կողմը հանդիսացաւ անզուսպ Թուրքիոյ։ Անոր քաղաքական եւ տնտեսական վարկը կոտրեցաւ։ Իսկ ֆիզիքական եւ նիւթական վնասները երկիրը մատնեցին ներքին անկարողութեան մը, որու նշանները հետզհետէ կ'երեւնան։

Քրտական շարժումներէն Թուրքիոյ կրած վնասներու չափն ըմբռնելու համար վերյիշենք, որ միայն Շէյխ Սաիտի ապըստամբութեան ընթացքին, պետութեան նիւթական վնասը կը հասնէր 100 միլիոն թրքական թղթադրամ ոսկիի, իսկ մարդկային կորուստները 25,000ը կ'անցնէին։ Վեց տարի է որ պարբերաբար կը բռնկի Քիւրտիստանը Խարբերդէն ու Մալաթիայէն մինչեւ Հէքեարի, իսկ Տէրսիմը, Սասունը եւ Արարատը մշտական կռուի օջախներ մնացին։ Թուրքիա չկրցաւ Արեւելեան 7 նահանգներուն մէջ թուրք գաղթականներ տեղաւորել, մինչդեռ այդ վայրերուն մէջ գտնուած թուրք-թաթար … երը մաշեցաւ, չնչին քանակի մը իջնելու ստիպման։ Այս … որին վրայ պէտք է աւելցնել քէմալական զինուորական իշխանութեան ծայր ստիպման լարուած վիճակը, որու հետեւանքով պետութեան պիւտճէի կէսը յատկացուած է ազգային պաշտպանութեան։ Այսինքն, Թուրքիան պատերազմական վիճակի մէջ է։ Մ. Քէմալի կառավարութիւնը, առնուազն, …0,000 զինուոր աւելի կը պահէ, քրտական վտանգը դիմագրաւելու համար։ Որով, դիւրահասկնալի է հարիւրաւոր միլիոններու վատնումը զինուորական իշխանութեան կողմէ, երբ երկիրը տնտեսապէս կը ծիւրի եւ այնքան պէտք ունի արտա… կան ձեռնարկներու։

Մարդկային անհաշիւ կորուստ, տնտեսական քայքայում, … րուած իշխանութիւն՝ միշտ քրտական հրաբուխի վրայ … տած։ Ահա թուրք-քրտական յարաբերութեան կարեւորութիւնը։

Որպէս անմիջական հետեւանք այս կարեւոր դէպքերուն, … աստանը (թրքական) ու Քիւրտիստանը կը մնան ազատ … ուրք հոծ զանգուածներէն։ Ճանապարհը լեցուած չէ դէպի … թարական հորիզոնները։

Քիւրտ ժողովուրդը փաստական տէրը դառնալով այդ ընդարձակ տարածութիւններուն, կը բարձրացնէ ազատութեան … յքարի դրօշակը, իրական անկախութիւն մը ձեռք բերելու համար։ Ու այս քաղաքական մեծ ելոյթով, Քիւրտերը … ստօրէն հրապարակ կը դնեն ոչ միայն Քիւրտիստանի, այլ նաեւ Հայաստանի և առհասարակ Թուրքիոյ հետ կապուած ազգային հարցերը։

Այսքան ծանրակշիռ կարեւորութիւններ և հետեւանքներ … ենցող շարժում մը մեծապէս կը շահագրգռէ հայ ժողովուրդը … Հայերու ու Քիւրտերու միջեւ կը ստեղծէ քաղաքական նոր … պ մը, զոր պիտի քննենք յաջորդով։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱՏԵՍ ՈՒ ՊԱՂԱՐԻՒՆ

«Նոր Օր» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յունիս 31).

— «Ցեղին առաքինութիւններուն հանդէպ՝ մեր սերունդին ունեցած տկարութիւնը պատճառ մը չէ որ անտեսուի անոր թերութիւններն ու անկանոնութիւնները։ Կը տեսնենք մեր տկար կողմերը, կը ցաւինք ի տես բարոյական անկումներու ու խորապէս կը զգանք վիճակին ծանրութիւնը մեր ժողովուրդին, տմարդիօրէն լքուած բոլորէն։

Չենք մեղադրեր մեզ նախորդող սերունդները։ Տրուած պայմաններուն տակ անոնք ըրին աւելին՝ ինչ որ կրնային։ Առանց անոնց սայթաքումներուն եւ ծուռ գիծերուն, դժուար թէ յետ պատերազմեան սերունդը կենար քաղաքական ու հոգեկան ամուր պատուանդանի վրայ։

Առանց չարաչար պարտուելու, չպիտի գիտնայինք յաղթանակին ու անկախութեան արժէքը։ Պէտք էինք իյնալ Ակրօպոլիի ստորոտը, Սէնի ափերը եւ Սուրիոյ անապատները, կարենալ երազելու համար Արարատեան դաշտը, Մասիսն ու Հրազդանը։

Ահա թէ ինչո՞ւ կը տառապինք կատաղի հայրենաբաղձութեամբ։ Բայց ամէն բան չէ հայրենաբաղձութիւնը, ինչ որ հոգիէն կը բղխի եւ հոգիի կը խօսի լաւ է եւ տպաւորիչ։ Հոգիին զուգընթաց պէտք է խօսի ու գործէ նաեւ միտքը, մաթեմաթիքական ճշտութեամբ, ինչ որ մեր սերունդը պիտի զանազանէ նախորդներէն։

Եւ ի՞նչ է միտքին թելադրանքը մեզի։ Խաբուսիկ երեւոյթներէ խուսափիլ, միշտ զգալ թէ պարտուած ենք՝ յաղթութեան կրակը բոցավառելու համար մեր մէջ, մեր հաշիւներուն մէջ միշտ նկատի ունենանք մեր սեփական ուժը, ըլլանք պահանջկոտ երբ ուժ ունինք ու համեստ երբ ուժը կը պակսի մեզ՝ արժեցնելու մեր իրաւունքները։ Պաղարիւնութիւնը ըլլայ մեր նկարագրին ամէնէն ուժեղ գիծը։ Զտարուինք վայրկեաններէն, որոնք չափէն աւելի կը խանդավառեն, յետոյ անյոյս բարոյալքումի մատնելով մեզ։ Չափազանց խանդավառութիւնն ու գինովութիւնը հաւասարակշռութեան խախտում կ'ենթադրեն։»

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Քաղաքապետութեան կողմէ պաշտօնատար մը ներկայանալով Պոլսոյ կալուածոց Հոգաբարձութեան, ուզած է տեսնել Բանկալթիի գերեզմանատան սեփականութեան վաւերաթուղթերը, որոնք կը հաստատեն թէ գերեզմանատունը «միւլք» է, եւ այս մասին օրինական բոլոր պայմանները կը լրացնէ։ Կալուածոցի իրաւագէտ խորհրդականը խնդրած է որ վերցուի վարձքերուն վրայ դրուած հաճզը, եւ հարկ եղած հաւաստիքը տրուած է։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Աշխատանքի նախարարութեան պատրաստած վիճակագրութեան համաձայն, վերջին 15 օրուան ընթացքին, Անգլիոյ մէջ, անգործներու թիւին վրայ աւելցած է 110,193,

Մինչեւ Յունիս 17, անգործներու թիւը հասած էր՝ 1 միլիոն 685,000ի, ուրեմն 762,500 աւելի, քան անցեալ տարի նոյն շրջանին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պ. Թարտիէօ եւ ընկերվարականները

Ֆրանսական Խորհրդարանի Ելմտական Յանձնախումբը իր վերջին նիստին մէջ, քուէարկեց կառավարութեան պահանջը՝ 5 միլիառի վարկ մը յատկացնելու՝ երկրին ճարտարարուեստական զարգացման պէտքերուն։

Ելմտական Յանձնախումբը, նիւթին շուրջ վիճաբանութեան ընթացքին մերժեց ընկերվարականներու բանաձեւը, որ կը յանձնարարէր Ելեւմուտքի եւ Բանակի յանձնախումբերուն, փութով ներկայացնել տեղեկագիր մը՝ Պետական Գանձի աղբիւրներուն եւ պարտքերուն մասին։

Նախարարաց խորհուրդի որոշումով, վարչապետ Թարտիէօ, այսօր, Երեսփ. ժողովին մէջ վստահութեան հարց պիտի բարձրացնէ ընկերվարականներու բանաձեւին դէմ։

Հնդկաստանի դէպքերը

Ռանկունի (Ստորին-Պիրմանիա) կեդրոնական բանտին մէջ փախուստի փորձ մը կատարուեցաւ։ Հարիւրաւոր բանտարկեալներ, ոստիկաններու հսկողութեան տակ, խմբովին կ'երթային բանտին արհեստանոցը, երբ յանկարծ, գլխաւոր դրանքով, յարձակում գործեցին պահակներուն վրայ եւ անոնցմէ վեցն սպաննեցին։ Յետոյ գրաւելով անոնց զէնքերն ու փամփուշտները, ուղղուեցան դէպի բանտին արտաքին դուռը, ուր բախեցան պահակներու բուռն ընդդիմութեան։

Պահակները յաջողեցան բանտարկեալներուն փախուստը արգիլել, մինչեւ օգնական ուժերու ժամանումը։ Բանտարկեալներէն սպաննուեցան 39 հոգի. իսկ զինուորներէն վիրաւորուեցան 11 եւ բանտարկեալներէն 60 հոգի։

Բանտարկեալներու ըմբոստութեան պատճառը անծանօթ կը մնայ։ Կը կարծուի թէ կարգ մը դժգոհներ գրգռած են զանոնք, այն պատրուակով թէ Սիմօնի յանձնախումբը չէ ուզած Հնդկաստանի ազգայնական պահանջներուն գոհացում տալ։

ՍԻՄՕՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ԴԷՄ

Սիմօնի տեղեկագրին երկրորդ մասը ընդհանուր յուսախաբութեան մատնած է հնդիկ մամուլն եւ քաղաքական շրջանակները։

«Անհնազանդութեան կամաւորներ»ու դիրքը Սիմօնի տեղեկագրին հանդէպ՝ կը խտանայ թերթի մը հետեւեալ խօսքերուն մէջ.— Տեղեկագիրը փաստաթուղթ մըն է որ պատմութեան մէջ պիտի մնայ իբր գեղեցիկ օրինակը այն աղտոտ եղանակին, որով ազգ մը կը վարուի ուրիշ ազգի մը հետ»։

Իսկ Փէնճապի կողմէ Սիմօնի յանձնախումբին մասնակցող Շուտրի խան կը յայտնէ.— Պէտք է խոստովանիմ թէ այս տեղեկագիրը կը պատճառէ յուսախաբութիւն մը, որուն չէի սպասեր։ Բանակին մասին՝ տեղեկագրին առաջարկները գոնէ, յստակօրէն ցոյց կու տան թէ յանձնախումբը իսկապէս մտադրած է որ Հնդկաստան իր պատմութեան ընթացքին, երբեք չվայելէ դաշնակցային պետութեան մը իրաւունքները։

∴ Քարաշիի մէջ, «անհնազանդութեան կամաւորները» քաղաքին մէջ անցք մը կատարելէ յետոյ, հրապարակաւ այրեցին Սիմօնի յանձնախումբին անդամները ներկայացնող պատկերներ, ինչպէս նաեւ «Տէյլի Կազէթ»ի թիւերը, իբրեւ կամաւորներու գործունէութեան դէմ պայքարող թերթ։ Յետոյ քննադատական խիստ ճառեր արտասանեցին տեղեկագրին դէմ, որուն մէկ օրինակն ալ այրեցին՝ ամբոխին խանդավառ ծափերէն քաջալերուած։

Աշխատանքը հանքերու մէջ

Ածխահանքերու մէջ, աշխատանքի տեւողութեան Ժընեւի Յանձնախումբը լրացուց իր աշխատանքը, քուէարկելով պայմանագրութեան նախագծին վերջին յօդուածները։

Յանձնախումբը իր վերջին նիստին մէջ, մերժեց պայմանագրութեան 9րդ յօդուածը որ, տնտեսական բացառիկ պէտքերու գոհացում տալու համար, կը նախատեսէ հանքերու մէջ յաւելուածական աշխատանքի ժամեր։

Ընդունուեցաւ 13րդ յօդուածը որուն տրամադրութեամբ, պատերազմի կամ դէպքի մը պահուն որ ազգային ապահովութեան համար մեծ վտանգ կը ներկայացնէ, կառավարութիւնները պիտի կրնան դադրեցնել պայմանագրութեան կիրարկումը։

Պայմանագրութիւնը կիրարկելի պիտի ըլլայ անմիջապէս որ Ֆրանսա, Գերմանիա, Պելճիքա, Անգլիա, Հոլանտա, Չեխօսլովաքիա վաւերացնեն զայն։

Փոքր — Համաձայնականները

Երէկ սկսաւ Փոքր-Համաձայնական պետութեանց արտաքին նախարարներու խորհրդակցական ժողովը։

Կը ստուգուի թէ Փոքր-Համաձայնականները լըջօրէն պիտի զբաղին Հունգարիոյ մէջ՝ Հապսպուրկեան տան գահակալութեան խնդրով։

Կը կարծուի թէ հունգար արքայականները՝ քաջալերուած օտար շրջանակներու կողմէ տրուած երաշխիքներէ եւ ապահովելէ յետոյ Անգլիոյ չէզոքութիւնը, իրենց պահանջին իբր փաստ՝ օրինակ պիտի բերեն Ռումանիոյ թագաւորին վերա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա գ. էջ)

ՍԱՐՀԱՏ ՄԵՌԱԾ

(ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ)

Ցաւով կ'իմանանք ընկեր Սարհատի դառնակսկիծ մահը որ տեղի ունեցած է Թիրանայի մէջ (Ալպանիա)։ Փոքր հասակէն մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ եւ մասնակցած է յեղափոխական պատասխանատու գործերու։

Յունաստանէն Իզմիր զէնքերու եւ ռումբերու փոխադրութեան առթիւ, ձերբակալուած եւ մնացած է Աթէնքի բանտը։ Զինադադարին եկած է Պոլիս իբրեւ Հ. Յ. Դ. պատասխանատու մարմնի անդամ։

Զալըգարար Թուրքերու ձերբակալման մէջ ունեցած է գործօն մասնակցութիւն։

Վտանգի պահուն եղած է միշտ անվախ եւ ինքնավստահ։

Սարհատ քաշուած կ'ապրէր Թիրանա, իր յառաջացած տարիքին բերումով։

Իր փոթորկոտ եւ յեղափոխական կեանքը վերջ կը գտնէ դժբախտաբար հեռու ընկերներէ, հեռաւոր եւ խաղաղ Ալպանիոյ մէկ անկիւնը։

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

Գերման վարչապետը՝ նախագահ Հինտէնպուրկէ պիտի առաջարկէ ելմտական նախարարութիւնը յանձնել Տիթրիխի, որուն ելմտական ծրագիրը հաւանութեան արժանացաւ դահլիճին կողմէ։ Տիթրիխ, «զոհողութեան տուրք»ին փոխարէն, ելեւմուտքի բացը գոցելու համար, կ'առաջարկէ պանդոկի մէջ բնակող ճամբորդներէն, ճաշարաններէն եւ սրճարաններէն գանձել յաւելուածական տուրք մը։ Այս կերպով 8400 մարքէն վեր տարեկան հասոյթներուն վրայ կը բարդուի հարիւրին 10 նոր տուրք մը։ Որոշ դասակարգի պաշտօնատարներու թոշակները պիտի ենթարկուին հարիւրին 3 նոր տուրքի եւ 100-150 միլիոն մարքի տարեկան խնայողութիւն մը պիտի փորձուի պետական ծախքերու վրայ։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԷՄ

Պուտափէշտի Խորհրդարանը, զբաղեցաւ Ռուսիոյ մէջ՝ կրօնական հալածանքներու հարցով։ Մէկ քանի երեսփոխաններ, որոնց մէջ նախկին վարչապետը, յայտարարեցին թէ քրիստոնեայ աշխարհը պարտաւոր է հաւաքական գործունէութեան մը ձեռնարկելու ընդդէմ Խորհրդային Միութեան մէջ կիրարկուող կրօնական հալածանքներուն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՊՐՈՊԱԳԱՆԴ

Մոսկուայի եւ Փեթրոկրատի խորհուրդները զանազան հեղինակներու յանձնարարեցին թատերական 36 կտորներ՝ բանուորական շրջանակներու համար։ Բոլորը պէտք է պատրաստ ըլլան եւ յանձնուած՝ սեպտեմբերին, եւ պէտք է գրուած ըլլան կարմիր բանակին, կոլխոզներու ընկերվարական եռանդին եւ կնոջ ազատութեան նիւթերուն վրայ։

Երաժշտագէտներն ալ պիտի հրաւիրուին նման ձեռնարկներու։

Թերթ մը կ'առաջարկէ չմոռնալ ժողովրդական երգահաններու եւ զանոնք հեռու չպահել քաղաքականութենէ, որպէսզի իրենց հեղինակած երգերով ժողովուրդը մղեն պայքարի՝ նոր կեանքին մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԻՆՔՆ ԻՐ ԴԷՄ

Հաստատելով մեր դրական վերաբերմունքը Բարեգործականի հանդէպ, իբրեւ անհրաժեշտ կազմակերպութիւն մը — ըսենք նաեւ որ, ան վարակուած է ախտաւոր եւ վնասակար հոգեբանութեամբ մը: Ըսենք նոյնպէս, որ այս մթնոլորտէն է որ կը յառաջանայ սխալ գնահատութիւնը Դաշնակցութեան դիրքի մասին:

Մեր մամուլը շարունակաբար մատնանշումներ ըրած է այս ուղղութեամբ, որոնք սակայն միշտ ալ սխալ եւ ծուռ են հասկցուած որոշ հոսանքներու կողմէն: Բարեգործականը իրաւունք չունէր եւ չունի նկատի չառնելու այս պարագան, երբ մանաւանդ, այսպէս կամ այնպէս անհրաժեշտութիւն կը տեսնայ մեր անվերապահ բարեկամութեան: «Լը Ֆուայէ»ն երբ մէկ կողմէն մեզի բարեկամութենէ կը ճառէ, եւ կը թելադրէ ընդառաջել Բարեգործականի ծրագիրներուն եւ պահանջներուն, ինչո՞ւ նեղութիւն յանձն չառներ նոյնը թելադրելու նաեւ Բարեգործականին: Չէ՞ որ ի վերջոյ «Լը Ֆուայէ»ի խմբագրութիւնը շատ ամուր կապերով կապուած է վերջիններուն հետ, չըսելու համար նոյնացած՝ որոշ պարագաներու տակ:

Յամենայն դէպս հարցի այս կողմն ալ չափազանց պարզ է. մարդիկ անվերջ զոհողութիւն կը պահանջեն Դաշնակցութենէն, անվերջ թելադրանքներ աջակցելու այս կամ այն ձեռնարկին, բայց այդ պատճառ մը չէ, որ նոյն այդ մարդիկը ամբողջ սառնասրտութեամբ մոռնան Դաշնակցութեան ամէն մէկ լուրջ առաջարկութեան եւ խուլ ձեւանան այնքան աղաղակող սխալներու եւ Բարեգործականին ոչ վայել արարքներու մասին: Եւ ի վերջոյ, երբ մէկ կողմէն բան մը կը սպասեն, միւս կողմէն կը խօսին իրենց կանխակալ նախասիրութիւններէն եւ քարացած մտայնութիւններէն:

Անկէ արդէն, հեշտ է լսել այն գաղտնիքը թէ, Դաշնակցութիւնը դէմ ըլլալով հանդերձ Բարեգործականին, Դաշնակցականները «հեռու կը մնան անոր (Բարեգործ.) գանգուածէն»:

Դաշնակցականը, այո՛, չի հանդուրժեր որ միութեան մը այս ներքին յարկին մէջը ըլլայ: Ան զոհաբերութեան, անձնուրացութեան իր զմայլելի բարեմասնութիւններուն հետ, ունի պատուասիրութիւն, անկեղծութեան եւ փոխադարձ յարգանքի պահանջներ ալ, յառաջացած անհատական ազատութեան իր լայն ըմբռնումներէն:

Իրականութեան մէջ սակայն ան ի՞նչ կը տեսնայ:

— Բարեգործականը դուրս ելած իր իրական կոչումէն, իր հիմնական դիրքէն, քաղաքական կուսակցութիւններու յատուկ (ի հարկէ հայկական բացատրութեամբ) կեցուածքով, միշտ ենթակայ օտար ազդեցութիւններուն, կը փորձէ պայքարիլ իր դէմ (Դաշնակցութեան): Այս պայքարը որ յաճախ չարդարացուած ալ ոչ մէկ հաշուով, զգալի կերպով մասնաւորաբար վերջին հինգ վեց տարուան ընթացքին:

Բացարձակ կեղծիք է և բըռնազբօսիկ դիրքը բոլոր անոնց, որոնք կը ջանան այս պայքարը կապել մեր եւ համայնավար կուսակցութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող պայքարին: Ոչ որովհետեւ, եթէ համայնավարութեան կամ աւելի ճիշտը Խ. Հայաստանին հաճելի ըլլալու համար հարկ կը տեսնան մեր դէմ ըլլալ, տրամաբանօրէն պէտք էր որ իրենց քաղաքական հիմնական գիծը դառնար դէպի Հայաստան: Կրնա՞ն պնդել որ Բարեգործականը անցած է եւ չիտակ իր այս ընթացքին մէջ.— Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ: Փորձի համար յիշենք հսկայական գումարներու ԹԸՐԸՄԹի պատմութիւնը, որ ըստ ամենայնի ո՛չ մէկ ապացոյց է Բարեգործականի Հայաստանեան քաղաքականութեան: Ոչ որովհետեւ, եթէ անոնք անկեղծ ըլլային, կրնային, իրենց հիմնական դրամագլուխ և կտակներու անձեռնմխելիութիւնը ապահովելով մէկտեղ, լայն օժանդակութեան հնարաւորութիւններ ստեղծել ի նպաստ Հայաստանի վերաշինութեան: Գործնական վերաբերմունքի պահուն, Հայաստանը մտքէն հանելով, մասնակի եւ պետութեան մը համար անարժէք քանի մը ձեռնարկներ Խ. Հայաստանի մէջ, ոչ միայն չեն ապացուցաներ այս կազմակերպութեան Հայաստանի հանդէպ քաղաքական ուղիղ կեցուածքը, այլ եւ չեն արդարացներ իրենց պայքարը Դաշնակցութեան դէմ, միշտ վերեւ յիշուած պատճառաբանութեան հիմնաւորումով:

Այս իրողութիւնը նոյնպէս պարագայ մըն է, կարեւոր, որքան Դաշնակցականի, նոյնքան ամէն մէկ բանիմաց հայ անհատի համար:

Ընդունելով հանդերձ Բարեգործականի որոշ ղեկավարներու բարեմասնութիւնները, եւ օգտակար զոհաբերութեան փաստերը, անհնար է չըսել, որ այս կազմակերպութեան ղեկավար մէկ քանի պաշտօնատարներն են աղբիւրը այս եւ նման բազմաթիւ ախտավարակ հիւանդութիւններուն: Անոնք ներշնչուելով մեզի ծանօթ քաղաքական խմբակցութեան մը ղեկավարներէն, չեն վարանիր ընթացիկ բարեգործական եւ մարդասիրական ձեռնարկներու մէջ իսկ առաջնորդուիլ անոնցմէ: Այս սիրալիրութիւնը եւ գործակցութիւնը յաճախ այնքան խտացուած գոյներով կը ներկայանան, որ մարդս ստիպուած կ'ըլլայ հարցնելու —Բարեգործականի անուան տակ գործողը իրապէս Բարեգործականն է, թէ ո՛չ Ռամկավար-Ազատական կուսակցութիւնը:

Այս տպաւորութիւնը լոկ խաբուսիկ երեւոյթ չէ, այլ իրական դէպքերէ յառաջացած:

Փորձեցէք ունէ առթիւ խօսիլ Բարեգործականի մասին, եւ մանաւանդ թեթեւ մը քննադատել զայն: Մեր ակնարկած կուսակցութիւնը, մանաւանդ անոր Փարիզեան մէկ քանի ղեկավարները, կրքով, ատելութեամբ կը սկսին դէմ դնել ձեզ: Իսկ եթէ քննադատողը դաշնակցական թերթ մըն է, եւ կամ դաշնակցական անհատ մը, այլեւս ծայր կը տրուին առասպելներու, հէքեաթներու, վտանգաւոր եւ զզուելի ըսի-ըսաւներու:

Սուրիոյ եւ Միջագետքի հայ գաղթականութեան մասին մեր մամուլին կողմէ ցոյց տրուած հետաքրքրութիւնը եւ պահանջը Բարեգործականին օգնելու այդ շրջաններուն, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն շատ ռամկավարներէն է որ քաշքշուքի տեղի տուաւ: Անոնք էին, որ մեր այս տարրական պահանջներուն կապեցին ամենավատ տեսակի քաղաքական հաշիւներ, պղտորել կարողանալու համար հանրային մտքի հետ նաեւ Բարեգործականի որոշ դէմքերը:

Պէտք կա՞յ շեշտել, որ անոնք իրենց այս դերը կը կատարեն յանուն Բարեգործականի պաշտպանութեան: Ռամկավար հրապարակագիրը, բանաստեղծ ըլլայ ան թէ ամենավատ տեսակի աշխատող, միշտ ան կը զգայ իր մէջ խօսելու Բարեգործականի անունէն, որպէս հաւատարմատար եւ պաշտպան:

«Լը Ֆուայէ»ն պէտք չպիտի ունենայ այս մասին փաստեր պահանջելու, եթէ թերթէ Փարիզի Ռամկավարներու օրգանը, մանաւանդ Պ. Լ. Փաշալեանին ուղղուած քննադատութիւնները: Իբրեւ վերջին բացատրութիւն յիշեցինք, որ Թափառական ստորագրութեան տակ պահուըտած ծանօթ ռամկավար մը չէր վարաներ առաջարկելու Պ. Լ. Բաշալեանին հրաժարելու Բարեգործականէն, անոր համար միայն, որ ան քաջութիւնն էր ունեցած խոհեմութեան դասեր տալու Հալէպի «Եփրատ»ին անոր տգեղ եւ վտանգաւոր ուղղութեան առթիւ:

Այս սովորական դէպքէն, ռամկավար Թափառականը եզրակացուցած էր թէ Պ. Լ. Բաշալեանը ուղղակի Դաշնակցութիւնը պաշտպանած է եղեր: Եւ որովհետեւ Դաշնակցութիւնը միշտ «հակառակորդ» է եղած Բարեգործականին, ապա ուրեմն, Պ. Բաշալեանը կրկնակի մեղանչումներու մէջ է ինկած:

«Լը Ֆուայէ»ն որ մեզ չափ ծանօթ է այս անցուդարձերու խոհական գրգապատճառներուն, չի կրնար ժխտել, որ այս բոլորը ի վերջոյ, արդիւնք են Բարեգործականի բարոյական անձնատուութեան՝ Ռամկավար կուսակցութեան: Այլապէս կրնա՞ն յիշեցնել մեզի դէպք մը, որ փաստը բերէ թէ Բարեգործականը փորձած է ազատագրուիլ իր վտանգաւոր եւ շահամոլ պաշտպան կուսակցութենէն եւ անոր քանի մը ղեկավարներէն, որոնք երկար ժամանակէ ի վեր թեկնածու են լաւ ամսականով Բարեգործականի պաշտօններուն:

Ասոնք նոյնպէս երեւոյթներ են, տխուր իրողութիւններ, որ կ'ընդվզեցնեն ո՛չ միայն դաշնակցականները, այլ եւ անկուսակցականները, նոյնիսկ Բարեգործականին մօտիկ կեցած դէմքերը:

Իսկ արդի՞ւնքը.

— Օրը օրին աճող անտարբերութեան հետ, նաեւ այն արմատացած համոզումը թէ՝ Բարեգործականը կը կորսնցնէ իր անկախութիւնը, տեղի տալով Ռամկավար կուսակցութեան եւ մասնաւորաբար, անոր մէկ քանի ղեկավարներու մութ, ախտաւոր եւ անձնական հաշիւներուն:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՇԷՅԽ ՍԱՅԻՏԻ ՏՂՈՒՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկիւրիի Եղեանդատ ատեանը յունիս 17ին սկսաւ դատել կախաղան հանուած Շէյխ Սայիտի տղան՝ Սալահէտտին եւ ընկերները, որոնք կ'ամբաստանուին թէ գաղտնի եւ քաղաքական դաւաճանական ընկերութիւն մը կազմած են Արեւելեան Նահանգներուն մէջ:

Նախ ճշդուեցաւ ամբաստանեալներուն ինքնութիւնը:

— Անունս Սալահէտտին է, հօրս անունը՝ Շէյխ Սայիտ: Տարիքս՝ 20, Էրզրումցի եմ, երկրագործ, գրել կարդալ գիտեմ, ամուսնացած եմ, զաւակ չունիմ եւ ասկէ առաջ չեմ դատապարտուած:

Միւս ամբաստանեալներէն Պայազիտի նախկին երեսփոխան Շէֆքէթ էֆ. ըսաւ.—Փրէնս օղլուներէն եմ, 48 տարեկան, Գարաքէօսէլէցի, առեւտուրով կը զբաղիմ, ամուսնացած եմ եւ չորս զաւակ ունիմ: Նախապէս որեւէ դատապարտութիւն կրած չեմ:

Ամբաստանագիրը

Կարդացուեցաւ ամբաստանագիրը, որ կը բացատրէր թէ ամբաստանեալները փորձած են «Հիւսիսային Քիւրտիստանի ընկերութիւն» մը կազմել, նպատակ ունենալով հայրենիքին մէկ մասը անջատել: Յետոյ մէկիկ մէկիկ կը բացատրէր չորս ամբաստանեալներուն կացութիւնը:

Նախ Սալահէտտին: Արեւելեան ըմբոստութիւնը ծագելուն պէս, Սալահէտտին կը փախչի Միջագետք եւ հոն կը սկսի ընդդիմադրութիւն ընել կառավարութեան՝ Միջագետքի մէջ: Սալահէտտին շփում կ'ունենայ անգլիական քոմիսէր Սըր Համիլթընի հետ եւ անոր միջնորդութեամբ ու հրահանգով կ'ընդունուի Իրաքի պատերազմական վարժարանը, հակառակ անոր որ այս դպրոցը մտնելու համար պէտք էր 3000 ոսկի վճարել: Սալահէտտին ձրի կ'առնուի: Ատեն մը ուսանելէ յետոյ, ամբաստանեալը, անգլիական քոմիսէրութենէն առած հրահանգին վրայ, Իրաքի անցագրով, անցեալ տարի Թուրքիա կուգայ եւ կ'անդամագրուի «Հուբիան» անուն խռովարարական ընկերութեան, որ կազմուած է Հալէպի մէջ, Տօքթ. Շիւքրիի նախագահութեամբ:

Սալահէտտին յետոյ կ'անցնի Էրզրում եւ հիւր կ'երթայ Էրզրումցի Մէմտուհի, որուն հայրը ասկէ առաջ սպաննուեցաւ գլխարկի խնդրի պատճառաւ: Սալահէտտին Մէմտուհի հետ կը խորհրդակցի խռովարար ընկերութեան կազմութեան մասին, ընկերութեան կնիքը փորել կուտայ ամբաստանեալներէն Մուսթաֆայի: Նախկին երեսփոխան Շէֆքէթ էֆ.ն ալ այս ընկերութեան Պայազիտի մասնաճիւղին նախագահութիւնը կ'ընդունի:

Սալահէտտինի հարցաքննութիւնը

Նախագահը, խօսքը Սալահէտտինի ուղղելով, ըսաւ.—Ո՞րտեղ եւ երբ, լսեցիր չէ՞, Մեզի պատմէ թէ ըմբոստութենէն յետոյ ինչեր ըրիր:

— Երբ ըմբոստութիւնը ծագեցաւ,—ըսաւ Սալահէտտին բաւական լաւ թուրքերէնով մը,— ես 15 տարեկան էի: Եղբայրներուս հետ Պարսկաստան գացինք, բայց չկարենալով ապրիլ, անցանք Միջագետք: Տարի մը ապրեցանք հոն, դրամ չունէինք: Եղբայրներս ուրիշ քաղաք մը թողուցի եւ դիմելով դպրոցը, ընդունուեցայ Բ. կարգին մէջ:

Նախագահ.— Դպրոցին դրամը ո՞վ վճարեց:

Սալահէտտին.— Քննութեամբ ձրի ընդունուեցայ:

Պատասխանելով յաջորդ հարցումներուն, ամբաստանեալը ըսաւ.

— Քոմիսէրին հետ բնաւ չտեսակցեցայ: Աստուածավախ մարդ մըն եմ: Դպրոցին մէջ չկրցայ ապրիլ, դրամ չկար եւ ասոր համար գացի զինուորական վարժարանը, ուր ամսական 15 ոսկի կուտային: Մեր գործակատար Թալաթ Զիա պէյի միջոցաւ հաւատարմութիւն յայտնեցի մեր Հանրապետական կառավարութեան: Ներումէն օգտուեցայ եւ յունուար 29ին նամակ մը ստացայ Իպրահիմ Թալի պէյէն, որ կ'ըսէր.— Երբ Թուրքիա գաս, ազատ ես: Թալաթ Զիա պէյ տուաւ անցագիրը եւ անով եկայ:

Նախագահին զանազան հարցումներուն պատասխանելով ամբաստանեալը ըսաւ,

— Հայերուն հետ որ եւ է յարաբերութիւն չունիմ: Քա՛ւ լիցի (հաշա) խիղճս չընդունիր ատիկա: Ես կ'ուզէի բարի մտքով երկիր գալ, ըսաւ խնդալով:

Ի՞նչ էր ընկերութիւնը

Ընկերութեան վերաբերեալ հարցումներուն պատասխանելով, Սալահէտտին ըսաւ.

— Ընկերութիւնը գիտական, ընկերային եւ երիտասարդական հանգամանք ունէր: Կ'ուզէինք որ հանրապետական սկզբունքներու համաձայն բացուի ժողովուրդին աչքը:

— Հապա՞ այս կնիքները:

= Մենք, սահմանադրութեան 79րդ յօդուածին բացորոշ տրամադրութեան համաձայն, գիտական եւ ընկերային միութիւն մը կազմեցինք:

— Էրզրումը գաւառ չէ, կինդ հիւանդ, քոյրդ հիւանդ, դրամ չունիս եւ այս տեսակ գործերով կը զբաղիս...:

= Էրզրում մեր քաղաքն է. անոնց հիւանդութեամբ ալ կը զբաղէի...:

— Ընկերութեան կազմութեան մասին լո՞ւր տուի՞ք կառավարութեան:

= Ոչ, պիտի տայինք, մեր նպատակն էր միութիւն մը կազմել:

— Աղէկ, այս կնիքնե՞րը, ինչ պիտի ըլլան:

= Կնիքները շինել տուինք իբր նմոյշ, կառավարութեան ցուցնելու համար:

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵ[ԱՆ] 7ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

Գ.

Ա. Խանջեան շարունակելով իր երկար ճառը, պարզեց թէ կոմունիստ կուսակցութիւնը որքա՛ն կրցած է թափանցել երիտասարդութեան մէջ: Համաձայն իր սովորութեան, նախ կը խօսի յաղթանակներու մասին եւ կը վերջացնէ՝ թուելով ձախողութիւնները:

— «...Չենք կրնար, դժբախտաբար, պարծենալ արհեստակցական միութիւններու կազմակերպութեան մէջ որ եւ է կարեւոր յաջողութեամբ: Մեր բանուորներուն մեծամասնութիւնը նախ խանդավառուեցաւ, սակայն յետոյ թուլցաւ: Աշխատանքի մրցումը պարզապէս կոչ մնաց, եւ այսօր նման մրցումները կեղծ երեւոյթներ են դարձած:

Կոմունիստ պատանեկան միութիւնները (կոմսոմոլ) 1928ին կը համրէին 25,000 անդամ, այժմ 35,000: Եւ սակայն այս միութիւններուն մէջ եւս նշանակելի են դասալքութիւնները եւ ուրիշ թերութիւններ: Դասակարգային պայքարի ժամանակ կոմսոմոլի գիւղական օղակները չարդարացուցին իրենց մարտական կոչումը:

Հայաստանի արիներու (պիոներ) կազմակերպութիւնը իր շարքերուն մէջ այժմ կը համրէ 62,000 պատանիներ: Մեծ թիւ մըն է անշուշտ, բայց պէտք է յիշել, որ Հայաստանի մէջ ներկայիս կ'ապրին 270,000 պատանիներ, որոնք արիներու հասակն ունին:

Ինչպէս կը տեսնուի, թէ կոմունիստ պատանիներու եւ թէ արիներու կազմակերպութիւնը գոհացուցիչ չէ:

Գոհացուցիչ չէ նաեւ բանուորներու եւ գեղջկուհիներու կազմակերպման հարցը:

Դաշնակցութեան մասին.— Մեր հիմնական թշնամին է Դաշնակցութիւնը, որ վերջերս մեծ աշխուժութիւն ցոյց կուտայ: Սակայն բացի սեփականատէր գիւղացիներէն եւ հին աշխարհի չնչին մնացորդներէն, յենարան չունին երկրի մէջ:

Ուսման մասին.— Կոմունիստ կուսակցութեան ծրագրին համաձայն, մինչեւ 17 տարեկան բոլոր երկսեռ պատանիներուն պիտի տրուի ձրի եւ պարտադիր ուսում: Բայց դեռ 8—11 տարեկանները միայն ենթակայ են այդ պարտադիր ուսման:

Մեծ զարկ կը տրուի համալսարանին, որուն կից բացուած են մանկավարժական եւ այլ բաժանումներ:

Գոհացուցիչ չէ շարժանկարը, անթելի սպասարկութիւնը, ընթերցարաններու վիճակը, որոնք կը մնան այնպէս ինչպէս էին տարիներ առաջ:

Կոմունիստներուն թիւը.— 1929ին Հայաստանի կոմունիստներուն թիւն էր 10,064, իսկ այժմ՝ 13,407: Գիւղացիներուն թիւը հիմա կը հասնի 4,640ի:

Տկար են կուսակցական կրթական աշխատանքները, չէ յաջողած ոչ Երեւանի եւ ոչ ալ Լէնինականի մէջ կուսակցական համալսարանը:

Անդրկովկասեան դաշնակցութիւն.— Դժուար ճամբայ մըն էր, որ անցաւ Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը: Սկիզբները կատաղի յարձակումներու ենթարկուեցաւ թէ՛ ներսէն եւ թէ՛ դուրսէն: Թշնամիին միացան նաեւ կոմունիստ ընկերներ, պահանջելով ազգային ժո[...]դավար հանրապետութիւն[...]:

Ա. Խանջեանի այս զե[...] տեւեց 4,30 ժամ: Անմի[...] յետոյ սկսան քննադատութ[...]ները, գիւղացիներու գանգ[...]ները, որոնց արձագանգ[...] տանք ամէն օր: Շատեր ա[...] կը պատմէին թէ ի՛նչպէս գիւղերը ճամայնացումի են[...] կուեցան, գիւղացին ու կո[...]նիստը դէմ դէմի լարուեցա[...] Ստալինի նախանշը չուզեցին [...] բագործել: Ուրիշներ կը գա[...]տէին թէ մեքենաշարժ[...]ները գործացուցիչ չեն, կամ [...] պակսին բանուորները, մա[...]ւորապէս արհեստաւորները:

— «Մեր երկրի պաշտպա[...]նութիւնը կախում ունի [...] շարքերուն ռազմական մարզան[...]քէն: Այս տեսակէտէն թերութիւններ շատ կան: Դեռ շատ են կուսակցականները եւ անկուսակցականները, որոնք անտեղեակ են ռազմական մարզանքին»:

— «Գիւղերն ու շրջանները կտրուած են կեդրոնէն: Նամակները, լրագիրները, հրահանգները, նոյնիսկ հեռագիրները ժամանակին չենք ստանար: Այս պատճառով կը տուժէ մեր աշխատանքը»:

— «Մենք, Զանգեզուրի պատգամաւորներս համագումար եկած ենք ցաւօք սրտի, որովհետեւ պղինձի արդիւնաբերութիւնը շատ պակաս է դեռ: Այդ պակասը կարելի չէ վերագրել տնտեսագէտին, այլ մեր կուսակցական ընկերներուն աշխատանքի վիճակին ու եղանակին: Ղափանի հանքերուն մէջ շատ գէշ է սնունդի մատակարարութիւնը»:

— «Հակառակ կեդր. Կոմիտէի հր——ներ.., բազմաթիւ շրջաններու մէջ տակաւին կը դժկամակին սխալներու սրբագրումը, (գրաւուած հողերու եւ բնակարաններու ետ յանձնումը, ընտրական իրաւունքներու վերահաստատումը, եւ այլն): Ոմանք կ'աշխատին Ստալինի յօդուածը մոռացութեան տալ, սխալները վարագուրել, գանգատողները լռութեան դատապարտել»:

Ս. Կասեան եւս ընդարձակ ճառ մը խօսելով, ներկայացուց գիւղատնտեսութեան թերութիւնները:

Յետոյ մշակուեցաւ ընդհանուր բանաձեւ մը, փառքն երգելով Ստալինի:

* *

Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրբէջանի կոմունիստ կուսակցութիւններուն համագումարներէն ետքը, շուտով Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենայ Համամիութենական 16րդ համագումարը: Այս առթիւ «Խորհ. Հայաստան» թերթը լոյս պիտի տեսնէ օրը երկու անգամ:

Իր ժամանակին, այդ համագումարէն ալ պիտի տանք լայն քաղուածքներ:

ՃԱՀՃԱՏԵՆԴԸ

Ամրան այս եղանակին, բամպակամշակութեան շրջաններուն մէջ, որոնք սովորաբար ճահճային են յաճախակի ջրտուքի պատճառով, կը ճարակի ճահճատենդը: Ահա թէ ինչո՛ւ Էջմիածնի բժշկական կայանը փակուած է արդէն, եւ բժիշկները մեկնած են արտերը, քինինի ներարկում կատարելու աշխատաւորներուն: Այսպէս Բիւլանլու, Ն. Թուրքմանլու, Վ. Խաթունարխ, Փ. Չէյվա, Ն. Ղարխուն, Շոռլու —Մէյմանդար գիւղերուն մէջ քինինի ներարկումները շատ օգտակար արդիւնք տուած են:

Այս խումբը նոյն ատեն կ'աշխատի ցամքեցնել ճահիճները այդ շրջաններուն մէջ: Ն. Խաթունարխի մօտակայ «Արգուման» առուն չորցուած է արդէն: Ցամքեցուցած են նաեւ քանի մը փոքր ճահիճներ:

ՍՄՈՒՐ

...ՆԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Ես Երեւանի Ռուբէնի փողոցին մէջ կ'ապրիմ։

Այսքան ժամաղ հասակիս՝ չէն չորս երախայի տէր եմ։ րէք մը՝ երբ Սպանդարեան ոցին երիտասարդները ար- նքի անգամ չեն հասնիր։ Պի- ըսէք, «տխմար է սա մար- որ սաանկ շուտ է ամուսնա- ր»։

Ի՞նչ ընեմ, ախպար, ի՞նչ ը- մեր փողոցին մէջ չես կըր- ամուսնանալ։

Հաշուետար էի այն տարին, մեր գաւառային գործկոմը յթերը քանդեց։ Ես ալ ժամը տուն կուգամ մեր մեքե- գրուհիին հետ, որ նոյնպէս ր փողոցը կ'ապրի, որ այն- ն ալ գրաւիչ չէ։

Միեւնոյն փողոցով կը քա- աղջիկը ոտքը առաջին րին կը զարնէ ու կ'իյնայ։

Պիտի օգնե՞ս իրեն։ Պիտի նես։ Ձեռքէն չես կրնար քա- — ցաւէն կը պոռայ։ Ոտքէն կրնար քաշել, — այլ պիտի կես ու վեր բարձրացնես։

Առաջին անգամ՝ ոչինչ, կ'եր- նք։ Բայց աղջիկը երկու ալ անցած նորէն քարի կը րնէ ոտքը ու նորէն գետին փռուի։ Նորէն պիտի գրկես, իր հանես։ Եթէ ամառ է՝ մաք- լով վրայի փոշին, եթէ ձմեռ մաքրելով ցեխն ու ձիւնը։

Իր երրորդ անկումին՝ Մա- նուշն արդէն յուսահատած է, յին օգնելը չի բաւեր, քանի քայլը խօսքի պէտք կը յ խեղճը, ու կ'ըսե՛ս։

Հետզհետէ փորձառու կը դառ- նք։ Այժմ արդէն թեւանցուկ կը քալենք։ Երեւոյթ մը, որ բա- կարգ փողոցի մը մասշտաբով րահարութիւն կը նշանակէ, ւ մեր փողոցի համար՝ «ֆի- զիքական գոյութիւնը պահպա- նելու երկաթէ անհրաժեշտու- թիւն Երեւանի փողոցներուն մէջ»։

Այսպէս ճշմարիտ է, գլորում- ներու թիւը պակսեցաւ, բայց պէս քալելով՝ սկսանք մնիս զարնել իրար։ Թեւ- անցուկ քալելուն հետեւանք- ներէն մէկն ալ այն էր, որ ա- նց յետին մաքի, ինքնաբե- րաբար եւ մեքենաբար կը համ- րէինք իրար։ Օրինակի հա- մար, խօսելիս՝ մ կամ բ շըրթ- նային տառ մը արտասանած ենք, մէկ ալ տեսար աղջը- կան մէկ ոտքը բացուած ջրանց- քին մէջ գնաց ու երեսն ալ ըղ- պաւ շրթներուս։

Երեւոյթ մը, որ սալայատակ փողոցի մը մէջ պարսաւանաց րիթ պիտի տար, իսկ հոս ա- ռանձին ոչինչ, «համապաշտօնեայ նց», որմէ կշտացեր էինք իսկ։

Կը մօտենար աշունը։ Թաց եղանակ, անվերջ լիճեր։ Մեր

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, 21 յունիս.— Ինչպէս վերջին թղթակցութեամբ տեղեկացուցի, Պրիւքսէլի ընտրութիւնները ամենայն օրինաւորութեամբ կատարուեցան եւ քսան հոգի անգամ ընտրուեցան գաղութիս ներկայացուցչական մարմինին։

Անշուշտ պիտի զարմանաք երբ ըսեմ թէ մեկուկէս ամիսէ ի վեր կարելի չէ եղած քով քովի բերել ընտրուած անդամները, կազմելու համար մայր դիւանը եւ ընտրելու գաղթային վարչութիւնը։

Այս բացասական արդիւնքը վերագրելի է գաղութիս մէջ տիրող անհամբերաչեւ ոգիին, եւ ազգային կազմակերպութեանց հանդէպ մեր հայրենակիցներուն ցոյց տուած անտարբերութեան։

Սրտի խորունկ կսկիծով է որ կ'արձանագրեմ այս պալագան, եւ շատ վախ ունիմ որ եթէ գաղութին ներկայ անկերպարան վիճակը շարունակուի տարիներ եւս, Պրիւքսէլի գաղութն ալ, ուրիշ փոքրիկ գաղութներու նման, անխուսափելիօրէն դատապարտուած է կորսուելու մօտաւոր ապագայի մը մէջ։

Սակայն արդար ըլլալու համար, պէտք է խոստովանիլ թէ՝ հակառակ վերոյիշեալ արդարացի դիտողութեանց, Պելժիքայի գաղութը միշտ իր նիւթական լայն օժանդակութիւնը բերած է ազգային բարենպատակ ձեռնարկներու։ Պակասը՝ զոր զգալի է այս գաղութին մէջ, համագործակցութիւնն է, ինչպէս նաեւ թերին՝ այն գործօն ու մղիչ ուժին, որ կոչուած է շարժման մէջ դնելու բոլոր բարի կամեցողութիւնները։

Հո՛ս անգամ մը եւս կը չեշտուի գաղութներու կեդրոնական կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնն ու ստիպողականութիւնը, որու մասին վերջերս կարգ մը չէզոք թղթակիցներ արտայայտուեցան «Յառաջ»ի մէջ, ներկայացնելով ի՛նչ ինչ օգտակար թելադրութիւններ։

*** Ամսոյս 18ին, Պրիւքսէլի Տէլկէ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ծանօթ դաշնակահար Պ. Սէրժ Պետրոսեանի րէսիթալը, մասնակցութեամբ իր տիկնոջ՝ Լիւսի Պետրոսեանի եւ ի ներկայութեան պելժ եւ հայ գեղարուեստասէրներու։

Պ. Պետրոսեան դաշնակի վրայ մեծ յաջողութեամբ նուագեց յայտնի երաժշտագէտներու բազմաթիւ հատընտիր ու դժուարին կտորներ, արժանանալով ներկաներուն ջերմ գնահատութեան եւ խանդավառ ծափերուն։ Իսկ Տիկ. Պետրոսեան ցոյց տուաւ բլաստիք պարերու մէջ իր ունեցած մեծ ընդունակութիւնը։

Այս գեղարուեստական հաւաքոյթին մէջ յատկանշական էր հայ արուեստագէտին մասին ցոյց տրուած համակիր վերաբերումը պելժ հասարակութեան կողմէ, որ ներկաներուն մէջ մեծամասնութիւն կը կազմէր։

Անկէ առաջ Պ. Պետրոսեան քանիցս հրաւիրուած էր նուագելու պելժ ընկերակցութիւններու կողմէ կազմակերպուած հանդէսներու մէջ, ի յայտ բերելով իր արուեստագէտի տաղանդը եւ արժանանալով մասնաւոր գնահատութեան։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ»

ԹԷՀՐԱՆ.— Ի վերջոյ ամիսներից ի վեր անհամբերութեամբ սպասւող պետական թոյլտւութիւնը ակումբը բանալու՝ պաշտօնապէս ստացւեց եւ յունիս 2ից բացւեց ակումբի դռները Թէհրանի հայութեան առջեւ։

Ոչ մի տեղ այսպէս անհրաժեշտութիւն չէ ու օգտակար նման վայրի ստեղծումը որքան մասնաւորաբար Թէհրանում։ Քաղաքի բոլոր մասերում ցրւած, վերստեբով իրարից հեռու եւ ամիսներով իրար չհանդիպող Թէհրանահայերը կարիք ունին անպայման մի հաւաքատեղիի, ուր առիթ ունենային տեսակցելու ու շփման մէջ մտնելու իրար հետ։

Երիտասարդութիւնը, որ իր ժամերը մեծ մասամբ անց է կացնում տնից դուրս, չունենալով իրարհանդիպման, ժամանցի վայր, ենթակայ մայրաքաղաքի անբարոյական ու այլասերիչ ազդեցութիւնների, նա համարեայ ուծացել է ազգային հասարակական կեանքից. «Երիտասարդաց Ակումբ»ի մուտքը այսուհետեւ ազատ է երիտասարդութեան առջեւ, ուր նրանք կը գտնեն ամէն տեսակի յարմարութիւններ իրենց ժամերը հաճելի անցկացնելու, իսկ հասարակական ջիղ ունեցողներին՝ հասարակական աշխատանքներ կատարելու։

Ակումբը գտնւում է Թէհրանի լաւագոյն ծառազարդ փողոցներից մէկում՝ Ղուլամ Սալթանէում, մաքուր ու կոկիկ շէնք է, ակումբի բոլոր յարմարութիւններով, ունի գեղեցիկ ճաշասրահ, ընդարձակ պարասրահ, ընթերցարանի, գրադարանի, եւն. սենեակներ։

Այժմ պատրաստ է ընթերցարանը՝ տեղական ու արտասահմանեան հայ ու օտար թերթերով, կազմակերպւում է գրադարանը որի համար նախնական աշխատանքներ արդէն տարւել են։

Կազմակերպւելու են հասարակական դասախօսութեամբ, գրական-վիճաբանական երեկոներ գրական դատեր, երեկոյթներ, պարահանդէսներ, նուագահանդէսներ, հրաւիրելով տեղիս մտաւոր ու արուեստագէտ ուժերը։

Դժբախտաբար արդէն, սկսել էր պարսիկների կրօնական սուգը, որի պատճառով ակումբի հանդիսաւոր բացումը յետաձգւեց աշնան սկզբներին. իսկ հիմի ակումբը ամէն երեկոյ ժամի հինգից բաց է ուշ գիշեր։

Հաճելի է տեսնել թէ ինչպէս մեր հայրենակիցները խումբ ի խումբ, ուրախութեամբ սկսել են յաճախել ակումբ. այդտեղ մի ծայրից լսւում են երիտասարդուհիների ուրախ խօսակցութիւնը, միւս ծայրից շախմատ խաղացողների բազականչութիւնն ու ուրախութիւնները, որոնց հետեւում են նրանց դիտող սիրողների բարձրաձայն ու միահամուռ քրքիջը. բարձրանում էք ընթերցարան. բոլորը եզերած սեղանների շուրջ, խորին լռութեամբ թաղւած են թերթերի սիւնակների մէջ։

Այս բոլորը հաճոյքով են լեցնում դիտողի սիրտը եւ երախտագիտական զգացումով՝ ընկերների հանդէպ, որոնց նիւթական ու բարոյական զոհաբերութիւնների շնորհիւ հիմքը դրւեց հանրօգուտ այդ հիմնարկութեան։

Այժմ Թէհրանահայութեան է մնում խրախուսել ակումբի վարչութեան, անդամագրւելով ու յաճախելով նրա կազմակերպած երեկոներին, որպէսզի ակումբի գոյութիւնը յարատեւ ու մշտօգուտ դառնայ։

Հրաչեայ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Հրատարակութեան խընդրանքով)

Նուպարաշէնի կառուցման ծրագրին համաձայն նկատ առնուելով ...

Նուպարաշէնի կառուցման համաձայնութիւնը վերջնականապէս ստորագրուած ըլլալով Հայաստանի կառավարութեան եւ Միութեանս կեդր. վարչ. ժողովի կողմէ, ակադեմիկոս Թամանեանի նախագահութեամբ կազմուած յանձնախումբը ձեռնարկած է շինութեան նախապատրաստական աշխատութեանց։ Առ այդ Միութիւնը կառավարութեան յանձնած է առաջին մասնավճարը 50,000 տոլար։ Մօտերս կը ղրկուի երկրորդ մասնավճարը 75,000 տոլար։

Ինչպէս յայտնի է, կառավարութիւնը Նուպարաշէնի յատկացուցած է հազար հինգ հարիւր հեկտար հողամաս, Հրազդանի շրջավայրին մէջ, Երեւանի հարաւային եւ Նոր Գաւիթի արեւելեան կողմը։ Աւանը պիտի օժտուի հաղորդակցութեան եւ ջրաբաշխութեան միջոցներով եւ առհասարակ, տիպար աւանի մը արդիական բոլոր առաւելութիւններով։

Կառավարութիւնը Նուպարաշէնի տուներն ու հողերը պիտի վերապահէ արտասահմանէն հետզհետէ փոխադրուելիք Թրքահայ գաղթականներուն, որոնց ընտրութիւնը պիտի կատարուի Միութեան առաջարկութեան վրայ, կառավարութեան կազմած յանձնախումբերուն միջոցաւ, եւ կառավարութեան ու Միութեան կողմէ համախոհաբար պատրաստուած ծրագրի մը համաձայն։

Կառավարութիւնը ամէն կերպով պիտի սատարէ Նուպարաշէնի ապագայ բնակիչներուն տնտեսական բարգաւաճումին, մասնաւորաբար հողագործական մեքենաներու հայթայթումով, եւ երեք տարի անոնք զերծ կացուցանելով երկրագործական կամ կալուածային ամէն տեսակ տուրքերէ եւ հարկերէ։

Բնակարաններու արժէքին փոխարէն, Նուպարաշէն աւանի մէջ տեղաւորուած գաղթականներուն կողմէ վերադարձուելիք բոլոր գումարները ամբողջովին պիտի յատկացուին սոյն աւանին բարգաւաճումին, վերոգրեալ ձեւով ընտրուելիք եւ փոխադրուելիք նոր գաղթականներու տեղաւորումին եւ հողերու բարելաւումին ու անոնց օգտագործումին։

Նուպարաշէնի գլխաւոր հրապարակին վրայ յիշատակարան պիտի կանգնուի, ուր պիտի արձանագրուին անունները ամէն անոնց որ, իրենց նուիրաբերութեանց կամ աշխատութեանց կարեւորութեան բերմամբ, աւանին ստեղծմանը իրապէս օժանդակած պիտի ըլլան։ Բաց աստի, Նուպարաշէնի գիւղամասերը, թաղերը, փողոցները կամ հաստատութիւնները պիտի կրըրնան յորջորջուիլ այն քաղաքներու կամ վայրերու անուններովը, որոնց հայ բնիկները կամ բնակիչները նոյն նպատակին համար կարեւոր օժանդակութիւն մը ընծայած պիտի ըլլան։

Հայրենակցականներու կողմէ այդ նպատակաւ Նուպարաշէնի յատկացուած գումարները Միութեան կողմէ պիտի կրկնապատկուին։

*** Միութեանս նորընտիր բարերար անդամ Տ. Պատրիկ Կիւլպէնկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի յօգուտ որբերու, Միութեանս ըրած են նուիրատուութիւններ՝ Պ. Պօղոս Նուպար Ֆր. 5000, Տիկին Մարի Կիւլպէնկեան, Տէարք Տ. Քէլէկեան եւ Պ. Էսմէրեան 2000 ական, Տ. Ս. Ղարիպեան 1000 ֆրանք։

Դիւան Ընդհ. Տնօրէնութեան

ՓԼՈՒԶՈՒՄ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ի երեկոյեան ժամի 7.30ին, Թաւրիզի Լիլաւա հայկական թաղին մէջ պատահեցաւ կսկծալի աղէտ մը։ Խաչատուր Աբրահամեան անունով (Ջըռ Ցարութիւնի տղան) մարդու մը բնակարանը փլչելու վիճակին հասած էր։ Դրացիներէն Համբարձում Մկրտիչեան ամուսինը տիկին Մանիան նկատելով պարագան, կ'երթայ Խաչատուրի մօտ եւ կը համոզէ, կը յորդորէ որ ընտանիքով հեռանայ տունէն աղէտի մը չենթարկուելու համար։ Ցամառ Խաչատուրը ոչ միայն չի համոզուիր այլեւ կը փորձէ պնդել, որ տունը վտանգաւոր չէ։

Ճիշդ այս խօսակցութեան ընթացքին, խարխլած, եռայարկ տունը աչքելի փլուզման կ'ենթարկուի։ Խաչատուրը րոպէապէս կը նետուի պատուհանի մէջ եւ կ'ազատուի, իսկ իր զաւակը՝ 15 տարեկան ընդունակ եւ կենսուրախ պատանի Վահան, իր հօրաքոյր պառաւ Հռիփսիմէն (որուն տղան կը գտնուի Ամերիկա) եւ դժբախտ Տիկ. Մանիա Մկրտիչեանը կը մնան փլատակներուն տակ։ Հակառակ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն ոչ մէկը ողջ չազատուեցաւ։ Բազմաթիւ մարդիկ բահ ու բրիչով հողերը փորելէ յետոյ, փլատակներուն տակէն հանեցին Տիկին Մանիայի եւ պատանի Վահանի ջարդուփշուր, սեւցած դիակները։ Իսկ պառաւի դիակը դեռ մինչեւ այսօր գտած չեն։ Տիկին Մանեան որբ կը թողու չորս տնչափահաս զաւակներ 1-8 տարեկան։

ԿՐԱՍՆԱՑԱ ԳԱԶԷՏԱ, բոլշեւիկ թերթը կը հաղորդէ (26 Մայիս) թէ իշխանութիւնը լուծած է Պեթհովէնի, Պախի եւ արուեստագէտներու բարեկամներու նման միութիւնները, որովհետեւ անոնց մէջ «ոչ մէկ կոմունիստ անդամ կար»։

ԼԵՌ-ԿԱՄՍԱՐ

(Խ. Հ.էն)

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 40 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Մենք մեր ընկերներով մինչեւ Աշիրի եւ բանակի գնալը Ցալուորիկի գիւղերը կը թագնուէինք, իսկ Սերոբը, ինչպէս ըսի, կը թափառէր Ախլաթի գիւղերը։

Օր մը, 98ի աշնան, Սերոբ, գացեր էր իր խմբով Բաբշէն գիւղը, ուրտեղ մատնութեամբ զօրքը կը պաշարէ զինքը։ Կռիւը կը սկսի եւ կը շարունակուի մինչեւ իրիկուն։ 3 թնդանօթ կ'արձակուի իրեն վրան։ Բաւական զօրք եւ քիւրտ կը սպաննուին։ Խմբէն կը սպաննուի Բուլանըխցի Սարգիսը՝ զարնուելով ճակտէն։ Մի ուրիշ զինուորի ալ կռունկը կը վիրաւորուի։

Սերոբ կ'երթայ դէպի Ախլաթ, իսկ Սեդրակ, Մուշեղ ու Նշան նախ կը գնան Բաղէշ, ապա նորէն կը գան, կը հասնին Սերոբին։

Բաղէշցի Հաճի Յակոբ գացեր էր Բաղէշ։ Հոդ կը մտնեն դրան, զօրքը կը պաշարէ տունը։ Հաճի Յակոբը դուրս կուգայ, 2 զինուոր կը սպաննուի, ինքն ալ կը սպաննուի։ Սեդրակ ընկերով մը կը սպաննէ Դատուանի վերեւ քարերը։ Մարագի մէջ այրուող տղայոց մատնիչը կ'անցնի Բաղէշ երթալու համար հոն կը բռնեն կը սպաննեն։

***

Դառնանք Սասուն։ Երբ Աշիրն ու զօրքը հեռացաւ՝ բոլոր ընկերներով Գուրգէնի հետ գացինք Ս. Յովհաննու վանքը։ Մենք կ'ըլլայինք 21 հոգի։ Հրայրը կանչեցինք՝ եկաւ։

Լուր մը եկաւ, թէ մի տղայ եկած է։ Կանչեցինք՝ տեսանք Ճարտար Յակոբի օգնական Աղճանցի Ռուբէնն է, որը, ինչպէս ինք կը պատմէր, երկրորդ անգամ Ալաշկերտ անցած խմբով կռուած էր. մաս մը ընկերներ սպաննուած էին, մաս մը զէնքով ազատուած, մաս մ'ալ զէնքով բռնուած։ Ազատուողները գացեր են Ախլաթ։ Զէնքերով բռնուողներէն մէկն ալ Ռուբէնն էր։

«Շորերնիս տկլորեցուցին,— կ'ըսէր Ռուբէն,— զէնքերնիս առին ձեռքերնուս եւ մեզ հոդ տեղ մը կայնեցուցին մեր զէնքերու բաժնելու պատճառաւ՝ Հասնանցիք եւ Սեփեքցիք կռիւ մը ունեցան իրար մէջ։ Այդ առիթէն օգտուելով՝ մենք փախանք։ Ես անցայ Բուլանըխէն Խնուս, ճարեցի էս հին շորեր ինծի եւ եկայ հոս»։

Հոդ ընկերական ժողով մը ունեցանք։ Զինուորները պահանջեցին իրենց տասնապետ՝ Քուէարկութիւն ըրին, ելի որոշեցին ինձ եւ Խնուսի Արոս գիւղացի Մանուկին։ Գուրգէնը երկրի պայմաններուն անծանօթ ըլլալուն պատճառաւ՝ զինուորներն ու Հրայրը խորհուրդ տուին, որ որեւիցէ գործնական ձեռնարկի համար առանձին գործ չընէ, առանց մեզ հետ խորհրդակցելու... Մենք ալ առանձին գործ չպիտի ընէինք առանց իրեն հետ խորհրդակցելու։

Մասնաւոր գործեր կարգադրուեցան. որոշուեցաւ Մշեցի Տիգրանին եւ Ռուբէնին Կովկաս ղրկել։

Այդ րոպէին եկան մեր քով 3 Հեղենցի հայ եւ գանգատ ըրին իրենց գիւղացի յայտնի հարուստ եւ վաշխառու Մխո-Վարդանէն։ Այդ մարդուն գանգատներ կ'ընէին նաեւ Իշխնձորցիք, Ընկուզնակցիք, Արտօնքցիք։

Մենք վերադարձանք Սասուն, իջանք Սպաղանք գիւղը։ Վանքի մէջ որոշուած էր տեռորի ենթարկել Վարդանին։ Այդ մարդու վճիռը դեռ չտուած՝ Գուրգէնը ղրկեց Ղազարին, հետն ալ քանի մը ընկերներ Հաւատորիկ, որ սպաննեն ռէս Մուրադին եւ Մարտոյին։ Ղազարը գնաց, ման եկաւ, բայց առանց սպաննելու վերադարձաւ։ Հետի զինուորները եկան ըսին.

«Եթէ ուզենար Ղազարը՝ կրնայինք զարնել, բայց որովհետեւ ինքն ալ Հաւատորցի է, չուզեց զարնել եւ վերադարձանք, եկանք»։

Գուրգէնը կանչեց զիս եւ ըսաւ, որ երթամ Վարդանի վրայ։ Ես ըսի.

«Ես կ'երթամ, բայց շատ կարելի է էդ մարդը չսպաննուի եւ ուրիշ անմեղ մը սպաննուի. վրաս եկողին ես կը չարնեմ»։

«Այնտեղի փոփոխութիւնը ես չեմ կարող նախագուշակել եւ այստեղից չեմ կարող հրահանգներ տալ։ Դո՛ւ գիտես, ինչպէս կ'անես».— ըսաւ Գուրգէնը։

Սպաղանքէն Հեղեն 8 ժամ է։ Գուրգէնը տուեց ինձ 5 ընկեր՝ Գէորգը, Ղազարը, Վանեցի Կարապետը, Խիանցի Կրպօն եւ Խնձորքենայ Վարդանը։ Գացինք Հեղեն գանգատ ընողներէն մէկի տուն եւ հոն մնացինք 3 օր։

Վարդանի (քեօշքը) տունը 400 քայլ հեռու էր։ Հետերնիս մի տղայ պիտի գար Վարդանի տունը. սակայն, նա վախնալէն մերժեց։ Բայց եւ այնպէս Վարդանի եղբօր կնոջմէն տեղեկացեր էր եւ մեզի յայտնեց, որ Վարդանը մինակ տանն է, ուրիշ մարդ չկայ։ Այդ լուրը բերած ատեն արդէն մութ էր։

Շար.

հաստատումը։ Կը կարծուի նաեւ թէ անոնք քայլ առ քայլ գործադրութիւնը կը հետապնդեն մտածուած ու վճռուած ծրագրի մը, զոր պիտի ջանան լրացնել համաձայն դէպքերու ելքին։ Սոց. Դեմոկրատներու Փրակայի թերթը կը յայտնէ թէ Իտալիոյ, Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ հաւանութեամբ, Հունգարիա կը պատրաստուի Ֆրանսան եւ Փոքր Համաձայնութիւնը դնել կատարուած իրողութեան մը առջեւ, եւ թէ իտալացի զինուորականներ, դեռ վերջերս, գաղտնօրէն անցած են Պուտափէշտ։

Միւս կողմէ սակայն, հունգար հեռագրական գործակալութիւնը կը հերքէ թերթին տուած տեղեկութիւնները, զորս կը նկատէ բոլորովին յերիւրածոյ։

Սմիթ մեկնեցաւ դէպի Նիւ-Եօրք

Երէկ առտու կանուխ, օդանաւորդ Սմիթ Իրլանտայէն մեկնեցաւ Նիւ-Եօրք։ Մեկնումի ժամը գաղտնի պահուած էր։ Հակառակ ասոր սակայն, 5000ի մօտ բազմութիւն մը խռնուած էր ժամանակէն առաջ, օդանաւակայանին շուրջ։ Սմիթի հետ են Վանտիք՝ Հոլանտացի, նաւապետ Սաուլ՝ Իրլանտացի, եւ Սթաննաժ՝ Հարաւային-Ափրիկեցի, հեռագրող։

Սմիթ որ արդէն նախապէս յաջողած է կտրել Խաղաղականը երեք հանգրուանով, մեկնումէն առաջ յայտարարեց թէ թերեւս ուղղակի Նիւ-Եօրք չպիտի երթայ եւ կանգ պիտի առնէ Օլտ Օրչարտ, եթէ ճամբու ընթացքին, չկարենայ օդին մէջ իսկ՝ ստանալ անհրաժեշտ իւղի քանակը։

Օդանաւը պիտի ճամբորդէ անդրատլանտեան նաւերու ուղեգծով եւ ըստ Սմիթի հաշուին, ճամբորդութիւնը պետի տեւէ 34 ժամ, որով՝ այսօր կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին է որ օդանաւը պէտք է հասնի ամերիկեան ցամաքը, եթէ անակընկալ մը արգելք չհանդիսանայ։

Երէկ իրիկուան ժամը 5ին, ստացուած անթելի մը համաձայն, օդանաւը արդէն կը գտնուէր Ատլանտեանի մէջտեղը ու կը սուրար ժամական 160 քիլոմեդր արագութեամբ։ Կլիմայական պայմանները նպաստաւոր են։

⁂ Սմիթի օդանաւը ժամը 5.45ին անցաւ Թէռ-Նէօվի վրայէն։ Նիւ-Եօրքի օդերեւութաբանական կայանին պետը կը նախատեսէ թէ Սմիթ իր ճամբու ընթացքին պիտի նեղուի հակառակ հովերէ եւ թանձր մառախուղէ մը։ Իսկ Ամերիկացի օդանաւորդները յոռետես են Սմիթի ձեռնարկին յաջող ելքին մասին։

Հակառակ ամերիկեան յոռետեսութեան սակայն, Լոնտոն լաւատես է եւ արդէն ապահով կը նկատէ անոր յաջողութիւնը։

Բոլշեւիկեան նոր ծրագիր մը

«Երիտասարդ Պահակ» թերթին մէջ բոլշեւիկ մը կ՚առաջարկէ որ ճարտարարուեստի եւ արհեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, աշխատանքի օրը հաշուուի 24 ժամ, որ կ՚ընէ 120 ժամ՝ շաբաթական աշխատանքի հինգ օրերուն համար։ Ըստ հեղինակին, ցերեկուան եւ գիշերուան տարբերութիւնը պէտք է վերնայ, որովհետեւ գիշերը՝ ելեկտրականութիւնը կը փոխարինէ արեգակը։ Վաճառատուները, բոլոր հաստատութիւնները պէտք է բաց մնան։ Իսկ աշխատաւորները պէտք է հանգչին կարգով։

Այս ծրագիրը լրջօրէն վիճաբանութեան դրուած է խորհրդային թերթերուն մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի մէջ, 64 Rue des Ecoles.

"ՄԱՅԻՍ 28„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին
Salle des Fêtesի ընդարձակ սրահին մէջ
կը նախագահէ Ընկ. Բ. ԱՂԱԲէԿԵԱՆ
կը խօսի Ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՓՈՆ ՍԷՆ Թ'ԷՍՓՐԻ.— Այս Շաբաթ իրիկուն
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ
ՊՈԼԷՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ
ՌՈՄԱՆ.— Այս կիրակի։ կը խօսի՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲէԿԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 15ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Շապին Գարահիսարի եւ Շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական միութեան կողմէ, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Petit Journalի սրահին մէջ, 21 Rue Cadet,
Հովանաւորութեամբ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ ՔԷՏԻՃԵԱՆ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ եւ մասնակցութեամբ Քաղաքական կուսակցութեանց եւ ազգային կազմակերպութեանց։
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ
Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէին
Գին՝ 2 ֆր. 50։ փոստի ծախքով միասին 3 ֆրանք
Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի եւ կուսակցական տեղական մարմիններուն։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօ, Քրիս, Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան եւ Քեռի խումբերու ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՍԷՆ.ԺԻՒԼԻԷՆԻ եւ Պօժոնի Ջաւարեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեանի բնակարանին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կոմիտէն Քրիստափոր ենթակոմիտէի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. ԽԱԶԻԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆի՝ իր կնոջ Տիկ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԴԱՒԻԹԵԱՆի դառնագէտ մահուան առթիւ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕի եւ Սէն Թ'Անթուանի ընկերներն ու համակիրները կը հրաւիրուին դասախօսական ժողովի այս կիրակի ժամը 3ին, Պուլվար Օտտօի սովորական հաւաքատեղին։ Կը դասախօսէ ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Յարութիւն Կըլլօեան, Գատի գիւղի (Պոլիս) նախկին որբերէն։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ Կարապետ Մկրտիչեանի 1 Ave, des Vergers' Bourg-la-Reine. Seine, France.

— Կը փնտռեմ Աֆիոնգարահիսարցի Յակոբ Գարագուլագեան, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել իր հասցէն Katchic Tchomaklianի, Rue de Trans No. 15. Draguignan (Var).

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Չօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Պօղոս, մօր՝ անունը Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Չօպանեանի 31 Rue dc Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ քէմախի վերի բագառիճէն խոսրով իպլիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կամթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

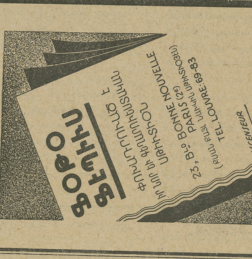
— Կիւրնցի (Սեբաստիա) Օհան Մէսեան կը փնտռէ իր որդիները Կարապետ, Սուրէն, Եդուարդ, Բիւզանդ, իր աղջիկները Համասփիւռ, Զարուհի եւ իր կինը Աննա։ Իմացնել՝ Aram Tufénkdjianի, Rue Wilson, Décines (Isère), Fraace.

— Տիկ. Սիրանոյշ Յարութիւնեան (ծնած Ստամպօլեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Պրուսայի Օրթա գիւղէն Կարապետ Ստամպօլեան, մօր անունը՝ Հռիփսիմէ (մեռած աքսորի միջոցին), հօր անունը՝ Յովհաննէս, փոքր եղբայրը Աբրահամ։ 7 տարի առաջ կը բնակէր Պոլիս, Գատը գիւղ, արհեստով երկաթագործ, իր կնոջ անունը՝ Գոհարիկ. Իմացնել՝ Մուրատ Յարութիւնեանին c/o M. Kulian, Camuna Teodor Vladimirescu, Indetzul Constanza (Roumanie).

Կը խնդրուի Պոլսոյ եւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եոզկատի Բարենպատակ Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 41 Րիւ Թիւպանօի սրահը։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, ընթացիկ հարցեր։ Անդամ և ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

5 ՅՈՒԼԻՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ. ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ԻՆ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
8 Rue Danton, PARIS
Métro: Odéon եւ St. Michel
Մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրուի Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ (4 ԱՐԱՐ)
(ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
Մասնակցութեամբ փարիզահայ ծանօթ դերասաններու եւ դերասանուհիներու
ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը կատարէ «ԱՍԼԱՆ»ի դերը
ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ
Տոմսերը ապահովել Կավռօշի խմբագրատունէն՝ 208bis rue Lafayette եւ բոլոր հայկ. ճաշարաններէն

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՅՈՒՆԻՍ
1930
26 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1299

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԵՐ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐ

Քրտական այսքան բացորոշ և բաղդորոշ շարժման հանդէպ ի՞նչ դիրք բռնած է հայ ժողովուրդը։

Այստեղ խօսքը կը պատկանի կազմակերպուած հայ զանգուածին, որ ազգային հիմնական քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ և իր ճիգն ու ջանքը կեդրոնացուցած է Հայոց ազատագրութեան ճանապարհին վրայ։

Արդ, այս կազմակերպուած կամքը, անվերապահօրէն քրտական ազատագրութեան կողմնակից է և՛ սկզբունքային տեսակէտով և՛ գործնական քաղաքականութեան թելադրանքով։

Սկզբունքով կողմնակից ենք քրտական շարժման, որովհետեւ ան կը ձգտի ազատագրել քիւրտ ժողովուրդը դարաւոր ստրկութենէ և կազմել անկախ Քիւրտիստան մը։ Այս վերաբերմունքն ունեցած ենք և ունինք բոլոր այն ազգերուն հանդէպ, որոնք բռնակալութեան մը լուծը թօթափելու ջանքեր կը թափեն։

Գործնական քաղաքականութեան թելադրանքն աւելի քան կը զօրացնէ մեր սկզբունքային համակրութիւնը։

Որովհետեւ,

1.— Քրտական ազատագրական շարժումը ուղղուած է բացառապէս Թուրքիոյ դէմ, որ հայ ժողովուրդի բնաջնջումը հետապնդած է և մեր հայրենիքի մեծագոյն մասը տակաւին կը պահէ բռնի ուժով։

2.— Քիւրտիստանի ազատագրութիւնը կոչուած է մեծապէս տկարացնելու Թուրքիոյ ուժը և հեռացնելու անոր սուինները Տէրսիմ - Խարբերդ - Մալաթիա - Ուրֆա գծէն դէպի արեւմուտք։ Ու այս կապակցութեամբ, ոչ միայն ղատարկուած Հայաստանի ապագան կը նախորոշուի, այլ ներկայ Հայաստանի սահմաններէն կը հեռանայ համաթրքական վտանգը, որ այնքան ծանրութեամբ այսօր նստած է Արաքսի և Ախուրեանի եզերքներուն վրայ։

3.— Պայքարը որ կ'ընդլայնի Հայաստանէն մինչեւ Նէսիբի, և Վանէն մինչեւ Խարբերդ, կ'ընդգրկէ այնպէս աշխարհագրական ամբողջութիւն մը, ուր Հայաստանն ու Քիւրտիստանը կողք կողքի և միացեալ հանդէս կուգան. միացեալ իրենց արդար դատերով հասարակաց թշնամու դէմ։ Հայը չէ հրաժարած իր ժառանգական հայրենիքէն, ու հետեւաբար չի կրնար հրաժարիլ նաեւ իր պարտականութենէն։

4.— Քրտական ազգային շարժումը ծնունդ առած է այնպիսի հիմնական պատճառներէ, որոնք վերջնականօրէն կը բաժնեն Քիւրտերը Թուրքերէն, և ընդհակառակը, զանոնք բաղդակից կը դարձնեն Հայերուն, բաղդակից թրքական ջարդերով, բաղդակից ազատագրական պայքարով և բաղդակից երկու հայրենիքներով, որոնք թրքական կրունկներուն տակ միացած են իրենց գերութեան մէջ։ Տնտեսական և քաղաքական պայմաններու հիմնական փոփոխութեամբ, փոխուած է նաեւ հայ-քրտական նախկին յարաբերութիւնները։ Որով հայ-քրտական բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը կը բխին իրականութեան հրամայական թելադրանքներէն և ոչ թէ անհատներու բարի ցանկութիւններէն։ Այսպէսով հայ ժողովուրդը ոչ միայն կ'ազատի թշնամիէ մը, որմէ շատ փնասուեցանք, այլ պատմութեան երկաթէ օրէնքով, կ'ունենայ գոնէ մէկ հատիկ իրական բարեկամ, որ կը շարունակէ այն գործը որ ինքը կիսատ թողուցած էր։

5.— Քիւրտ ազգային կազմակերպութիւնները, մանաւանդ այս վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, կրցած են ազգային հաւաքական կամք մը ստեղծել և Քիւրտիստանի անկախութեան պայքարը կեդրոնացնել Թուրքիոյ մէջ, կատարելապէս համոզուելով որ քրտական հայրենիքը կրնայ կազմուիլ Թուրքիոյ Քիւրտիստանի ազատագրումով։ Այս քաղաքական յստակ ըմբռնումի շնորհիւ Պարսկաստանի, Իրաքի և Սուրիոյ Քիւրտերը ազգային ազատագրական պայքարներ չունին, որով ազատ են իրենց յիշեալ դրացիներու թշնամանքէն։

6.— Հակառակ բոլշեւիկեան պնդումներու քրտական շարժման մէջ եւրոպական որ եւ է պետութիւն մատ չունի։ Բայց մեզի յայտնի է որ բոլշեւիկներն ու Թուրքերը ամէն ջանք թափած են եւ կը թափեն քրտական խլրտումներ հանելու Պարսկաստանի եւ Իրաքի մէջ, մոլորեցնելու քրտական ազգային շարժումը։

Ահա՛, այն սկզբունքային և գործնական թելադրանքները, որ կը բխին քրտական շարժումէն եւ նոր քաղաքական կապ մը կը ստեղծեն Հայերու և Քիւրտերու միջեւ, համերաշխութեան կապ մը, որ կը հասնի մինչեւ համագործակցութիւն, նայած մեր ուժին եւ նպատակի յարմարութեան։

Անոնք, որ համաձայն են Քիւրտիստանի ազատագրութեան, և կը գիտակցին թէ այդ շարժումը նշանակութիւն մը ունի հայկական հարցի համար, շատ բան կրնան հասկնալ մեր վերի հակիրճ բանաձեւներէն, և որդեգրած գործնական քաղաքականութենէն։

Իսկ մենք աւելին պէտք չենք զգար ըսելու անոնց, որ ճղճիմ հաշիւներով, նոյն իսկ այսպիսի ճակատագրական խնդրի մը մէջ կը մնան յաւիտենական հակադաշնակցականներ, ու... անուղղայ թուլ բերաններ։ Անշուշտ ի վնաս հայ ժողովուրդին։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԸ

«Յուսաբեր» շահեկան խմբագրականի մը մէջ կը գրէ. (յունիս 18)

— «Արտասահմանի մէջ պայքարը դաշնակցութեան եւ բոլշեւիզմի միջեւ կարելի է, մեր համոզումով, վերջացած նկատել։ Տասը տարուան մեր աշխատանքը ապարդիւն չանցաւ։ Մեր կուսակցական թերթերը, ամսագիրները, մատենաշարները, հանդէսները, տօները, բանախօսութիւնները, աշխատանքը քաղաքական եւ դիւանագիտական աշխարհներուն մէջ, բանակցութիւնները հակառակորդ հոսանքներու հետ, հանրային ձեռնարկները, մասնակցութիւնը Ազգ. Իշխանութեանց, հայ ժողովրդի ազգային եւ քաղաքական առաջդրութեանց բանաձեւումն ու հետապնդումը, մեր անխորտակելի հմայքը երկրէն ներս եւայլն, եւայլն, — այս ամէնը իրենց հսկայական դերը ունեցան։ Չկան այլեւս նախկին վարանումներն ու խարխափումները, մեր ժողովուրդը այլեւս գտած է ինքզինքը, գաղութահայութեան գերակշիռ մեծամասնութեան համար այլեւս ճշտուած են պատմական կարեւորագոյն արժէք ունեցող դէպքերը, փաստերն ու երեւոյթները. վերջնապէս գծուած ու ճշտուած են նաեւ ազգային-քաղաքական այն նպատակները, որոնց կը ձգտին երկու գլխաւոր գօտեմարտող ուժերը, — դաշնակցութիւնը եւ բոլշեւիզմը։ Որքան եւ պղտորին քաղաքական ջուրերը, բոլշեւիզմը այլեւս անկարող է «ձուկ» որսալ այդ ջուրերուն մէջ. դաշնակցութեան տասնամեայ պայքարը ռուսական այդ օտարոտի ու հակահայ հոսանքին դէմ, վերջացաւ ի պատիւ հայ ժողովուրդի, մեր բարոյական ու քաղաքական լիակատար յաղթանակով. մեր ազգային տօները, — Ապրիլ 24, Մայիս 28, Փետր. 18, Մշակոյթի Օր, Դաշնակցութեան Օր, — որոնց դէմ ոգի ի բռին կը մաքառէր այս հակազգային ուժը, այսօր կը տօնուի ճշմարիտ խանդավառութեամբ եւ աննախընթաց բազմութիւններով. ճիշդ ասոր հակառակ, ամէն կարգի Հօկերն ու Պլոքները, որոնք կ'այլասերէին ու կը թունաւորէին մեր հանրային կեանքը, այսօր մահուան դողի մէջ իրենց վերջին ժամերը կը հաշուեն։

Մեր մամուլն ու մեր գրականութիւնը, որոնց դէմ բացայայտ «պոյքոթ» հռչակած էր այս քայքայիչ ու ազգադաւ ուժը, այսօր տիրական դիրք ունին բովանդակ հայ կեանքին մէջ.»

ՆՈՐ ԿՂԶԻ

Պաթավիայէն (Ճավա) կ'իմացընեն թէ Կրակատովա հրաբուխը բորբոքած է։ Երկուշաբթի օր նշմարուած են բազմաթիւ ժայթքումներ, որոնք մինչեւ 900 մեդր բարձրացած են։

Թափուող լաւայէն նոր կղզի մը կազմուած է, որ երթալով կը տարածուի։ Առ այժմ, ծովու մակերեսէն անոր բարձրութիւնն է 13 մեդր։

ՍՄԻԹԻ ԱՐՇԱՒԸ

Սմիթ որ իրլանտայէն մեկնած էր մէկ Թռիչքով Ատլանտեանը կտրելու եւ Նիւ-Եորք հասնելու մտադրութեամբ, ստիպուեցաւ իջնալ Թէ Ռ-նէօվ։ Իւղի եւ վառելանիւթի պաշար առնելէ վերջ, երէկ առտու, ժամը 10.30ին պիտի մեկնէր դէպի Նիւ-Եորք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՄԵՌԱՒ

Երէկ առտուան դէմ, երկարատեւ տկարութենէ յետոյ, իր բնակարանին մէջ մեռաւ Պօղոս փաշա Նուպար։ Թաղման մանրամասնութիւնները դեռ չեն ճշդուած.

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր-նախագահը ծնած էր Պոլիս 1851ին։

Ազգային կեանքի մէջ իր գործունէութիւնը կը սկսի Աղեքսանդրիոյ Թեմական Ժողովի ատենապետութեամբ։ 1906ին, Գահիրէի մէջ կը հիմնէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ որուն ցկեանս նախագահն էր մինչեւ 1928։

1912 դեկտեմբերին, Գէորգ Ե. կաթողիկոսէն պաշտօն կը ստանար Մեծ Պետութեանց մօտ հետապնդելու Թուրքիոյ Հայկական նահանգներուն մէջ, բարենորոգումներու գործադրութիւնը. Այդ Թուականէն կը սկսի Փարիզի մէջ Ազգ. Պատուիրակութեան գործունէութիւնը Պօղոս Նուպարի նախագահութեամբ։

Ընդհ. պատերազմի յայտարարութեամբ, բարենորոգումներու ծրագրին ձախողութենէն յետոյ, 1915 ապրիլին, կաթողիկոսը դարձեալ Պօղոս Նուպարի կը յանձնէր դաշնակից պետութեանց մօտ, Ազգ. Դատը հետապնդելու պաշտօնը, զոր կը վարէր մինչեւ Սէվրի դաշնագրին ստորագրումը։

Ունէր բազմակողմանի հմտութիւն։ Հնարած է ինքնաշարժ արօր մը, որ 1900ի Փարիզի ցուցահանդէսին, արժանացաւ մեծ գնահատանքի։

Պօղոս Նուպար աւելի՛ մեծ ու պարկեշտ հայ մըն էր, քան կարող դիւանագէտ մը. իր հսկայ հարստութիւնը սիրով ու համեստութեամբ տրամադրած է ազգային ու բարեգործական ձեռնարկներու, ամէն անգամ որ պէտքն զգացուած է։ Մեր չորսիբր հարուստներէն շատերը եւ իր շուրջ հաւաքուած բոլոր մանկլաւիկները շատ բան ունին սորվելիք այս պարկեշտ ու համեստ մարդուն օրինակելի կեանքէն ու գործունէութենէն։

Էջմիածին կը հաղորդակցի

Պոլսոյ պատրիարքարանը Էջմիածնէն ստացաւ պաշտօնական գրութիւններ, կաթողիկոսին մահուան և թաղման վերաբերեալ։

Կաթողիկոսին մարմինը զմռսուած է Երեւանի Առողջապահական գործավարութեան կարգադրութեամբ և անոր Ներկայացուցիչներուն կողմէ, որմէ յետոյ, մինչեւ թաղման օրը, Մայիս 18, ամբողջ 10 օր, Էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ, «խուռն բազմութեան ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կը կատարուէր և հաւատացեալ ժողովուրդը շրջակայ գիւղերէն մեծ բազմութեամբ, ամէն օր կուգար յարգանք մատուցանել Ս. Հայրապետի աճիւնին», անշուշտ, հակառակ կրօնական հալածանքներուն և խստութիւններուն...։

Մայիս 16ին, Էջմիածին ժամանած են Խորհրդային Միութեան մէջ գտնուած թեմական և համայնքներու ներկայացուցիչներ և հոգեւորականներ, իսկ արտասահմանէն ներկայացուցիչ նշանակած էին Երուսաղէմի և Պոլսոյ Պատրիարքութիւնները, Եւրոպայի, Եգիպտոսի, Պարսկա-Հնդկաստանի, Ատրպատականի եւ այլ թեմերը։

Մայիս 18ին, ամէն կողմէ հաւաքուած տասնեակ հազարաւոր բազմութեան ներկայութեամբ կատարուեցաւ օծման արարողութիւնը, որմէ յետոյ, մարմինը դրուեցաւ Մայր Տաճարի բակին մէջ, Մակար կաթողիկոսի դամբարանին քով։

Յաջորդի ընտրութեան մասին որ եւ է կարգադրութիւն չէ եղած դեռ, և այս մասին ո՛չ մէկ խօսք կայ։

Սանասարեան դատին շուրջ

Պոլսէն կը հաղորդեն թէ Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ Ատեանի ընդհ. ժողովը որոշած է պնդել Սանասարեան դատի մասին իր նախորդ վճռին վրայ, որով կը բեկանուէր Պոլսոյ դատարանի աննպաստ որոշումը եւ իրաւունք կը տրուէր Պատրիարքարանի։

Ինչպէս կը յիշուի, Պոլսոյ Քաղային Բ. դատարանի վճռով, Պատրիարքը իրաւունք չունէր ազգին անունով դատ բանալու, քանի որ պատրիարքութիւն գոյութիւն չունի։

Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ Ատեանի բոլոր ճիւղերու մասնակցութեամբ տուած վճիռը կարեւոր է հետեւեալ կէտերով։

Ա.— Անդառնալի է, քանի որ տրուած է բոլոր ճիւղերուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛ Դ. էջ)

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ

Քիչ անգին հաղորդեցինք Սանասարեան խանի դատին մասին Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ ատեանին որոշումը։

Որպէս զի աւելի որոշ հասկցուի Վճռաբեկ Ատեանին նոր որոշման կարեւորութիւնը, անհրաժեշտ կը նկատենք ամփոփ կերպով ներկայացնել Սանասարեան խանի դատավարութեան փուլերը։

Պոլսոյ քաղաքային Բ. դատարանը 20 ապրիլ 1929ին, միաձայնութեամբ որոշեց թէ Նարոյեան Պատրիարք իրաւասու չէ դատ բանալու, քանի որ մէկ կողմէ Պատրիարքութիւնը ջնջուած է իրաւապէս եւ գործնապէս, եւ միւս կողմէ Պատրիարքը միւթէվէլլիի հանգամանքը չի լրացներ, օրինական քննութիւնը տուած և վկայական առած չըլլալով։

Պատրիարքարանի փաստաբաններուն դիմումին վրայ, Վճռաբեկ Ատեանը 13 յուլիս 1929ին բեկանեց վերի որոշումը, հետեւեալ ուշագրաւ պատճառաբանութեամբ.

«Թէեւ պնդումին եղանակը եւ ներկայացուած թուղթերը կը ցուցնեն (տէլալէթ էթմէք) թէ Հայոց Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի եւ դատախազ Նարոյեան էֆ. ալ Հայոց Պատրիարքն է, բայց եթէ դատարանը անբաւական կը գտնէր այս փաստաթուղթերը, պէտք էր պատկանեալ իշխանութեան հարցնէր թէ Հայոց Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի՞ թէ ոչ, եւ եթէ գոյութիւն ունի, դատախազ Մեսրոպ էֆ. Հայոց Պատրիա՞րք է թէ ոչ։ Եւ եթէ եկած պատասխանին մէջ հաստատուէր թէ Հայոց Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի եւ Մեսրոպ էֆէնտին ալ Պատրիարք է, դատարանը պէտք է ընդունէր Մեսրոպ էֆ.ի դատախազութիւնը եւ դատը տեսնելով տար իր վճիռը։ Որովհետեւ քանի որ ներկայացուած «վագֆիէ»ին (կտակագիր) մէջ գրուած է թէ «օրուան Պատրիարքը Սանասարեան խանին միւթէվէլլին է», գոյութիւն ունեցող սկզբունքներու համաձայն՝ այս տեսակ միւթէվէլլիութիւններու մէջ միւթէվէլլիութիւնը ինքնին կը տրուի։ Մինչդեռ փոխանակ այսպէս շարժելու, դատարանը սխալմամբ որոշած է դատը մերժել, ինչ որ ապօրինի նկատուած է։ Հետեւաբար վճռուեցաւ բեկանել յիշեալ որոշումը»։

Ասոր վրայ, Պոլսոյ կուսակալութեան փոխանորդները դիմեցին Վճռաբեկին եւ պահանջեցին որ ան սրբագրէ իր վճիռը։

6 նոյեմ. 1922ին, Վճռաբեկ ատեանը մերժեց այս պահանջը։

14 դեկտեմբեր 1929ին, Պոլսոյ Քաղաքային Բ. դատարանը սկսաւ երկրորդ դատավարութեան, բայց 8 յունուար 1930ին մերժեց ենթարկուիլ Վճռաբեկ ատեանի վճռին, այսինքն ընդունիլ թէ Նարոյեան պատրիարք իրաւասու է դատ բանալու։

Դատարանին այս որոշման վրայ, ըստ օրինի, Վճռաբեկ ատեանին բոլոր ճիւղերը ընդհանուր ժողով գումարեցին։ Ասկէ առաջուան բեկման վճիռը տրուած էր միայն Վճռաբեկի քաղաքային ճիւղին կողմէ, որ 6 անդամ ունի։

Այս անգամ, բոլոր ճիւղերու 30 անդամները ժողով գումարեցին եւ մեծամասնութեամբ որոշեցին պնդել նախորդ բեկման վճռին վրայ։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս գլխի տակ, մեր նպատակն է, աւելի ծանրանալ եւ որքան հնարաւոր է մանրամասնօրէն նկարագրել Հայաստանի մէջ ծագած ապստամբութիւնները, եւ Չեկայի այն ոճրագործութիւնները, որ կիրառեցին հանդէպ ապստամբներին, կամ առհասարակ գիւղացիական խռովութիւններին: Համայնացման աշխատանքների արդիւնք լինելով, ապստամբութիւնը բռնկել էր ոչ միայն Հայաստանում, այլ ամբողջ Ռուսաստանից, Ադրբէջանից, Վրաստանից սկսած մինչեւ Հայաստան: Մեր նպատակն է առայժմ տալ ապստամբութեան պատկերը Հայաստանում:

Նախորդ գլուխներում աշխատեցինք ապացուցանել, որ այն հսկայական փորձը որ Ստալինը կատարեց 140 միլիոն բնակչութեան վրայ, դա անխուսափելի էր, այսինքն, համատարած կոլլեկտիվացման փորձը պէտք է կատարուէր, առանց նկատի առնելու տուեալ ժամանակաշրջանի եւ երկրի ընթացքը, եւ նրանցից ծագած այս կամ այն երեւոյթները:

Կոլլեկտիվացման այս վերջին աշխատանքներով, Ռուսաստանի նոր բռնապետ Ստալինը կամեցաւ ժխտել այն գնդուածային տեսակէտը, որ «Լենինիզմը հնացած չէ» այլ նրանով ղեկավարւում է ամբողջ Ռուսաստանը: Քիչ յետոյ մենք կը տեսնենք թէ՝ ինչպէս անժխտելի է «Լենինիզմի հնացումը»: Սակայն նիւթից չշեղուելու համար, անցնենք մեր բուն նպատակի պարզաբանութեանը:

Կոմունիստական իշխանութեանը քաջ յայտնի էր, որ զանազան գիւղացիական խռովութիւններ լինելու դէպքում, անհրաժեշտ են այդ խռովութիւնները զսպող մի զանգուած, եւ դա շրջաններում նոր կազմակերպուած կարմիր պարտիզանական խմբերն էին, որոնք բաղկացած էին գիւղական արիւնարբու կոմունիստներից, անկուսակցական լրտեսներից, որոնք քաղաքացիական կռիւներին անմիջական եռանդուն մասնակցողներից են եղել. բոլշեւիկեան արնոտ կարգերի եւ գլխաւորապէս Չեկայի ծայրայեղ ոճրագործներից:

Այսպէս էր կազմակերպուած համայնացման աշխատանքների ապահովութիւնը: Նկատեցինք որ համայնացման աշխատանքների ժամանակ, Հայաստանի կոմունիստները տեղական թուրքերին որպէս ազգային փոքրամասնութիւն համարելով, գիւղերից չվտարեցին, բայց «կուլակաթափ» կոչուած թալանի սկզբունքով վարուեցին: Այսինքն թուրք ունեւոր եւ նրանից քիչ ցածր տնտեսատէրերին, որոնք գիւղերի մէջ աչքի էին ընկնում, թալանեցին, բռնագրաւելով նրանց ամբողջ ունեցածը: Պէտք է ասել որ թուրք գիւղացիներից ունեւորները շատ էին, քան հայերը: Որովհետեւ կառավարութիւնը նրանց համարել էր ազգային փոքրամասնութեան եւ հարկերով չէր ծանրաբեռնել նրանց: Այդ իսկ պատճառով թալանի այս նոր երեւոյթը թուրք գիւղացիութեան համար մի անսպասելի երեւոյթ էր:

Միաժամանակ անհրաժեշտ է նշել որ Հայաստանի թուրքերը չափից դուրս անհնազանդ ժողովուրդ են եւ չար: Մեզ յայտնի է թէ պէօյիւք վէդին ինչքան ժամանակ պայքարեց, միայնակ, դաշնակցական կառավարութեան դէմ, Հայաստանում 19-20 թւին: Ուստի տնտեսական այդ խոշոր հարուածը ստանալուց պէս, ձեռք ձեռքի տուած դուրս եկան մարտի, այս անգամ խորհրդային կառավարութեան դէմ: Այսպէս պէօյիւք վէդին ապստամբեց:

Այնուհետեւ թուրք գիւղերից ամբողջ կռւող երիտասարդութիւնը մի օրւան մէջ թւով 600 - 700 հոգի, միացան ապստամբներին, եւ ստեղծւեց մի հսկայական բանակ, որոնք տեղաւորուել էին պէօյիւք-վէդիից դէպի բարձր լեռնային գիւղերը: Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածւեց գիւղից - գիւղ. քաղաքից քաղաք, որ պէօյիւք վէդին ապստամբել է: Կառավարութիւնը զգալով, որ ապստամբութեան լուրը լսելով այս ու այն կողմից անընդհատ հաւաքւում են նորանոր կռւող ուժեր, յայտարարեց զինւորական դրութիւն:

Գիւղացիները ցերեկներն առանց փաստաթղթի իրաւունք չունէին գիւղից գիւղ գնալու: Բացի այդ գիւղերում նոր կազմակերպուած պարտիզանական խմբերից տեղական բատրակներից 10 - 15 մարդ կանգնեցնում էին պահակ, վճարելով իւրաքանչիւր գիշերին 3 րուբլի հսկելու, որ գիւղերից երեկոները երթեւեկութիւն չկատարեն մի գիւղից միւս գիւղ:

Պահակներին իրաւունք էր վերապահւում, որ երեկոյեան ժամի 7ից յետոյ, գիւղերի փողոցներում, ճանապարհներում, նկատւող գիւղացիներին առանց մի որեւէ հարցումի, տեսնելուն պէս խփել: Բայց եւ այնպէս ապստամբների թիւը օրից օր շատանում էր: Կռիւը դասակարգային էր: Ուստի հայկական գիւղերում թաքնւած հատ ու կենտ մարդիկ եւս միացել էին թուրք ապստամբներին: Կառավարութիւնը տեսնելով որ ապստամբութիւնը մասսայական բնոյթ է ունենալու, լուր ուղարկեց որ ապստամբ թուրք գիւղերում հրաժարւում է համայնական աշխատանքներից, այն նպատակով որ ապստամբները գան ենթարկւեն Չեկայի արիւնարբուներին: Իսկ նրանք էլ ինչպէս կը վարւէին նրանց հետ, դա ծանօթ է վաղուց բոլորին:

Ապստամբները այդ բոլորը իմանալով չհամաձայնեցին: Այնուհետեւ, կառավարութիւնը ոլպէս ազգային փոքրամասնականների խռովութիւններ, Նորէն ցանկացաւ կոնֆլիկտը «հարթ ճանապարհներով» լուծել: Կաշառելով հայկական հին դահիճ Աբաս-կուլի բէկին, որ հին ժամանակներից սկսած մինչեւ քաղաքացիական կռիւները, մեծ հակահարուած էր տւել Դաշնակցութեանը եւ որպէս թուրքերի մէջ մեծ յարգանք ունեցողի, կառավարութիւնը ուղարկեց համոզելու ապստամբներին, անելով նորանոր զիջումներ: Այսպէս, Աբաս կուլի բէկը այդ գործը ստանձնեց իր վրայ եւ որպէս «ոչ խէրի եւ ոչ էլ շառի» խառնւող մի մարդ, անցնելով երկու միլիցիոնէրներով ապստամբների մէջ, աշխատել էր համոզել նրանց, որ իզուր տեղն է կռւել 140 միլիոն խորհր.կառավարութեան հետ, եւ աննպատակայարմար:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ
ԹՈՒՐՔ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Բ.

ՇԷՅԽ ՍԱՅԻՏԻ ՏՂՈՒՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Դաշոյն, արեւ եւ գիրեր

— Այս կնիքին վրայ դաշոյն եւ արեւ կայ: Ի՞նչ կը նշանակէ

= Դաշոյնը մոլեռանդութեան խորհրդանիշն է: Երկրին մէջ մոլեռանդութիւն կայ, եւ դաշոյնը ցոյց կուտայ թէ պիտի խորտակենք զայն:

Կնիքին վրայ շ, ք, ճիմ գիրերը կային: Սալահէտտին այսպէս մեկնեց այդ գիրերը.—

Շ-ն կը նշանակէ (շարք) արեւելեան,

Ք-ը (հին թուրքերէն քչաֆը) կենճ (երիտասարդ),

Ճիմը՝ ճումհուրիյէթ (հանրապետութիւն): Որով այդ գիրերը կը նշանակեն եղեր Շարք կենճլիք ճումհուրիյէթ ճեմիյէթի (արեւելեան երիտասարդութեան հանրապետական միութիւն):

Հարցում մը եղաւ թէ կնիքին վրայ կայ նաեւ քրտերէն պարբերութիւն մը: «Երկրին մէջ շատեր քիւրտերէն կը խօսին, ասոր համար քիւրտերէն գրուեցաւ», ըսաւ ամբաստանեալը:

— Կնիքները 7 հատ են, ու՞ր պիտի տանէիք ասոնք:

= Յայտնի չէր: Եթէ արտօնութիւն առնէինք կառավարութենէն, մասնաճիւղեր պիտի բանայինք: Մենք Քիւրտերս վեց դարէ ի վեր թուրք ենք, և ցեղային եւ ընկերային ոչ մէկ տարբերութիւն ունինք: Ես գրող կարդացող եմ, գիտեմ ասոնք, կը գրպարտեն զիս:

— Ո՞վ մէջտեղ հանեց կնիք շինել տալու ծրագիրը:

= Ես չեմ եւ չեմ յիշեր թէ ո՞վ էր:

— Թուրք Օճախներ կային, եթէ ձեր նպատակը այս էր, ինչո՞ւ չձեռնարկեցիք հոն մտնելու:

= Այո, Թուրք Օճախը կար, բայց միայն նշանատախտակը գոյութիւն ունէր, Երկու ամիս մնացի, բայց Օճախը ո՛չ դասախօսութիւն մը տուաւ, ոչ ալ ժողով մը գումարեց:

— Աղէկ, երկու հոգիո՞վ պիտի կազմէիք ընկերութիւնը:

= Թերթերու մէջ յայտարարութիւն պիտի ընէինք, ամէն մարդ պիտի գար, մենք տարբեր նպատակ չէինք հետապնդեր, եղածը գաղտնի կազմակերպութիւն մը չէր, կը զրպարտեն, որովհետեւ Շէյխ Սայիտի տղան եմ: Իմ մտքէս չէ անցած Շարք Քիւրտիստան ճէմիէթի (Արեւելեան Քիւրտիստանի Ընկերութիւն) մը կազմել:

— Ո՞վ պիտի դիմէր կառավարութեան եւ Էրզրումի մէջ որո՞նք կը ճանչնաք:

= Մէհտուհը պիտի դիմէր, Էրզրումի մէջ անկէ զատ մարդ չէի ճանչնար:

— Լաւ, ի՞նչպէս ընկերութիւն պիտի կազմէիք տեղ մը, ուր մարդ չէիք ճանչնար:

= Ճանչնալու պէտք չկար, կազմուելէ յետոյ՝ ընկերութիւնը կը ճանչցուէր:

Այս միջոցին, նախագահին հարցումներուն վրայ, ամբաստանեալը քրտինք կը թափէր:

Ամբաստանեալին Հպատակութիւնը

Ընդհ. դատախազը հարցուց.

— Պաղտատի մէջ ի՞նչ հպատակութեամբ կը բնակէր:

= Թրքական հպատակութեամբ:

— Ի՞նչ հպատակութեամբ մտաւ Իրաքի պատերազմական վարժարանը:

= Այդ վարժարանը մտնելու համար, հարկ էր Իրաքի հպատակութիւնը ընդունիլ: Ասիկա ստիպումի տակ եղաւ: Արդէն ով որ երկու տարի մնայ Իրաքի մէջ, տեղական հպատակ կրնայ դառնալ:

— Կառավարութենէն արտօնութիւն առի՞ք, հպատակութիւնը փոխելու համար:

= Ոճ, չառի: Իմ այդ հպատակութիւնս ձեւական էր: Իրականին մէջ թուրք եմ, թըրքահպատակ եմ:

Հոյիբուն ընկերութիւնը

Դարձեալ ընդհ. դատախազը հարցուց.

— Տեղեկութիւն ունի՞ Հոյիբուն ընկերութեան մասին:

= Չեմ գիտեր, որ եւէ կապ չունիմ:

— Հալէպի մէջ որո՞ւն մօտ մնացի:

= Բօսնուճու Եուսուֆ Հալալի տունը մնացի, նախապէս կը ճանչնայի զինքը, յանձնակատար է:

Նախագահ.— Երբէ՞ն ի վեր կը ճանչնաք Հաճի Օսմանը եւ Տոքթ. Շիւքրին:

= Հաճի Օսմանը չեմ ճանչնար: Տոքթ. Շիւքրին ալ չեմ ճանչնար, միայն անունը լսած եմ:

— Տոքթ. Շիւքրին նախագահը չէ՞ Հոյիբուն ընկերութեան:

= Չեմ գիտեր:

— Երբէ՞ն ի վեր կը ճանչնաք Հատին:

= Ամբաստանութենէն առաջ, տասը տարեկանէն ի վեր: Այդ օրէն ասդին զիրար չենք տեսած եւ մոռցած ենք:

— Դուք ժամանակին ըսած էիք թէ թուրքերոյ ծառայելու համար մտած էիք քրտական Հոյիբուն ընկերութեան մէջ: Բացատրեցէք նայիմ որո՞նք էին այդ ընկերութեան հիմնադիրները:

= Ո՛չ, այս տեսակ բան մը չեմ ըսած:

— Հոյիբուն ընկերութիւնը Հիւսիսային Քիւրտիստանի կը ձգտի եղեր:

= Չեմ գիտեր նոյն իսկ թէ ո՞ր տեղն՝ ուն Հիւսիսային Քիւրտիստան կ'ըսեն: Իմ հարցաքննութիւնս սխալ գրուած է:

Ասոր վրայ նախագահը յայտարարեց թէ նիստը վերջացած է եւ պիտի շարունակուի կէսօրէն յետոյ: Երբ դատաւորները մեկնեցան, Սալահէտտին ըսաւ իր փաստաբան Ճէմալ Հալիմ պէյին.— Ինչպէս, աղէկ եղա՞ւ....:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԻՍՏԸ

Երկրորդ նիստը սկսաւ ժամը 2ին, ունկնդիրներու խուռն բազմութեան մը առջեւ:

Կարդացուեցաւ Սալահէտտինի նախնական յայտարարութիւնը (իֆատէ), ուր ամբաստանեալը կ'ըսէր թէ ինք կապ ունէր 150նոցներէն Րէֆիք Խալիտի հետ եւ հիւանդութեան պատրուակին տակ Էրզրում եկած է:

Սալահէտտին ուրացաւ այս յայտարարութիւնը եւ ըսաւ.— «Թէրագգըփէրվէր» ընկերութիւն է ինչ է, բան մը կայ եղեր, Դարապէքիր Բեազըմ փաշան կազմած է եղեր: Ասոնցմէ լուր չունիմ: Ճնշումով ստորագրել տուին ինծի այդ յայտարարութիւնը:

Նախագահ.— «Ազատ է» բառը կայ կնիքներուն վրայ, ի՞նչ ըսել է:

= Ազատ կը նշանակէ, բոլոր Թուրքերը ազատ են:

— Նախապէս ըսած էիր թէ անկախ Քիւրտիստան կը նշանակէ:

= Բա՛ւ լեցի, մենք Քիւրտերս արդէն անկախ ենք, ուրիշ անկախութեան պէտք չունինք:

Ո՞ւր դրած են կնիքները

Յետոյ հարցաքննուեցաւ ամբաստանեալ Մէհտուհը:

Նախագահ,— Ինչո՞ւ պահած էիք կնիքները:

= Ես գիւղ գացած էի, այդ միջոցին խուզարկած են մեր տունը: Երբ ոստիկանական տնօրէնը հարցուց թէ կնիքներ կա՞ն, բերի կնիքները եւ իրեն յանձնեցի:

— Ո՞ւր պահած էիք:

= Բակերներուն տակ պահած էինք, որովհետեւ տունը պզտիկ էր եւ տեղ չկար:

Մէհտուհ յետոյ ըսաւ թէ իրենք թուրքի - քիւրտի խնդիր չունին եւ թէ Հոյիբուն ընկերութիւնը կազմուած է, ժողովուրդը կողոպտելու համար: Շէյխ Սայիտի աւազակութեան պատճառաւ, 60,000 Քիւրտերու արիւնը թափեցաւ:

Հարցաքննուեցան նաեւ ամբաստանեալներէն Վարդօղի Ահմէտ եւ նախկին երեսփոխան Շէվքէթ, որոնք յայտարարեցին թէ իրենք որ եւ է գաղտնի նպատակ չունէին:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Ապստամբները ազգային Անկախութեան դրօշ պարզեցին.— Լեռներուն մէջ կը հրատարակուի «Անկախութիւն» օրաթերթը.— Նուխի-Զաքաթալա ճակատամարտին մանրամասնութիւնները.— Շուշիի անկումէն յետոյ.— Միայն Ադրբէջանի մէջ աւելի քան 10,000 գիւղացի ձերբակալուած.— Ապստամբները Լէնքորան-Վեդիբասար-Գետաբեկ գիծով կը միանան.— Կովկասի բոլոր իսլամները կ'օգնեն Ադրբէջանի ապստամբական շարժումին.— Իսլամ զինուորները կը միանան ապստամբներուն.— Վրացի եւ հայ զինուորները կը մերժեն քալել Ադրբէջանի ապստամբ գիւղացիներուն վրայ.— Ապստամբները այրեցին Գանձակի գործարանը.— Բանտարկուած գիւղացիները բողոքի ծոմ յայտարարած են.— Ադրբէջանի նախկին ազգային խորհրդարանի անդամներէն երեք հոգի, ինչպէս նաեւ շէյխ Գանի գնդակահարուեցան.— Գիւղացիները ազատեցին ձերբակալուած ազգայնականներէն ոմանք.— Մուսաբէյոֆը քարկոծեցին բորչալուի մէջ.— Բագիրոֆ յաղթուեցաւ Գետաբեկի ճակատին վրայ.— Խորհրդային Հայաստանի գործավարներու խորհուրդին փոխ նախագահ Սեդրակ Սարգիսեան սպաննուած(*):

Ադրբէջանի նախկին ազգային հանրապետութեան խորհրդարանին անդամներէն Մոլլա Ահմէտ (ծանօթ է Հաճի Ախունտ անունով), որ Գանձակի շուրջը հաւաքած է 200 ապստամբներ, ազգային դրօշ պարզած է: Մեր մասնաւոր թղթակիցը կը տեղեկացնէ թէ Ադրբէջանի լեռներուն մէջ Անկախութիւն անունով թերթ մը կը հրատարակուի: Դարձեալ մեր թղթակիցը 3 եւ 18 մայիս թուակիր երկու նամակներով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Նուխի-Զաքաթալայի ապստամբութեան մասին:

Նուխիի եւ Զաքաթալայի մէջ ժողովուրդը ապստամբելով ջարդեց կոմունիստները եւ պատասխանատու պաշտօնատարները: Դաղստանցիները և Վրացիները եւս միացան ապստամբ Ադրբէջանցիներուն: Ապստամբներուն թիւը կը հասնի 3000ի:

Իշխանութիւնը 4րդ կարմիր բանակէն մաս մը զինուոր ղրկեց Գանձակի եւ գերման գաղութին միջեւ ապաստանող ինքնաշարժերուն մէջ եւ ղրկեց ապստամբներուն դէմ: Զինուորները կը բաղկանային Ազէրիներէ եւ Ռուսերէ: Ճակատամարտին ամենէն սաստիկ պահուն Նուխիի եւ Զաքաթալայի իսլամ կիները իրենց զաւակներով եւ նորածին երախաներով զինուորներուն առջեւ ելան: Բանակին մէջ գտնուած իսլամ զինուորները, տեսնելով ազգակից կիները եւ երախաները, իրենց զէնքերը դարձուցին ռուս զինուորներուն դէմ, եւ իրենց թնդանօթներով եւ գնդացիրներով միացան ապստամբներուն: Եւ այսպէս միասնաբար ջարդ մը տուին ռուս զինուորներուն: Ազէրի զինուորները ապստամբ ժողովուրդին գլուխն անցնելով գրաւեցին Նուխի քաղաքը, որ երկու օր մնաց ազգայնականներուն ձեռքը: Ռուս նոր ուժեր ղրկուեցան Նուխիի վրայ, որ կռիւին ընթացքին կիսովին քարուքանդ եղաւ: Ապստամբները նախ ազատ արձակեցին Նուխիի բանտարկեալները: Ինքնաշարժով Գանձակ փոխադրուեցան բազմաթիւ ռուս վիրաւորներ: Ապստամբութիւնը տակաւին չէ զսպուած: Թիֆլիսէն Կարս հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Նուխիի եւ Եւլախի միջեւ ամէն հաղորդակցութիւն դադրած է:

Շուշին կոտորածի մատնելէ զատ ռուս զինուորները ձերբակալեցին 1800 հոգի: Բայց վախնալով, որ ճամբան յարձակման կ'ենթարկուին եւ ձերբակալուածները կը փախցուին, չեն համարձակիր քաղաքէն դուրս հանել: Քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ է: Ձերբակալուածները կ'ամբաստանուին իբրեւ «մուսավաթական»: Բագուի մէջ եւս ձերբակալուած են 500

(*) Այս յօդուածը կ'արտատպենք Օտլու Եուրտէն (յունիս), որ կը հրատարակուի Պոլսոյ մէջ: Տրուած լուրերը կը հաստատէ Անդրկովկասի կոմունիստ կուսակցութեան երկրային կոմիտէի քարտուղար՝ Լոմինաձէ իր յայտարարութեամբ, զոր արտատպած էինք (Յառաջ, 24 յունիս) Հայաստանի մեր բաժնին մէջ: Ադրբէջանի ապստամբութեան մասին գրած ենք քանի մը անգամ, մեր տեղեկութիւնները քաղելով սեփական եւ օտար աղբիւրներէ, ինչպէս հրատարակած ենք նաեւ գերման լրագրողի մը թղթակցութիւնը (Յառաջ, 29 մարտ): Նորութիւն մը չէ, ուրեմն, այս ապստամբութիւնը, բայց այս անգամ կուտանք մանրամասնութիւններ: Ինչ որ նորութիւն է, սպանութիւնն է Սեդրակ Սարգիսեանի (24 մայիս), որուն մահուան մասին գրեց Խորհ. Հայաստան, յայտարարելով թէ ինքնաշարժի արկածի մը զոհ է գացած:

ԽՄԲ.

Ապստամբներին պարզ էր գործի խսկութիւնը: Նրանք պատասխանել էին Աբաս կուլի բէկին որ մեր գործն է, խնդրում ենք չմիջամտես եւ միւս անգամ պատուիրել էին որ մեր մօտ այդ գործով չգաս, հակառակ դէպքում վատ կը լինի: Այսպէս վերադառնում է ու յայտնում կառավարութեանը ապստամբների պատասխանը: Կառավարութեան յանձնարարութեամբ, երկու օրից յետոյ կրկին Աբաս կուլի բէկը գնում է ապստամբների մօտ, կարմիր զինանշան ստացած Խալիլ կոչւած մի թուրքի հետ, որ նոյնպէս կաշառւած էր: Սակայն այս անգամ ապստամբներն տեղն ու տեղը երկուքին էլ սպանում են, ու թաղում իրենց մօտ, Դուհնագ գիւղի եւ Չիման-քնդի արանքում, ուր գտնւում էին ապստամբներից նշանակւած պահակները: Չեկիստները իմանալով այդ, չուզեցան յայտարարել սպանութիւնը: Իմանալով որ ժողովուրդի մէջ խլրտում կ'առաջանայ, յայտարարեցին որ Աբաս կուլին իր 40 զինւորներով թողել անցել է Արաքսն ու գացել Քիւրտերի մէջ: Մի ուրիշ լուր եւս տարածւեց, որ իբր թէ Աբաս կուլի խանն անցել է ապստամբների կողմը եւ դաւաճանել է խորհր. իշխանութեանը: Այսպէս անյայտացաւ դեռ փետրւար ամսւան երկրորդ կէսին Աբաս կուլի խանը: Չեկան մոբիլիզացիայի ենթարկեց Հայաստանի բոլոր կուսակցականներին եւ միլիցիոնէրներին: Լուր էր տարածւել այդ ժամանակ նաեւ Դարալագեազի, Նոր-Բայազետի եւ Նախիջեւանի ապստամբութիւնների մասին:

(4) ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՐԱՏՑԻ

...ուսավաթական»: Նոյնպէս ...նձակի եւ Թիֆլիսի մէջ բան-...րկուած են 10.000 ազրբէ-...նցի գիւղացիներ, ամբաս-...նուած՝ իբրեւ «կոլչոմակ»: Բագուի բանտին (Բայիլեան) ... ամբաստանուածները իբրեւ ... նշան հացադուլ յայ-...րարած են: 12 գիւղացի կի-...ոն վիճակի մէջ հիւանդա-... փոխադրուած են: Հակա-...րկային այս ընթացքը տես-...յով, ամէն բանտարկեալ ... հետեւիլ ծոմապահներու ...նակին:

Բագուի չեկային մէջ գնդա-...րուեցաւ Ազրբէջանի կրօ-...պետներէն Շէյխ Գանի: ...նակին երեսփոխաններէն ...ընկնլու Էշրէֆ պէյ, Համ-...դլլահ էֆէնտի, Ալի պէյ Ջի-...ր սպաննուեցան: Լսեցինք ...նորին վախճանին ենթարկուած ...ըթթիհատ կուսակցութեան ...նդամներէն Պէշիր պէյ:

...Գանձակի եւ Նուխայի միջեւ ...րկալուած 800 Ազրբէջան-...ներ ղրկուեցան Բագու: ...Նախիջեւանի մէջ կար 8 հո-...դոց մուսավաթական խումբ ..., որ ձերբակալուեցաւ: Բագու ...ուած ատեն կայարանին մէջ ...ացիներու զրահին պատ-...ով ազատուեցան, իսկ կո-...նիստները սպաննուեցան: Յե-...յ 15 գիւղացի ընտանիքներ ...աւանականներուն հետ ճամ-...յ ելան դէպի Պարսկաստան, ...ո կռիւ մղելով կոմունիստ-...ուն հետ, որոնք հետապնդե-... ելած էին:

Նախապէս տեղեկացուցած ... թէ Գետաբէկի շրջակայքը ...ոյնականները միաբանաբար ...կռուին: Իսլամներուն թիւն ...500: Ասոնք կը գտնուին Մէ-...տ պէյի հրամանին տակ: Վա-... քաղանային տղան Նամա-...մը Մէճիտ պէյի կ'իմացնէր ...300 ձիաւորներով օգնու-...ան կուգայ: Արդէն նախա-... 4 ձիով փամփուշտ ղրկած ... Ապստամբներուն օգնութեան ...ւած է նաեւ նշանաւոր Սա-...խլու Մէհմէտ Բասիմ պէյ, ... ժամանակին զրաւած էր ...ջան:

Ապստամբները հաղորդակ-...թեան մտած են նաեւ Բա-...թ-Նէմէքիրի կռուողներուն հետ ...նք 150 հոգի են եւ կը ...ուին Բէրպէլա Էշէթի հրա-...նին տակ:

(Շար.)

ԿԱՐԿՈՒՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 11ին կաղինի մեծու-...մբ կարկուտ տեղաց Վա-...րշապատի շրջանին մէջ, ո-...կելով Դաշտ, Դոխս, Մոլլա-...րսուն, Հաջիղարա, Հաջիլար ...երը: Որթատունկերուն աչ-...րը, ցորենի հասկերը եւ բամ-...կի տունկերը չափազանց ...սուեցան, որովհետեւ կար-...ը կտրեց թափեց տերեւ-...րը: Կարկուտը այնքան առատ ...ղաց, որ Մոլլա Դուրսուն գիւ-... մէջ երկու վերշոկ նստաւ ...ինը:

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 5 յունիս — Թաւրիզի մէջ լոյս տեսնող պարսկերէն «Շահին» (բազէ) շաբաթաթերթը կաթողիկոս Գէորգ Ե.ի մահուան մասին հետեւեալ տողերը գրած է.

«Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի մահուան առթիւ, «Շահին» թերթի խմբագրութիւնն ու աշխատակիցները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Ատրպատականի Հայոց սրբազան առաջնորդին եւ Պարսկաստանի յարգելի հայութեան»:

Պարսկերէն թերթը սեւ շրջանակներով գուժած էր կաթողիկոսի մահուան լուրը:

Թեհրանի պարսկերէն թերթերն ալ հրատարակեցին լուրեր կաթողիկոսի մահուան առթիւ:

* Պարսից Հանրային կրթութեան նախարարութեան արտօնութեամբ, Պ. Երուանդ Միրզաեանը շուտով, Թաւրիզի մէջ պիտի հրատարակէ «Անի» անունով հայերէն շաբաթաթերթ մը:

* Հայաստանի հանրապետութեան ազատութեան եւ անկախութեան հռչակման 12րդ տարեդարձի առթիւ Մայիս 28ին տեղի ունեցաւ ժողովրդական մեծ հանդէս-երեկոյթ մը: Եղան բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ, մեներգներ, նուագ եւայլն: Հանդիսականներուն բաժնուեցան Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի քարտ-փոթալ քարտէսները (Ուիլսընի սահմաններով): Հանդէսը անցաւ ուրախ եւ տպաւորիչ, խուռներամ հասարակութիւնը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

* Թաւրիզի ազգային երեք դպրոցները (Հայկազեան Թամարեան, Արամեան եւ կեդրոնական) մայիս 23ին եւ 25ին տուին իրենց ամավերջի հանդէսները: Այս երեք դպրոցները բաց ունին մօտ 3,500 թուման: Այս տարի կեդրոնական դպրոցը աւարտեցին 19 երկսեռ աշակերտներ:

* Հայ ժողովրդական աւանդական սովորութեան համաձայն որեւէ բնական աղէտի ընթացքին բարեպաշտներն ու հաւատացեալները մատաղի համար դրամ կը հանգանակեն: Երկրաշարժի առթիւ ալ երեք հոգի դռնէ դուռ ման գալով, մատաղի համար հանգանակեցին 50 թումանի չափ գումար մը, որմէ 20 թուման յատկացուցին բուն նպատակին, իսկ 30 թուման ալ (30 տոլար) յանձնեցին Հայոց առաջնորդարանին՝ Սալմաստի աղէտեալներու օգնութեան գործին յատկացնելու համար: Այս համեստ, բայց ընդօրինակելի ձեռնարկը գոհունակութիւն պատճառեց ժողովուրդին:

* Թաւրիզաբնակ խումբ մը Մուժամբարցիները իմի հաւաքուելով հանգանակութեան ձեռնարկեցին եւ հաւաքուած դրամով յաջողեցան բաւական երկար ճամբայ մը շինել տալ դէպի իրենց գիւղը (որ ամարանոց է), որպէսզի կարելի ըլլայ հանգիստ եւ արագ կերպով, ինքնաշարժով կամ կառքով երթալ Մուժամբար:

ՄԱՍԻՍ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՌՈՄԱՆ, 23 Յունիս.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ռոմանի ենթակոմիտէին դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ 22ին կիրակի օր: Հակառակ մեր հակառակորդներու թափած բուռն ջանքերուն, չէզոք ժողովուրդը եւ մեր համակիր բարեկամները անխտիր եկած էին, ինչպէս նաեւ Մալաթիոյ Կրթասէր եւ Զ. Ե. Ռ. Մ.եան անդամները լսելու Դաշնակցութեան խօսքը: Վալանսի ընկերներու ժամանումէն յետոյ, ընկ. Գ. Գուշեան բացումը կատարեց, բացատրելով հաւաքոյթին նպատակը: Մեներգեց ընկ. Պարսամեան, արտասանեց ընկ. Մ. Թաշճեան, յետոյ խօսք առնելով Վալանսի շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչը ընկ Սուրէն Մակարեան, անդրադարձաւ Դաշնակցութեան դէմ մղուած պայքարին եւ փաստացի հերքեց կարգ մը անմիտ ու դիտումնաւոր վերագրումներ:

Վալանսէն մասնաւորապէս հրաւիրուած կարինցի Ուտի փայլակը իր «ուտ»ով մասնաւոր ոգեւորութիւն ստեղծեց հանդէսին պահուն:

Յունիս 29ին կիրակի օրը կէսօրէն յետոյ ժամը 2.30ին ժան ժոռէսի ընդարձակ սրահին մէջ պիտի տօնենք Մայիս 28ը եւ ինչպէս միշտ այս անգամ եւս կը յուսանք որ մեր հայրենաբաղձ ժողովուրդը պիտի գայ լսելու Դաշնակցութեան խօսքը այս առթիւ:

Ս. Պիլալեան

ՈՒԺ ՏԱՆՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլ իր արուարձաններով ունի 18,000 հայութիւն, այս բնակչութիւնը Հայ պահելու միակ միջոցը կրթական հաստատութիւնն է: Արուարձաններու մէջ ունինք եկեղեցի եւ վարժարաններ: Բայց դժբախտաբար Մարսէյլ քաղաքը՝ հակառակ իր թուական առաւելութեանը՝ չունի իր նախակրթարանը, ինչպէս որ պէտք է,— եկեղեցիին կից անշան ու անյարմար շէնք մը, ուր կը յաճախեն միմիայն 30 ուսանողներ:

Ունի մանկապարտէզ մը, բայց սերունդին կարելի չէ միմիայն մանկապարտէզով տալ հայեցի լրացուցիչ դաստիարակութիւն:

Մանկապարտէզէ ելլող ոեւէ մանուկ, փոխանակ մտնելու նախակրթարան կ'երթայ օտար վարժարաններ, ուրկէ կ'ելլէ իբրեւ կաղապարուած օտարական մը եւ ոչ թէ հայ:

Ահա ամենակենսական հարցը՝ որուն դարման մը պէտք է խորհիլ:

Թուրքին հազարումէկ մեքենայութիւնները ու բնաջնջման ծրագիրները՝ չկարողացան մեզ արմատախիլ ընել: Իրենց բոլոր ճիգերը ի թերեւ ելան:

Բայց ցաւ ի սիրտ կ'ըսեմ որ այժմու մեր ուղղութիւնը բոլորովին կը հակասէ մեր ազգային գոյութեան պահպանման:

Եկած ենք ազատ երկիր հեռի հալածանքներէ ու զուլումէ: Հոս աքսոր, եաթաղան, ծեծ գոյութիւն չունին, ընդհակառակը բացուած է լայն ասպարէզ մեր առաջ գործելու, մեր ապագան շէնցնելու, մեր ընտանեկան յարկը ու պատրաստուիլ դիմագրաւելու արշալոյսը՝ որ պիտի ծագի Արարատէ, ուշ կամ կանուխ հայ ապրելով, հայ դաստիարակելով ու հայ պատրաստելով սերունդը: Դժբաղդաբար՝ այս բոլորի հակառակն է որ կը ներկայանայ մեր առջեւ, ու այս անտարբերութիւնը պիտի ըլլայ մեզ համար հարուած մը՝ աւելի աղարկու ու մահաբեր՝ քան սուլթաններու կարմիր ջարդերը:

Արդ նկատի ունենալով շատ մը օրինակները որոնք փաստը կը բերեն մեր ապազգայնացման եւ այլասերման, պէտք է ջանալ՝ ամէն կերպ վարժարաններու հաստատման ու յառաջդիմութեանը մղում տալ, սերունդը հայ կըրթել: Հակառակ պարագային մեր դարաւոր պայքարները իբր ազգ ապրելու, ի զուր պիտի ըլլան:

Կ. Մայտոզլեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կրընոպլը, 24 յունիս.— Մէկ շաբաթ դադարէ վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները կը վերսկսին իրենց մրցումներուն: Յառաջիկայ կիրակի, տղաքը կը մեկնին Ժաթի (Կրընոպլի մօտ), մասնակցելու համար 60 մեթր վազքին, բարձր ցատկելու եւ գունդ նետելու մրցումներուն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը կազմակերպած է պարգեւաւոր խաղ մը իր համակիրներուն համար: Վիճակահանութեան պիտի դրուին միջազգային մրցումներուն մէջ իր մարզիկներուն կողմէ շահուած ամէնէն աւելի արժէքաւոր չորս մրցանակները: Տոմսերը հրապարակ ելած են արդէն: Փափաքողները կրնան ստանալ մէկ մէկ հատ, դիմելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն:

* Պուրկուանէն երիտասարդ մարզիկ մը, Բարսեղեան լաւ համբաւ մը շինելու վրայ է հեծելանիւի մրցումներու մէջ:

Եղանակին սկիզբը, անցեալ ապրիլին, հայ մարզիկը կը մասնակցէր Premier pas Dunlopի մրցման եւ կը դասուէր երրորդ՝ առաջինէն մէկ մեթր միայն հեռու: Անկից ի վեր Բարսեղեան, գրեթէ ամէն կիրակի կը մասնակցի այս շրջանի մրցումներուն, զանազան յաջողութիւններով:

Երեք շաբաթ առաջ Կրընոպլըի շուրջը, իր տարեկիցներու միջեւ կազմակերպուած մրցման մը ընթացքին շահեցաւ առաջնութիւնը, յաղթելով նոյն իսկ անոնց՝ որոնցմէ պարտուած էր եղանակին սկիզբը:

Իսկ անցեալ ուրբաթ եւ կիրակի հայ մարզիկը մասնակցեցաւ խիստ դժուարին մրցման մը՝ կազմակերպուած Էքս-լէ-Պէնի հեծանուորդական ընկերակցութեան կողմէ: Դիւրին գործ չէ արշաւել, կիզիչ արեւու մը տակ, երկու օրուան ընթացքին, կտրել Ալպեաններու շրջանին մօտ, 450 քիլոմեթր ճամբայ: Ֆրանսացի բազմաթիւ ծանօթ մարզիկներ ստիպուեցան լքել մըրցումը կէս ճամբէն: Բարսեղեան ոչ միայն կրցաւ ամբողջութեամբ աւարտել զայն, այլ եւ ընդհանուր դասաւորումին մէջ նշանակուեցաւ 17րդ:

Մրցման կը մասնակցէին մօտ 70 մարզիկներ՝ որոնցմէ 28ը միայն կրցան վերջացնել՝ պահանջուած պայմաններով:

* Անցեալ կիրակի, 22 յունիս, հայ ուրիշ մարզիկ մը Ս. Մանտրօեան Թէնի (Տրօմ) շուրջ կատարուած մրցման մը ընթացքին 5րդ ելած է 32 մրցորդներու մէջ:

Վ. Մ.

ՈՐԲԵՐԸ ԱՆՊԱՐՏ

Գրուեցաւ թէ անպարտ արձակուած են այն երեք որբերը, որոնք ձերբակալուած եւ 6 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էին նախապէս, Ապրիլ Տասնըմէկի միջադէպին առթիւ:

Բանտարկութենէն անմիջապէս ետքը, Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը, նկատելով որ իր պարտականութիւնն է պաշտպանել հայ որբին շահերը, միաժամանակ բանտարկեալներու բարեկամներուն, դիմեց երկու նշանաւոր փաստաբաններու, Պ. Պ. Ֆապրի եւ Ռուտէնկօ, որոնք խնդիրը քննելէ յետոյ, սկսան աշխատանքի:

21 յունիսին տեղի ունեցաւ դատը Փարիզի Վճռաբեկ Ատեանին առջեւ:

Փաստաբանները, Ֆապրի եւ Ռուտէնկօ յաջորդաբար խօսք առնելով, դատարանին առջեւ պարզեցին բոլոր այն դէպքերը, որոնք պատճառ դարձան հազարաւոր երիտասարդներու որբացման, տարագրութեան: Ահա թէ ինչո՛ւ անոնք, որբերը, փարեցան իրենց հայրենիքի նուիրական նշանին, հայ եռագոյն դրօշակին: Ռամկավարներու ազդեցութեամբ, Սալ Ենայի հանդէսին կազմակերպիչները չէին ուզած դրօշակ պարզել, մինչ հայ որբերը կ'ուզէին անպայման եռագոյնը պարզուած տեսնել Ալբիւեան նահատակներու բեմին վրայ: Ոչ ոք կրնայ կասկածի տակ ձգել հայ որբին ֆրանսասիրութիւնը: Կռիւը ցոյց մը չէր երկրին դէմ, այլ ցոյց մը դրօշակ չճանչցողներու եւ գրգռիչ խօսքերու դէմ:

Դատարանը, երբ խնդիրը այսպէս պարզուեցաւ, իր համակրութիւնը շնորհած էր որբերուն: Դատախազն իսկ խստութիւն ցոյց չտուաւ: Մասնաւորաբար նախագահը որոշակի ցոյց կուտար իր բարութիւնը:

Եւ երեք որբերը անպարտ արձակուեցան: (Ի՞նչ կը խորհին հիմա սեւերես Ռամկավարները):

Որբերը դատավարութիւնը ու բանտարկեալի իրենց յուշերը պիտի պատմեն Երկունքի մէջ մանրամասնաբար: Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ «Հայրենիք» ամսագրի Յունիսի թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ա. Ահարոնեան՝ Մէկը, Կոստան Զարեան՝ Քաղաքներ, Պերճուհի՝ Լ'Արմէնիէն, Մաննիկ Պէրպէրեան՝ Վենետիկի իրիկուններ, Ռէն՝ Որբերը (վէպ), Վահրամ Սօֆեան՝ 1) Հրաշք, 2) Յիշատակ եւ 3) վրէժ, Վ. Վալադեան՝ Երկու կրակի միջեւ (վէպ), Արմէն Անոյշ՝ Խելագար վազք, Լեւոն Նաիրցի՝ Մոռացուած մի երգ, Հ. Տէվլէթեան՝ Խաղը, Վազգէն Շուշանեան՝ Օրերը գեղեցիկ չեն..., Սէվարդ՝ Դէպի սէր, Գ. Ճիզմէճեան՝ Ակնալոգանք, Մալխաս՝ Ալբումներ, Հ. Մահտէսեան՝ Հեռուններ, անհաս հեռուններ, Պարգեւ՝ Թաղում, Պրոֆ. Ն. Ադոնց՝ Մամիկոնեան իշխանուհին բիւզանդական գահի վրայ, Անդրանիկի յուշերը, Ռուբէն Բերբերեան՝ Միքայէլ Նալբանդեանց, Արտ. Աբեղեան՝ Ցաճկահայաստան, Գիւտ Մխիթարեան՝ Յուշեր անցեալէն, Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն):

Հասցէ՝ Hairenik Monthly 13-15 Shawmut Street, Boston Mass. U. S. A.

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Տղան ինծի պատմեց տան ...քն ու սենեակների դասաւո-...թիւնը, եւ ես թղթի վրայ ...ն քաշեցի: Քէօշքը 3 յարկա-...էր, ինքը Վարդանը կը բնակէր ...ին յարկը: Դուռ մը ունէր ...քին յարկի, դուռ մըն ալ ու-... վերին կողմից, միջին յարկին ...յ: Մեր դռնէն ներս մտնելուց՝ ...հն էր, ամէն մի կողմ երե-...կան սենեակ կար. Վարդանի ...նեակը ձախ կողմն էր, հիւրե-... սենեակն ալ դռնէն մտնելուց ...միջապէս ձախ կողմն էր:

Տան դիրքը լաւ ուսումնասի-...լէն վերջը՝ որոշեցի իւրաքան-...ր զինուորի կատարելիք գործը, ... ո՞վ պիտի դրսի դուռը կանգ-..., ո՞վ պիտի գնար Վարդանի ...յ, սրահը մութ ըլլալու պատճառաւ, ո՞վ պիտի մոմ վառէր եւ փակցնէր, եւայլն: Իւրաքանչիւր զինուորի տուի մի-մի լուցկի, 2-2 թիզ երկարութեամբ մոմեր, եւ կամաց-կամաց բարձրացանք դէպի քէօշքը: Վարդան իր տան առաջ ունէր մի մեղուանոց:

Մինչեւ մեր գնալը Վարդանի քով եկած էին իր եղբայր Հաճին, յայտնի քիւրտ հարուստ աղա մը, հետն ալ խուլամ մը, Լճեցի մի հայ վաճառական, Փչուկ անուն հայ մը: Բոլորը եկած՝ հիւրանոց նստած էին:

Փչուկը Հրայրի փեսան էր, սակայն, կինը մեռած էր եւ կ'աշխատէր Վարդանի աղջիկն անել: Վարդանն ալ համաձայն էր, սակայն, աղջիկը չէր առներ: Փչուկը վերջ ի վերջոյ Քիւրտերու միջոցաւ այդ աղջիկը փախցուց, բայց աղջիկը փախաւ, գնաց Ս. Յովհաննու վանքը: Այդ աղջկան պատմութիւնն ալ երկար է, թողունք:

Մենք հասանք քէօշքի վերի դուռը: Պարզ եւ լուսնկայ գիշեր էր Այդ միջոցին Վարդանը գացած էր եկող հիւրերու համար հաց պատրաստելու: Ես ու Գէորգ ներս մտանք, աչքերնիս գցեցինք հիւրերու սենեակը, տեսանք՝ մօտաւորապէս 15 հոգի եկան: Վարդանի ծառաներն ալ հոդ նստած էին: Խօսակցութիւնը քիւրդերէն էր: Օտայի մէջ հրացաններ էին կախուած: Քիւրտ աղան նստած էր օջախի կողքին, մէկ կողքին ալ նստած էր Լճեցի հայ վաճառականը: Քիւրտը պատմութիւնը կ'ընէր եւ միւսները «կը թագաւորէին» (կը հաստատէին) նրա խօսքերը:

Մեր ծրագիրը փոխուեցաւ: «Քիւրտ կայ հոս, այ տղայ».— ըսինք իրարու ես ու Գէորգը, եւ դուրս ելանք սրահէն:

Փչուկը, որ դրան մօտ է եղեր նստած՝ տեսաւ մեր դուրս գալը, ետեւնուցս եկաւ, տեսաւ մեզ՝ ձեռքերնիս հրացան, վրանիս փամփուշտ լցուած: Իսկոյն ներսը նստողներուն պոռաց. «Ելէ՛ք, նժդան վերցուց մեզ»: Քիւրտն ալ պոռաց. «Լօ՛, լօ՛, ճեգեր մը պրդէ», այսինքն զէնքերս տուէք:

Մենք պատերին տեսանք կախուած մօտ 10 հրացան, եթէ փախնէինք՝ չէինք կրնար ազատուիլ: Փչուկը պոռալուն՝ ես ներս գացի, տեսայ քիւրտը իրեն հրացանը վար կ'առնէ: Ես մի դըրբ զարկի (հրացանից): Քիւրտը գիտնալով, թէ մենք քիւրտ ենք եւ եկած ենք Վարդանը սպաննելու, թալանելու նպատակով, պոռալով ըսաւ մեզի. «Ըզ բախտը թը, ըղ մուսուլմանըմ վառ յեան խօդը» (Աստծու սիրուն, ես քո տոն եմ ընկե, ես մուսուլման եմ):

3 4 հրացան զարկի սենեակի մէջ: Կրպօն հրացանը մտցուց տներիս միջեւ, մի հատ ալ նա զարկաւ: Սենեակի մէջ լալ ողբալ շատ էր: Քիւրտը սպաննուած էր, քիւրտի խուլամն ալ վախից վերջը մեռած էր. Լճեցի հայ հարուստը սպաննուած էր: Այդ րոպէին Վարդանը միւս յարկէն չուանով կը կախուի, կը փախչի:

Դռնէն դուրս ելայ, որ միւս ընկերները կանչեմ, երթանք Վարդանի սենեակը: Տեսայ որ Ղազարը, վանեցի Կարապետը եւ եւ խնձորիկցի Վարդանը իրենց հրացանները դեռ ուսերնէն վար չէին ըրած, շուարած կայներ էին: Ես բարկացայ վրանին, կանչեցի եւ յետ դառայ դէպի դուռը: Այդ միջոցին Վարդանի եղբայր Հաճին կ'աշխատէր դուռը գոցելու: Մենք չգիտէինք՝ ո՞վ է, եւ ես ու Գէորգը մի-մի հրացան ալ զարկինք: Դուռը փակուեցաւ եւ Հաճին վիրաւոր ընկած էր դրան ետեւը: Մինչեւ լոյս ապրելով նա էլ մեռաւ:

Հոդ սպաննուեցան 2 անմեղ հայ եւ 2 քիւրտ: Կռուավարութիւնը բռնել տուաւ Վարդանը(*): Ես հաւաքեցի ընկերներս եւ հեռացայ: 2 օր վերջ իմացանք այս մանրամասնութիւնները: Գացինք Սպաղանք Գուրգէնի քով, եղածը պատմեցինք:

* * *

Մինչեւ մեր Գուրգէնի քով հասնիլ՝ անոր քով վերադարձեր էին մշեցի Տիգրանն ու Ռուբէնը, որոնք արտասահման գնալու յաջողութիւն չէին ունեցած: Հոդ Գուրգէնը ժողով մը ունեցաւ մեզ հետ, ուր վճռուեց, որ իմ եւ Խնուսցի Մանուկի առաջնորդութեամբ, Ռուբէնն ու Տիգրանը հետերնիս՝ գնանք Դաշտ կազմակերպութիւն ընելու, նաեւ տերրօրի ենթարկելու Խաս-գիւղի ռէս Քարսեղը եւ Աւրանցի կարապետ վարդապետը:

Շար.

(*) Վարդանը մօտ 3 ամիս բանտարկուած մնաց, վերջը 150-200 ոսկի կաշառք տալով ազատուեց: Միւս կողմէն՝ սպաննուող քիւրտի ցեղը թշնամացաւ Վարդանին եւ՝ եթէ ձեռք գցէին՝ կը սպաննէին: Անդ.

անդամներէն կազմուած ընդհ. ժողովի կողմէ: Հետեւաբար Պոլսոյ քաղաքային Բ. դատարանը ստիպուած է այլեւս ենթարկուիլ անոր եւ նոր դատավարութիւն կատարել:

Բ. Այս որոշումով կ'ընդունուի թէ պատրիարքութիւնը կայ եւ թէ անոր արդի ներկայացուցիչը Նարոյեան պատրիարքն է:

Գ.— Պատրիարքը իր հանգամանքին բերումով իսկ միւթեվէլլի է, եւ հետեւաբար պէտք չունի քննուելու եւ միւթեվէլլիութեան վկայագիր ստանալու:

Դ.— Պատրիարքը իրաւասու է դատ բանալու Սանասարեան խանին համար:

Թուրք-Յունական համաձայնութիւնը

Խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր Աթէնքի Խորհրդարանը, լսելու համար, Թուրքեւ-Յելլէն տնտեսական համաձայնագրին շուրջ վիճաբանութիւնը որ աղմկալից եղաւ: Երկու գաղթական երեսփոխաններ զայն գնահատեցին վնասակար՝ գաղթականներուն: Ուրիշ հինգ գաղթական երեսփոխաններ յայտնեցին թէ պիտի քուէարկեն ի նպաստ համաձայնութեան, համոզուած ըլլալով թէ անհրաժեշտ է անոր կիրարկումը: Գաղթական երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը համամիտ եղաւ վաւերացման: Ընդդիմադիրներու պետը՝ Ձալտարիս երկարօրէն քննեց համաձայնագիրը եւ շեշտեց թէ յոյն քաղաքական աշխարհը համամիտ է խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը կիրարկելու: Սակայն, եզրակացուց, կնքուած համաձայնագիրը նպաստաւոր չէ Յունաստանի:

Դահլիճին կողմէ Պ. Փափանաստասիու, պարզեց այն պատճառները որոնք կառավարութիւնը մղեցին կնքելու այս համաձայնութիւնը, այսպէս, վերջ տալով երկու ժողովուրդներու միջեւ, դարաւոր կռիւին:

Ֆրանքօ-Թուրք համաձայնութիւնը

Կը հաստատուի Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը, Թուրքեւսուրիական ապահովութեան մասին: Ըստ համաձայնութեան եզրերուն, Թուրքիա որեւէ ընդդիմութիւն չպիտի ընէ երկաթուղիի երկարաձգման՝ Նուսէյպինէն անդին, փոխադրելու համար ճամբորդներ եւ ապրանքներ:

Անկից զատ, 101 գիւղեր կը մտնեն Սուրիոյ իշխանութեան տակ, 3000 քառակուսի քիլոմեդր տարածութեամբ եւ 50,000 քիւրտ բնակչութեամբ:

Իսկ Թուրքիա կը ստանայ 100 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն:

Ռուսեւ-պարսիկ յարաբերութիւնները

Ռուսեւպարսիկ միջադէպերուն հետեւանքով, պարսիկ Խորհրդարանին անդամները եւ թերթերը քանիցս մատնանշած ըլլալով պարսիկ վաճառականներու կրած նեղութիւնները Խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, դահլիճը Խորհրդարանին օրինագիծ մը ներկայացուց, որով կը պահանջէ հաստատել առեւտրական փոխադարձութեան սկզբունքը: Այս օրինագիծը Ռուսիոյ դէմ ուղղուած է:

Երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները խիստ ձգտուած են:

Պոլիվիոյ յեղափոխութիւնը

Պոլիվիայէն առնուած լուրերու համաձայն յեղափոխականները չեն դադրած գործելէ եւ գրաւած են Սուքրա քաղաքը որ ներկայիս կը պաշտպանուի ուսանողական եւ գործաւորական խումբերու, ինչպէս նաեւ յեղափոխական պետ Հինօ Եօզայի հրամանին տակ՝ զօրագունդի մը կողմէ: Ըմբոստներու ձեռքն ինկած է նաեւ Թարիճա նահանգը, իսկ ամբողջ Պոլիվիոյ մէջ յայտարարուած է պաշարման վիճակ:

*** Փարիզի պոլիվիական դեսպանը հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն: Կ'ըսուի թէ այս հրաժարականը բողոքի ցոյց մըն է ընդդէմ Պոլիվիոյ նախագահ Սիլէզի, որ հակառակ Սահմանադրութեան, իր վերընտրութիւնը կը հետապնդէ, չորս տարուան յաջորդ շրջանին համար:

Պատրաստուեցէք Հ. Մ. Ը. Մ.ի սպառտներու

բանակում — ցուցահանդէսին Meudonի անտառին մէջ, 12—13—14 յուլիս: Բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի մէջ, 64 Rue des Ecoles.

"ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին
Salle des Fêtesի ընդարձակ սրահին մէջ
կը նախագահէ Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ
կը խօսի Ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին: Մուտքը ազատ է
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՓՈՆ ՍԷՆ Թ'ԷՍՓՐԻ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ
ՊՈԼԷՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ
ՌՈՄԱՆ.— Այս կիրակի: կը խօսի՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 15ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շապին Գարահիսարի եւ Շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական միութեան կողմէ, վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Petit Journalի սրահին մէջ, 21 Rue Cadet, Հովանաւորութեամբ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ Նախագահութեամբ ՔԷՏԻՃԵԱՆ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ եւ մասնակցութեամբ Քաղաքական կուսակցութեանց եւ ազգային կազմակերպութեանց:

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղի կողմէ 29 յունիս, կիրակի ժամը 2.30ին Սալ ժան տ'Արքի մէջ: կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԵՐԸ (տրամ) եւ ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՆ (զաւեշտ)

Տեղի կ'ունենան սկաուտական խաղեր, գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտք 7.50 եւ 5 ֆր.

Շոգեկառք՝ Gare du Nordէն ժամ 12, 23, 1.41 եւ 1.52

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մջոյի խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Երուանդ Հմպաթեանի բնակարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօ, Քրիս, Դէօրդ Չաւուշ, Զարդարեան և Քեռի խումբերու ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՍԷՆ-ԺԻՒԼԻԷՆԻ եւ Պօմոնի Զաւարեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեանի բնակարանին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կոմիտէն Քրիստափոր ենթակոմիտէի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Մուրատ եւ կայծակ Առաքել խումբերը այս կիրակի ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք, Գրադարան-ընթերցասրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան Գրադարան ընթերցասրահը բաց է ամէն հինգշաբթի ժամը 8—10, իսկ կիրակի 9—12: Գիրք ստացողներէն կը խնդրուի որ նոյն ժամերուն դիմեն գրադարանապետին:

ՑՈՒՑԱՏԵՍՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եոզկատի Բարենպատակ Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 41 Րիւ Թիւպանօի սրահը: Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, ընթացիկ հարցեր: Անդամ և ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը" այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ: կարեւոր օրակարգ եւ վարչութեան ընտրութիւն: ժողովը օրինական պիտի համարուի անկախ ներկաներու թիւէն:

ԱՏԱՐԱԶԱՐԻ Հայր. միութեան անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին 40 Rue de Bellevilleի սրճարանին վերնայարկը: կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները: կարեւոր օրակարգ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕԻ եւ Սէն Թ'Անթուանի ընկերներն ու համակիրները կը հրաւիրուին դասախօսական ժողովի այս Կիրակի ժամը 3ին, Պուլվար Օտտօի սովորական հաւաքատեղին: Կը դասախօսէ ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Յարութիւն Կըլլօեան, Գատի գիւղի (Պոլիս) նախկին որբերէն: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ կամ շրջականները: Իմացնել՝ Կարապետ Մկրտիչեանի 1 Ave, des Vergers' Bourg-la-Reine. Seine, France.

— Կը փնտռեմ Աֆիոնգարահիսարցի Յակոբ Գարագուլագեան, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել իր հասցէն Katchic Tchomaklianի, Rue de Trans No. 15. Draguignan (Var).

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Պօղոս, մօր՝ անունը Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին: Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար: Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ: Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր: Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան:

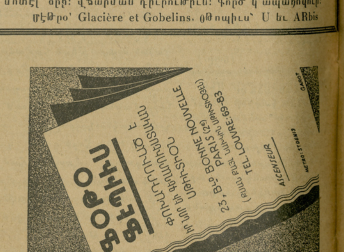
Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռեմ քէմախի վերի բագառիճէն խոսրով իլպիզեա եւ զաւակները ղազարոս, կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի: կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կիւրնցի (Սեբաստիա) Օհան Մէսեան կը փնտռէ իր որդիները Կարապետ, Սուրէն, Եդուարդ, Բիւզանդ, իր աղջիկները Համասփիւռ, Զարուհի եւ իր կինը Աննա: Իմացնել՝ Aram Tufénkdjianի, Rue Wilson, [illegible] cines (Isère), Fraace.

— Տիկ. Սիրանուշ Յարութիւնեան (ծնած Ստամպօլեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Պրուսայի Օրթա գիւղէն Կարապետ Ստամպօլեան, մօր անունը՝ Հռիփսիմէ (մեռած աքսորի միջոցին), հօր անունը՝ Յովհաննէս, փոքր եղբայրը Աբրահամ, 7 տարի առաջ կը բնակէր Պոլիս, Գատի գիւղ, արհեստով երկաթագործ, իր կնոջ անունը՝ Գոհարիկ: Իմացնել՝ Մարիամ Յարութիւնեանին c/o M. Kulian, Camuna Teodor Vladimirescu, Indetzul Constanza (Roumanie).

Կը խնդրուի Պոլսոյ եւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

5 ՅՈՒԼԻՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ԻՆ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
8 Rue Danton, PARIS Métro: Odéon եւ St. Michel
Մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրուի Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ (4 ԱՐԱՐ)
(ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Ս. Ալիքսանեանի, Օր. Անահիտի, Տիկ. Լաթիֆեանի եւ Պ. Պ. Գմբէթեանի, Ա. Կօթիկեանի, Լաթիֆեանի, Սարիմի, Գրիգոր Վահանի, եւայլն:
ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը կատարէ «ԱՍԼԱՆ»ի դերը
ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ
Տոմսերը ապահովել Կավաօշի խմբագրատունէն՝ 208bis rue Lafayette եւ բոլոր հայկ. ճաշարաններէն

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉD.
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
28
ՅՈՒՆԻՍ
1930

28 JUIN 1930

Ձ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1300

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

1915ի Ապրիլեան եղեռնը համատարած զգետնում մը եղաւ աշխատասէր ու խաղաղ հայ ժողովուրդին, որ ապրեցաւ կոտորածի, տեղահանութեան և սպանդի բոլոր արհաւիրքները: Թուրքերը ջլատեցին հայ ժողովուրդի կամքը, գլխատեցին անոր ղեկավարութիւնը, արմատախիլ ըրին հարիւր հազարաւոր բազմութիւնները իրենց վայրերէն և մատնեցին զանոնք անօթութեան ու սուրին, մեռցուցին մարդկային արժանապատուութեան զգացումը, ստորնացուցին զայն անասնական վիճակի մը հասնելու աստիճան:

Նախ հոգին, ապա մարմինը մեռցուցին մեր ժողովուրդին:

Այս համատարած ստրկութեան ու գերեվարութեանց օրերուն, վերջին վայրկեանին, քանի մը կորովի շրջաններ սթափումի ցնցումներ ունեցան: Ինքնապաշտպանութեան ոգին հասակները շտկեց, քայքայուած ու անգլուխ բազմութիւնները հաւաքական կամքի բերաւ, ու հայ բազուկն ալ իր կարգին բարձրացաւ դարաւոր թշնամու դէմ, որ այնքան հզօր էր խոնարհ ու համակերպող ամբոխին դիմաց,

Գոտամարտ կեանքի ու մահուան համար: Շատ ուշ արհամարուած զէնքը դարձաւ սիրելի, շատ ուշ, գլխի ինկան թէ արիւնարբու թշնամուն դէմ կարելի պիտի ըլլար գոյութիւնը պահել սեփական ժանիքներով. շատ ուշ ոգեկոչեցին յեղափոխական խիզախ ոգին, որ սաւառնեցաւ ընկճուած բազմութիւններուն վրայ:

Ու անոնք, որ սրբազան այդ կրակէն բռնուեցան, կրցան բարձրացնել ազատութեան դրօշակը թրքական թնդանօթներէն առաջացած փլատակներուն վրայ, և սպանդի համատարած խաւարի մէջէն կայծեցուցին լուսաւոր յուշարձաններ, պատմական փառաւոր հերոսամարտեր, որոնք գօտեպնդեցին հայ ժողովուրդը և վերականգնեցին անոր ջարդուած հոգին:

Շապին-Գարահիսարի հերոսամարտը Հայոց պատմութեան փայլուն դրուագներէն մէկն է, ցեղին հպարտութիւնն ու ապրելու կորովը բարձրացնող, եւ միեւնոյն ժամանակ թելադրական դաս մը անմիաբան ու անջիղ բազմութիւններու, եթէ կ'ուզեն ապրիլ որպէս ժ ո ղ ո վ ո ւ ր դ կամ որպէս ազգային հաւաքականութեան մէկ անդամը:

Մանրամասնութիւններն արձանագրելու պէտք չենք զգար:

Շապին Գարահիսարը, դանակը ոսկորին հասնելէն յետոյ, ըմբոստացաւ, յարձակեցաւ ու յաղթեց: Քաղաքին տէրը դարձաւ, բանտը գրաւեց, ու յետոյ բերդը քաշուեցաւ, ամիս մը անհրնդատ կուրծք տալով թրքական թնդանօթներուն: Մինակ մնաց իր այդ ոգորումներուն մէջ, ու տեղի տուաւ թշնամի գերազանց ուժերու առջեւ, երբ այլեւս ջուր եւ ռազմամթերք չունէր: Բայց, շնորհիւ այդ հերոսամարտին, կրցաւ ընտիր երիտասարդութեան մը կեանքը փրկել:

Շապին Գարահիսար, Վան, Տարօն, Շատախ և Ուրֆա հաւատարիմ ազատագրական շարժման աւանդներուն, գոնէ վերջին վայրկեանին դիմեցին զէնքի, փրկելով հայ ազատատենչ ժողովուրդի պատիւը վերջնական արատաւորումէ:

Մեր յարգանքի տուրքը տալով այն անմահ հերոսներուն, որոնք իրենց անձը զոհ բերին ազատութեան սեղանին, պիտի փափաքէինք որ այդ յարգանքի հանդէսները թելադրական դասեր հանէին պատմական անցեալէն և սեփականութիւնը դարձնէին այն բազմութեան, որ այնքան խանդավառ ոգեկոչումը կ'ընէ դժնդակ, բայց լուսաւոր այդ օրերու:

Ըստ մեզ թելադրանքը բացայայտ է:

Առաջին, միութեան գաղափարն է, առանձին ու մինակ չմնալու համար: Անցեալ դժնդակ օրերուն, մեր քաղաքներն ու շրջանները գործեցին առանձին, տարուեցան իրենց տեղական շահերէն, իրարու չշղթայուեցան, ու միասին դուրս չեկան ահաւոր վտանգին դէմ: Այս էր ամէնէն վիրաւոր կողմը: Եւ սակայն, երբ տարիներէ յետոյ, հայկական ոդիսականին մէջ հերոսամարտներն ու գոյամարտերը մեր միակ փառքը կը մնան, մենք դարձեալ նոյն պառակտուած ու անշաղախ գաւառներու և քաղաքներու բաժնուած ենք:

Ինչո՞ւ համար չմիացնել Վանի, Շատախի, Տարօնի, Շ. Գարահիսարի և Ուրֆայի հերոսամարտերու յարգանքի ցոյցը սրտաբուխ և համազգային մէկ տօնակատարութեան մէջ: Միթէ՞ այս չէ անցեալ պատմութեան թելադրանքը, ապագայ սխալներէ խուսափելու համար:

Երկրորդ թելադրանքը նոյնպէս յստակ է, բայց տակաւին վերջնականապէս ժողովուրդի սեփականութիւնը չէ դարձած: Ի՛նչ ըսել կ'ուզէ հայ ժողովուրդ, որ գաղութներու մէկ ծայրէն միւսը, ամէն տարի, ի յիշատակ այս հերոսամարտերու, խանդավառ հանդէսներ կը սարքէ: Այդ ցոյցը, ըստ մեզ, պոռթկում մըն է այն ստրկութեան և համակերպութեան դէմ, որ փաթթուեցաւ հայ ժողովուրդի վզին՝ խոհեմութեան անունով, Պոռթկում մըն է այն խաւերուն և հոսանքներուն դէմ, որոնք յեղափոխութիւնը կը դատապարտէին, զէնքը կ'արհամարհէին և կազմակերպուած ուժերը կը ջլատէին: Պոռթկում մըն է այն ահաւոր միամտութեան և պառակտումներուն դէմ, որոնք արգելք հանդիսացան հայ զազուկին, լիովին իր պարտքը կատարելու հանդէպ ժողովուրդի փրկութեան:

Դատապարտել համակերպումը և ջլատել տատանումները, կը նշանակէ որդեգրել յեղափոխական արի եւ վճռական կեցուածք մը, կազմ ու պատրաստ ամէն վտանգի դէմ:

Այս օրուան սերունդներուն համար, այսպիսի վերագնահատութիւն մը անհրաժեշտ է, որպէս զի ան վերջնականապէս հրաժարի անցեալի կազմալուծող մթնոլորտէն և կենայ այն ուղիղ ճանապարհին վրայ, որ ընդգրկեցին, ճգնաժամի վայրկեանին, Շապին Գարահիսարի հերոսները:

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՄԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Հայրենիք» բոլշեւիկեան 16րդ համագումարի առթիւ կը գրէ (6 յունիս).

— «Հայաստան եւս, ուրիշներու կարգին, ձեւի ձեւ կը պատրաստուի Մոսկուայի մէջ գումարուելիք կուսակցական մեծ ժողովին համար: Հայաստան եւս իր մասնաւոր, տեղական ժողովները կը գումարէ եւ՝ ժամանակին վերէն եկած հրահանգներուն՝ բանաձեւեր կը քուէարկէ ու պատգամաւորներ «կ'ընտրէ»: Հայաստանի մամուլն եւս եռանդուն պրոպագանդ կ'ընէ այն «սկզբունքներուն» համար, զոր պաշտպանելու հրամանը ղրկուած է Մոսկուայէն, այսինքն՝ Ստալինի կողմէ:

Այս տարի, սակայն, Ստալին սովորականէն աւելի լարած կը թուի կուսակցական մեքենան: ըստ երեւոյթին, ան այնքան ալ վստահ չէ, թէ բոլոր շրջաններու ժողովները իր ցանկացած մարդիկը պիտի ընտրեն տեղական մարմիններու մէջ եւ կամ իբրեւ պատգամաւոր պիտի ղրկեն համագումարին: Այդ է ապահովաբար պատճառը, որ տեղ տեղ, ինչպէս օրինակ Անդրկովկասի մէջ, Ստալին չէ սպասած նոյնիսկ Հայաստանի Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի կուսակցական ժողովներու գումարման եւ փութացած է առաջուընէ փոփոխութիւններ մտցնել այդ երկրամասերու կեդրոնական կոմիտէներու կազմին մէջ:

Տարակոյս չկայ, որ ոչ Հայաստանի եւ ոչ ալ Ատրպէյճանի կամ Վրաստանի մէջ, բոլշեւիկներու կուսակցական ժողովները բաւականաչափ յանդգնութիւն պիտի ունենան հակառակ երթալու Ստալինի կամքին:

Նկատի ունենալով այս բոլորը, պէտք է ընդունիլ, թէ կուսակցական ժողովները, «ընտրութիւնները» եւ նոյնիսկ առաջիկայ մեծ համագումարը Մոսկուայի մէջ պարզ ձեւականութիւններ են, եթէ չըսենք տեսակ մը թատերական ներկայացումներ են, որոնք իրական արժէք չեն ներկայացներ եւ էապէս չեն կրնար փոխել իրերու կացութիւնը խորհրդային Միութեան մէջ: Այս բոլոր կուսակցական խաղերուն գլխաւոր վարիչը՝ Ստալին նախօրօք արդէն ամէն ինչ ծրագրած, բանաձեւած եւ որոշած է: եւ շրջաններէն Մոսկուա գացող պատգամաւորներուն» ուրիշ բան պիտի չմնայ, բայց եթէ հլու հնազանդութեամբ այս անգամ եւս կատարել Ստալինի կամքը: Այլապէս անհնազանդները պիտի ենթարկուին Տրոցկիի ճակատագրին:»

ՍՄԻԹ ՀԱՍԱՒ ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Հինգշաբթի առտու, եւրոպական ժամը 9,35ին Սմիթ մեկնեցաւ Թէռ-Նէօվէն, ուրկէ Նիւ Եորք հեռաւորութիւնն է 2000 քիլոմեդր: Բայց մառախուղը եւ հակառակ հովը դանդաղեցուցին օդանաւուն թռիչքը:

Օդանաւը Պոսթոնի վրայէն անցաւ իրիկուան ժամը 8,45ին եւ իր ճամբան շարունակեց ուղղակի դէպի Նիւ-Եորք, ուր կէս գիշերին իջաւ Ռուզվէլտ-Ֆիլտի կայանը: Հազարաւոր բազմութիւն խռնուած էր, որոնց մէջ, Նիւ-Եորքի քաղաքապետը, զանազան պաշտօնատարներ եւ բրիտանական դեսպանը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հելլէնօ-թուրք համաձայնութիւնը

Աթէնքի Խորհրդարանը վաւերացուց Հելլէնօ-թուրք տնտեսական համաձայնագիրը, որուն դէմ խիստ քննադատութիւններ եղան: Պ. Վէնիզէլոս պատասխանելով, պատմականն ըրաւ համաձայնագրի կնքման բանակցութիւններուն եւ երկարօրէն պարզեց պատճառները, որոնք տուն տուին անոր: Խօսելով միանգամայն Թուրքիոյ հետ բարեկամական եւ առեւտրական դաշինքներու կնքման անհրաժեշտութեան վրայ, վարչապետը յայտնեց թէ Թուրքիա եւս նոյն պատճառներով կը փափաքի անոնց արագ իրականացման եւ յիշեց զոհողութիւնները զորս Յունաստան ընել ստիպուած էր գաղթականներու Յունաստանի մէջ զետեղման առթիւ:

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, 19ի դէմ 191 ձայնով վաւերացուեցաւ համաձայնութիւնը:

Սուրիա՝ Ազգ. Դաշնակցութեան առջեւ

Ազգ. Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց Յանձնախումբը սկսաւ քննել ֆրանսական կառավարութեան տարեկան տեղեկագիրը, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին:

Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչը կարճ զեկոյց մը տուաւ այդ երկիրներու տնտեսական կացութեան մասին եւ մասնաւորապէս շեշտեց թէ 1929ի ընթացքին, հակառակ հոգատար կառավարութեան եւ սուրիական ընդդիմադիրներու միջեւ տեսաբանական տարբերութիւններուն, կատարեալ հանդարտութիւն տիրած է ամբողջ երկրին մէջ: Աւելցուց թէ շնորհիւ ճամբաներու զարգացման, ապահովութեան եւ վարչական զեղծումներու առաջքն առնելու համար թափուած ջանքերուն, միջավայրի բարեփոխում կը հաստատուի: Յանձնախումբի պահանջին վրայ, ֆրանսական պատուիրակը յաւելուածական տեղեկութիւններ տուաւ երկրին ընդհանուր վարչութեան, հայ գաղթականներու տեղաւորման, տնտեսական կացութեան, դատական կազմակերպման, ելեւմուտքին, առեւտրական եւ աշխատանքի պայմաններուն մասին:

Երէկ, Յանձնախումբը լսեց նաեւ Սուրիոյ Մարզպանը որ ըստ հոգատարութեան դաշնագրի առաջին յօդուածին, Սուրիոյ մէջ յայտարարուած սահմանադրութեան մասին տեղեկութիւններ տուաւ:

Հնդկաստանի կացութիւնը

Հակառակ Սիմօնի տեղեկագրին որ կը կարծուէր թէ պիտի հանդարտեցնէ կիրքերը, կացութիւնը երթալով կը վատթարանայ: Անգլիական վաճառատուները ո՛չ մէկ գործառնութիւն ունին: Եթէ Հնդկաստանի կառավարութիւնը չփութայ յայտարարութիւն մը հրատարակել Լոնտոնի մէջ գումարելի խորհրդաժողովին մասին, կացութիւնը քաօսային պիտի դառնայ:

Մոթիլալ Նէհրու տրամադիր է կարգ մը զիջումներ ընելու: Կառավարութենէն արտօնութիւն խնդրեց բանտ երթալու և Կանտիին հետ տեսակցելու: Պատասխան իսկ չտրուեցաւ:

∴ Լոնտոնի Խորհրդարանին աշխատաւորական երեսփոխաններու յանձնախումբը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կ'ընդունի Դաշնակցային Հնդկաստանի մը գաղափարը ու ցաւ կը յայտնէ թէ Սիմօնի տեղեկագիրը ո՛չ մէկ առաջարկ կը պարունակէ Հնդկաստանի խոստացուած ինքնավարութեան մասին: Յանձնախումբը կը հրաւիրէ կառավարութիւնը յայտարարելու թէ Սիմօնի տեղեկագիրը կը կազմէ մէկ մասը փաստաթուղթերուն, որոնք քննութեան պիտի ենթարկուին Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ:

Բոլշեւիկ համագումարը բացուեցաւ

Բոլշեւիկեան 16րդ համագումարը բացուեցաւ հինգշաբթի օր, բնաբան ունենալով «Բոլշեւիզմի Յաղթանակը եւ դրամատիրութեան անկումը»:

Պատգամաւորները կը հաւաքուին Օփէրայի շէնքին մէջ «յոտից ցգլուխ» զինուած զօրքերու պաշտպանութեան տակ:

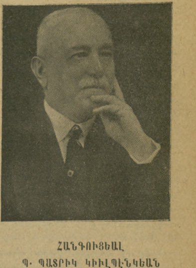
Հակառակ Բուխարինի եւ Տոմսկիի ընդդիմութեան, կասկած չկայ որ Ստալին համագումարէն պիտի ելլէ, պահելով բոլշեւիկներու յաղթական պետի տիտղոսը: Կասկած չկայ նաեւ որ Բուխարինի եւ Տոմսկիի տեսակէտը՝ դրամատիրութեան զիջելու ժամանակաւոր մենաշնորհներ եւ ճարտարարուեստացման ու համայնացման ընթացքը դանդաղեցնելու, պիտի պարտուի, մանաւանդ Վորոշիլոֆի նահանջէն յետոյ:

Բոլշեւիկեան գաղտնի ժողով

Սթոքհոլմէն առնուած լուրերու համաձայն, բոլշեւիկեան գաղտնի ժողով մը կը գումարուի այս միջոցիս Հալսթավիքի մէջ (Սթոքհոլմի արշիպեղագոսը): Ժողովին կը մասնակցին Սկանտինավեան երկիրներու, եւ Գերմանիոյ համայնավար ներկայացուցիչները ու կը քննեն Ֆինլանտայի մէջ համայնավար շարժումին կացութիւնը:

Սկանտինավեան երկիրներու եւ Ֆինլանտայի հպատակները ճամբորդի անցագրերով իրաւունք ունին երեք ամիս մնալու Շուէտ: Այս պատճառով կը վախցուի որ Ֆինլանտայէն փախող համայնավարները խուժեն հոն:

(Լուրերու շարունակութիւնը նայիլ Գ. էջ)

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ
Պ. ՊԱՏՐԻԿ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի 29 յունիս Ս. Պատարագի մատուցմամբ, հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ եւ ի յարգանս Ազգ. բարերար ողբացեալ Պ. Պատրիկ Կիւլպէնկեանի, որ մեռած է ի Նիւ-Եորք:

Սկզբնաւորութիւն պատարագի՝ ժամ 10, հոգեհանգիստ՝ ժամ 11.45:

(Կնիք)

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ըստ հանգուցեալին վերջին կամքին, յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի շատ պարզ կերպով: Եկեղեցական արարողութիւններէն յետոյ, քահանայի մը առաջնորդութեամբ, դագաղը ուղղակի պիտի փոխադրուի գերեզմանատուն: Ո՛չ ծաղկեպսակ պիտի ղրկուի եւ ո՛չ ալ դամբանական պիտի արտասանուի:

Հանգուցեալին մարմինը երէկ առտու փոխադրուեցաւ եկեղեցի, ուր Հոգաբարձութեան կարգադրութեամբ, թոյլ տրուեցաւ որ ժողովուրդը իր վերջին յարգանքը մատուցանէ հանգուցեալին:

ՊՈԼԻՎԻԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Յեղափոխականներու զօրագունդ մը գրաւեց Օրուրօն, արեւելեան Պոլիվիոյ լեռներուն վրայ բարձր դիրք մը: Քաղաքը ներկայիս մեկուսացած է երկրին մնացեալ մասէն: Ըմբոստները իրենցմէ չորս սպայ նշանակեցին՝ քաղքին կառավարութիւնը կազմելու համար:

Պոլիվիական կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ նախարարական խորհուրդ գումարուած է սպարապետ Քունտղի հետ, քննելու համար ձեռք առնուելիք միջոցները:

Հանրապետութեան նախագահը Սիլէզ հրաժարեցաւ եւ ապաստանեցաւ Միացեալ-Նահանգներու դեսպանատունը:

Մայրաքաղաքին մէջ, բուռն բախումներ տեղի ունեցան ըմբոստներու եւ կառավարութեան միջեւ: Հազարաւոր ցուցարարներ քարկոծեցին ոստիկանապետութեան շէնքը եւ ծանր վնասներ հասցուցին: Զօրքը կրակեց ամբոխին վրայ: Բազմաթիւ վիրաւորեալներ կան, որոնց մէջ կիներ եւ մանուկներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
(ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

(Սեփական Թղթակցութիւն «Յառաջ» ի)

Երկաթուղու տօմսակները ժամանակաւորապէս դէպի Նախիջեւան վաճառելը դադարած էր: Հաւաքւած կուսակցականներին ուղարկել էին ապստամբների դէմ՝ սահմանը պաշտպանելու, իսկ մնացած մասը երկաթուղու գիծը ամուր պահելու: Մարտ 4ին ապստամբները բռնում են կուր, ուրտեղ սպանւում է Երեւանի զաւ. միլիցիայի բէզէրվի պետը եւ այլն զինւորներ ու միլիցիոնէրներ: Ապստամբները խլել էին անհաշւ զէնքեր, 15 ձի եւ այլ ռազմամթերքներ: Ապտամբներին միացել էին նաեւ Հայերը: Այդ ժամանակ լուր տարածւեց որ Բաշգեառնեցի խմբապետ Մարտիրոսը եւ այլ տարագիրներ իրենց խմբով անցել են ապստամբների մէջ եւ ղեկավարում են շարժումները: Անշուշտ մի սուտ լուր էր դա: Բայց կուսակցականների եւ Չեկիստների մէջ ցայտուն կերպով նշմարւում էր մի ներքին վախ: «Շան պէս խեղճացել են» ասում էին գիւղացիները:

Ապստամբները Նոր Բայազիտում գրաւել էին ներքին Կիւզէլ Դարա գիւղը եւ այլ մանր մունր գիւղեր: Այդ բանը յայտնի էր Պէօյիւք Վէդիի ապստամբներին, բայց ցուրտն ու ձիւնը շատ լինելուն հնարաւոր չէր դարձնում ապստամբների միութիւնը: Նախ՝ Դարալագեազի հետ, ապա՝ Նոր Բայազիտի:

Յետագայ կռիւներում կորուստը կոմունիստներից ու Չեկիստներից շատ էր. անգամ երկու տեղից ծանր վիրաւորւած էր Չեկայի հետախուզական բաժնի պետ Ռուբէն Խաչատրեանը: Գլխաւոր վտանգը Բ. Վեդին էր, որի դէմ Չեկան կենտրոնացրել էր գործունեայ ուժերը:

Ղամարլուի կայարանում պատրաստ սպասում էր զրահապատ գնացքը. իսկ մնացած երկու զրահապատ կառքերն ու թանքերը գնում էին Նախիջեւան ու գալիս, նախ գիծը ապահով պահելու համար, երկրորդ, ժողովրդին ահաբեկելու՝ որպէս զի լուրը հասնի ապստամբներին:

Պ. Վէդիի ապստամբութիւնը ոչնչացնելու նպատակով կառավարութեան կողմից ուղարկւեց երկուական դասակներ հայ եւ թուրք զինւորներ, որոնք հրաժարւեցին ապստամբների դէմ կռւելուց, պատճառաբանելով որ «Մենք մեր թալանւած ծնողների ու եղբայրների հետ չենք կռւիր»: Չեկայի յոյսերը ի զուր անցան. ստիպւած, անկիւններում թագնւած «անվախ» Չեկիստներին պէտք է ուղարկել ճակատ՝ կռւելու, մինչեւ որ հնարաւոր լինի ռուսական 11րդ բանակը տեղափոխել Թիֆլիզից Հայաստան:

Գարնան արեւը արդէն տաքացնում էր ապստամբներին իսկ ձիւնն հալւում էր անընդհատ: Պէօյիւք Վէդիի ապստամբները տեսնելով անհաւասար ուժերը, որոշ մասը, գիշերը անցնում է Արաքսը, իսկ մնացած խոշոր մասը միանում է Դարալագեազի ապստամբներին: Ապրիլ ամսի սկիզբներից քիչ անց ապստամբները գրաւեցին ամբողջ Դարալագեազի գաւառի 140—150 գիւղերը, բացառութեամբ Ալնաձոր, Արփա եւ Քէշիշքանդ գիւղերից: Մի օր անց, ապստամբները գրաւում են նաեւ Ալնաձոր եւ Արփա գիւղերը: Գիւղերից ու շրջաններից փախած, գլուխը կորցրած կոմունիստներն ու Չեկիստները, հաւաքւելով Քէշիշքենդում, կազմում են «մահւան բատալեօն»: որոնք փախչելու ելք չգտնելով, նպատակ էին դրել կռւել ապստամբների դէմ մինչեւ վերջին շունչը:

Ապստամբութիւնը բռնկել էր Ղարաքիլիսայի եւ Դիլիջանի գաւառներում, որ շնորհիւ աշխարհագրական նպաստաւոր պայմանների օր աւուր հասնում էր խոշոր չափանիր կողմից էլ ռազմամթերքների պակասութիւնը յուսահատութեան մատնեց ապստամբներին: Նրանք տեսնելով որ այլեւս անհնար է եւ կռւելն աննպատակայարմար, թողին գրաււած գիւղերը եւ հեռացան Դարալագեազի ապահով գիւղերը, ուր գտնւում են այժմ էլ: Միւս մասն էլ թողեց տունը, ընտանիքը եւ երախաները ու անցկացաւ պարսկական սահմանը:

Ղարաքիլիսայի եւ Դիլիջանի ապստամբները իրենց խլած գիւղերը թողնում են մայիսի 5ին:

Այսպէս, ապստամբութեան անյաջողութիւնը կարելի է գտնել երկու գլխաւոր պատճառների մէջ: Նախ, որ Խ. Միութեան ինչպէս նաեւ Հայաստանի ապստամբները կռւում էին ոչ միաժամանակ, որով չէկային հնարաւորութիւններ էր լինում անջատ անջատ կոտորել ապստամբներին:

Երկրորդ, ռազմամթերքի պակասը եւ անկազմակերպ ու տարերային շարժումը: Թողնենք խորհրդածութիւնները տեղի ունեցող ապստամբութիւնների մասին: Այսքանը յայտնենք որ Հայաստանի ապստամբութիւնները մի անգամ եւս եկաւ ապացուցելու որ Հայաստանի աշխատաւորութիւնը որ վերջին կաթիլ արիւնը չխնայեր կռւելու համար ընդդէմ բռնակալութեան: Ստալինների ճակատին պիտի դրոշմեն ճէնկիզխանեան այն բարբարոսութիւնները, որի ենթակայ եղաւ հայ ժողովուրդը:

Իսկ թէ ինչ կորուստ ունեցաւ Ռուսաստանի եւ առհասարակ Հայաստանի գիւղացիութիւնը այդ ժամանակամիջոցում, դրա մասին կը խօսենք յետագայում առանձին թղթակցութեամբ:

Հայկական ազգային դահիճ Աբաս Կուլի բէկի մահւան մասին շատ մարդիկ մինչեւ օրս էլ տարակարծիք են: Կը յայտնենք հետեւեալը: Ապստամբութիւններից յետոյ, չէկիստներին յաջողւեց գտնելու նրա դիակը թողած տեղից: Հայաստանի կենտկոմը կուսակցութեան 1000 րուբլի դրամ յատկացրեց նրա թաղման համար եւ թաղեցին Պ. Վէդիի դպրոցի բակում մեծ յուղարկաւորութեամբ, նուագախումբով, իսկ նրա ընտանիքը ապահովւեց թոշակով:

(5) ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՐԱՏՑԻ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ
. . ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Եթէ հաւատանք Մուրճ-Մանգաղի (մայիս 9). Հիւս. կովկասի Սոչի շրջանին մէջ բարանովկայի հաւաքական գիւղատնտեսութիւնը խանգարած են դաշնակցականները: Ուրեմն այդ հեռաւոր անկիւններուն մէջ բուռ մը Հայերն ալ դաշնակցականի երեւոյթ ունին կոմունիստներու աչքին:

Բայց ինչո՞ւ չեն խոստովանիր, որ գիւղացիներու վրայ գործ դրուած բռնութիւնները ապստամբ կը դարձնեն ոչ խարն իսկ, բացի... Ռամկավարներէն:

«ԱՅՍՏԵՂ ՎԱՆՔ ՉԷ...»

Նովորոսիսկի «Պրոլետար» գործարանին մէջ կ՚աշխատին 5000 բանւորներ, որոնք կը բաղկանան հայ, լեռնական, ռուս, թուրք, վրացի գաղթականներէ, այստեղ հաւաքւած զանազան շրջաններէ: Բանւորներուն մէջ, սակայն, դեռ անհետացած չեն ազգային գոյները: Ամէնքը իրենց հետ բերած են երկրին հայհոյութեան ծաղկեփունջը: Խօսելու տեղ... կը հայհոյեն: Ի վերջոյ գանգատ կը յայտնուի բանւորներուն, որոնք կը պատասխանեն.

— «Այստեղ վանք չէ...»:

Գործարանին մէջ չհայհոյեն, ո՞ւր հայհոյեն: Անիշխանութիւն: Հրահանգ տրուած է ռուսերէն սորվիլ, բայց սորվեցնող չկայ: Բանւորներէն ոմանք, ճարահատ, մէկ մէկ ռուս կին գտած եւ ամուսնացած են լաւ եւ արագ ռուսերէն սորվելու համար:

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՔԱՂԱՔԸ

(Շապին - Գարահիսարի հերոսամարտի 15ամեակին առթիւ)

... Այն տարին որուն մասին պիտի խօսիմ, բացառիկ տարի մըն էր: Այն տարին՝ որուն անունը 1914 է, օծուեցաւ պատմութեան առաջ, «տարիներու անխիղճ կայսրը, արքայից արքան»:

Այդ տարուան գարնան Շ. Գարահիսարի արեւը խաւարեցաւ: Երբ երիտասարդ իրար անցան, խանութները փակուեցան, փողոցները դատարկուեցան: Պայծառ օդով, կապոյտ երկինքով քաղաքը խաւարեցաւ թանձր մութով: Հաւատացեալները վազեցին եկեղեցի ու մզկիթ: Ժամուն բակը, տասնեակ մը մարդիկ, մրոտած ապակիներով դիտեցին մոլորակներու կողմէ ձերբակալուած արեւը: Անոնցմէ մէկը յանկարծ յիշեցուց իր բարեկամներուն որ քանի մը շաբաթ առաջ ալ «պոչով աստղ»ը անցաւ: Ու բոլորին եզրակացութիւնը այն եղաւ որ «աստնք լաւ նշաններ չեն, չար բանի մը ազդարարութիւններն են»:

Բախտը այնպէս ուզեց որ ռամիկ ծերուններուն նախապաշարեալ գուշակութիւնները ցուցադրիչին ահաւոր եղեռնի մը գոնքացէքին:

Անցած էին քանի մը ամիսներ: Առաւօտ մը, մունետիկը ամէն փողոցի անկիւն սուր ու բարձր ձայնով պոռաց, Նորին վեհափառութեան կառավարութեան պատերազմի հռչակումը Ռուսերու դէմ, ու կը հրաւիրէր զինուորական տարիք ունեցող մարդիկը ներկայանալ իսկոյն:

Շուկային դիմագիծը յանկարծ փոխուեցաւ: Անկարելի էր սեւ պեխերով ու սեւ մազերով մարդ տեսնել հոն, թուրքերը գացած էին իսկ Հայերը բոլորը փախստական:

Խուճապ ու իրարանցում:

Ալեհեր մարդիկ իրար կուգային անկիւնները ու կը խօսէին միայն պատերազմի մասին: Օրէ օր աւելի կը սաստկանային լուրերը: Օր մըն ալ լսին որ ամբողջ աշխարհը ոտքի կ՚ելլէ: Ռուսերը գերմանացիներուն դէմ, թուրքերը գերմանացիներու եւ Աւստրիացիներու հետ: Գերմանացիք եւ Աւստրիացիք Ֆրանսայի դէմ, հետեւաբար Թուրքերն ալ Ֆրանսայի դէմ:

Ես փոքր պատանի էի, չէի ճանչնար այդ ազգերէն ոչ մէկը, գիտէի որ անոնք խաչապաշտ են: Յանկարծ յիշեցի որ դրօշմաթուղթի տետրակ մը ունիմ, վազեցի տուն ու բացի զայն: Աչքիս զարկաւ Աւստրիան, ֆրանսուաժոզէֆը իր պատկառելի դէմքով, ալեւոր ու երկպատառ մօրուքով, վախցայ անկէ ու աճապարանօք փնտռեցի Ֆրանսան: Գտայ զայն ու տեսայ դրօշմաթուղթին վրայ նուրբ պարուհի մը, նուրբ ու թափանցիկ շրջազգեստով: Զշարունակեցի, յուսախաբուեցայ դրօշմաթուղթի տետրակէս ու կարծեմ լսի ինքնիրենս, ֆրանսուա-ժոզէֆը իր անպարտելիի կեցուածքով անպայման կը ջախջախէ նուրբ ու գեղանի պարուհին Ֆրանսայի: Ու ես իմ մանուկի վճիռս տուի:

* * *

Քանի մը օրէ ի վեր սովորութիւն դարձած բան մը աչքիս զարկաւ, վառ հետաքրքրութիւն շարժելով:

Հայրս երբեք դուրս չէր ելլեր, ու իր ժամանակը կ՚անցնէր անխօս, կրակին առջեւ նստած ու հին նամակներ եւ լրագիրներ վառելով:

Ամէն իրիկուն ալ, մութէն յետոյ, հօ՛ս ծանօթ մարդիկ, իրարմէ հինգ հինգ վայրկեան տարբերութեամբ տուն կը մտնէին: Երբ 10 12 հոգի ամբողջանային, հայրս կը մօտենար մօրս ու կ՚արտասանէր օրուան առաջին եւ վերջին խօսքը, «Գացէք, պառկեցէք»: կը մտնէր սենեակ ու լամփարին պատրոյգը կ՚իջեցնէր: կը խօսէին ժամերով լուռ ու անազմուկ: Սուրճին ամանը չէր պարպուէր, գաւաթները չէին պաղեր ու ծխախոտի ծուխը չէր հատներ: Հետզհետէ այցելուներու ցանկը կը պակսէր, լսեցինք գաղտնի որ կը ձերբակալուէին անոնք: Օր մըն ալ կարգը մեզի եկաւ: Անակնկալ կերպով եկան ու տարին հայրս:

Քաղաքին մտաւորականները կը սպառէին, իսկ թաքստոցներու մէջ մոմի լոյսով ջղայնացած երիտասարդները իրենց ակռաները կը մաշեցնէին կճրտելով:

. . . .

Ահա վեց ամիս է որ մեր քաղաքին բարձր զանգակատնէն հարսանիքի ղողանջ չգար: Ան հին այլ հնչուն զանգակը, երբեւի բոզքեց որ ինք խամաճիկ չէ, որ եթէ մահերը կ՚ազդարարէ, չկրնար եւ հարսանիք աւետել: Մեր ծեր բայց հնչուն զանգակը:

Առաւօտ մը, շատ կանուխ, դեռ մութը հազիւ ճեղքուած, սեւազգեստ շուք մը պատծրը քերելով յառաջացաւ դէպի Հայոց եկեղեցի: Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ դրան կղպանքի «Յ» ծակէն ներս նայեցաւ, գրաւ իր շրթները ու գաձ ձայնով կանչեց ժամկոչ աղբօր: Ժամկոչ աղբարը, այդ քառորդ դարու վաստակաւոր ու հաւատարիմ ժամկոչը դարձուց «Յ» բանալին, սեւազգեստ անծանօթը երկու բառ փսփսաց ու եկած ճամբով անհետացաւ: Մինչ ժամկոչ աղբար բարձրացաւ զանգակատուն, ախորժակով բռնեց հաստ պարանը որմէ զզուած էր երկար ժամանակէ ի վեր, քաշեց ուժով, ու մեր ծեր ու հնչուն զանգակը հնչեց անգամ մը եւս ու վերջին անգամ:

Շատ ուշ միայն լսուեցաւ որ ժամկոչ աղբարը մէկ ալ վար չիջաւ զանգակատունէն: Զանգակին վերջին արձագանգին ընկերացաւ ատրճանակի հարուած մը:

Թաքստոցները բացուեցան ու զինուած երիտասարդները հաւաքուեցան մէկ կէտի վրայ:

Ու զոյգ մը հարիւր կորիւններ զինուած ուժանակներով, արշաւեցին բանտը: Հոն մզուեցաւ աւաջին ճակատամարտը: Գրաւեցին բանտը ու ազատեցին տասնեակ մը բանտարկեալներ:

Քաղաքը կը ներկայացնէր իսկական եւ տաք պատերազմի մը պատկերը: Բոլոր տուները դիրք բռնուած էին ու մերինները կը խուժէին ամենալաւ կորովով ու յարատեւութեամբ:

* * *

Երբ արեւը ծռեցաւ դէպի արեւմուտք. քաղաքը ապաթրքացած էր: Թուրքերը գաղթած էին թողլով տուն ու տեղ. եւ Շապին Գարահիսարը գրաւուեցաւ ամբողջութեամբ:

Դադրեցաւ գինաձգութիւնը քանի մը ժամ ու եռօրեայ երազային անկախութիւնը սրտապնդեց Հայը ու դրաւ անոր մէջ իսկական եւ տեւական անկախութեան յոյսը:

Այդ երեք օրէն յետոյ անկախութիւնն ու ապստամբութիւնը շարունակուեցան բերդին մէջ ուր հազարաւոր Հայեր բացօթեայ անցուցին 23 օր:

. . . .

Յ. ՓՈՒՌՆԱՃԵԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. մաս եւ վերջ)

Կուր գետին եզերքը, Գէօզալ ղայիլ ճամբուն վրայ ապստամբները եւ 300 կարմիր զինուորներ երեք օր անընդհատ ճակատամարտ մղեցին: Ապստամբները բոլորն ալ ձիաւոր էին.

Տեղացի զինուորները միացեալ ցին քալել Գետաբեկի վրայ, Մէճիտ պէյի դէմ: Չէկան ... դաշտային թնդանօթով ճամբայ ելաւ Բագուէն եւ պահ ... յարձակեցաւ այս խումբին վրայ: Բագիրովին հրամանի տակ, այս չէկիստները ի վերջոյ քաշուեցան 3 սպաննեալ ձգելէ յետոյ: Գետաբեկցիները Բագիրոֆէն խլեցին նաեւ երկու գնդացիր եւ երկու ինքնաշարժ:

Կազախի կողմերը Մուսէիբ Ալի-Զադէին հրամանին տակ կը գտնուին 1000 ապստամբներ:

Գանձակի գաւառին կէօքգէօլեան մէջ կոմունիստ Իսհակ 600 հոգինոց ապստամբական խումբ մը կազմելով իշխանութեան դէմ կռիւի ելաւ:

Կարա-Եազի եւ Բորչալու գաւառներուն մէջ ապստամբական շարժումը կը շարունակուի: Գիւղացիները քանդեցին Թիֆլիս-Երեւան երկաթուղին: Կըզըլ-Հաջի գիւղին մէջ ալերը ապստամբեցան եւ լեռ բարձրացան: Կարմիր զինուորները եւ ապստամբները ընդհարում մը ունեցան, երկու կողմէն վիրաւորներ տուին: Ադրբէջանի գործավարներու խորհուրդին նախկին նախագահը Տոքթ. Գազանֆէր Մուսաբէյոֆ նոյն գիւղը գնաց, կիներն ու երախաները հաւաքեց, բայց կիները քարկոծեցին զինք:

Վեդի-Բասարի եւ Նախիջեւանի ապստամբութիւնը կը շարունակուի: Ապստամբութիւնը տարածուեցաւ մէկ կողմէն դէպի Սեւան եւ Երեւան, միւս կողմէն դէպի Օրդուբադ եւ Զանգեզուր:

Մեծ Վեդի-Բասարի ապստամբներուն թիւն է 600: Անոնց մէջ կան նաեւ 70 Հայեր: Սեւանայ լիճին շուրջ կը գտնուին 500 ապստամբ Հայեր, որոնք կ՚աշխատին օգնութեան հասնիլ Վեդի Բասարի ապստամբներուն: Նախիջեւանէն թուրքիզ հասած փախստական մը կը հաստատէ թէ Նախիջեւանի Ազէրի ապստամբներուն մէջ կը գտնուին 16 Հայեր: Ապստամբները կ՚ապրին գիւղացիներու օգնութեամբ, եւ կը կռուին կարմիր զինուորներէն խլուած զէնքերով:

Նախիջեւանէն 30 քիլոմեթր հեռու Միլապ գիւղն ալ ապստամբած է:

Օրդուբադէն բազմաթիւ ընտանիքներ Պարսկաստան անցան: Ազա գիւղէն (Արաքս գետին վրայ) Պարսկաստան անցան նաեւ 70 հոգի, որոնց մէջ կան Ադրբէջանցիներ, Հայեր, Մալականներ:

Զանգեզուրի շրջանէն Մկրլը գիւղին մէջ Զատկի առթիւ եկեղեցական արարողութիւն կատարուած պահուն, կոմունիստները ներս մտան եւ սպաննեցին քահանան: Գիւղացիները կատղելով յարձակեցան կոմունիստներուն վրայ: Մօտակայ գիւղերէն հայ եւ թաթար 400 գիւղացիներ օգնութեան հասան:

Զանգեզուրի, Օրդուբադի, Նախիջեւանի, Վեդի Բասարի եւ Սեւանի ապստամբներուն միջեւ կապակցութիւն հաստատուած է: Կ՚աշխատին յարաբերութեան մտնել նաեւ Կարադաղ-Գանձակ-Մուղան ապստամբական շրջաններուն հետ:

Խորհրդային Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդին փոխ-նախագահ Սեդրակ Մարգիսեան հաւաքական գիւղատնտեսութեան աշխատանքները քննելու գացած պահուն, եւ. թարկուեցաւ ապստամբներու յարձակման եւ սպաննուեցաւ: Ընկերն ու կառապանն ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան:

Լէնկորանի եւ Մուղանի միջեւ հեա... ջեւ ապստամբներուն ուժը հեա...

գնեաց կ'աւելնայ: Ապստամբներուն կը միանան մօտակայ աղերի եւ մալական գիւղացիները: Սահմանամերձ գիւղերէն 60 մալական ընտանիքներ Պարսկաստան անցան: Սահմանապահ բոլշեւիկ հրամանատարը Միխէնոֆ հրամայած է կրակել փախստականներուն վրայ, բայց զինուորները մերժած են: Պարսիկ սահմանապահ հրամանատարն ալ իր կարգին մերժած է յանձնել գիւղացիները:

Այսպէս հայ, վրացի եւ ազերի զինուորները չեն ուզեր կռուիլ գիւղացիներուն դէմ:

Ազերի զինուորները Ազրպէջանի գիւղացիներուն դէմ ղրկելը վտանգաւոր կը նկատուի: Վրացիներն ու Հայերը եւս կ'ըսեն.— «Չին թշնամութիւնները չվերանորոգելու համար, լաւ է որ Վրացի կամ Հայ չղրկուի Ազրպէջանցիներուն դէմ, այլ պէտք է Ռուս ղրկել»: Ռիսկ Ռուսներն ալ կ'ըսեն.— «Այս զսպումի գործը ոստիկաններուն կ'իյնայ, մենք միայն արտաքին թշնամիներուն հետ կը կռուինք»:

Ոստիկաններն ալ ապստամբներուն կը միանան: Այս պայմաններուն տակ, անհրաժեշտ նկատուած է նոր զինուոր բերել Մոսկուայէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 7րդ համագումարը իր վերջին նիստին ընթացքին, ձեռնարկեց ընտրութեանց:

Այսպէս նորընտիր Կեդր. Կոմիտէի կազմն է. — Ս. Տէր Գաբրիէլեան, Ա. Անանեան, Մուշեղ Չալեան, Ա. Գալոյեան, Ա. Աղամալեան, Գ. Բալաշեան, Ալի Թաղի-Զադէ:

Ընդհ. քարտուղար՝ Ա. Խանջեան եւ Ամատունի:

Նորընտիր Կեդր. Վերահսկիչ Կոմիտէին կազմն է.— Թ. Մանդալեան, Լ. Ղազարեան, Մ. Սարգիսեան, Սամսոն Վարդանոֆ, Միսակ Ղամարեան, Մեսրոպ Զարիֆեան, Ս. Խանոյեան, Աստուր Խաչատրեան, Թ. Խաչիկօղլեան, Արշակ Օվանէսեան:

Ինչպէս կը տեսնուի, հիմնական փոփոխութիւն չկայ: Արդէն համագումարը ճի՛շդ գտած էր նախորդ Կեդր. Կոմիտէին քաղաքական գիծը:

Մոսկուայի 16րդ համագումարին մէջ պատգամաւոր ընտրուեցան Հայկազ Կոստանեան, Տէր Եղիազարեան, Յխակայա, Խանջեան, Մանդալեան, Ամատունի, Կասեան, Ակոբով, Բանահեան, Տէր Գաբրիէլեան, Բալաշեան, Չալեան:

ՄԱՐԱԽ

Մարախին պատուհասը տակաւին կը շարունակուի: Բաղրամեան, որ ամէն լիազօրութիւն ունէր պայքար մղելու համար մարախին դէմ, գաւառէն Երեւան դառնալով յայտարարեց «Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրին.

— «Վերջերս Նախիջեւանէն եւ Պարսկաստանէն փչող սաստիկ քամին իր հետ Հայաստան բերաւ անապատային մարախի զանազան խումբեր: Այսպէս մարախը նստաւ Ախտայէն մինչեւ Չիբուխլու (Սեւանի հիւսիսային ափը), Ելենովկայէն մինչեւ Նոր-Բայազիտ, Աշտարակէն մինչեւ Ալիքուչաք եւ Լէնինական, մինչեւ Կոտայքի եւ Բաշ-Գառնիի շրջանները: Սեւանի ափերուն վրայ փռուած է բաւական քանակութեամբ սատկած մարախ: Ապահովաբար քամին զանոնք թափած էր լիճը, եւ ալիքները նետած են ափը:

Մարախը դեռ մեծ վնաս չէ հասցուցած, բայց վտանգը եւս չէ անհետացած: Եթէ անոնց հաւկիթներէն դուրս ելլեն ձագերը, պատուհասը մեծ կ'ըլլայ: Առաջին առթիւ Զանգեզուրի եւ Մեղրիի հունձքը կը փճանայ բոլորովին»:

Վերջէն Երեւան ղրկուած վերջին հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ մարախը յունիս 6ին հասած է Արագածյան, Միլլի-Դարա եւ Կալա-Դիբի գիւղերը: Մարախ երեւցած է նաեւ Ղամարլուի շրջանը:

Ձեռք առնուած բոլոր արտակարգ միջոցներու կարգին, հրաման տրուեցաւ նաեւ թեթեւ հեծելազօրքին շարժիլ դէպի գաւառ, ամքրելու համար մարախը, որ կը սպառնայ Հայաստանի կարեւոր գաւառներուն: Մարախի դէմ պայքարողներուն խոստացուած է լիառատ մրցանակ:

ՄԱՐԱԽԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

Կը թուի թէ մարախը երկութեւի վրայ առաջացած է Հայաստանի սահմաններէն ներս: Այսպէս վտանգուած են Հայաստանի Թրքական եւ պարսկական սահմաններուն մօտ գտնուած շրջանները:

Նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ մարախը հետզհետէ կ'առաջանայ: Այսպէս մարախ տեսնուած է Ն. Բայազիտի, Դաւալագեազի, Աշտարակի, Ախտայի, Ղամարլուի, Դավալուի, Առինջի, Կոտայքի, Բաշ-Գառնիի եւ Լէնինականի շրջակայքը:

Մասնագէտները կը շրջին գիւղէ գիւղ: Զինուոր խումբեր կ'աշխատին կասեցնել մարախին յառաջխաղացումը,

Գողթ գիւղին մէջ ծխախոտը մեծ վնաս կրած է արդէն:

Արշաւող այս միջատը ամէնէն ահարկու տեսակն է, եւ կը կոչուի անապատային մարախ (շիստոցերկա), չափազանց որկրամոլ, որ կ'ուտէ բամպակի, ծխախոտի, խաղողի ցանքերը, ինչպէս նաեւ պտղատու ծառերը:

Մարախի դէմ կռուելու հին պատմական մեթոտներէն զատ, կը լիշուին թոյներ, մասնաւորաբար քիմիական թոյներ՝ քուսպի ալիւրով, թեփով եւ ձիու աղբով խառնուրդ մը:

ՀԻՒՍԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

«Մուրճ-Մանգաղ»ի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն (14 Մայիս), դարձեալ սեղանի վրայ է հայ գաղթականներու փոխադրութեան հարցը: Հիւսիսային Կովկասի կոմունիստ կուսակցութեան Երկրային Կոմիտէն որոշած է Միջնակայի շրջանը փոխադրել հայ գաղթականները, անոնց խոստանալով բնակարան, հող և նպաստ: Այս տարի Միջնակա պիտի փոխադրուին 262 հայ աշխատաւոր ընտանիքներ: Այս գաղթականներուն պիտի յատկացուին 600 հեկտար հող, ուր Երկրային Հողագործական Վարչութիւնը նախապէս վարած ու ցանած է 25 մասը վարսակ, 25 մասը գարի, 50 մասը ցորեն:

Տեղափոխուած ամէն ընտանիքի պիտի յատկացուի ցանուած հողերէն 1 հեկտար ցորեն եւ 1 հեկտար գարի ու վարսակ: Նոյն ատեն ամէն ընտանիքի պիտի տրուի 900 րուբլի, բնակարան շինելու համար:

Թերթը այնպէս ցոյց կուտայ թէ այս որոշումը տրուած է պարզապէս բարուոքելու համար Հիւսիսային Կովկասի հայ գաղթականներուն վիճակը, որ այնքան ալ նախանձելի չէ:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Հիւսիսային Կովկասի մէջ ազգերու թուական վերջին վիճակագրութիւնը ահաւասիկ.

Ռուսերը կը կազմեն բնակչութեան 46 առ հարիւրը, եւ հետեւեալ ազգերը՝ 54 առ հարիւրը:

Ուկրայնացիները	3,106,852
Հայերը	176,854
Գերմանացիները	94,916
Յոյները	59,957
Բելոռուսերը	51,361
Հրեաները	42,539
Թուրքերը	19,951
Լեհերը	19,041
Լատիշներ	4,721
Մոլդավացիներ	2,595
Չէչէններ	296,283
Օսեթիններ	155,403
Կաբարդինցիներ	139,690
Ինգուշներ	72,043
Կարաչայցիներ	55,069
Չերքէզներ և Նոգաներ	37,000
Բալկարներ	33,280
Վրացիներ	14,400
Թուրքմէններ	4,533

Եւ կան դեռ ուրիշ բազմաթիւ անծանօթ ազգեր:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 22 յունիս.— Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութիւնը, այս տարի ալ Միութեան ընդհանուր ժողովէն առաջ, տուաւ իր տարեկան հանդէսը, նուիրուած Մխիթարի, Սամուէլ-Մուրատի, Եդուարդ Ռափայէլի եւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի յիշատակներուն:

Հանդէսին որ ճոխ յայտագիր մը ունէր, ներկայ եղաւ գաղութիս անդամներէն մեծ թիւ մը, ինչ որ կը ցուցնէ թէ Մուրատ-Ռափայէլեան Սաները հայ հասարակութեան համակրութիւնը կը վայելեն: Հանդէսին ներկայ եղան նաեւ Միութեան այն անդամները որ գործով հաստատուած են Վենետիկ, ինչպէս նաեւ, Բարմայ, Պրէշիա, Թօրինօ եւայլն. երիտասարդներ, որոնք մէկ քանի տարի առաջ դեռ ուսանողներ էին, իսկ այսօր իբր ճարտարագէտ, իբր բժիշկ, ունին արդէն իրենց համեստ բայց անկախ դիրքը:

Հանդէսը բացաւ Միութեան Նախագահը, Պ. Տէր Ստեփանեան, որ խօսեցաւ Մխիթարի, Մխիթարեան հայրերու, Մուրատի ու Ռափայէլի գործերուն վրայ եւ մատնանշեց ներկայիս արտասահմանի հայութեան սպառնացող ձուլման վտանգը: Իրմէ յետոյ խօսք առաւ Պ. Արզումանեան, որ ներկայացուց Պէշիկթաշլեանի կեանքն ու գործը, յիշեց թէ ինչ մթնոլորտի մէջ Պէշիկթաշլեան հիմը դրաւ Մ. Ռ. Ն. Ս. Միութեան, եւ շեշտեց այն կէտը, որ երեք տարի առաջ Միլանի մէջ կազմուած Միութիւնը կոչուած է անոր գործը շարունակելու:

Յայտագիրը ունէր նաեւ նուագի եւ երաժշտութեան բաժին մը, որ անցաւ յաջող: Մասնաւոր գնահատանքի արժանացաւ Պ. Խաչիկ Սերոբեան որ երգեց «կռունկ»ը:

Հանդէսը վերջացաւ Մխիթարեան վարժարանի մեծաւոր հայր Թ. Թովմաճեանի շնորհակալական խօսքերով:

*** Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ երկրորդ օրը, կիրակի ամսոյս 22ին, նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցումէն յետոյ, վարչութեան Նախագահը ներկայացուց Միութեան մէկ տարուան սեղմ, համեստ, բայց գոհացուցիչ գործունէութեան հաշուետուութիւնը. մասնաւոր ուշադրութեան արժանի եղան բանակցութիւնները զորս վարած է վարչութիւնը Փարիզի Միութեան հետ. կարդացուեցան փոխանակուած բոլոր թղթակցութիւնները, որոնք ցոյց տուին դժբախտաբար, որ ներկայ պայմաններու մէջ, կարելի չէ երկու միութիւններու ձուլումին մասին մտածել:

Միլանի Միութիւնը որուն անդամներուն թիւը հասած է 50ի, պիտի շարունակէ գործել իբր անկախ միութիւն մը: Այս է միաձայնութեամբ տրուած որոշումը:

Նոր ընտրութիւն կատարուելով, Վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալ պարոններէ.— Տէր-Ստեփանեան, Արզումանեան, Զըրաքեան, Մարիմեան եւ Դրօշունի:

Ա. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի կէսօրէ վերջ, «Սալոն Վէնսան»ի մէջ, Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի, եւ Սէնթ-Անթուանի ընկեր Կարօ խումբին նախաձեռնութեամբ մեծ շուքով տօնուեցաւ Հայաստանի Անկախութեան 12րդ տարեդարձը:

Սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը: Բեմին մէջտեղ դրուած էր եռագոյն ծածկոցով պճնուած սեղան մը: Ճիշդ դիմացը կախուած էր Արամի մեծադիր նկարը, երկու կողմէն շրջապատուած եռագոյն դրօշակներով:

Հանդէսը բացուեցաւ յոտնկայս՝ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ օրուան Նախագահը, ընկեր Պօյաճեան հակիրճ կերպով բացատրեց Մայիս 28ի իմաստն ու մեծ արժէքը: Յետոյ խօսք տուաւ ընկեր Հայկ Սէրէնկիւլեանի որ մանրամասնօրէն անդրադարձաւ Անկախութեան դրուագներուն եւ ազատագրութեան ճամբուն վրայ հայ ազգի զոհողութիւններուն եւ յեղափոխական կորովին:

«Մենք հայորդիներս պէտք է յետագային այնպիսի հզօր եւ հոյակապ «Մայիս 28» մը կազմակերպենք, որ նախորդ տարիներու պակասը կարենայ լրացնել: Եւ այն ատեն է որ մեր հայրենիքը պիտի դառնայ անյողդողդ, թշնամիին առջեւ: Պէտք է հայ ժողովուրդը իր սրտին մէջ վառ կը պահէ արդար վրէժի ցասումը»:

Գեղարուեստական բաժին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Գ. Քէնտիրեան որ արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Մասիս»ը ժողովուրդէն խլելով բուռն ծափեր: Դպրոցին վաւուն աշակերտներէն Վահան Յակոբեան «Վրէժ» արտասանութեամբ արժանացաւ ջերմ ծափերու: Սմբատ Տէր Նազարէթեան արտասանեց «Փառք Ցեղիս Կորովին»ը որ նոյնպէս ստացաւ գնահատութիւններ: Յետոյ նորէն մեներգութիւն մը ըրաւ Գ. Քէնտիրեան, անկէ վերջ ալ խմբերգուեցաւ «Զմեռն Անցաւ»ը: Ընկեր Խանոյեան արտասանեց Ե. Չարենցի «Հայաստան»ը եւ Սիամանթոյէն կտորներ: Օր. Մարիամ Սաղաթէլեան մեներգեց «Պարզիր Աղբիւր»ը: Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ Օր. Գ. Աւագեան:

Հանդէսը փակուեցաւ դպրոցի երկսեռ սաներու «Յառաջ Նահատակ»ով եւ հասարակութիւնը գրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

Գր. Քէնտիրեան

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՏԷՍԻՆ, 24 Յունիս.— Տեղւոյս Նորակազմ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ ամսոյս 22ին, կիրակի ցերեկ, Պ. Վ. Չուլլէրեանի կանաչազարդ եւ ծառախիտ դաշտին վրայ: Ժամը 3.30ին բաւական թիւով հանդիսականները իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներով եւ ուտելիքներով արդէն գրաւած էին իրենց տեղերը ծառերու շուքին տակը: Դաշտին վրայ շինուած էր փոքրիկ բեմ մը, որուն երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյները:

Հանդէսը բացուեցաւ Նուագահանդէսի «Մեր Հայրենիք»ով յոտնկայս, որմէ վերջը ընկեր Գ. Օհանեան մի քանի խօսքեր ըրաւ Պատ. Միութեան եւ դաշտահանդէսի մասին: Արտասանութիւններ ըրին Միութեան անդամներէն Անդրանիկ Խչօեան եւ Վ. Գումպարեանը: Ցաճատ Մանուկեանի ֆրանսերէն մեներգէն վերջը, հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Բ. Աղաբէկեանը խօսելու:

Պատանեկան Միութիւնը շատ գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր, մէկ շրջանակի մէջ քով քովի մեծցնել հայ ազգի ամենամեծ եւ սիրուած զաւակներու նկարները Զօր. Անդրանիկը, Վանի Արամը: Այս նկարը ամերիկեան աճուրդի դրուելով կարճ ժամանակի մը մէջ բարձրացաւ 480 ֆրանքի եւ վերջի շահողը եղաւ Պ. Սահակ Բարսեղեան որ 20 ֆրանք եւս նուիրելով Միութեան, գումարը բարձրացուց 500 Ֆր.ի:

«Պաշտօնս է խռմբալ» զաւեշտը ներկայացուեցաւ Միութեան անդամներու կողմէն:

Վ. Հիւսեան

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այս երկուսը բացարձակ մատնիչներ էին, այրողջ երկրացին գիտէր: Կարապետ վարդապետին կառավարութիւնը տուած էր ապահովութեան համար 2 ոստիկան: Ցայտնի է, որ ընդհանուր կոտորածի ատեն Կարապետ վարդապետը տանիք ելած ատեն, երբ Քիւրտերը կուգան Աւրան թալանելու՝ կը պոռայ. «Հայե՛ր, ասկերս եկաւ, հապա ձեր ասկերն ո՞րտեղ է. գէ՛հ, թող գան՝ ձեզ պաշտպանեն»:

Դաշտ իջնելնուս՝ խասգիւղցի տէր Քերոբ քահանային նամակ մը գրեցինք՝ ռէս Բարսեղի սպանութեան համար միջոցները լաւ ուսումնասիրելու. իսկ մենք անցանք Ցրօնք: Հաւաքեցինք այնտեղի հարուստներէն՝ 14 հոգի, 2 տէրտէր, ռէս Սլօն եւ յեղափոխութեան մասին մաս մը պատմութիւններ ըրինք:

Ընդունելով մեր առաջարկները տէրտէրները խաչ ու աւետարան բերել տուին, անցեալ սովորական ձեւով երդուան: Զմոռանամ ըսել, որ մինչեւ մեր հոն երթալը՝ ռէս Սլօն մեզի լուր ղրկած էր, թէ՝ «ինչո՞ւ մեր գիւղերն ալ չեն գար յեղափոխականները, մի՞թէ մենք հայ չենք»: Այդ ատենները մենք նիւթական շատ պակասութիւն ունէինք: Այդ պատճառով ըսինք այդ 14 հարուստներուն թէ՝ «ձեր կամքով ի՞նչ կը նուիրէք ձեր ազգին»: Բոլորի բերանները պապանձեցան: Քիչ մը վերջն ըսին՝ «մենք կ'առանձնանանք, յետոյ ձեզի բան մը կ'ըսենք»:

Այդ գիւղը 400 տուն է, Դաշտի գիւղերէն ամենահարուստը: Ընկեր Ռուբէնին ըսի. «Մարդ մը իր ազգի համար 5 դուրուշ չզոհի, իրեն հոգին չի զոհիր»: Ելլ եկան էն հարուստները մեր քով՝ ըսին. «Մենք ձեզի խնձոր մը կուտանք, գոհ կ'ըլլանք ձեզի»:

«Ձեր անունները գրուած է, ըսի, եւ դուք իբր կազմակերպուեցաք: Ձեր անուններու առաջ գրեցէք թէ ձենէ իւրաքանչիւրը քանիական դուրուշ կրնաք տալ: Ձեր տուած փողերը պիտի յանձնուին Պ. Գուրգէնին, նա ձեզ կ'ուղարկէ ստացական, ապա կը հրատարկուի «Դրօշակ»ի մէջ»:

Նրանք մեզ մի կերպ խաբեցին, դուրս եկան, ալ չեկան մեր քով:

Մենք գիւղից հեռացանք, եւ երբ գիւղացիք հետքերնիս կորսնցուցին, վերադարձանք, եկանք մեր ընկեր Հլօի հօր տուն, որտեղ մնացինք մի օր: Այնտեղից գացինք Սուլուխ, օր մը հոն մնալէն վերջ, առաջից ձգեցինք Փչուկը, գացինք Կարասու:

Հոն կը գտնուէր մեզի Քիւրտ Բարսեղ (Քեռի) անունով ընկեր մը, որ Շէնըքէն Սերոբ զինաթափ ըրած, ղրկած էր իր գիւղը: Գացինք անոր տունը, բացատրեցինք նրան Կարապետ վարդապետի վարնելու խնդիրն: Նա խօսք տուաւ լրտեսելու, սակայն, երբ երեկոյեան եկաւ մեր քով եւ կ'ըսէր թէ՝ «ելէ՛ք գնանք տան վրայ», այնպէս հարբած էր որ ժամանակ չունէր ոտի վրայ կանգնելու:

Այդ ատեն Հրայրից ստացանք նամակ, որի մէջ կը գրէր թէ՝ «Դուք տեռոր կատարելու էք եկել. տեռոր կատարելը այդպէս չէ, 15 օր է արեւի պէս փայլ կուտաք Դաշտի մէջ: Կառավարութիւնն արդէն ձեր շշուկներն առած է. եթէ ինձ կը լսէք, վերադարձէք»:

Հրայրը այդ բանից տեղեկութիւն չունէր: Ռուբէնը գաղտնի նամակ էր գրեր եւ ամէն բան հասկցուցեր:

Մենք վերադարձանք, եկանք Բըկլիս: Այնտեղից լուր ղրկեցինք Խասգեղի տէր Քերոբին, թէ ռէս Բարսեղի խնդիրն ի՛նչպէս եղաւ: Տէրտէրը մեզ կանչեց եւ մենք պատուիրեցինք, որ մեր գնալը բացի իրենից եւ իր 2 ընկերներից ոչ ոք չիմանայ:

Գացինք գիւղի տակը: Խասգիւղը 400 տուն է. գիւղի մէջ կը գտնուի գօրտօն մը՝ 15 ձիաւորներ: Գիւղը ունի 6 բէլէկցի քիւրտ նօքարներ: Կէս ժամ հեռու կայ Բօշօուիկ քիւրտ գիւղը: Գիւղի մօտ կայ քիւրտ Հաճի Փերօյի քէօշքը: Այդ օրը գիւղն եկած էին 20 հարկահաւաք ձիաւորներ:

Մենք գացինք տէրտէրի մեզ համար պատրաստած գոմը: Շները հաչեցին, Քրտերը պոռացին ո՞վ են էգոնք: Փոխանակ տէրտէրի եւ իր 2 ընկերոջ՝ 20 հոգի իմացան մեր հոդ գնալը: Առաջին անգամն էր որ դաշտեցիք զէնքով հայդուկ կը տեսնէին:

Խորհրդակցեցանք տէրտէրի հետ, բայց նա ոչ մի միջոց չի ցոյց տուաւ մեզի, որ զարնէինք ռէս Բարսեղը: Տէրտէրը խոստացաւ մեզի իր տեղական ընկերների օգնութեամբ զարնել ռէս Բարսեղը, սակայն Ռուբէնը կը հակառակէր, կ'ուզէր, որ մենք ինքներս մեր ձեռքով զարնենք:

Ռուբէնի մտքի հետ ես համաձայն չեղայ, տէրտէրին 2 ատրճանակ տուի եւ ըսի տղերքին՝ գնանք: Չնայած որ Ռուբէնը կը հակառակէր մեր գնալուն, ստիպուած եղաւ մեզ հետ գալու, որովհետեւ մենք ալ չսպասեցինք: Տէր Քերոբը 4 օր չանցած սպաննել տուաւ ռէս Բարսեղը եւ այդպիսով կատարեց իր պարտականութիւնը: (Շար.)

Քաղաքական ոճիր Պուլկարիոյ մէջ

Զանքոֆի կուսակցութեան ղեկավար դէմքերէն Փոփոֆ սպաննուեցաւ Կապրովօ-Կանչէի մէջ։ Կ՚ենթադրուի թէ ոճիրը գործուած է Մակեդոնացիներու կողմէ, որոնք պուլկար կառավարութեան կողմէ՝ վերջերս մակեդոնական կազմակերպութիւններու դէմ առնուած խիստ միջոցներուն պատասխանատու կը նկատեն Զանքոֆը։ Այս կերպով անոնք փորձած են վրէժ լուծել։

Փոքր համաձայնականները

Պրիանի յիշատակագրին մասին, Փոքր-Համաձայնական արտաքին նախարարները, իրենց վերջին նիստէն յետոյ, հետեւեալ տեղեկագիրը հրատարակեցին.— Նախարարները կարծիքի փոխանակութիւն ունեցան Պրիանի յիշատակագրին շուրջ, քննեցին անոր սկզբունքները, առաջարկները և գործադրութեան յարմարութիւնները։ Հաստատեցին թէ Պրիանի ձեռնարկը կը համապատասխանէ միջազգային լաւագոյն կազմակերպութեան մը ընդհանուր փափաքին, յօգուտ մարդկութեան խաղաղ զարգացման, և թէ ան կատարելապէս համաձայն է Փոքր-Համաձայնութեան տեսակէտներուն եւ քաղաքականութեան։

Ֆէյսալ Եւրոպա կուգայ

Իրաքի թագաւորը Ֆէյսալ օդանաւով մեկնեցաւ Պաղտատէն և Ամմանի մէջ իր եղբօր Ապտուլլահի հանդիպելէ յետոյ, անցաւ Եգիպտոս, ուրկէ պիտի ճամբորդէ դէպի Լոնտոն։

Քաղաքական նպատակ կը վերագրուի այս այցելութեան։ Իրաքի էմիրը, Լոնտոնի մէջ խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ բրիտանական կառավարութեան հետ, Իրաքի վերաբերեալ կարգ մը հարցերու մասին։

"ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Salle des Fêtesի ընդարձակ սրահին մէջ կը նախագահէ Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ կը խօսի Ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՓՈՆ ՍԷՆ Թ՚ԷՍՓՐԻ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ

ՊՈԼԷՆ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ

ՌՈՄԱՆ.— Վաղը կիրակի։ կը խօսի՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

ՏԷՍԻՆ.— Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 6ին S. L. S. A. Գործարանի սրահին մէջ կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղի կողմէ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Սալ ժան տ՚Արքի մէջ։ կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԵՐԸ (տրամ) եւ ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՆ (զաւեշտ)
Տեղի կ՚ունենան սկաուտական խաղեր, գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտք 7.50 եւ 5 ֆր.
Շոգեկառք՝ Gare du Nordէն ժամ 12, 23, 1.41 եւ 1.52

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՔԷՕՖԹԱՅԻ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԸ ՄԷՏՕՆի

անտառին մէջ Յուլիս 14ին։ կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այսօր Շաբաթ ժամը 9ին Գրական Ակումբի վիճաբանութիւնները Ա. Ջամալեանի զեկոյցին առթիւ։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

15ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՌԱԶՄԻԿ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այս գիշեր ժամը 8.30ին Petit Journalի սրահին մէջ, 21 Rue Cadet
Հովանաւորութեամբ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ
նախագահութեամբ ՔԷՏԻՃԵԱՆ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱԶԳ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ (երգ), ՃԱՄՊԱԶ (դաշնակ) եւ ուրիշ արուեստագիտուհիներ։
Պ. Պ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն)
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

5 ՅՈՒԼԻՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ԻՆ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
8 Rue Danton, PARIS — Métro: Odéon եւ St. Michel
Մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրուի Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ (4 ԱՐԱՐ)
(ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Ս. Ալիքսանեանի, Օր. Անահիտի, Տիկ. Լաթիֆեանի եւ Պ. Պ. Գմբէթեանի, Ա. Կօթիկեանի, Լաթիֆեանի, Սարիմի, Գրիգոր Վահանի, եւայլն։
ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը կատարէ «ԱՍԼԱՆ»ի դերը
ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ
Տոմսերը ապահովել Կավռօշի խմբագրատունէն՝ 208bis rue Lafayette եւ բոլոր հայկ. ճաշարաններէն

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կոմիտէն Քրիստափոր ենթ. սկոմիտէի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Մուրատ եւ կայծակ Առաքել խումբերը վաղը կիրակի ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։ ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Ներկայ կ՚ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան։ Օրակարգ հաշուետուութիւն եւ պատգամաւորի ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք, Գրադարան-ընթերցասրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան Գրադարան ընթերցասրահը բաց է ամէն հինգշաբթի ժամը 8—10, իսկ կիրակի 9—12։ գիրք ստացողներէն կը խնդրուի որ նոյն ժամերուն դիմեն գրադարանապետին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց միութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին S. L. S. A. ճաշարանին մէջ։

ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ Հայր. միութեան անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին 40 Rue de Bellevilleի սրճարանին վերնայարկը։ կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ կարեւոր օրակարգ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։ կարեւոր օրակարգ եւ վարչութեան ընտրութիւն։ ժողովը օրինական պիտի համարուի անկախ ներկաներու թիւէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եոզկատի Բարենպատակ Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 41 Րիւ Թիւպանօի սրահը։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, ընթացիկ հարցեր։ Անդամ և ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ԱՐԱԲԿԻՐԻ Հայր. միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕԻ եւ Սէն Թ՚Անթուանի ընկերներն ու համակիրները կը հրաւիրուին դասախօսական ժողովի այս կիրակի ժամը 3ին, Պուլվար Օտտօի սովորական հաւաքատեղին։ կը դասախօսէ ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Օպիւր, Կ. Ս.— 35։
Մարսէյլ, Ա. Ս.— 70։
Լիոն, Ռում.— 35։
Քարաքաս, Վ. Ո.— 10 տոլար։
Վէնսէն, Գ. Հ.— 35։
Սէվրան, Խ. Քհնյ.— 70։
Պիտա, Օ. Ս.— 35։
Լոնտոն, Մ. Քհնյ.— 1 անգլ.։
Սուլթանապատ, Ս. Ս.— 2 անգլ.։
Փարիզ, Լ. Ե.— 35։
Տրակինեան, Զօմ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 858.80։
Պէքօն, Լ. Մ.— 260։
Փարիզ, Ա. Պ.— 70։
Քաշան, Պօտ.— 102։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տեղական մասնաժողովը կը ծանուցանէ թէ՝ ազգային մեծ բարերար եւ Միութեան պատուոյ նախագահ Պ. Պօղոս Նուպարի դառնակսկիծ մահուան պատճառաւ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ որ տեղի պիտի ունենար Յուլիս 6ի կիրակի, Սէվրի Մխիթարեանց վարժարանին դարաստանին մէջ։ վճարեալ տոմսերու փոխարժէքը ետ պիտի տրուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Աֆիոնգարահիսարցի Յակոբ Գարագուլագեան, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել իր հասցէն Katchic Tchomaklianի, Rue de Trans No. 15. Draguignan (Var).

— Կը փնտռուի էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Պօղոս, մօր՝ անունը Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ Թերթիս վարչութեան։
Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բաքառիճէն խօսրով իսկիզեա եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն։ Անկեց ի վեր լուր չկայ։ իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ 1930

29 JUIN 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1301 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

Անհետացող դէմքը, որ կը ներկայացնէ Պօղոս Նուպար, մօտ երեսուն տարուան հայ հանրային կեանք մը ունի և իր ետեւ կը թողու գերազանցապէս բարերարի և ապա, քաղաքական գործիչի համբաւը։ Համեմատաբար կարճ ժամանակի մը ընթացքին, Պօղոս Նուպար բարձրացաւ ազգային և քաղաքական ղեկավարի դիրքին, կոչուեցաւ խիստ պատասխանատու դերերու, և դարձաւ համբաւեալ անուն մը հայ իրականութեան մէջ։

Իր անհատական կեանքն ու մեծ ձեռնարկութիւնները քըննութեան առարկայ չեն։ Միջազգային դրամատէր մը, բայց բարի ու պարկեշտ հայ մը ծագումով, որ ազնիւ փառասիրութիւնն ունեցաւ չսահմանափակուելու միայն իր դրամատիրական գործերուն մէջ, այլ նետուեցաւ հանրային բեմը, իր ըմբռնումներուն եւ կարողութեանց չափով ծառայելու այն ժողովուրդին, որմէ ծնունդ առած էր։

Ու այս ընդգծումը՝ մասնաւորապէս անոր համար, որ հազուագիւտ երեւոյթ է տեսնել հայ մեծահարուստը ազգային-քաղաքական բեմին վրայ, կլանուած քաղաքական-ազգային լարուած աշխատանքով, տրամադրելով իր ժամանակը ու դրամը։ Հայ հարուստի քաղաքական փառասիրութիւնը և հանրային մարդ դառնալու ձգտումներն այնքան սահմանափակ են, եթէ չըսենք նախնական, որ Պօղոս Նուպարի ընթացքը կրկնապատիկ արժէք ստացաւ, իր համբաւը տանելով ժողովրդական լայն խաւերուն։

Անհատի անցողական կեանքը կը մնայ անհետ, ու ինչ որ պիտի փոխանցուի հայ պատմութեան, մարդու մը հանրային գործն է։ Ու անհետացող նշանաւոր հայը իր տեղն ու անունն ունի ժամանակակից հայ պատմութեան մէջ։ Յետ մահու գնահատում մը, որ ամէն մէկ բարձր մահկանացու կը ձգտի ունենալ։

Պօղոս Նուպարի ազգային կեանքը կարելի է բաժնել երկու շրջաններու։ Նախ, զուտ մշակութային-ազգային, և երկրորդ՝ ազգային-քաղաքական։

Ան կը սկսի Եգիպտոսի մէջ, Աղեքսանդրիոյ Թեմական ժողովի ատենապետութեամբ, և յետոյ 1906ին կը հիմնէ Հ. Բ. Միութիւնը, կրթական-մշակութային նպատակներով։ Պօղոս Նուպարի նուիրատուութիւններու և ջանքերու շնորհիւ, Բարեգործականն ընդլայնեցաւ, կատարեց մշակութային կարեւոր դեր մը հայ կեանքին մէջ, և կոչուած է տակաւին աւելին կատարելու, եթէ ուանք չշեղեն զայն իր համազգային շինարարական նպատակներէն։

Այդ գծի վրայ Պօղոս Նուպար մինչեւ իր մահը շարունակեց օժանդակել հանրային-մշակութային ձեռնարկներուն, շարք մը հաստատութիւններ կապելով իր բարերարի անուան։ Եւ իր բարեգործական բոլոր ձեռնարկներուն մէջ հայութեան իրական պահանջներուն եւ պայմաններուն գիտակցութիւնը կրցաւ դնել։

Ներգաղթի գործին հանդէպ իր ուշադիր վերաբերմունքը, նաեւ հայ մշակոյթի հանդէպ իր գուրգուրանքը եւ անոր բերած օժանդակութիւնը, ամէնէն լաւ վկայականներն են Պօղոս Նուպարի անձնաւորութեան։

Անշուշտ այս թիւերը բնաւ չեն համեմատուիր օտար ազգերու մեծ բարեգործութիւններուն հետ, սակայն մեր իրականութեան մէջ, հայ հարուստներու մեծամասնութեան անտարբերութեան քով, ըստ ամենայնի գնահատանքի արժանի են։

Իսկ Պօղոս Նուպարի քաղաքական գործունէութեան շրջանը կը սկսի 1912ին, երբ ան կը կոչուի Հայ Պատուիրակութեան նախագահի պաշտօնին, հետապնդելու հայկական բարենորոգումներու խնդիրը։ Կաթողիկոսի կոնդակը, որ այդ դերը կուտար անոր, թելադրուած էր հայ զանազան հոսանքներու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ։

Ու այս տեղ պէտք է նորէն շեշտել որ Պօղոս Նուպար կոչումն ունեցաւ քաղաքական ասպարէզ իջնելու և գործելու փոթորկալի և ճակատագրական շրջանի մը, երբ հայկական բարենորոգումները, կամաւորական շարժումը, Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնումը և ամբողջական Հայաստանի ազատութեան բարդ խնդիրներն իրարու յաջորդեցին։ Պօղոս Նուպար, որպէս Ազգ. Պատուիրակութեան նախագահ այս բոլոր քաղաքական անցքերուն մէջ իր գործօն մասնակցութիւնը բերաւ, շատ անգամ ծանր տարակարծութիւններու տեղի տալով, որոնց մասին հիմա առեն չէ վերջնական գնահատանքը ընելու։

Այդ աշխատանքները հայ քաղաքական պատմութեան մէջ իրենց յատուկ տեղն ունին, և պիտի կրնան գոնէ մասամբ մը, քաղաքական աշխարհի մէջ պահպանել անոր անուան յաջորդականութիւնը իր մեծանուն հօր, պետական մեծ մարդուն՝ Նուպար փաշայի անունէն յետոյ։

Կ. Ս.

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան խմբագրականին մէջ վերէն վար 10րդ տող, կարդալ «մարմինը մեռուցուցին» փոխանակ «միացուցին»ի։ Վարէն վեր, կարդալ «ջլատիչ տատանումները» փոխանակ «ջլատել տատանումները»,

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ մասին զեկոյց մը եւս

Ազգերու Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց Յանձնախումբը, ֆր. կառավարութեան պատուիրակէն յետոյ, լսեց նաեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի Մարզպանին զեկոյցը, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ հոգատարութեան տակ գտնուող երկիրներու համար յայտարարուած սահմանադրութեան մասին։

Մարզպանը Պ. Փոնսօ ծանրացաւ հոգատար կառավարութեան դժուարութիւններուն վրայ, եւ հակիրճ կերպով գծեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ հոգատարութեան վարչաձեւին զանազան փուլերը։ 1926 հոկտեմբերէն ի վեր, երկրին հանդարտութիւնը չէ վերջացած եւ որեւէ գրգռութիւն տեղի չէ ունեցած։ Վերջին երկու տարիները նշանակելի եղած են Ճէպէլ Տրիւզի մէջ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութեանց զարգացումովը եւ Սուրիոյ մէջ, բոլորին հաւանութեան արժանացող եզրակացութեան մը յանգելու ջանքերով։ Նոր յայտարարուած սահմանադրութիւնը մասամբ կազմուած է հինին վրայ։ Ջանք չէ խնայուած ընդունելու սուրիական Սահմանադիր ժողովի ղեկավարներուն հաւանութիւնը վարչաձեւի մը հանդէպ, որուն հոգատար կառավարութիւնը կապուած է բացարձակ յանձնառութիւններով։ Որովհետեւ սահմանադիր ժողովը չէր ուզեր իր ընթացքը փոխել, հոգատար կառավարութիւնը ստիպուած էր կիրարկելու հոգատարութեան դաշնագրին առաջին յօդուածը եւ յայտարարելու սահմանադրական կանոնները, որոնք կը բաղկանան հինգ մասերէ,— Լիբանանեան սահմանադրութիւն, Ալեքսանտրէթի կազմական կանոնադրութիւն, Լաթաքիոյ կառավարութեան վարչական եղանակ, Սուրիոյ եւ Ճէպէլ Տրիւզի կառավարութեանց սահմանադրութիւն։

Բոլշեւիկեան համագումարը

Բոլշեւիկեան 16րդ համագումարը բացուեցաւ նախագահութեամբ Կալինինի, որ վերջին համագումարէն ասդին անցնող կարեւոր դէպքերու մասին կարճ ակնարկութիւն մը ըրաւ եւ յիշեց համայնացման ու գիւղական տնտեսութեան յառաջդիմութիւնները։ Պատգամաւորներէն 40 հոգի ընտրուեցան անդամ նախագահութեան։ Անոնց մէջ են Ստալին, Կալինին, Քականովիչ, Մոլոտոֆ, Վորոշիլոֆ, Միկոյեան, Ռիկով, Տօմսկի։

Ստալինի ընտրութիւնը, իբր անդամ նախագահութեան, ողջունուեցաւ բուռն ծափերով։ Մոսկուայի բանուորները մեծ ցոյց մը կատարեցին շէնքին առջեւ, ուր տեղի կ'ունենայ համագումարը։ Ցուցարարները կը կրէին դրօշակներ, որոնց վրայ գրուած արձանագրութիւններով իրենց հաւանութիւնը կը յայտնէին բոլշեւիկ կուսակցութեան եւ անոր պետին Ստալինի ընդհանուր ուղղութեան։ Ծայրագոյն-Արեւելքի մասնաւոր բանակին հրամանատարը Պլիւխէր, համագումարը ողջունեց յանուն բանակին։

Համագումարին բուն աշխատանքները սկսան երէկ, կեդր. կոմիտէի քաղաքական զեկոյցով, զոր տուաւ Ստալին։

.*. Ռիկով եւ Բուխարին որոնք կ'ամբաստանուէին իբր «լուռ ղեկավարներ»ը բոլշեւիկեան աջ թեւին, համագումարի նախապատրաստական աշխատանքի օրերուն, ենթարկուած էին բուռն յարձակումներու, որոնք դեկէն դադրեցան համագումարէն անմիջապէս առաջ, կարծես տրուած հրամանի մը վրայ։

.*. Կը կարծուի թէ Ստալին մտադրութիւն ունի համագումարին մէջ ներում առաջարկելու այն տրոցկիստներուն, որոնք ամէն կապ խզած են Տրոցկիի հետ։

Աջ պետերը Ռիկով, Բուխարին եւ Տօմսկի, կուսակցութենէն վտարման սպառնալիքի տակ են։ «Պրաւտա» երէկուան իր թիւին մէջ, խիստ վերջնագիր մը ուղղած է անոնց։ Կրեմլինի շրջանակներուն մէջ զրոյց կը շրջի թէ խիստ միջոցներ որոշուած են ընդդիմութեան պետերուն դէմ։

Ռուս նաւատորմին ռազմափորձերը

Ռեվալէն տրուած լուրերու համաձայն, պաշտպանութեան նախարարութեան դիտարանները ամէն օր կ'արձանագրեն ռուս պատերազմական նաւերու շարժում մը։ Այս նաւերը էսթոնիական ծովեզրին շատ բացերը կը շրջին եւ ցարդ, ցամաքին չեն մօտեցած։ Ռուսական նաւատորմի ռազմափորձերը, կը թուի թէ այս տարի տեղի պիտի ունենան Նարվայի ծովախորշին մէջ։

.*. Խորհրդային իշխանութիւնը բանակցութեան մէջ է Անգլիոյ հետ, յանձնարարելու համար 40 օդանաւեր, որոնք պիտի յատկացուին միմիայն առեւտրական յարաբերութիւններու։

.*. Պերլինէն տրուած լուրի մը համաձայն, Վորոշիլոֆի տեղ պատերազմական գործավար պիտի նշանակուի զօրավար Պլիւխէր։

Պոլիվիոյ յեղափոխութիւնը

Հակասական լուրերէ եւ քանի մը օրուան լռութենէ յետոյ, կը հաստատուի թէ պոլիվիական յեղափոխութիւնը կը շարունակէ գործել եւ ծաւալիլ։

կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Լա Փազի մէջ, ուր գեբագրի ամբոխը, յուզուած՝ յեղափոխութիւն քարոզող երիտասարդ աղջկան մը սպանութենէն, քանիցս յարձակումներ գործեց ոստիկան ուժերուն վրայ։ Ոստիկանները ստիպուեցան գնդացիր գործածել եւ սպաննեցին 40 յեղափոխականներ, որոնց մարմինները ցուցադրուեցան քաղաքին հրապարակին վրայ։ Սպանեալներու թաղումը նոյնպէս տեղի տուաւ բախումներու։ Կառավարական զօրքը կռուեցաւ զինուորական վարժարանի եւ բազմաթիւ զօրագունդերու դէմ, որոնք անցած են յեղափոխականներու կողմը։

.*. Ոստիկանութեան կողմէ ժողովուրդին վրայ կատարուած յարձակումէն յետոյ, բանակը ուժգնօրէն ետ մղեց ոստիկանութիւնը եւ ինչպէս նաեւ կուսակիցները նախագահ Սիլէզի, որ արդէն փախած եւ ապաստանած է Ամերիկեան դեսպանատունը։ Բազմաթիւ սպանեալներ եւ վիրաւորներ կան։ Զօրքը արգիլեց նախարարներու մուտքը կառավարական պալատէն ներս։

Բանակը որոշեց կազմել ժամանակաւոր կառավարութիւն մը, որ բաղկացած պիտի ըլլայ բոլոր կուսակցութեանց ներկայացուցիչներէն եւ պիտի պատրաստէ նոր ընտրութիւնները։

Նահաս փաշայի յայտարարութիւնները

Վաֆտ կուսակցութեան անդամներէն աւելի քան 700 ծերակուտականներ, երեսփոխաններ եւ թաղապետական խորհրդականներ հաւաքոյթ մը ունեցան Նահաս փաշայի նախագահութեամբ։ Եգիպտոսի նախորդ վարչապետը բացատրեց այն պատճառները որոնց հետեւանքով ստիպուեցաւ հրաժարիլ, եւ յայտարարեց թէ Վաֆտ կուսակցութիւնը պէտք է պատրաստուի ամէն կարելի միջոցներով կռուելու, պաշտպանելու համար սահմանադրութիւնը։

Գերման դահլիճին տագնապը

Կը հաստատուի թէ նախագահ Հինտէնպուրկի հետ իր տեսակցութենէն, Գերմանիոյ վարչապետը կը վերադառնայ խորհրդարանը լուծելու եւ ի հարկին, հրովարտակ-օրէնքներ կիրարկելու լիազօրութեամբ։ Վարչապետը այդ միջոցներուն պիտի դիմէ համաձայն ընդդիմադիր տարրերուն ընթացքին՝ հանդէպ ելմտական նոր ծրագրին։

Ելմտական նոր նախարարը Տիթրիխ կը յուսայ թէ խորհրդարանը հաւանութիւն պիտի յայտնէ իր մշակած ծրագրին, որ նախարարական խորհուրդին մէջ քննուելով, կարգ մը փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ։

Միւս կողմէ արտաքին նախարար Քուրթիուս՝ հաւանած ըլլալով Տիթրիխի ծրագրին, հրաւէր ստացաւ իր կուսակցութենէն հրաժարելու։

Փոքր համաձայնականները

Փոքր-Համաձայնական արտաքին նախարարներու խորհրդակցութիւնը վերջացաւ։ Նախարարները խորհրդակցութիւն կատարեցին Լա Հէյի եւ Փարիզի դաշնագրերու կիրարկման վրայ եւ անոնց կապուած կարգ մը խնդիրներու մասին որոշումներ տուին։ Ատկից զատ, քննեցին տնտեսական կացութիւնը եւ հաստատեցին յետոյ թէ, Եւրոպայի մէջ տնտեսական ընդհ. եւ լաւագոյն կազմակերպութեան մը ձգտումները կը նշմարուին, կարծիքներու փոխանակութիւն ունեցան այդ ուղղութեամբ երեք երկիրներու գործակցութեան մասին։

Չեխոսլովաքիոյ եւ Ռումանիոյ նախարարները կնքեցին դաշնագիր մը, որ նախաքայլը կը նկատուի Փոքր-Համաձայնականներու միջեւ տնտեսական դաշնագրի մը։

Հնդկական նոր ձերբակալումներ

Տէլհիի մէջ, ոստիկանութիւնը նոր խուզարկութիւններու ենթակարկեց հնդիկ ազգային խորհուրդի կեդրոնատեղին, ուր գրաւեց հազարաւոր արգիլուած թերթեր։ Պոմպէյի մէջ, ձերբակալուեցան բազմաթիւ կամաւորներ, որոնք եւրոպական վաճառատան մը առջեւ պահակ կը կենային, հնդիկ յաճախորդներու մուտքը արգիլելու համար։

.*. Ազգայնական շարժումին հետ կապ չունեցող բազմաթիւ հնդիկ անձնաւորութիւններ անգամ կը յայտնեն թէ Սիմօնի տեղեկագրին թելադրութիւնները չեն համապատասխաներ հնդիկ ժողովուրդին անկախութեան ձգտումներուն։

Սիմլայի մէջ, հազարաւորներու հսկայ թափօր մը կը հետեւէր էշու մը, որ ծածկուած օտար կերպասով եւ գլխուն՝ անգլիական գլխարկ մը, կռնակին վրայ կը կրէր Սիմօնի տեղեկագրին օրինակը։ Օրինակը յետոյ այրուեցաւ հրապարակով։

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Ինչպէս գրեր էինք, Պօղոս Նուպար փաշայի մարմինը, ուրբաթ երեկոյ փոխադրուեր էր Հայոց եկեղեցին, ուր ժամը 6էն 8, ցուցադրուեցաւ ժողովուրդին։

Բարեգործականի փոխ-նախագահ եւ Հայ Կամաւորներու Միութեան նախագահ Տիգրան խան Քէլէկեանի կարգադրութեամբ, կամաւորները եռագոյնը պարզած՝ հսկեցին դագաղին վրայ, ինչպէս նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները։

Համաձայն իր կտակին, յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շատ պարզ կերպով, ազգականներու եւ մտերիմներու ներկայութեամբ եւ շաբաթ առտու, ժամը 9.30ին, մարմինը փոխադրուեցաւ Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատունը, ուր ամփոփուեցաւ իր կնոջ դամբարանին մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

(ՄԵՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 16 յունիս

Հայ մշակոյթի պատմութեան համար իսկապէս դէպք մըն էր հայ արուեստի ցուցահանդէսի մը բացումը՝ որ տեղի ունեցաւ երէկ, Ռումանիոյ մայրաքաղաքին մէջ, դէպք՝ որովհետեւ առաջին ցուցահանդէսն էր որ կը սարքուէր Եւրոպայի մէջ յանուն հայ արուեստին եւ որովհետեւ, ան կոչուած էր անգամ մը եւս սիրելի դարձնել հայ ժողովուրդին անունը։

Նախաձեռնողները անշուշտ յաւակնութիւնը չունէին անթերի գործ մը մէջտեղ հանելու, որովհետեւ, ինչպէս յայտարարած են ցուցակագրութեան մէջ, ցուցադրած են ինչ որ հայ ժողովուրդի եւ գաղութի ներկայ պայմաններուն մէջ, հեռու Երեւանի, Էջմիածնի, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ պէս հայկական կեդրոններէ, կրցած են հաւաքել։ Եւ այն ալ, անշուշտ, նիւթական եւ բարոյական ամենահամեստ միջոցներով, գործին հաւատքը եւ տքնութիւնը միայն ունենալով իբրեւ յենարան, մինչ ուրիշ ժողովուրդներ իրենց պետական լայն միջոցներով, հազիւ կը համարձակին մտնել նման ձեռնարկներու մէջ։ Հայկականէն քանի մը քայլ անդին սարքուած լեհական ցուցահանդէսը, կուգար իսկապէս բաղդատութեան դնելու պտուղը պետական այդ լայն միջոցներուն եւ մեր համեստ պայմաններուն։

Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը, հայ նկարիչներու Անի ընկերակցութիւնը, Կեոլայի հայկ. թանգարանը, Պուքրէշի Ռումանահայ Մատենադարանը, Պոթօշանի, Պուքրէշի, Պրայլայի Բիչնեւի, Քոնսթանցայի, Ֆօքշանի, Կալացի, Կեոլայի, Եաշի, Ռօմանի, Սիլիսթրէի, Սուչովայի հայ եկեղեցիները, Պուքրէշի Սիմու թանգարանը, Պուքրէշի քաղաքապետական թանգարանը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ հայրենակիցներ՝ իրենց ունեցած իրեղէններով։

Բացման սոյն հանդէսին կը նախագահէր ուսուցչապետ Նիքոլա Եօրկա՝ որ իր սքանչացումը յայտնեց ցուցահանդէսին յաջող կազմակերպութեանը եւ ցուցադրուած առարկաներու մասին։ Ներկայ էին նաեւ արքունիքին կողմէ զնդապետ Սվիտէնէք եւ Տիկին Փրօքօփիու, Պուքրէշի երկու քաղաքամասերու քաղաքապետները՝ Պ. Պ. Փրօթօփօփէսքու եւ Անճէլէսքու, կրթական նախարարութեան կողմէ Պ. Մինուլէսքու, դպրոցներու տան տնօրէն Պ. Ալէսիանա, Սիմու Թանգարանի հիմնադիր Պ. Սիմու, նոյն թանգարանին տնօրէն Պ. Պունէսքու, Դրամագէտներու Ընկերութեան նախագահ Փրօֆ. Սէվէրքանու, Քալէնտէրու թանգարանին տնօրէն Պ. Սթէրիատի, Ռումէն ֆէմինիստներու նախագահուհի Տիկին Սաթմարի, յայտնի փաստաբաններ Փանթազի եւ Բոզէնթալ, գերման դեսպանատան կողմէ ներկայացուցիչ մը, սակարանի նախագահ Պ. Պրանքօվիչ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ նկարիչներ, փրօֆէսէօրներ եւ մտաւորականներ։ Հայ հասարակութեան կողմէ ներկայ էին թեմական առաջնորդ Յուսիկ Արք. Զօհրաբեան, ինչպէս նաեւ թեմական խորհուրդի թաղականութեան, Հոգաբարձութեան եւ ուրիշ մարմիններու կողմէ անդամներ։

Ցուցահանդէսին նկարչական բաժնին կը մասնակցին Պուքրէշէն, Փարիզէն եւ Եգիպտոսէն նկարիչներ, որոնց կարգին Իտկար Շահին, Սարգիս Խաչատրեան, Տիկին Արմինիա Բաբայեան, Գ. Շահնազար, Թ. Շիշմանեան, Օ. Աւետիսեան, Հ. Աւագեան, Բ. Վարդանեան եւյլն.։ Մախոխեանի եւ Շիլթեանի նկարները բացման հանդէսին չհասան։ Ցուցադրուած էին նաեւ Այվազովսքիէ, Գ. Բաշինջաղեանէ, Գալուստէ, Երուանդ Ոսկանէ նկարներ։ Ընդունուած էին դարձեալ Փարիզէն Պ. Արամ Ալպանի գեղարուեստական լուսանկարները։

Մանրանկարչական բաժնին մէջ ցուցադրուած էին 40ի չափ ձեռագիրներ, որոնց մէջ ամէնէն աչքառուներն էին Վենետիկի Մխիթարեանց կողմէ տրամադրուած երկու թանկագին ձեռագիրներ՝ մէկը Աւետարան մը, 1331ին գեղազարդուած համբաւաւոր՝ Սարգիս Պիծակի կողմէ, եւ 1629ին գրուած ու զարդանկարուած Սաղմոս մը։ Աչքառու էին նաեւ Կեոլայի հայկական թանգարանին կողմէ տրամադրուած 1346ի, 1349ի, 1659ի եւ 1664ի չորս Աւետարաններ, 1351ին և 1354ին գըրուած երկու աւետարաններ, առաջինը Եաշէն և երկրորդը Պոթօշանէն, ինչպէս նաեւ զանազան թուականներու Ճաշոցներու, Մաշտոցներ, Յայսմաւուրքներ, Կանոնագիրներ, Սաղմոսներ, Քարոզգիրքեր եւյլն.։

Տպագրութեանց բաժնին մէջ ցուցադրուած էին հայկական ընտիր եւ ինքնատիպ տպագրութիւններ, 1600-1800 տարիներու մէջ լոյս տեսած Վենետիկ, Կ. Պոլիս, Ամսթերտամ, Մատրաս, Մարսիլիա, Թրիէսթէ, Էջմիածին, եւյլն.։

Ցուցադրուած էին նաեւ գըրքերու կաշեպատ եւ արծաթապատ կազմեր 16, 17 եւ 18րդ դարու գործ։

Փորագրութեանց բաժնին մէջ ցուցադրուած էին եկեղեցական անօթներ (սկիհ, խաչ, գօտի, գաւազան, վակաս եւյլն.), Վանի գործեր (դրամապանակ, ծխատուփ, գաւաթ, զարփ եւյլն.), կովկասեան եւ պոլսական ոսկերչական գործեր, Վենետիկէն բերուած թագ եւ վակաս մը՝ ԺԶ. դարու գործ, նշխարի փորագրուած փայտէ կաղապարներ եւյլն.։

Ճարտարապետական բաժինը կը բաղկանար 100ի չափ մեծադիր լուսանկարներէ, որոնք կը ներկայացնէին Հայաստանի եկեղեցիներն ու յիշատակարանները, սկսեալ Էջմիածնէն (483) Տէկօրէն (486), Երերուքէն (510) Դուինէն (611), Վաղարշապատէն (618), Զուարթնոցէն (640) մինչեւ Անի, Աղթամար (915), Սանահինէն (1061) եւ Գեղարդ (1214)։ Այս բաժնին մէջ ցուցադրուած էին նաեւ հայ եկեղեցիներու ինքնատիպ յատակագիծեր։

Յատուկ բաժիններ ունէին նաեւ հայկ. դրամները՝ Արտաշիսեան, Արշակունեանց եւ Ռուբինեան հարստութեանց, հայ եկեղեցական եւ գեղջկական տարազները, հայկական գորգերը, հայ երաժշտական գործիքները, քանի մը ինքնատիպ յախճապակիներ, ձեռագործներ, որոնց կարգին նաեւ ԺԶ. եւ ԺԷ դարու բանուածքներ։

Ցուցահանդէսին ամէնէն ինքնատիպ բաժիններէն մէկը՝ որ օտարներուն սքանչացումը կը գրաւէր՝ խորանի վարագոյրներն էին, թիւով 10 հատ, 3ը Ֆոքշանի եկեղեցիէն, 3ը Պոթօշանէն, եւ մէյմէկ հատ Եաշէն, Սուչովայէն, Կալացէն եւ Վենետիկէն։

Այցելուներուն տրամադրութեան տակ դրուած էր օտար լեզուներով հայագիտական հրատարակութեանց ճոխ հաւաքծոյ մը։

*** Հայ Արուեստի ցուցահանդէսը խօսակցութեան օրուան նիւթն է Պուքրէշի մէջ։ Երէկ գիշեր Պուքրէշի ռատիօ կայանէն սոյն ցուցահանդէսին մասին բանախօսութիւն մը ըրաւ փրոֆ. տօքթ. Սէվկըեանու։ Նախ համառօտ ակնարկ մը նետելով հայ ժողովուրդի եւ իր մշակոյթի գլխաւոր գիծերուն վրայ, յետոյ զատ զատ նիւթ ընելով ցուցահանդէսն եւ իր զանազան բաժինները, կոչ ըրաւ ի վերջոյ ռումէն հասարակութեան երթալ դիտել ցուցահանդէսը՝ արժանի դասը քաղելու համար։

*** Քանի մը օր յետոյ ցուցահանդէսը այցելութիւնը պիտի ընդունի Ռումանիոյ Քարոլ Թագաւորին եւ Մարիա Թագուհիին։

ՆՈՐ ՊԱՏՈՒՀԱՍԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Անցեալ օր, հայ երիտասարդ մը ներս մտաւ Յառաջի խմբագրատունէն ու ըսաւ.

— Գիւղական շուկաներուն մէջ առուծախ կ'ընեմ։ Կին մը ունիմ, եւ երկու զաւակներ։ Աշխատանքովս կ'ապրէինք, եւ երջանիկ էի ես։ Շաբաթէ մը ի վեր դժոխքի մէջ կ'ապրիմ։ Ռուհճիները կնոջս խելքը տարած են եւ կինս այլեւս մոռցած է իր ընտանիքը։ Ոչ զաւակները կը ճանչնայ, ոչ ալ զիս։ «Ձեր հոգին փրկուած չէ» կ'ըսէ։ Իմացայ, որ տարիէ մը ի վեր ռուհճիներուն հաւաքոյթին է գացեր եւ վերջերս մկրտուեր։ Ի՞նչ ընեմ, ոչ ծեծը օգուտ ըրաւ, ոչ ալ եպիսկոպոսին խաչը։ Ըսէ՛ք, ի՞նչ ընեմ, ո՞վ պիտի նայի զաւակներուս։ Գացի ռուհճիներուն պետին։ «Ուրախացի՛ր, հրճուէ՛, կնոջդ հոգին փրկուած է» կը կրկնէր ապուշը։ Սպառնացի, բայց ի՞նչ օգուտ։ Երբ ծեծես՝ կ'ուրախանան, երբ թքնես՝ ովսաննա կ'երգեն, իբրեւ մարտիրոսներ։ Եւ հիմա դժոխք դարձած է տունս,— զաւակներս կուլան, ես կուլամ եւ կինս ուրախութեան սաղմոս կը կարդայ»։

Հարցափորձեցինք երիտասարդը, մանրամասնութիւն ուզեցինք, սպասեցինք, որ ամբողջ վիշտը պարզէ մեզի,— օ՛ անգթութիւն։

Եւ երիտասարդը չդիմացաւ ու լացաւ։

Ուժեղ, աշխատասէր եւ յաղթակամ երիտասարդը լացաւ տղու պէս, հեծկլտալով ու կանչելով.

— Տունս քանդուեցա՛ւ....։

Եւ դեռ ուրիշ տուներ, որ կը քանդուին գաղտնի, մութին մէջ։

Բարեգործականը դաշտահանդէս կը սարքէ եւ իր զբօսանաւերը Սէն գետին վրայ կը յածին։

Եկեղեցիին մէջ աղօթքները ֆոնոկրաֆի պէս կ'երգուին անփոփոխ, հազար տարիներէ ի վեր։

Թերթերը կը գրեն թէ Հայրենակցական Միութիւն մըն ալ կազմուեցաւ. հայ գրողները մելամաղձոտ ու թթուաշ վէպեր կը հրատարակեն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները յաղթանակը տարին։ Զատկական չէօրէքնե՛ր չէօրէքնե՛ր. եւ տո՛ւն մըն ալ քանդուեցաւ։

Երիտասարդը ծածկեր է դէմքը ու կուլայ։ Յառաջի երեք խմբագիրները թուղթի եւ թերթի դէզերու մէջ անդամալուծուած՝ կը նային, գրաշարն իսկ դրան վրայ մոռցաւ թէ ի՞նչ պահանջելու համար ներս մտաւ։

Սարսափելի է լսել.

— Տունս քանդուեցա՛ւ։

***

Երեք տարի առաջ, գաւառները պտոյտի մը ընթացքին, հոտն էի առեր ռուհճիներուն։ Փարիզի մէջ ալ լսեր էի անոնց գործունէութեան մասին։ Այս սուր հոտառութիւնը ստացած եմ գիւղէս, ուր վարդապետ շինելու ֆապրիքա մը կար։ Կրօնաւորներու սխրագործութեան մասին ուրիշ ամէն գիւղացիէ կամ քաղաքացիէ աւելի բան գիտէ Արմաշցին։

Միայն այդ պարագան պիտի բաւէր ինծի, ատելու համար ժամն ու ժամուորը։ Այլեւս հարկ չկայ կրօնքի մասին վէճի բռնուելու։ Եւ սակայն երբ շատեր աչք կը խփեն, երբ ազգային կազմակերպութիւնները կը լռեն, նոյնիսկ կը հաւատան թէ «ազգութեան յատկանիշ մըն է կրօնքը», այն ատեն կրօնքը հրէշի պէս կը մտնէ հոգիներէ ներս, մինչեւ որ աւերը կատարեալ ըլլայ։ Այժմ, պատերազմէն յետոյ, կացութիւնը աւելի վտանգաւոր է։ Ահաւոր պատերազմ մը անցաւ, մարդկային միտքը կերպարանափոխութիւն մը կատարեց՝ ճիշդ ինչպէս օձը շապիկ կը փոխէ, եւ սակայն մեր մէջ ոչի՛նչ փոխուած է։ Տուի՛նք հայրենիքը, բայց չտուինք մեր շապիկը։ Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ տուած ըլլայինք մեր շապիկն ալ։ Պատերազմը անցաւ, եւ ամէն երկիր պատերազմի սերունդ մը ունի, որ տարբեր կը մտածէ, տարբեր կը զգայ։ Մենք մեծով ու պզտիկով կը մտածենք այնպէս ինչպէս առաջ։ Ի՛նչքան պահպանողական է եղեր հայ հոգին։ Հիմա կայ երիտասարդ սերունդ մը, որ ցնցում մը կրած է պատերազմէն, բայց սկեպտիկ՝ կը սպասէ, անտարբեր՝ կը դիտէ։ Ազգային կամ ընկերային մեր կեանքին մէջ պատերազմի երիտասարդ մը տեսա՞ծ էք,— ո՛չ։ Հիներն են, որ կը գործեն։ Կարելի է գրել մեր պատմութիւնը այսպէս.— Հայ ազգը ընդհանուր պատերազմը չտեսաւ։ Քնացած էր, երբ իր մէկ մասը ջարդեցին եւ միւս մասը հայրենիքէն դուրս նետեցին։ Եւ ան նորէն «ժամժամճի ազգ» դարձաւ, ո՛ւր որ գնաց։ Ուրեմն ինչո՞ւ նեղանալ ռուհճիներուն, որ տուն կը քանդեն։ Չէ՞ որ եօթը հայ քով քովի գալով նախ ժամ մը կը շինեն։

***

Թող հայհոյեն ինծի, բայց ես կ'ուզեմ ըսել ինչ որ կը մտածեմ։ Կ'ուզեմ ըսել, որովհետեւ այլեւս չեմ կրնար լռել։ Ոճիր է լռել, երբ հիւծախտը տուներ կը քանդէ, եւ անդին աղքատիկ հայ ժողովուրդը ժամ մը շինելու համար հսկայ ծախքեր կ'ընէ։

Զուլումի վտանգի մը մասին կը խօսին, երբ անդին ռուհճի երիտասարդ մը իր աչքերը կը փորէ, կին մը իր զաւակները չի ճանչնար, եւ խենթութիւնը համաճարակի պէս կը տարածուի հայ ժողովուրդին մէջ։ Փրոֆ. Մառի վերջերս կը գրէր թէ օտարականները հետզհետէ շատցան ֆրանսական յիմարանոցներուն մէջ, եւ կուտար վիճակագրութիւն մը, ուր Հայերն ալ թիւ կը կազմէին արդէն։ Տեսայ, աչքո՛վս տեսայ այդ խենթերը յիմարանոցներու մէջ։ Մէկ մասը միսթիքներ էին։

Եթէ կ'ուզէք իբրեւ ազգ պահել հայ ժողովուրդը, այն ատեն զօրացուցէ՛ք անոր ջիղերն ու մարմինը։ Խենթութեան մեծագոյն պատճառները ուրիշ տեղ են, սակայն կրօնքը եւս, մասնաւորաբար ռուհճիութիւնը ազդակ մըն է, որ կը հարուածէ հոգիին տոկունութիւնը։ Աւելի որոշ խօսինք.— ռուհճիութիւնը խենթութիւն մըն է։

***

Կ'ըսեն. «Կրօնքը խիղճի գործ է»։ Բայց հինցա՛ւ այս ֆորմիւլը որ, կ'ըսեն թէ, գերմանական է։

Ի՞նչ է խիղճը։

Մաքսիմ Կորքի տկարներուն յատկանիշը կը նկատէ զայն։ Արդարեւ ախտաբանական բան մը կայ խիղճին մէջ։ Ֆրանսացիները խիղճ եւ գիտակցութիւն կը նոյնացնեն մէկ բառի (conscience) մէջ, որովհետեւ խիղճը հիւանդագին գիտակցութիւնն է, որ կը հարուածէ անհատականութիւնը (personnalité) եւ կամքը (volonté)։ Հին բարոյականն էր, որ, քրիստոնէութեամբ սնած, անհատական եւ ազգային պահանջները սպաննելով, ստեղծեց այդ հիւանդ զգացումը։ Ո՛չ, խիղճը տկարութիւն մըն է եւ գիտական որեւէ հիմ չունի բնական հոգեբանութեան մէջ։ Մանաւանդ պէտք է գիտնալ, որ խղճահար ազգերը երբեք չեն կրնար մէջք շտկել,— եթէ ձեր խիղճը Թուրքին իրաւունքներուն մասին կը խօսի, ուրեմն հրաժարեցէք ձե՛ր իրաւունքներէն։ Կը հետեւի թէ մենք խիղճը կը փոխարինենք ազգային կամ անհատական գիտակցութեամբ։

Երբ այսպէս կ'ուրանանք խիղճը, այլեւս աւելորդ կը դառնայ ծամծմել «կրօնքը խիղճի գործ է» խօսքը։ Ո՛չ, կրօնքը կ'առնենք առանձին, ինքն իր մէջ։ Առանց գիտական բացատրութիւններու մէջ մտնելու, եւ առանց ժողովուրդը գայթակղեցնելու վախն ունենալու, ալ ժամանա՛կն է ըսելու ճշմարտութիւնը.— Պէտք է յայտարարել թէ կրօնքը թոյն մըն է, ինչպէս կ'ըսէ Կարլ Մարքս, թէ մանաւանդ այսուհետեւ ան ոչ մէկ արժէք ունի իբրեւ պահպանակ։ Երէկ կ'ըսէին թէ մահմետական ծովին մէջ կարեւոր դեր խաղաց ան,— վիճելի՛ հարց։ Այսօր քրիստոնէական ծովին մէջ կարեւոր դեր մը կրնայ խաղալ միայն ապաքրիստոնէական (չեմ ըսեր հակաքրիստոնէական) քաղաքականութիւնը։ Ահա թէ ինչո՛ւ — եթէ տարբեր նպատակներ չհետապնդէր — արդար պիտի գտնէի հայ բոլշեւիկներու հակակրօնական պայքարը։ Ես պիտի ուզէի հրամայել նոյն իսկ աւելին։

***

Լո՛ւռ է արդի երիտասարդութիւնը։ Բայց ան է, որ պիտի գրէ վաղուան պատմութիւնը։ Եթէ օրուան պատասխանատուները այսպէս ձգեն, տասը տարի յետոյ հիւծախտն ու խենթութիւնը, աւելցուցէք նաեւ օտարացման հոսանքը մա՛րդ չեն թողուր Հայոց ժամերուն ներսը եւ տուներուն մէջը։ Եթէ չսորվին թէ ժամը աւելորդ պերճանք մըն է, եթէ չհասկնան թէ քանի մը հաւատացեալներու համար բաւական է խուց մը քահանայ,— ի՞նչ հարկ սա եպիսկոպոսներու, պատրիարքներու, կաթողիկոսներու աւելորդ շքախումբը,— եթէ, այո, ժողովուրդը չդաստիարակուի ազգային նոր շունչով, այն ատեն վաղուան պատմագիրը պիտի ըսէ.

— Անէ՛ծք, Հայո՛ց տունը քանդուեցաւ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՍԷՐ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Կակաւիճէն Թագաւորն էր Մալայեան կղզեխումբի Օմպայա պզտիկ կղզիին։ Ան դաժան ու արիւնարբու կռուող մըն էր։ Այն ատենները Օմպայացիք դեռ մարդակեր էին, բայց ո՛չ այնպիսի մարդակերներ, ինչպէս էին հին ատեններու վայրենի ժողովուրդները որ մէկզմէկ կը սպաննէին ու կ'ուտէին ո՛չ թէ անոր համար միայն, որ անոնք շատ կը սիրէին արիւն թափելը եւ իրար ոչընչացնելը, այլ, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, սառնարիւն մարդակերներ էին։ Այսինքն ո՛չ թէ չարութեան եւ կատաղութեան համար կ'ուտէին, այլ որովհետեւ մարդկային միսը համեղ կը գտնէին։

Դժուար է այդպիսի մարդակեր սիրահար մը երեւակայել, ի հարկէ. բայց միջանկեալ, Կակաւիճէն սարսափելի կերպով սիրահարուած էր Ռիթօքային որ տակաւին մատղահաս եւ հրաշալի գեղեցկութեամբ մարդակերուհի մըն էր։

Իր ձիգ իրանը, մութ գոյն, շողող աչքերը, պզտիկ բերանը, սեւ, երկար ու փայլուն մազերը, նուրբ ու բարակ ձեռները և գեղեցիկ ոտները զինքը կը տարբերէին իր ցեղակիցներէն եւ կիրք կը վառէին սիրահար Թագաւորի սիրտին մէջ։ Բայց չնայած որ Կակաւիճէն հրաբորբոք կիրք ունէր այդ աղջըկան հանդէպ, դարձեալ կը սպասէր, որ սիրելի ըլլար անոր։ Թագաւորը կ'ուզէր կնութեան առնել զայն, բայց այդ պէտք ըլլար անոր կամքովը եւ ո՛չ իր անսահման իշխանութեամբ։ Իր դաժանութիւններովը յայտնի այս մարդը քնքոյշ ու ճկուն կը դառնար այդ գեղեցիկ աղջկան քով։

— Օ՛, սիրելի Ռիթօքա, — բացականչեց Թագաւորը, — շա՛տ հրաշալի բաներ կան աշխարհիս վրայ — արշալոյսը որ կը վառի ալեկոծ ծովին վրայ, արեւը՝ որ կ'ոսկեզօծէ անոր անծայր տարածութիւնը իր գեղեցիկ ճառագայթներով, կարմիր ծաղիկները իմ պարտէզիս, ճերմակ եզերքի հարսնամատները, կանաչութիւնն անտառին ու վերջապէս, կապոյտը մեր մշտապայծառ երկնքին — բայց այս ամէնը չեն արժեր քու գեղեցկութիւնդ։ Յօրեկը արեւին ճառագայթները կը խածնեն իմ մերկ մարմինս, բայց անոնք այնպէս չեն այրեր, ինչպէս քու աչքերէդ եկողները։

Այսպիսի նուրբ ու զգայուն բառեր վայրենի մէկու մը շուրթներուն վրայ, որ մինչեւ հիմա պատերազմի, սպանութեան եւ իր զոհերուն տանջանքներու աղմուկին մէջ կը գտնէր իր հաճոյքը, տարօրինակ կը հնչէին։ Ռիթօքան լսեց ու ո՛չինչ պատասխանեց։

Բայց Կակաւիճէն չը յուսահատեցաւ, այլ շարունակեց ա՛լ աւելի յամառ կերպով.

— Սիրտս կը զարնէ, ցանկութիւնը կը խեղդէ ինծի։ Ես կը սիրեմ քեզի, Ռիթօքա՛։ Ե՛կ, ե՛կ։ Իմ գահիս վրայ ազատ տեղ կայ. քեզի՛ կը սպասէ։ Ան քեզի կը սպասէ նաեւ իմ անկողնիս մէջ։ Բաժնէ՛ իմ ամբողջ փառքն ու հարստութիւնը։ Իմ ժողովուրդս ծունկի պիտի գայ քու առջեւ։ Քեզի համար ես կը նուաճեմ բոլոր հարեւան կղզիները եւ անոնք կ'ըլլան քու իշխանութեանդ տակ։ Իմ նաւակներս գրաւած երկիրներէս հարստութիւններ կը բերեն քեզի համար — ոսկի, ադամանդ ու մարգարիտ։ Համաձայնէ՛, սիրելի՛ս, եւ քու բոլո՛ր ցանկութիւններդ պիտի կատարուին։

Բայց Ռիթօքան նայեցաւ անոր վրայ անհասկանալի զարմանքով լի աչքերով եւ լռեց։ Այն ատեն, վայրենին մէկ ոստիւնով ցատկեց աղջկան վրայ։ Մանկամարդ գեղեցկուհին սկսաւ լալ։ Թագաւորը հանդարտեցաւ ու գնաց։

***

Անգամ մը, երկար աղաչանքներէ ետքը, Կակաւիճէն Թափառեցաւ անտառը, մտածելով թէ այլեւս անկարելի է այդպէս շարունակել եւ որ վերջ ի վերջոյ, ինքը մարդիկ պիտի ղրկէ գողնալու համար այս յամառը։ Յանկարծ չորցած տերեւներու եւ կոտրտուող ճիւղերու ձայներուն մէջէն ոտքի ձայներ լսեց։ Ծառերու արանքէն նայելով իրարու փաթթուած զոյգ մը նկատեց։

— Սիրահարնե՛ր, — մտածեց ան, — անոնք փրկարար շուքը կը փնտռեն։ Ամէն բանէ կ'երեւայ որ երիտասարդներ են։

Թագաւորը ուզեց հեռանալ, բայց ականջին հասան ձայները զրուցակցող երիտասարդներու։ Այնքա՛ն անուշ էր այդ ձայնը, որ Թագաւորը չկրցաւ չլսել զայն։

— Կը լսե՞ս այս թռչունները, սիրելի՛ս, անոնք ամէնքը սիրոյ մասին կ'երգեն։ Համոզուէ, թէ հսկայական երջանկութեամբ լեցուն բնութիւնը կը ստիպէ քեզի ճանչնալ զինքը։ Գիտե՛ս թէ, ո՛վ աստուածայինս, ի՛նչ հաճոյք կըզգամ քու ձեռքիդ մէկ հպումէն, երբ դուն կ'ըլլաս իմ ուսիս, քու շունչը որ կը շոյէ իմ երեսս եւ ի՛նչ դող կը պատճառէ ինծի քու հայեացքդ, երբ իմինիս կը հանդիպի։

Վայրենին կ'ըսէր այս ամէնը իր ձեռով, բայց միթէ անոնց քով ալ չկա՞ն խօսքեր, ինչպէս մեզ մօտ, սէրը արտայայտելու համար։ Եւ միթէ Օմպայացի-

ներուն մէջ ալ չկան բանաւոր հեղձներ:

— Ափսո՜ս, ժտածեց Թագաւորը,— այս երիտասարդ սիրաւորը այնպիսի բառեր կ'արտասանէ, որոնք երբեք չեն գտնուած իմ շուրթերուս վրայ, բայց եւ այնպէս, ան, որուն համար կ'արտասանէ իր խօսքերը, այնքան ալ տրամադիր չերեւար իրեն ենթարկուելու: Այս բանը կը մխիթարէ զիս:

Համբոյրին ձայնը ընդհատեց անոր մտածմունքը,

— Կարծես թէ քիչ մը շտապեցի,— քրթմնջեց Թագաւորը:

— Աղաւնին բռնուեցաւ: Ինծի կը մնայ մեկնիլ ասկէ ամէնուն ալ չեմ ուզեր ներկայ ըլլալ մինչեւ վերջ...Բի'...

Բայց միւս ձայնը, որ կը պատասխանէր առաջինին, կեցած տեղը գամեց զինքը:

— Օ՜ Փուփու, քու մարմինիդ գողը կը համակէ՜ իմ հոգիս: Դո՛ւն երիտասարդ ես եւ գեղեցիկ: Դո՛ւն շատոնց կը սիրես զիս եւ ես կը բաժնեմ քու սէրդ, հասարակ հովիւիդ սէրը, որ յաղթեց ինծի այն ատեն, երբ մեր ամենակարող թագաւորը զուր կ'աղաչէր իր թագուհին ըլլալ:

Այս ակնարկը ընող ձայնին մէջ հակափէփէն ճանչցաւ Ռիթօքէն: Կատաղութիւն կը ցատկէր իր աչքերէն: Ի՞նչ ընել: Յարձակի՞լ վրան. կտրել անոնց շուրթերն իրարու միացնող եւ լեքտրական թելը:

Իսկապէս կատաղի էր իր ցանկութիւնը, բայց զսպեց: Կամացուկ, շունչը պահած, հեռացուց զինք խանգարող ճիւղերը եւ շարունակեց սպասել:

Կախարդական շրջանակ մըն էր շուրջը: Այրեցեալ գօտիներուն մէջ հսկայական բոյսերու ծաղիկներն ու պտուղները, բարձրահասակ խոտերն ու ժեծաւալ տերեւները կը զուգորդուին իրարու եւ գինովցնող բուրմունքով մը կը համասփռեն տարածութիւնը:

Սիրահարները վայրկեան մը չփոթած նայեցան մէկզմէկու: Ռիթօքան ժպտեցաւ, իր երկար թարթիչները վար էին կախուած ու Փուփուն բռնած էր անոր ձեռքը:

Ան կամաց-կամաց դէպի իրեն քաշեց աղջիկը, որ դեռ կ'ընդդիմանար, բայց զգալով անոր տօտիկութիւնը, ծռեց գլուխն իր ուսին: Իր շուրթերը կը դողային, իսկ աչքերը կը փայլէին կայծակի պէս: Այդ ատեն կանաչ թուփերուն մէջէն, կատարեալ գեղեցկութեան մէջ ծաղկեցաւ սէրն ու երիտասարդութիւնը: Ետքը հասաւ ա՛յն վայրկեանը, որուն այնքա՛ն անհամբեր կերպով կը սպասէր Թագաւորը:

Եւ ճիշդ ա'դ բոպէին Թագաւորն առաւ իր աղեղը, որմէ երբեք չէր զատուեր, եւ դեռ սիրահարներու շուրթերն իրարու

չը միացած՝ նետը սլացաւ: Ուժեղ ու վարժ ձեռքէ թռած այդ նետը մխուեցաւ Ռիթօքէի քունքը: Իր վայրկենական խոցը մահացու էր եւ Ռիթօքէի սիրոյն արտաբերած վերջին բացականչութիւնը Փուփուն ընդունեց անոր մահուան վերջին հառաչին հետ միասին:

Հովիւը մնաց քարացած, Թագաւորն էր կեցած իր առջեւ: Ըստ ընդունուած սովորութեան Փուփուն հրաժեշտ տուաւ սպաննուածին, չկասկածելով վայրկեան մը, թէ հերթը իրեն պիտի գայ հիմայ, բայց Թագաւորը վրան անգամ չնայեցաւ:

Երկար դանակը ձեռքին բռնած — որով կինուած են բոլոր Օմպայացիները — Թագաւորը դէպի դիակն ուղղուեցաւ. կարծես կը քնանար: Ծռեցաւ անոր վրայ եւ ճկուն ու վարժ ձեռքով կտրեց նախ անոր ձախ ձեռքը, ետքը՝ աջ, բաժնեց ձեռքը ողնաշարէն եւ սկսաւ ուտել, սարսափելի կերպով բերանը չփչփացնելով:

Փուփուն տեսնելով այս, առանց որ եւ է ձեւականութեան, նստեցաւ Թագաւորին քով եւ, վերցնելով ձախ ձեռքը, հարցուց.

— Ինծի ալ թոյլ կուտա՞ս:

Թրգմ. Խ. ԵԳԱՆԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԷՃ ՄԸ

Անտրէ Լէվինսոն Les Nouvelles Littérairesի մէջ ծանր քննադատական մը գրած էր Մայակովսկի մասին:

Եւ ահա խումբ մը գրագէտներ եւ արուեստագէտներ, — ֆրանսացի, կէս-ֆրանսացի, ռուս, իտալացի, սպանիացի, բոլորն ալ «յառաջապահ», — բողոքագիր մը ղրկեցին փարիզի յիշեալ գրական շաբաթաթերթին, ուր կը պնդէին թէ ծանր սխալներ կը պարունակէ Լէվինսոնի յօդուածը, թէ անարգուած է ռուս մեծ բանաստեղծի մը յիշատակը, թէ գրուած է պարզապէս վրէժ լուծելու համար իբրեւ ռուս տարագրեալ:

Այսպիսի բողոքագիրներ արժէք մը չունին: Ընդհանրապէս մարդ մըն է, որ կը գրէ եւ բարեկամաբար ստորագրել կուտայ ուրիշներուն ալ: Այդպիսի ճարտարութեան մը օրինակը ցոյց տուաւ փարիզի մէջ հայ գրագէտ մըն ալ Ահարոնեանի դէմ, իր գրած բողոքագիրին տակ ժողվելով անունները քանի մը գրագէտներու, որոնք ետքէն... յարգանքի գացին «ամբաստանուած» գրագէտին յոբելեանին:

Լէվինսոն իր պատասխանին մէջ սուր հեգնանք մը ունի բոլոր այդ ստորագրողներուն դէմ, որոնց մէջ օտարներ ալ կան եւ անտեղեակ՝ Մայակովսկի «մեծութեան»: Նկատել կուտայ, որ ռուս ստորագրողները, բոլշեւիկ ըլլալով հանդերձ՝ տարագիրներու պէս միշտ կ'ապրին արտասահմանի մէջ, կը յայտարարէ թէ Մայակովսկիի մասին իր գրած քննադատականին առթիւ յարձակում մը կրած է նաեւ տանը մէջ, եւ եթէ Մայակովսկին քննադատած է իրաւամբ, նոյքան իրաւամբ պսնծացուցած տաղանդաւոր բոլշեւիկ գրողներ նոյն թերթին մէջ եւ ամէն տեղ:

Ուրեմն ոչ թէ վրէժխնդրութիւն, այլ անկեղծ քննադատութիւն մըն էր կատարած:

ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ԳԻՆԸ

Ապահովաբար, սիրելի ընթերցողներ, «Միտք եւ Արուեստ»ի այս բաժնին մէջ քանի մը փըշրանք չեն բաւեր ձեզի, եւ դուք ալ հիւանդութիւնն ունիք գիրք գնելու: Ափսո՜ս գիրքի գնորդներուն: Որովհետեւ նորէն պիտի սղեն գիրքերը: Ֆրանսական գրատուները արիւն արցունք կուլան եւ կը գարմանան, որ ի՞նչպէս կ'ապրին եւ դեռ չեն մեռած: Կարելի՞ բան է սովորական ծաւալով գիրք մը ծախել 12 ֆրանքի: Պէտք է 20 ֆրանքի ծախել, կ'ըսեն: Գնորդը ուզէ չուզէ՝ պիտի գնէ, հիւանդ է, չկարդայ՝ աւելի կը հիւանդանայ: Անպիտա՜ն գիրք, այս որքա՜ն ալ համով ես:

ՃԱՇԸ... ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Ընդունուած կարծիք մըն է թէ ճազը խափշիկեան երաժշտութիւն է:

Ֆորթիւնա Սթրովսքի կը կարծէ թէ ծագումով... ֆրանսական է:

Եւ ահա թէ ի՛նչպէս կը բացատրէ այդ ծագումը:

Ափրիկէի խափշիկները չեն ճանչնար ճազը: Ընդհանրապէս Միսիսիփիի խափշիկներն են, որ ճազ կը նուագեն: Արդ, այս խափշիկները ատենօք գերի էին եւ կը գտնուէին ֆրանսացիներուն տիրապետութեան տակ: Եւ դեռ մինչեւ այսօր խափշիկները կը ծառայեն Նորմանտիոյ, Փիքարտիոյ եւ Փուաթուի ընտանիքներուն մէջ: Ֆրանսացիներէն փոխ առնելով մեղեդին, խափշիկները, սիրահար կշռոյթի, խառնեցին իրենց կրկնաձայնութիւնները, իրարու մէջ ձուլեցին կշռոյթ եւ մեղեդի, — ահա ճազը:

Արդարեւ, կ'ըսէ Սթրովսքի, ճազը կը բաղկանայ կշռութաւոր կրկնաձայնութիւններէ եւ մեղեդիական քաղձրաձայնութիւններէ:

Խափշիկները այնքան խառնած են կշռոյթն ու մեղեդին, որ անկարելի է այլեւս տարբաղադրել: Փորձ երաժշտագէտ մը, քակելով ճազին բաղկացուցիչ տարրերը, պիտի գտնէր ֆրանսական երգ մը, զոր խափշիկեան շրթները առած են կանուխ, շա՜տ կանուխ, ֆրանսական ընտանիքներէն:

Եւ արդէն, կ'աւելցնէ Սթրովսքի, այդ լուսնոտ երաժշտութեան պէս, ամերիկեան քաղաքակրթութիւնն ալ «ամալգամ» մըն է ֆրանսական հոգիին — զուարթ եւ շնորհագեղ — եւ սաքսոն հոգիին — խիստ եւ մաքրակրօն:

Բայց պնդողներ կան, թէ խափշիկեան երաժշտութիւնը եղբայրն է խափշիկեան արուեստին, — խորհրդանշանապաշտ եւ ոգեպաշտ — որուն յատկանշական տարրն է գիծը:

Արդարեւ ճազը ձայնաւոր գիծերու խճանկար մըն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Գրեցինք թէ Հայաստանի պրոլետգրողները Լենինականի գործարաններուն մէջ գրական երեկոներ կազմակերպած էին բանուորներուն համար: Երբ Ալազան, Նորենց, Տարօնցի, Գ. Սարեան, Դ. Կոմունի, Վ. Բզնունի, Աղաւնի կարդացին իրենց գործերը, բանուորները մատ բարձրացուցին եւ ըրին հետեւեալ քննադատութիւնները:

— Թող մեր պօէտները լաւ իմանան, որ մեզ հարկաւոր չեն պօէտական ճիչեր, այլ ուժեղ ստեղծագործութիւններ, մեզ հարկաւոր չեն գովերգներ, այլ առարկայական գրուածքներ:

— Դժբախտաբար պրոլետգրողները կտրուած են Երեւանում եւ չեն գալիս գործարանները, եւ աւելի չեն մօտենում բանուորական մասսաներին:

— Պրոլետգրողները կտրուած են բանուորներից: Մեզ հարկաւոր են կարդալ գեղարուեստական գրուածքներ, թէ՛ բանուորական, թէ՛ գիւղական, թէ՛... սիրային խնդիրների շուրջ:

— Պրոլետգրողները ուշադրութիւն քիչ են դարձնում բանուորների շարքերից առաջ եկող գրողների վրայ:

— Հինգ տարուայ մէջ առաջին անգամ է որ պրոլետգրողները գալիս են մեզ մօտ:

— Պրոլետգրողները չեն զբաղւում դրամատուրգիայով: Գրում են բարդ եւ բանուորներին անհասկնալի:

— Պրոլետգրողները պէտք է լինեն կեանքի բոլոր անկիւններում եւ ոչ թէ նստին կաբինէտներում:

— Մենք ունենք պրոլետգրողներ, որոնք գովերգում են բանուորներին, առանց տեսնելու նրանց եւ ուսումնասիրելու նրանց աշխատանքները:

*
**

Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանին բանուորները կազմեցին գրական խմբակ մը, 20 անդամներով, կապուած Պրոլետգրողներու Միութեան:

Հիմը դրուեցաւ նաեւ քրտական եւ թրքական երկու գրական խմբակներու:

Երեւանի մէջ Պրոլետգրողներու Միութեան Մայիսի ընդհ. ժողովին ընթացքին Զարենց պեկոյց մը տուաւ պետական հրատարակչական տան գեղարուեստական ծրագիրներուն մասին:

Գրական ժողովները եւս կանոնաւորաբար շարունակուեցան Երեւանի մէջ: Գ. Դէմիրճեան զանազան դասախօսութիւններ տուաւ. 1.— Ի՞նչպէս գրել, 2.— Գրական սեռերը, 3.— Ոճը: Վանանդեցի դասախօսութիւն մը տուաւ ի՞նչպէս օգտագործել դասականներին նիւթին մասին:

Յունիսի ընթացքին դասախօսութիւններ պիտի ըլլան երգիծաբանութեան, մանկական գրականութեան, ռուս ժամանակակից գրականութեան մասին:

*
**

Ատրբէջանի պետական հրատարակչականը Թուրքերէնի թարգմանած եւ հրատարակած է Արազիի «Ապրողները» պատմուածքներու ժողովածուն, Արաքսի «Ալւանը» վիպակը, Մկրտիչ Արմէնի «Սոնա», «Ջուբէյդա» պատմուածքները, Ակսէլի «Իվան Բէյը», Մելիքեանի «Տունէլի մօտ»ը, Ալազանի «Ճանապարհին»ը:

Վրաստանի պետական հրատարակչականը շուտով լոյս կ'ընծայէ հայ պրոլետգրողներու գործերէն ծաղկաքաղ մը:

Ռուս պետական հրատարակչականը եւս պիտի հրատարակէ նման ծաղկաքաղ մը, որուն առաջաբանը գրած են Սուտրին եւ Ն. Դաբաղեան:

ՈՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
(Ատաբազարցի)
ԵՒ
ՎԱՀԱԳՆ ԹՈՒՐՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
(Հաճընցի)
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
22 Յունիս 930 Փարիզ

Անկէ զատ ռուս Պետական Հրատարակչականը առանձին գիրքով պիտի հրատարակէ Շիրվանզադէէն, Նարդոսէն, Զարենցէն, Բակունցէն, Ալազանէն, Վշտունիէն, Մ. Արմէնէն, Մ. Դարբինեանէն, Մահարիէն թարգմանածոյ գործեր:

Ուկրայնական Պետական Հրատարակչականը եւս հայ գրողներէն պիտի հրատարակէ երկու ծաղկաքաղներ, մէկը չափածոյ, միւսը արձակ:

Հայաստանի Գրողներուն գործերը արտասահմանի հայութեան եւս ծանօթացնելու նպատակով, արտասահմանի մէջ շուտով լոյս պիտի տեսնեն երկու ժողովածուներ, լաւագոյն գրողներու գործերէն:

Շիրվանզադէի «Քաոսը» թարգմանուած է Թուրքերէնի եւ արդէն լոյս տեսած, վրացերէնի թարգմանուած է «Նամուսը»: Շուտով լոյս կը տեսնէ վրացերէն լեզուով Դէմիրճեանի «Քաջ Նազարը»:

Վրաստանի Պետական Հրատարակչականը իրենց դասական հեղինակներուն գործերուն հետ, պիտի հրատարակէ նաեւ Սայաթ-Նովան՝ հայերէն, վրացերէն, Թուրքերէն լեզուներով եւ մասնաւոր ուսումնասիրութեամբ մը:

—Այս ամառ Հայաստանի պրոլետ գրողները զբօսարշաւ մը պիտի կատարեն Մոսկուա-Լենինգրադ:

ՄԻՆՉԵՒ ԽԱՐԿՈՎ

Հայ գաղթականներու ալիքը հասած է մինչեւ Խարկով, Ուկրայնայի գլխաւոր քաղաքը: Այնտեղ հայ գաղթականները կը զբաղին հողագործութեամբ: Մուրճ-Մանգաղ կը յիշէ թէ գաղութը ունի նաեւ 80 հայ բանուորուհի: Այս բանուորուհիները կ'աշխատին տեղական գործարաններուն մէջ: Հայ գաղութին մեծամասնութիւնը կարդալ-գրել չի գիտեր: Կառավարութիւնը լայն աջակցութիւն ցոյց կուտայ հայերուն:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Մենք եկանք Բերդակ, ուր թողուցած էինք 2 հիւանդ ընկեր, նրանց ալ հետերնիս վերցնելով գացինք Ասախ գիւղի վերը գտնուած գոմերը:

Ռուբէնը ուզեց նորից Դաշտ դառնալ: Ես համաձայն չէի, որովհետեւ կառավարութիւնը իմացած էր: Ռուբէնը բարկացած, անեց գոյց տուեց մի թուղթ, որ Գուրգէնն էր տուեր իրեն եւ տասնապետ նշանակեր: Ջինուորները բարկացան եւ ըսին.

"Մենք մեզ տասնապետ ենք նշանակել Անդրանիկին եւ Մանուկին, մինչեւ հիմա աստնք են ղեկավարեր խումբը եւ մենք ոչինչ պակասութիւն չենք տեսեր, առանց մեզ հարցնելու Գուրգէնն ի՞նչ իրաւունք ունէր քեզ մեզի տասնապետ նշանակելու: Մենք կուգանք քու յետեւից, սակայն, եթէ ողջ վերադարձանք, մենք կը բողոքենք Գուրգէնի դէմ»:

«Հիմա եկէ՛ք, յետոյ բողոքեցէ՛ք»,— ըսաւ Ռուբէնը:

Ինձ թողուցին Մանուկի քով, իսկ իրենք գացին Դաշտ:

Մանուկի ոտքը ուռած՝ կը ցաւէր: Ես փոխադրեցի դրան Հաւատորիկ, Մուշէն կուպր բերել տուի փաթաթեցի ոտը:

Հաւատորիկէն գացինք Բերդակ Ներսէսի տունը: Նրան տանը չգտանք: Փոքր եղբայրն ըսաւ թէ՝ Սերոբն Ալխաթէն եկած է, Ներսէսը գնաց անոր քով:

*
**

Բաշչէնի կռւոյն վերջն էր: Եւ Սերոբը, իր 2 եղբայրները՝ Մխոն եւ Զքօն, իր տղան Ցակոբը, կինը. մօտ 10-12 զինուոր հետը վերցրած՝ կը շտապէր Սասուն բարձրանալ: Մենք ալ գացինք անոր քով եւ փոխադրեցինք նրան մօտակայ Խըբըլնին (Հաւատորիկայ թաղ): Մուշէն բերել տուինք ոտքի աման, թաթ. Ապա փոխադրուեցինք Շէխնիստ (Հաւատորիկի գոմեր):

Արդէն աշուն էր, սարերը մի քիչ ձիւն կար:

Շէխնիստ մնացինք օր մը եւ, որովհետեւ Սերոբի կինը չէր կըրնար քալել, ուզեցին ցերեկով բարձրանալ մեր առաջ ընկած սարը: Ես կը քնանայի, եկան ցորեկուան 7ին զարթեցրին եւ ըսին թէ՝ ե՛լ գնանք: Ես հակառակեցայ, ըսի թէ՝ մեր առաջը Իւսուֆի տան քրտերու ճանապարհ է, ցորեկով կը նկատուինք: Բայց չլսեցին, եւ գացինք:

Շէխնիստէն քիչ 4 ժամ է, Միրկէսատոն ըսուած տեղը հասնելնուս՝ տեսանք հեռու 10 15 քիւրտ, որոնք Մուշէն կուգային, բայց մեզ չտեսան: Եկանք Ջէյնիկցիք (Քօփայ գոմեր), գացինք Փուրթօ գոմ, գիւղացիք յայտնեցին մեզ, որ գիւղը կը գտուին 27 Իւսուֆի տան քրտեր, որոնք եկած են Բօղըկցոց հետ հաշտուելու. 10ը գացած էին Իրիցանք, իսկ 17 հոգի գիւղ էին մնացեր: Գիւղացիք յայտնեցին նաեւ, որ Գուրգէնը(*), Գէորգը, Վարդանը, Կարապետը եւ Կրպօն ալ գիւղի մէջ են:

Ես տոմսակ մը գրեցի Գուրգէնին, յայտնեցի Սերոբի հոգ ըլլալը: Գիւղի ռէս Խըօ-Արէն եկաւ տեսնուեցաւ Սերոբի հետ: Ըսաւ՝ «Հոս մնացէ՛ք, ես ձեզի ոչխար մը մորթեմ»: Սերոբ չհամաձայնեց:

Իրիկուան մութն ու լուսն խառն էր, ես ու ալաշկերտցի Մկրօն առաջ կ'երթայինք մի 40 քայլ: Գուրգէնը մեզի 2 տղայ ղրկած, պատուիրածէր որ Դահարի միջով երթանք Իրիցանաց ջաղացքը, ուր կը գար նաեւ ինքը ու կը տեսնուէինք:

Սերոբը հարցուց ինծի.

«Ա՜յ տղայ, Գուրգէնի ըսած ճանապարհը ո՞րն է, ուրկի՞ց պիտի երթանք»:

«Հոս կը բարձրանանք, ըսի, եւ պուրակի միջով կ'երթանք ըսած տեղը»:

Այդ ճանապարհը դժուար էր եւ որովհետեւ իր կինը չէր կրնար քալել, Սերոբ ըսաւ.

«Շատ բանի յետեւէն մի՛ ընկէք, քէլէ՛ք շիտակ ճամբով»:

Գացինք քովի Պօղոսի տունը: Գուրգէնն ալ եկաւ հոն, տեսնուեցանք: Գուրգէնը կը հարցնէր մեզ մեր Դաշտի գործունէութեան մասին:

Յանկարծ դռնէն լսուեցաւ քրտերու ձայն Պօղոսը 2 կին ունի, առաջինը ըսաւ. «Քիւրտե՛ր, հոս հիւանդ կայ, ի՞նչ կուգաք»: Քիւրտերը առուի վրայ կը պատահին Խաչօ անուն տղի մը, որու ձեռքը կը գտնուի աման մը իւղ մեզ համար: Քրտերու հարցին թէ՝ «ո՞ւր կը տանիս իւղը», նա քիչ կը տատամսի, ուրիշ պատճառ մը չի կրնար գտնել եւ կ'ըսէ՝ «հովիւներուն կը տանիմ»: Քիւրտերը կը կասկածին եւ կը լրտեսեն ու կը տեսնեն որ տղան իւղը կը տանի Պօղոսի տունը: Այդ իւղը մեզի փլաւ եփելու համար էր: Քիւրտերը կամաց յետ կը դառնան, կը բարձրանան Պօղոսի տանիքը եւ օջախի ծակէն կամաց կը նային:

Ես ու Գուրգէնը ծակի ճիշտ դիմացն էինք: Քիւրտերը մեզ կը տեսնեն: Մէկ էլ տեսանք օդի մէջ գուրսը դը՜նգ, դը՜նգ զարկին, պոռալով. "Հա՜յ հօ՜յ, հաւա՜ր է՜, ջան-ֆէդան հա՜յ է՜, լօ՜լօ՜, լօ լօ՜ վօրէ՜ն վօրէ՜ն, ջան ֆեթայ հա՜յ է՜,,

(Շար.)

(*) Գուրգէնն առաջին անգամն էր որ հոդ էր եկած: ԱՆԴ.

ՅՈՒԼԻՍ 1ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ԵՂԲԱՐՔ ՍԱՊՈՆՋԵԱՆՆԵՐՈՒ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

39 RUE DE TRÉVISE, PARIS (9) MÉTRO CADET — TÉL. PROVENCE 05-91

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

6 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

կը նախագահէ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, պար, անակնկալներ

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ", Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. հրատարակութիւն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

Գ Ի Ն 20 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ.— Մինչեւ 30 Յուլիս

30 ֆրանք կանխիկ վճարողները կը ստանան Ա. եւ Բ. հատորները միասին:

Այժմէն կարելի է դիմել Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (VIe), Հեռաձայն՝ Danton 88-65:

Հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գիրքեր, բառարան, գրական, վիպական, պատմական եւ դպրոցական գործեր:

Վերջին կատարելագործութեամբ օժտուած կազմատուն: Արագ եւ մաքուր աշխատանք: Գիրքերու ՎԵՐՆԱԳԻՐԸ ոսկետիպ:

Համաչափութեան դասեր:

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ:

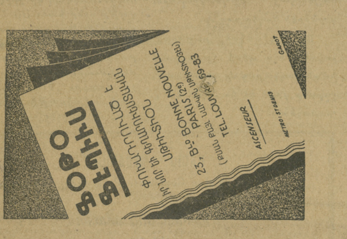
Շոգեկառքով կամ հանրակառքով 15—30 վայրկեան, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Ամսավճար՝ սկսեալ *200* ֆրանքէ: Տուներու կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ, *15*—20 տարուան մէջ: 15 տարի տուները ազատ են տուրքէ: Պատրաստի villaներ, նոր բնակարաններ գնելու կամ վարձելու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու առ ու ծախ, գրաւ դնելու, ապահովագրութեան եւայլն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ: Սկսուած է նոր հողաբաժիններու վաճառումը, Versaillesի մօտ Bois d'Arsyի մէջ շրջապատուած գեղեցիկ անտառով: Հաղորդակցութիւնը Փարիզի հետ Gare Mont Parnasseէն ուղղակի, իսկ Gard Invalideէն եւ St. Lazareէն Versaillesի գիծով: Տեսնել կարելի է ամէն օր ինքնաշարժով՝ ձրի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10*—1: Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48:*

Տուներու շինութեան համար ձրի խորհրդակցութիւն մասնաւոր ճարտարագէտի մը կողմէ Գշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 4-5:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում առանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լաբօ. ռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդացկութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.*

Entreprise Générale Serruries

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵՐԿԱԹԵՂԷՆԻ

Կը ստանձնեմ երկաթեայ փեղկերու, դուռներու, վանդակորմերու, ձողերու եւն. շինութիւնը մինչեւ 15 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ: Արագ, աժան եւ մաքուր գործ: Դիմել կամ գրել Մ. Ժ[illegible]կոչեանի, 52 Rne de Gorge-[illegible]celles (S.-et-O.).

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւա[illegible] համար: Մասնաւոր գի[illegible]յերու

Կ'ուզուի սպասուհի մը տարեց այրեւկնոջ համար, սնունդ եւ պառկելիք տեղ: Դիմել Պ. Մազլըմեանի, 22 Rue d'Hauteville, Paris.

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ. է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro *և* Nord Sud: Pigalle.

Հայե'ր, ձեր հիւանդները խնամելու եւ ձեր դեղագիրները կարդացնելու համար շփոթութեան մի' մատնուիք, եւ ամենայն վստահութեամբ դիմեցէք՝

GRANDE PHARMACIE DE PARIS

67 Rue Madier-Montjan, վայանս

Հոն պիտի գտնէք օգտակար խորհուրդներ եւ առաջնակարգ դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպական), ամէնէն վար գիներով:

Մեր հայ թարգմանը ձրիաբար կուտայ ուզուած տեղեկութիւնները: (Դրոշմաթուղթ մը ներփակել պատասխանի համար):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

5 ՅՈՒԼԻՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ. ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ԻՆ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, PARIS — Métro: Odéon եւ St. Michel

Մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրուի Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ (4 ԱՐԱՐ)

(ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Ս. Ալիքսանեանի, Օր. Անահիտի, Տիկ. Լաթիֆեանի եւ՝ Պ. Պ. Գմբէթեանի, Ա. Կօթիկեանի, Լաթիֆեանի, Սարիմի, Գրիգոր Վահանի, եւայլն:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ *կը կատարէ «ԱՍԼԱՆ»ի դերը*

ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը ապահովել *Կավոշի* խմբագրատունէն՝ 208bis rue Lafayette եւ բոլոր հայկ. ճաշարաններէն

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

Կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: Կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

L'ECOLE PRIVÉE DE COIFFEUR

Directeur HENRI PEKMEZ

15 Rue de la Glacière, PARIS (13e)

Սովրեցէք Արանց եւ Կանանց սափրիչութիւնը: Կենդանի մօտել՝ ձրի: Վճարման դիւրութիւն: Գործ կ'ապահովուի: Մեթրօ՝ Glacière et Gobelins, Օթոպիւս՝ U եւ ARbis

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ

209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

Պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ

Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Նախկին վարիչ հռչակաւոր ՕՄԷԿԱ ժամացոյցներուն Ժընեւի գործարանին

261 Fbg. St. Martin, Paris (10): Մեթրօ՝ Louis Blanc եւ Jaurès. Հեռ. Nord 85—63 եւ 95—50: Հանրակառք՝ 5, 50, 51, 52, 21, 26, 29, Օթօպիւս՝ W. M.

Պատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, քարիյոններ, նշանտուքի, հարսնիքի մատանիներ եւ ամէն տեսակ ոսկի եւ արծաթ զարդեղէններ եւ թանկարժէք գոհարեղէններ: Ոսկերչութեան եւ ժամացոյցի վերաբերեալ խնամով նորոգութիւններ:

Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը:

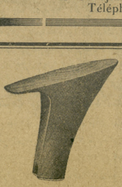
Կեանքի, հրդեհի, գողութեան, աշխատանքի եւ անձնական արկածներու (ի մասնաւորի օթօմօպիլի արկածներու) ապահովագրութեանց համար դիմեցէք

Յ. ՍՈՒՃԵԱՆԻ

Ապահովագրական գործակալ ֆրանսական եւ անգլիական ամենագլխաւոր ընկերութեանց:

H. Soudjian, 56 Rue Lafayette, Paris (9e)

Téléph. Provence 88-59 եւ 68-86

ՓԱՅՏԷ ԿՐՈՒՆԿՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԿՐՈՒՆԿՆԵՐ՝

ՄԱՐՍԻԼԻԱԿԱՆ

LOUIS XV *ՍԱՆՏԱԼՆԵՐ*

կաշիով եւ առանց կաշիի

Միշտ չոր փայտ

JUSTINESY

Place des Baumes, St.-Antoine, MARSEILLE

Քոմիսիոն եւ արտածում

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ԱՊԱԳԱՆ(?) ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՄԲ

Կը ծախենք գերմանական instantané լուսանկարչական մեքենաներ: Մեր գործատեղիին մէջ կը շինենք մեքենաներու համար համապատասխան տուփեր եւ փափաքողներու կը սորվեցնենք լուսանկարչութիւն տասը [illegible] ուան մէջ: Դիմել Հմայեակ Տ[illegible] րամաճեանի, Cité des M[illegible]chettes, Chaville, (S. et O.) Առնել հանրակառք թիւ 1[illegible] իջնել Pointe (Chaville).

EMPIRE միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wag[illegible]

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81-07

Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մեթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ, յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռոկորի,* Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր.

ՅԱՐԳԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Եթէ կ'ուզէք բերնի համով մաքուր եւ անարատ սուրճ խմել, դիմեցէք հռչակաւոր

CAFÉ SULTANի

Մ. ԹՈՐՈՍ (Քէմախցի)

92 Rue d'Angoulême — Métro: Couronne, Tél. Ménil. 56—06

Ամենավերջին դրութեամբ մեքենաներով օժտուած մեր վաճառատան մէջ պատրաստուած սուրճը կը գոհացնէ ամէնէն նրբաճաշակները:

Զոյս տեսակներ, գիները անմրցելի, փորձեցէք անգամ մը եւ պիտի տեսնէք տարբերութիւնը ձեր գործածած եւ մեր պատրաստած սուրճին: Կ'ընդունինք ապսպրանքներ արտասահմանէն եւ գաւառներէն: Փափաքողներու կր ղրկենք գիներու ցանկը: Փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

Գ. ԾԷՔԷՐԵԱՆ

Փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-4[illegible]

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տնտեսականութիւն փոքր ամսավճարով

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenu *գործողութիւնները:*

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՄ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԵՄ

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffre d'Affairesի եւ Bénéfices Commerciaux *տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, տաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր [illegible] տանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք:*

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

"La Voix de son Maître" — Columbia Phonos & Disques — POLYDOR REGISTERED TRADE MA[RK]

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26-28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-[illegible]

Մեր փլաքներու ցոյս մթերանոցին մէջ կր գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: Գիները՝ *120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000* եւ մինչեւ *2,800* Ֆ[illegible] Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն [illegible]